RADU TUDORAN
Dunărea revărsată
ROMAN

PARTEA ÎNTÂI

Miltiade venise în oraşul acesta de la Dunăre în anul când în Apus avea să izbucnească al doilea război mondial, devenit curând mult mai mondial decât cel numit aşa prima dată.

Unii îşi mai amintesc, poate, că în timpul când politica hitleristă încercuia ţările balcanice, intenţionând pentru început să-şi facă o bază, de unde să atace regatul rămas din vechea Eladă, ca să vină în ajutorul lui Mussolini, al cărui război stârnea nu numai revolta, ci şi râsul lumii, un maior neamţ fu împuşcat la Bucureşti, în faţa hotelului Ambasador, ziua-n amiaza mare. Făptaşul era grec, şi gestul lui putea să însemne un protest împotriva agresiunii prevăzute de toată lumea.

Îndată ziarele începură să urle, aţâţând ura şi aruncând ameninţări asupra grecilor din ţară 5 cei mai înţelepţi sau mai fricoşi dintre aceştia se tremură că vor avea de împărţit soarta evreilor şi căutară să-şi pună la adăpost, dacă nu pielea, cel puţin averile.

Datorită acestei împrejurări venise în oraş Miltiade, adus de bătrânul Iacob Vanvacas, proprietarul ţesătoriilor de pe vadul Pietrii

— Aici, vaduri se numesc toate străzile care coboară la Dunăre.

Noul venit, desigur cunoştinţă mai veche a proprietarului, nu era singur: avea doi însoţitori, un inginer textilist, Stan Damian, şi un fost gazetar, pare-se, Stătescu, pe care peste câteva zile nu-i mai văzu nimeni. Toţi trei deveniră stăpânii fabricii fără să scoată din buzunar o lescaie; Vanvacas le plătise trenul, le plătea

mâncarea la restaurant, cafeaua şi băutura, plăti şi taxele de vânzare, şi avocatul

— În sfârşit, pe el îl priviră toate cheltuielile. În schimb, primi o scrisoare prin care cei trei asociaţi îşi luau obligaţia să-i restituie fabrica la cerere, iar până atunci să-i verse patruzeci la sută din beneficii, semnatarilor, pentru osteneala lor, rămânându-le câte douăzeci la sută fiecăruia.

Oamenii erau abia la începutul carierei; curând mai dobândiră, cam în acelaşi fel, două ţesătorii la Bucureşti, apoi o mare fabrică de postav la Timişoara, şi pe toate la un loc le numiră „Ţesătoriile

Române Unite”, firmă care inspira destulă încredere. În vreme ce unul din asociaţi se stabilea la Timişoara, iar al doilea în Capitală, la sediul central al întreprinderii, Miltiade rămase aici, asumându-şi conducerea fabricii.

De unde venea el nu se află niciodată bine – şi nici Vanvacas, dacă ştia mai multe, nu se grăbi să sature curiozitatea lumii. Unii spuneau că avusese o societate de navigaţie în Argentina şi că fusese expulzat, fiind amestecat într-un complot împotriva preşedintelui, dar că îşi salvase averea, având-o la Londra, în lire. După alţii, venea din Congo belgian, unde câştigase bani cu nu ştiu ce concesiune…

Adevărul este că fusese şi în Congo, şi în Argentina, şi-n alte părţi ale lumii, ceea ce nu-l împiedica să aibă familie în România.

Aceste călătorii cu scopuri neclare nu-i aduseseră altceva decât un trofeu de tenis la Cannes, în 1936, iar în 1937 un campionat de schi la Garmischpartenkirchen. Era, pare-se, un sportiv, dar din sport nu putuse să facă parale; avea de gând să le facă abia acuma.

Puţin grec şi el, după unul din bunici (ceea ce atrăsese îndată simpatia lui Vanvacas şi reprezenta, de fapt, pentru acesta, singura garanţie), puţin italian, după o

străbunică, puţin austriac, după mamă, puţin francez, după nevastă (dacă se admite) – Miltiade mai era şi român, cât rămâne. Şi rămânea destul, dat fiind că avea cetăţenia română.

El readucea, aici, în portul unde de zece ani prea rar mai anco rău vapoare străine, acea vrajă a omului care a colidant lumea. Avea patruzeci de ani la venire, niciun fir de păr alb în părul negru, des şi aspru, fără niciun început de pleşuvie, se ţinea drept, deşi era înalt de statură, şi se mişca sprinten, cu o agerime care lipseşte adesea unora mult mai tineri.

Singurele semne mai aspre pe care i le lăsaseră anii erau cutele de pe frunte, fioroase, ca urma unor repetate încercări de scalpare, şi două cute „amare” în colţurile gurii; nu părea însă un om sensibil la amărăciune – socotea dulce şi viaţa, şi lumea, iar trăsăturile dure îi dădeau o expresie straşnic de vie.

Având o mare pricepere şi îngrijire în alegerea costumului, a cravatei şi gulerului, o perfectă ştiinţă a purtării în societate, vorbind cu dezinvoltură câteva limbi străine, puţind să răspundă (sumar şi aproximativ) la orice întrebare, din orice domeniu, ştiind să zâmbească, să râdă şi să se încrunte la nevoie, iar pe deasupra nelipsindu-i darul să placă femeilor, se înţelege îndată ce uşor îi era drumul în lume.

Ţesătoria lui Iacob Vanvacas mersese greu în ultima vreme;

de altfel, oraşul nu avea specificul potrivit industriilor textile. În aparenţă, asociaţii nu făcuseră o afacere bună. Prin meritul lui Miltiade, fabrica în curând deveni foarte prosperă. Anumite relaţii cu un general de la Ministerul înzestrării Armatei îi aduseră importante comenzi militare. Prin acelaşi minister, veniră din Germania noi maşini şi războaie, din Italia celofibră cu sutele de tone – şi

comenzile se înmulţiră…

Nu ştia nimeni, la sfârşitul războiului, cât agonisise Miltiade şi în ce băgase banii, dar e sigur că făcuse avere. Spre mirarea tuturor a, îndată după Eliberare, îl pofti pe Iacob Vanvacas să-şi ia fabrica în primire. Se miră chiar şi proprietarul mai mult decât restul lumii.

Abia după patru ani, când se făcu naţionalizarea, îşi dădură seama unii, câţi îl mai ţineau minte, că socotelile lui fuseseră mai iscusite decât ale celor care aşteptaseră neştiutori să le fugă pământul de sub picioare: decât o fabrică, mai bine bijuterii, pietre şi cocoşei de aur. Totuşi, deşi despovărat de primejdioasa industrie, Miltiade nu părăsi oraşul decât în 1947, după stabilizare, şi până atunci duse o viaţă cunoscută de prea puţini oameni, îmbrăcând haina tăcerii şi a modestiei.

Se anunţau vremuri din ce în ce mai grele, se schimbau vechile stări de lucruri, armatorii, negustorii mari se împuţinau la număr, şi cei rămaşi stăteau cu urechile ciulite, ca iepurii pe marginea pădurii. Dar lui Miltiade îi priiau pesemne împrejurările; era obişnuit cu furtuna.

— Mai dau o lovitură şi-o ştergem! îi spunea Anei Odeta, ciupind-o vesel şi cam brutal de bărbie.

O găsise la birou, practicantă, moştenire de la Vanvacas şi, plăcându-i peste măsură, o pândise multă vreme, optsprezece luni însemnate pe calendar, până să-i pice în mână, fiindcă fata n-avea cincisprezece ani şi era sălbatică la timpul când luase el fabrica în primire.

Ea îl urmă la Bucureşti, fără gânduri, într-o clipă când nu-şi mai găsea niciun rost pe lume şi-o înnebuneau stăruinţele mătuşii

Didona, cea care îi purta de grijă de când fata, abia copilă, rămăsese orfană:

— Du-te, mamă; ăsta-i norocul tău! Nu-i da cu

piciorul!

Ce lovituri dăduse între timp Miltiade şi care fusese ultima din ele, ea n-avea cum să ştie, chiar dacă ar fi interesat-o: omul nu făcea confidenţe, nici ei, nici altcuiva.

O dată ajuns în Capitală, se pusese pe treabă, discret şi în tăcere, întocmai ca în anii din urmă, deşi importantele agoniseli i-ar fi îngăduit să trăiască fără griji, dacă nu toată viaţa, măcar multă vreme…

Un bar, lângă Piaţa Romană, cu doar zece mese, unde veneau noaptea femeile frumoase ale Capitalei, în tovărăşia domnilor şi tinerilor cu cele mai răsunătoare nume, şi unde el nu punea niciodată piciorul, îi aducea regulat trei sute de mii de lei noi la sfârşitul săptămânii. O cofetărie de *rendez-vous*, aproape de Scala, o cârciumă cu fripturi extraordinare şi cu vinuri scumpe, de podgorie, pe calea

Dorobanţilor, alta în Filantropia, în Cotroceni încă una, un tripou clandestin în strada Polonă – iată câteva din locurile unde Miltiade făcea să se adune „lumea bună”, care îşi scutura buzunarele fără să ştie prea bine cine-i patronul şi îşi negocia obiectele preţioase fără să ştie cine-i cumpărătorul.

Îşi trimisese nevasta în Franţa, ţara ei natală, şi desigur nu aştepta decât momentul potrivit ca să plece şi el acolo. Între timp, continua să-şi înmulţească bunurile şi să le comprime, convertindu-le în

„Pietre”, volum mic şi valoare internaţională, avere s-o porţi oriunde, briliante cu renume, cunoscute de toţi bijutierii lumii, podoabele burgheziei scăpătate şi ale marilor familii…

Înspre amiaza zilei de 11 iunie, Miltiade se întoarse din oraş puţin cam palid. Un timp medită, cu capul în palme, în penumbra voleurilor: trebuia să înceapă îndată

lichidarea micilor localuri 5

cercul se strângea – nu putea să mai piardă vremea. Puse mâna pe telefon şi îşi convocă oamenii, pe rând, la diferite ore… Pe Ana Odeta o trezi glasul lui sumbru – se ivi somnoroasă în uşa dormitorului.

El îşi tria „pietrele” cântărind săculeţii în palme. O privi lung, cântărind-o şi pe ea, din ochi, ca pe o bijuterie. Pe urmă îi spuse, cu o hotărâre calmă:

— Nu pot să te las aici! Ai să pleci cu mine!

Ea clipi; încă o stăpânea somnul.

— Unde să plecăm?

— Departe, şi pentru totdeauna! (El urmă, cu răceală, arătând săculeţii înşiraţi pe marginea biroului:) Dacă mor, jumătate din astea au să fie ale tale! (O cântări încă odată cu privirea:) Şi mai valorezi şi tu, cel puţin cât un sfert din ele!

— Să plecăm… din ţară?

— Da!… Probabil cam peste cincisprezece zile. Nu spune un cuvânt, la nimeni!

Pe chipul ei se citea o adâncă mirare. „Şi n-am să mai văd niciodată Dunărea?” Era singurul ei gând în clipa aceea… Celelalte gânduri veniră pe urmă – inexplicabile pentru cine nu-i cunoştea firea

— Ca o undă de nebunie.

Ieşi în oraş, după obiceiul din toate zilele, intră după cumpărături prin magazine, îşi făcu părul şi pedichiura la „Ionică”, ieşi la ora trei, şi în loc să intre alături, la Athénée Palace, unde Miltiade o aştepta cu dejunul, se urcă într-un taximetru şi se duse la gară.

*

În oraşul copilăriei, unde se întorcea astăzi, pe neaşteptate şi în condiţiuni bizare, fusese socotită fata cea mai frumoasă – şi încă, în ceea ce o privea, deşi oraşul era vestit prin fetele lui frumoase, superlativul nu înfăţişa

adevărul în întregime. Orgoliul lui Miltiade adăugase frumuseţii ei izbitoare ajutorul fascinant al gătelii şi podoabelor scumpe, greu de găsit în timpul războiului şi-n primii ani după aceea.

Acestei făpturi, acasă i se spunea Ana, fără nicio alintare, ignorându-se că o chema şi Odeta, nume nepotrivit pentru o fată sărmană. Copilăria ei, petrecută cu şlepul, pe Dunăre, avusese mult farmec, dar nu cunoscuse huzurul. Picioarele ei, învelite în ciorapi nylon astăzi, fuseseră pline de colb, sau de cărbune, şi ea le spăla seara nu în baie, ci cu apă de Dunăre trasă pe punte cu ghiordelul. Tălpile ei fuseseră odată arse şi îngroşate de tabla punţii încinse de soare.

Părul îi atârnase odată pe umeri, în toate culorile pe care le pot da vântul, apa şi soarele. Mâinile fuseseră aspre, şi bătătorite, de la pompă, de la vinci, de la vâsle, iar de pe timpul când se coc nucile până în preajma iernii nimic nu le mai putea scoate negreala din piele.

Într-un loc al vieţii, destinul ei sărman, curat şi sălbatic se schimbase – şi nimeni n-ar fi putut crede că în atât de scurtă vreme făptura aceasta se va potrivi fără greşeală noilor deprinderi şi noilor veşminte. Iar dacă farmecul ei ameţea pe cei mai tociţi preţuitori ai frumuseţii feminine, pricina era şi acea sălbăticie moştenită, pe care o purta fără s-o vadă nimeni.

Fiindcă trupul ei, îmbrăcat în mătăsuri necunoscute de ea înainte, îşi păstra libertatea moştenită de la natură; ea îşi ignora gătelile străine şi se cunoştea în vechea ei alcătuire, ceea ce-i îngăduia să se mişte între oameni cum ar fi înotat în Dunăre, să le vorbească întocmai cum ar fi vorbit sălciilor, vântului, soarelui…

După ce îi pusese asemenea aripi şi o învăţase să zboare, lui Miltiade i se întâmplase uneori s-o scape din mână, în aventuri ciudate, niciodată duse până la capăt şi

totdeauna fără urmare. Descendentă a cine ştie cărei triste Kire Kiraline, Anei Odeta îi plăceau podoabele, dacă le avea la îndemână, îi plăcea viaţa uşoară, dar la fel îi plăcea omul chipeş şi tânăr, dacă avea gestul ales şi mânuia vorba de dragoste cu destulă îndemânare.

Se înţelege, aşadar, că fata nu păstrase protectorului ei credinţă după toate canoanele. Bărbatul nu ştia însă, şi nu ştia nimeni, că înclinarea ei incertă spre aventură n-avea ca punct de pornire decât dorinţa de evadare; ea suferea perpetuu de acea tristeţe a femeii care are nenorocul să nu datoreze credinţă nimănuia; o tulbura nu cine ar fi încercat să-i înfioare carnea rece şi strânsă în sine, ci acei care, fără ştirea lor, cu un gest, cu o vorbă, îi trezeau nostalgiile.

Cât despre recunoştinţă, ea nu avea simţământul acesta pentru

Miltiade, şi pentru nimeni, fiindcă nu ştia preţul podoabelor şi gătelii, ci credea, cu un orgoliu ascuns şi melancolic, numai în podoabele primite de la natură.

Dacă după scurtele şi nevinovatele ei încercări de evadare se lăsa adusă înapoi, în casa îmbelşugată a protectorului, îndemnul nu era nevoia de bogăţie, ci obişnuinţa, golul din suflet şi teama de răzbunare. Căci, pe lângă celelalte mijloace, Miltiade folosea, ca s-o stăpânească, puterea pumnului – şi ea, întocmai ca acea Kiră Kiralină din legendă, fantomatica străbună, credea, lipsindu-i altă credinţă, în dreptul bărbatului de a struni femeia cu pumnul…

Dar azi, întoarsă în oraşul copilăriei, cum stătea singură pe peron în gară, avea intuiţia că de data aceasta lui Miltiade îi va lipsi îndrăzneala să se arate aici ca să-i ia urma.

Sosise cu trenul de şapte seara, proaspăt coafată, într-un taior de şantung havan, cu un fular de voal alb,

aproape imaterial, ca o pală de fum, alunecând de pe grumaz în despicătura decolteului, fără alte podoabe decât un inel subţire, cu piatră albastră, pe degetul arătător de la mâna stângă, cu două clipsuri mici în urechi, nu briliante, ci strasuri, care sclipeau ca nişte firişoare de rouă pe o petală trandafirie şi nu păreau vulgare, oricât ar fi fost de nepotrivite călătoriei cu trenul. În poşetă, avea un flacon nedeschis cu Chanel 5, o cutie de pudră Elizabeth Arden, două rujuri Max Factor, un baton mare de ciocolată şi un pachet de ţigări State Express – nu fuma: le luase ca să dea o întrebuinţare banilor de cheltuială.

Acesta era tot avutul ei, şi în strada Plevnei, unde se întorcea cu mâinile goale, n-o aşteptau vorbe bune. Ar fi putut spune că acolo era casa părintească, dar nu avea părinţi, ci doar un unchi, Pol, şi pe acea mătuşă Didona, soră a mamei, care o luaseră la dânşii după ce fata rămăsese orfană…

Pe drum, Ana Odeta se gândise să meargă întâi la Costea, singurul om întreg din familie, dar acum îi pierise curajul. Dezorientarea şi nehotărârea o făcură să întârzie câteva clipe lângă o bancă din capul peronului. Sub braţ avea, făcute sul, două reviste de modă, pe care le răsfoise în timpul călătoriei – altceva nimic, niciun bagaj, şi totuşi, în mod ciudat, nu-şi simţea sărăcia… în casa lui Miltiade, la

Bucureşti, îşi lăsase tot: rufăria, pardesiele, paltonul, blana, parfumurile, bijuteriile.

Ana Odeta lăsă, cu un gest distrat, revistele pe bancă şi porni spre ieşire. În piaţa gării, se opri după ghereta tramvaiului, apoi îşi şterse rujul de pe gură cu un gest mecanic, cu gândul alergând pe o sută de fire, dar fără să urmărească vreunul; buzele rămaseră roşii, cărnoase, tinere, în alt fel (mai crud) ispititoare decât sub luciul vopselii. Se uită la pantofi, şovăi – era încălţată prea

elegant pentru mahalaua oraşului, dar nu putea să se descalţe acuma…

Ajunse acasă, pe jos, la ora amurgului, când vecinii stropeau trotuarul; o văzură toţi şi o recunoscură, dar fiecare se trase în curte, ferindu-se să-i vorbească. Numai maiorul Guzgunis, de la Cercul de recrutare, pensionar de o lună, aşezat pe un scăunel de bucătărie, la poartă, îi strigă de pe trotuarul celălalt, făcând semne cu bastonul:

— Bine-ai venit, duduie Odeta!

Nu ştia ce afaceri învârtea Miltiade la Bucureşti, dar bănuind că odată cu naţionalizarea îşi pierduse şi el rosturile bune, deducea că fata se întorsese acasă de nevoie şi se bucura diavoleşte, cu un ochi sclipind sub monoclul care acoperea duşmănia. Ochiul celălalt părea plin de mizericordie şi compătimire.

Ana Odeta nu întoarse capul, călca într-un ochi de apă, udându-se până la gleznă – şi astfel, când deschise poarta, avu senzaţia că se întoarce acasă în picioarele goale, cum umblase pe vremuri.

*

Seara, la masă, capul familiei zise cu o mare asprime:

— Mâine dimineaţă iei trenul şi te întorci la el! Altfel îţi rup picioarele!

Îl chema Pol (Apostolescu), îi era unchi Anei Odeta şi socotea că el o crescuse, fapt pentru care îi cerea recunoştinţă, deşi nu practica recunoştinţa şi nici nu credea în ea, ţel important în viaţă având doar băutura. Băutura însă îi mânca zilele.

Venise beat şi astă-seară, pe jumătate, desăvârşirea urmând să se facă după cină; întoarcerea fetei îl trezise, şi nu-l despăgubea nimeni!

La vorbele lui poruncitoare, Ana Odeta zâmbi fără voie; simţea, nelămurit, o mulţumire duşmănoasă văzând

panica în care intrase familia.

— Nu râde ca proasta! o mustră mătuşa Didona.

Altă dată nu i-ar fi vorbit aşa. Fata fugară îşi dădu seama că în ochii lor decăzuse, şi faptul îi mări mulţumirea.

— Numai dacă te-o mai primi! continuă capul familiei.

Mătuşa exclamă ofensată:

— Cum să n-o primească? Unde mai găseşte el una aşa de cuminte şi de frumoasă?!

Cinau sub umbrar, în curte, şi la lumina din casă, care se strecura printre frunze, frumuseţea Anei Odeta era izbitoare.

Capul familiei se uită la ea prin monoclu. În tot oraşul purtau monoclu el şi maiorul Guzgunis, fără să se ştie care-l pusese primul;

de-aici, fiecare socotindu-l imitator pe celălalt, între ei plutea, nedeclarată făţiş, o ură veche şi puerilă.

Privind-o, păru el însuşi tulburat de farmecul fetei; pe urmă înghiţi un nod, îşi scoase monoclul, întoarse capul repede, cum s-ar fi apărat de ispită, şi rămase pe gânduri, cu privirea în farfurie.

Un timp tăcură ca morţii; vii erau numai ochii Anei Odeta şi zâmbetul de pe buzele ei pline, care parcă pâlpâiau sub bolta umbrarului. În sfârşit, mătuşa zise, exprimându-şi gândirea abilă:

— Ba să nu se ducă ea! Lasă-l să fiarbă puţin, să vină el s-o caute!

Bărbatul îşi scutură un fior din spinare, ridică privirea şi se uită lung la nevastă, fără să-şi mai înfigă monoclul în orbita învineţită.

Se uită lung – şi cu ciudă, şi cu batjocură, şi cu tristeţe. Pe urmă spuse numai o vorbă:

— Proasto!

Tonul era mai insultător chiar decât cuvântul, dar nevasta îl îndură fără să se simtă jignită, cum îndură acoperişul casei ploile şi ninsorile. Nu din supunere – nu-i fusese niciodată supusă –, ci fiindcă nu punea niciun preţ pe cuvinte. Avea cincizeci şi doi de ani vara asta, dar se mai cunoştea şi astăzi că fusese femeie falnică şi frumoasă…

În 1916, când armatele noastre erau în Moldova, duşmanul o condamnase la moarte, fiindcă ţinuse ascuns un ofiţer român rătăcit la retragere. (îl ajutase nu din simţire patriotică; neamţ să fi fost, dar la fel de arătos, l-ar fi ascuns cu aceeaşi patimă.) Şi-ar fi împuşcat-o, dacă nu venea s-o scape un paşă, colonel în armata turcească, aliat cu Mackensen şi cu ceilalţi…

— Cum crezi tu c-ar îndrăzni să vină?! pufni capul familiei, după o pauză.

Ana Odeta se uită la el; gândea la fel – simţi o satisfacţie ascunsă şi iar zâmbi, zâmbet incert şi enigmatic.

— Adică de ce n-ar îndrăzni? stărui mătuşa.

— Fiindcă e fierbere în oraş! Nu-i prost să vină aici, ca lupul, pe unde a mâncat oaia!

Nevasta îl privi, îşi privi nepoata, care continua să zâmbească

(îi venea să-i ardă o palmă), pe urmă făcu un gest cu capul, se scutură şi răspunse, ca unei glume proaste:

— Ia mai lasă-mă-n pace! Nu-i el, Miltiade, omul care să se sperie fiindcă fierbe oraşul!”

— Apoi n-am ce să-ţi mai spun, dacă eşti proastă!… Iar dumneata, domnişoară, mâine dimineaţă ai să mergi cu mine la gară, să iei trenul de şase!

Cu acestea, capul familiei socoti discuţia închisă deocamdată şi porni spre cârciumă, în turneul de noapte.

Mătuşa Didona rămase faţă în faţă cu Ana, pe care,

acum aproape douăzeci şi trei de ani, într-o zi de ianuarie geroasă, când şlepul familiei ierna la Turnu-Severin, un alsacian voios şi roşu la faţă, domnul Weber, magazioner la Societatea Franţuzească de Navigaţie, fiindu-i naş, o mai botezase şi Odeta, nume necunoscut pe Dunăre, adus aici de departe.

*

După ce bărbatul ieşi pe poartă, mătuşa Didona se aplecă peste masă:

— Haide, mamă, mie poţi să-mi spui. De ce-ai fugit de la el?

Te bate?

Fata scutură din cap.

— Atunci ce naiba te-a apucat?! Că doar nu şi-o fi găsit alta!

— Vrea să plec cu el din ţară, răspunse Ana Odeta, după o pauză.

Mătuşa păli, speriată. Avea două fete, amândouă plecate, şi nu primea de la ele nici măcar felicitări de ziua naşterii.

— Cum aşa, să te ia cu el?... Nouă ce ne lasă?... A, păi nu, mamă, să nu te duci până n-o vorbi unchi-tu cu el şi n-om hotărî condiţiunile exacte!

Nepoata se stăpâni, nu auzea prima oară asemenea vorbe – de ce s-ar fi arătat indignată? Dar în răspunsul ei, hotărârea se citea clară şi nezdruncinată:

— Nu plec! Şi dacă nu mă lăsaţi în pace, mă duc să dorm în port, lua-v-ar dracu'!

Mătuşa Didona înţelese că orice stăruinţă ar fi fost zadarnică, aşa că n-o mai întărâtă – de ce să-şi mărească necazul? Şi dacă fata îl lăsa pe Miltiade nu însemna că s-au terminat bărbaţii! Avea să se găsească el altul, fie şi mai sărac, numai să-l ştie aproape!

— Bine, mamă, nu pleca! Dar să vedem cum îl

convingem pe unchi-tu! Dacă nu te supui, e-n stare să ne fărâme capul la amândouă, descreieratul!

Ana Odeta nu mai răspunse; era istovită şi deocamdată nu dorea decât un adăpost pentru noapte. A doua zi trebuia să-şi ia inima în dinţi şi să se ducă la Costea, dis-de-dimineaţă.

După o tăcere înţeleaptă, mătuşa Didona socoti trebuitor să înceapă un dialog practic:

— Şi dacă el pleacă, barem casa îţi rămâne ţie, mamă?

— Care casă?

— De la Bucureşti.

— Cum o să-mi rămână?! E luată cu chirie!

Mătuşa păru consternată – nici n-ar fi bănuit, pe vremea ei, când un bărbat iubea cu adevărat o fată, făcea lucrurile altfel.

Oftă, era prea târziu să îndrepte ceva astăzi. Apoi izbucni, furioasă:

— Barem s-o fi cumpărat pe numele tău! Bani avea, cu grămada!

— Uite că n-a cumpărat-o!

— Fiindcă ai fost o proastă! (De la furie, mătuşa trecu la tristeţe şi începu să-şi plângă paguba): Şi-am fost proastă şi eu, că nu ţi-am deschis ochii la vreme! Da’ ce, m-ai fi ascultat?! Te credeai deşteaptă! (Suspină, tăcu un timp.) Dar lucrurile când le iei?

— Care lucruri?

— Care le ai acolo, rochiile, bijuteriile, blănurile…

— Am doar o blană.

— Dacă ai fost proastă!… Ei, astea, câte sunt, când te duci să le iei?

— Nu înţelegi că n-am să mai dau ochii cu el niciodată?”

Nu, într-adevăr, mătuşa nu putea să înţeleagă. Se

înroşi până la rădăcina părului şi bătu cu pumnul în masă:

— Adică aşa crezi tu că merge? Vine, te ia, face cu tine ce-i place şi p-ormă îl laşi să plece pe gratis?!

*

Dinspre centru se auzea muzică de fanfară, chiuituri, strigăte, ca la serbările populare. Apoi, deasupra castanilor cerul se lumină, în culorile curcubeului; zburau artificii – puţine pentru mărimea cerului şi numărul stelelor. Noul stăpân era încă sărac, dar îşi serba ziua…

— Astea-s briliante, mamă? întrebă mătuşa Didona, calmându-se repede, printr-un incontestabil simţ practic.

— Nu, strasuri.

Mătuşa Didona se scutură, cu scârbă.

— Ptiu!… Nu m-ai ascultat, acum îndură! Inelul barem e de aur?

— De aur.

— Şi piatra?

— Lapislazuli.

— Ce-i aia?

— O piatră.

— Scumpă?

— Nu ştiu.

— N-o fi şi asta vreo imitaţie?

— Nu cred.

— Să dea Domnul!

Fuseseră şi ceva bani, o hârtie de o mie de lei, nouă, îndoită cochet în patru, trei de cinci sute, cu chipul lui Tudor Vladimirescu

— Cu tot cu mărunţiş: trei mii patru sute cincizeci şi şase. Mătuşa îi numărase, netezise hârtiile, le orânduise cum fac casierii, le pusese sub faţa de masă şi-acum ţinea mâna deasupra, ca dulăii care îşi păzesc ciolanul.

— Pe-asta cât ai dat?

— Nu mai ştiu.

Mătuşa cerceta batonul de ciocolată – probabil costase multe parale, nu se găsea în prăvălii, doar la speculanţi, pe sub mână.

Dar oricare ar fi fost preţul, nu putu să lupte mult cu ispita, rupse un colţ, îl băgă în gură, îl molfăi, apoi zise, şi cu necaz, şi cu mulţumire:

— E bună!

Restul batonului îl puse în poală; păcat! – o dată început nu-l mai putea vinde nimănuia.

— Ce-i aici, ţigări?

— Da.

— Miros frumos. Sunt americane?

— Nu, englezeşti.

Ţigările nu aveau căutare, aduceau multe marinarii.

— Uite pe ce arunci baniii la dă chibritul ăla la mine!

Nu se dădea în vânt după ţigările străine, dar deschise pachetul, luă una, o aprinse, să nu piardă chilipirul – şi începu să tragă din ea, sclifosindu-se.

— Aici e pudră? Ce scrie pe ea? Nu văd bine.

— Elizabeth Arden.

— Oho! Asta avem cui s-o vindem. Mă duc chiar mâine.

Cunoştea muşterii şi pentru parfum şi pentru rujuri, mai putea să ciupească pe ele trei-patru mii de lei, erau lucruri bune şi, gândea ea, „nu calicise toată negustorimea – când e nevoie, găsesc ele bani, femeile!”

— Da aşa, ce-ai să faci, mamă? întrebă, după ce sfârşi inventarul. Vezi-te cum ai venit, fără nimic pe tine!

— Am să-mi caut o slujbă!

— Na-ţi-o bună!

Era şi neîncredere şi indignare.

În clipa aceea, la capul străzii se auziră câinii stârniţi, lătrând cu furie. Mătuşa Didona trase cu urechea.

Dinspre centru răzbeau ecourile unei cântări, glasuri amestecate, femei, bărbaţi, într-o armonie neclară: *„voi, oropsiţi ai vieţii… condamnaţi la foame, sus*!…

Se întorcea bărbatul, îl cunoştea, el întărâta câinii, lovind în garduri cu bastonul. Îşi adună repede lucrurile în poală, banii îi luă de sub faţa de masă şi-i ascunse în sân.

— Hai, fuga, să nu ne găsească aici! Poate-a uitat de tine!

Vecinul de peste drum, maiorul Guzgunis, şedea încă pe scăunel, la poartă; aşa întârzia în fiecare seară, pândind trecătorii şi stelele.

Strada era largă, ca un bulevard, avea chiar şi peluză la mijloc, neîngrijită, dar vara o împodobeau castanii.

— Bună seara, vecine! strigă maiorul.

Vecinul se opri speriat; o gheară îi sugrumă inima. Se rezemă de gard, cu mâna pe piept, aproape fără respiraţie… Dar îşi reveni repede, nu voia să-şi arate slăbiciunile, şi îşi puse monoclul, cu un gest bătăios, cum ar fi tras o spadă din teacă.

— Ce vrei? N-are cine-ţi trage cizmele?

Cizmele, se ştie, le trage ordonanţa, şi maiorul nu mai avea ordonanţă – dar e drept că nici cizmele nu le mai încălţa de multă vreme. Răutatea, fără obiect, era cu atât mai duşmănoasă – asemenea răutăţi nu săvârşesc decât copiii câteodată.

— Eşti cu chef, coane Pol! zise victima, cu acreală, căutând în gând o vorbă necruţătoare. Vii de la biserică?

— Nu, de la bodegă!…

— Dar cu duduia Odeta ce e? continuă maiorul, fericit că, în fine, găsise mijlocul să i-o plătească. Am auzit că s-a întors acasă.

Unchiul fetei recunoscu, ascunzându-şi mânia:

— S-a întors! Ce, n-avea voie? Că nu-i naţionalizată.

Şi intră în curte, trântind poarta.

Nu se vedea lumină la nicio fereastră. Stăpânul casei bătu cu bastonul în uşă şi începu să răcnească:

— Tu, aia mică, vezi când te scoli! Să fii gata pentru trenul de şase!

Familia avea o istorie ciudată, tragică şi tumultuoasă. La treisprezece ani, Didona intra servitoare în casa lui Titel Mihailide-Trinidad, cel mai mare avocat al oraşului. Fata se trăgea dintr-un neam de oameni frumoşi, toţi erau chipeşi, până la spiţele cele mai îndepărtate: bărbaţii înalţi, voinici, cu ochi negri, cu plete bogate, cu mustăţi groase, cu grumaji vânjoase, vrednici la muncă, iuţi la harţă, mânuind cuţitul la nevoie, cam fără judecată, credincioşi prietenilor, dar nu soaţelor, aprigi în dragoste. Femeile, mai multe la număr decât bărbaţii, se înfăţişau înalte şi planturoase, potrivite veacului, cu părul mai bălai, mai albe la faţă.

Erau oameni de la Dunăre, rosturile lor se legau de apă, pescari, barcagii, hamali, muncitori în porturi – niciunul nu ajunsese mai departe – şi spiţa li se întindea pe mai multe judeţe învecinate, de la Giurgiu la Galaţi, cum îi dusese viaţa…

Numai un an aşteptă avocatul să mai crească fata, şi-apoi se duse în camera ei, noaptea. Copila nu se împotrivi, era speriată, şi-apoi îşi cunoştea soarta. Putea vreuna de seama ei să-şi aleagă alt drum, ca să scape? La fel se întâmpla pretutindeni cu fetele în casă, dacă erau tinere şi frumoase; că pe cele slute nu le primea în slujbă nici dracul! Iar ca să se întoarcă la maică-sa…

Tatăl fusese macagiu în port şi-l călcase o locomotivă, când schimba acul; bătea viscol, n-auzeai nimic, să fi tras cu tunul asupra oraşului, nu-ţi vedeai nasul, dar Calea Ferată dovedi că omul era beat, încât despăgubirea hotărâtă de tribunal fu neînsemnată.

Acasă creşteau alte două fete, mai mici, Stela şi

Fana; cea din urmă avea să fie mama Anei Odeta de astăzi.

Mama le creştea, muncind cu ziua – nu putea să le otrăvească.

La paisprezece ani, Stela fugi de acasă, noaptea, şi ajunse tocmai la Constantinopole, cu comandantul unui bastiment francez care ne vizita apele. Acolo, marinarul o prezentă şefului escadrei, a cărui barbă impozantă plăcu foarte mult fugarei.

Cât timp avu ea de a face cu escadra nu ştiu nimeni, acasă nu se mai întoarse, nu trimise nici măcar cărţi poştale ilustrate. Din timp în timp, marinarii care veneau în ţară mai aduceau veşti despre dânsa, o întâlneau când într-un loc, când în altul, prin porturile

Levantului. La Pireu fu artistă într-un local de petrecere; pe străzi, afişe mari îi arătau chipul – frumuseţe românească, şi ea se numea

Stela Romană, desigur în amintirea ţării de unde plecase.

Ultima oară când se mai ştiu ceva de urma ei, prin anul 1933

sau ’34, spăla paharele într-un bar, la Malta; îşi irosise fulgerător viaţa, avea părul cărunt, îşi pierduse un ochi, un marinar beat îi zdrobise orbita cu o carafă – şi era hidoasă…

Doar cea mai mică dintre fete, Fana, rămase curată. La optsprezece ani, se mărită cu un cârmaci de şlep, Zaharia Gheorghi, trăiră pe apă şi fură mulţumiţi amândoi. Deşi încheiată tragic, viaţa ei nu cunoscu umilinţa, nici pata, urmând ca birul acesta să-l plătească mai târziu Ana Odeta, fata ei.

Viaţa Didonei, în schimb, cea mai mare şi poate cea mai frumoasă dintre surori, fu numai zvăpăiată, nu tristă, cum se vestise la început. Nopţile în care stăpânul venea s-

o viziteze în odaia de lângă bucătărie nu-i lăsară un gust rău. Bărbatul era încă tânăr, bine clădit, elegant, după moda de atunci, şi, pare-se, făcu o adevărată patimă pentru dânsa, ascunzând-o numai atât ca să nu iasă scandal în casă şi-n târg.

La începutul primului război mondial, o mărită, înzestrând-o, cu un tânăr, Pavel Apostolescu, azi unchiul Anei Odeta, care îşi zicea Paul, mai orăşăneşte, şi căruia prietenii, ca să-i facă plăcere, îi ziceau Pol.

Pe atunci, Pol Apostolescu era un fel de secretar, de trepăduş, mai potrivit spus, al lui Titel Mihailide-Trinidad, slujindu-l în toate chipurile, şi acasă şi la tribunal. împlinise majoratul de curând, iar cu învăţătura se oprise la cele patru clase ale gimnaziului, care puteau să asigure o situaţie pe atunci. Era înalt, avea mustăţi subţiri, răsucite în sus, mişcări iuţi, de spadasin, faţa prelungă, uşor suptă sub pomeţi, ochii căprui, poate şireţi, purta părul pe spate şi semăna cu Edmond Rostand, poetul Franţei, care vrăjise Europa, chiar şi

Balcanii, tocmai în acel timp.

Măritându-şi iubita cu omul său de casă, Titel Mihailide nu se gândea doar să-i asigure acesteia un viitor şi un rang în societate, ci mai cu seamă să prevină clevetirile, într-un moment când se aştepta să fie chemat în fruntea unui minister. Luă deci, pe numele

Didonei, casa din strada Plevnei, nici în centru, dar nici chiar la mahala, casă gospodărească, alcătuită din două odăi mari, antreu, marchiză, bucătărie şi atenanse, cu magazie de lemne, cu coteţe şi curte de păsări, în fund, cu grădiniţă de flori, în faţă.

În afară de această mică gospodărie, care cuprindea tot ce era trebuitor tinerei perechi, de la pat până la albia de spălat rufe, naşul le mai dădu, de nuntă, cinci mii de lei,

iar mirelui îi făgădui că va veghea asupra lui.

Curând, aşa cum se şi aşteptase, fu chemat în guvern şi se mută cu toată familia la Bucureşti. Pe protejatul său, care căpătase oarecum deprinderea legilor şi-a pricinilor judecătoreşti, îl împuternici apărător la tribunal. În lipsa unei legi a avocaţilor, asemenea apărători fără titluri au existat într-un timp – şi chiar mai pe urmă, la apariţia legii, drepturile lor au fost recunoscute, încât unii din ei au mai trăit pe lângă judecătorii până târziu.

Pol Apostolescu avea de ce să fie recunoscător naşului, care însurându-l îi dăduse şi zestre frumoasă, îi asigurase şi un rang în societate. Naşul, deşi acum ministru (al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor), le vizita casa destul de des, de trei ori pe săptămână uneori; pleca seara la şase din Bucureşti, chiar dacă mai avea câte ceva de făcut la minister sau la club, şi în patru ore sosea, cu cel mai rapid tren din ţară, înfiinţat anume pentru pasiunea sa şi cunoscut în istoria Căilor Ferate sub propriul său nume, expresul Trinidad.

A doua zi, la cinci dimineaţa, acelaşi tren, de care e drept că se bucura şi negustorimea oraşului, îl ducea înapoi, în Capitală, şi astfel departamentul mergea.

În acele nopţi, soţul Didonei întârzia prin cârciumi până la închidere, când venea să se culce în odaia din fund, intrând pe la bucătărie, destul de beat ca să nu simtă cele ce se petreceau în faţă, dar nu atât încât să-şi uite interesul şi să facă scandal.

Care era zestrea lui sufletească în clipa însurătorii nu se întrebase nimeni: fusese născut pentru această viaţă sau se adaptase?

Cazul lui nefiind unic în oraş, lumea nu-l privea cu mai multă stăruinţă decât pe alţi încornoraţi.

Războiul îl târî în marea aventură a retragerii în Moldova – şi oamenii aproape că uitară de existenţa sa.

Viaţa Didonei, dincoace de front, nu fu supusă la încercări mai mici decât ale unui soldat. În graba evacuării, ministrul nu mai avu timp să facă un ocol ca s-o ia şi s-o ducă la Iaşi. Rămasă în faţa inamicului, alcătuit din naţii amestecate – nemţi, unguri, bulgari şi turci, fu datoare să se poarte brav – şi le fu vrăjmaşă tuturor a şi de toţi fu înfrântă, fiindcă nu era decât o biată femeie cu inima slabă.

În 1918, la întoarcerea bărbatului, pe care lumea îl uitase.

Didona născuse primul copil, o fată. Dacă biologic ar fi fost cu putinţă, copila era fructul unei colaborări tumultuoase. Fu botezată

Angela, ca un simbol invers al chipului cum căpătase viaţă.

Doi ani mai târziu, se născu al doilea copil, tot fată, din tată aproape la fel de necunoscut, deşi soţul acum era acasă. Ea capătă un nume şi mai serafic: Celesta, din dorinţa mamei, care, ai fi zis, visa cu atât mai mult la cer, cu cât se zvârcolea mai pământeşte sub bolta lui.

Urmă apoi o boală de care suferiră mădularele zămislirii – şi

Didona rămase stearpă pe toată viaţa.

Astăzi fetele nu mai erau în casă – numai fotografiile lor, înrămate; norocul le dusese departe.

Angela se mărită, când nu avea decât şaptesprezece ani şi, în ciuda vorbelor deocheate pe care le auzea în casă, nu ştia nimic despre dragoste. Era frumoasă, ca întreg neamul maică-sii, atât că dovedise o încetineală de minte proverbială în tot oraşul. Era ascultătoare, cuminte şi supusă; unde o puneai, acolo o găseai şi peste trei ceasuri. Asemenea temperament n-avea nicio explicaţie, şi cuminţenia ei în loc să atragă simpatia, respectul,

admiraţia, nu făcea decât să-i ducă şi mai departe numele de proastă.

Când apăru pretendentul, cunoscuţii o pizmuiră; ginerele, venit de la Bucureşti, era om cu vază, şi, pare-se, foarte bogat. În orice caz, veni cu automobil propriu, cu şofer în livrea şi cheltui foarte mulţi bani. Îndată se află că era director general la Societatea de

Petrol Româno-Americană, că era plătit în dolari, că miniştrii făceau la el anticameră şi că regele îl poftea la palat. Altfel, ca înfăţişare…

Pretendentul purta cămăşi de mătase naturală, papion cu buline, se pieptăna lins, cu cărare la mijloc, era cam slăbănog, cam gălbejit la faţă, dar putea fi socotit un bărbat „bine” prin purtarea elegantă şi situaţia sa.

Angela se duse cu el şi nu se mai întoarse niciodată în oraş. La

Bucureşti frumuseţea ei uimi pe mulţi; curând fu cunoscută în cercurile mondene, fotografia îi apăru pe prima pagină din *Realitatea ilustrată*, despre ea se scria şi-n *Le Moment* – şi, cum avea o singură deşteptăciune, să nu deschidă gura niciodată decât pentru câte o exclamaţie, societatea o socoti enigmatică, nimeni nu-i descoperi golul dulce din cap.

Pe seama ei nu se cunoscu nicio aventură, decât o încercare a prefectului poliţiei de a o ademeni la palatul regal, dar nu prin faţă, ci prin strada Luterană. Prefectul însuşi recunoscu eşecul, supărarea regelui, indignarea curţii şi primejdia în care se aflase, de a fi debarcat. Rezistenţa Angelei, inexplicabilă, închise chiar şi cele mai rele guri din Capitală – i se recunoscu virtutea unora din mamele romane; de-aici înainte niciun răuvoitor, oricât de diabolic, n-ar mai fi putut-o dezonora.

În 1946, soţul, care nu era chiar director general, dar deţinea un post important la Societatea Româno-

Americană, fu implicat într-o manevră necurată şi căpătă patru ani de închisoare. Abia atunci

Angela cunoscu aventura, păru chiar îndrăgostită de un aviator american. Din partea lui, aviatorul fu vrăjit de această frumuseţe, nebănuită dincoace de ocean. Ea nu ştia să-i spună decât un singur cuvânt, *darling*, învăţat la cinematograf. Aviatorul o ceru de soţie şi-o duse pe pământul american, lăsând grija divorţului în seama unor avocaţi…

Celesta, a doua fată, cu ochii azurii, plini de-o mirare curată, poate şi mai frumoasă decât Angela, croită după dimensiunile vedetelor de cinematograf (se măsura şi făcea comparaţii, cu revistele ilustrate în faţă), se mărită la optsprezece ani…

Se duse şi ea la Bucureşti, după un soţ cu situaţie şi mai strălucită decât ginerele celălalt. Deoarece primise scrisori anonime, jignitoare pentru mireasă, după o săptămână soţul trimise aceste rânduri, să fie înserate, cu plată, în ziarul local:

„Subsemnatul fitienne Vasilescu, administratorul general al domeniilor şi întreprinderilor Mavrocordat, veştejesc vehement şi cu indignare zvonurile puse în circulaţie de răuvoitori şi invidioşi pe seama actualei mele soţii, născută domnişoara Celesta Apostolescu, fiica distinsului avocat. Afirm în faţa lumii că mireasa a adus în patul conjugal tot atâta curăţenie cât mielul pascal, fiind demnă de floarea de lămâiţă cu care a păşit la altar. Pentru care îmi exprim public mulţumirea, respectul şi recunoştinţa datorate celor ce au crescut-o atât de ales şi curat”.

Înainte de a fi un document al onoarei, această scrisoare era o nemaipomenită declaraţie de dragoste. Cu siguranţă, niciunul din îndrăgostiţii legendari nu-şi

mărturisise iubirea în public atât de categoric şi de brutal. Intimii soţului ştiau că el avea principii şi mai profunde – şi dacă unii din ei ar mai fi putut să se îndoiască de neprihăneala nevestei, de dânsul erau siguri, fapt verificat, că, deşi în vârstă matură, intrase virgin în patul nupţial.

Pentru public, însă, scrisoarea avea numai menirea să apere onoarea miresei, apărând totodată onoarea mirelui, precum şi pe a prinţilor pe care acesta îi administra.

Peste câteva luni, prinţii îl trimiseră la închisoare, deoarece avură dovezi că, de ani de zile, administratorul îi fura.

Celesta rămase cu onoarea personală neştirbită, dar dezonorată de bărbat. În schimb, se alese cu un bloc în Bucureşti, cu o fermă la

Mogoşoaia, cu un vraf de bijuterii, plus trei milioane de lei, depuşi la bancă pe numele ei, şi despre care ea nici măcar nu ştia. Prevăzător, administratorul prinţilor îşi pusese agoniseala la adăpost de orice rapt. Faptul ieşi la iveală abia în timpul instrucţiei, la tribunal:

abia atunci află Celesta ce bogată era.

Avocaţii păgubaşilor se străduiră din răsputeri să smulgă înapoi aceşti bani; legile însă nu-i ajutau – socrul însuşi le cunoştea, puse şi el avocaţi mari.

Pârâtul luă cinci ani de închisoare, prinţii rămaseră mofluzi, iar

Celesta se pomeni singură şi plină de bani.

În anul următor, cu câteva luni înainte de izbucnirea celui de al doilea război mondial, o ceru de nevastă un conte italian, venit cu o delegaţie. Tânăra doamnă divorţa şi îl urmă în pripă; bărbatul era scund, brun şi înfocat.

Niciuna din fete nu scrise un rând acasă, nu trimise un dar.

Dezamăgiţi de ele, părinţii hotărâră să-şi facă un

sprijin din nepoată, şi din 1940, când Ana Odeta rămase orfană, n-o mai scăpară din mâini. La început, modesta leafă de practicantă, a fetei, mai târziu darurile tinerilor care o curtau fuseseră singurele venituri ale casei, fiindcă bărbatul de mult nu mai aducea un ban.

Ivirea lui Miltiade însemnase o bună afacere; Pol şi Didona îşi cârpiră necazurile, mulţumind cerului, care, dacă îi pedepsise cu două fete ingrate, îi miluise în schimb cu o nepoată aşa de supusă şi înţeleaptă…

Iată familia în sânul căreia se întorsese Ana Odeta, la fel de săracă astăzi, cum venise, orfană, prima dată.

Dar mătuşa, deşi dezamăgită de această întoarcere, se bucura s-o ştie aproape – îşi punea noi nădejdi în viitorul nepoatei. Îndată îi făcu patul, pe divan, în sufragerie, scoase pernă moale, să-i stea bine capul, cearşafuri curate, iar dânsa se culcă pe canapeluţa din partea cealaltă a mesei, să fie cât mai în preajmă, ca şi când s-ar fi temut să nu-i fugă sprijinul peste noapte. De altfel, nu dormea prima oară în sufragerie; de mult îşi despărţise somnul de al bărbatului, care gâfâia ca astmaticii, iar uneori se trezea horcăind, cu ochii holbaţi la fereastră, aşteptând parcă să vadă intrând moartea.

Ana Odeta adormi îndată; fiinţa ei se apăra instinctiv de realitate, se grăbea să se izoleze, cu somnul, de casa aceasta unde nu avea ce găsi decât adăpost pentru o noapte.

Se trezi odată cu zorile, în răcnete disperate. Uşile la antreu erau deschise, ca şi cele următoare, care dădeau în camera de la faţă –, uşi mari, în două canaturi.

Într-un capot soios, sub care se vedea cămaşa de noapte, mătuşa

Didona, nepieptănată, buhăită, mare ca statuia din piaţă, răcnea gros la fereastră:

— Săriţi, a murit, e ţeapăn!

Vecinii începeau să se îmbulzească la poartă.

Stăpânul casei murise peste noapte, curând după întoarcere; nici nu apucase să se dezbrace. Şedea la birou, între cele două ferestre de la stradă, cu picioarele chircite sub scaun, cu amândouă mâinile pe masă, ţinând tocul cu dreapta, cu ochelarii pe nas, cu capul dat puţin pe spate. Nu se zvârcolise, nu strigase, părea liniştit, gata să-şi continue scrisul pe hârtia din faţă.

Dar nu mai avea ce scrie, ideea era încheiată, mai trebuia să-şi termine iscălitura şi să pună data. Pe hârtie se vedeau doar patru rânduri, cu litere mari, groase, schiloade şi tremurate, arătând, ca pe o cardiogramă, spasmurile inimii de multă vreme bolnavă: „Iubite domnule Miltiade, ţi-o trimit la fel de neprihănită ca şi prima dată;

nu ne uita şi păzeşte-o mai bine de data asta…”

Aici, scrisul marca o pauză, poate după o primă alarmă a inimii, o zvâcnire dureroasă, mai gravă. Fiindcă după aceea era reluat de la capăt, foarte crispat, dovedind panică, în alt spirit, fără nicio legătură cu cele dinainte – şi parcă adresându-se altcuiva, ca o mărturisire tardivă pentru posteritate: „Sunt un porc, am convieţuit cu o scroafă. Scuip pe viaţa mea şi pe toate”.

Urma iscălitura, neterminată.

Din gura mortului se scurgeau bale reci pe bărbia îngheţată, ca şi când, în ultima clipă, omul ar fi încercat să-şi concretizeze ideea lăsată cu limbă de moarte.

*

După amiază, mătuşa Didona, în doliu, dar liniştită, dreasă la chip, cu roşu pe buze, pudrată, zise, în timp ce-şi bea cafeaua şi trăgea cu amar din ţigara aromată:

— Iată-ne singure, mamă dragă!

Îşi şterse cu dosul mâinii ochii din care nu curgea

nicio lacrimă.

Mortul, grijit după datina creştinească, era întins între lumânări, în odaia din faţă. Lumea intra slobodă, să-l vadă.

— Acum, zise mătuşa mai departe, privindu-şi stăruitor nepoata, cine-o să aibă grijă de casă şi de noi, sărmanele? Vai de viaţa noastră!

Întoarse ceaşca şi o puse pe un şerveţel de hârtie, să se zvânte, ca să-şi ghicească. Pe urmă vorbi iar – planuri de viaţă:

— Va să zică, nu te duci, mamă?

— Nu!

— Păcat de lucrurile alea! (Mătuşa oftă, făcu o pauză, după care urmă uşor înviorată:) Atunci am să-ţi aranjez ţie odaia de la faţă; e mai frumoasă… Să fii singură, să-ţi tihnească… Poate mai primeşti şi tu o vizită, pe unul, pe altul…

Seara veni un mesager de la Miltiade, un om pe care Ana Odeta îl vedea prima dată. Ciocăni la poartă, după ce se întunecase;

aducea o scrisoare, concepută imperativ şi telegrafic: „Eşti nebună?

Întoarce-te!”

Nu-i dădu niciun răspuns. Mătuşa se frământa, neştiind cum s-o sfătuiască. Îi părea rău că-l pierde pe Miltiade, dar dacă o trimitea după el, îşi pierdea şi nepoata.

— Măcar să-i ceri lucrurile tale, mamă!…

A doua zi, Ana Odeta lipsi toată dimineaţa; se întoarse târziu, pe la patru, obosită, plină de praf, trasă la faţă. Avea arătătorul mâinii drepte murdar de cerneală, ca al copiilor în primii ani de şcoală când umblă cu tocul neîndemânateci.

Fusese tocmai în partea cealaltă a oraşului, departe,

dincolo de barieră, socotind că acolo nu vor fi oameni care s-o recunoască, îşi pusese o fustă veche, uitată de mult acasă, o bluză, sandale fără toc, în picioarele goale, îşi strânsese părul! într-o buclă grea, pe ceafă;

n-avea nicio podoabă, nici roşu pe buze, dar la ora dimineţii obrazul

Înăr, fără sulimanuri, îşi spunea frumuseţea oricui voia să o vadă.

Mai mult ca sigur oamenii la care intrase n-o cunoşteau, nu ştiau de unde vine, dar toţi parcă se temeau s-o privească. Fusese la Fabrica de cherestea, la Industria sârmei, la toate întreprinderile din sudul oraşului, destule pentru orele unei zile. Peste tot era fierbere

— Timp nepotrivit să se ocupe cineva de o solicitantă; în unele locuri, portarii nici nu-i dădură voie să intre.

— Vino săptămâna ailaltă, domnişoară; azi, nu vezi? nu poţi să stai de vorbă cu nimeni.

La Uzina de apă, instituţie comunală, netulburată deci de efervescenţa naţionalizării, izbuti să ajungă într-un birou, şi-acolo o întrebară: ce pricepere are, unde-a mai lucrat până acuma… Ştia să scrie la maşină, fusese în serviciu, dar mai demult, la începutul războiului.

Aha, şi pe urmă?

Dintr-un colţ, o funcţionară, sluţită de rujuri brânzite, o privea cu gura strânsă, atât de scârbită, de parcă înghiţise unt de ricină.

În spatele ei, doi tineri care lucrau faţă în faţă, la un birou plin de tabele, îşi făceau cu ochiul şi se loveau pe sub masă cu piciorul.

— Vino luna viitoare, în ziua de două! îi spuseră la urmă.

Izbuti să mai ajungă şi la alte câteva întreprinderi, dar slujbaşii care angajau personalul nu cunoşteau încă

intenţiile direcţiunii, îşi făceau datoria să-i întindă o hârtie:

— Fă o cerere, tovarăşă; uite colo toc şi cerneală.

Scria, le simţea privirea, furişă, poate îşi aminteau s-o fi văzut altă dată, îmbrăcată altfel, altfel pieptănată şi cu roşu pe gură... Abia trecuse anul de când umbla, în văzul oraşului, ghemuită pe pernele de piele roşie ale maşinii – era un Opel Amiral, şoferul lăsa capota jos, iar ea se arăta lumii ca într-o vitrină.

— Ai pus şi adresa, tovarăşă? Bine! O să-ţi răspundem acasă, într-o săptămână!

Nu, n-aveau să-i răspundă niciodată – simţea limpede, păcat de hârtie!

Dar ziua următoare porni din nou – era replica ei grăbită şi speriată la asalturile lui Miltiade, care îi trimitea, într-o panică necunoscută de el până acuma, avize telefonice, telegrame, din oră în oră, şi mesageri, la fiecare tren câte unul.

Aşteptă în soare, pe la porţile fabricilor, şantierelor, scrise cereri, pătându-şi neîndemânatică degetele cu cerneală. Sosi târziu, odată cu dricul care venea să ia mortul, să-l ducă la cimitirul Sfântul

Vasile.

Mătuşa Didona avea rochie neagră, de doliu, şi un voal care-i ascundea chipul de privirile lumii: de ce să-şi arate lacrimile tuturor a?

Ana Odeta îşi puse doar o panglicuţă neagră la cheutoarea bluzei şi merse în urma convoiului. Nu era lume multă, şi cei care erau nu ştiai cine-s. Pe drum, convoiul se îngroşă, se adunau babele şi milogii mahalalelor, să fie de faţă la împărţirea colivei.

Merse şi maiorul Guzgunis, vecinul, dar nu pe jos, trimise servitoarea să-i aducă trăsură. La cimitir, trăsura trase pe alee şi se opri la groapă, alături cu mulţimea. Caii

stătură liniştiţi o vreme, pe urmă începură să se hârjonească, smucindu-se în hamuri, încercând să se muşte, în timp ce popa şi dascălul cântau veşnica pomenire.

Maiorul Guzgunis stătea cu bărbia căzută în piept, cu ochii închişi, toropit de cântare. Dar când buşiră primii bulgări pe capacul sicriului, sări deodată în picioare, îşi înfipse sub sprânceană monoclul care căzuse şi atârna de capul şnurului – şi hohoti disperat, speriind lumea:

— Cui mă laşi, coane Pol!

Apoi se prăbuşi pe perna trăsurii.

— Dii, Istrate, dii Mariţa! striga birjarul, îndemnându-şi caii

Era în amurg, după o zi în care soarele făcuse să fiarbă apa în Dunăre. În ajun, la înmormântare, fusese vreme blândă, mai răcoroasă, altfel s-ar fi topit luminările. Dar asemenea schimbări, care zăpăcesc termometrul şi năucesc oamenii, se întâmplă des vara, în marginea Bărăganului.

Ana Odeta mergea pe o stradă gloduroasă, ca o uliţă de ţară, dincolo de mahalale, unde începea să se vadă câmpia. Pornise de trei ori în două zile; se întorsese, fără curaj, de la jumătatea drumului.

Şi acum s-ar fi întors, dacă n-ar fi avut în suflet o tulburare nouă, neaşteptată, un amestec de spaimă, bucurie şi nedumerire, care învingea sfiala, ruşinea şi teama că va fi judecată cu asprime…

În centru, mai adineauri, doi oameni aşteptau tramvaiul de gară

— Îi vedea din spate pe amândoi, dar privirea ei se oprise, mirată şi surprinsă, numai la unul, sub o ciudată chemare a presimţirii. Părea tânăr, era subţire, cu un pantalon de dril în culoarea nisipului, cu o cămaşă albă, îmbrăcându-i umerii largi şi pierzându-se 9 trâns sub

centură; mânecile scurte îi dezveleau braţele brune; avea o haină uşoară şi-o servietă în mână – şi-n îmbrăcămintea lui aşa de simplă, se citea o anumită intenţie de eleganţă şi îngrijire.

Stătuse locului lângă şine, fără să mai bage în seamă pe nimeni.

Venea tramvaiul, cei doi bărbaţi îşi strânseseră mâna. Pe al doilea nici nu-l văzuse, dar îi auzise glasul, la despărţire:

— Drum bun, Matei! Telefonează când vii, să te aştept la gară!

Celălalt se întorsese, trecuse pe lângă dânsa, cu paşi mari, uşori că ai alergătorilor – ea îi văzuse chipul după ce-i auzise numele şi deodată simţise, dureros, cum îi stă inima. Se simţise îngheţând, un val rece scăldându-i trupul, cu toată căldura încă vie a soarelui… O

clipă, ochii li se întâlniseră, printr-ai lui trecuse o undă de mirare, o tresărire, apoi el sărise uşor pe scara vagonului, şi pe urmănu-i mai aruncase nicio privire.

Nu o recunoscuse, nu! – fusese mirat s-o vadă, aşa, bătută de vânt în mijlocul calidarâmului… în vara asta se împlineau nouă ani de când îl văzuse ultima oară, dar era la fel, asprit puţin la figură, şi-i ştia mersul, mersul lui nu-l avea nimeni. El însă n-o mai ştia, ea se schimbase, era azi femeie; pe-atunci abia îşi sfârşea anii copilăriei…

Acum, cu această amară tulburare în inimă, picioarele o duceau înainte, îngheţate, mişcându-se de la sine. Nu mai fusese pe aici din

1941, dar recunoştea locul, nu trebuia să întrebe pe nimeni; văzu gardul de scândură văruită, ca al tuturor vecinilor, banca de la poartă, apoi în curte gutuiul.

Şovăi – de sub pomi se ivi un om, cu ochii pe sus, preocupat, căutând poate vreun cuib de omizi păgubitoare. îl ştia, acum avea trupul legat, obrajii rumeni; un pic de

barbă blondă şi cârlionţată îi îmbrăca bărbia. Dar era Constantin, Costea, îl recunoscu nu cu privirea, ci cu un alt simţ, ascuns, al amintirilor, al familiei. Da, se schimbase, îi mergea bine, avea o haină marinărească, nouă, ţeapănă la umeri, cu patru trese aurii pe mâneca netedă ca burlanul.

Ana Odeta se opri la poartă; îi era văr, dar nu ştia cum să-i spună. Spuse:

— Bună seara!

El se apropie, nedumerit – n-o recunoştea, speriată şi atât de palidă.

— Eu sunt, Ana.

Pe chipul, bărbatului trecu întâi o umbră, pe urmă el zâmbi, cu un fel de mirare, de mulţumire şi-i luă amândouă mâinile.

— Ana!… Când ai venit?

— De trei zile.

— Dar ce ai, nu te simţi bine?

— Sunt puţin obosită de căldură.

— Acum o să-ţi treacă: se lasă răcoare. Vino!

O duse de mână, pe o cărare pietruită, pe sub ramurile pomilor, care-i sileau să se aplece, până la o căsuţă curată, albă, ascunsă în fundul grădinii. Sub geam era masa pregătită pentru cină. În uşă, o femeie tânără, negricioasă, cu obrazul cam tăbăcit, cu cercei mari de aur, ştergea sticla de lampă, răsucind înăuntrul ei o cârpă cenuşie.

Era îmbrăcată pretenţios, avea pantofi maro, cu tocuri înalte, fustă neagră, cu pliuri, bluză albă, cu o broşă pusă fără rost, în stânga, deasupra sânului. Pe buzele subţiri, cam aspre, un ruj prost crăpase şi se cojea, sluţindu-i gura; altminteri ar fi fost frumuşică, mai ales că din mişcări se bănuia destul de zglobie. Avusese musafiri, până mai adineauri, de-aceea era gătită ca de sărbătoare, dar musafirii plecaseră şi nu se aştepta să mai vină unul.

— Măicuţo, lasă lampa! strigă bărbatul, arătându-şi cam stânjenit voia bună. Uite-o pe vara mea, o ştii din fotografie.

În casă era un album cu fotografiile familiei, dar Ana Odeta nu putea să aibă acolo decât una din copilărie, după care n-ar mai fi recunoscut-o nimeni.

Femeia nu se mişcă; îşi strânse gura aproape cu duşmănie.

— Care vară?

— Ana… Fata lui Zaharia.

În familie, băieţii, de la vârsta când luau ceva din povara casei pe umeri, le spuneau pe nume părinţilor, unchilor şi celorlalte neamuri, semn recunoscut al trecerii lor între oameni.

— A, aia! făcu femeia, nesilindu-se să-şi ascundă dispreţul şi duşmănia.

Costea îi aruncă o privire încruntată, care însă nu o făcu mai blajină.

— Bine-ai venit, domnişoară! Ţi-ai adus aminte şi de noi acuma!

Nu se apropie, nu-i întinse mâna.

Ana Odeta stătea împietrită în mijlocul bătăturii. Nu o cunoştea; Costea nu era însurat când ea intrase în casa lui ultima oară. Dar el îi era văr bun, tatăl ei şi tatăl lui fuseseră fraţi, din aceeaşi părinţi

— Şi credea că la o nevoie, ca astăzi, putea veni să-i ceară un sfat, un sprijin, sau măcar o vorbă bună. Era nedreaptă nevasta zicând că îşi adusese aminte de ei acuma – de el îşi amintise toţi anii din urmă, l-ar fi căutat, dacă nu i-ar fi fost teamă c-o s-o alunge cu asprime;

O oprise sfiala şi ruşinea. Azi venise, gata să-i înfrunte asprimea şi ocările, fiindcă avea mai multă minte şi mai mult curaj decât altă dată – şi trebuia să facă orice, ca să nu rămână pradă stăruinţelor lui Miltiade şi mătuşii

Didona.

— Uite ce e, măicuţo, zise Costea de data aceasta cu hotărâre, mai bine vezi tu de masă şi lasă-mă pe mine cu Ana!

Fata se gândi că un bărbat care îi spune nevestei „măicuţo” nu poate fi ascultat totdeauna. Totuşi, nevasta se supuse, plecă spre bucătărie, după ce avu grijă să arunce încă o jignire:

— Te rog să n-o opreşti la masă! Domnişoarei n-o să-i placă mâncarea noastră!

Costea fusese marinar pe vaporul de pasageri Anghel Saligny;

acum era director adjunct la Agenţia fluvială, lucra într-un birou cu ferestre largi, la etaj, de unde se vedea toată Dunărea, avea telefon pe masă, lampă cu abajur, scrumiere…

Cât fusese îmbarcat, nu se bărbierea decât o dată la trei-patru zile, purta haine potrivite cu meseria, avea mâinile crăpate de ger, negre, cu bătături de la cabluri şi de la parâme.

Astăzi era dator să se prezinte la birou cu altă înfăţişare, stătea de vorbă cu lume străină, reprezenta o instituţie, nu o putea face de ruşine. Îi şi plăcea uniforma cu trese aurite, seara şi-o punea pe spătarul scaunului, dimineaţa îi scutura scamele, după ce o îmbrăca se uita în oglindă, se bărbierea măcar o dată la două zile, adică umbla îngrijit, încolo rămăsese cum îl ştiau marinarii şi lumea.

Mai mare schimbare se făcuse cu nevasta, Marieta, femeie cumsecade altminteri şi la locul ei, modestă şi muncitoare, că singură dusese tot greul casei în anii din urmă; ea văruia, ea freca duşumelele, tăia lemne, gătea, spăla rufele, săpa grădina – bărbatul în acel timp lipsea toată ziua, muncea şi la sindicatul marinarilor, avea

şedinţe care ţineau de la opt seara până noaptea la douăsprezece, venea doar să se spele, să îmbuce ceva şi să doarmă trei-patru ore – nu-l mai puteai înhăma şi la gospodărie.

Însă de anul trecut, când Costea primise noul post la Agenţie, nevasta se schimbase, lună de lună. Mai întâi începu să nu mai sufere casa şi cartierul. Cartierul era mărginaş, îl îneca vara praful, primăvara şi toamna noroiul – n-avea lumină electrică, nici canalizare.

Casă, noroc c-o ascundeau pomii, altfel i se părea o dărăpănătură – era veche, ce-i drept, în ea se născuse Costea, aici trăise, îi rămăsese lui la moartea bătrânului. N-avea apă înăuntru – de unde? Puţ în curte, ca la ţară – nu se potrivea cu un director de agenţie.

El nu băgase de seamă nepotrivirea, nu le lipsea nimic, lumină electrică avea să fie, chiar anul acesta, la anul avea să se facă şi canalizare – şi-apoi pomii înfloreau pe rând primăvara şi îţi luminau zilele, pe urmă ţi le îndulceau când veneau roadele – cireşile, vişinile, caisele, merele, perele, piersicile, toamna nucile şi gutuile…

Nevasta voia să se mute „la centru”, să meargă la restaurant seara, să… Voia multe, visa chiar maşină, dar nu apuca să-şi înşire dorinţele; bărbatul o oprea, cu o glumă, cam aspră, o vorbă de duh a poporului – şi atunci pe ea o apucau isteriile:

— Va să zică, mă faci scroafă! Să-ţi fie ruşine!

— Măicuţo, iartă-mă, nu-i vorba de tine! Românul are o vorbă.

Ce-ar zice vecinii… şi tovarăşii? S-a urcat scroafa-n copac, asta e o zicală, nu-i vorba de tine!

Dar mai chinuitor decât toate, în schimbarea femeii apărea gelozia. La birou erau funcţionare, nişte fete la locul lor şi nu frumuseţile lumii. Din pricina acestora, Marieta îi mânca bărbatului zilele:

— Sigur, ele se coafează, îşi fac unghiile, îşi dau cu parfum, nu miros a bucătărie!

Când venea de la birou, în loc să-l întâmpine veselă, ca pe vremuri, cu masa pusă, cu o floare în păr, cu o drăgălăşenie, îşi strângea buzele ca un dos de găină şi zicea, ca pentru sine:

— Mă rog, dumneavoastră, a venit sultanul!

În timp ce mâncau, în loc să-l întrebe de una, de alta, ce se mai întâmplă în oraş, în lume, cum întreabă femeia, nu găsea cu cale decât să-l zgândăre:

— Şi, dacă nu-i cu supărare, ce mai fac dumnealor, cadânele?

De obicei, Costea nu-i răspundea, n-ar fi putut să răspundă decât cu o glumă – şi ştia că gluma ar fi scos-o din fire. Tăcea cu nasul în farfurie.

— Iar te-ai bărbierit astăzi!

El îşi pipăia obrazul, nici nu mai ţinea minte, da, se bărbierise de dimineaţă, şi doar se bărbierise în faţa ei, nu pe furiş, fiindcă nu era de ruşine.

— Nu spui nimic, sultanule?!

— Măicuţo!

— Măicuţă să le spui lor. Mie să-mi spui Marieta!

O chema Maria, ca pe sfânta fecioară – îşi zicea Marieta doar de la o vreme.

Alteori, geloziei se alătura încă o nemulţumire, un cui care îi râcâia inima:

— Mă rog, harem v-aţi făcut, dar maşină de ce nu cereţi?

— N-avem de unde.

— Altora le-a dat!

— Aveau mai multă nevoie; noi nu ne deplasăm nicăieri, specificul muncii noastre…

— Treaba ta! N-ai decât să umbli cu tramvaiul! (Apoi după ce un timp părea calmă, izbucnea din senin,

ridicându-se de la masă:)

Că n-oi pune eu odată foc, să-ţi ardă haremul!

Costea răbda deocamdată hachiţele femeii, încercând să fie-senin, să glumească, să râdă, în suflet însă se încrunta adesea, hotărât să pună într-o zi capăt zâzaniei. Nu putea să-i înfigă o mână în ceafă, s-o arunce în mijlocul drumului; femeia îi era dragă, şi-n anii grei îi fusese tovarăşă bună. Dar iarăşi, nici aşa, să rabde într-una…

Era comunist dinainte de război, şi-ntr-o vreme pătimise destule.

Cunoscuse şi carcera, şi vâna de bou pe spinare, era un om încercat, îl preţuiau şi-l cinsteau toţi din preajmă-i, nu făcuse niciodată ceva de care să-i fie ruşine. Iar acum începea să îndure ruşinea din partea fiinţei care îi fusese, şi-i era, şi nădăjduia să-i rămână cea mai dragă pe lume.

— Stai aici şi spune! o poftii pe Ana Odeta, luând două scaune şi ducându-le ceva mai departe, sub nucul din grădină, ca să poată vorbi netulburaţi de nimeni.

N-o întrebă nimic; ştia că dacă venise o îndemna nevoia, şi se bucura să-i poată întinde o mână măcar acuma, dacă nu izbutise la vreme. Căzuse amurgul, sub nuc nu li se mai desluşeau figurile, altfel ar fi văzut că era palidă şi împietrită, incapabilă să deschidă gura.

— Caut un serviri, spuse ea, după o tăcere grea, când izbuti să-şi învingă muţenia.

Căuta un serviri, orice, oriunde, dar azi, mâine, nu peste o săptămână, ştia că n-o să reziste multă vreme; dacă nu lua o hotărâre acuma, era prea târz. În, învingeau Miltiade şi mătuşa Didona.

În suflet i zise trezise iar spaima şi ruşinea de la prima vânzare, când ai ei o sâcâiseră seară de seară, până la nebunie, îndemnând-o să primească bunăvoinţa admiratorului.

Nu se născuse pentru a merge la mănăstire, să

trăiască îngenuncheată sub icoane, îşi simţea trupul itânăr şi-ar fi vrut să întâlnească un băiat, s-o ţină de mână, is-o ducă pe Dunăre. Şi într-o zi, odată, mai târziu, când i-ar fi venit vremea, băiatul să lege barca în baltă, de o salcie bătrână… îşi aştepta astfel viitorul, să aibă un rost pe lume, şi-apoi să iubească, să plângă, să-şi muşte pumnii – şi toată această fericire şi durere să fie a ei, să n-o ştie nimeni.

Şi-o împinseseră Pol şi Didona pe cuvertura de damasc a admiratorului, cum se împing vitele la tăiere, şi ea nu mai avusese puterea împotrivirii – şi nu plânsese, nu-şi muşcase pumnii – şi pierduse dreptul de-a mai aştepta un băiat care s-o ia cu barca pe Dunăre.

Iar dacă pierderea aceasta îi fusese indiferentă într-o vreme, când o îmbătase huzurul, astă-seară o simţise sfâşiindu-i inima. Fiindcă omul întâlnit în staţia tramvaiului fusese în gândul ei, odată, pe când era copilă, cel care trebuia să se apropie într-o zi şi s-o apuce de mână.

Dar el plecase, i se pierduse urma, se dusese în lume – şi-l regăsea astăzi, şi-n durerea lăuntrică pe care i-o stârnise întâlnirea, Ana

Odeta avea o singură mângâiere: că n-o recunoscuse, trecuse pe alături, ca pe lângă o străină. Şi dacă astăzi nu se întorsese încă o dată de la jumătatea drumului, şi dacă în clipa aceasta se mai afla încă aici, unde stăpâna casei o primise cu duşmănie, puterea i-o dădea gândul că trebuie să-şi regăsească viaţa, cu orice preţ, cu orice strădanie, măcar de dragul amintirilor care îi chinuiau inima.

— Un serviri? (Costea stătea aplecat, cu un cot pe genunchi, chinuindu-şi barba cu mâna.) Un serviri, da… Pe Pepa de când n-ai mai văzut-o?

Pepa era soră cu tatăl lui şi cu al Anei Odeta, mătuşă, dar din altă plămadă decât a mătuşii Didona, cu care de

altfel nu se înrudea în nicio măsură. N-o mai văzuse de mult, şi întrebarea i se părea o mustrare. Răspunse:

— Din timpul războiului.

El clătină din cap; ea nu-i vedea ochii, nu-şi dădea seama ce simţăminte îi purta el acuma: dispreţ sau compătimire?

— Şlepul lor a fost aici anul trecut, a iernat în docuri, urmă

Costea, cu glasul alb, fără nicio inflexiune.

Ea răspunse, în şoaptă:

— N-am ştiut!

Îşi primea pedeapsa şi-o îndura, socotind că i se cuvine.

Pepa, acest nume ciudat şi comic, era doar o prescurtare a unuia prea lung, din mitologie, Penelopa, întâlnit des în familiile din partea de jos a Dunării. Pe Ana Odeta, când era mică, Pepa o iubise şi-o răsfăţase, revărsând asupră-i tot ceea ce inima ei tandră şi bună nu putuse să dea altei făpturi de o seamă, fiindcă avusese nenorocul să nu aducă niciun copil pe lume. Şi-apoi fata n-o mai văzuse.

— Unde e acuma? întrebă, gâtuită;

— Pe la Corabia, dar nu mai am ştiri de la ei de multă vreme.

E cam bolnavă.

— Şi unchiul Mihalis?

— Cu bătrâneţea.

Unchiul Mihalis era soţul acelei femei bune, cârmaci de şlep, cum fusese şi tatăl Anei Odeta, şi tatăl lui Costea – deprindere de familie.

Tăcură un timp, lăsând să-i apropie puţin amintirile, apoi Costea îşi îndreptă spinarea şi luă alt glas, nu aspru, ci mai bărbătesc, glasul hotărârilor:

— Vrei un serviciu? Unde?

— Nu ştiu.

— Da… Nu-i nevoie să te descos, nu-ţi cer autobiografia. Dar o să fie greu, alţii au să ţi-o ceară…

Ana Odeta simţi sângele inundându-i obrajii. Se stăpâni şi spuse cu amărăciune:

— N-am omorât pe nimeni!

— Da, da, sigur. (O simţea că tremură; i se făcu milă.) Sigur, sigur… (Căuta o vorbă mai blândă, o mângâiere, iar îşi frământa barba în mână – <şi nu găsea niciuna.) Şi de ce vrei să intri în slujbă?

Nu o vedea, dar mirarea ei ajunse la el, prin întuneric, purtată parcă de nişte unde, şi-atunci urmă repede, ca şi cum ar fi vrut să şteargă întrebarea fără rost de mai înainte:

— De ce te-ai întors?

Ea răspunse încet, după o tăcere:

— Am fugit…

Ar fi înţeles oare Costea şi ar fi crezut-o dacă i-ar fi spus adevărul, inadmisibil pentru cine nu-i cunoştea întinderile şi adâncimea?

Avea în ea de mult gândul să fugă, poate din primele zile, dar îi lipsise puterea, îi era groază de întoarcerea la familie – şi în altă parte nu se putea duce, oricât de mare ar fi fost lumea. În schimb, în ziua când Miltiade îi anunţase plecarea, groaza trezită în ea o depăşise pe cealaltă; abia atunci simţise că n-ar putea să trăiască departe de Dunăre şi de locurile copilăriei – şi dorinţa ei veche, neclară, de a se întoarce şi a-şi răscumpăra viaţa vândută de alţii, izbucnise deodată, nostalgică, trufaşă şi chinuitoare.

Costea îşi frământa barba în mână.

— Înţeleg, da, înţeleg, sigur…

Urmă o pauză lungă: Ana Odeta suferea, dar ştia că o

aşteaptă şi alte suferinţe de azi încolo. Până mai deunăzi îşi trăia viaţa, inconştientă şi nepăsătoare. Şi deodată se ridicase ceva dinlăuntrul ei şi o scuturase de umeri – şi se trezise – dar scuturătura continua încă, o scutura vărul ei acuma, cu tăceri mai greu de suportat decât orice întrebare.

Se simţi umilită şi îngrozitor de singură; – o clipă se duse cu gândul în urmă, regretă casa de unde fugise, regretă bunurile pierdute acolo, şi chiar bărbatul care, dacă o înjosise, în schimb îi făcuse viaţa uşoară, dantelată şi blândă ca anestezia.

Da, fusese amanta, întreţinuta, păpuşa lui Miltiade, şi oricâtă vină ar fi avut alţii, vina ei rămânea cea mai mare: nu se spânzurase, nu se aruncase în Dunăre, primise zahărul dulce al îmblânzitorului, ca sălbăticiunile care ajung să trăiască în cuşcă şi să lingă mâna stăpânilor. Da, se lăsase în voia lui, dar bărbatul, stăpânul, o apărase;

nu o batjocorise în acel timp nimeni… Şi dacă mâine ar fi luat trenul şi s-ar fi întors la el, supusă şi ascultătoare? Ce pierdea? N-ar fi fost o umilinţă nouă!

— Da, înţeleg! zise Costea. N-ai luat nimic de acolo?

Se uită la el îngrozită. Apoi se stăpâni – era îndreptăţit să-i pună orice întrebare – şi ea răspunse, cu o trufie de care nu-şi dădea seama:

— Nimic.

— Mai bine!

Cu aceste cuvinte el păru mai senin, parcă îşi învinsese îndoielile, clătină din cap, cum şi-ar fi făcut lui însuşi un semn de hotărâre.

Da, sigur, chiar dacă i-ar fi fost străină, fata asta nu trebuia lăsată pe drumuri. Hotărârea lui venea tocmai în clipa când Ana Odeta, înfrântă, nu mai aştepta ajutor de la nimeni. Costea se bătu cu palma pe genunchi:

— Ai vrea să te duci la agenţia noastră din Giurgiu?

Căzuse întunericul de-a binelea. Femeia aprinsese lampa pe masă şi făcea zgomot, dinadins, cu tacâmurile.

Ana Odeta tremura, pierdută, pe scaun. Cunoştea portul la

Giurgiu – şlepul lor zăbovişi şi-acolo, cu lunile, şi-ar fi fost un loc bun unde să-şi înceapă viaţa ei nouă. Dar o cuprinse deodată groaza să plece de-aici, fără să ştie ce-o îndemna să rămână, fiindcă omul întâlnit astăzi nu era decât o amintire; nu aştepta de la el nici să-i vorbească, nici să-i întindă mâna. O uitase, nu băgase de seamă pe-atunci că din ea se va naşte curând o femeie; îi făcuse jucării, privind-o ca pe o copilă…

Dar poate acesta era norocul ei astăzi – n-o recunoscuse, n-avea s-o recunoască nici mâine – totul rămânea taina ei numai. Simţi mai aprig ca până acuma nevoia să redevină demnă, printre oamenii care, câştigându-şi cinstit şi din greu pâinea, poartă în ei onoarea universală a muncitorului. Şi simţi, timidă şi temătoare – şi în acelaşi timp sugrumându-i dureros inima – dorinţa să fie în preajma celui de odinioară.

Îl urmări cu gândul – mai era poate în gară, aşteptând trenul, îl vedea străbătând peroanele cu paşii lui că ai nimănui, şi i se părea că nu-i singură-n lume. Aproape că-i veni să se ridice şi să fugă, să ajungă acolo, poate întârzia trenul, să-l privească din umbră, să se încredinţeze încă o dată că el era omul acela, ca şi cum, dacă ar fi înşelat-o ochii, puteau s-o înşele şi urechile când îi auzise numele. Da, nu putea fi decât el, îl chema Matei, cum i se adresase însoţitorul – deşi pe vapor îi spuneau Mat, Meit, pronunţat englezeşte. Englezi erau numai căpitanul şi ofiţerul al doilea, restul, naţii felurite; dar vorbeau toţi limba pavilionului, şi vaporului, în loc de „Neptun” îi ziceau „Niptn”. Ea nu putuse niciodată să le imite vorba întocmai, nici dacă îşi băga o pietricică lată în gură, cum o

învăţau marinarii…

Se făcuse târziu, desigur trenul plecase – cum nu-şi dădea seama de oră? Omul celălalt, de care el se despărţise în staţia tramvaiului, avea să-l aştepte la gară, auzise bine, dar când? – mâine, sau peste o lună? L-ar fi aşteptat şi ea, tăcută, în fiecare zi şi la toate trenurile…

— De, ştiu eu? urmă Costea, parcă simţind zbuciumul ei şi îndoiala. Să pleci, aşa, singură, într-un oraş unde nu cunoşti pe nimeni!… Serile sunt triste… Poate aici ar fi mai bine.

Ea înclină din cap, strângând cu mâinile marginea scaunului.

— Da, ar fi mai bine!

Se făcuse îngrozitor de frig după căldura toridă a zilei.

— Ştiu unde! zise Costea, după alt timp de gândire. La Şantierul naval Năsturaş – acum îi spune Victoria. Am un prieten acolo… Da, da, sigur, am să vorbesc cu Donos! (Aruncă o privire spre casă; nevasta se dusese iar la bucătărie.) Câţi bani ai? întrebă, aplecându-se înainte. şi scăzând glasul, deşi nu putea să-l audă nimeni.

Fata ridică încurcată din umeri.

— Am avut ceva, dar i-am dat mătuşii Didona.

El n-o întrebă nimic de familie, deşi era peste putinţă să nu ştie că Pol murise şi fusese dus la groapă ieri, cu dricul primăriei. Băgă mina în buzunar, scoase portofelul şi-i dibui, pe întuneric, despărţiturile.

— Uite o mie de lei; ţine-i pentru nevoile tale.

Îi luă fără sfială; îi trebuia o pereche de sandale şi o bluză, şi n-avea de la cine să ceară.

— Am să ţi-i dau înapoi la prima leafă.

— Nu, la a doua… Şi mută-te cât mai curând de acolo; ia-ţi o odaie undeva, cu chirie. Te-aş chema la noi, dar…

— Ştiu, Costea. Îţi mulţumesc. Acum plec, e târziu mi se pare.

— Te duc până la poartă, Ana. Nu te opresc la masă, nu-i o zi bună.

— Dar mi-ai spus un cuvânt bun; asta ţine de foame. Ştii, nu mai mănânc aşa mult. Când eram mică vă speriaţi de mine.

Pe stradă nu se vedea nicio lumină. Primele felinare sclipeau departe – şi întunericul până la ele părea o mare pustie.

— N-o să-ţi fie frică?

— Nu; am umblat şi alteori singură.

Iar în gând, Ana Odeta îşi zise: „Nu valorez prea mult deocamdată ca să fiu păzită!”... Un sfert din grămada aceea de pietre rare!

Dacă le-ar fi aruncat cineva pe gjârlă, nu păgubea nimic lumea!

El îi strânse mâna.

— Vino poimâine, dar mai bine nu aici; la Agenţie. Până atunci cred că am să fac ceva. Da, am să vorbesc cu Donos chiar mâine.

Ana Odeta străbătu oraşul pe jos; nu se duse acasă; cu siguranţă o aştepta un mesager al lui Miltiade, şi mătuşa Didona se tânguia în faţa momelilor, neştiind cum ar fi mai bun viitorul. Ocoli străzile din centru, unde forfotea lumea de seară, şi ajunse la Dunăre, aproape de docuri; nu se vedeau oameni, ardeau lumini rare, de-a lungul cheiului. Căută un loc, mai la întuneric, se aşeză pe un şcondru şi rămase aşa, cu bărbia sprijinită în palme, uitându-se fix peste apă, spre balta acoperită de ceţuri; aşa o găsi miezul nopţii, tristă şi fără nădejdi clare.

Clară era numai durerea din inimă, pe care o stârnise întâlnirea cu omul acela, prietenul din altă vreme, regăsit

astăzi – şi părerea de rău că pierduse dreptul de a-i ţine calea, ca să-l privească în ochi măcar o singură clipă, nu ceasuri întregi, ca odinioară.

P atru zile mai târziu, luni, la începutul săptămânii următoare, Ana Odeta şedea pe un scaun fără spetează, la o masă de lemn, acoperită cu prespan cafeniu, plin de pete şi însemnări – şi scria într-un tabel, cu indigo dedesubt, trei exemplare: ventile’s/4 ţoli.

49 bucăţi; ventile 1 ţol, 31 bucăţi; ventile 1 ţol îşi 1/2, 17 bucăţi…

Tovarăşul Uică o pusese la treabă, din prima oră când îşi luase slujba în primire; era funcţionară la Şantierul naval Victoria, cu

6.000 de lei pe lună. Se făcea inventarul magaziei: trei oameni – nu-i văzuse bine – luau rafturile pe rând, măsurau, cântăreau, numărau; Uică, magazionerul, striga, prin uşa deschisă, noii sale subalterne, aflată dincolo, în biroul de scânduri al şandramalei:

— Vane fontă 3 ţoli, 9 bucăţi; coturi oţel 3 ţoli, 84 bucăţi…

Magazionerul purta un halat cenuşiu, avea un şubler şi un metru metalic în buzunarul de la piept, un creion după ureche – şi făcea multă gălăgie, îi dădea cu gura, să-l ştie lumea. Era înalt, slăbănog, roşu în obraz, cu mustăţi lungi, orizontale, stând parcă pe sârmă, cu o privire piezişă, care ţi-ar fi stârnit temeri să-l fi întâlnit undeva, departe de oameni, la ceasul înserării.

În birou era lumină puţină, iar de dincolo venea un aer închis, cald şi acid, cu miros de metal şi vopsele. La două sute de metri devale, era Dunărea, iar dincolo balta, cu sălciile bătrâne, întinzându-se până la colinele verzi din zare…

Ana Odeta rămase aşa, înţepenită, la masa de lucru, apăsând tare cu creionul chimic, ca să se imprime

indigoul, până ce sirena fabricii de ciment sună ora prânzului. O durea spinarea, îi frigeau degetele nedeprinse cu creionul, iar magazionerul n-o lăsa o clipă să respire:

— Cuie de aramă 4 milimetri grosime, 125 kilograme 450 grame.

Din când în când avea grijă să strige, grozăvindu-se în faţa oamenilor care răscoleau magazia:

— Ai grijă, tovărăşico, să nu greşeşti, că nu-i averea mea, e a poporului!

Doi oameni îndeplineai treaba, al treilea stătea deoparte, urmărindu-i – era, pesemne, un fel de supraveghetor din partea direcţiei – desigur, pentru el făcea magazionerul atâta gălăgie.

Când sună sirena, ieşiră toţi patru afară, în lumina soarelui.

— La masă, tovărăşico! zise Uică, ştergându-se pe mâini cu un ghemotoc de câlţi. Pe urmă o luăm iar de coadă. Poftă bună, tovarăşi!

Încuie magazia cu două lacăte, cheia unuia o luă el, pe cealaltă o dădu supraveghetorului, şi se îndreptară amândoi spre birouri.

Manipulatorii se duseră să se spele la cişmea, alături, în faţa cantinei; apa curgea pe pământ, stropindu-i cu noroi până la genunchi.

Ceva mai încolo, într-o băltoacă verzuie, măcăiau nişte raţe. Din spatele cantinei venea miros de cocină, se auzea un porc grohăind.

Pe linia de garaj, sub un vagon cu tablă, în curs de descărcare, câţiva salahori se aşezaseră la umbră şi îşi dumicau mâncarea adusă cu dânşii, în foaie boţită de ziar. Grupuri răzleţe de muncitori se îndreptau spre poartă; cei mai mulţi locuiau aproape şi se duceau să mănânce acasă. Prea puţini intrau la cantină, unde se ştia că mâncarea e proastă; sau poate unora le venea greu să dea zece lei pe o

fiertură de cartofi sau de varză, când trebuia să mai facă o fiertură şi nevasta, pentru gurile celelalte.

Ana Odeta rămase în uşa magaziei, parcă beată. Curtea şantierului i se părea întristătoare, ca un maidan cu copiii alungaţi de la joacă. Nu mai înţelegea nimic din ceea ce se întâmplase cu ea zilele acestea, nu mai ştia ce-o îndemnase să se prezinte la şantier dis-de-dimineaţă; totul îi apărea acum atât de hâd şi de groaznic, încât n-avea nici măcar putinţa să ia o hotărâre, să se îndrepte încotrova

— Şi stătea aşa, ţeapănă, paralizată.

Din uşa cantinei venea un miros greţos, de ciorbă leşinată. Oare directorul nou ştia ce mănâncă oamenii astăzi? Nu, n-avea de unde să ştie, era plecat la Bucureşti, aşa se spunea în magazie.

Fata socoti că nu mai avea ce face aici şi se gândi să plece acasă

— Trebuia să-şi caute altă soartă, dar picioarele n-o ascultară; n-avea destulă putere să le poruncească. Poate îi era ruşine de oamenii răspândiţi prin curte, se temea să nu-i spună vreo vorbă obraznică, nu se aştepta la respectul lor, fiindcă era singură, sfioasă şi neapărată.

Rămase lipită de uşă, sub streaşina mare a barăcii, şi cum stătea acolo, în umbră, nimeni n-ar fi putut să o vadă decât dacă ar fi căutat-o.

Uică se întoarse de la masă înaintea celorlalţi, când încă nu se împlinise ceasul de repaus – părea foarte vrednic astăzi. Zărindu-şi funcţionara, avu o tresărire, se uită repede în jur cu privirea lui piezişă, bănuitoare şi şireată, să vadă dacă nu-s oameni pe aproape, apoi veni lângă ea, cu mişcări ferite, ca şi cum i-ar fi legat o taină.

— Lasă, duduie Odeta, îi spuse în şoaptă, n-au să facă mulţi pureci aici, n-au să ne îngroape ei pe noi! Fii bărbată!

Aceste vorbe şi numele ei de acasă erau o dovadă că

o cunoştea mai demult, dar ea nu-şi amintea să-l fi văzut vreodată. Se simţi cuprinsă de silă, de panică, şi încercă să se tragă într-o parte; Uică nu-i dădu pace.

— Bietul domnu' Miltiade, ce om de ispravă! urmă el, după ce aruncă iar o privire repede într-o parte şi în alta. L-am cunoscut bine, am fost şi la dumneavoastră acasă. Dar fii pe pace, toate au să se întoarcă!

Zicând aşa, îi făcu cu ochiul şi o strânse de braţ, într-un chip care voia să dovedească fetei bunăvoinţa lui şi complicitatea.

Ea îl privi fără să înţeleagă dintr-odată; numai mâna lui ciolănoasă, pe braţul ei, o făcu să tresară, cu tot sângele în obraz, arcuită şi crispată, pregătindu-se parcă să-l cârpească. În clipa aceea, magazionerul îşi luă repede o mutră aspră.

— Sst! şuieră, făcând semn cu capul.

Se apropiau ceilalţi; trecând clipa, Ana Odeta îşi dădu seama că, fără voia ei, îi acceptase complicitatea. Acum nu mai avea nici putere, nu mai era nici timpul să-l repeadă.

Intrară în magazie şi reluară treaba, care nu se opri la ora patru, cum era programul, ci ţinu până seara, la opt şi jumătate. Uică avu grijă să le spună celor doi manipulanţi că li se vor plăti ore suplimentare; ei mormăiră: nu prea aveau încredere în orele suplimentare, fuseseră de multe ori păcăliţi la socoteală.

v – Acum e altceva, mă frate! îi linişti magazionerul, cu emfază. Nu mai muncim pentru patron, muncim pentru noi, nu-i aşa, tovarăşe?

Ultimele vorbe erau adresate supraveghetorului – naiba ştia cum îl cheamă; acesta nu răspunse, părea zgârcit la vorbă, abia dacă deschisese gura o dată sau de două ori, de când făceau inventarul.

Uică îl cerceta pe furiş, căutând să-i dibuiască firea: era încet la minte, îi era gândul aiurea, sau făcea pe notântolul? Deocamdată n-avea de unde să-l apuce, iar de întrebat despre dânsul, pe cine să întrebe? Nu-l cunoştea nimeni îndeaproape…

La opt şi jumătate lăsară treaba; afară abia cădea întunericul

— Ziua de vară era lungă – şi Ana Odeta se simţea răpusă de oboseală.

— Mâine dimineaţă la şapte fără zece, tovărăşico! îi aminti magazionerul.

În curte se aprinseseră lumini rare pe stâlpi, pătând, murdărind cu galbenul lor nesigur magnificul crepuscul. Nu se vedea nimeni, decât un paznic plimbându-se printre magazii.

În drum spre tramvai, Uică îşi ajunse din urmă noua subalternă şi, cum nu era nimeni pe toată şoseaua, îşi potrivi pasul cu-al ei – merseră astfel un timp împreună.

— Ţi-au cerut autobiografia? o întrebă tainic, după ce se uită într-o parte şi-n alta.

— Da, trebuie s-o aduc mâine.

— Mai amân-o!

Cu acest sfat, Uică iar îşi roti ochii în jur.

Ea nu înţelegea la ce-ar folosi amânarea, după cum nu înţelegea purtarea magazionerului. Fiindcă mergeau împreună, găsi prilej să-l întrebe:

— Cine-i tovarăşul Donos?

Ştia că acestui om îi vorbise Costea, dar el nu-i dăduse altă lămurire. Sâmbătă îl căutase la Agenţie, cum fusese înţelegerea; era ocupat cu fel de fel de lume, ieşise în uşa biroului şi-i spusese în fugă, punându-i uşor, cu o tandreţe ascunsă, mâna pe umăr:

— Am vorbit cu Donos. Luni dimineaţă, la şapte, să fii la şantier, să întrebi de tovarăşul Matache, de la serviciul

personalului.

Du-te, Ana, şi fă treabă bună. Am să mă interesez de tine!

Ultimele vorbe puneau parcă între ei o barieră, erau parcă un sfat, un îndemn, să nu-l mai caute din propria ei pornire. „Suntem rude – ar fi putut el să-i spună, în cuvinte clare – iată, te-am ajutat la nevoie, acum vezi-ţi de drumul tău; ne despart multe, nu facem parte din aceeaşi lume…”

Nu o îndurerau aceste vorbe închipuite, fiindcă erau drepte şi se aştepta la ele încă de atunci, seara; făceau parte din loviturile care o aşteptau acuma; le îndurase cum îndurase să stea toată ziua înţepenită pe scaun, în întunericul magaziei, silindu-se să uite că numai la două sute de metri mai jos era Dunărea.

Când venise de dimineaţă la serviciul personalului, Matache îi ştia rostul, nu-i pusese nicio întrebare, îi trecuse pe o hârtie numele, vârsta, adresa, atât – şi-i ceruse, pentru a doua zi, autobiografia:

era o regulă cunoscută de toată lumea; apoi o trimisese la magazie, să-şi ia postul în primire.

Se aşteptase la o judecată lungă şi umilitoare şi era gata s-o îndure, socotind că făcea parte şi ea din acel şir firesc al loviturilor.

Dar probabil o judecase cineva înainte de venire, şi-ar fi vrut să ştie cine era Donos, fiindcă, neîndoios, el fusese judecătorul.

La întrebarea ei, Uică se poticni, ca şi cum ar fi nimerit într-un bolovan ascuns de întuneric în mijlocul şoselei.

— Donos?!… Să te fereşti de el. El e tartorul şantierului!

Şi se uită iar în jur, să vadă dacă nu-i nimeni. Nu se vedea nimic pe toată şoseaua, decât farurile unui

automobil care se apropia din urmă.

— Te las, duduie Odeta. Ţin-te bine! Mă duc, să nu ne vadă cineva împreună!

Îi strânse iar braţul, deasupra cotului, cu mâna-i grea, ciolănoasă, apoi mări pasul, tot aruncând priviri furişe spre automobilul din urmă.

Fata rămase singură şi merse aşa până la barieră, de unde luă tramvaiul. Dar tramvaiul o zgâlţâia rău, scârţâia din încheieturi, părea gata să se destrame. După câteva staţii coborî şi pomi pe jos;

nu se grăbea, acasă n-o aştepta nimic, decât probabil o telegramă de la Miltiade, sau o scrisoare, sau vreunul din oamenii lui de încredere;

şi nici în altă parte nu o aştepta cineva, în tot oraşul, în toată lumea.

Se întunecase de-a binelea, dar pe stradă nu se aprinseseră încă luminile. Doar la dughene şi cârciumi ardea câte un bec prăpădit deasupra intrării. Huruiau camioane pe caldarâmul prost, cu piatră mare, de râu, sughiţau în gropi ca oamenii beţi. Prin curţi lătrau câinii, gospodinele stăteau de vorbă, pe la porţi, totul într-o beznă fără nădejdi, pe care o străpungea din când în când un far de automobil.

În centru, de bine, de rău, ardeau lumini, galbene, obosite, forfotea lume, se auzea un megafon urlând răguşit.

Dinspre port urca o birjă cu un singur cal, care se opintea în ham, mai dezolant decât totul din jur. Pe-aici urcaseră alţi cai, odată, ai chirigiilor, la fel de ghiftuiţi ca stăpânii lor, cu hârtii de câte o mie de lei legate ca podoabe pe fruntare şi la urechi.

Dar fusese demult. Ana Odeta abia se năştea atunci. Pe urmă, în cei zece ani dinaintea războiului, soarta oraşului se schimbase treptat. Nu se mai îngrămădeau

vapoare în port, ancorate pe trei şi pe patru şiruri, până în mijlocul Dunării; dispăruseră cabaretele, unde marinarii străini risipeau lire sterline; oglinzile din restaurante şi cafenele îşi pierdeau luciul, canapelele de pluş năpârleau, în candelabre, din cincizeci de becuri se mai aprindeau două, lungind jalnic umbrele muşteriilor pe pereţi; magaziile din port se părăgineau, şobolanii alergau printre şine, flămânzi, chiţcăind noaptea îngrozitor, chirigiii se risipiseră, iar hârtiile de o mie de lei legate la urechile cailor rămăseseră amintiri; Ana Odeta le ştia din spusele altora, prietenii lui Miltiade, care evocau, cu miândrie şi cu o duioasă tristeţe, acest trecut glorios.

Apoi venise războiul care însufleţise iar portul şi făcuse să curgă iar bani pentru unii, în timp ce alţii, cei mulţi, răbdau, cu singura nădejde că o să vină şi ziua lor, şi iată că într-adevăr trecuse şi cumplitul canon; e drept că pe Dunărea răscolită de încleştarea lumilor mai plutiseră un timp lăzi de bani; vechii pescuitori în ape tulburi mai huzuriseră o dată, dansând, ca în agonie, pe molozul huzurului din trecut. Dansase şi Ana Odeta, în braţele lor, frumoasă şi inconştientă – şi fără niciun crez.

Ţinuse încă destul acest sabat, deasupra căruia flutura neliniştea, înecată în muzică şi în vin. Fuseseră ani de foamete, seceta uscase ogoarele doi ani la rând, prin gară treceau trenuri cu oameni din Moldova, ducându-se dincolo de Olt, de unde se întorceau, căţăraţi pe vagoane, cu o desagă de porumb sau de grâu.

Ana Odeta îi văzuse uneori, i se spusese chiar că sunt oameni flămânzi, dar nu înţelesese exodul lor; ea avea pâine şi magiun şi unt... Derbedeii oraşului se urcau pe vagoane, îşi găseau loc printre acei nefericiţi, iar când trenul ieşea din gară, le smulgeau desagile, le aruncau jos, şi apoi, dându-şi drumul pe scară, săreau din mers.

Brutăriile din oraş erau de multă vreme închise, dar

în piaţă se vindea pâine: douăzeci de mii de lei o pituşcă, s-o mântui din trei înghiţituri. Erau şi franzeluţe, tot atât de mici: treizeci de mii. Precupeţe cu obrajii cărnoşi şi roşii, înfofolite în şaluri, şedeau pe scăunele, ca nişte cloşti sub penele cărora gesta o pasăre hrăpăreaţă şi înveninată – şi, cu sacii de pâine în faţă, primeau defilarea orăşenilor flămânzi.

Din când în când, venea poliţia să pună mâna pe speculanţi două zile piaţa rămâmea goală, a treia zi cloştile sinistre apăreau din nou, şi preţul pituştilor creştea cu zece mii de lei.

Uneori franzeluţa era albă numai pe deasupra, scăldată în făină curată înainte de a fi băgată la ouptor; înăuntru găseai o amestecătură ticăloasă de grâu mucegăit cu tărâţe şi orz…

Azi se dădea pâine cu socoteală, să aibă fiecare; stabilizarea curmase jocul demenţial al milioanelor…

În ziua când se adusese mălai şi se împărţise populaţiei lipsită mult timp, un muncitor din port, abia ştiutor de carte, se înfăţişa la ziarul local cu versuri care începeau aşa:

Cu şase boi la car ne pleacă moartea.

Iară ceaunul o salută maiestuos…

Spaima foametei trecuse, viaţa, atât timp cenuşie, începea să prindă alte culori, dar Ana Odeta vedea modestia oraşului abia acum.

O descoperea treptat, de patru zile, de când străbătea străzile pe jos, fără masca de carnaval de mătase roz care o ascundea de oameni, iar ei îi ascunsese lumea atât a timp.

Şi-n seara aceasta, când se vedea singură, la sfârşitul balului, se simţea curată şi tristă, nepângărită de niciun dansator. Avea douăzeci şi trei de ani, vârsta primelor

împliniri, dar când îi trăise şi cum?

— Fiindcă până deunăzi nu fusese decât un copil!

Pe strada Plevnei era întuneric, totuşi maiorul Guzgunis, aşezat pe scăunel, la poartă, o zări în lumina de la colţ şi-i urmări umbra până în dreptul casei.

— Duduie Odeta!

Ea se opri.

— Vezi că te aşteaptă cineva; de la prânz patrulează pe-aici.

Ana Odeta zări abia atunci o umbră apropiindu-se repede pe sub castani. Inima încetă să-i bată; îi fu o teamă îngrozitoare că era Miltiade, venit pe ascuns, s-o convingă sau s-o răpească. Şi oricât de mici îi erau speranţele şi oricât de grea viaţa, îşi dădu seama, în clipa aceasta, că nu l-ar mai putea urma niciodată.

Umbra veni aproape. O recunoscu, se linişti, era ultimul ei trubadur, rătăcirea unei nopţi jalnice, îl chema, ridicol, Rinaldo, ca în romanţe! Fusese secund pe un cargobot care se scufundase, torpilat, la Salonic, în primul an de război; azi avea o slujbă, nestrălucită, în port. îl cunoscuse acum două ierni, în februarie, la balul armatorilor, unde se întâlniseră, ultima oară, cei patruzeci de bogătaşi ai oraşului – treizeci din ei purtau încă frac.

Dansase un vals vechi cu el înspre ziuă – era obosită, băuse un pahar de şampanie, poate ameţise puţin – îşi lăsase poate capul pe pieptul lui, poate îi apăsase umărul cu un braţ pe care nici măcar nu şi-l simţea ca al ei… Şi de-atunci partenerul acelui singur vals, care pentru ea putea fi ca un marş funebru, îi ţinuse drumurile ani în şir – zadarnic: ea uitase de el, iar Miltiade n-o scăpa din ochi…

Iar acum iată-l ieşind din umbră – şi-l amintea, în sfârşit, dar nu ştia de ce şi-l amintea atât de târziu şi tocmai acum.

El aflase, desigur, de întoarcerea ei, o ştia singură şi

socotea că i-a venit timpul de mult sperat… O apucă de braţ, aproape autoritar.

— Lasă-mă! şuieră fata.

Era înspăimântător – începu să tremure: o ţinea de braţ din acelaşi loc de unde o apucase Uică pe drum. Era înspăimântător, înspăimântător ce limitate puteau fi gesturile bărbaţilor!…

O luă la fugă spre casă, ajunse fără respiraţie, trânti poarta, se repezi spre fundul curţii şi intră pe la bucătărie; nu se mutase încă în faţă.

— Ce-i cu tine? o întrebă mătuşa Didona, văzând-o atât de tulburată.

Ea se aşeză pe marginea patului, gata s-o podidească lacrimile şi aşa rămase, frământată rău în suflet, dar străduindu-se să nu izbucnească. Târziu se linişti, se ridică, îşi şterse instinctiv ochii în care nu se ivise o lacrimă, şi atunci îşi simţi dureroase degetele de la mâna dreaptă, care strânseseră creionul, ore lungi, astăzi. Era neagră amintirea magaziei şi-a lui Uică, şi-a acelei curţi răvăşite, cu grohăitul porcului, cu raţele care se scăldau în băltoacă, dar durerea degetelor însemna o senzaţie nouă, o mira puţin, o nedumerea, i se părea aproape voluptuoasă.

Şi deodată înţelese; mai avusese, demult, aceeaşi senzaţie, când era practicantă de birou la Iacob Vanvacas şi muncea ca să-şi câştige singură viaţa; şi astăzi, ca atunci, încerca aceleaşi simţăminte, aceleaşi senzaţii: durerea degetelor, un pic de mândrie, un pic de spaimă şi-o molcomă voluptate. O clipă i se păru că viaţa ei se oprise atunci şi reîncepea abia astăzi. Şi mâine, poate avea să-l vadă pe omul acela în staţia tramvaiului – Meit de altă dată… O umbră îi trecu pe faţă, o alungă, se lumină iarăşi. Şi ridicându-se de pe marginea parului, o luă la fugă spre bucătărie – cum de uitase? – puse căzănelul să încălzească apă. Trebuia să-şi spele bluza – mâine, la tramvai, să fie

curată.

Atmosfera în şantier era apăsătoare, nu doar pentru Ana

Odeta; rar întâlnea ea chipuri neîncruntate. Printr-o dispoziţie dată de noul director a doua zi după numire, urma ca deocamdată, în toate atelierele să continue lucrul pornit dinainte, cu cât mai multă însufleţire.

Dar ce să lucrezi? Se îndoiau coaste la cazangerie, se pregăteau table, parcă alene – lipsea încrederea: ce să faci cu ele dacă nu se monta nimic pe cală? Cala nu era bună pentru o industrie temeinică:

putea să-şi dea seama oricine. Pământ depus de ape într-o vreme, apele mâncau din el acuma, câte puţin în fiecare primăvara, supunându-l sorţii nesigure a aluviunilor – într-un număr de ani putea să dispară…

Umbla zvonul că şantierul va fi desfiinţat, sau, în cel mai bun caz, strămutat într-un loc mai prielnic pe Dunăre. De unde dară să iei însufleţire, când nimeni nu ştia ce va aduce ziua de mâine?

La mitingul din ziua naţionalizării li se vorbise oamenilor în cuvinte chibzuite bine, şi limpezi, să le înţeleagă într-un singur fel toată lumea. Un flăcău de la cazangerie, pe care-l chema Babacu’, în ciuda vârstei lui tinere, răspunsese cu vorbe frumoase de mulţumire; după el luase cuvântul tot un cazangiu, Arici Vasile, apoi un tâmplar tânăr, Firicel, iar la urmă maistrul Golgota, preşedintele comitetului de întreprindere. Fiecare în felul lui îşi îndemnase tovarăşii, în încheiere, să muncească mai mult şi mai bine, fiindcă munjeau pentru ei – şi mitingul zise sfârşise în uralele adunării.

Însă după ce trecuse ziua de sărbătoare, cu toată înflăcărarea multora, cu toată dispoziţia direcţiunii, treaba îşi reluase ritmul vechi, adică lâncezea în aşteptarea unei

noi dispoziţii, care nu venea de nicăierea. Apoi lipseau şi materialele, la cazangerie n-ave.au păcură.

curentul electric se oprea multe ore pe zi şi nu puteau să meargă maşinile. Mâncarea la cantină rămânea neatinsă în castroane, oamenii plecau flămânzi. În schimb se îngrăşa porcul cantinierului…

În această atmosferă, o echipă de topometri măsura curtea, punea pe hârtie locul şi întinderea atelierelor, a remizelor, şoproanelor, crescute alandala. Era prima măsură luată de director, el ceruse această lucrare; nimeni nu ştia la ce-ar folosi tocmai acuma. În zilele următoare mai apăru o echipă, din partea ministerului, şi începu să facă sondaje misterioase pe cală…

Maistrul Golgota, preşedintele comitetului de întreprindere, umbla prin şantier cu o nuieluşă în mână şi, fără să spună un cuvânt cuiva, toţi îi vedeau nemulţumirea: noul director nu făcea treabă bună, îşi pierdea timpul când la Bucureşti pe culuarele ministerului, când în birou, cu consfătuirile.

Nemulţumirea lui, uşor de văzut, se adăuga nemulţumirii altora, din ce în ce mai mulţi la număr. Erau nemulţumiri întemeiate, desigur; peste jumătate din oameni nu aveau de lucru, nu ştiau ce se va alege de ei, cu toate cuvintele frumoase spuse la început, şi toţi se întrebau ce păzea directorul ridicat dintre muncitori; pentru asta fusese pus aici, ca să prezideze înmormântarea lor? Iar maistrul Golgota, care totdeauna dăduse soluţii în împrejurări grele, nu găsea acum altă soluţie decât să ridice din umeri. N-avea încredere în directorul nou, simplu cazangiu. Şi încă nici cazangiu nu era de mult; în şantier venise ea vopsitor, în 1945; se recalificase abia de doi ani. Ce experienţă de constructor poate să capete cineva într-un timp aşa scurt?

De aceea era acru maistrul Golgota şi ridica din

umeri când oamenii veneau să se plângă, să-l întrebe ce-i de făcut. Ce poţi să faci dacă înainte de toate nu este directorul bun? Oare nu i s-ar fi cuvenit lui acest po: st? Ştia ce înseamnă să construieşti un vas, cunoştea şantierul, îi cunoştea şi pe muncitori, îl iubeau toţi – pe vremea lui

Năsturaş, fostul patron, se luptase pentru drepturile lor…

Fostul patron era mai mult un simbol, fiindcă, deşi exista ca om, prea puţini îl văzuseră la chip, şi numai la început, când se înfiinţase şantierul, în 1943; pe urmă avuseseră de-a face cu inginerul

Baciu, directorul pus de el, cu puterile depline ale unui stăpân.

Şantierul naval luase fiinţă pe când armatele hitleriste erau alungate din Uniunea Sovietică şi se retrăgeau ca un val sălbatic. În graba lor de a salva cât mai multă pradă şi material de război, nemţii foloseau atunci toate mijloacele de transport, prin văzduh, pe uscat şi pe apă – şi dac-ar fi putut ar fi mers şi pe sub pământ.

De această împrejurare era legată venirea lui Năsturaş aici.

Blond, scund, gras, jovial, prietenos, îmbrăcat alandala, cu pantaloni reiaţi, de la un fost costum de ceremonie, cu cămaşă colorată, cu guler detaşabil, cum nu mai purta nimeni de multă vreme, cu cravată tricotată, după o modă rămasă cu douăzeci de ani în urmă, cu panglica pălăriei slinoasă, cu o servietă mare în mână, el apăru în oraş având în buzunar comanda nemţilor către şantierul naval „Năsturaş S.A.R.”, să construiască până în februarie următor cincizeci de cabotiere de lemn, de câte trei sute de tone.

Şantierul nu exista sub nicio formă la data aceea. Totuşi, comanda era reală şi întărită eu două sute cincizeci

de milioane de lei vărsaţi la Banca „Generală”.

După cum arătau planurile şi normele de construcţie, navele se făceau la iuţeală, în întregime de brad: chilă, coaste, traverse, bordaj, punte – având menirea să întreprindă o singură călătorie pe lângă coastă, la Odesa sau în Crimeea, iar de acolo, întorcându-se la

Dunăre, să meargă în sus, până la Viena.

Năsturaş veni însoţit de inginerul Baoiu, cumnată-su, însurat cu o soră a sa, om din familie. O săptămână mai târziu, şantierul era în funcţiune…

Probabil, în clipa sosirii, Năsturaş avea o anumită documentare, nu părea chiar picat din lună. Ştia că, înainte de toate, îi trebuie un teren pe malul Dunării. Al doilea, o masă şi două scaune…

Terenul îl găsi în partea de sud a oraşului; latura lui dinspre fluviu, întinsă pe şapte sute de metri, dădea putinţa să se amenajeze o cală spaţioasă, mai ales că în acea parte plaja era largă şi părea stabilă. Apele rupeau din ea doi-trei metri pe an, e drept, dar aceasta nu putea fi un neajuns pentru o mică întreprindere improvizată şi trecătoare.

În partea cealaltă a domeniului, înspre şosea, stătea, încă în picioare o veche construcţie, lăsată în părăsire, o fostă fabrică de rahat şi zaharicale. Năsturaş socoti că fără prea mari cheltuieli clădirea putea fi amenajată pentru birouri. Deocamdată îşi puse masa şi cele două scaune absolut trebuitoare afară, sub un cort care crea locului invadat îndată de oameni o atmosferă colonială.

În sfârşit, chilipirul cel mare era existenţa unei linii de garaj;

O mică societate dispărută voise să construiască aici o fabrică de uleiuri, şi cum unul din acţionari era director la regionala Căilor

Ferate, începuseră prin a construi linia, fiindcă se putea face cu parale puţine.

În jurul terenului, Năsturaş trase gard de sârmă ghimpată, făcu poartă de fier în dreptul viitoarelor birouri, iar deasupra puse firmă de şapte metri lungime: „Şantierul naval Năsturaş – Societate

Anonimă Română”. În ziua aceea începeau să vină şi vagoanele cu materiale. Din moment ce erau scânduri, se ridică pe faleză un şopron lung de 50 metri, lat de 15, cu podea de lemn bine dată la rindea şi bine încheiată – prima construcţie care începea să justifice firma.

Mai târziu, se făcură şi pereţi de scândură, cu ferestre imense înspre

Dunăre. Aici era sala de trasaj, pe a cărei imensă duşumea-planşetă începură să se tragă liniile viitoarelor cabotiere, în timp ce de-a lungul gardului se descărca repede cheresteaua.

Pe urmă, fură instalate sub cerul liber şase bandzeiguri, ferăstraie mecanice, se puseră stâlpi, se trase curent de forţă, se aduseră bormaşini electrice, ferăstraie de mână, tesle, topoare – şi şantierul intră în funcţiune. Lucrau marangozi adunaţi de pretutindeni, şi nu doar marangozi, ci oameni de tot felul, care ştiau să ţină un topor sau un ciocan în mână.

Cabotierele, vase pentru o singură călătorie, de o simplitate extremă, se lucrau la iuţeală şi fără rigoare.

Între timp, veniră strunguri, rabateze, maşini de frezat; se instalară afară, în nădejdea că n-o să plouă, şi începură să se lucreze organele mecanice, cârmele, axele elicelor, transmisiunile.

Se aduseră aparate de sudură şi se confecţionară accesoriile de fier ale punţii.

În august, când primul cabotier fu dat da apă, se rupse în două îndată ce părăsi sania de lansare. Nemţii

cercetară paguba, cercetară planurile, nu găsiră şantierului nicio vină, cerură să se adauge în viitor o centură de fier, întărită, deasupra liniei de plutire, şi mai impuseră supliment la deviz două milioane de lei.

Lemnul e lemn, şi fierul e fier – nu poate fi tăiat cu bandzeigul.

Îndată sosiră din Germania două maşini ghilotină, de câte cinci tone, foarfeci uriaşe, mecanice, putând să despice, ca pe o foaie de hârtie, tabla de cincisprezece milimetri grosime. Se mai aduse o poansoneză perfecţionată, maşină de dat găuri prin presare, şi numeroase bormaşini, de toate mărimile.

Pe negândite, se măreau atelierele, întinzându-se pe teren alandala, fără. niciun adăpost decât al cerului. Abia spre toamnă se făcură deasupra lor copertine de scânduri, cu carton asfaltat împotriva ploii, şi numai când veni gerul se ridicară şi pereţi de lemn, fiindcă materialul se afla la îndemână şi nu costa nimic, reprezentând prisosuri de la construcţia cabotierelor.

Între timp, vechea hală a fabricii de zaharicale fusese amenajată pentru birouri, se împărţise spaţiul cu ziduri, se pusese acoperiş nou, peste pardoseala de beton se montară duşumele; clădirea, tencuită proaspăt, cu tâmplăria vopsită în verde, îngloba acum şaisprezece încăperi spaţioase, în care lucrau cincizeci de funcţionari, de o parte ai serviciului administrativ, de cealaltă parte ai celui tehnic, dar, cu toată cheltuiala, pe-afară rămânea tot hâdă, fiindcă îşi păstrase vechea croială.

Năsturaş plecase de multă vreme, în schimb numele lui rămăsese pe firmă şi în gurile oamenilor. Inginerul Baciu, care era director şi avea puteri depline, nu făcea niciun pas fără să-l consulte cu telefonul…

Marele patron nu veni nici când se întâmplă nenorocirea cu vasul rupt la lansare. Atunci telefonul

zbârnâi neîntrerupt toată ziua, inginerul Baciu era palid, îi tremurau mâinile, se temea chiar să nu fie băgat la închisoare, sub învinuirea de sabotaj, teribilă în timpul războiului, dar Năsturaş, deşi absent, apăra de departe şantierul – şi toate se sfârşiră cu bine.

Al doilea cabotier, întărit cum se ceruse, rezistă la brutalitatea lansării, începu să se legene semeţ pe valuri, în uralele oficialităţilor şi musafirilor poftiţi la serbare, dar se înecă în faţa şantierului, în mai puţin de o oră, fiindcă apa gâlgâia prin bordaj ca prin ciur, şi pompele nu putură fi puse la timp în funcţiune.

Iar zbârnâiră telefoanele, iar tremură cuprins de spaimă inginerul Baciu, două zile, până ce se stabili că nici de data aceasta nu era vina şantierului. Normele de construcţie se modificară încă o dată, cerându-se mai multă îngrijire, numărul orelor de lucru la fiecare cabotier se mări cu cinci sute, şi Banca „Generală” primi dispoziţie să mai verse cinci milioane de lei în contul lucrării, deşi, dacă ar fi fost să se pună la socoteală costul acelor ore, ele nu atingeau sfertul milionului. Însă un şantier naval are regie mare, legal inclusă în orice comandă – Năsturaş, pe de altă parte, avea argumente de toate naturile, şi nemţii nu puteau să piardă multă vreme.

Istoria acelor vase fu şi mai departe precară. Până în primăvara anului 1944, din cincizeci de cabotiere părăsiseră şantierul doar nouăsprezece; niciunul nu mai porni spre Sulina, nu mai aveau ce să caute în Crimeea, fură încărcate şi trimise în susul

Dunării. Acum se dădea zor mare să se termine ultimele treizeci şi unu: toate fură înşirate pe cală, claie peste grămadă, încât marangozii abia aveau loc printre ele.

Puţin înainte de 23 august, în timpul unui bombardament, ziua la douăsprezece, o bombă incendiară

căzu în mijlocul calei şi toate cabotierele arseră, până la unu, lăsând mormane de cenuşă şi câteva vagoane de bulonerie, strâmbată, topită, fără niciun folos de acum încolo.

Nemţii plecaseră, fără cabotiere, în schimb rămăsese şantierul, această improvizaţie unde totuşi erau angajaţi patru sute de oameni. Şi-apoi, chiar dacă toate atelierele funcţionau în barăci de scânduri, şubrede, utilajul destul de complet nu putea fi aruncat pe

Dunăre. Năsturaş îşi concentră toată atenţia asupra şantierului care îi purta numele, cu gândul să stoarcă din el cât mai mult, până mai era vreme. Societatea Franceză de Navigaţie îşi pierduse în bombardamente cel mai important şantier de reparaţii de pe Dunăre. Năsturaş se angajă să-i repare şlepurile şi remorcherele – şi această comandă, deşi nespectaculoasă, îi aduse câştiguri însemnate, fiindcă la începutul anului următor îşi mări şantierul, construind o hală de scânduri, un mare atelier de cazangerie, unde făcu noi instalaţii pentru prelucrarea fierului.

În acelaşi an, demonstrând cu abilitate că dispunea de utilajul şi de oamenii necesari, obţinu de la minister o comandă nechibzuită, şaisprezece pescadoare de lemn şi patru şlepuri de câte o mie de tone.

Un asemenea şlep cere prelucrarea a două sute cincizeci de tone de fier, ceea ce înseamnă o sută cincizeci de mii de ore de lucru…

Improvizaţia lui Năsturaş intra măcar teoretic în rândul adevăratelor şantiere.

Pescadoarele se lucrară, majoritatea fură predate, din şaisprezece, azi se mai aflau numai cinci pe cală, şi în două luni, probabil, aveau să fie gata de lansare. În schimb, şlepurile, comanda cea mare se împotmoliseră de multă vreme; aproape un an trecuse cu pregătirea lucrării,

în anul următor se chinuise materialul în cazangerie, cu rebuturi îngrozitoare, ceea ce prilejuise dese anchete din partea ministerului...

Abia în toamna anului 1947 începură să se înşire tablele şlepurilor pe cală, toate patru deodată, deşi nu erau echipe destule, graba neavând alt scop decât să adoarmă neliniştea şi nemulţumirea beneficiarului. Dar cum aconturile uriaşe luate asupra lucrării se irosiseră, pe la mijlocul iernii şantierul nu mai avu cu ce plăti muncitorii. Ultima manevră a lui Năsturaş, în faţa acestei situaţii grele, când comisiile de anchetă descopereau nereguli în mânuirea banilor, fu să ia două comenzi noi pentru primăvară, şi cu avansul umplu la iuţeală golurile. Era vorba întâi de reparaţii importante la şapte şlepuri şi cinci ceamuri ale lui Anatol Petrini, mare armator, cunoscut pe toată Dunărea. Apoi de o construcţie nouă, nespus de temerară, dacă ţineai seama că şantierul n-avea nicio experienţă şi nicio tradiţie în acest domeniu: o motonavă de nouă sute de tone, pentru vestitul exportator de cereale, Chiriazzi, care voia să-şi investească avutul în acest vas şi să-l scoată din ţară. Motorul exista, un

Diesel nou Sulzer, de şase sute de cai, cumpărat de la un armator constănţean; acesta îl importase din Elveţia înaintea războiului şi nu mai apucase să-i dea întrebuinţare. Fu adus cu trenul şi depozitat, sub acoperiş de carton, în curtea şantierului. Inginerul Dutchievici, solicitat să întocmească proiectul, refuză, fără motiv – era un om închis în sine şi cu oarecare ciudăţenii. Sarcina, şi-o luă un inginer tânăr, Marchidan, care apăruse în şantier la sfârşitul războiului; o dată anteproiectul terminat, fu trimis la Bucureşti, ca Năsturaş să obţină viza de construcţie.

Năsturaş însă nu se grăbea să îndeplinească această formalitate, după cum nu se grăbea să înceapă reparaţia la şlepurile lui Petrini, care zăceau de multă vreme la ancoră,

în faţa şantierului. Dacă scăpase de încurcătură, nu-i mai păsa de ele; avea să le vină rândul la reparaţie, dar nu curând, mai încolo – zadarnic îl soma armatorul.

Astăzi, şlepurile fuseseră şi ele naţionalizate; pentru noua conducere a şantierului repararea lor însemna o obligaţie contractuală şi-o datorie de onoare…

Aceasta era, deci, situaţia întreprinderii la naţionalizare. Că inginerul Baciu îşi dăduse demisia şi dispăruse la iuţeală, că azi, după câte se auzea, era arestat împreună cu Năsturaş şi cu sfetnicul său financiar, şeful contabilităţii, urmând să dea socoteală de mânuirea banilor – iată fapte care nu micşorau încurcăturile noului director. El se afla în faţa unei moşteniri primejduite şi deficitare – şi de o săptămână se străduia să găsească un drum în acest haos, să despartă pământul de ape, ca la începutul creaţiunii…

Oamenii aflaseră că la direcţiune se discută reorganizarea şantierului, dar faptul nu le aducea deocamdată nicio căldură; ce să reorganizezi, când se răspândea tot mai mult zvonul desfiinţării?

Maistrul Golgota, care nu lipsea de la nicio consfătuire, nu le spunea nimic muncitorilor, însă pe chipul lui ei vedeau nemulţumirea.

Nu, maistrul n-avea încredere în noul director; aşa cum arăta acesta, întors de la Bucureşti, sau gata să plece iarăşi, cu ochii pe ceas, să nu piardă trenul, cu părul răvăşit, cu obrazul ţepos, supt de nesomn, ai fi zis că treaba la care se înhămase îi depăşea puterile.

La sfârşitul săptămânii, tulburarea oamenilor crescând întruna, maistrul Golgota fu nevoit să le dea un răspuns – era împuternicitul lor, nu putea să-şi lepede îndatoririle – şi îi vesti că joia viitoare totul va fi gata, se vor comunica hotărârile – să-şi vadă toată lumea de lucru, cu însufleţire.

Muncitorii se hotărâră să aştepte, până joi mai erau patru zile, dar n-aveau nicio încredere că atunci va veni vreo uşurare din partea unui om care timp de o săptămână nu făcuse decât să stea închis în birou, sau să bată drumurile.

Îl cunoşteau aproape toţi, şi destul de bine, mai cu seamă cazangiii; până mai deunăzi lucrase cot la cot cu ei în echipa lui Arici

Vasile. Însă în ziua când fusese pus în fruntea lor, se arătase ultima oară mulţimii; după miting umblase prin curtea şantierului şi pe cală, examinase atent toate ungherele, deşi îi erau cunoscute pe dinafară, privise, cercetase, măsurase clădirile cu privirea, intrase prin ateliere, dăduse mâna cu oamenii. Pe urmă dispăruse; numai paznicii îl mai zăriseră în două seri, după lăsarea lucrului, cu câţiva inşi după dânsul, inginerul-şef Dutchievici, inginerul Marchidan, maistrul Balotă, Donos, sudorul, dând târcoale barăcilor, studiind cala de sus, de pe faleză, arătând cu mâna încoace, încolo, ca şi cum ar fi făcut planuri. Mai erau şi alţii, câţiva, care dăduseră ochi cu el, maistrul Golgota bunăoară, însă aceştia nu spuneau nimic despre sfaturile care se ţineau în birou, când cu minutele, când cu orele, parcă în taină.

În sfârşit, joi dimineaţa, la poartă se putea citi un anunţ prin care tot personalul şantierului era convocat de director, la ora patru după-amiază, în hala cazangeriei. Ceva mai târziu, anunţul, scris la maşină, suferi o modificare: cineva îl îndreptă cu creionul, lăsând să se vadă lămurit că adunarea era convocată nu de director, ci de comitetul de întreprindere…

Acel cineva fusese chiar maistrul Golgota, dar îndreptarea lui, făcută prea târziu, n-o văzu decât portarul.

În cursul dimineţii, la birou se ţinu iar o consfătuire, lungă, de la unsprezece până la patru fără zece; fură

chemaţi şi oameni din ateliere, fără să se ştie cine-i alesese pe nume şi ce se punea la cale acolo. Când ieşiră, nu mai era timp să-i iscodească nimeni – lumea se îndrepta către hală. Cu toată neîncrederea care plutea asupra mulţimii, fiecare era curios să-şi afle viitorul, aşa că veniră toţi – patru sute de muncitori şi vreo şaizeci de funcţionari şi tehnicieni – întreg personalul.

Mai întâi văzură că se ridicase tribuna obişnuită în fundul halei, dar nu se aduseseră, ca la alte adunări, băncile de la cantină. Era dispoziţia directorului, şi maistrul Golgota nu mai avu timp să facă nicio rectificare. „Va să zică – gândea el – lumea să stea în picioare, poate chiar drepţi, ca la militărie!” Treaba începea rău, erau nemulţumiţi şi oamenii, cei mai clonţoşi îşi dădeau coate, spuneau printre dinţi vorbe de ocară.

La ora patru fără un minut, după ceas, nici nu se sfârşise tălăzuirea mulţimii, directorul se ivi, ca din pământ – nu-l văzuse nimeni coborând de la birouri. Doar o fiinţă din câte se aflau acolo îl simţi, cu o clipă mai devreme; era subalterna magazionerului…

*

Ana Odeta se oprise lângă un stâlp, în uşa halei, în timp ce şeful ei, ULcă, îşi făcea loc cu coatele să ajungă în faţă, cât mai aproape de personalul superior al şantierului. Stătea acolo, stingherită şi speriată, neştiind cum să se ascundă în sine, ca să nu atragă privirile, când un tânăr în salopetă, cu o şapcă pe care se vedea urma unei vechi insigne de şcoală, se apropie de ea şi-o salută, după ce o privise câteva clipe dintr-o parte, lipsit de îndrăzneală.

— Bună ziua… (Ezită, gândindu-se dacă să-i spună tovarăşă sau domnişoară.) Eu sunt Kreis, nu ştiu dacă-ţi mai aduci aminte de mine.

Îl recunoscu abia după ce-i află numele. Urma cursul seral pe vremea aceea, la şcoala industrială. Lucrase şi el,

puţin timp, la

Iacob Vanvacas, făcea desen tehnic, birourile lor se aflau în aceeaşi sală. Se schimbase, erau de-atunci aproape şapte ani de zile, crescuse înalt şi slab, cam deşirat, avea obrazul ciupit de vărsat, şi între micile cratere acum îi creşteau fire de păr, răzleţe, ca smocurile de pir în nisipul dunelor.

Îi întinse mâna.

— Kreis Vasile?

— Vasile. Credeam că nu mai ţii minte!

— Ba da, numai că te-ai schimbat.

— Dumneata eşti la fel…

O, Doamne, cum vorbesc oamenii!… Primise un mărţişor de la el, dar cine mai ştia unde-i?

— Lucrezi aici? o întrebă băiatul.

Înclină din cap; numai de n-ar mai întreba-o ce făcuse până acuma! Era obosită şi nu voia să-şi povestească de zece ori viaţa;

şi-aşa trebuia s-o pună pe hârtie – iar i se ceruse autobiografia.

— Nu te-am văzut până acuma, urmă el.

— Am venit numai de câteva zile.

— Şi unde lucrezi?

— La magazie.

El făcu un gest de silă:

— Cu mustăciosul?

— Da. Dumneata unde lucrezi?

— La sala de trasaj.

Nu ştia unde-i sala de trasaj, nu cunoştea şantierul. Şi cu asta terminase cam tot ce-ar fi putut vorbi împreună. Totuşi, fuseseră primele cuvinte pe care le schimba aici cu un om, în afară de Uică, şi-i părea bine că-şi găsise o amintire. Numai de n-ar începe s-o iscodească!… Dar

poate că el îi cunoştea viaţa şi nu mai era nevoie de nicio întrebare…

Îl privi cu coada ochiului – nu părea că s-ar fi pregătit s-o descoasă.

— Aveai o soră.

— Da, răspunse el, s-a măritat astă-iarnă.

În clipa aceea, Ana Odeta tresări, poate auzise paşii, dar ei’s se păru că întâi simţise altă cale, deşi nu avea niciun indiciu şi nicio bănuială care să-i vestească prezenţa lui aici – şi apropierea.

De-a lungul halei veneau repede câţiva oameni, şi el era între dânşii

— Îşi netezea părul. Când fu aproape, ochii li se întâlniră iarăşi, ca în staţia tramvaiului: ea văzu din nou în ochii lui un semn de mirare, de nedumerire, dar pe urmă el se pierdu printre oameni, împreună cu însoţitorii; numai capul unuia dintre aceştia rămase deasupra, tălăzuindu-se prin mulţime.

În minutul următor, la patru fix, exact în clipa când suna sirena la fabrica de ciment, vecină, directorul sărea pe estrada din fundul halei. Era o tribună de scânduri, înaltă de un metru, în faţa avea o masă învelită în pânză roşie, ca pretutindeni, iar în spate o scăriţă ca la coteţul de porumbei. Doi oameni urcară scăriţa, cu mişcări domoale; directorul nu-i urmă – îşi făcu vânt, puse o mână în marginea estradei, şi dintr-un salt, ca la stadion, fu sus, în văzul lumii.

— E sprinten! observă Kreis, zâmbind cu admiraţie şi simpatie.

Ana Odeta nu răspunse, era încă ameţită – ar fi crezut că visează, dacă nu auzea, clar, glasul vecinului… Da, era sprinten, ţinea minte cum sărea peste parapetul vaporului.

Observaseră şi alţii această mişcare neprotocolară şi încercau să zâmbească…

Adesea, mulţimile pot fi câştigate cu o singură vorbă, cu un singur gest, dar nu – nu era cazul acum.

Adunarea se undui, oamenii veniră mai în faţă, fără îndemnul nimănuia. Îndată ce se făcu linişte, se auzi un glas de la tribună:

— V-am adunat aici pentru a vă face comunicări importante.

Tovarăşul director Matei Mironescu va expune pe scurt planul de reorganizare şi planul de lucru al şantierului…

— Maistrul Golgota, un om straşnic! şopti Kreis.

Ana Odeta îşi aruncă privirea rătăcită asupra celui care vorbea de la tribună. Era un om de o înălţime neobişnuită; nimeni din cei aflaţi acolo nu se putea asemui cu el la statură. Dar nu era mare numai în înălţime; toată croiala lui depăşea măsura. Avea capul uriaş, cu fălcile ieşite în afară, ceea ce-i dădea un aer de îndârjire şi energie, gâtul gros, pieptul lat, parcă îmbrăcat în armură, braţul cât trei ale unui om de forţă mijlocie. Mici îi erau numai ochii, sau păreau mici pe această figură, pierzându-se sub sprâncenele diferit colorate printr-o ciudăţenie a firii, una neagră, alta roşcată, făcându-i pe cei care îl vedeau prima oară să creadă că a doua e murdară de rugină.

Cu toată căldura, maistrul purta pantaloni bufanţi, o pereche de cizme cât toate zilele, un fel de veston cu nasturi galbeni, veche uniformă a marinei, şi o şapcă de muncitor, cu cozorocul în sus, lăsându-i liberă fruntea lăţită de pleşuvie.

— Tovarăşul director are cuvântul! încheie vorbitorul, după o pauză inutilă.

Apoi se trase în lături, îşi ridică bărbia şi rămase aşa,

ţeapăn, frământând doar mâna în care ţinea capul unei nuieluşe ascunse în mâneca vestonului.

Directorul îi luă locul, şi din buzunarul de la phpt scoase un petecuţ de hârtie. Era un om înalt, dar pe lângă acea matahală părea scund şi firav, aproape să-ţi facă milă. Spre norocul lui, vecinul din stânga avea înălţimea mijlocie a omului şi prezenţa lui refăcea echilibrul staturilor.

— E Donos! şopti iar Kreis.

Vecina lui tresări şi îl cercetă pe cel de sus cu privirea; îl vedea prima oară, lipsise şi el din şantier multe zile, alerga ca şi directorul, împărţindu-şi demersurile şi drumurile. Deci acesta îi era sprijinitorul! Nu putea să-i definească fizionomia, era prea tulburată, îşi aminti doar că Uică îl numea „tartorul şantierului”.

— Ce-i el aici? îl întrebă încet pe Kreis.

— Secretarul de partid!

Tânărul tăcu 5 glasul directorului se auzi în hală:

— Am multe să vă spun şi nu vreau să pierdem vremea…

Începutul era ca al tuturor a; toţi care le vorbiseră până acum muncitorilor aveau multe de spus şi niciunul nu voia să piardă vremea. Oamenii aşteptau, unii îşi făceau semne, alţii schimbau priviri, cu ironie şi neîncredere, pregătindu-se să izbucnească la urmă, fiindcă nu aşteptau veşti bune.

Directorul continuă repede, fără să le lase mai mult timp de gândire:

— De aceea am şi cerut să nu se aducă bănci în hală; n-o să ne întindem la taifas până mâine. Ceea ce am să vă spun cere o jumătate de oră.

Vorbea curgător, limpede, cu o neaşteptată înlesnire, ca şi când ar fi făcut şcoală de oratorie, şi era în glasul lui o asemenea voie bună, încât te aşteptai să se pornească pe glume; dar el nici măcar nu zâmbea, dimpotrivă, părea

foarte serios, cu fruntea uşor încreţită, poate îngândurat, în timp ce îşi scotea cam nervos ceasornicul de la mână.

— Veţi fi miraţi şi nemulţumiţi că astăzi şantierul se află în aceeaşi stare de acum zece zile, zise, punând ceasornicul pe masă, ca să-l aibă la vedere.

— Mai rău! bombăni un om de lângă uşile halei.

Fusese o vorbă pentru cei din jur, dar nimerindu-se să pice într-o clipă de linişte se propagă atât de limpede sub acoperişul de scânduri, sonor ca un fund uriaş de vioară, încât toată lumea o auzi bine.

— Vorbeşte tare, Oreste! răspunse directorul, recunoscând glasul şi identificând omul, ceea ce dovedea, dacă nu mai mult, cel puţin o ureche neobişnuit de fină. Însă mai sănătos ar fi să ai răbdare până la urmă… în săptămâna care a trecut, m-am sfătuit cu oamenii potriviţi, am chibzuit împreună, am luat hotărâri şi-am obţinut aprobarea să le aducem la îndeplinire.

Aici se opri doar o clipă, îşi aruncă ochii pe petecul de hârtie, şi continuă cu un debit aproape anormal, deşi fiecare cuvânt se auzea desluşit:

— Ştiu că o duceţi greu şi nu vă făgăduiesc că o s-o duceţi bine de lunea viitoare. Am moştenit o gospodărie şubredă şi părăginită;

suntem datori s-o ridicăm de la pământ şi-i în puterea noastră s-o facem strălucitoare. Nu vreau să vă spun niciun cuvânt de pomană;

eu aşa o văd – puneţi umărul lângă al meu şi aşa va fi! Iar acum să trecem la fapte… Tovarăşe Conţu, vino, te rog, aici!

Oamenii răsuflară; va să zică niciun semn să-i mute, nici vorbă de desfiinţare!… Dintre ei se desprinse un ins de vreo patruzeci şi cinci de ani, nici înalt, nici scund, bine legat, cu obrajii plini, coloraţi, domol în mişcări, fără să fie greoi. Era bărbierit proaspăt, întreaga lui înfăţişare

dovedea bună-cuviinţă şi îngrijire. În faţa estradei, omul se opri sfios, dar nu fâstâcit. Numai când directorul îl pofti să vină sus, se înroşi, ca un copil; nu se simţea destul de sprinten să imite gestul lui de la început – ocoli tribuna şi se urcă pe scăriţă, aproape umilit.

— Îl cunoaşteţi? întrebă directorul.

Ilie Conţu era maistru tâmplar. îl cunoşteau, lucra în şantier din

1945.

— Câte kilograme ai, nene Contule?

În sală fu o clipă de rumoare – directorul făgăduise să nu lungească vorba şi-acum părea pus pe glume. Oricum, oamenii râseră ceva mai descătuşaţi şi aşteptară curioşi urmarea.

— Nu ştiu, n-am cântar acasă.

Întrebarea părându-i-se glumeaţă, Ilie Conţu încerca şi el să pară glumeţ, cât îl ţineau puterile, iar lumea râse iarăşi. Numai directorul rămase serios, ca şi când nu el stârnise gluma. După ce-l măsură din cap până în picioare, cu o privire repede, zise îndreptându-şi ochii asupra halei:

— Cred că are vreo optzeci şi cinci. Să te cântăreşti la magazie!… Câtă carte ştii?

Ilie Conţu îl privi nedumerit. Nu-i era ruşine că îl descosea aici, în faţa a cinci sute de oameni, dar întrebarea asta i-o mai pusese şi de dimineaţă, înaintea consfătuirii din birou – îl întrebase şi altele, ce mai voia acum? răspunse, ca să-şi facă datoria:

— Nu prea multă, v-am mai spus…

— Da… Ilie Conţu e un gospodar de ispravă: duceţi-vă să-i vedeţi casă, să vedeţi cum trăieşte, şi-o să vă daţi seama. Tot ce are acolo e făcut de mâna şi cu munca lui – ştie toată lumea. Pentru aceste motive, şi pentru altele, am hotărât să-i încredinţăm gospodăria noastră, deşi e vorba de o răspundere foarte mare. Începând de astăzi, Ilie

Conţu se numeşte şeful serviciului administrativ al şantierului.

Se lăsă o tăcere aşa de adâncă, încât îl auziră toţi pe maistrul

Golgota pocnind din măsele, ca şi cum şi-ar fi dat în acest fel ciudat aprobarea. Pe urmă, îl auziră pe Conţu gâfâind... La fel gâfâise de dimineaţă, când i se făcuse această propunere; se împotrivise, cu spaimă, cu modestie:

— Nu pot!

— De ce?

— Nu ştiu carte destulă, nu mă pricep, nu cunosc regulile, nu vreau să intru în puşcărie.

— Nu intri dumneata; intru eu şi Mititelu!

Mititelu era numit de minister conta bil-şef şi, alături de director şi de inginerul-şef Dutchievici, făcea parte din conducerea şantierului. Mai înainte se ocupase cu statele de salarii, aşa că Ilie Conţu îl cunoştea, cum îl cunoşteau şi ceilalţi oameni, dar asta nu însemna o garanţie, astfel că arătase aceeaşi împotrivire în continuare:

— Ce mai încoa şi-ncolo, nu se poate; aşa ceva nu s-a mai pomenit!

— Uite ce e, noi facem revoluţie, şi-n revoluţie se pot face şi lucruri care nu s-au mai pomenit. Fă din şantier ce-ai făcut din gospodăria dumitale; e acelaşi lucru, doar că-i mai mare.

Primise, dar mai era ameţit şi acuma, când directorul îl prezenta oamenilor; prin urmare nu fusese o glumă!

Matei îl bătu pe umăr, râzând:

— Ai grijă ca în cea mai scurtă vreme toţi oamenii să fie la fel de graşi ca dumneata.

Se auziră râsete şi glasuri din mulţime:

— Măcar pe jumătate! Să nu ne pui la îngrăşat, nea Ilie, că pe-ormă trebuie să ne faci alte haine!

Ilie Conţu îşi strânse burta, jignit, şi se uită

mustrător la oameni, în timp ce directorul îi strângea mâna.

— Mâine predai atelierul şi te prezinţi la birou. Dacă vrei

(zâmbi) poţi să-ţi pui şi cravată. Maşină nu-ţi dau (zâmbi din nou) n-avem, e în reparaţie.

Până ce oamenii să se dezmeticească, directorul îşi aruncă iar ochii pe hârtie şi continuă, înainte ca Ilie Conţu să fi coborât scara:

— Am socotit de cea mai mare însemnătate ca gospodăria şantierului, de care depinde şi bunul trai al fiecăruia, şi producţia noastră, s-o încredinţăm unui om cinstit, inimos şi harnic, pe care!

cunoaşteţi şi care vă cunoaşte. Vă simt uimiţi, dar au să vă mai uimească şi altele. Până atunci vă rog să aveţi încredere în Ilie Conţu şi să nu-i puneţi beţe în roate. El va fi ajutorul meu direct în ceea ce priveşte administraţia; sunt sigur că o s-o scoată la capăt. Conducerea tehnică, după cum ştiţi, îi revine inginerului-şef Dutchievici, pe care îl cunoaşteţi.

Se auziră aplauze, destul de numeroase.

Directorul se uită în hârtie – şovăi puţin, aplauzele parcă nu-i

Ifuseseră pe plac, îl dezorientaseră – şi zise, mai departe:

— Inginerul-şef Dutchievici va avea ca ajutor pe inginerul

Marchidan, cu care va colabora îndeaproape.

În timp ce se stârnea mişcare în personalul superior, aflat în faţă, cineva zise, în şoaptă:

— Îl flanchează!

Scopul acestei numiri era limpede, aşa că rumoarea se întinse discretă, şi mai departe; nimeni nu avea nevoie să-şi spună gândul

Ipe faţă. Directorul simţi tulburarea pe care o provocase şi urmă, făcându-se că o înţelege altfel:

— Ştiu ce mi s-ar putea obiecta: că inginerul Marchidan e prea tânăr. Câţi ani ai?

Întrebatul răspunse, dintre rânduri – era un om scund, pierdut printre ceilalţi:

— Douăzeci şi nouă.

— Douăzeci şi nouă! Vedeţi că nu-i chiar copil. Dacă eu am treizeci şi cinci, cred că se îngăduie unuia din ajutoarele mele să aibă şase ani mai puţin. Vino, te rog, aici, nu eşti prea înalt, să te vadă toată lumea la faţă!

În timp ce tânărul inginer se urca pe estradă, un glas din primele rânduri interveni cu autoritate:

— Domnule director, vă rog să-mi îngăduiţi numai o observaţie!

Era inginerul Dutchievici, un bărbat înalt, cam uscat, uşor adus de umeri, cu obrazul prelung, palid, cu trăsături bine desenate, cu părul viguros şi de o culoare ciudată, un amestec de oţel şi platină, care-i dădea un aer de energie, ceva din fermitatea celor două metale aliate, şi-l ascundeau, cu o largă generozitate, vârsta înaintată.

Deşi adus în şantier de Năsturaş, se ştia că fusese aproape permanent în conflict cu cumnatul acestuia, inginerul Baciu, şi numai priceperea lui recunoscută îl făcuse pe fostul director să-l suporte, fiindcă nu se putea bizui pe altul.

Intervenţia lui îl nemulţumi vădit pe directorul de astăzi, mai ales felul cum i se adresase. De aceea îi răspunse, destul de aspru:

— V-aş ruga, înainte de toate, să ţineţi seama că, indiferent ce gânduri ar fi în capul dumneavoastră, atâta timp cât sunteţi aici şi lucrăm împreună, ne numim tovarăşi! Şi acum poftiţi, dar vă atrag atenţia că întreruperea aceasta o adaug la jumătatea de ceas pe care

mi-am acordat-o.

Obrazul palid al inginerului se coloră uşor, o clipă fizionomia lui fu explozivă – desigur se simţea jignit, dar strânse pumnii şi vorbi apăsat, abia stăpânindu-şi enervarea, ca să nu-i tremure glasul:

— Dacă dumneavoastră v-aţi rezervat o jumătate de oră, îmi veţi îngădui să-mi rezervşi eu măcar un minut.

Acum oamenii simţiră mai bine că era ceva încordat în aer;

se făcu tăcere, o tăcere parcă ostilă, fără să poţi spune care din cei doi era dezaprobat. Adevărul este că inginerul Dutchievici

— Tehnician priceput, harnic, bun sfătuitor, bun tovarăş de lucru – se bucura de simpatia celor mai mulţi, deşi nu umblase s-o câştige pe-a nimănuia. Firea îi semăna cu înfăţişarea: era un om demn şi hotărât, cam ţeapăn, dar prevenitor cu toată lumea din jur.

Acum n-ar fi intervenit, era un om reţinut, dacă numirea lui

Marchidan nu l-ar fi surprins. La consfătuirile dinainte nu se discutase acest caz, nici măcar azi – era o hotărâre luată în ultimul minut.

— Am toată stima pentru tânărul meu coleg, începu el, în tăcerea încordată din hală. Am lucrat împreună şi… (Ezită, apoi spuse, convenţional, neconvins, cuvântul obişnuit, fără ca alţii să observe rezerva lui:) …şi îl preţuiesc. După mine, faptul că-i tânăr nu reprezintă un neajuns. Tinereţea, pe care regret că n-o mai am, e o calitate, nu o lipsă!

Iar ezită; desigur voise să citeze un faimos vers, dar renunţă;

ar fi fost preţios şi neghiob. Treceau secundele, ceasornicul le număra, riguros, şi el nu găsea un temei plauzibil de împotrivire, fiindcă nu voia să mărturisească

adevăratul temei, în ce consta îndoiala lui.

În fine, continuă:

— Dar, fiindcă nu mi-e indiferent cu cine urmează să colaborez, vă atrag atenţia că tânărul meu coleg e inginer electromecanic, nu navalist, şi mi se pare bizar că un şantier naval… (Nu-şi încheie fraza; se uită la ceas.) Asta e tot ce-am vrut să vă spun. Vă datorez treizeci şi cinci de secunde.

După încordarea dinainte, oamenii râseră, socotind că inginerul

Dutchievici voia să răspundă cu o glumă asprimei arătate de director. Dar el nu glumea, rămase nemişcat, cu buzele strânse, cu chipul redevenit palid, în acea culoare de platină şi oţel ca a părului, cu care aproape se confunda.

Directorul nu păru tulburat.

— Treizeci de secunde nu-i mult, zise. Le trec în contul meu.

Dar veţi vedea că am fi putut să le câştigăm. Iată ce am notat aici:

Inginer Marchidan, douăzeci şi nouă de ani, nenavalist – poftim, e subliniat, deci ştiam.

Inginerul se înclină:

— Sunteţi foarte prevăzător! îmi cer iertare: pe viitor n-am să vă mai întrerup!

Spuse ultimele cuvinte sacadat, pe un ton care rămânea în ureche – ca o prevestire, ca o ameninţare? Nimeni nu băgă de seamă; numai directorul schimbă o privire fugară cu omul din stânga lui, Donos, care stătea nemişcat, frecându-se doar, din când în când, la un ochi – şi reîncepând să vorbească, îşi zise în sine: „Am greşit ceva!” însă nici glasul, nici atitudinea lui nu arătau că era contrariat:

— Inginerul Marchidan nu e navalist, în schimb are o

pasiune:

vapoarele. De altfel, chiar locuieşte pe strada Vapoarelor. (Era o glumă, nu un argument, deci oamenii râseră şi atmosfera se însenină.)

Aseară am stat două ore la dânsul, mi-a cântat la vioară. Cântă foarte frumos, nu ştiaţi… Am văzut că are cărţi de construcţii navale, care în biblioteca şantierului nu se găsesc. Sunt sigur că alţii nu le au.

(Dacă era o aluzie la Dutchievici, greşea iarăşi, dar n-avea de unde să ştie.) Câteva din ele, greu de găsit, sunt copiate de mâna lui, cu desene cu tot, de la început până la sfârşit. Asta nu înseamnă manie, ci pasiune. Tovarăşe Marchidan, de ce n-ai urmat ingineria navală?

Tânărul inginer ridică din umeri:

— În anul când m-am înscris la Şcoala Politehnică nu exista secţia navală.

— Aşa?! Dar atunci dumneavoastră, tovarăşe Dutchievici, cum de sunteţi navalist…

— Da, ştiu ce vreţi să mă întrebaţi, răspunse inginerul-şef, calm de data aceasta. Eu nu mi-am făcut studiile în ţară.

— În Germania?

— Da.

— Şi-n Italia?

— Da.

— La Roma!

— Exact.

— Dumneata de ce nu te-ai dus să studiezi la Roma? se adresă directorul lui Marchidan?

— Nu-i catolic! strigă cineva.

Marchidan ridică din umeri, încurcat.

— Bănuiesc că n-ai avut posibilităţi, conchise directorul. Te-am trimite noi acum, dac-ar fi nevoie, dar ai dovedit că eşti destul de specializat. În rest, nădăjduiesc că

inginerul-şef Dutchievici te va ajuta.

Acesta se înclină, rece şi grav.

— Tovarăşe Dutchievici, ne bizuim foarte mult pe dumneavoastră. Dându-vă un colaborator tânăr, intenţia mea a fost să-i revină lui partea care cere eforturi fizice mai mari. Nu v-aş putea cere dumneavoastră, la cincizeci de ani…

— Cincizeci şi şapte! rectifică inginerul, la fel de rece şi grav.

— Nu-i arătaţi!… Dar, oricum, peste câţiva ani probabil veţi ieşi la pensie. Or, eu vreau să organizăm şantierul pentru un timp mai îndelungat… în concluzie, sper că-l veţi sprijini pe inginerul

Marchidan!

— Da!

— Mulţumesc!… Nu cântaţi cumva la pian?

— Nu.

— Îmi pare rău! Mi-ar fi plăcut să v-ascult împreună… (Se uită la ceas – se făcuse ora patru şi douăsprezece minute – timpul trecea.) Iată, în linii mari, noua organizare a şantierului…

Citi, pe bucăţica de hârtie – te şi mirai câte puteau să încapă pe ea – alcătuirea serviciilor, ceea ce îi interesa mai puţin pe muncitori – altceva aşteptau. Maistrul Golgota pocni din măsele: era numit şef al calei, post de mare răspundere, dar nu cel vizat.

— Iar acum, continuă directorul, să trecem la ceea ce este mai important. Vă făgăduiesc de la început că veţi avea fiecare de lucru, şi chiar mai mult decât aşteptaţi. De altfel vom angaja imediat încă două sute de muncitori, la 1 septembrie alţii, încât până la 1 decembrie numărul de astăzi se va dubla.

Fu un moment de tăcere în hală, parcă o stupoare, o clipă de neîncredere, de teamă, după care izbucniră

deodată aplauze. Vestea aceasta, neaşteptată, pica aşa cum ar pica în casa flămândului o pâine mare, pufoasă şi caldă…

Maistrul Golgota ridică o mână (faceţi linişte!) şi aplauzele încetară. Dar mulţimea era stârnită, oamenii se priveau unii pe alţii

— Fusese vorba de desfiinţare şi când colo li se făgăduia tuturor de lucru, ba încă şantierul se mărea. Pe nesimţite, fiecare înaintă un pas, cei din margini alunecară pe lângă pereţi şi într-o clipă înconjurară tribuna cu pieptul lipit de ea.

— Mi-au plăcut aplauzele, continuă directorul, dar aflaţi că ne aşteaptă o muncă uriaşă. Vom construi vase, fiindcă asta-i menirea noastră, dar în acelaşi timp vom construi şi şantierul (râse), să nu-l mai recunoască Năsturaş… când s-o întoarce. Magaziile, remizele şi atelierele se vor dărâma treptat, pe măsură ce vom ridica altele, de zid, cu ferestre mari şi cu calorifer – am îndurat şi eu iernile aici, ştiu cât sunt de aspre. Se fac proiectele în clipa asta; când vor fi gata o să le cunoaşteţi. Din ce-am găsit aici, în trei ani nu va mai rămâne decât utilajul; ducă-se dracului barăcile, şi-aşa aveau să putrezească!… (Se uită iar la ceas şi zâmbi.) N-am ticuri! Ceasornicul îmi este un vechi duşman, aşa că e mai bine să-l ţin în faţă…

Înainte de toate, ne vom îngriji să aveţi ce mânca. Pentru început.

Ilie Conţu va merge în judeţ să vadă de unde ne putem aproviziona. Cantinierul a fost concediat azi; mâine va sosi noul responsabil al cantinei; îl cunosc de şaisprezece ani. Daţi-i timp câteva zile… Magazionerul este aici?

Uică îşi făcu loc în faţă şi pocni din călcâie.

— Aici, să trăiţi!

— Pe loc repaus, fârtate!

Comanda dată ca la armată era plata cuvenită salutului slugarnic; oamenii râseră, şi magazionerul rămase dezumflat.

— Ce-i cu inventarul?

— Sâmbătă e gata… Să vedeţi, am lucrat până noaptea, dar…

— Câtă pânză albă ai?

— Pânză albă? Şapte sute optzeci şi trei de metri, patruzeci de santime.

— Lasă santimele, că nu suntem stămbari! Vei da din ea la cantină cât e nevoie pentru feţe de masă…

— Pânza e pentru cearşafuri, protestă de jos şeful contabil.

Face parte din inventarul vaselor.

— Cine ţi-a spus? Năsturaş, sau inginerul Baciu? Am să semnez eu bonul, dacă nu vrei dumneata. (Se reîntoarse la magazioner.)

Ştii câtă pânză de doc ai?

— O mie opt sute cincizeci…

Directorul făcu repede o socoteală în minte.

— N-ajunge!… Aş fi vrut să vă dau la fiecare câte cinci metri, pentru o salopetă… Ei iată, e vară, e cald, veţi primi câte trei metri;

daţi-le nevestelor, să vă lucreze acasă… Vă veţi face o bluză şi un pantalon scurt.

— Că doar n-om fi copii de şcoală. Suntem oameni bătrâni, ce naiba!

— Nu-i nimic, moş Niculae, o să întineriţi!… Ne vom îngriji ca pentru iarnă toată lumea să aibă lemne, grăsime, cartofi…

Erau făgăduieli mici, şi nu prea numeroase, dar atingeau nevoile mari ale oamenilor. Totuşi, acum nu mai aplaudă nimeni; se auziră murmure care nu ştiai ce

înseamnă.

— Da să vedem cu ce-o să plătim! zise unul, adresându-se celor de pe-aproape. Că n-o să ni le dea pe gratis!

Inginerul Dutchievici, care asculta neclintit, simţi cotul vecinului apăsându-l cu un anumit înţeles. Era un coleg vechi, şeful biroului tehnic.

— Demagogie! îi şopti acesta.

Dar el nu răspunse, se trase doar o jumătate de pas în lături.

Directorul continuă, după ce se uită pe furiş la ceas; îşi dădea seama că mişcarea aceasta putea să devină ridicolă sau enervantă.

— Vom face şi altele, încă în cursul acestei luni; nu vi le mai spun acum, nu vreau să pierdem nici timp, şi-apoi mi-e teamă că unii au început să se uite la mine cam lung. Mai bine să vedem şi-apoi să vorbim. Dar, dacă vă făgăduiesc mâncare, îmbrăcăminte şi căldură, va trebui în schimb să munciţi.

Acum da, iarăşi se învioră adunarea, se tălăzui, tulburată.

— Asta şi vrem! se auziră glasuri. Numai că n-avem ce!…

Maistrul Golgota ridică mâna, să-i liniştească, iar directorul vorbi în continuare:

— Câţ priveşte lucrul, nu va rămâne nimeni neîntrebuinţat;

dimpotrivă, mai angajăm alţi muncitori, tehnologi şi chiar ingineri, întâi vreau să terminăm pescadoarele, ca să eliberăm cala, lua-o-ar dracu’! Tovarăşul inginer Dutchievici mi-a dat termen două luni pentru asta; eu cred că s-ar putea mai repede. Vorbesc cu marangozii: ce spuneţi, oameni buni?

Marangozii erau strânşi în mijlocul şi în stânga halei,

alcătuind grupul cel mai numeros – vreo două sute cincizeci de inşi. Îndată între ei se stârni fierbere, se auziră glasuri ca un fel de ceartă. La pescadoare lucrau azi cinci echipe de câte treizeci de oameni; ceilalţi aşteptau alt lucru – îşi mâncaseră partea.

— Ei, hai, ce spuneţi?

Din partea marangozilor nu veni niciun răspuns; discutau, se certau în continuare, de parcă ar fi fost singuri în toată hala.

Donos, care până atunci nu avusese prilejul să spună o vorbă, ci stătea nemişcat pe estradă, se uită la maistrul Golgota, ca şi când i-ar fi cerut cuvântul, apoi se adresă marangozilor – aceştia păreau gata de încăierare:

— Vă dau o idee: întăriţi echipele cu câte zece oameni, tot sunt o sută care stau de pomană!

Izbucniră glasuri:

— Asta e! Şi noi tot aşa spunem!

Dar alţii se împotriveau, aveau pâinea în mână şi nu voiau să dea altora nicio bucată:

— Nu se poate, e munca noastră! Partea lor şi-au terminat-o, şi-au luat banii!

Maistrul Golgota îşi trase nuieluşa din mâneca vestonului şi începu să se lovească uşurel în cizmă, cu un fel de enervare.

— Nu-i munca voastră! zise Donos, fără să ridice glasul.

(Avea un piept mic, dacă ar fi vrut să strige pesemne n-ar fi fost în stare.) E munca noastră, a şantierului. Dacă am dat o idee, judecaţi-o ca oamenii! Grija noastră e să terminăm cât mai repede pescadoarele!

— Şi p-ormă?

— Aţi auzit: o să fie de lucru pentru toţi, altfel n-am mai angaja oameni. Ei, şi-acum hotărâţi-vă! Munciţi cu

toţii, daţi-i zor, să fie gata într-o lună!

Iar se frământă masa marangozilor, iar se certară, pe urmă maistrul Vintilescu ridică glasul:

— Hai, lăsaţi gura!... (Şi întorcându-se spre tribună răspunse, în numele tuturor a:) Se face!

— Într-o lună?

— Într-o lună!

— Bagă de seamă, asta se cheamă angajament!

— Ştiu!

Donos stărui:

— Aţi auzit toţi? E de acord toată lumea?

Marangozii aprobară.

— Atunci, după şedinţă, şefii de echipă să meargă la maistrul

Golgota, să facă angajament scris – bună socoteală.

Maistrul Golgota pocni din măsele, iar Donos se trase înapoi un pas, pasul pe care-l făcuse în înfierbântare, vorbind cu oamenii.

— Vă mulţumesc că m-aţi scăpat de pescadoare, reluă directorul. Ele vor fi ultima lucrare în lemn a şantierului.

O clipă fu linişte, altă clipă rumoare, apoi marangozii, parcă loviţi cu măciucile între umeri, izbucniră în strigăte:

— Şi noi ce facem?... Unde-s făgăduielile?... Asta nu-i cinstit, e păcăleală!

Cu greu se potoliră, ca să audă urmarea.

— Poate v-am păcălit puţin, vorbi directorul, cu un zâmbet copilăresc în colţul gurii, dar o să fiţi mulţumiţi de păcăleală. Vă e teamă că rămâneţi fără lucru? Vă spun a treia oară, va fi de lucru pentru toată lumea!... Numai că o sută cincizeci de marangozi vor trebui să treacă la sudură şi la cazangerie!

Nu fură strigăte, ci stupoare; oamenii păreau obosiţi

sau surprinşi. Cei mai mulţi tăceau, nedumeriţi; câţiva protestară; unii socoteau că vor trebui să-şi caute de lucru în altă parte – aici se sfârşise pâinea.

— Apoi dacă-i aşa, ziceau, scrâşnind din măsele, mâine nu ne mai vede aici: să se spele pe cap cu pescadoarele!

Alţii tăceau, blânzi ca mieii, nădăjduind că vor fi printre cei păstraţi în vechea lor meserie. Fură şi câţiva care se împotriviră cu glas tare:

— Cum aşa? Suntem oameni bătrâni, să ne lăsăm meseria? Ce putem face noi la sudură, sau la cazangerie?

— N-au să treacă decât cei tineri! răspunse directorul, păstrându-şi calmul.

Unii puteau crede că-i nepăsare, dar pe el situaţia marangozilor îl preocupase multe zile, o discutase şi cu Golgota, şi cu Donos, şi cu tehnicienii; nu luase singur hotărârea.

— O să vedeţi curând că fierul se lucrează mai uşor şi mai cu spor decât lemnul. N-are nici crăpături, nici noduri; unde l-ai pus, acolo rămâne. Dacă vă temeţi de lipsa banilor, aflaţi că pe timpul recalificării, care poate să dureze o lună, sau două, după sârguinţa fiecăruia, veţi primi un salariu egal cu câştigul mediu din ultimele şase luni de zile. Mi se pare că aţi câştigat mai mult decât cazangiii.

Ei bine, de acum încolo au să câştige mai mult cei care lucrează fierul.

Marangozii amuţiră, iar directorul urmă, fără oprire:

— Şi acum, iată ce va construi şantierul…

Era partea cea mai importantă a expunerii, şi totuşi nu dură decât cinci minute. Trecu peste oameni ca răpăitul unei ploi de vară, bogată şi tumultuoasă, vărsându-se de sus cu o violenţă fertilă care zgâlţâie bolta cerului şi năuceşte puţin nautra. Cu toate nedumeririle stârnite, cu

toată uimirea, nu întrerupse nimeni. Oamenii aflară că în primul rând se va construi cala, pe pământul sănătos de sus;

da, se va tăia malul – să nu se sperie nimeni, e pământ, nu cremene.

— Am obţinut de la minister două comenzi mari! spunea directorul la tribună. Pe lângă cele patru şlepuri care lâncezesc de doi ani pe cală, vom construi încă şase, numai până la 1 august 1949;

dacă inundaţiile n-au să ne ţină în loc prea mult, bineînţeles vor fi gata mai devreme.

De data asta se simţi alt freamăt, mişcarea omului pe care îl loveşte în ochi o lumină prea vie; zece şlepuri într-un an, pentru un şantier care în doi ani abia izbutise să înceapă patru, înşirând tablele de fund şi montând câte o varangă, o carlingă ici-colo?! Directorul nu le dădu timp oamenilor să-şi mistuie uimirea:

— În acelaşi timp, vom pregăti materialul, în serie, pentru alte zece şlepuri; montajul lor va începe la primăvară, pe cala nouă…

Douăzeci de şlepuri – o adevărată flotă fluvială! Şi încă nu era tot; cele spuse depăşeau puterea de înţelegere a oamenilor:

— Până la 1 septembrie 1949 vom mai construi o motonavă de nouă sute de tone; va fi pentru noi certificatul de naştere al şantierului. Ştiţi că un asemenea vas urma să se construiască înainte de naţionalizare; dacă l-aţi întreba pe Năsturaş v-ar spune că fusese o glumă; de fapt era o escrocherie. Noi vom face vasul, dar ca să izbutim trebuie să punem în el nu doar puterea braţelor şi ştiinţa creierului, ci şi bătăile inimii; să ne facem din el o mândrie!

Cuvintele, spuse cu o emoţie vizibilă, nu trezeau însă în oameni simţăminte pe aceeaşi măsură. Se

înfierbântaseră, confundaseră câtva timp realitatea cu reveria şi-acum se trezeau cu un fel de durere în tâmple, ca după beţie.

Toţi cei aflaţi acolo ştiau ce reprezintă un şlep de o mie de tone, şi mai cu seamă o motonavă, construcţie nouă pentru ei, îndrăzneaţă şi nespus de dificilă. Ştiau câte vagoane de tablă înseamnă fiecare, câte tone de cornier, câte mii, zeci de mii de nituri, bătute migălos, unul câte unul.

Directorul, spre deosebire de ei, îşi păstra vechea temperatură, ca şi când ar fi ignorat datele elementare ale meseriei.

— Concepţia acestui vas aparţine şantierului. Anteproiectul a fost întocmit de inginerul Marchidan şi se află acum la Bucureşti, pentru aprobare. Vă anunţ că dacă probele vasului vor fi mulţumitoare, la anul vom construi încă patru, în serie. Iar anul următor, vom trece la o motonavă mai mare, de două mii, sau două mii cinci sute de tone. Nu vreau să mă duc cu gândul prea departe, dar cred că peste zece ani vom construi vase de patru şi de cinci mii de tone…

Din mijlocul mulţimii amuţite, se ridică un glas întrebând, cu o nedumerire enervată, în care se simţea şi persiflare, ascunsă fără nicio dibăcie:

— Ce-o fi la anul om mai vedea, tovarăşe director, nu vă fie cu supărare! Dar până una-alta, dacă punem încă şase şlepuri, adică în total zece, pe cala asta veche cum îi spui dumneata, că deocamdată n-o vedem pe cea nouă, nu mai încape pe ea niciun ac, vorba românului. Ori ai uitat că avem în faţa şantierului şapte şlepuri şi cinci ceamuri care trebuie reparate până la toamnă? Cred că asta trebuie să fie pentru noi o grijă mai mare decât un ştiu ce motonave de patru mii de tone, cum nu s-au mai construit în ţară. Şi-apoi, vorba românului: ce-i în mână nu-i minciună!

Motonavele or fi, pe hârtie, dar şlepurile sunt colea, ne-aşteaptă şi ele, aşteptăm şi noi să punem ciocanul! De ce să dăm vrabia din mână pe cioara din par, vorba…

Directorul, care ascultase până aici cu capul în jos, cu o aparentă nepăsare, găsind poate în întreruperea aceasta intempestivă un prilej să-şi tragă răsuflarea, ridică ochii de pe ceasornic.

— Ajunge, tovarăşe Ispir, am înţeles! E de ajuns o măciucă la un car de oale, vorba românului. Ştiu ce te doare: dumneata aveai un acord cu vechea direcţiune, pentru repararea şlepurilor foste ale lui Petrini… Socoteşte-l anulat, şi dacă nu-ţi convine, judecă-te cu Năsturaş; noi vom lucra după alte norme. Şi ca să-ţi răspund la întrebare: dumneata îţi închipui că, dacă eu aş fi uituc, din douăzeci de oameni care m-au ajutat să întocmesc planul de lucru al şantierului, nu şi-a adus aminte nimeni de şlepurile acelea? Da, nu avem loc pentru ele pe cală, dar le vom duce pe malul celălalt şi le vom repara acolo.

Această idee stârni mai multă uimire decât programul uluitor enunţat adineauri. Pe malul celălalt nu era nimic, decât pământ gol, iar mai departe balta, cu năvoadele pescarilor.

— Materialele le vom transporta cu bacul, tablele gata găurite; nu-i nicio greutate, nu vă uitaţi aşa la mine! Alezarea găurilor s-ar putea face la nevoie şi cu borma-ina de mână, niturile s-ar putea bate cu ciocanul, aţi mai lucrat aşa până acuma. Dar va fi foarte uşor să transportăm dincolo grupul electrogen…

Şantierul avea un grup electrogen, care se punea în funcţiune când se oprea lumina de la uzină, deşi forţa lui nu era îndestulătoare pentru toate atelierele; în asemenea împrejurări, se lucra numai acolo unde se cerea urgenţă mai mare. Pentru anexa de pe malul celălalt – ciudata

născocire – grupul electrogen ar fi fost tocmai bun, dar cum rămânea şantierul?

— Pentru producţia noastră viitoare, în niciun caz nu ne putem bizui pe uzina oraşului, care nu are putere să satisfacă toate industriile – şi cu atât mai puţin pe un grup electrogen de 18 kilowaţi – asta-i o jucărie! în clipa de faţă se construieşte o linie de înaltă tensiune, o ramificaţie, de la Găgiuleşti, din linia principală care alimentează Capitala. Într-o lună vom avea curentul asigurat în curtea şantierului…

După această lămurire, directorul se opri, îşi şterse cu batista năduşeala de pe frunte – era cald în cazangerie, băga de seamă abia la urmă – luă ceasornicul de pe masă şi îl puse la mână.

— Cu asta s-a terminat, tovarăşi… Scopul adunării a fost să vă arăt, în linii mari, ce avem de făcut de azi încolo. Un asemenea plan nu poate fi discutat înainte de a i se şti detaliile. Ne vom aduna din nou şi vom vorbi, la momentul potrivit – şi de câte ori va fi nevoie.

Până atunci, cine are ceva de observat, de propus, de cerut, de criticat, să scrie în câteva rânduri pe hârtie – desluşesc uşor toate scrisurile – iar hârtia s-o aducă la birou; le voi citi personal, pe toate

— Nu am secretară.

Făcu o pauză scurtă după care urmă, mai încet, aproape timid, schimbând complet tonul:

— Nu a fost lucru uşor să ni se dea comenzi aşa de mari şi să ni se aprobe planul de refacere a şantierului. Cineva m-a întrebat atunci dacă mă bizui pe oameni; cunoşteam bine numai pe unii şi gândindu-mă la ei am răspuns că mă bizui pe toată lumea. Vă întreb acum, poate cam târziu: am greşit oare?

Se auzi vântul măturând acoperişul de carton al halei. Întrebarea fusese şi timidă şi neclară. Maistrul

Golgota îşi lovea uşurel carâmbul cizmei cu nuiaua. Aşteptarea se prelungi penibilă şi în clipele următoare, până când un glas gros şi răguşit rupse tăcerea. Vorbea Panait Gheorghe, nituitorul, şi glasul lui, deşi vătămat de tutun şi de fumul cărbunelui, nu era lipsit de putere, nici de căldură umană:

— Dacă am înţeles eu bine întrebarea, dumneata, ca director, vrei să ştii cam ce oameni om fi noi ăştia, care ne-am adunat acilea.

Apoi să ştii că suntem de toate felurile. Spui că pe unii din noi îi cunoşti bine şi la ei te-ai gândit când ne-ai luat pe noi toţi ăştilanţi pe garanţie. Iacă, nu ştiu cine or fi oamenii aceia, cum arată la chip, ce meserie au; numai că, rogu-te, pune-mă şi pe mine alături de dânşii. Cum mă cheamă ştii, ce lucrez m-ai văzut – şi mai sunt şi alţii la fel, mulţi, crede-mă pe mine!

Izbucniră aplauze ici, colo, apoi se întinseră, cu sobrietate, dar convingătoare, în întreaga hală. Ele continuară, până ce directorul, cu o privire la ceas, ridică mâna.

— După câte înţeleg, înseamnă că ne putem bizui pe toată lumea; vă mulţumesc! E ora patru şi jumătate… Bună ziua!

Maistrul Golgota dădu să deschidă gura, ca să anunţe închiderea şedinţei, conform obiceiului, dar aplauzele izbucniră din nou, silindu-l să pocnească, o ultimă oară, nervos, din măsele. De altfel, directorul nu mai era alături; odată cu ultimul cuvânt, sărise de la tribună şi se pierduse între oameni, deschizându-şi drum spre ieşire.

Vecinul inginerului Dutchievici se uită la ceas; arăta într-adevăr patru şi jumătate – şi treizeci de secunde. Făcu o strâmbătură şi zise, prin colţul gurii:

— Sforar!

Dar Dutchievici nu-i răspunse, ci porni, netulburat,

spre uşile halei.

Ana Odeta rămase printre cei din urmă. În clipa când directorul spusese: „nu am secretară”, ea se înroşise foarte tare. I se păruse că aceste vorbe însemnau o mărturisire, voiau să arate că e singur, nu are nicio femeie în preajmă…

Săptămână care trecuse, Ana Odeta lucrase cu Uică la inventar. Erau mii de articole: robinete, rodanţe, întinzătoare de sart, tacheţi, babale, hublouri, trombe de aerisire, capete de cângi, pompe, mii de piese, de oţel, de fier, de fontă, de aluminiu, de bronz, fiecare în felurite mărimi, şi fiecare se înregistra, pe categorii, chiar dacă într-o categorie nu găseai decât două sau trei bucăţi.

După magazie, luară la rând remizele: tablă, colţar, fier lat, fier rotund, materiale dezasortate, aruncate vraişte, răscolite de cazangii.

Ana Odeta stătea de dimineaţa până seara târziu în picioare, urmându-l pe magazioner, cu foile de inventar pe o bucată de placaj;

nu era placaj gros, dar după o oră începea să atârne greu. O durea braţul, în umăr şi-n cot, iar degetele de la mâna dreaptă, între care ţinea creionul, făcuseră bătături. Venea îmbrăcată când cu o bluză şi o fustă, când cu o rochie veche de doc cafeniu, decolorată de soare, cu părul strâns pe ceafă, cu buzele nevopsite – dar, cu toată cuminţenia acestei înfăţişări, feminitatea ei, atât de exersată, izbucnea din fiecare mişcare, ascunsă sub rochie, din fiecare bucăţică de piele rămasă liberă: gâtul, braţele, picioarele de la genunchi în jos.

Curând se obişnuiră cu toţii s-o vadă prin curte, urmându-l pe

Uică, mică pe lângă el, iar acesta răsucindu-şi mustaţa din mers, dând parcă să se înţeleagă multe despre drepturile lui.

Acasă, Ana Odeta nu spunea un cuvânt despre viaţa

în şantier, despre intenţiile ei de viitor; rămânea mută la întrebări, la îndemnuri şi lamentări.

— Mamă, m-ai lăsat pe drumuri! Din ce-o să trăim? Din şase mii pe lună, cât îţi dau ei?

De la Miltiade venise un apel ultimativ: „Ai să-ţi muşti pumnii mai târziu! Te aştept până la 5 iulie; sper că ţi-a mai rămas atâta minte ca să te hotărăşti cât mai e timp!” Mătuşii Didona îi lipsea curajul s-o îndemne la drum – era păţită; decât s-o ştie bogată, dar departe, mai bine săracă aici, că doar o fată ca ea nu putea să rămână singură şi fără sprijin bărbătesc.

— Scrie-i, mamă, să ne trimită ceva, dacă te iubeşte! Că altfel e galanton, ce să spun!... P-ormă om mai vedea noi ce-o fi!

N-avea deocamdată propuneri concrete, dar nu făcea decât să umble toată ziua, să iscodească, să se frământe în căutarea unui bărbat bun.

Fata adormea curând, după ce mânca te miri ce, o salată de roşii, cu untdelemn puţin, o farfurie de cartofi prăjiţi. Stăruinţele mătuşii o urmăreau şi-n somn. Aceasta stătea la căpătâiul ei până târziu, cu lumina care venea de-alături, nu ca s-o supravegheze, ci ca să-şi continue cearta sau îndemnurile, de parcă n-o vedea dormind.

Uneori, în somnul ei greu, Ana Odeta se dezvelea de căldură, lăsându-şi trupul pe jumătate gol. Mătuşa o cerceta, cu admiraţie, până îi veneau lacrimi în ochi.

— Uite ce gleznişoară, mamă, şi ce genunchi, ptiu, să nu te deochi! Şi ce mijlocel, şi ce ţâţe, of, de ce nu le am eu!

Se întâmpla câteodată ca la stăruinţele ei, când glasul se ridica peste murmurul obişnuit, fata să deschidă ochii, buimacă de somn:

— Ce este? Ce faci aici?

— Jelesc, fata mamii, când văd cum te ofileşti!

— Nu mă ofilesc, ce-ţi veni!?

— Ba te ofileşti, că femeia fără bărbat e ca răsadul neudat la timp!

— Şi ce vrei să fac?

Caută-l, maică, până nu-i târziu!

Nu mai de mult decât noaptea trecută, repetându-se aceste stăruinţi, fata izbucnise în plâns. N-o jigneau vorbele mătuşii, nici năravul, i le ştia de mult, dar simţise şi ea, deodată, nevoia unei mângâieri, a unui braţ care să-i cuprindă mijlocul, s-o frângă puţin.

Dimineaţa, la cinci, se trezise cu sufletul limpede, cu trupul odihnit, de parcă n-ar fi fost atât de zdrobită în ajun şi pornise înviorată spre şantier; mai lipsea să-şi pună o floare în păr, ca fetele pe care le întâlnea în poartă, aşteptând să le vină rândul la ceasul de pontaj, înconjurate de băieţi guralivi.

Nu mai ştia limpede ce-ar fi vrut, ce-ar fi fost cu putinţă din ceea ce aştepta, nemărturisit. Şi iată că astăzi întâlnise pe neaşteptate, unde ar fi bănuit mai puţin, pe omul acela' de demult. O jumătate de oră nu făcuse decât să se uite la el, cu o nedumerire care o mai stăpânea şi acum. Când el sărise sus, cu palma sprijinită în estradă, i se păruse că palma se sprijinea de umărul ei – îi simţise greutatea elastică, în trup.

Era îmbrăcat cum îl revăzuse la tramvai, atunci; cu o cămaşă albă şi un pantalon de dril – şi parcă se mai subţiaise între timp. O

Izbise slăbiciunea lui; l-ai fi crezut bolnav, dacă n-ar fi avut mişcările atât de sigure şi ochii atât de vii. Nu mai semăna de loc cu flăcăul de acum nouă ani; în unele clipe se întreba dacă nu o minţea amintirea, dacă nu-şi făcea închipuiri. Timpul îl răvăşise, îi pusese o paloare profundă pe chip, o lumină grea în ochii aceia aşa de verzi cum nu

mai văzuse alţii de-atunci. Dar era el, când râdea îl recunoştea pe deplin; orice altceva ar fi înşelat-o, râsul şi glasul erau ale lui, nu se schimbaseră între timp… Ar mai fi trebuit să fluture o păpuşă în mâini, aplecat peste parapet, biată jucărie pătată de uleiuri şi de cărbuni, şi să spună: „O capătă cine stă un minut la fund!”…

Oare ce se întâmplase cu el în anii care trecuseră de atunci?

Unde plecase, de unde venea acum?

Iar anii ei… Dacă ar fi putut să şi-i smulgă din inimă şi din trup, să-i lege într-un sac, cu o greutate la fund, să-i arunce în Dunărea aceasta care ascundea atâtea în adâncurile ei de mâl, şi să se ducă la el, râzând, cu ochii ei de copil, de demult: „Marinarule, eu sunt Odeta.

Surioara, mai ştii? Mergeam pe punte în mâini, mă dădeam la fund, iar tu îmi făceai jucării!…”

Oamenii plecaseră din hală, grupându-se pe prietenii, discutând, exclamând, stârniţi, iar ea rămase lipită de stâlp, până ce-l auzi pe

Uică, strigând-o pe afară, autoritar şi grăbit. Atunci îşi luă bucata de placaj pusă alături şi alergă după el; mai aveau de inventariat buştenii de stejar şi cheresteaua stivuită pe sute de metri, lângă gardul de sârmă dinspre sud.

Rămase iarăşi până seara târziu, scriind: dulapi de brad 5 pe 20, şase metri lung, 579 bucăţi; dulapi de brad *6* pe 25, cinci metri lung.

803 bucăţi… Şi scânduri, şi grinzi.

— Le iei acasă, tovărăşico, şi mâine vii cu cubajul făcut!

Cei doi manipulatori se spălau pe mâini şi pe gât, la cişmeaua care făcea noroi în jur.

Ana Odeta intră în biroul magaziei să-şi lase bucata de placaj – hârtiile le făcu sul. Îi era ruşine să spună că nu

ştie să cubeze!

avea să se ducă în vecini, era o fată care lucra la fabrica de cherestea…

Uică o urmă şi-o întrebă, şoptit:

— Ce zici, duduiţă?

Ea nu răspunse. El stărui:

— Ţi-a plăcut?

Nu-i răspunse nici acum; îşi luă hârtiile şi ieşi… Dar aceste întrebări se puseseră în multe părţi de la ora patru şi jumătate până acum – se puneau încă, în fel şi chip – n-aveau să înceteze curând.

*

Inginerul Dutchievici şedea pe o canapea năpârlită, în fundul cafenelei Elite, cu un pahar mare de coniac în faţă, având băutura pe fund, un tabiet vechi şi singurul care i se cunoştea. Nu era însurat, nu avea copii, nu-l vizitase nimeni acasă de cinci ani de când venise în oraş, îşi ţinea uşa închisă, trăia acolo ca urşii în bârlog, şi ca urşii se arăta de ursuz în faţa celor ce-ar fi vrut să ştie mai multe despre viaţa lui.

În schimb, seara, de la opt până la zece, putea fi văzut la cafenea, bându-şi coniacul cu înghiţituri mici, meditând sau toropind, cu chipul împietrit, cu ochii pe jumătate închişi. Cuiva ar fi putut să-i pară enigmatic, dar, în oraşul acesta, lumea de la cafenea nu credea în existenţa complicaţiilor sufleteşti; era o lume de foşti bogătaşi – filosofia lor se rezuma la atât: „Ai, eşti fericit; n-ai, te ia naiba – restul nu contează nici cât un sac rupt!”

Să nu fi fost îmbrăcămintea lui atât de îngrijită, cravata înnodată cu meşteşug, gulerul apretat şi acea înfăţişare care-l făcea să se distingă între mulţi, nimeni nu i-ar fi dat bună ziua acestui om singuratic şi ursuz. Un coniac la cafenea, între armatori şi exportatori scăpătaţi, între negustori speriaţi şi misiţi întreprinzători, nu era de

ajuns ca unul venit din altă parte să fie încetăţenit; inginerul rămânea un străin. Ştiindu-i-se obiceiul, cunoscuţii îl salutau de la distanţă; nimeni nu venea să se aşeze la masa lui.

În seara aceasta însă cineva veni, e drept, nu prea aproape, ci la masa vecină, aşezându-se pe aceeaşi canapea cu el.

— Bună seara, cucoane!

În lumea cafenelei Elite cuvântul „domn” se adresa doar ca semn de rezervă oamenilor suspecţi sau necunoscuţi. „Cucoane”, în schimb, dovedea şi intimitate, şi afecţiune, şi respect în acelaşi timp.

Inginerul ridică ochii, impasibil, după o scurtă tresărire care arăta că fusese neplăcut surprins.

— Bună seara, domnule Topologu.

Noul venit, care purta în loc de nume o poreclă, era casierul şantierului: blond, scund, cu ochii cârpiţi, cu o chelie rotundă, acoperită în parte, foarte iscusit, cu părul adus de la ceafă până pe fruntea brăzdată de mici încreţituri.

Ceru o cafea, aprinse o ţigară şi, slobozind fumul, se trase cu câteva palme mai lângă vecin.

— Ce zici?

Inginerul nu zise nimic; întoarse doar capul spre el, singura politeţe pe care o putea face, fiind totuşi un om bine crescut.

— S-a urcat scroafa-n copac! urmă noul venit.

Neparticiparea celuilalt la o conversaţie începută aşa de abrupt nu-l împiedică să continue, monologând, sub stăpânirea unei enervări pe care şi-o arăta trăgând din ţigară des şi scurt:

— Adică să vină un nespălat, care până mai ieri se ploconea în faţa mea, cu patru clase primare, de Ilie Conţu

vorbesc… Păi de ce să fie el mai sus ca mine, care am studii superioare, mă rog, şi experienţă şi, cum să spun, am făcut ceva în acest şantier, mă stimează lumea, am un nume, nu? Tâmplarul Conţu, şeful serviciului administrativ!

Îmi plesneşte obrazul de ruşine numai când mă gândesc!…

Făcu o pauză în care ochii cârpiţi, sub perdeaua fumului de tutun, încercară să citească o aprobare pe chipul vecinului aşa de impasibil şi de tăcut. Neputând să citească nimic, se trase încă o palmă spre el şi continuă, râzând strâmb:

— Să vezi haz când s-o încurca în hârtii! Păcat de Mititelu că nu-şi ţine demnitatea şi se… de contabilul-şef vorbesc. E un fricos, tremură să nu-l dea afară, altfel, eh, parcă nu-l ştiu eu! Dar de dat afară tot au să-l dea, după ce-au să stoarcă untul din el şi-au să găsească altul, de-ai lor; ai să vezi, cum mă vezi pe mine acum!

Dutchievici nu-l vedea, întorsese capul şi se uita drept în faţă, încălzind paharul cu coniac în mâini.

— Şi cum, cucoane, nu zici nimic?

— Despre ce?

— Despre noul şef al serviciului administrativ!

— Cred că-i un gospodar harnic şi priceput1

— Ei poftim!…

Casierul pufni de câteva ori în şir, cu pauze lungi, supărat nu doar pe soartă, ci şi pe vecin, care nu participa la indignarea lui, până ce în ochi i se aprinse o licărire nouă de şiretenie şi venin.

— Dar de Marchidan ce zici? întrebă apropiindu-se încă o dată, de data asta mai mult, până ce Dutchievici îi simţi umărul lângă al său.

Neprimind răspuns, continuă, apăsând pe fiecare

cuvânt:

— Păi cum, cucoane, să ţi-l pună în coastă dumitale, om în vârstă, fin, respectabil, cu studii în străinătate?… E-o tactică! (Făcu o pauză indignată.) N-ar fi fost normal să te numească director?!…

Au pus un ciocănar! L-ai văzut cum se exprimă?… Parc-ar veni de la universitate! De unde dracu’ ştiu ăştia să vorbească? Fac şcoală cu ei noaptea, îi freacă, îi învaţă de toate!

Inginerul sorbi ultima picătură de coniac.

— Ia spune, continuă vecinul, aplecându-se spre el mai stăruitor, îţi dai demisia?

— Dar dumneata?

În clipa aceea făcură o mişcare amândoi deodată; Dutchievici, care pusese din timp o hârtie de o sută de lei pe masă, sub paharul golit, se ridică să plece. Fără să vadă mişcarea lui, casierul se smuci de lângă el şi alunecă pe canapea până la vechiul loc, unde, prefăcându-se nepăsător şi distrat, începu să bată darabana cu degetele în masă.

Pe uşă intrase un client nou, funcţionar venit de curând la şantier, Matache, şef la serviciul personalului. Avea obrazul ţepos, albăstrui, spinarea adusă şi ochi de miop, imenşi sub lentilele ochelarilor cu multe dioptrii. Omul se îndreptă spre galantarul cu prăjituri de lângă vitrină, trăgând după el o fetiţă palidă şi firavă; îi semăna într-un fel, era desigur fata lui, purta şi ea ochelari de mioapă. Probabil ieşeau de la cinematograf, fiindcă strada tocmai se animase.

Casierul se speriase degeaba; bietul om nu putea să vadă până în fund, mai ales prin atâta fum, dar oricum… După şedinţa de azi.

Dutchievici, de… Mai bine nu-l cunosc şi nu-l ştiu, treaba lui!

*

Nu există un instrument care să măsoare tulburarea sufletului omenesc, în grade, în atmosfere sau în alt chip; mai degrabă trebuie s-o bănuieşti, s-o presupui. În seara aceea era de presupus că tulburarea lui Ilie Conţu şi-alor lui, de acasă, nu se clasifica printre cele mai mici.

Noul şef al serviciului administrativ locuia în afara oraşului, într-o mahala nouă, zisă a demobilizaţilor, aproape de şantier, unde moştenise o bucată de loc, de la taică-su, care fusese împroprietărit în 1918, când venise de la război.

Aici îşi făcuse Ilie Conţu casă, după însurătoarea lui cam târzie – trecuseră şapte ani de atunci; începuse s-o ridice în timpul când prin alte părţi bombele dărâmau ziduri şi-ţi trebuia mare tărie de suflet ca să crezi într-un sfârşit bun. Pe urmă căzuseră bombe şi asupra oraşului, căutând mai cu seamă fabricile – şi-n jurul lui Ilie

Conţu erau numai fabrici; dar nu-i atinseseră casă, nu pierdu niciun ochi de geam.

Aşa cum o vedeai astăzi, ai fi dat pe ea multe parale, deşi el o făcuse mai din nimic, cu trudă şi cu răbdare, şi cu un netăgăduit simţ pentru frumos. Zidurile erau de chirpici; o vară întreagă frământase nevasta pământul, cu picioarele – el era la lucru, în docuri, n-o ajuta decât seara şi duminicile, când ar fi avut dreptul să se odihnească puţin. Două odăi mari, sală, bucătărie, cămară, magazie…

Deasupra, carton asfaltat, tabla era scumpă, ţigla cerea şarpantă mai grea, material mult. Dar pe cartonul negru, întinzând smoală iar deasupra presărând praf verzui de piatră, aruncat de mozaicari ca fără folos, vopsind roşu şipcile care leagă cartonul, acoperişul părea al unui „cottage” pentru vilegiaturişti – şi costase, cu totul şi cu totul, fără muncă, lei una mie două sute, în 1942.

Tâmplăria făcută din scânduri de ambalaj, luate din

port pe preţ mic, fusese lucrată numai de mâna lui – era în meşteşug. La fel duşumeaua şi chiar mobila, paturi, mese, scaune, dulapuri, numai brad, dar frumos lustruit, pe alocuri cu înflorituri. Făcuse şi baie, mai târziu, despărţind antreul cu un zid 9 pre fund – cu scurgerea afară, cu ciment pe jos, doar că avea cadă de scânduri, iar apa venea vara dintr-un butoi, care se încălzea singur la dogoarea din pod.

Iarna, cazanul pe maşina de gătit – şi foc dedesubt. Ilie Conţu nu făcuse asemenea lux pentru a stârni pizmă printre vecini – curăţenia sufletului însemna pentru el să fii mai întâi spălat şi curat la trup.

Nevasta şi-o găsise într-o familie de oameni necăjiţi, dar fără cusur – munciseră amândoi alături, la fel de curaţi în suflete şi în gând. Iar rodul acestei pure uniuni fuseseră doi copii, amândoi băieţi – de cinci ani primul, mezinul de patru – încă plăpânzi.

Apoi, în 1945, deschizându-i cineva capul, Ilie Conţu se înscrisese la comunişti. Făcuse acest pas nu ca să spulbere nedreptăţi – nu le vedea limpede, se născuse cu ele, i se păreau orânduiri fireşti. Se înscrisese dintr-o pornire blajină, să capete de la partid acel ajutor, negăsit până acum, ca să facă puţină regulă împrejur, că prea era murdară şi nechivernisită mahalaua lui, prea trăiau rău oamenii aici.

În alte vremuri, poate s-ar fi străduit să ajungă la bătrâneţe primar, pentru binele obştesc, nu spre a se fuduli. Comuniştii îl ajutau să-şi înfăptuiască gândurile neaşteptat de curând.

Şi îndată tâmplarul se puse pe lucru, făcând ceea ce îl îndemna firea lui: se apucă de gospodărit.

Oficial se chema că-i delegat de cartier, ceea ce şi era scris în hârtii. În această calitate sâcâi multă lume, pe prefect, pe primar, pe directorul uzinei, cel care dădea apă

şi lumină în oraş, pe directorul cadastrului, al drumurilor şi-al salubrităţii, sâcâi şi pe vecini, scoţându-i la muncă voluntară – că până nu pui şi tu mâna, mă frate, nu iese nimic! Şi în doi ani, mahalaua devenise de nerecunoscut – se chema cartier acum… Trase apă pe străzi, iar la colţuri făcu cişmele, să scape lumea de puţ, mai ales că în puţuri apa nu era bună;

avea şi gust sălciu, purta şi molima febrei tifoide, bolnăvind pe mulţi.

O parte din gospodari îşi făcură cişmea chiar în curte, ba unii, bunăoară Uică, traseră ţeava până în bucătărie, să deschizi robinetul – şi-atât. Dar pe Uică, ţeava şi robinetul, şi altele, nu-l costau nimic, mai dăduse şi la vecini; lui Ilie Conţu, nu.

Odată cu apa, se puseră stâlpi pe străzi şi se aduse lumină electrică în case, sfârşindu-se cu coada la pompa de gaz.

Apoi se cără piatră, cu camioane, luate împrumut de la fabricile din jur, şi cu braţele gospodarilor, deşi aceştia, destul de trudiţi cu muncile lor cam bombăneau şi-l înjurau pe Ilie Conţu în gând. Curând însă oamenii văzură binefacerea acestei strădanii: se povară străzile, nu cu piatră cubică, ci doar cu bolovani de râu, iar trotuarele cu lespezi de calcar, aduse cu şlepul, din sus. (Nici şlepurile, nici remorcherele nu costaseră nimic. îl costaseră doar pe Ilie Conţu zile de alergătură şi oboseală la gură, pe la armatori, pe la societăţi.) Când ploua, nu se mai făcea glod, pe secetă nu se mai ridica praf. Acum gospodarii puteau să meargă cu încălţămintea neînnoroiată până în şosea sau până la tramvai; nu mai umblau cu surceluşa în buzunar, să se cureţe când ajungeau la locul curat.

Azi lumea îi era recunoscătoare lui Ilie Conţu şi-l respectau chiar cei mai afurisiţi, de unde la început îl priviseră cu toţii ursuz. Doar unii îl numeau în batjocură

„tovarăşul domn primar”, dar nici aceştia nu puteau spune despre el că făcuse ceva în folosul lui, mai ales că era între cei doi sau trei. gospodari care nu îşi trăseseră lumină în casă, deşi avea stâlpul la doi paşi de acoperiş; o fi fost greu de crezut, dar când ai numai o leafă, doi copii şi o nevastă care să îngrijească de ei, nu poţi să scoţi dintr-odată nouă mii de lei pentru instalaţie şi pentru branşament.

Aceasta era situaţia lui Ilie Conţu în casa lui şi în cartier, în ziua când se auzi că fusese numit şeful serviciului administrativ la şantier.

Se întoarse acasă abia pe la ora şapte – mai stătuse de vorbă cu unii, mai chibzuise la cele ce avea de făcut, zăbovise prin curtea şantierului, cercetase grămezile de fiare, stivele de cherestea, maldărele de cărbuni, unde până acum nu fusese treaba lui şi, socotind că prima datorie era să pună ordine în acest balamuc, îşi şi întocmise un plan de lucru pentru a doua zi.

Veni, aşadar, în preajma înserării, eu vreo zece inşi după el, unii să-i dea sfaturi, alţii să-l linguşească: nu-i puţin lucru să fii şeful serviciului administrativ!

Nevasta aflase de la alţii; îl primi la poartă, cu ochii înlăcrimaţi, şi bucuroasă, şi speriată. Copilul cel mare era la răspântie, înălţa un turcaleţ, dând porunci cu mâinile la spate, cu burta înainte, de parcă el ar fi fost şef, nu taică-su; cel mic se ţinea de fusta maică-sii, privindu-şi părintele cu o precoce admiraţie.

— Ile (aşa îi spunea lui Ilie Conţu nevasta), e adevărat?

— E adevărat, uite, se-ntâmplă şi minuni!

Pe vremea când mergeau la biserică, în viaţa lor nu fusese nicio minune, decât cei doi copii, dar aceştia veneau la oricine, şi la oamenii cu credinţă şi la păcătoşi!

— Ile, şi-au făcut râs de tine! (Nevasta se închină.)

— Hei, fetică! (aşa îi zicea el nevestei şi astăzi, ca la început, când o luase de la părinţi). Râsul ăsta înseamnă optsprezece mii pe lună! auzi tu? Am scăpat de griji!

Atâta aflase că va fi salariul lui: Topologu, casierul, venise după el la sfârşitul şedinţei şi-l informase numaidecât.

În clipa care urmă, Ilie Conţu, ruşinat de trufia lui, schimbă vorba repede:

— Ia, fetică, mai bine pune mâna pe cinci sticle şi du-te la colţ de adă nişte vin să ne omenim.

Voia să-i cinstească pe ceilalţi, suita lui, că el unul, din deprinderea veche a sărăciei, nu prea punea gura pe vin.

Femeia se uită speriată la el.

— Şi… v a.

— Du-te şi-i ia, că n-o să ne închinăm la ei!

Aveau şase sute de lei în casă, bani mici la acel timp, puşi bine pentru unele nevoi – şi sticla de vin, molan roşu, acriu, costa *e* sută, deci zburau cinci.

— Păi mâine…

— Hai, du-te, dacă îţi spun!

Femeia se duse după vin, zăbovi, lăsă sticlele la cârciumă, se abătu pe la casa de rugăciuni, că în cartier nu era biserică, se lăsă în genunchi şi ceru sprijinul lui Dumnezeu, cu fruntea de duşumea, speriată de mărire în smerenia ei…

Apoi veni cu vinul, puse un ştergar lung pe masa de sub umbrar; erau numai flori în jur, cârciumărese cărnoase, ochiul boului, languros şi mut, petunii albe, albăstrii, roşii, proaspăt udate, regina nopţii începea să se deschidă, împrăştiindu-şi mireasma. Aduse femeia şi scăunele din casă, băncile de pe cele trei laturi ale mesei nu erau de ajuns, aduse pahare şi murături – n-aveau alt mizilic – şi oamenii începură să ciocnească:

— Să trăieşti, nea Ilie!

— Să fie într-un ceas bun!

Ilie Conţu ciocnea cu fiecare, dar punea paharul la loc. Nimeni nu-l îndemna, îi ştiau obiceiul – şi-apoi toţi urmăreau să-i fie în voie, de ce să-l sâcâie tocmai acum?

După urări, vorbiră de şantier, fiecare având grijă să-şi spună păsul lui:

— Măi Ilie, eu aş zice să…

— Lasă asta; în primul rând şi mai întâi…

— Stăi, mă, că omul n-are zece urechi… Mă nea Ilie, vezi dumneata…

Ilie Conţu nu-i asculta, prea se înghesuiau mulţi, şi-apoi gândise el destul azi, ştia ce are de făcut, nu după toanele cutăruia, sau cutăruia… Era doar nemulţumit că oamenii nu-i spun „tovarăşe şef administrativ”; prieteni, mă rog, şi vecini, înţelegea orice, la un pahar de vin, dar dacă voiau să vorbească de şantier, nu era ăsta gradul lui?

Asupra acestei nemulţumiri, la poartă se ivi şi Uică, venind de la şantier. Ilie Conţu nu-l avea la inimă, se posomorî, dar îndată totul în el se schimbă.

Magazionerul veni până în faţa mesei şi pocni din călcâie:

— Să trăiţi, tovarăşe şef!

Nu, nici vorbă, nu voia să-şi bată joc, avea alte cusururi, puteau să-l socotească cei de faţă, bunăoară slugarnic şi linguşitor, nici Ilie

Conţu nu-l credea altfel, dar semnul de respect al magazionerului, chit că prefăcut, venea tocmai la timp să-i înveţe ceva şi pe cei din jur.

— Să trăieşti, naşule! zise, mulţumit. Ia vino colea şi şezi!

— Lasă, tovarăşe şef!

— Hai mă, ei haide, că doar nu suntem la serviciu. De unde vii?

Uică îşi umflă pieptul, ca un curcan, dar în glas fu sfios şi modest, ca şi cum ar fi greşit:

— De la şantier!

— Cu inventarul?

Ilie Conţu voia să arate că ştie treburile, întreba ca şef, nu ca vecin.

— Cu inventarul! oftă Uică. M-a deşălat!

Şi îşi luă un aer de om tare trudit. Adevărul este că muncise, nu puteai să negi, era ora aproape nouă şi ştiau toţi că-i dăduse zor ultimele zile ca şi când ar fi inventariat averea nevesti-sii.

Femeia aduse lampa aprinsă din casă. În clipa asta, Ilie Conţu se dezmetici şi se uită stăruitor la magazionerul trudit. Muncea omul, neîndoios, dar oare ce avea în gând? – că n-o făcea de dragul nimănuia, nu era firea lui!

Sfârşindu-se vinul şi fiind târziu, oaspeţii plecară pe rând. Rămase doar Uică – abia venise – şi-apoi ar fi vrut să-i spună ceva finului, atât că nu ştia de unde porni. Până la urmă, când nu mai fu nimeni în jur, se trase mai lângă el şi începu:

— Tovarăşe…

Ce naiba, prea era de tot s-o ţină cu titlurile întruna, mai ales că plecaseră toţi!

— Finule, că nu ştiu cum să-ţi mai spun, aici doar nu suntem la serviciu, acolo, se-nţelege, respectul, cuviinţa – un cuvânt şi punct!

Ai, bre, să-ţi aduc ceva tub şi sârmă, să-ţi tragă curent, că-i mai mare ruşinea să stai cu lampă de gaz – şeful serviciului administrativ!

Ilie Conţu îl privi uimit; s-ar fi aşteptat la orice, dar la asta nu.

Îl ştiuse pe Uică şi hoţ, şi hain – şi mai rău de-atât, dar nu-l crezuse prost. Adică îşi închipuia el, care încercase zadarnic să-l spurce de atâtea ori, c-o să

izbutească tocmai acum?

— Ai tu sârmă şi tub?

— Am, nu am, ştii că-s destule, ce să mai vorbim!

— Şi unde-s?

— Parcă dumneata nu ştii! Măi finule, asta nu se cheamă furt, că altfel n-aş fi venit să-ţi spun, doar te ştiu.

— Dar asta cum se cheamă? scrâşni deodată Ilie Conţu, smulgându-i o piatră de polizor din buzunarul stâng.

Când magazionerul se trăsese spre dânsul, simţise în buzunarul lui ceva greu şi de-atunci nu făcuse decât să dibuiască încetişor corpul delict, cu mâna lui de meşteşugar fin, pe care Uică nici măcar n-o simţi.

— Ce să fie! răspunse musafirul, vrând cu tot dinadinsul să pară senin. Ia, o piatră de polizor…

— Şi astea ce sunt? întrebă Conţu întinzând mâna pe la spatele lui şi băgând-o în buzunarul drept, fără niciun ocoliş.

Erau trei pile late, doar atât, câteva sute de lei, uşor de vândut pe la meseriaşi, că aşa bune nu se mai găseau prin prăvălii.

— Mă Uică, vorbi Ilie Conţu, blajin, la puşcărie n-am să te bag, fiindcă nu vreau să-mi încep treaba cu un lucru urât. Numai că ascultă ce-ţi spun: să duci astea înapoi de unde le-ai luat; eu mă fac mut. Dar dacă se mai întâmplă o dată să te prind, te sluţesc!

M-ai auzit? Iar acum du-te, şi la mine în casă nu mai veni curând.

O să te chem eu, când oi socoti că te-ai pocăit!

Cele spuse se petrecuseră între ei, nevasta era în casă, îi culca pe copii, nu simţi nimic, nu băgă de seamă că fusese ceva nici după plecarea musafirului, când îi dădu bărbatului să mănânce; chipul lui părea liniştit. Dar după masă, Ilie Conţu intră în casă, luă un plaivaz tâmplăresc, o

bucată de hârtie dintr-un registru vechi şi porni spre poartă, împotriva oricărui obicei, căci seara, după masă, nu se mai ducea nicăieri.

— Unde-ai plecat?

— Până ici; să nu stingi lampa că viu curând.

Nu se duse departe, doar la Uică, şapte case mai sus. În curtea acestuia ardea bec mare, pe stâlp. Familia sfârşea cina, afară, lângă bucătăria din fund. Aveau câine rău, dar nu-i dăduseră încă drumul din lanţ; şi-apoi pe oaspetele neaşteptat îl cunoştea, se gudură scheunând.

— Ce-i, finule? întrebă magazionerul, ridicându-se repede şi păşind în întâmpinarea lui, cu mustăţile unse de grăsimi. Cu ce nevoie venişi?

— Pentru inventar! răspunse Ilie Conţu scurt, printre dinţi.

— Care inventar?

— Ai să vezi tu! E cam târziu, dar zic să-ţi trimiţi nevasta cu copiii în vecini, doar puţin. Avem de vorbit.

Rămaşi singuri, oaspetele intră în casă, fără să fie poftit şi aprinse luminile, peste tot, ca şi când el ar fi fost stăpânul aici.

— Ce faci, finule?! Intră ţânţarii şi nu mai putem dormi!

— Apăi, naşule, de dormit ai să dormi numai dacă eşti nesimţit!

Ilie Conţu luă toate din casă la rând, scriind pe hârtie ceea ce socotea potrivit; se uită prin dulapuri, pe sub paturi, deschise sertarele, merse şi la magazie şi avu destule de scris: Holz-şurupuri. Se aramă 3 pe 50, 7 cutii a 50 bucăţi; idem, 4 pe 60, 5 cutii a câte

50 bucăţi; bare de bronz brut, 30 bucăţi; un cod internaţional de semnale, din pânză de astar, complet, 43 de pavilioane…

— Astea cui le vindeai, măi? Ori poate voiai să-ţi faci cu ele pijama în dungi?

Cercetarea se prelungi. Uică ştia ce-i aia inventar, îl treceau năduşelile, gâfâia, nu putea decât să-şi urmeze călăul, bâiguind din

A 1 A A 1

cina în cina:

— Măi, finule, las-o naibii, bre, de ce eşti nu ştiu cum?

La un timp, se auzi poarta scârţâind; nevasta îşi pierduse răbdarea, copiii scânceau că le e somn. Uică se repezi în întâmpinarea lor şi-i goni.

— Dar ce faceţi aici, omule?

— Hai, du-te, dacă-ţi spun!

După ce sfârşi totul, Ilie Conţu se opri în sala dintre odăi şi se uită încă o dată în jur.

— Duşumelele degeaba să le trec! vorbi ca pentru sine, meditând. Sârmele din pereţi, iarăşi… Vopseaua, ce mai poţi să-i faci, ai dat-o, s-a dus! Ai ceva bani, naşule?

Uică se învioră, sări numaidecât:

— Am ceva, finule; spune-mi cât vrei?

— Cât vreau eu? Păi de ce? N-am nevoie! Dar uite ce să faci tu mâine: te învoiesc o oră, că doar ai vrut să-mi fii naş, să te duci în târg şi să cumperi… (Numără uşile în gând, le ţinea minte pe toate, tâmplăria era meseria lui.) … să cumperi opt broaşte Wertheim, cu drucăre de bronz nichelat, ca să nu le mai scoţi p-astea de-aici. Dar să nu uiţi, că eu le scriu!…

Stăpânul casei nu mai înţelegea nimic.

— Iacă inventarul! zise Ilie Conţu, arătând hârtia cu scrisul cam strâmb. Toate astea, naşule, câte le-am trecut aici, să le duci înapoi, dar nu de-a dreptul în magazie; să vii întâi la control, pe la mine.

— Măi finule!…

— Nu zic să iei căruţă, ca să te vadă toată lumea şi să te faci de râs. Du-le cum le-ai adus, ştii tu! Atât că până poimâine seară, să nu mai rămână nimic, altfel e bucluc!

— Măi finule, stai bre, că dacă-i aşa, astea nici nu le-am luat acuma.

— Dar când?

— Păi le-am luat mai demult... (Uică se lumină deodată, ca hoţul cinstit.) Le-am luat de la Năsturaş, era şantierul lui, nu-s ale poporului, am... am lovit în burjui!

— Şi piatra de polizor, şi pilele cu care te-am prins? întrebă

Ilie Conţu, descumpănit de argumentaţia lui.

— Alea le duc, finule, uite, chiar mâine le duc!

Urmă o tăcere; Ilie Conţu se uita la el puţin cam năuc, era şi târziu, se simţea obosit, prea multe într-o zi; şi-apoi nu era nici jurist, să-nţeleagă treaba de la primul cuvânt. Şovăi... Poate avea şi

Uică o dreptate a lui. Apoi se înfurie din senin; ei, asta-i, pe cine vrei să prosteşti tu? Şi, stăpânindu-se, vorbi cu acelaşi glas liniştit!

— Apăi, mă naşule, nu-i aşa cum zici! mai întâi că, de la unul sau de la altul, furtul rămâne furt. Al doilea, când am luat şantierul lui Năsturaş, l-am luat cu totul, şi cu ce-avea să încaseze, şi cu ce-avea de plătit... Va să zică se cheamă că ne eşti dator nouă, nu dumnealui...

Fă bine şi plăteşte-te, că altfel te jupuim!

Apoi se duse acasă şi încă un timp se gândi: oare nu fusese prea aspru?... A, cât despre asta, hotărât nu! Atunci fusese prea blând? Ei, pe naiba! îşi începea noua slujbă abia mâine dimineaţă, ce să se frământe atât!

*

La ora aceea, Marchidan sosise de curând acasă; şedea pe un scaun, privind în gol, cu vioara în mâna stângă sprijinită pe genunchi, cu arcuşul în dreapta... Nu putea să

cânte – părea chinuit. Tulburarea lui nu semăna cu a nimănuia, era ciudată şi inexplicabilă.

Nu plecase de la şantier odată cu toată lumea… Rămăsese acolo până la opt şi jumătate; întârzia şi alteori, triindu-şi hârtiile, pregătindu-şi lucrul de a doua zi; era un tânăr harnic. Acum nu făcea nimic, pândea cu servieta în mână la una din ferestrele largi ale sălii de trasaj, de unde se vedea toată cala, şi dincolo, de Dunăre, balta, în amurg, coborî la debarcader – venea o barcă; era Donos, îl ştia că plecase pe la ora şase. Îi ţinu calea, nehotărât, gata să facă stânga-mprejur şi să se întoarcă, dar nu mai avea cum; sudorul venea spre el, întins:

— Unde-ai dispărut? Voiam să te felicit!

Marchidan bâigui:

— Amam fost pe-aici. (Apoi adăugă, cu capul în jos, şovăind:)Voi am… să vă spun ceva.

Vorbea deferent şi timid, într-un fel care lui Donos nu-i plăcu

dar nu era potrivit să-l îndrepte acum.

— Spune, te ascult!

Inginerul şovăi iarăşi, cu capul în jos, doar o clipă, după aceea ridică privirile din pământ:

— Vreau să vă spun cinstit; mi s-a dat o funcţie importantă…

Nu cred că sunt bun!

Donos nu-i întâlni privirea; tocmai atunci îşi duse mâna la ochi şi se frecă, înciudat, gest pe care îl repeta mai demult. Clipa când fizionomia tânărului inginer i-ar fi putut da de gândit, trecu. Zise, pornind:

— Eşti cam timid! Dar nu-ţi fie teamă: o să te sprijinim!

Se întunecase când Marchidan ieşi pe poartă, foarte confuz. La barieră, îndreptându-se spre staţia de tramvai,

îl zări pe Golgota sub şopronul cârciumii; maistrul şedea la un pahar de vin cu câţiva inşi, muncitori din şantier – nu se dădea în lături să bea cu ei şi să mai schimbe câte un cuvânt, de-aceea şi era atât de iubit. Acum oamenii tocmai vorbeau despre directorul nou:

— Aţi văzut ce zăcea în el? Cine-ar fi zis?

— Să vedem mai târziu!

— Ce să mai vezi?! Omul isteţ se cunoaşte după cuvânt!

Inginer să fi fost, n-ar fi vorbit mai frumos şi mai lămurit!

Era aceeaşi constatare pe care o exprima şi casierul, cam în acelaşi timp, dar cu alt gând. Înaintea altei însuşiri, îndemânarea directorului la vorbă sărea în ochii oricui.

— Şi cum, nene Atanasie, ăsta n-a fost înainte nimic? Dumneata trebuie să ştii!

Maistrul Golgota, chemat pe numele mic, prietenos şi intim.

ridică din umeri. Răspunse altcineva în locul lui:

— Ce să fie? Cazangiu!… Ba stai, că la început era vopsitor.

— Dar mai înainte, pân-a venit aici?

— A fost mecanic pe vapor; nu-i nimic de ascuns!

Moş Niculae Aristotel, cel mai bătrân dintre comeseni şi din şantier, lăcătuş, îşi şterse cu o îngâmfare nevinovată mustaţa udă de vin şi zise clipind:

— Da’ pe mine cum de mă ştie pe nume, că n-am vorbit niciodată cu el?!

— Îi cunoaşte pe toţi, n-aţi văzut!?

— Aiurea, pe toţi!…

— Oricum, pe mulţi! Cine ştie de când e cu ochii pe noi!

Maistrul Golgota se ridică brusc şi strigă în drum:

— Frate Iani!

Marchidan vru s-o ia pe partea cealaltă a străzii, să se urce în tramvai la staţia următoare, dar era prea târziu.

— Vino să bei cu noi un pahar de vin!

Oamenii îi făcură loc, îl socoteau de-ai lor, muncea alături de ei, chit că era cam închis. Se aşeză, stânjenit.

— La mai mare, domnule inginer! S-ar cuveni să faceţi cinste cu un chil!

Noul venit tresări.

— Fac eu cinste! interveni maistrul Golgota. Fănică, mai adu două sticle şi spune-i lui Temis să treacă la mine tot ce s-a băut!

Ciocniră în sănătatea maistrului şi pentru avansarea lui Marchidan. Acesta înghiţi greu un pahar de vin; îi tremura mâna, dar nu se văzu. Pe urmă se ridică grăbit şi confuz:

— Vă mulţumesc! Trebuie să mă duc!

— Stai că merg şi eu! zise maistrul Golgota ridicându-se odată cu el. Ne vedem mâine, măi tovarăşi! Vinul e plătit.

Îl conduse pe inginer până aproape de casă, fără să-i spună un cuvânt. Doar la despărţire, strângându-i mâna şi reţinându-i-o mai mult, îi vorbi cu oarecare tâlc:

— Să ştii că eu te-am susţinut!

Simţi mâna lui Marchidan chircindu-se, dar nu i-o slăbi şi adăugă, schimbând glasul, dându-i un fel de autoritate:

— Acum să te vedem la treabă, tovarăşe Iani!

Inginerul ajunse acasă urmărit de glasul lui. Nevasta şedea într-un fotoliu, în odaia de la faţă. Era o fiinţă suavă, blondă, cu ochii mari, albaştri, cu faţa colorată gingaş, în tonuri calde şi pastelate, deşi nu cunoştea fardul – imagine uimitoare în casa aceasta veche, scundă, cu pereţii cam strâmbi, pe alocuri dărăpănată. Îşi duse mâna la piept, cu o mişcare de teamă, şi gestul firav se potrivea întocmai

înfăţişării ei, fragile şi speriate.

— Ce-i cu tine, Iani? Eşti bolnav? Ai necazuri?

Marchidan avea totdeauna pielea obrazului palidă şi cam puhavă, ca a merelor care se trec înainte de a fi coapte, dar acum era năpădită de altă paloare, încă mai nefirească. Nu răspunse; îşi trânti servieta pe un scaun, şi mergând la scrinul dintre ferestre, pe care odihnea cutia viorii, neagră, rămase nemişcat, până ce făptura fragilă se auzi iarăşi, în şoaptă:

— Iani!

— Ce e?

— A fost pe-aici naşul Panait.

— Ce vrea?

— Nu ştiu; ceva cu barcazul.

— Bine!… Şi-acum lasă-mă în pace!

— Eşti bolnav?

— Taci odată!

— Ai necazuri?

Cutia viorii trosni, sub o izbitură de pumn enervată.

— Pleacă!

Femeia se ridică, supusă, deşi fără să înţeleagă izbucnirea aceasta, şi porni spre odaia de alături, unde se vedea masa, pregătită pentru cina bărbatului. Mergea greu, aplecată puţin din umeri într-o parte.

Abia când ajunse în lumina care îmbrăca pragul se dezvălui infirmitatea: avea un picior mai scurt decât celălalt, încălţat cu pantof ortopedic, cu talpa de o palmă, negru, greu, monstruos pe o alcătuire aşa de fragilă şi graţioasă.

Mai târziu, soţul scoase vioara şi, aşezându-se pe scaun, îi încercă distrat coardele; dar parcă nu le auzi – îi era străină muzica în seara aceasta – rămase pe gânduri, nemişcat, muşcându-şi din când în când buzele ca iasca, privind în golul nopţii de la fereastră.

*

Ana Odeta întârziase mult în seara aceea; Uică îi dăduse drumul abia după ce se întunecase. Trecând pe la birouri, în drum spre ieşire, văzu lumină la o fereastră şi se opri câteva clipe. Fără să cunoască topografia clădirii, bănuia unde putea să ardă acea lumină unică, simţea cine-i omul aflat acolo de veghe, dar nu era în drept:

să-l vegheze la rându-i, aşa că îşi continuă drumul…

În clipa când Ana Odeta ieşea pe poartă, Donos ciocănea la uşa omului presupus de ea, căruia i se spusese Meit odată.

— Intră, Donos!

Cu aceste cuvinte, omul căruia nu-i mai spunea nimeni Meit astăzi îşi îndreptă spinarea şi îşi trecu apăsat mâinile pe faţă. Pe obrazul supt, barba îi crescuse în câteva ceasuri punându-i umbrealbăstrii sub pomeţi, dându-i altă fizionomie decât cea de după-amiază; chiar şi mişcările lui nu mai erau ale celui care sărise cu atâta uşurinţă pe estradă.

Ciocănitura în uşă se repetă, mai tare de data aceasta.

— Intră!

Abia acum îşi auzi glasul.

Uşa se deschise, oaspetele întârziat intră vesel, deşi în clipa dinainte avusese faţa îngândurată, veni drept la el şi în loc de salut îi răvăşi părul, cu un gest afectuos, ca şi cum, văzându-l cam rătăcit, ar fi vrut. să-l dezmeticească. Purtarea lui dovedea o prietenie mai veche, dusă până la intimitate.

Cel căruia i se zicea Matei astăzi încercă să zâmbească, dar nu izbuti decât pe jumătate.

— Şezi, Donos! De ce-ai venit aşa de târziu?

— Te-am lăsat să lucrezi. Dar ce ai, te doare capul?

— Mă doare al dracului!

— Ia un hap. Uite…

Noul venit era un ins de vreo treizeci de ani, negricios, slab, cu faţa prelungă, cu fruntea încreţită, cu fălcile desenate prea puternic, ca şi cum ar fi fost mereu încleştate, ca într-o permanentă grimasă.

Dacă ar fi fost ceva mai înalt de statură, ar fi semănat într-un fel cu omul din faţă, nu o asemănare evidentă şi concretă, ci una neclară, greu să ştii de unde porneşte, acea asemănare dobândită de unii după un trai mai lung împreună, când îi mai leagă şi asemănări sufleteşti, ascunse, dar trainice. Era în capul gol, se vedea că aşa umblase pe-afară, vântul îi răvăşise părul, şi parcă îi rămăsese între şuviţele aspre. Peste cămaşa cadrilată, purta o vestă de piele neagră, lucioasă, care-i dădea chiar un fel de eleganţă.

Matei arătă o cutiuţă pe masă.

— Nu mai iau; de la prânz până acum am înghiţit patru.

— Prea multe doctorii! zise Donos, punând pilula la loc în buzunarul de unde o scosese şi aşezându-se pe unul din fotoliile aflate în faţa biroului. Am luat şi eu două, mai adineauri.

— Dar tu ce ai?

— La mine-i altceva, cred că o răceală, m-a tras un curent în baltă.

— Ai fost la pescuit?

— La pescuit, numai că am uitat să-mi iau undiţa.

— Şi ce-ai pescuit fără undiţă?

— N-am pescuit nimic; m-am plimbat cu barca.

— Singur?

Donos păru că nu auzise; rămase o clipă pe gânduri, apoi tresări deodată:

— Ce-ai spus?

Abia acum observă Matei că avea un ochi înroşit.

— Ce-ai păţit la ochi?

— Mi-a sărit ieri o scânteie de la polizor; nu m-a supărat la început.

— Să te duci la doctor; cu ochii nu-i de glumit. De ce lucrezi la polizor fără ochelari?

Când lucrezi la polizor nu pui ochelari şi greu se poate întâmpla să-ţi sară o scânteie în ochi, dar dacă se întâmplă o dată s-o păţeşti, oricine te poate învinui că nu te-ai păzit.

— Pe mulţi ai văzut tu să-şi pună ochelari când umblă la polizor? întrebă Donos, ducându-şi mecanic mâna la ochiul înroşit.

Păreau amândoi cam iritaţi, din senin, şi totuşi felul cum se priveau, cum se purtau, dovedea, ca şi gestul lui Donos de la început, aceeaşi legătură veche dintre ei, o prietenie trainică, încercată pesemne din greu şi îndelung. Când Donos ciocănise în uşă, Matei ştiuse că este el, nu fiindcă îl aştepta – ar fi putut să vină şi altul înaintea lui. Dar ciocănitul, cu toate că nu era un semnal, cu toate că n-avea nimic dinainte stabilit, aparţinea unui singur om, i-l recunoştea cu un simţ ascuns.

Urmă o tăcere, după care Matei întrebă:

— Cum era în baltă?

Cei care îl cunoscuseră azi s-ar fi mirat să-l vadă acum aşa, ezitând, fiindcă era limpede, altceva ar fi vrut să vorbească, nu-l

Interesa plimbarea lui Donos pe apă.

Acesta îl privi lung.

— Lasă! zise. Mai bine să vorbim mâine; eşti obosit.

— Nu; spune acum!

Donos nu vorbi numaidecât.

— L-am repezit puţin pe Dutchievici, continuă Matei, simţind ezitarea lui.

— Chiar prea mult! Dar nu era vorba de el. Ce-ţi veni

să le spui oamenilor de pantaloni scurţi?

— Trebuia să te consult?

— Nu neapărat pe mine; pe orice fierar sau cazangiu, dacă tu ţi-ai uitat meseria aşa de curând!

— Ai dreptate… Cred că nu m-am gândit. Aş fi vrut să-i împac pe toţi şi nu era doc de ajuns. Când încerci să împarţi două ouă la trei oameni îţi pierzi bunul simţ. Cum o să lucrezi la foc cu pantaloni scurţi?… Şi-acum, ce crezi că-i de făcut?

— De făgăduit le-ai făgăduit, nu-ţi poţi lua cuvântul înapoi.

Bate-ţi capul şi înnădeşte-le pantalonii cum ştii!

— Trebuie să mai găsesc o mie de metri de doc.

— Găseşte-i!… Iar cu Dutchievici să ştii că te-ai purtat prea aspru. Şi inutil!

— Ştiu!

— Era de aşteptat ca numirea lui Marchidan să-l nemulţumească, fiindcă n-ai avut grijă să-i explici scopul. A înţeles-o greşit, probabil ca şi alţii.

— O să se lămurească!

— Şi-apoi, faţă de răceala pe care i-ai arătat-o, prea l-ai ridicat în slavă pe Marchidan!

— Nu merită?

— Ba da; e un băiat harnic şi a dat dovadă de devotament nu o singură dată. Pe tine însă te-a câştigat, fiindcă nu te contrazice, cum face Dutchievici. N-apuci să termini o idee, că el o şi socoteşte grozavă!

— Şi ce e rău în asta?

— Cam ce-ar fi şi în vinul care te îmbată.

— Drept să-ţi spun, uneori îmi place vinul al naibii!

— Numai că după ce bei se poate întâmpla să te doară capul!

— Ia mai lasă-mă în pace!

— Te las; mai am ceva treabă.

Donos dădu să se ridice, dar renunţă, ca şi când n-ar fi avut energia să-şi ducă mişcarea până la capăt. Rămase o clipă gânditor, pe urmă se frecă la ochi cu dosul mâinii, partea pe care o socotea mai curată.

— De ce pui mâna la ochi? N-ai batistă?

— Dă-o dracului de batistă!... Da, e un băiat bun şi harnic.

— De cine vorbeşti?

— De Marchidan. L-am întâlnit mai adineauri şi... (După o tăcere, Donos scutură din cap cu un fel de oboseală.) Lasă că-ţi spun altă dată!

Se ridică şi se uită pe geam; în lumina slabă a becurilor de afară se vedea curtea şantierului, până la sala de trasaj, unde se plimba un paznic. Matei îl privi din spate.

— Ascultă, Donos, e aici o fată...

— Ai văzut-o!

— Una cu bluză albă...

— Nu-mi da amănunte; o ştiu.

— Cum de ştii care?

— Fiindcă nu poate fi alta.

— Stătea azi în uşa halei?

— N-am băgat de seamă, dar dacă spui tu...

— Una frumuşică.

— Frumuşică?! exclamă Donos. Pesemne nu te-ai uitat bine la ea. Cred că dracu' nu putea face una mai frumoasă!

Matei îl privi stăruitor, dar zadarnic; nu-i vedea faţa. Pe urmă îi auzi glasul:

— Îţi place?

— Ei asta-i! Cui nu i-ar place!

Donos ciocănea cu unghia în geam, uitându-se pe fereastră. Pe urmă auzi acelaşi zgomot uşor, în spate:

prietenul său ciocănea cu creionul în cristalul de pe masă.

— Ce face în şantier? întrebă Matei, după o pauză.

— Lucrează!

— Unde?

— Într-un birou. Şi acum mă duc; am treabă.

— Ia mâna de la ochi! Parc-ai fi copil, ce naiba!

— Mă ustură!

— Pune acid boric şi mâine dimineaţă du-te negreşit la doctor!

— De unde să iau acid boric la ora asta?

— Spală-te măcar cu apă curată.

— Da, mă duc să mă oblojesc cum oi putea. Noapte bună; nu mai sta mult, păstrează ceva şi pe mâine!

— Nu ştii vorba: nu lăsa pe mâine ce poţi face astăzi?

— N-am spus de treabă; treaba fă-o, pentru mâine păstrează-te pe tine.

De la capătul coridorului, Donos se întoarse:

— Ascultă, Matei, n-am vorbit despre adunarea de astăzi.

Rămăsese în prag, cu mâna pe clanţă. Matei se uită la el pe sub abajurul lămpii de pe masă.

— Păi n-am vorbit?

— Nu tocmai… Cred că nu trebuia să te grăbeşti cu tot dinadinsul; oamenii sunt obişnuiţi cu şedinţele; la sindicat îi ţine câte patru ceasuri.

— S-o fi lungit fiindcă aşa obişnuiesc alţii?

— Nu, dar cineva ar putea să creadă că faci teatru.

— Ştii bine că nu fac!

— Ei, puţin, aşa…

Matei se ridică aproape indignat:

— Donos, ce crezi tu despre mine?

— Că eşti un om priceput, inventiv, cinstit, plin de energie, dar, cam năprasnic!… Mă duc, mă doare ochiul al dracului… Eu unul aş fi fost mai… precaut; n-aş fi expus cu

atâta iuţeală un program aşa de vast. Oamenii n-au avut timp să înţeleagă, în schimb i-ai vrăjit, şi te-au crezut.

— Trebuia să nu mă creadă?

Donos închise uşa, veni în mijlocul biroului şi răspunse aprins:

— Ba da! Numai că era bine să ştie ce greutăţi avem de învins, să nu-şi închipuie că eşti făcător de minuni, şi mai târziu să fie dezamăgiţi. Aşa, dacă nu îndeplinim ceea ce ai spus… Tot ce-ai spus…

Îşi duse mâna la ochi şi tăcu.

— Ei, atunci?

Urmă o tăcere stânjenitoare.

— Las că-ţi spun altă dată!

Acum, Matei îşi pierdu firea, era obosit, încordat – ieşi de după birou şi oprindu-se în faţa lui, aproape răcni:

— Să-mi spui numaidecât! Nu mă mai otrăvi!

— Atunci… o să cazi la pământ!

Matei se simţi deodată fără puteri; nu mai era enervat, doar istovit; îşi lăsă umerii în jos şi zise încet, aproape nu se auzi:

— Şi ce, ţi-era greu să vorbeşti deschis de la început?

Îşi privi prietenul în ochi, lung, apoi se întoarse la vechiul lui loc şi se aşeză.

Donos zise atunci:

— Şi nu eşti numai tu în joc, dacă vrei să-ţi vorbesc deschis!

— Ştiu!

După un timp de tăcere, Matei se uită iar la el, pe sub abajur, apoi spuse, cu alt glas, necunoscut până atunci, poate glasul lui nepământesc, din vis, cu inflexiuni micrometrice, ca şi cum ar fi fost emis de o maşină de vorbit, dar nu pe baza unei înregistrări, ci a unei sinteze realizate precis: atât din creier, atât din suflet – niciun rezid. Şi nu spuse multe cuvinte:

— Donos, o să izbutim!

Atunci prietenul se apropie de el, îi răvăşi iar părul, cu acelaşi gest afectuos, de la început.

— Cred! răspunse râzând. Şi să ştii că nu m-a vrăjit nimeni până acum!

După care ieşi repede, păşind uşor, aproape tiptil, cu mâna la ochiul înroşit.

vineri dimineaţa, se înfăţişă la şantier un personaj necunoscut. Sosi într-o birjă, puţin înainte de ora când începea lucrul, şi fiindcă avea cu dânsul oarecare bagaj, se cunoştea că venea direct de la gară, sau poate din port.

Înainte de a-l fi cercetat bine, de la prima aruncătură de ochi noul venit se înfăţişa ca un om hazliu, unul din aceia care te fac să râzi, fără să-ţi dai seama de ce, nu fiindcă ar fi fost caraghios, sau îmbrăcat ca paiaţele de la circ; râsul îl stârnea pesemne ceva pornit dinlăuntrul lui.

Îndată ce birja opri, el coborî, mai degrabă se rostogoli ca un butoiaş, şi merse aşa, parcă tot de-a rostogolul, până la portarul mustăcios, căruia îi strânse mâna spunându-şi numele, scurt, cu un timbru gros şi profund:

— Cocoş!

Iar cum mai mulţi muncitori care aşteptau să ponteze se adunară în jur, curioşi de venirea şi de glasul lui, omul se roti şi strânse mâinile tuturor, spunându-şi de fiecare dată numele, Cocoş, ca şi când numele lui trebuia să fie cunoscut fiecăruia, mai de mult.

Sfârşind acest protocol, şi fără să scoată alt cuvânt, se întoarse la trăsură, plăti şi îşi luă bagajul, un sac marinăresc umflat burduf, ale cărui baiere le trecu pe braţul stâng, apoi o lădiţă de lemn, ca a recruţilor, apucând-o cu dreapta.

Abia atunci curioşii văzură că în mâna stângă purta

mănuşă de piele neagră, şi că sub degetul mare ţinea mănuşa cealaltă, ca domnişorii care se plimbă cu ifos pe stradă. Mănuşile nu puteau să pară decât o ciudăţenie la un om altminteri îmbrăcat cu modestie, într-un costum de dril cenuşiu, destul de boţit, fără cravată, cu o beretă verde, rămasă, mică, stându-i hazliu în vârful capului.

Dacă nu i-ar fi aşteptat ceasul de pontaj, muncitorii ar mai fi zăbovit în preajma lui, fiindcă această apariţie, din cele mai neobişnuite, era peste putinţă să nu stârnească pe loc curiozitatea oricui.

Ana Odeta venea şi ea tocmai atunci, cu sulul de hârtii sub braţ, grăbită – întârziase fără să ştie cum – era ceasul şapte fără un minut. Trecând repede, nu văzu bagajul din poartă, îl auzi însă pe cel sosit atunci vorbindu-i portarului – şi glasul lui o făcu să se oprească în loc, tresărind. Era un glas pe care dacă îl auzeai o dată, nu mai puteai nici să-l uiţi, nici să-l confunzi.

— La tovarăşul director! zise fără multe ocoluri omul, potrivindu-şi hainele într-un anumit fel, aplecându-şi capul când pe o parte când pe alta, ca şi când ar fi avut în faţă o oglindă în care îşi vedea întregul trup.

— Cine sunteţi dumneavoastră?

— Cocoş!

— Şi ce treabă aveţi cu dumnealui?

În clipa aceea se ivi Donos, parcă adus de glasul profund. Ana

Odeta se strecură pe alături şi intră în curte, dar el n-o văzu, ci merse întins la noul venit.

— Cocean!…

Cel ce îşi spusese Cocoş, iar acum era strigat Cocean, făcu ochii mari.

— Petrache! exclamă, la rândul lui, rostogolindu-se spre Donos, cu braţele pe sus.

Că pe Donos îl chema Petre ştiau toţi; ca pe unul

Cocoş să-l mai cheme şi Cocean, nu era firesc. Cocoş părea a fi numele de familie – nu se prezintă nimeni cu numele de botez. Dar atunci care mamă fusese în stare să-i spună fiului ei Cocean, când în calendar se găsesc atâtea nume de sfinţi? Iar Ana Odeta, auzindu-le pe amândouă, se miră şi mai mult. Când el se întoarse, ea îl văzu limpede la chip şi-l recunoscu, oricât se schimbase de mult. Poate că dacă n-ar fi fost glasul, rămas ca atunci, s-ar mai fi îndoit. Dar nu, era el, flăcăul de demult, devenit bărbat cu totul matur, ca şi când într-un an ar fi crescut cât în trei, asemenea feciorului de împărat din poveşti. Numai că nu auzise pe nimeni să-i spună Cocean, nici

Cocoş; îl chema Timone, nume cu totul necunoscut, având cine ştie ce tâlc. Făcea de toate pe vapor, tot ce n-aveau ceilalţi chef sau timp: îl ajuta pe cambuzier, căra saci cu varză şi hălci de carne, câte un sfert de bou, căra cărbuni, spăla puntea, lustruia ghetele comandantului, îi peria hainele, secundului îi aducea jăratec pe farfuriuţă, de la bucătărie până sus, să-şi aprindă luleaua – adică era ajutorul oricui, şi-avea cel mult douăzeci de ani pe atunci; să fi avut azi numai treizeci? Părea mult mai tocit. Şi ce căuta aici?

Voia oare soarta s-o încercuiască în amintiri?

— Hai să te duc la Matei! zise Donos, în sfârşit.

— A şi venit?

— A dormit în birou; tocmai trebuie să plece la Bucureşti.

Bine că l-ai mai prins.

— E, mă descurcam eu şi fără el, nu aştept instrucţiuni: mi-a scris, am înţeles ce am de făcut, i-am răspuns că vin şi uite-mă fix!

Astea unde să le duc?

— Adă-le la mine, până ţi-om găsi un culcuş. Stau la doi paşi de-aici.

Donos se aplecă, luă sacul, celălalt îşi luă lădiţa în mâna dreaptă, stânga înmănuşată o băgă în buzunarul hainei – şi trecură şoseaua.

Dar înainte de a porni, Cocoş zise o vorbă fără noimă, ca şi cum ar fi îndemnat la drum o a treia fiinţă, prezentă pentru el şi invizibilă altora:

— Hai, Margareta!

Chiar şi Donos, care îi cunoştea mai de mult, se uită surprins în jur; nevăzând pe nimeni, se mulţumi să zâmbească şi nu zise nimic, îl ştia, aşa i se năzărea câteodată, se lega de o vorbă şi-o tot spunea, până îi înnebunea pe toţi din jur.

— Tu ce învârteşti aici? îl întrebă Cocoş pe drum.

— Muncesc.

— Şi altceva, ce mai faci?

— Cu organizaţia de partid.

— Secretar?

— Da. Iar tu?

— Eu? Am păzit porcii lui taică-miu, până acum.

— Are mulţi?

— Crezi că am stat să-i număr? Or fi doi, o fi unu – cam pe-aici…

Ajunseră curând; Donos avea o odăiţă în curtea unui gospodar, la gardul din fund, destul de aproape de Ilie Conţu, care locuia la câteva case mai sus. Era o încăpere mică, dar albă, însorită, cu fereastra la sud, cu un nuc bătrân în spate, despletit peste acoperiş, înăuntru se vedea un pat îngust, un dulap de brad băiţuit, o masă, un scaun – şi-atât. De spălat, se spăla afară, la cişmea – nu-l ţinea nimeni de rău că stropea în jur.

— Dacă-mi dai nişte paie, să le pun pe jos, altceva nu-ţi mai cer nimic! zise oaspetele, intrând.

— Ba am să-ţi aduc un pat, să dormi ca oamenii, până ţi-om găsi o odaie, prin vecini.

— Mi-ajung şi paiele, sunt obişnuit… în dulapul ăla ai multe hârtii?

— De unde ştii tu ce am în dulap?

— Asta-i acum! Unde s-a văzut secretar fără hârţoage! Nu zău, mă Petrache, n-aş fi crezut să ajungi tu vreodată aşa de chivernisit! Eu nu mi te închipui decât tot ascuns prin păduri.

Cocoş oftă din adânc; făptura lui hazlie păru învăluită în nostalgii. Pe urmă se scutură, îşi potrivi încă o dată hainele pe trup, şi cu o mişcare dibace îşi trase mănuşa pe mâna dreaptă, fără să se folosească de stânga, ca un prestidigitator, ai fi zis.

Ana Odeta, care îl cunoştea mai de mult, nu greşea: avea treizeci de ani împliniţi, dar chipul lui de pergament trandafiriu, cu o pânză deasă de încreţituri, se fixase pe o vârstă mai mare, unde poate avea să aştepte scurgerea timpului, fără să se mai schimbe prea mult.

Sunt asemenea oameni care îmbătrânesc în trepte şi par rătăciţi în leatul lor, ca puii de cuc în cuibul străin.

Sub bascul din creştet i se vedea părul bălai, bălaie îi erau şi sprâncenele, şi genele subţiri, şi, cum nu i se desluşea nicio urmă de păr pe obraz, ar fi părut un chip şters, dacă n-ar fi avut ochii că ai copiilor zugrăviţi de Tonitza, mari, negri, vii şi uluitor de expresivi.

— Ei, mergem? întrebă el, după ce se dichisi puţin.

— Mergem!

— Hai, Margareta!

La direcţie nu zăboviră cât s-ar fi cuvenit – trei prieteni care se revăd după multă vreme au destule să-şi spună, dar nu era timp;

Matei se pregătea de drum.

— Mă întorc duminică seara, cel mai târziu; vezi ce faci până atunci!

— Apăi până atunci o să fie totul făcut!

— Bine! După ce termini cu cantina, te aşteaptă alte misiuni. Dar bagă de seamă, dacă ai nevoie de ceva, te adresezi tovarăşului Conţu, şeful serviciului administrativ. Vezi că aici nu eşti pe câmp! Să nu pui mâna pe nimic, până nu ceri.

Cocoş se amărî:

— Cu hârtie şi iscălituri?

Şi fără să mai aştepte vreo lămurire, porni singur, cu mâna stângă în buzunar, în cercetarea şantierului necunoscut. Primul drum îl făcu la cantină – resortul lui. Intră în baraca năpădită de muşte, unde o fată stătea de planton, moţăind pe un scaun strâmb, merse drept la ea, îi strânse mâna, făcând-o să sară speriată în sus, şi se prezentă, cu glasul ştiut:

— Cocoş!

N-o întrebă nimic, se uită doar la pereţi, la tavan, la mesele murdare, cu picioarele bătute în pământ – nu era duşumea pe jos;

de-aici intră în bucătărie, cercetă cazanele, maşina de gătit, oalele, cratiţele de pe poliţe, vesela pusă în rafturi şi numai după aceea vorbi:

— Ce faci dumneata aici, domnişoară?

— Tovarăşul Conţu mi-a spus să stau, c-o să vină cineva, un bucătar nou…

Cocoş o privi chiorâş:

— Şi… bucătarul vechi unde-i?

— L-a luat tovarăşul Conţu; le-a luat şi pe fete, că dacă nu gătim nimic…

— Aşa?! Să te duci matale, domnişoară, la tovarăşul cum îl cheamă, să-i spui că într-un sfert de ceas tot personalul cantinei să fie aici. Ordin de la responsabil. Eu sunt… Hai, Margareta!

Ieşind din cantină, Cocoş luă curtea şantierului în lung. Era multă mişcare în jur: Ilie Conţu scosese afară pe

toţi care n-aveau de lucru în ateliere şi-i pusese la treabă. Aşa hotărâse pentru început, cum ar face orice gospodar la casa lui: să aşeze fiecare lucru la locul potrivit.

Unii cărau şine de fier, alţii adunau cărbunii risipiţi pretutindeni, cum fuseseră aruncaţi din vagon, şi-i duceau cu roabele, să-i facă grămadă lângă forjerie; câteva fete măturau în urma lor, nişte ucenici adunau fiarele mărunte risipite peste tot – iată ce puteai să vezi la prima aruncătură de ochi.

Responsabilul cantinei trecu printre ei, oprindu-se când unul îi era mai în drum, strângându-i mâna şi prezentându-se scurt:

— Cocoş!

Nu peste mult timp dădu chiar peste Ilie Conţu care, cu doi oameni după el, întindea o ruletă pe pământ şi bătea ţăruşi. Voia să deschidă o alee, de la birouri până pe mal, deasupra calei, să înfrumuseţeze puţin, măcar cu atât la început, locul părăginit. Văzând un străin care se plimba prin curtea şantierului ca la el acasă, neînsoţit de nimeni, se simţi atins în autoritatea lui.

— Cine eşti dumneata? Ce cauţi aici?

Drept răspuns, străinul hazliu se apropie de el şi-i strânse mâna voios, prezentându-se, cum făcuse cu toţi:

— Cocoş!

Apoi vru să treacă mai departe, dar Ilie Conţu îi ţinu piept:

— Fără supărare, pe unde ai intrat dumneata în şantier şi la cine mergi?

Cocoş se grăbi să-i dea răspuns, dar cam în doi peri, după un fel care era numai al lui:

— Iaca, am picat tocmai acuşi, tovarăşe nu ştiu cum; de intrat am intrat pe poartă, de căutat caut ziua de mâine. (îndată după aceea se socoti dator să fie mai lămurit:) Ziua de mâine, adică viitorul nostru mai luminos şi mai bun!

Aici Ilie Conţu nu se mai stăpâni:

— Omule, n-am timp de pierdut. Binevoieşte şi răspunde-mi serios, altfel chem poliţia şi te-nchid!

Asupra acestor vorbe spuse cu furie, se apropie un muncitor, cu o hârtie în mână; fierar, desigur, fiindcă era mânjit de funingine şi de cărbuni, ca toţi fierarii – şi hârtia părea nefiresc de albă în mâna lui.

— Tovarăşe Conţu, iscăleşte colea un bon! A

Foarte repede făcuse Ilie Conţu ordine în administraţie. La şapte de dimineaţă, Uică, naşul, primise dispoziţie să nu mai elibereze niciun cui din magazie, fără contrasemnătura lui.

— Acum, fiindcă mă găsişi aici, dă încoa să-ţi iscălesc! Dar de aci încolo, spune şi altora, să se ştie, veniţi la birou, la şapte şi jumătate! i

Era abia prima zi, oamenii nu aflaseră încă dispoziţiile. Şi nici

Ilie Conţu nu avea încă un birou; pusese stăpânire deocamdată pe o masă, în sala dintre celelalte birouri, iar deasupra bătuse un carton r

„Şeful Serviciului Administrativ”, scris mare, cu tuş.

— Uite bonul, Vasile, şi daţi-i bătaie! îi mai zise Ilie Conţu fierarului, după ce iscăli şi băgă la loc, în buzunar, plaivazul gros, de tâmplărie.

Dându-şi seama cu cine intrase în conflict, Cocoş îşi scoase repede mănuşa din mâna dreaptă, cu aceeaşi îndemânare cu care şi-o pusese mai adineauri, şi schimbă tonul dintr-odată.

— Iertaţi-mă, tovarăşe şef administrativ, tocmai pe domnia voastră vă căutam!

— Ce vrei cu mine? Cine te-a trimis aici? – Eu sunt Cocoş… Cu cantina, ştiţi…

— Păi de ce nu spui aşa? Tovarăşul Cocean?

— Mă cheamă Cocoş, Cocean îmi ziceau unii, mai

demult.

— Ei, fii binevenit şi să te pui pe treabă numaidecât, că de luni… Tovarăşul Matei ţi-a spus… O să sosească zece porci până la prânz; mâine mai vin cinci; îi iei în primire şi faci cu ei ce ştii.

Ceri o căruţă tovarăşului Potop, şi te duci în oraş, după cumpărături.

Tovarăşul Topologu, casierul, o să-ţi dea bani, aduci chitanţă şi-o păstrezi; să-ţi faci un sertar, să ai registru şi bonier. După-masă te duci la maistrul Golgota, şeful calei, să-ţi dea două bărci, treci în baltă şi aduci zarzavat…

— Am înţeles, tovarăşe… nu ştiu cum să vă spun, e prea lung.

Tovarăşul Matei mă cunoaşte de mult, eu sunt ca şi dânsul, aşa, operativ. Am fost la cantină…

— Când?

— Chiar acuşi. Mesele-s tare murdare, ştiţi…

— Da, ai să te duci la magazioner, Uică îl cheamă, să-ţi dea pânză pentru feţe de masă; iscăleşti şi răspunzi.

— Nu s-ar putea să-mi dea magazionerul cum îl cheamă şi ceva scânduri? Văd că aveţi.

— Pentru ce?

— Să aşternem la iuţeală duşumele pe jos; le băgăm îndată la maşină şi, cu patru dulgheri, până mâine seară le-am pus. Mă pricep şi eu un pic.

Ilie Conţu ridicase mâna, să-l oprească, dar Cocoş era pornit:

— Nu se poate cu pământ pe jos, tovarăşe… cum să vă spun?

E cantină, nu grajd, se ridică praful în farfurii, când plouă se face noroi. Aprobaţi? N-aveţi nicio grijă, mă ocup eu, până mâine seară s-a mântuit. Văruim şi pereţii, să mai piară muştele, punem plasă la geamuri, cât îi vară. Iacă, mă duc!

Şeful serviciului administrativ nu putea să rămână cu totul nepăsător în faţa acestei însufleţiri. Duşumele!… E momentul cel mai plăcut când se pun duşumelele la o bina, scânduri drepte, albe, lucrate cu nut şi feder… Auzea maşina de frezat hârşâind, lucrase multe duşumele în viaţa lui. Dar se stăpâni.

— Nu se aprobă! zise, hotărât.

Îi plăcea noul responsabil al cantinei, îi plăceau oamenii iuţi, care nu stau cu mâinile în sân; numai de n-ar fi fost un şmecher, unul cu gura mare şi cu paşii mici. Însă nu se împotrivi pentru acest motiv, motivul era altul – şi fiindcă nu voia să se arate nici el mai puţin operativ, i-l destăinui:

— Ar fi să stricăm materialele de pomană, tovarăşe…

— Mă cheamă Cocoş! Dar dacă vreţi, spuneţi-mi oricum.

— Tovarăşe Cocoş, până la toamnă o să avem altă cantină, mare, de zid, cu sală de club…

— Şi pivniţă?

— Ce pivniţă?! Punem frigider!

— Ei nu!

— Daa, un frigider mare, de patru metri cubi. Tovarăşul inginer Apostol face proiectul tocmai acum; a lucrat la frigidere, se pricepe, îl construim aici, ne costă puţin. Măi băieţi, întindeţi voi sfoara, dar s-o întindeţi drept, că altfel… Eu mă duc puţin cu dumnealui. Vino, tovarăşe… Cocoş, să vezi unde clădim!

Ilie Conţu porni înainte, ocoli grămezile de pietriş şi, în stânga biroului, cam în acelaşi rând, arătă un şopron, pe care câţiva oameni îl doborau la pământ.

— Uite, acolo o să fie, dar nu în linie cu biroul: în unghi.

Jos, sala de mese, bucătăria, spălătorul, cămările. Sus, sală de club.

Aşa cum stăteau alături, semănau într-un fel, aveau cam aceeaşi statură, părul tot bălai, faţa trandafirie, numai ochii lui Ilie Conţu erau albaştri, nu negri că ai lui Cocoş, şi înfăţişarea lui, în totul, părea a unui om mai aşezat şi mai serios, deşi nu-şi găsea astâmpăr, ci alerga de colo până colo, de parcă ar fi avut jar în bocanci.

— Când o începe construcţia cantinei, zise Cocoş, să mi-o daţi mie în grijă; mă pricep puţin şi la zidărie, am turnat şi beton, am mai lucrat la binale.

Ilie Conţu începu să-l cerceteze mai cu luare-aminte; îi plăcea grăsunul. Nu înţelegea însă de ce purta mănuşă, în mijlocul verii, ca domnişorii, şi de ce stânga o ţinea în buzunar, ca boierii?…

Pe scurt, responsabilul cantinei obţinu aproape tot ce dori, cum nu se putea mai operativ. Numai când spuse c-ar vrea să cumpere şi farfurii, Ilie Conţu se împotrivi:

— Farfurii?! Eu acasă la mine mănânc în strachină, dacă vrei să ştii!

Cocoş îşi zicea în gând: „Lasă c-ai să-ţi iei tu repede şi farfurii!”

— O să cumpărăm pentru cantina nouă, nu acum!

— Da’ ce, se tocesc? Mă rog, dacă socotiţi aşa, şi străchinile sunt bune, numai că noi n-avem străchini, ci castroane de fier, găurite şi cu smalţul sărit. Curge ciorba pe feţele de masă care aţi avut bunăvoinţa să le aprobaţi…

— Hm! Fie şi farfurii!

Cam asta se hotărî pentru început… Când intrase pe poartă, responsabilul cantinei văzuse un zugrav stropind cu var pavilionul mic, anexa administraţiei – putea s-o dichisească şi mai târziu.

Merse drept la el, îi strânse mâna şi se prezentă, după obiceiul lui:

— Cocoş!… Ordin de la tovarăşul şef al…

Un sfert de oră mai târziu, zugravul văruia pereţii

cantinei, fetele dădeau pietriş la ciur, să-l pună pe jos, măcar atât, dacă de duşumea nu era rost, iar Cocoş, aşezat la umbră, lângă bucătărie, îl descosea pe bucătar:

— Ce-ai gătit ieri?

— Ieri a fost cantina închisă.

— Aha! Alaltăieri?

— Varză.

— Varză nouă?

— Nouă, pe dracu'! De la butoi!

Butoaiele miroseau undeva, se simţea până aici, dar punând toate aceste întrebări, Cocoş voia să-l cântărească pe bucătar, să afle ce naţie de om e.

— Care va să zică varză… Numai un fel?

— Unu. Aşa a fost mereu.

— Ţi-ar fi lene să faci două?

Bucătarul se scărpină la subsuoară.

— Lene?… Care lene?… Numai să fie cu ce, şi să-mi mai dea pe cineva, de ajutor.

— De când n-ai făcut baie? îl întrebă Cocoş, văzându-l că se tot scărpina.

— Baie? Unde să faci baie?! Ne mai scăldăm în Dunăre…

— Asta aşa, de năduf, fără săpun!

— Fără.

— Apoi am să te rog pe matale, dragă tovarăşe, ca în repausul de la prânz, să te duci jos la apă şi să te răzuieşti puţin. E săpun la magazie?

— O fi.

— Am să-ţi dau bon. Iar pe la patru după prânz, am să te controlez. Halate ai?

— Am unu.

— Curat?

— Ei, curat…

— Fetele au?

— Or fi având, dar nu prea le pun.

— Hei, domnişoarelor, fuga aici! Ia aduceţi-mi halatele la control!

Erau şapte fete, din ele n-aveau halate decât cinci, ponosite şi nespălate de mult.

Cocoş îşi notă într-un carneţel: halate, săpun. Şedea pe un şcondru, cu bucătarul tolănit în faţa lui, ţinea carneţelul pe genunchi şi scria cu mănuşile în mâini, de parcă ar fi fost chirurg, numai că avea mănuşi de piele, nu subţiri, de cauciuc. Cineva ar fi putut crede că se temea de microbi, ori că îi era scârbă de toate câte se aflau în jur.

După ce notă în carneţel, continuă interogatoriul: dar lunea trecută cam ce se gătise? Şi marţi?

— Iahnie de cartofi? Mă rog matale, iahnia de cartofi e o mâncare bună, când n-ai curcan fript. Dar ia spune, fârtate, cam cum o găteşti?

În câteva minute, Cocoş era lămurit: bucătarul se pricepea la bucate, cât se pricepea el la spălat morţii, fiindcă afară de asta, le cam făcuse pe toate, şi nu în chip prost. De altfel, luat din scurt, omul chiar mărturisi că de meserie fusese hingher.

— Uite ce este, neică, de spălat, să te speli, oricum, dar cu bucătăria, rămâi în suspensie, până la noi dispoziţiuni.

Era ceasul nouă şi jumătate, şi de aici până seara târziu, responsabilul cantinei nu stătu un pic. Merse la Topologu, se prezentă în felul ştiut, ceru bani, casierul nu vru…

Se duse iarăşi la şeful serviciului administrativ:

— Dacă binevoiţi…

În sfârşit, la ora 10 şi un sfert, porni. La poartă aştepta o căruţă, cu paie pe fund, poruncită din timp. Merse cu căruţa în oraş, coborî, luă prăvăliile la rând, cercetă, se tocmi, cumpără farfurii, ajunse până la obor,

târgui douăzeci de oale de pământ, capitol neprevăzut – n-avea să-l certe nimeni pentru atât. Cu oalele astea avea el un gând…

De-aici trimise căruţa la şantier, şi porni după anumite informaţiuni.

Mai întâi se apropie de un poliţist, îl salută, îi strânse mâna, prezentându-se scurt:

— Cocoş!… Nu cunoşti dumneata un bucătar bun?

Poliţistul nu cunoştea bucătari – îl privi urât. Cocoş plecă repede, o nimerise prost, dacă mai zăbovea putea să-l întrebe de buletin şi el buletinul îl pierduse de mult.

Interogă multă lume întâlnită în drum, dar nimeni nu-i răspunse, socotindu-l ori hâtru, ori nebun, până ce dădu peste un grec bătrân şi cam surd.

— Bucatar? zise acesta, după ce-şi băgă urechea stafidită în gura lui. Hei, bucatar ca Fanica!…

— Unde-i Fănică de care spui?

— Fanica? E fiu-miu!

Cu greu află Cocoş că Fănică era bucătar la restaurantul Verdun, tocmai lângă gară – alt drum. Dar se duse, se aşeză la o masă, ceru de prânzit şi un sfert de vin. Vin bun, gălbui, îl gustă, plescăi, se şterse la gură, mulţumit. Cu bucatele stătea treaba mai prost, jupânul se plânse:

— Nu merge, domnule, ne-au strâns în chingi, carne n-ai voie să ţii, mezeluri nu, brânză, ouă nu găseşti nicăieri, le adună pentru economate, colonialele la fel, de ulei să nu mai vorbim! Doar zarzavaturi, dar cu zarzavaturi nu-ţi bea nimeni vin, degeaba mă mai ostenesc să-l aduc.

Într-adevăr, jupânul avea de ce îi necăjit; în prăvălie nu se vedeau muşterii. Cocoş îşi tot sucea capul spre bucătărie, să-l vadă pe

Fănică – în ce fel o fi arătând.

— Ce-aş putea să mănânc?

— Imanbaialdi. Să v-aduc?

Îi aduse mâncarea – Cocoş gustă, se lumină la chip, straşnic imanbaialdi, unt! Nu mâncase asemenea bunătate nici la turci, nici la greci, bucătari vestiţi în imanbaialdi. Degeaba se plângea jupânul că n-avea untdelemn, bucătarul turnase din plin!

Iacă, tocmai atunci pică inspectorul de la fisc şi negustorul, după ce luă de pe tejghea o jumătate de vin, merse cu el în odaia din fund.

Cocoş trecu la bucătărie.

— Iasso, Fănică!

— Iasso! Dar cine eşti dumneata?

Bucătarul fu poftit în prăvălie, la un pahar de vin. Acolo.

Cocoş îi mărturisi că în viaţa lui nu mâncase asemenea imanbaialdi.

— Degeaba, domnule! Dacă nu ai carne, poţi să închizi prăvălia, s-a mântuit!

— Eu am carne de porc!

— Nu mă bag. Vorbeşte cu jupânul.

— Nu aşa, bre, ascultă aici…

Până să iasă negustorul de dincolo, Fănică era gata convins:

— Ce să-ţi pierzi dumneata vremea cu mâncăruri de post, să trăieşti cu frica în sân! Mâine îi închide prăvălia jupânului şi rămâi mofluz. La noi e altceva, ai un loc bun, nu doar pentru o zi, nu trebuie să cerşeşti nimic, totul pe masă, la gram şi minut, pe calorii. Leafa – leafă, contract colectiv, ai şi dumneata un respect, eşti în câmpul muncii, cinstit, nu slugă, la cheremul oricui. Pe urmă, ia gândeşte-te… Câţi ani ai? Să fi împlinit patruzeci?

— Patruzeci şi opt! răspunse bucătarul, măgulit.

— Ei uite, vezi! Mâine, poimâine noi îţi dăm pensie,

să ai cu ce trăi când n-oi mai putea munci. Nu mai spun că în caz de boală, doctorul e doctor, spitalul spital, doctoriile nu te costă nimic… Dar să vezi ce-bucătărie!… Laborator clasa întâi, faianţă, mozaic, frigider…

— Frigider?

— De patru metri cubi…

— Să mă mai gândesc până mâine.

— Ce să te mai gândeşti! Hai cu mine acu!

Până la ora trei, Fănică era la şantier, angajat fără discuţii, dar când merseră la cantină, bucătarul văzu că lucrurile nu stăteau ca în visele lui.

— Unde-i faianţa, bre?

— A, în localul nou, se lucrează la el. Las că-l vezi mai târziu.

— Şi frigiderul?

Ce mai întreba de frigider, când toate erau aşa de răpănoase în jur?

— Şi eu ce fac? întrebă bucătarul vechi, hingherul, atins în demnităţile lui.

— Ai să tai ceapă şi să cureţi cartofi, dar nu azi, luni: până atunci, pune mâna şi freacă oalele, să le faci lună! auzi?

Munciră până seara, târziu; spoitul se terminase, unele fete cărau pietriş, cu roaba, altele îl stropeau, iar Cocoş cu Fănică, devenit salahor, îl băteau cu maiul, năduşind…

A doua zi, fetele se apucară să şteargă varul de pe mese, de pe bănci, să le frece cu leşie, să cureţe uşile, giurgiuvelele, în timp ce

Fănică tăia pânză şi croia feţe de masă; mai urma să le dea la tivit.

Toate merseră bine, numai cu maistrul Golgota se ciocni Cocoş un pic. îl întâlni pe faleză, la sud, unde o echipă de oameni întindeau linii de vagonet; alţii măsurau

locul cu ruleta şi băteau ţăruşi – pregătiri pentru tăierea malului, care începea de luni. Se duse la el şi se prezentă, dar maistrul, în loc să-i răspundă, îl luă din scurt:

— Ce cauţi dumneata aici?

— Vreau să vorbesc cu oamenii, tovarăşe nu ştiu cum, să-i întreb ce-ar dori să mănânce luni.

— Eşti noul cantinier?

— Sunt responsabilul cantinei, asta nu-i totuna, tovarăşe nu ştiu cum.

— Dar ce, dumneata eşti boier de umbli cu mănuşi pe mâini?

Leapădă mănuşile numaidecât!

— Tovarăşe nu ştiu cum…

— Şi scoate mâna din buzunar!

Cocoş îi întoarse spatele şi îşi văzu de alte nevoi. Nu se plânse nimănui, nici lui Ilie Conţu, nici lui Donos, îşi păstră necazul ascuns;

pe urmă află că tovarăşul nu ştiu cum era preşedintele comitetului de întreprindere; trebuia să-l îmbuneze cât mai curând.

După-masă se duse cu bărcile în baltă… Duminică dimineaţa.

Fănică şi bucătarul vechi tăiară un porc, nu prea mare, ca după anotimp, dar gras, bun. Ca să n-audă guiţând, Cocoş plecă din şantier, se ascunse în odăiţa lui Donos şi-n timp ce aceasta dormea butuc, fiind obosit, cercetă puţin socotelile fostului cantinier, ca să vadă la ce putea să se aştepte în socotelile lui… Vechiul cantinier furase foarte mult, şi nici măcar iscusit. După cum reieşea din acte, oamenii ar fi trebuit să se îmbolnăvească de ghiftuiţi. Iar cel ce-i controlase socotelile, semnând la sfârşitul fiecărei săptămâni, nu deschisese ochii prea mult.

Cocoş îi dădu un ghiont lui Donos, al cărui pat era lipit de masă – spaţiu îngust.

I Mă Petrache!

Cel chemat voia să doarmă şi el o dată, măcar duminica, după pofta inimii lui.

— Ce vrei? mormăi, cu ochii închişi.

— Ce fel de om e ăsta, Golgota, că parcă are nume de sfânt?!

— Lasă-mă să dorm; sunt obosit!

O dată socotelile terminate, Cocoş îl lăsă pe Donos dormind şi se duse să-i inspecteze pe bucătari, dacă au mântuit…

După-amiază Donos plecă la meci; el se odihni, pe urmă merse în oraş, să vadă lumea, să se plimbe puţin. Când se întoarse, venise şi tovarăşul său, răguşit; nu poţi să te duci la fotbal şi să nu răguşeşti.

— Cocean, ce m-ai întrebat tu înainte de prânz?

— Nu mai ştiu.

— Parcă de Golgota.

— A, da. Ăsta ce fel de om e?

— Bun!… Adică, o mai fi având el şi slăbiciuni, e cam îngâmfat, cam repezit, dar altfel ştie că se poate cu muncitorii, îl iubesc toţi foarte mult.

Deşi nu era prea convins, Cocoş nu stărui, iar Donos nu mai spuse nimic; şi-aşa îl frigea gâtul de parcă mâncase jăratec cu pâine…

Matei nu veni duminică, după cum făgăduise; la minister îl mai ţinură până luni dimineaţa, pentru nişte hârtii. Dar la ora unsprezece, în sfârşit, le avu, la timp să prindă avionul; cu trenul sosea prea târziu. Când suna sirena la fabrica de ciment, vestind repausul de prânz, era şi el aici. De la geamul biroului, văzu oamenii intrând la cantină pe sub perdeaua de tifon pusă la uşă ca să nu lase înăuntru muştele, gângăjniile care spurcă farfuria şi nu-ţi dau pace să mănânci… Zâmbi şi se duse să vadă ce năzdrăvănie făcuse Cocean în lipsa lui. Ajuns, Matei îşi

făcu loc pe sub perdeaua albă de tifon, ca de tul – şi dincolo de prag se opri, uimit. Pereţii barăcii, daţi proaspăt cu var, luceau în lumina soarelui care intra pe ferestre, jucând. Ceva aici amintea veselia limpede a sărbătorilor uitate de mult.

Albul pereţilor, feţele de masă, soarele, halatul fetelor?… Nu; florile. Directorul şantierului şi prietenul responsabilului simţi o duioşie caldă scăldându-i inima. Bravul, bunul, dulcele Cocoş – Cocean.

Timone de altă dată! După o viaţă cum greu întâlneşti una mai aspră, nu uitase florile. Erau flori de câmp, albastre, albe, galbene, sălbatice şi gingaşe, puse în oale de pământ, câte una pe fiecare masă…

Îşi plimbă ochii de la un capăt la altul al barăcii: văzu pietrişul pe jos, netezit ca de presă, văzu farfurii în locul castroanelor răpănoase, farfurii nu de porţelan ci ieftine, de faianţă, dar albe – şi când asupra lor florile îşi despleteau luminile graţioase, cine mai putea să ia seama la lingurile de tablă, la cuţitele cam schiloade, la furculiţele strâmbate?

În faţa uşii, pe peretele fără nicio pată, era un carton, scris de mână, cu litere ca de tipar „Bucatele de astăzi: 1) Ciorbă de purcel, cu orez şi zarzavaturi; 2) Varză călită cu şorici proaspăt. Total calorii 1200. Poftă bună, tovarăşi!”

Perdeaua se dădu la o parte şi pe urma directorului năvăliră şeful contabil, Ilie Conţu, Matache de la personal – şi alţii.

— Ce faci aici, Cocean? strigă Matei, fără să-şi arate mulţumirea pe faţă.

Cocoş se apropie, luă o poziţie solemnă şi raportă, plin de demnitate, luptându-se să-şi domine fiinţa hazoasă:

— Construiesc socialismul, tovarăşe director!

Suita râse, râseră şi oamenii de la mese, care erau

mai pe aproape.

Dar văzând că directorul tace, se potoliră şi-i aruncară lui Cocoş priviri mustrătoare: nu se glumeşte cu lozincile, frate!

Pe urmă nu mai ştiură ce să creadă: directorul înaintă şi puse prietenos mâna pe umărul responsabilului. Acum zâmbea cu toată faţa.

Şi de ce nu? Poate că nu era glumă, tovarăşe!

Duminică, Ana Odeta rămase în casă. De dimineaţă îşi spălă rochia de doc şi bluzele, să le aibă curate; toată după-amiaza şi-o petrecu meditând, cu hârtia în faţă: trebuia să-şi povestească viaţa şi nu ştia ce anume din viaţa ei îi interesa pe alţii.

Scrise: „M-am născut la 3 decembrie 1925, la Turnu-Severin;

În anul acela a fost o iarnă geroasă…” – Şterse ultimele cuvinte, n-aveau importanţă; nu izbutea să-şi aleagă dintre amintiri pe acelea trebuitoare tovarăşului Matache. Reciti fraza: la Turnu-Severin – fiindcă aşa scria în actul de naştere – dar se născuse pe drum, între Giurgiu şi Corabia.

„Pe tatăl meu îl chema Zaharia şi era cârmaci pe şlepul S F N D, numărul 317. Pe mama mea o chema Fana şi avea livret de marinar, îl ajuta pe tata, dar primea numai jumătate de leafă…”

Lăsă tocul jos, descurajată; hârtia albă din faţă trezea în ea o crispare, o spaimă; nu avea îndemânarea scrisului, gândurile îngheţau pe peniţă cum îngheaţă apa la streaşină. Dar dacă închidea ochii şi nu se mai gândea la cei care aveau să le afle, gândurile se încălzeau dintr-odată şi porneau razna, slobode, năvalnice pe deasupra hârtiei

— Gânduri, nu fraze, căci hârtia rămânea albă…

…Am trăit pe apă, nu aveam casă pe uscat, nici avere, ca oamenii. Iarna ne opream unde ne prindeau

sloiurile, când într-un loc, când în altul, de la Sulina la Bratislava.

...Când eram mai mare, mi-a spus o ţigancă, la Calafat, că n-am să am casa mea niciodată şi niciun rost, ca oamenii, şi n-am să fiu fericită, fiindcă, dacă m-am născut pe apă, ursita mea are să fie schimbătoare ca apa. Mama a ocărit-o pe ţigancă.

...Mama mea a fost o femeie frumoasă; spuneau celelalte femei despre ea că n-a avut noroc, că îşi duce viaţa pe Dunăre şi naşte ca nomazii.

...Înaintea mea, mama a mai avut doi copii, care au murit curând după naştere, doi băieţi, Constantin şi Dumitru. După mine a avut o fetiţă, Ştefana, dar a murit şi ea, nu o ţin minte. Numai eu am trăit, eram voinică. Tatăl meu zicea că sunt voinică fiindcă m-a frecat cu zăpadă, la naştere.

...Ningea când m-am născut, era zăpadă pe punte, şi convoiul mergea pe un şir, fiindcă întâlnea sloiuri. N-a putut să vină nimeni la noi, de pe şlepurile celelalte, şi mama a fost singură. Tata trebuia să stea la cârmă, şi mama n-a avut putere să meargă la bucătărie;

bătea viscolul şi mătura tot de pe punte, şi-atunci s-a târât până la uşă şi a luat un lighean de zăpadă şi m-a frecat cu zăpadă până m-am făcut roşie; pe urmă m-a învelit în scutece.

...Până în anul 1940, am trăit numai pe şlepul nostru. Şlepul avea două cabine mici, lângă cârmă, şi o bucătărie, afară. Mai aveam alături un coteţ pentru porc şi unul pentru păsări. Când am început să umblu şi nu era frig, stăteam numai pe punte, dar mă legau cu o sfoară, de uşa cabinei, ca să nu cad în apă. Mai târziu, pe la patru ani, mi-au dat drumul şi m-au lăsat singură. Mamei tot îi era frică, dar tata râdea: Unde ai mai văzut fată de cârmaci să cadă

în

Dunăre?

...Adevărat, n-am auzit niciodată pe celelalte şlepuri să se întâmple asemenea nenorocire; copiii învăţau de mici să umble cu grijă pe punte. Am învăţat şi eu, şi pe urmă, când mergeam în convoi de mai multe şiruri, am început să trec pe celelalte şlepuri şi să mă joc cu copiii. De la ei am învăţat multe vorbe urâte, cum spun marinarii şi oamenii mari, prin porturi, şi le spuneam şi eu, dar când am crescut mare mi-a fost ruşine de ele.

...Cât ţin minte, am călătorit tot timpul pe Dunăre, în afara verii din 1939, când am stat în docuri, fiindcă se apropia războiul şi nu mai erau grâne de cărat la Sulina, unde le încărcau pe vapoare.

Iarna ne opream, când îngheţa Dunărea. Dacă se întâmpla să iernăm în docuri, atunci era foarte bine. Tot bazinul docurilor se umplea de şlepuri, unul lângă altul, se făcea o ogradă mare şi trăiam acolo laolaltă toate familiile şi era bine. Eu umblam îmbrăcată ca băieţii, cu pantaloni de flanelă. Eram voinică, aveam obrajii rumeni şi am învăţat să dau cu pumnii şi să spun vorbe urâte; băieţii îmi ştiau de frică. La Crăciun tăiam porcul, şi atunci ne bucuram foarte tare;

nu-i tăiau toţi oamenii o dată, şi ne bucuram multe zile, fiindcă ne duceam pe rând, la fiecare.

...Porcul îl tăiau în cală, cala era goală iarna, şi mi-era milă când îl înjunghiau, că mă jucam cu el vara şi-i dădeam coceni de porumb şi coajă de pepene; aveam totdeauna pepeni mulţi, erau multe bostănării pe Dunăre. Dar după ce-l înjunghiau, ne adunam copiii şi coboram în cală, să vedem cum îl răzuieşte de păr şi îl pârleşte cu paie. Pe urmă îl spintecau, maţele abureau în cală, nouă ne dădeau şorici, îl rodeam în măsele şi era foarte bine.

…Tata punea şuncile să se afume, într-un butoi, dedesubt ardeau coceni de porumb, strânşi de cu toamnă, ieşea fumul pe bocaporţi, ici, colo; tot bazinul docului mirosea a fum şi-a costiţă, şi nu mai puteam de poftă, toată ziua.

…Mama năduşea la bucătărie şi nu-i mai intram în voie, decât dacă stăteam să învârtesc maşina de tocat carne; aveam putere. Ea făcea caltaboşi şi trandafiri, cu mirodenii, pe urmă făcea piftii şi sarmale, şi de Crăciun mâncam aşa de mult, că ne îmbolnăveam toţi, ne era greaţă două zile.

…Dacă se termina cu porcul, începea joaca; nu trecea greu ziua.

Ne jucam de-a v-aţi ascunselea în cală sau ne dădeam pe gheaţă, cât e Dunărea. Eu la opt ani am învăţat să merg cu patinele, mi-a luat tata patine. La şcoală nu mă duceam, ca alţi copii, n-aveam unde dacă eram mereu pe drumuri, dar am învăţat abecedarul cu mama şi pe urmă tata mi-a luat carte de citire şi citeam şi alte cărţi, seara.

Tata m-a învăţat socotelile şi tabla înmulţirii şi în 1933, fiind la

Zimnicea, am dat examen de clasa întâia primară…

…Îmi plăcea să citesc seara, la căldură, în cabină; Pepa îmi dădea cărţi, poveşti şi istorisiri de toate felurile.

…Pepa era soră cu tatăl meu şi trăia tot pe şlep, avea de bărbat un cârmaci, căpitanul Mihalis, grec din Chefalonia, dar trăit la noi, de multă vreme. Pepa mă iubea mult de tot, ca mama, fiindcă n-avea copii, şi când se potrivea să mergem împreună, cu convoiul, era foarte bine. Odată am şi iernat alături, la Galaţi; au tăiat şi ei porcul, am mâncat foarte mult, m-am îngrăşat şi era foarte bine.

…Am iernat în multe părţi, pe Dunăre, şi la Bratislava, şi lângă

Viena, când ne-a prins gerul acolo.

...Când iernam în docuri era foarte bine. Dar câteodată nu aveam loc în docuri şi iernam afară; acolo nu se mai strângeau şlepurile alături, se înşirau de-a lungul malului, şi locurile erau pustii, şi-atunci trecea iarna greu, nu era bine.

...Primăvara, când se rupea gheaţa, veneau sloiuri, şi oamenii se luptau cu cangile, cu prăjinile, să nu lovească în şlepuri că le spărgeau şi ei îşi pierdeau pâinea.

...Până la zece ani am învăţat carte, acasă, învăţam bine şi am dat examen de toate clasele primare.

...Vara, când stăteam în porturi, mă duceam cu barca şi dacă era Dunărea revărsată, ajungeam departe, peste bălţi, mă întorceam seara. Mergeau şi băieţii şi unii spuneau vorbe urâte; atunci îi băteam cu pumnii; pe unul l-am aruncat în apă, dar ştia să înoate, ca toţi copiii; de la şapte ani am început să înot în Dunăre.

...Iarna mergeam cu patinele, aveam patine de fier, mai aveau şi alţii; cei care n-aveau îşi legau scândurele, nu alunecau aşa bine. Seara

Îmi plăcea să mănânc covrigi cu susan, cu ceai, la căldură, dar covrigi nu aveam totdeauna, numai când se ducea tata la brutărie, după pâine.

...Tata era aspru, mă bătea când veneam târziu de pe Dunăre, dar mă iubea, altfel nu mi-ar fi cumpărat patine.

...Mama nu m-a bătut niciodată, mă iubea foarte tare. Şi Pepa mă iubea, şi unchiul Mihalis.

...Tata a avut un frate, Leonida, tot cârmaci de şlep, dar nu la

Societatea Franceză, ci la un grec Hagicirstodulos. Era mai mare, pe urmă s-a îmbolnăvit de reumatism, n-a mai putut să stea pe apă, a intrat la docuri; dintre toţi ai noştri, el singur şi-a făcut casă, ca oamenii. Pe nevasta lui o chema Eleonora, şi-au avut doi copii, dar dintre ei

trăieşte azi doar cel mai mare, Costea, care a fost marinar şi este acum director adjunct la Agenţia fluvială, tovarăşul Constantin Gheorghi, însurat cu o femeie rea, pe care o cheamă Marieta.

...În iarna din 1936, a murit mama; eram cu şlepul la vale de

Hârşova, aveam unsprezece ani, crescusem repede peste vară şi slăbisem, mă făcusem subţire, şi oamenii se uitau la mine cu milă, mă întrebau dacă nu tuşesc, credeau că sunt bolnavă de piept, ca multă lume...

...Aveam un curcan mare, şi tata voia să-l taie înaintea Crăciunului. Eu citisem o carte, nu ştiu de cine, cu un băiat sărac care tremură de frig, într-o casă urâtă, la Londra, şi visează să aibă curcan de Crăciun. Cineva îi aduce un curcan şi el se bucură foarte tare.

...Într-o seară, tata era plecat la oraş, departe, cu alţii, de pe şlepurile vecine, să cumpere zahăr şi ce mai trebuia, fiindcă se apropiau sărbătorile. Mama cosea, în cabină, gătise mâncarea. Eu m-am dus să văd ce face curcanul şi am găsit uşa coteţului deschisă. Am venit fuga, şi-am spus: Mămico, a scăpat curcanul!

...Şi m-am trântit pe pat cu faţa în jos, şi-am început să plâng.

eram mai nenorocită decât băiatul acela din povestire. Şi spuneam:

N-o să avem curcan de Crăciun, mămico!

...Ea mi-a spus: Fii cuminte!

...Şi s-a dus fuga afară, am auzit-o pe punte, gheaţa era ninsă şi-a văzut urmele curcanului. S-a întors în cabină, şi-a luat o broboadă în cap, a luat un felinar şi mi-a spus: Nu mai plânge că îl găsesc, n-a putut să fugă departe, n-are unde.

...Dar nu s-a mai întors, au găsit doar felinarul. Când a venit tata era noapte, eu tremuram de frică în cabină. El

a luat oameni şi felinare şi s-a dus, după urme. Şi-au găsit, aproape de mal, dincolo, copca în care căzuse mama.

…Erau multe copci, cum fac pescarii, dar prinseseră gheaţă deasupra, pe urmă se aşternuse zăpada, nu puteai să ştii că nu ţine. Pe curcan l-a ţinut, mama s-a dus după urmele lui, a căzut sub gheaţă şi-a luat-o Dunărea. Numai felinarul a rămas, l-a scăpat din mână…

…Pe urmă a venit iar viscol, şi pe curcan l-au găsit după trei zile, îngheţat, într-o salcie; era alb tot, numai creasta o avea vânătă.

Am plâns după curcan de mi s-a rupt inima; de mama n-am crezut, am aşteptat-o să vină, multe zile. Pe urmă am înţeles că nu mai vine.

Sărbătorile au fost foarte triste, şi tata de-atunci s-a schimbat la fire.

Şi eu m-am schimbat. Primăvara nu m-au mai cunoscut copiii.

Pepa a vrut să mă ia la dânşii, dar tata nu m-a lăsat, am rămas cu el, şi-am început să fac mâncare, să spăl rufele, să le cârpesc, ca mama. Crescusem mare.

…Aşa am trăit pe şlep, făceam gospodărie, ca o femeie, nu mă mai jucam cu copiii; noaptea, când nu mă vedea nimeni, plângeam după mama. Făceam multă treabă, pompam apa din santină, îl ajutam pe tatăl meu în toate nevoile, numai că n-am stat la cârmă, n-aveam putere să învârtesc timona, era mare.

…Când nu aveam treabă, mă duceam cu barca, fără nimeni. Îmi plăcea să fiu singură, mă duceam departe, unde nu erau oameni şi stăteam la soare. Atunci am prins dragoste de Dunăre. Când mergeam cu convoiul, stăteam mult şi priveam apa, malurile. Altă dată mă întindeam pe bocaporţi şi mă uitam la cer, pe sub fumul remorcherului; noaptea priveam stelele şi încetul cu încetul se schimba ceva în mine.

...Băieţii de pe celelalte şlepuri spuneau că sunt urâcioasă. Dacă mă vedeau la umbra cabinei îmi puneau oglinda în faţă, să mă orbească soarele. Câte unul mă striga: Fă, ochioaso, ia uite-ncca' la mine!

...Eu mă făceam roşie de ciudă şi fugeam în cabină. Pe urmă am văzut că aveam ochi frumoşi, aşa de mari că mă şi prindea mirarea, cu gene lungi, aproape atingeau sprâncenele şi se încurcau între ele. Şi m-am gândit că băieţii nu voiau să râdă de mine. Numai culoarea ochilor nu-mi plăcea, aş fi vrut să fie negri, şi erau verzi, cu ineluşe aurii, foarte caraghioasă culoare, cum n-am văzut la nimeni.

La soare, verdele pierea, rămâneau aurii şi nu înţelegeam de ce nu mi-a dat Dumnezeu o culoare de ochi ca a tuturor oamenilor.

...Acum nu mă mai aruncam goală, de faţă cu băieţii, în Dunăre;

rămâneam cu cămăşuţa pe mine. Băieţii strigau: Ia te uită la ea ce se fasoleşte! Scoate, fă, aia de pe tine, să-ţi vedem ruşinea!

...Eu îi ocăram: Buboşilor, chelboşilor, leşinaţilor, lovi-v-ar boala copiilor, crăpa-v-ar ochii în şaisprezece, usca-vi-s-ar maţele-n burtă, râioşilor, nemâncaţilor, ieşi-v-ar bube negre pe inimă!

...Sau alte cuvinte care îmi veneau în gură.

...Aşa am trăit până în anul 1939, care a fost cel mai frumos din câţi am avut până acuma.

...În acel an, prin august, zăceam în docuri de multă vreme. Nu încurcam pe nimeni, nu făceam nici noi treabă, nici alţii; amorţise mişcarea pe Dunăre. Într-o zi a tras lângă noi un vapor englezesc;

cunoşteam toate pavilioanele. A stat mult acolo, avea nu ştiu ce la elice, o stricăciune. Tocmai în septembrie a venit elicea nouă, s-au băgat scafandrii şi-au pus-o, s-au

chinuit multe zile. Vaporul se chema Neptun şi era vechi, mâncat de rugină. Marinarii vopseau toată ziua şi vorbeau englezeşte, dar odată, când întindeam rufele, am auzit pe unul că mă strigă, era român, nu mă mira, mulţi marinari români se îmbarcau pe vapoare străine: „Ce faci acolo, arăpoaico?”

...Eram în picioarele goale, cu o fustă neagră şi cu părul legat într-o basma roşie, de la mama. Toată vara mă ardea soarele, mă făcea ca aurul şi mi-a fost ciudă că îmi zice arăpoaică – n-avea pricină, nu eram tuciurie.

...M-am întors la el, gata să-i răspund cum trebuie, ocări ştiam destule, dar mi-au amuţit în gură. Sus, la parapet, erau doi marinari, băieţi tineri, unul mărunt, rotund la obraz şi bălai, cam hazos şi cu privirea blajină; celălalt, înalt, cu mijlocul subţire, negricios, stătea rezemat de parapet şi râdea la mine. I-am văzut dinţii, frumoşi că ai mamei. Mama avea dinţi ca nicio femeie. M-am uitat la el şi n-am ştiut ce se întâmplă cu mine. Era negru la faţă, îl arsese şi pe el soarele, aşa sunt marinarii, dar faţa lui părea numai lumină. Şi-atunci am văzut că are ochi cum nu mi-a dat Dumnezeu mie. Erau verzi ca nuca necoaptă şi, când te uitai la ei, vedeai parcă altă lume, ca din poveşti, cum trebuie să fie în fundul mărilor.

Marinarul celălalt, bălaiul, a zis: „Ia te uită la ea ce gură are!”

...Eu mi-am muşcat buzele şi-am fugit în cabină. Îmi venea să plâng de necaz şi de ruşine. Îmi muşcam mereu buzele. Atunci am simţit că buzele erau moi şi aveau o dulceaţă ca de căpşună. Şi îmi ardea gura. M-am uitat în oglindă şi la început nu m-am văzut pe mine. Mă uitam cu mirare, ca la o alta, străină. Am văzut că aveam ochi frumoşi, cu toate că mie nu-mi plăcuse culoarea lor aurie, şi buzele nu erau urâte, ci pline, răsfrânte, roşii şi umede, ca de femeie.

Şi am ştiut că unui bărbat i-ar fi plăcut să le sărute, şi mi-ar fi plăcut şi mie, dar nu oricare bărbat, ci numai acela. Şi-am mai văzut atunci, întâia oară, că dinţii mei erau frumoşi că ai mamei şi că ai marinarului. Şi-atunci s-a făcut deodată altă schimbare în mine, şi-am ieşit pe punte fără să-mi fie ruşine. Dar mai întâi mi-am potrivit basmaua şi am văzut că îmi stătea bine, roşu, cu ochii aurii şi cu obrazul ars de soare. Mi-am potrivit fusta şi-am strâns-o pe mine, că stătea lălâie.

Atunci am văzut că numai mijlocul îmi rămăsese subţire, restul trupului se împlinea, crescusem repede peste vară – şi am simţit în mine o bucurie mare, dar şi spaimă. Era rău, dar mai mult era bine.

...Când am ieşit pe punte, i-am găsit pe marinari tot acolo. Cel bălai fuma din ţigară. Celălalt îşi curăţa unghiile. Nu mai văzusem marinar să-şi cureţe unghiile şi mi-a venit să râd, şi nu ştiu de ce simţeam o mare bucurie. Cel mic s-a legat iar de mine: „Ia uite la ea ce gură!” Dar acum am înţeles că nu zice aşa, în batjocură, şi m-am uitat în sus, să mă vadă mai bine. Cel înalt s-a aplecat peste parapet şi m-a întrebat: „Cum te cheamă pe tine?”

...Îi auzeam glasul prima oară. Când l-am auzit, mi s-a strâns ceva în inimă. Am simţit o căldură, în tot trupul, de sus până jos, în picioare. Bălaiul a zis: „E mută pesemne!”

...Eu am scuturat din cap şi am răspuns, uitându-mă la celălalt, fiindcă el mă întrebase adineauri: „Nu sunt mută! Mă cheamă

Odeta!”

...Odeta nu-mi spunea nimeni, îmi spuneau Anuţa, dar Odeta nu mai chema pe nimeni, cât e Dunărea, şi voiam să ştie marinarul că nu am un nume ca oricine.

...Până să mai spună unul ceva, am auzit paşii tatii, pe schelă.

Venea din oraş, avea şi-o sticlă în mână. Eu n-am ştiut unde să mă ascund; parcă făcusem ceva care nu se cuvine dacă stătusem de vorbă cu marinarii. Dar aceştia, mai învăţaţi cu lumea, au încălecat parapetul şi-au sărit pe punte la noi, lângă cabină. Mi-au amorţit

...Dacă a auzit că sunt români, tata s-a luminat la faţă şi i-a primit cu voie bună: „Noroc, flăcăilor! Dar cine sunteţi voi şi ce vânt vă poartă prin lume?”

Pe cel mic îl chema Timone, nu mai auzisem nume ca al lui niciodată. Cred că era o poreclă, dintr-o altă limbă, marinarii au uneori porecle pe care nu le înţelege nimeni. Acum aflu că îl cheamă

Cocoş, dar numele lui adevărat poate să fie altul. Ieri a venit la magazie să ia pânză pentru feţele de masă, era grăbit, nici măcar nu s-a uitat la mine; nu m-a recunoscut, m-am schimbat mult, n-o să mă recunoască niciodată: mai bine!

...Pe celălalt îl chema Matei, era mecanic, pe vapor îi spuneau

Meit, aşa spun englejii, dar tot Matei înseamnă.

...Tata i-a chemat la umbră, lângă bucătărie, le-a dat ţuică, măsline şi p-ormă slănină. Eu stăteam în uşa cabinei şi mă uitam la

Meit, mă lovea soarele drept în faţă, îmi venea ameţeală.

...Cel mic, Timone, purta mănuşi de piele. Cât timp a stat acolo nu l-am văzut cu mâinile goale. La prânz şi la cină îmbrăca o bluză albă, servea masa căpitanului, era steward, meserie uşoară, dar făcea şi corvoadă. Când servea la masă îşi punea mănuşi albe, de aţă, şi era foarte îndemânatec; l-am văzut, ducea câte patru farfurii într-o mână.

...Ne-am împrietenit cu ei, când nu aveau treabă veneau la noi, stăteau de vorbă cu tata; dacă el lipsea, se

jucau cu mine, ne fugăream pe punte, de parcă ar fi fost şi ei copii, nu oameni. Dar eu n-am mai fost copil din vara aceea, împlineam paisprezece ani şi s-au limpezit toate în mine; îmi părea rău că marinarul nu ştie.

...Îi spuneam Meit, şi când mă auzeam chemându-l mi se părea că am glasul cel mai frumos din lume. El îmi spunea în toate felurile, numai Odeta nu, parcă nu-i venea să creadă că ăsta mi-e numele.

Timone, prietenul lui, care era mai tânăr, nici nu-i creştea barba ca lumea, se uita altfel la mine şi zicea într-una: „Uite mă, la ea ce gură are!”

...Eu mă uitam la Meit şi el parcă nu-mi vedea gura. Îmi făcea păpuşi şi muream de ciudă că mă crede copilă.

...Uneori nu-i vedeam toată ziua, aveau de făcut ceva la maşini, sau de vopsit în cală. Atunci eram tristă şi nu ştiam de ce-am mai venit pe lume.

...Odată m-am dus cu Timone în baltă, cu barca. Meit avea treabă. Când treceam Dunărea înapoi, seara, Timone s-a uitat la mine mirat, şi mi-a spus, să mor de ruşine: „Când ţi-au crescut sânii, că parcă nu-i aveai aşa până acuma?”

...Sânii îmi creşteau repede, de o săptămână, îmi plesnea bluza.

Când îi vedeam cum cresc, parcă eram ameţită şi nebună. M-am înroşit foarte tare, dar Timone nu mi-a dat pace, se uita la mine, uitase să tragă la rame. Şi-a oftat deodată: „Ah, măi Puişor de

Iepure, de ce n-ai tu vreo patru ani mai mult acuma?”

...Nu ştiu cum, în loc să mă ruşinez mai tare, mi-a pierit toată sfiala şi l-am întrebat: „De ce, Timone?”

...El a început să tragă la rame: „Asta nu trebuie să ştie copiii!”

...Dar eu ştiam, şi aveam un gând, pe care l-aş fi spus lui Meit, dacă ar fi fost el aici, şi dacă nu mi-ar fi lipsit

îndrăzneala: „Meit, dacă aş avea patru ani mai mult, aş vrea să dorm într-un pat cu tine, cum au dormit tata şi mama ca să vin eu pe lume!”

…Fiindcă îl iubeam, acum ştiam bine, îl iubeam noaptea şi ziua.

Când rămânea la întuneric, în cală, aş fi vrut să mă duc la el, să-i ţin lampa, pensulele şi cutia cu vopsele, fără să-mi pese că afară e lumină şi soare. Dar nu puteam să mă duc pe vapor, nu mă lăsa căpitanul… Treceam cu barca pe malul celălalt şi stăteam tristă toată ziua şi scriam în nisip numele lui; îl ştergea vântul, să nu-l afle nimeni. Şi spuneam sălciilor, fiindcă n-aveam prietene: îl iubesc pe Meit, dar el nu ştie! îl iubesc şi-mi arde gura! îl iubesc şi mă doare inima!

…Şi repetam numele lui, în neştire.

…Aşa am fost eu, nu ştiu a cui e vina. Poate fiindcă am trăit de mică altă viaţă decât toţi oamenii, fiindcă n-am avut acoperiş la casă; acoperişul meu a fost cerul, n-am avut gard, să mă despartă de lume, ograda mea a fost balta şi Dunărea.

…Dar Meit îmi făcea păpuşi, nu ştia ce se întâmplă cu mine.

Într-o zi i-am spus, plimbându-mă prin faţa lui, cum se plimbă domnişoarele pe bulevard, cu pieptul scos înainte, să mi se vadă sânii:

„Meit, dumneata ştii câţi ani am eu acuma?”

…Aşa citisem prin cărţi că vorbesc domnişoarele. El vopsea un şirag de alune, să mi le pun la gât, şi-mi era necaz, fiindcă asemenea mărgele nu poartă decât fetiţele, nu domnişoarele. Şi m-a întrebat:

„Ei, câţi ani ai?”

…Nu se uita la mine, umbla cu pensula prin vopsele. Am răspuns: „Am cincisprezece ani. Dumneata cât crezuseşi?” El s-a mirat:

„Cincisprezece ani? Nu mai spune!”

...Nu credea, îşi bătea joc de mine. Şi nu ştiam ce să mai fac, ca să-i atrag privirile. Noaptea mă trezeam, bătea luna în coşul vaporului: dedesubt dormea el, avea patul în sala maşinilor, şi eram fericită că dormea lângă mine.

...Pe urmă, când a venit luna septembrie, nu i-am văzut pe niciunul, două zile. Lipseau şi alteori, plecau şi în oraş, după treburi, dar se întorceau, şi, oricât ar fi fost de târziu, mă strigau să-mi spună bună seara: „Te-ai culcat, Surioară?”

...Aşa îmi spunea Meit. Timone îmi spunea: „Noapte bună.

Pui de Iepure!”

...Eu scoteam capul pe fereastra cabinei şi fluturam mâna:

„Somn uşor, Meit! Vino mâine şi mă scoală!”

...Două zile am umblat pe punte tot aşteptând să văd la parapet măcar capul unuia. Nu îndrăzneam să întreb pe nimeni, şi nici nu ştiam limba marinarilor. A doua seară m-am gândit deodată că or fi bolnavi şi-a îngheţat sângele în mine. M-am hotărât ca a doua zi să mă duc pe vapor, să vorbesc cu căpitanul. Sau, dacă nu m-oi înţelege cu el, să-l rog pe tata să meargă el, nu puteau să-l alunge, era şi el căpitan, mai mic, dar om în toată firea.

...Am plâns mult în noaptea aceea, şi am chemat-o pe mama, şi i-am spus, printre suspine: „Mămico, dacă Meit e bolnav, cum să-l

fac bine?”

...Am adormit târziu şi când m-am trezit fluiera vaporul. M-am uitat pe geam, am văzut la catarg pavilionul de plecare: vaporul era dezlegat, îl trăgea remorcherul, se îndepărta, şi golul dintre noi se mărea întruna. M-am repezit afară, în cămaşă de noapte şi-am început să strig tare: „Meit! Meit!”

...Dar nu mă auzea nimeni. Glasul meu era mai slab decât huietul remorcherului. Vaporul scotea fum negru pe coş, se umbrise bazinul.

...Alergam pe punte, şi strigam: „Meit, unde eşti? Meit răspunde-mi!”

Nu mă auzea nimeni; fluiera vaporul, huuu-huuu, lung „acum vin la stânga”, cunoşteam semnalele. Şi glasul meu se amesteca, fără putere, cu fluierul.

...Tata nu era, plecase devreme, aşa pleca totdeauna, umbla prin cârciumi de la moartea mamei. M-am repezit în cabină, mi-am pus bluza, fusta. Vaporul fluiera afară: huuu-huuu-huuu, „acum vin înapoi!”

...Ieşea cu pupa din bazin, n-avea loc să întoarcă. Am dezlegat barca, am sărit de sus, pe panouri, şi am început să trag tare la rame.

Am ajuns alături, sub nările ancorelor şi-am strigat iarăşi: „Meit.

Meit!... Răspunde-mi!”

...Cine să m-audă? Pornise maşina. A mai fluierat o dată vaporul, „vin la dreapta” şi-a luat-o la vale. A trecut pe lângă mine, înalt, nu mă vedea nimeni. Pe urmă apa vânturată de elice a început să mă zgâlţâie şi-am înţeles că se duce, că nu mai are oprire. Şi-am început să trag la rame, fără să judec cu mintea, m-am dus pe urma vaporului, dar el m-a lăsat repede în urmă. Simţeam în gură gustul fumului de cărbune. Şi când am văzut că se pierde, am lăsat ramele din mână şi-am început să plâng, singură, în mijlocul Dunării...

...Nu-l mai strigam pe Meit, îmi muşcam pumnii şi îi spuneam încet numele. N-am ştiut ce se întâmplă cu mine, am uitat de tata şi de lume. Curentul ducea barca la vale. Am plutit multe ore, până la gura unui râu mare, unde s-a lăţit Dunărea. Acolo m-am uitat o dată după vapor; pierise;

doar fumul se mai vedea, în zare.

…Asta a fost viaţa mea; cine are nevoie s-o ştie?

…Dar m-am întors acasă, m-am legat de nişte plute pe care le trăgea în sus remorcherul şi am ajuns către seară. Un plutaş s-a apropiat de mine, îl mira să mă vadă singură, cu barca pe Dunăre. M-a întrebat: „Ce-i cu tine, fetico?”

…Avea vorba bună. I-am răspuns: „Nu ştiu, nene”… Atunci el s-a dus în faţă, unde erau ceilalţi, a căutat în desagă şi mi-a adus să mănânc, o felie de slănină şi o bucată de pâine. Am mâncat, am băut apă din Dunăre.

…Asta a fost viaţa mea. Cum s-o scriu pe hârtie?

*

Aşa îşi petrecu Ana Odeta după-amiaza aceea, faţă în faţă cu amintirile, alegând dintre ele numai ceea ce credea că trebuie să afle oamenii, restul rămânând gânduri pentru sine.

„În anul 1940, a murit tatăl meu şi am rămas singură pe lume”.

Şterse încă o dată cuvintele inutile… singură pe lume!

Erau în docuri, iarna, când se îmbolnăvi tatăl ei şi fu dus la spital. Ea rămase singură numai o săptămână, tremurând noaptea de frig şi de frică în cabină, până ce veni s-o ia mătuşa Didona.

În iarna aceea, Pepa se afla departe, în susul Dunării; nu apucă să-i trimită nicio ştire. Iar primăvara, când veni s-o ceară, mătuşa

Didona nu i-o dădu, sub cuvânt că unei fete la vârsta ei nu i se poate face educaţie pe Dunăre.

Mătuşa Didona o luă din docuri cu sania, şi drumul până acasă, în clinchetul clopoţeilor, sub ninsoarea deasă care estompa toată mizeria decorului, semăna puţin cu un început de feerie…

În februarie, tatăl muri la spital, de o boală căreia nu i se ăla numele. Ninse încă o dată în ziua înmormântării – şi cimitirul alb fu ultima imagine pură.

Pe urmă, unchiul Pol izbuti s-o bage practicantă în birourile lui Vanvacas, deşi fata avea încă vârsta şcolii. Dar nu erau bani în casă, trebuia să aducă şi ea ceva, să-şi plătească mâncarea.

şi căldura. Se ocupară şi de învăţătura ei; tot unchiul Pol se strădui să fie primită la şcoala profesională, în mijlocul anului, ceea ce era o favoare şi dovedea trecerea de care se bucura el în societatea intelectuală.

Doi ani, Ana Odeta îşi împărţi ziua între birou şi şcoală, nerămânându-i decât puţin timp să viseze la Dunăre. Duminica se ducea în port şi privea vapoarele, rătăcind ore în şir de-a lungul cheiului.

Nu îndrăznea să întrebe pe marinari despre un cargobot englezesc care se numea Neptun, dacă ştiau ceva despre el, dacă îl văzuseră în vreo parte a lumii. De altfel, prea rar mai veneau vapoare străine;

Începuse războiul. Ana Odeta privea melancolică pavilioanele, fără să găsească vreunul care să semene cu acela…

I înfăţişarea ei, care se schimba într-o deplină neştiinţă de sine, fiindcă ea nu mai avea niciun îndemn să-şi urmărească prefacerea în femeie, începuse să atragă, din ce în ce mai stăruitoare şi mai uimite, privirile lumii. Umbla îmbrăcată cu modestie, dar sub cârpa.

Ieftină se desluşea de pe acum desăvârşirea ei viitoare.

Departe de a fi înaltă şi planturoasă, ca femeile din familia, maică-sii, frumuseţi preţuite la începutul veacului, avea tocmai acea statură care cere sprijinul şi protecţia bărbaţilor. Chiar mai târziu „când avusese altă viaţă, a

răsfăţului şi a lenei, când mânca mult şi cu poftă sălbatică din toate, parcă înspăimântată de o zi viitoare a foametei, când dormea adânc ceasuri îndelungate, şi alte ceasuri trândăvea în cearşafuri, nu fu niciodată în primejdie să se îngreuneze, să se îngraşe, anatomia ei fiind pusă parcă în tipare din care nu era cu putinţă să iasă.

Acest trup alcătuit din rotunjimi molatice era în acelaşi timp elansat, suplu, gata să zvâcnească şi să se înalţe. Ai fi zis că prin ea, natura arăta cât poate fi de plastică, făcând din această făptură „astăzi, ceea ce femeile familiei, potrivit altor gusturi, fuseseră altă dată.

Frumuseţea ei era, din clipa când se arătase, o primejdie de care nu putea să scape. La venirea lui Miltiade, îi şi dădeau târcoale câţiva din fabrică, şi tineri şi vârstnici, cum e obiceiul bărbaţilor.

Ea se lăsa însoţită de unii până acasă, mergea şi la cinematograf câteodată, şi la cofetărie, care nu era un loc tainic ci rămânea în văzul oraşului. Între timp, mătuşa Didona veghea cu un ochi neostenit asupra curtezanilor, se interesa de ei, lua informaţii, şi-apoi îi spunea nepoatei:

— Ăsta nu-i de tine, mamă. Să te lase în pace!

Slujbaşi la fabrică! Niciunul nu avea cine ştie ce situaţie.

Mătuşa aştepta; nepoata trebuia să mai crească, s-o cunoască oraşul.

Dar între timp veni Miltiade; nici nu-ţi puteai dori altul! Pe

Ana Odeta o văzu din prima zi, când trecu prin birouri; ar fi fost şi imposibil să n-o remarce. Îndată, curtezanii, şi tineri şi bătrâni, dispărură din preajma ei, speriaţi, cum se sperie orătăniile la ivirea hultanului.

Care era temperamentul şi metoda noului stăpân, ca s-o cucerească, s-ar fi putut vedea din chitanţele de plată cu care fata îşi lua leafa. Optsprezece luni, un an şi

jumătate, cifrele avură fluctuaţiile cele mai neaşteptate.

La început, fără să-i fi spus vreun cuvânt, privind-o numai de departe, Miltiade dădu poruncă să i se mărească salariul de la trei mii de lei, la unsprezece, adică atât cât avea contabilul. Nimeni nu cârti, era stăpân şi putea să facă tot ce-i place. Dar chiar şi numai această întâmplare ajungea ca s-o compromită pe fată. Îndată în fabrică se ştiu că Ana Odeta era amanta lui Miltiade; abia împlinise cincisprezece ani la acea dată, dar n-are a face, unele încep de la paisprezece…

Spre marea uimire a tuturor două luni mai târziu salariul practicantei scăzu la două mii cinci sute de lei; a doua zi, Arta Odeta veni la slujbă cu vânătăi pe faţă; mătuşa Didona o bătuse sălbatic.

Era în aprilie 1941. În iunie, salariul fu iar unsprezece mii, în august cincisprezece, în septembrie trei, ca la început. Lumea nu mai ştia ce să creadă, iar acasă blestemele nu conteneau de seara, până târziu, noaptea, ca să înceapă în zori, când fata se pregătea, tăcută, să plece la treabă.

Aşa varie salariul ei, înscriind ca pe o fişă curba temperamentală, nădejdile şi furiile lui Miltiade. De Crăciun, când nevoile într-o gospodărie sunt mai mari ca niciodată, Anei Odeta i se aplică o amendă neumană, şi ea veni doar cu o mie cinci sute de lei acasă.

Stăpânul fabricii o văzuse la cinematograf cu un băiat, elev de liceu, copilandru. În schimb, după această răzbunare, de Anul nou, mătuşa Didona se pomeni cu şoferul lui Miltiade la poartă; îi aducea un balot de mătase artificială şi două lăzi de portocale, cum de la începutul războiului nu mai văzuse oraşul.

În februarie, salariul fu iar mare, treisprezece mii, apoi imediat scăzu la trei – şi aşa rămase.

Viaţa cu mătuşa Didona nu mai putea fi suportată…

Dar venise primăvara, şi Ana Odeta, între slujbă şi şcoală, nu mai dădea pe acasă; se ducea în port, bătea cheiul şi se întorcea târziu, seara.

Dunărea era revărsată, ar fi vrut să se plimbe cu barca, în baltă.

Şedea ceasuri întregi pe o bintă şi privea malul celălalt, cu sălciile înecate în apă.

Într-o duminică, se duse la ştrand, singură, nu vorbi cu nimeni toată ziua, ca o sălbatică, dar la primul salariu fu iar amendată, şi mătuşa Didona o bătu iarăşi…

Apoi veni acea întâmplare, pentru oricine neînsemnată, care ei însă îi frânse viaţa.

Era obiceiul, în prima duminică din iulie, să se facă o petrecere, o kermeză, în parcul oraşului. Ana Odeta nu fusese niciodată la dans, şi acum dorea să meargă, cu o pornire care învingea foamea, lipsurile şi necazurile. E în omul tânăr această nevoie de exuberanţă, pe care cei mari, părinţii, o uită adesea, îi pun cătuşe sau o ironizează.

Î: De luni de zile strângea bani fata, leu cu leu, atât cât izbutea să scape din mâna rapacei, ca să-şi facă o pereche de pantofi albi;

nu dorea mai mult decât asta. Şi îi făcuse, primii pantofi de domnişoară, cu tocuri înalte. Îi puse în picioare sâmbătă, înaintea balului, şi merse cu ei la fabrică, poate ca să se deprindă cu tocurile, poate ca să se mândrească.

La patru după masă, când să plece, se porni o ploaie vijelioasă. Funcţionarii zăboveau în uşă, fiecăruia îi era milă de haine, niciunul nu-şi putea face uşor altele, dar trebuiră să plece, îi aşteptau acasă; plecară pe rând, cu jurnale în cap, ferindu-se pe lângă ziduri, sărind peste băltoace… Ea rămase cea din urmă, sub streaşină. Şi când nu mai fu nimeni s-o vadă, îşi scoase pantofii, îi băgă în sân

— N-avea în ce să-i învelească – îi adăposti bine, sub cămaşă, pe pielea caldă şi proaspătă, să nu-i ajungă apa, şi

porni spre poartă…

După doi paşi se opri înspăimântată.

Miltiade era în uşa direcţiei, în impermeabil, cu pălăria de fetru verde dată pe ceafă, cu pipa în colţul gurii, cu mâinile înfundate în buzunare până la coate şi-o privea, cu un zâmbet amuzat, cum se luptă cu ploaia. Zâmbetul lui i se păru batjocoritor, se simţi despuiată în faţa unui om care până azi nu-i văzuse decât obrazul, oricât se străduise s-o îmblânzească. Îşi aminti într-o clipă casa lui, unde mătuşa Didona o dusese în vizită o dată, prin şiretlicuri, gândind ca apoi s-o lase singură, cu bărbatul:

— Fii cuminte, mamă, mă întorc îndată!

Era un divan mare, cu o cuvertură de damasc albastru…

Dar când mătuşa Didona ieşea pe uşă, condusă de gazda galantă.

«a sărea, evadând, pe fereastră…

Îşi aminti drumurile la şcoală, în port, acasă, când automobilul lui Miltiade se ţinea pe urma ei, şi el fuma din pipă, răsturnat pe perne, urmărind-o necontenit, la tot pasul… îşi aminti de emisarii lui, puşi să-i deschidă capul, cu făgăduieli care puteau s-o înnebunească.

Erau mulţi, mobilizaţi de o imaginaţie drăcească, începând cu ţiganca pe care o întâlnea adesea la poartă:

— Hai să-ţi gâcesc norocul, frumoaso!

Venea apoi băcanul, care deodată nu mai voia să dea pe datorie nicio litră de zahăr, agentul uzinei, care tăia curentul, pentru neplată, şeful biroului, la fabrică, directoarea şcolii, care o certa că umblă cu tocurile scâlciate… Toţi erau, într-un fel sau altul, agenţii lui Miltiade…

— Dar eşti proastă, mamă, lua-te-ar dracu’!

Concluzia tuturor a, exprimată prin gura mătuşii. Iar mai presus de toate erau tăcerile unchiului Pol, buzele

strânse cu ură, obrazul rău, privirea ameninţătoare şi aspră; fără să spună o vorbă, el rămânea agentul cel mai tenace…

Acum, omul care o încercuia cu arme atât de primejdioase, hăituind-o cum se hăituieşte vânatul, o privea batjocoritor – şi ea stătea înlemnită, cu picioarele goale în apă; ploua cum poate să ploua vara într-o după-amiază înăbuşitor de caldă.

Atunci se nărui în ea visul kermezei, şi în loc izbucni o trufie sălbatică. Îşi scoase pantofii din sân, se încălţă şi, fără să se mai uite unde calcă, trecu mândră şi deznădăjduită prin faţa lui Miltiade.

Aşa merse până acasă, fără să-şi caute drum pe sub streşini, fără să ocolească băltoacele. Simţea automobilul în spate, între răpăielile ploii auzea ştergătoarele de parbriz scârţâind pe sticla curată…

Din pantofi nu se mai alese nimic, lucru ieftin – două ghemotoace informe de meşină albă.

E un episod mic o pereche de pantofi în viaţa unui om, aşa vastă, cu atâtea implicaţii sublime, eroice, tonice, sau triste, zbuciumate şi dramatice; în viaţa Anei Odeta fură zarurile care trebuiau să-i schimbe soarta. Nu plânse, dar îşi dădu seama că nu mai are putere să se împotrivească şi ştiu ce o aşteaptă. Hotărârea ei era luată.

A doua zi, duminică, cerul strălucea cum nu poate străluci decât după o ploaie năvalnică. Ea se sculă în zori, îşi puse cămaşa cea mai frumoasă, bluza cea mai curată şi se duse câteva case mai în sus, unde stătea un tânăr, nici nu ştia cum îl cheamă, student venit în vacanţă. O saluta, ca vecină, dar nu îndrăznea să-i vorbească. La

Paşte, într-o dimineaţă, îi aruncase liliac în curte, îl văzuse, ea era în fund, la cişmea, să ia apă.

Îl găsi la geam, săpunindu-şi obrazul.

— Bună dimineaţa!

Binecuvântată dimineaţă, să te salute când nu te aştepţi o astfel de fată! Ea îi vorbi, gravă, cu inima îngheţată şi cu o francheţe care putea să te zăpăcească:

— Nu ştiu cum te cheamă.

— Paul…

Ca pe unchiul Pol; treacă!

— Paul, vrei să mergi cu mine în baltă?

— Nu am barcă…

— Nu-i nimic; caută.

— Da, are un prieten…

— Atunci cere-i-o, şi peste o oră te aştept la dana a zecea. Sunt punctuală!

Se duse în piaţă şi, cu suta de lei pentru kermeză, cumpără de mâncare: pâine, brânză, castraveţi verzi, ardei graşi, pătlăgele roşii, caise; avea o basma la gât, o scoase şi puse cumpărăturile în ea, ca ţărăneile.

La ora opt, băiatul o aştepta la scara de piatră. Ea îl privi de sus, de pe chei. Era cam slăbuţ, dar frumuşel, cu obrazul bărbierit proaspăt. Coborî la el şi-i întinse mâna.

— Pe mine mă cheamă Odeta.

El se zăpăci puţin, era destul de dezgheţat, dar o asemenea întâmplare ar fi zăpăcit pe oricare altul…

Rămase cu el în baltă, toată ziua, navigând pe canale; spre prânz, se opriră pe un grind, departe; Ana Odeta sări jos, îşi desfăcu basmaua cu ale gurii şi mâncară…

Şi-acolo, fără alţi pereţi decât bălăriile, fără alt acoperiş decât cerul, dori ea să fie femeie, pe iarba încinsă de soare, îngrozită de cuvertura de damasc albastru, căreia îi era sortită după aceea.

Stătea întinsă pe spate, cu ochii închişi, în mirosul de ismă al bălăriilor. Spuse, cu gravitatea puţin dementă şi generoasă a omului care şi-a pierdut toate speranţele:

— Paul, mă dubeşti puţin oare?

Ea îl simţi şovăind, şi prima oară în ziua aceea i se destinse puţin obrazul – ezitarea lui dovedea cinste şi puritate – şi fiindcă n-avea să le mai cunoască de aici încolo, le primea ca pe o mângâiere.

— Dar mă placi foarte tare!

Rămase cu ochii închişi; îşi descheie bluza.

— Paul, ce ochi ai?

— Negri.

Îşi desprinse cordonul, apoi întinse un braţ în aer, căutând, ca orbii.

El şovăi, fiindcă nimic în gesturile ei, pe chipul ei, nu arăta desfrânarea.

— …mâine plec; am primit ordin de recrutare.

Mai era şi războiul! Ea întredeschise ochii şi-l privi, în lumina încinsă a soarelui. Nu-i spuse ce avea în minte, ar fi fost o cruzime, dar se gândi, simţind deodată pentru el multă duioşie: „Cu atât mai bine! Ai să mă uiţi peste o săptămână… Şi dacă n-ai să mă poţi uita, are să vină un glonţ şi ai să mă uiţi pentru totdeauna!…”

Şi. îl iubi, poate, în orele-acelea, îl dezmierdă cu o căldură care ar fi vrut să plece din inimă şi nu pornea decât din hăul disperării, îi mângâie părul, ochii, obrazul, umerii, îl iubi fără să-i spună o vorbă de iubire. Şi, dăruindu-se lui, avu simţământul că se dăruia pământului ars de soare, apei năpădite de nuferi, printre care se împleteau şerpii, ca în primele zile din istoria omenirii…

Seara, când se întoarse acasă, nu fu nevoie să spună niciun cuvânt; mătuşa Didona simţi totul, de la prima privire, şi-i încinse obrazul în palme.

— Ce-ai făcut, nenorocito? Ţi-ai stricat viitorul!

Ea îndură loviturile cu nepăsare, îndură nepăsătoare interogatoriul: cine, când, cum, unde?… Nu scoase un cuvânt, rămase credincioasă tainei. Apoi veni stăpânul

casei de la cârciumă, doar să mănânce şi să plece iarăşi, cum îi era obiceiul. Ascultă pâra, fără să înceteze mestecatul, cu o strâmbătură de dispreţ în colţul gurii

— Veche, nu de acuma.

Ana Odeta şedea pe scaun, sub candelă, în colţul sufrageriei.

Era rece, nepăsătoare, străină, numai că prea avea buzele pârguite, prea cărnoase, prea stăruia pe ele gustul iubirii, mirosul păcatului şi-al nelegiuirii, ca să nu stârnească patima oricui ar fi privit-o, chiar şi-a sfinţilor de pe icoană.

— Ia scoală-te! zise capul familiei, după ce sfârşi cina.

Fata se ridică molatică; în trupul ei stăruia amintirea fierbinte a ierbii încinse de soare. Bluza şi fusta care miroseau încă a căldură şi-a Dunăre păreau gata să se destrame; era în trupul ei un freamăt, o unduire, ca şi cum ar fi vrut să se descătuşeze pentru totdeauna…

Capul familiei se ridică şi el, dădu scaunul la o parte, îşi înfipse monoclul sub sprânceană şi păşi spre dânsa, împleticindu-se uşor de băutură. Era înalt, ciolănos, rău îl arătau trăsăturile, dar vinovatei nu-i mai era frică, îşi aflase de astăzi noua putere: îl înfruntă cu ochii mari, cu buzele umede, fluturându-şi genele, ca pe un bărbat, nu ca pe o rudă şi un tutore – şi simţea că în el trebuia să fie aceeaşi tulburare a bărbatului, pe care o cunoştea acuma…

— Ia vino încoace!

Unchiul Pol o prinse de mână, o trase sub lampă şi o privi multă vreme, când dintr-o parte, când din alta, dându-i târcoale ca geambaşii când tocmesc caii. Pe urmă rămase puţin pe gânduri, frecându-şi bărbia, şi zise, în sfârşit, curmând suspinele mătuşii Didona:

— Cel mai cuminte, fără gălăgie… Din punct de

vedere medico-legal, eventualul lezat nu poate face dovada faptului, adică nu poate dovedi pierderea fecioriei înaintea termenului de opt zile.

Întoarse capul spre nevastă-sa, care îl asculta fără să înţeleagă prea bine, şi-i explică, în cuvinte profane:

— Adică până nu se cicatrizează... (căută cuvântul, erau multe, îl alese pe cel din medicină) până nu se cicatrizează leziunea. Opt zile! Dar cu cât mai curând, cu atât mai bine!

Şi sfârşindu-şi expunerea, porni spre cârciumă, de data asta spălându-se pe mâini, ca personajul faimos din Scriptură.

— Ai auzit, mamă? zise atunci mătuşa Didona. Trebuie să te duci la el chiar mâine. Să fii deşteaptă, să nu bage de seamă!

Aşteptă neliniştită răspunsul, care întârzia să vină. Atunci ridică pumnul şi izbucni, învineţită de furie:

— M-auzi tu? Că de nu, te omor cu mâna mea, târâtură!

— Fii liniştită, răspunse fata. Mă duc astă-seară!

Şi porni spre uşă, fără să mai arunce o privire în urmă.

— Fata mamei (alt glas acuma), stai să schimbi alea de pe tine!

Nu se opri, se duse cu bluza care mirosea a iarbă, cu pielea care purta încă urmele apei din baltă, apă limpede, tristă şi lină.

Mătuşa Didona îşi puse o broboadă în cap, să n-o recunoască vecinii, şi fugi după ea, de teamă să n-o ia razna, să nu se arunce în

Dunăre; aşa o urmări, de departe, până ce o văzu că intră în casa mirelui.

Pe cer, locul soarelui îl luase luna, enormă, rece, pustie. Din parc se auzea muzică; dansau fetele acolo, cu

pantofi albi de meşină.

Miltiade venise atunci de la club – era furios, i se raportase că fata lipsise toată ziua, fusese în baltă cu un tânăr.

Ea deschise uşa, fără să ciocănească, se opri în prag şi zise, privind cuvertura:

— Am venit.

Miltiade se însenină dintr-odată, se repezi la ea şi-i cuprinse mâinile.

— Fii binevenită! Te aştept de multă vreme.

Vorbea cald, nu era un om necioplit, ştia să se poarte cu femeile, cunoscuse multe, nu una.

Abia acum întoarse ea capul spre el şi-i arătă ochii, imenşi, aurii – şi mai reci decât luna.

— Să ştii, nu mai sunt fată!

El râse – i se părea bizară, nu putea s-o creadă, privirea ei rece arăta prea multă nevinovăţie. Spuse, în glumă:

— De când?

— De astăzi.

Îi cuprinse umerii – avea îndemânare în mână, şi-n glas o tandreţe pe care n-ar fi bănuit-o nimeni.

— Prostuţo! Căprioară fricoasă, de ce vrei să sperii tu lupul din pădure?!

Acestea fură cuvintele lui de dragoste; ar fi plăcut multora;

ea nu le auzi: privea cuvertura…

PARTEA A DOUA

Din omul de acum nouă ani, pe care amintirea Anei

Odeta îl evoca astăzi cu o durere reînviată, rămăseseră neschimbaţi numai ochii, verzi şi limpezi, cum nu-i nevoie şi nu-i drept să aibă bărbaţii. Ei îi îmbrăcau într-o lumină fantastică faţa prea timpuriu aspră.

De unde venea el atunci, în vara când vasele lor fuseseră aproape? De pe mări, desigur, şi pe mări plecase. Ana Odeta nu ştia că în dimineaţa când cargobotul englezesc Neptun ridica ancora.

Meit era la gară, debarcat în ascuns, împreună cu stewardul şi luau drumuri tainice. Şi toate drumurile lor după aceea rămăseseră neştiute de alţii, până în anul când se făcea pacea.

În iarna lui 1944, Matei apăru, necunoscut, la Şantierul Naval

Năsturaş, ca să muncească. Erau mulţi „vaporeni”, cum le zicea lumea uscatului, rămaşi fără vapoare şi îndrumaţi de sindicatul marinarilor spre alte îndeletniciri care să le dea un rost nou în viaţă.

Din decembrie până în martie, Matei lucră în şantier ca vopsitor, pe apucate – nu prea avea ce vopsi, câştiga puţin, iarna era grea şi viaţa parcă pe măsura iernii. Uneori se uita de pe mal la Dunărea încremenită sub gheţuri şi îi venea s-o ia razna. Nişte şandramale de scânduri, hâde, în spate; un gard de sârmă în dreapta, spre grădinănii; în stânga, spre fabrica de ciment, altul; în faţă, sălciile de baltă, scheletice, bătrâne, speriate – altceva aşteptase.

Făcea parte din tabăra care luptase împotriva războiului, şi-acum, când războiul era aproape sfârşit, aştepta să aducă altceva pacea. Orizontul strâmtat îi zdrobea firea răzvrătită şi într-una năvalnică, dar se supunea, scrâşnind din dinţi, unei discipline mai demult acceptată; „asta mi s-a dat să fac, asta voi face!” în schimb, sub lumina ochilor răspândită pe faţă, aproape ca un miracol, toate în el se crispau, sufletul ca şi obrazul.

Era o iarnă grea, fără lemne în sobă şi fără pâine pe masa sa racului, dar unii în oraş continuau să petreacă. Muncitorii degerau pe cală şi prin ateliere; în banii de pe

atunci, care aveau să-şi piardă valoarea lună de lună, câştigau o mie de lei pe zi, iar kilogramul de mălai costa două mii, în piaţă…

Inginerul Baciu, directorul şantierului, venea de la Bucureşti cu maşina, înfofolit în blănuri şi, cu puşca pe umăr, se ducea la vânătoare în baltă. Matei îl urmărea cu privirea; în silueta lui, care se pierdea peste gheaţă, îngloba, simbolic, toate siluetele celor de-o seamă. „Pentru ei am luptat, pentru ei s-a zvârcolit şi a sângerat lumea?”

Nu aşteptase să-i aducă nicio mărire sfârşitul războiului, dar îl revolta şi îl umplea de amărăciune decăderea nedreaptă. Dormea în frig, mânca pâine cu tărâţe amare, nu avea o haină cuviincioasă.

Comuniştii, şapte sau opt la început, cărora li se alăturaseră vreo optzeci în lunile următoare, se adunau seara într-o odaie dărăpănată de lângă sculărie, şi dacă nu fiecare înţelegea prea limpede în ce fel trebuie schimbată lumea, toţi vedeau în silueta patronului acelaşi simbol anacronic; pe unii îi frământa nerăbdarea, făcându-i să întrebe cu glas tare ceea ce se întreba şi Matei, câteodată, în sine:

— De ce nu-i alungăm? Şantierul, fabricile, uzinele să fie ale muncitorilor!

Dar cei mai mulţi aveau o altfel de înţelegere a împrejurărilor:

— Omenirea încă mai sângerează, războiul nu s-a terminat, şi noi trebuie să-l susţinem! Şantierul va fi al muncitorilor când va veni vremea. Până arunci, grija noastră rămâne producţia, pe care nu îngăduim s-o răstoarne nimeni!

Maistrul Golgota încuviinţa, bătându-se în pieptul ca o armură:

— Aşa e, tovarăşi! Să respectăm disciplina! Lăsaţi-i în pace pe patroni, că odată au să dea ei socoteală!

Zâmbea cu o discretă infatuare: se ştia că fusese primul după

23 August care susţinuse interesele muncitorilor, în faţa inginerului

Baciu. împrejurarea era memorabilă şi făcuse din el un fel de erou al şantierului. La câteva zile după Eliberare, maistrul Golgota se prezentă la birou cu un număr de revendicări, în fruntea unei delegaţii de zece oameni. Directorul îl primi înfundat în scaun, cu un zâmbet acru şi arogant pe figură. Ştia că o clipă de slăbiciune astăzi putea să însemne pentru el multe înfrângeri şi umilinţe viitoare.

— Ce doriţi, domnilor?

Muncitorii, oameni de toate felurile, cam timizi unii, rămăseseră în picioare, aliniaţi în faţa biroului.

— Mai întiâi dorim să stăm jos! izbucni maistrul Golgota. Hai, tovarăşi, fără sfială!

Doi se aşezară în fotolii, pentru ceilalţi se aduseră scaune din anticameră, dar nu erau de ajuns, lipsea unul. Atunci, după o clipă de căutare, maistrul Golgota păşi înainte şi, cât era de masiv, se aşeză pe birou, în nasul inginerului.

— Acum ascultă de ce-am venit, domnule!

Directorul se făcu palid… Iar cei de faţă, privindu-l cu o admiraţie speriată pe maistru, avură simţământul naiv, dar aşa de explicabil, că dobândiseră asupra patronului victoria visată de generaţii, întâmplarea, amplificată, făcu ocolul uzinelor şi fabricilor, umplând multe inimi de satisfacţie. Câteva luni mai. târziu, când se organiză sindicatul, maistrul Golgota fu ales în comitetul de întreprindere, cu o majoritate triumfală, iar comitetul, la rândul lui, îl alese preşedinte în unanimitate…

Fu aspră, pentru trupuri şi pentru inimi, iarna anului 1944.

Chircit la gura cuptorului din cazangerie, Matei

aştepta să se mai monteze două-trei table afară, la şlepurile Societăţii Franceze de Navigaţie, ca să le vopsească. Muncă măruntă, fără continuitate, fără spor şi fără speranţe…

Donos, cu care venise în şantier la aceeaşi dată, era angajat ca electrician, dar nu avea nici el de lucru decât întâmplător, reparaţii.

Fusese laborant radiolog şi îşi începuse ucenicia pe vremea când nu se dădea prea multă importanţă primejdiei iradiaţiilor; pe atunci, aparatele nu erau blindate, iar protecţia se aplică, sau nu se aplică, fiecare făcând după cum îl tăia capul. La douăzeci şi doi de ani, organismul lui dezvălui deodată penuria globulelor roşii şi albe. O

resimţea încă şi astăzi. Şi astăzi, dacă se ridica brusc din pat, avea ameţeli, ducând până la pierderea echilibrului câteodată… Deoarece trebuia să muncească, deveni instalator de electricitate, meserie într-un fel apropiată celui care a lucrat cu aparatele Röntgen, mai ales când a avut curiozitatea tehnică să le cerceteze alcătuirea îndeaproape.

Matei îl cunoştea de cinci ani, din care ultimii doi fuseseră toi timpul împreună, fugiţi din închisoare, ascunşi prin munţi, prin păduri neumblate. Dacă anii” de război se socotesc dublu în viaţă, în prietenie pregnanţa lor devine şi mai accentuată. Astfel, nu întâmplarea îi adusese pe amândoi în acest şantier unde munceau astăzi, ci o veche legătură sufletească, statornică şi cu atât mai emoţionantă, cu cât, la suprafaţă, firile lor se ciocneau zilnic şi nu o singură dată.

Era grea atmosfera în şantier în acea iarnă cu care începea anul

1945, încărcată de amintirile lui 1944. Răuvoitorii, flecarii, duşmanii răspândeau zvonuri alarmante şi se

găseau muncitori ici, colo, care se uitau nedumeriţi unii la alţii. Unii cereau îmbunătăţirea grabnică a condiţiunilor de viaţă – „celelalte pe urmă, tovarăşi!...” Da, viaţa muncitorilor era aspră.

Negru la chip, cu ochii în fundul orbitelor, cu obrajii supţi, chinuit de dureri de cap, Donos mergea de la un om la altul:

— Nu vă lăsaţi amăgiţi; sunt unii care s-ar bucura de neînţelegerile noastre!...

Cu patentul în buzunar şi cu şurubelniţa în mână, pierzi vremea prin curtea şantierului, nu te ia nimeni în seamă, mulţi îţi întorc spatele.

— Da’ dumneata ce eşti aici? Luftinspector? Lasă-ne-n pace, că arzi gazul degeaba!

Fireşte, printre cei aproape cinci sute de salariaţi ai şantierului, erau şi din aceia care l-ar fi regretat pe Năsturaş sau pe inginerul

Baciu – oameni de casă! Şi asmuţeau şi pe alţii – minţi slabe!

— Ia şterge-o mai încolo cu agitaţia ta, mă electricarule!

Donos îşi arunca uneltele inutile şi trecu la sudură, muncă de prestigiu, care lăsa ceva temeinic în urmă. Ar fi mers la cazangerie, unde erau braţele cele mai tari ale şantierului, dar nu-l ajutau puterile.

Comitetul de întreprindere îi sprijini cererea, îndemânatec era, ambiţia îl împingea din urmă... Peste o lună, lucra cot la cot cu cei vechi în meserie. Acum avea alt nume: va să zică făcea treabă laolaltă cu muncitorii, nu venise între ei doar ca să-i bată la cap cu teoria! Câte unul, privindu-l cum sta aplecat asupra fierului, cu masca în mâna stângă, cu cleştele de electrozi în dreapta, învăluit în scântei şi în lumini violacee, îl mai încerca uneori cu întrebările, poate ca să-l necăjească, poate ca să-şi

limpezească o nedumerire:

— Da’ dumneata, care spui aşa şi pe dincolo, tovarăşe Donos, nu te speteşti tot pentru Năsturaş? Munceşti, iar el ia gologanii!

— Nu muncesc pentru Năsturaş, ci pentru ţară! Ce construim, al nostru are să fie!

— Când, e întrebarea?

— La timpul potrivit! Aveţi răbdare şi are să vină şi pentru noi zilele bune!

Poate! Dar până atunci, zilele erau grele. Necazurile muncitorilor le mai alina maistrul Golgota, stând cu mâna tot în gâtul directorului. Intra la el, fără să ciocănească, şi se aşeza în fotoliu;

oamenii care treceau prin faţa ferestrei şi îl vedeau, parcă simţeau în şalele lor istovite moliciunea mângâietoare a pernelor. Şi, de voie, de nevoie, directorul le satisfăcea revendicările: să se facă economat, să se plătească orele suplimentare şi concediile, să se acorde spor de periclitate în unele ateliere… Inimos om maistrul Golgota! – îşi dădea seama şi Donos.

— Să mergem umăr la umăr, maistre!

— Mergem, bădie!

Numai că umerii lor nu veneau la aceeaşi înălţime, şi atunci, pe chipul maistrului Golgota se ivea un zâmbet protector, amestecat cu destulă simpatie.

Simpatia se mai şterse când Donos fu ales secretarul celulei; sudorii erau alături de el, nu însemnau voturi puţine, mai îl susţineau mulţi alţi comunişti, din alte ateliere. În schimb, maistrul Golgota rămânea eroul şi părintele şantierului – n-avea motiv să pizmuiască pe nimeni, aşa că merseră împreună, şi în anul 1948, uniţi îi găsi ziua de 11 iunie.

La mitingul ţinut cu prilejul naţionalizării, Donos era la tribună, în capul gol, cum umbla toată vremea, cu chipul

crispat parcă de o suferinţă continuă; numai că faţa lui împietrită şi sumbră iradia acum o bucurie ţinută în frâu. Cu toată bucuria zilei de sărbătoare, îi rămâneau griji grele pentru ziua de mâine: şantierul, trecut în stăpânirea poporului, nu avea temelii bune!...

*

Când venise aici, să muncească, Matei nu ştia nici măcar cât va rămâne; avea treizeci şi cinci de ani, umbla într-o pufoaică veche, pătată de uleiuri, ducând după el pensula şi găleata cu minium de plumb, culoarea coralului care, sub cerul greu de zăpadă, evoca neconvingător insule îndepărtate, din mările tropicale. Se străduia, împreună cu alţii, să-i alăture pe muncitori cauzei lor adevărate şi comune, credea în ea cu toată puterea inimii, avea vorba clară şi convingătoare, vibrând de căldură, oamenii îl ascultau cu precădere, dar era altă fire decât Donos. Mai nestăpânit, cu sânge mai năvalnic în vine, visa uneori ca schimbările să se facă într-o lună, într-o zi, într-o oră, pe loc, cum se schimbă mersul maşinii dinapoi înainte, manevrând o manivelă, şi, dacă n-ar fi avut în el o veche disciplină, ar fi alunecat poate câteodată alăturea cu drumul, dând apă la moară mânuitorilor de zâzanie. Uneori, în sufletul lui izbucneau dorinţe năvalnice. Pentru ce luptase? Ca să se târască printre şlepuri cu o găleată de minium în mână? Nu dorea răsplată, ci un vapor pe care să-şi poată face vechea lui meserie.

Dar nu erau vapoare, lovise şi-n ele războiul; aveau să se construiască altele, de acum încolo. Aici, în şantierul acesta de la Dunăre, bătut haotic de viscolul iernii, se cârpeau şlepurile şi remorcherele unei societăţi de navigaţie străine, în aşteptarea primăverii şi-a zilelor bune. Iată însă că muncitorii ştiau să bată cu ciocanul şi să îndoaie fierul, puteau şi ei să construiască vapoare. Matei urmărise toată iarna lucrul la cazangerie; în primăvară,

lepădă pensulele şi vopseaua şi ceru să i se încredinţeze ciocanul: firea lui aprinsă nu putea să îndure mai mult jumătăţile de măsură.

Doi ani mai târziu, când se făcu naţionalizarea, cunoştea situaţia din jur mai bine decât inginerul Baciu, pe care îl pasiona vânătoarea, cunoştea munca şi oamenii altfel decât din fotoliu şi din căldura biroului, se simţea în stare să construiască vapoarele, dar mai întâi trebuia construit şantierul.

În săptămână următoare numirii, el se prezentă la minister cu un plan de investiţii de ordinul milioanelor, care dovedea un temperament cu atât mai primejdios, cu cât purtătorul lui nu avea garanţia unei experienţe de conducător în domeniul construcţiilor navale! Exact în acelaşi timp, experţii puneau în dreptul şantierului, numit de la naţionalizare Victoria, semne de întrebare; lipsind cala potrivită unei viitoare dezvoltări, se discuta problema mutării lui, sau a comasării, sau chiar a desfiinţării. Ce victorie?!

După ce tot timpul războiului îl chinuise nostalgia navigaţiei.

Matei simţi deodată, acolo, într-un birou de la minister, nostalgia şantierului. Îi veni în minte hala cazangeriei, unde-şi petrecuse ultima vreme bătând cu ciocanul, îşi aminti vuietul injectorului, scrâşnetul fierului în ghilotină, jocul feeric al scânteilor deasupra platoului, gâfâitul muncitorilor, strigătele, chemările, înjurăturile. Nu-i mai erau străini aceşti oameni? Arici Vasile, care-i pusese ciocanul în mână, şi Rogoz, Topor, Bandă Victor, Gică Spirea, îonete Gavrilă, câteva nume din câteva sute, tatuaţi de scântei pe braţe, pe umeri.

Nu erau numai tovarăşi de muncă: le ştia inimile, speranţele, suferinţele, dorurile. Intrau împreună pe poartă, împreună îşi îmbrăcau hainele de muncă în fundul

şandramalei, la sfârşit se spălau laolaltă de funingine, cu apă din Dunăre, râzând, glumind, stropindu-se, ca la vârsta copilăriei… Uneori întârziau pe mal până răsărea luna, plănuind, visând, dezvăluindu-şi necazurile, îndoielile, neliniştile, năzuinţele şi bucuriile… Şi plecau împreună, şi cu ei îşi bea, sâmbătă seara, de regulă, iar peste regulă în zilele de chenzină, kilogramul de vin acru la cârciuma lui Tamistocle, din barieră… Şi-n casele lor mergea duminicile, la prânzul familiei, strângându-se în jurul aceleiaşi mese cu nevestele, cu soacrele, cu nurorile, cu copiii, fiindcă nu avea altă familie… Şi cum de-şi găsea luni dimineaţa salopeta curată, săptămână de săptămână?

— Ţi-am luat-o eu, măi tăticule, să ţi-o spele femeia, că unde-s cinci, merge şi a şasea!

Moş Bostan, mecanicul ghilotinei! Şi nu c-ar fi umblat cu vreun interes, să şi-l apropie bunăoară ca ginere, fiindcă n-avea fete, ci numai flăcăi – patru salopete! – toţi lucrau, unul în şantier, ceilalţi la Industria sârmei.

Şi cozonacul la Crăciun, şi ouăle roşii la Paşti – obiceiuri creştine. „Ciocneşte, mă neică, nu necăji omul!” – „Ciocnesc bucuros, nea Vasile!…”

Şi nu erau numai cazangii, cu care lucra umăr la umăr. Dibuise firea multora, legase prietenii prin toate atelierele, din aceeaşi pornire neastâmpărată de a cunoaşte şi de a-şi simţi aproape inima omului…

Iar acum, când se afla departe de ei, aşteptând la minister hotărârile, îşi dădea seama deodată că inima lui era robită acestor oameni şi casei lor, şantierul.

— Nu se poate, tovarăşe! Aveam cinci sute de muncitori!

Trebuie să construim vapoare!

— În orice caz, veţi termina pescadoarele.

— Şi restul?

— Aşteptaţi. Probabil cele patru şlepuri vor fi

demontate şi duse în altă parte…

Desfăcute, tablă cu tablă, după ce fiecare bucată de fier cunoscuse munca omului: a inginerilor, a trasatorilor, cazangiilor, nituitorilor – o, Doamne! – şi chiar a vopsitorilor.

— Mă angajez să le terminăm! Suntem în stare! E păcat de munca oamenilor! Nu se poate să desfiinţaţi şantierul!

— Nu aveţi cală!

— Vom face! Iată, am aici o schiţă de proiect şi calculele tehnicienilor!

— Nu merită atâta cheltuială, pentru că restul construcţiilor sunt sumare.

— Vom clădi altele. Iată, am aici…

— Şi cu ce bani, omule? Ministerul nu are cum să satisfacă un plan de investiţii ca al dumitale. Şi nu poate nici să-l aprobe.

Du-te şi grăbeşte terminarea pescadoarelor; pentru rest vei primi dispoziţii în câteva zile!

Acestea se întâmplau în săptămâna când la şantier muncitorii începuseră să-şi piardă răbdarea, văzând că noul director nu făcuse încă nicio minune.

Matei se urcă în tren să vină acasă, cu creierul în mâini: nu-i mai putea ţine greutatea în cap, nici greutatea capului pe umeri. Dar patru ore cât dură drumul, avu puterea să se suspende, dormi într-un colţ al compartimentului, deprindere fericită din vremurile grele.

Dormise şi în picioare câteodată, rezemat de un copac, sau de o glugă de coceni, când ţârâia de sus ploaia şi nu putea să se întindă în jilăveală.

Sosi seara, la zece şi jumătate – nu-l aştepta nimeni, nu avea nici automobil, nici trăsură; intră într-o farmacie, vorbi la telefon cu portarul şantierului, ceru să-l cheme pe Donos; când acesta veni, după un sfert de oră, îl rugă să-l

caute numaidecât pe inginerul

Dutchievici, sau pe Marchidan în lipsa primului „şi să vină împreună cu unul din ei la o consfătuire urgentă, acasă la contabilul-şef, care stătea aproape de gară.

El le-o luă înainte şi la acea oră târzie îi bătu în geam lui

Mititelu.

Contabilul-şef era o făptură măruntă şi firavă, în deplină potrivire cu numele, poate nu doar printr-o întâmplare; poate numele fusese o veche poreclă a străbunilor, care dăduseră descendenţi mici de statură. Negricios, slab la faţă, tare îngust în umeri, cu burta suptă, ceea ce nu-i chiar un privilegiu pentru oamenii ajunşi la o anumită vârstă, adică teoretic la vârsta declinului, contabilul nu atrăgea atenţia nici prin ochii închişi la culoare, care dovedeau deopotrivă inteligenţă, vioiciune şi temere, nici prin fruntea boltită cu oarecare nobleţe, nici prin mâinile ca de femeie, nici prin picioarele croite aproape nebărbăteşte (purta pantofi 37 şi tocuri de patru degete, disimulate sub pantalonul croit larg şi cu prisos de lungime).

Nu atrăgea atenţia nici chiar prin mersul lui iute, care la un om mai înalt n-ar fi trecut nebăgat în seamă. Ceea ce sărea în ochii tuturor a şi-i definea fizionomia era gura, cu totul şi cu totul de aur, toţi dinţii fiindu-i „îmbrăcaţi” fără zgârcenie şi lucind de departe, ca o pafta soldăţească în zilele de paradă.

Când directorul îi ciocăni în geam, la acea oră târzie, Mititelu se pregătea de culcare; era în cămaşă de noapte, cu râuri, sub care făptura-i puţină părea şi mai pirpirie. Vizita neaşteptată îi trezi spaima; îi era teamă într-una să nu fi săvârşit vreo greşeală, şi neliniştea, în loc să-l doboare, îl făcea mai ager; creierul îşi adâncea circumvoluţiunile, sub impulsul instinctului nativ de

conservare.

— Ce s-a întâmplat, tovarăşe director?

Directorul nu venise să-i ceară nicio socoteală; îi trebuia un sfat, o consultaţie financiară.

Îl cunoştea pe Mititelu, ştia despre el că îşi stăpâneşte perfect meseria. Fusese şeful contabilităţii la început, când se înfiinţase şantierul. Năsturaş îl luase de la Administraţia financiară; avea nevoie de un iom care să mânuiască bine cifrele, dar să cunoască şi năravurile fiscale. Contabilul îl servise trei ani cu pricepere şi credinţă. De fapt, sub aspectul administrativ el condusese şantierul şi, bineînţeles, fusese răsplătit larg, peste salariu, din acele fonduri neînregistrate totdeauna, pe care la asemenea întreprinderi le cunoaşte numai şeful contabilităţii şi patronul. Nu făcuse însă avere, nu fusese destul timpul faţă de numărul golurilor; cu banii câştigaţi îşi îndulcise viaţa şi îşi ţinuse patru copii la studii superioare.

În 1946 însă, intervenise un conflict între el şi inginerul Baciu.

Năsturaş se solidarizase, firesc, cu familia, şi Mititelu fusese retrogradat, trecut într-un post mai mic, la casierie. Nu-l concediaseră, spre a evita un proces cu cereri de despăgubire, dar se aşteptaseră ca slujbaşul căzut în dizgraţie să demisioneze. împotriva aşteptării tuturor a, fastul şef al contabilităţii îşi primise noua slujbă, cu modestie…

Astăzi lăsa să se înţeleagă, foarte ocolit, fiindcă nu-i lipsea isteţimea, că neînţelegerea lui cu patronul fusese de o anumită natură, mă-nţelegeţi, că nu socotea demn să continue o colaborare aşa de strânsă cu exploatatorii muncitorilor, el, care nu era decât tot un muncitor, cu maşina de calculat şi creionul.

La 11 iunie fusese reînscăunat, dar nu ca o fostă

victimă, cum puteau crede unii, ci fiindcă i se cunoştea priceperea în meserie.

Mititelu era destul de deştept să înţeleagă că în împrejurările de astăzi nu are de ales alt drum decât al cinstei şi supunerii. Situaţia pentru mintea lui era limpede: Năsturaş şi inginerul Baciu plecaseră, numai proştii îşi închipuiau că se vor mai întoarce vreodată, ei sau moştenitorii lor, să-şi ia înapoi şantierul. Nu-i rămânea decât să accepte orânduirea nouă, ştiind că îi va fi cu atât mai bine şi îşi va împăca sufletul cu atât mai repede, cu cât îşi va apropia mai temeinic concepţiile celor care răsturnaseră vechea orânduire. În consecinţă, citi cărţi de ideologie, studie noile teorii ale economiei, noua tehnică a contabilizării, îşi schimbă vocabularul în părţile necesare – şi cum pricepea totul repede, în curând ajunse să-şi poată face treaba cu competenţă deplină…

„Uite aşa, şi aşa, şi aşa, tovarăşe Mititelu!” îi spuse Matei, după ce intră în casă şi fură singuri, la masa din mijlocul antreului.

Contabilul îşi pusese un pardesiu peste cămaşa de noapte, iar soţia îşi îmbrăcase capotul şi se dusese să fiarbă cafele.

Nu era de mirare că ministerul refuza cererea! Mititelu avu un zâmbet lăuntric: spusese doar lămurit, înaintea plecării, că nu există sorţi de izbândă; cunoştea şi legile, şi obiceiurile.

— Care obiceiuri? îl întrebase atunci Matei, privindu-l cu asprime.

Dându-şi seama că îl luase gura pe dinainte, contabilul se hotărâse să fie mai prudent altă dată, să nu se mai lege la cap fără să-l doară.

— Acum ce aveţi de gând? întrebă, după ce află răspunsul ministerului.

Dacă venise săpi ceară un sfat, ce putea să-i recomande decât cuminţenia?

— Nu renunţ la nimic! răspunse Matei, cu o încăpăţânare care prevedea urmări grele.

Mititelu îşi simţi pardesiul rece pe umeri.

— Tovarăşe Mititelu, am venit să mă sfătuiesc cu dumneata;

trebuie să facem o şmecherie.

Omului firav începu să-ii tităie inima şi să i se unduiască, neliniştite, circumvoluţiunile. Toate gândurile lui de prudenţă şi cuminţenie stăteau la pândă, să-i apere pielea şi somnul. Înţelegea să dea tot din el, ca să meargă treaba bine, şi cinstea, şi priceperea, şi ore suplimentare, asta se cheamă devotament, spună oricine! Şi iată că venea cineva acum, cine? – stăpânul – să-l îndemne la rele, şmecherie! – călcarea legilor, ştia bine urmările.

Matei începu să-i expună planul.

„Uite aşa, şi aşa, şi aşa, tovarăşe Mititelu…”

Contabilul-şef luă ceşcuţa cu cafea de pe masă, dar o puse înapoi: nu putea s-o ţină, îi tremura mâna.

Ce voia directorul nu era doar o şmecherie, era nebunie curată…

— Ţi-e frig, tovarăşe Mititelu?

Tremura uşor, dar fără stăpânire. Nu putea să-şi bea cafeaua, imposibil să ţină ceaşca în mână; pe frunte i se iviseră broboane de năduşeală.

Spre liniştea contabilului, tocmai atunci sosiră şi ceilalţi chemaţi la consfătuirea nocturnă. Donos îl găsise pe Dutchievici, era totdeauna acasă după ora zece seara, dar din prudenţă, mai înainte îl luase pe

Marchidan, care stătea aproape de şantier, a cincea stradă de la barieră.

Noii veniţi fură repede puşi în curent cu discuţia de până acuma.

Chipul inginerului Dutchievici rămase impasibil, poate doar era mai palid decât ziua. Donos se aşeză ide la început mai într-o parte, în umbră, fără să i se desluşească figura; nu scoase un cuvâmit, nu se mişcă până la urmă. Marchidan şedea în faţa lui Matei, sfios, şi la fiecare încheiere a acestuia se sălta uşor de pe scaun, în semn de încuviinţare, dar ai fi crezut că are un furuncul şi-l supără pantalonul.

Matei îşi continuă expunerea: neputând obţine deocamdată fonduri de investiţii, avea de gând să ia comenzi în sumă de…

Dutchievici, cu toată impasibilitatea lui, nu-şi putu stăpâni o tresărire; îl întrerupse, cu vocea rece şi îndepărtată, parcă venită din altă cameră:

— Nu puteţi cere o comandă aşa de mare!

— De ce?

— Fiindcă depăşeşte de cinci ori capacitatea de lucru a şantierului.

— Capacitatea de azi, nu pe cea viitoare… Văd că nu înţelegeţi, tovarăşe Dutchievici!

Îi vorbea altfel decât celorlalţi, cu o deferenţă care poate nu era semn de răceală, ci i-o impunea vârsta inginerului. Acesta înclină din cap, cu un uşor aer de îndoială, şi se abţinu să aducă o nouă obiecţiune.

Marchidan se săltă de pe scaun; nu părea nici uşuratic, nici slugarnic, ci mai degrabă speriat de importanţa acestei consfătuiri, unde, probabil, se hotăra soarta şantierului. Altfel, nu avea una din acele înfăţişări care se impun de la întâia privire. Era un tânăr pe cale de a atinge vârsta bărbăţiei, scund, îngreunat de o grăsime prematură, cu picioarele scurte şi grele, cu mâinile plinuţe, ca de episcop, dar foarte dibace la trasul liniilor cu creionul, şi se vădise mai înzestrat decât l-ai fi putut judeca după fizionomie. Într-adevăr, chipul lui pilinuţ ca şi

trupul, fără cute pe frunte din cauza unui uşor strat de grăsime, cu nasul pe jumătate ascuns între pomeţii rotunzi, dar fără culoare, ca nişte mere crescute la umbră, cu gura mită şi inexpresivă, făcută parcă pentru nimic, nici măcar pentru îngurgitarea obligatorie, cu părul lins, decolorat şi uşor pleşuv înainte de vreme, cu ochii nenuanţaţi, ca aerul sau ca apa de ploaie, nu dezvăluia observatorului străin prea mari însuşiri interioare.

Dar Matei, fiindcă îl văzuse adesea în şantier, urmărind stăruitor şi sârguincios lucrările, descoperise în el mai de mult pasiunea pentru construcţiile navale, de aceea îl privea atent şi cu simpatie;

nu-i puteau rămâne indiferenţi oamenii care iubeau vapoarele! Prezenţa lui aici astă-seară îi mărea încrederea în sine – avea în el un aliat cu mintea şi cu inima, în vreme ce pe Dutchievici şi pe Mititelu îi simţea ostili prin scepticism şi rutină.

Şi privindu-l pe Marchidan în ochii ca apa fiartă, continuă, cu mai multă hotărâre:

— Comenzile am să le obţin! Jumătate din acontul legal o investim în mărirea şantierului.

— Tovarăşe director, legea nu îngăduie! îl avertiză Mititelu.

— Bine!... Mărind şantierul, mărim capacitatea de lucru şi realizarea comenzii nu va mai fi o problemă.

Contabilul-şef clătină din cap, privind la fiecare pe rând, ca şi cum le-ar fi cerut ajutorul:

— Poate nu va mai fi o problemă de timp, dar va fi una de bani. De unde punem înapoi banii?

— Aş putea spune că asta-i treaba dumitale!

Inginerul Dutchievici interveni – nu apucase să-şi exprime obiecţiunea îndată după replica lui Mititelu:

— Îngăduiţi-mi să vă atrag atenţia că înainte de a fi o chestiune de bani, e o chestiune de timp şi mai cu seamă

de posibilităţi tehnice.

Matei îl privi, nu-l vedea prea bine, se simţea puţin enervat de toate obiecţiunile.

— Tovarăşe Dutchievici, îmi dau seama că tot nu mă înţelegeţi, şi mă miră. Dar o să fiţi lămurit până la urmă.

Marchidan se săltă de pe scaun, şi Matei continuă, cu ochii la el, deşi se adresa contabilului, care continua să tremure încetişor cu pardesiul pe umeri:

— Uite de unde o să punem înapoi banii: o parte îi realizăm micşorând preţul de cost al vaselor. Dacă lucrăm până la vara viitoare zece şlepuri, iar anul următor încă zece, în serie…

Dutchievici clătină din cap fără voie. Ideea de a se mări şantierul, de a se face altă cală, îi aprinsese puţin închipuirea, îi dăduse câteva nopţi de insomnie, visase cu ochii deschişi, mari, fixaţi în structura desuetă a plafonului; dar o socotea romantică şi irealizabilă; pierduse de mult încrederea în faptele mari, în puterea omului de a se depăşi pe sine. Deunăzi, când fusese chemat la prima consfătuire, i se păruse că se pune la cale o aventură, o călătorie în ţinuturi virgine. Să se taie malul, să se facă o cală nouă, sus, la şase metri peste nivelul Dunării – grădinile Semiramidei! Şi rampa de lansare? Cincizeci de metri lungime!… Şi beton? Câteva sute de vagoane!… E drept, i se încălzise închipuirea, schiţase un profil, din câteva linii, făcuse o socoteală în minte: „Da, ar fi posibil, dar cu o muncă titanică!” – „Titanii noştri de abia aşteaptă să le dăm drumul!…” Vorbe sonore, să le declami în fâlfâitul steagurilor, de la tribună! Cine era omul acesta care sfida statornicirile, ca şi când ar fi avut puteri nemăsurate asupra naturii şi lumii? Lucrase la cazangerie, avea mâinile bătătorite, arse de scântei, murdare de rugină… Şi iată-l acum, ieşind din fumul cărbunelui, în cămaşă albă, neverosimil, ca o vedenie şi luând glas nu

doar să arate drumul celor cinci sute de muncitori, ci şi să poruncească pământului, neclintit de nimeni!…

Crezuse până astă-seară că din înflăcărarea primei zile nu va rămâne decât un mic proiect, pe hârtie. Era mai firesc să se desfiinţeze sau să se comaseze şantierul, îl socotise de la început o improvizaţie, o scamatorie a lui Năsturaş, sortită să se destrame într-o zi, ca toate scamatoriile…

— Aveţi de spus ceva, tovarăşe Dutchievici?

— Da, o întrebare. După câte am înţeles, dumneavoastră înţelegeţi să construim în acelaşi timp şi vasele, şi şantierul.

— Întocmai!

— Şi unde se vor monta primele zece şlepuri, de vreme ce cala nouă nu va fi gata decât…

— Parţial va fi gata la toamnă.

Inginerul ridică ochii în tavan, ca şi cum ar fi căutat cerul, spaţiul – să viseze sau să se îndestuleze cu aer. Începea iar călătoria imaginară…

— Dar pentru prima serie de şlepuri, continuă Matei, vom folosi cala veche; ştiu că au să ne împiedice inundaţiile, ca în toţi anii;

va fi ultima oară.

Dutchievici simţi în glasul lui o hotărâre care i se părea maladivă şi îngrozitor de obositoare. Zise, cu ochii în tavanul fără stucatură – casă modestă, în cartierul de lângă gară:

— Dacă ar fi să hotărăsc eu, n-aş mai pune un singur vas pe cala actuală. Cele patru şlepuri ar trebui demontate; nu mi-aş lua răspunderea să continuăm lucrul la ele. Acesta a fost de la început punctul meu de vedere.

Matei simţi o pornire de furie; ce voia această fantomă cenuşie, rămasă din altă lume? Să se desfiinţeze şantierul? Lucrase aici, cunoştea muncitorii – în sufletul lui

nu era niciun pic de căldură?

— Comisia de geologi a dat aviz favorabil! zise, căutându-i privirea. Deocamdată cala nu-i ameninţată de nicio primejdie.

— Ce înseamnă „deocamdată”?

— Pentru mine înseamnă să ţină până la vara viitoare!

— Credeţi că într-un an vom putea termina zece şlepuri?

— Cred! Şi dumneavoastră va trebui să concretizaţi credinţa mea, pe hârtie, de aceea v-am chemat aşa de grabnic la această consfătuire. Gândiţi-vă toată noaptea, mâine consultaţi-vă, şi până seara, la nevoie până poimâine la şase dimineaţa, când plec din nou la Bucureşti, vreau să am un raport detaliat. Notează dumneata, tovarăşe Marchidan!

Tânărul inginer scoase din buzunarul de la piept un stilou beteag, lipit cu leucoplast. În mâna lui, cu unghiile cam murdare, acest obiect lepros te făcea să-l urmăreşti mai îndeaproape şi să-ţi dai seama că şi îmbrăcămintea lui era la fel de cârpită şi de mizeră.

Purta o cămaşă gri, scămoşată la guler, cu o cravată maro înnodată prost, atârnând într-o parte, numai ca să fie; şi-o pusese pentru împrejurarea aceasta; la şantier venea fără cravată, poate din grabă, din economie, sau ca să-şi arate modestia. Haina, strâmtă în umeri, cu mânecile scurte, era dintr-o stofă bleumarin, străveche, aproape violetă acuma.

Privindu-l, Matei avu o uşoară repulsie, dar şi-o învinse, socotind că deocamdată nu trebuie să-l intereseze haina, ci omul.

— Notează! Câte ore de lucru se pot reduce la un şlep de o mie de tone dacă lucrăm douăzeci în serie…

Marchidan scria, săltat puţin de pe scaun. Inginerul

Dutchievici începu iar să viseze, cu ochii în tavan – sceptic, blazat, palid de melancolie. Nu credea, dar se gândea, cu o voluptate bizară, să-şi facă datoria, chiar dacă strădania lui şi-a celorlalţi ar fi inutilă.

Avea să mediteze la noapte, mâine, cum să se reorganizeze lucrul, cum să se reducă orele – nu-i displăcea această gimnastică a creierului, simţea de pe acum un început de durere în inimă – putea să fie un reflex sentimental, putea să fie o alarmă organică… Băgă mâna pe furiş în buzunar şi luă o pastilă de trinitrină.

Discuţia dură mult, nu se uita nimeni la ceasornic – trebuiau fixate toate detaliile la care să răspundă raportul serviciului tehnic.

Marchidan scria, umpluse trei foi de hârtie şi şedea aşa fel de parcă n-avea atingere cu scaunul.

Apoi veni din nou rândul lui Mititelu; după un timp, inginerul

Dutchievici îşi luă ochii din tavan şi îi îndreptă asupra lui Matei, cu o privire mirată, nedumerită, în care se puteau citi în acelaşi timp, amestecate, admiraţie, neîncredere şi stupoare. Aşadar, tot ce urma să se înfăptuiască până la anul, cala, o hală nouă pentru cazangerie, cantina, baie, infirmerie, urma sa se realizeze, în lipsa altor fonduri, cu mijloacele şantierului!

Mititelu începu iar să tremure sub pardesiul care îi acoperea cămaşa de noapte; n-avea temperamentul lui Dutchievici, nu putea să stea cu ochii în tavan şi să viseze – era contabil.

— Îndată ce va fi gata raportul tehnic, spunea directorul, o să putem calcula câţi bani reprezintă economia de timp realizabilă.

„Cu orele faceţi ce ştiţi – se gândea contabilul – dar banii eu nu pot să-i investesc în nimic până nu-i am în buzunar! Voi puteţi să visaţi, să faceţi planuri, şi poezii,

dacă vă place; eu n-am voie să mă joc cu fondurile statului!”

Fără să-i dea prea mult răgaz, Matei continuă, cu seninătate:

— Deci, o parte din sumele pe care le vom investi o să le acoperim prin economii; restul, din comenzile viitoare şi din…

Nu, cu toată bunăvoinţa lui, cu toată abnegaţia, cu tot devotamentul, contabilul-şef îşi dădea seama că n-avea cu cine să lucreze; i se pusese pe cap un director care nu se pricepea nici la administraţie, nici la tehnică; avea să ducă şantierul de râpă, iai pe el să-l bage la închisoare. Îşi lăsă capul în piept; se simţea destrămat.

— Tovarăşe director, mai avu putere să spună, să nu contaţi pe douăzeci de şlepuri!

— De ce?

Obiecţia lui era de altă natură decât a lui Dutchievici.

— Fiindcă ministerul n-o să ne încredinţeze o comandă aşa de mare, fără nicio garanţie.

— Cinci sute de muncitori nu sunt o garanţie?

Vorbe de spus la tribună! Argumente sentimentale! Un contabil nu le poate Ibăga în nicio formulă…

— Să pornim mai încet, tovarăşe director; mai cu măsură!

— Fiecare are măsura lui! Economiile pe care trebuie să le realizăm nu se pot obţine decât dacă lucrăm un număr mare de vase. Câte anume, zece, douăzeci, treizeci sau o sută, o să ştim numai după ce o să avem raportul tehnic în faţă. Şi acum, notează te rog mai departe: la cât poate fi evaluat motorul Sultzer, de şase sute de cai…

Contabilul-şef îl întrerupse:

— De ce?

— Fiindcă vreau să-l transformăm în bani!… Scrie: cât valorează tabla şi cornierul aflat în şantier şi afectat

motonavei fantomă a ăluia… cum îl cheamă?

— Chiriazzi… De ce? întrebă contabilul-şef, din ce în ce mai alarmat.

— Fiindcă vreau să le transformăm în bani!

— Să le vindem?

— Da!

— Cui?

— Statului.

— Nu înţeleg; iertaţi-mă! Cum să vindem statului motorul şi tabla?

— Sub forma unei motonave.

Mititelu rămase cu gura căscată; Marchidan se săltă de pe scaun, inginerul Dutchievici, care visa din nou cu ochii în tavan, îşi coborî privirea şi o fixă asupra lui Matei, inexpresivă, trimisă ca de departe. Şi glasul lui porni parcă de la aceeaşi distanţă:

— Vă gândiţi să…

— Da! O să construim şi motonava!

Obrazul inginerului, totdeauna palid, se coloră uşor, dar nimeni nu avu timp să vadă. Marchidan făcu ochii mari.

— După câte ştiu, dumneata ai întocmit un proiect pentru această motonavă, i se adresă Matei. îl mai ai?

— Anteproiectul… Da, am copia întregului dosar. Originalul l-am predat de mult dom… lui Năsturaş.

— Bine. Să mi-l aduci mâine; am să-l iau la Bucureşti, ca să cer comanda… Şlepurile sunt şlepuri, dar dorinţa mea e să construim vapoare. Eu, poate ştiţi, am fost marinar… Tovarăşe Mititelu, cred că ai înţeles ce vreau: motorul şi materialele stocate de Năsturaş pentru motonavă devin automat economia noastră.

— Nu chiar, tovarăşe director, nu chiar! Odată cu naţionalizarea aceste bunuri au intrat în patrimoniul statului.

— Şi ce, şantierul îl facem pentru noi?

— Nu… Dar vedeţi, trebuie să procedăm după lege.

— Păi d-aia am şi venit la dumneata! Ca să faci totul legal!

— Asta nu se poate!

— O cale trebuie să existe! Frământă-ţi capul şi caut-o!

Urmă o clipă de linişte grea; în odaia de alături se auzi limpede o răsuflare speriată, apoi paşi – nevasta contabilului, care stătuse lângă uşă, să tragă cu urechea, căzuse speriată pe marginea patului. Ţelurile scârţâiră, sau scârţâiau pereţii, sau inima lui Mititelu, sau creierul lui în cap…

Mititelu se gândi: poate nu era cu totul ilegal. Motorul şi materialele aparţineau şantierului, dintr-o comandă neexecutată de Năsturaş, deci direcţia ar fi putut dispune de ele cum socotea.

— Poate că da, tovarăşe director. Dacă luaţi comanda motonavei, folosim motorul şi materialele existente, iar suma corespunzătoare din deviz o investim în altceva. Da, am să caut, am să văd, cred că…

Rămase puţin pe gânduri, apoi se lumină şi râse, arătându-şi dinţii de aur. Dacă tot pornise, de ce să nu meargă până la cap?

Unui astfel de om, cum se arăta directorul, decât potrivnic, e mai bine să-i fii aliat!

— Păi dacă-i aşa, putem să facem la fel cu toate materialele aflate în şantier; să le prefacem în bani!

— Aha!… Atunci scrie: cât valorează materialele intrate în şantier înaintea naţionalizării. Dar nu cele afectate comenzilor de la stat!

— Fireşte! încuviinţă Mititelu. Ar însemna să ne furăm singuri căciula!

— Aşa, încheie Matei, cred că vom fi destul de bogaţi. Sunt două capitole pe care vă rog să le studiaţi detaliat şi exact: primul, economii prin reducerea preţului de cost, şi al doilea, fonduri realizate din folosirea, la comenzile viitoare, a materialului existent.

— Pentru acestea din urmă, interveni contabilul, în orice caz luaţi o aprobare de la minister.

— Vom vedea… Dar mi-e teamă că dacă le pomenesc de ele au să le şteargă din deviz, şi atunci ce-am mai câştigat?

— Altfel nu se poate!

— De ce? Avem în şantier anumite bunuri: tablă, fier, nu ştiu exact câte vagoane, lemn de stejar, cherestea de brad, caută-le în inventar. Să spunem că în locul lor am fi găsit ziduri, acoperişuri, adică ateliere; strunguri, ghilotine, poansoneze, bormaşini şi altele, adică utilaj. Aveam dreptul să le folosim? Ei bine, o să transformăm materialele în ateliere şi în utilaj.

— Nu-i legal.

— Bine, dumneata fă-mi socotelile, restul mă priveşte pe mine!

O

— \j \j *

să îasa rău!

— Ba au să ne felicite!

— Poate pe dumneavoastră! Pe mine au să mă bage la închisoare.

— Dac-o fi aşa, îţi făgăduiesc că merg şi eu cu dumneata!

Contabilul zâmbi strâmb.

— Nu-i o mângâiere!

— În schimb, e o garanţie!

Matei se ridică, puţin cam curbat; se ridicară şi

ceilalţi. Inginerul Dutchievici se luptă o clipă cu el însuşi; se simţea obosit, în colţul gurii i se desenase, abia vizibilă, o grimasă amară. Nu credea în nimic din ce se plănuise aici, îl apăsau ca niciodată anii şi îl chinuia lipsa curajului de a-şi spune gândul deschis, sau sentimentul că orice ar spune ar fi inutil.

— În orice caz, zise, după ce şovăi, calculele cerute de dumneavoastră nu se pot face într-o singură zi!

— O zi, plus două nopţi!

Oare directorul nu-şi dădea seama că are în faţă un om aproape bătrân? Două nopţi şi o zi!

Marchidan aruncă o privire albă, de jur-împrejur, ca şi cum ar fi vrut să numere câţi îl aud, şi se oferi, convins:

— Îmi iau angajamentul să le fac eu până mâine la prânz! Vă rog să-mi iscăliţi un bon pentru poartă; mă duc la şantier chiar acum!

— Bine! îţi mulţumesc şi te felicit!

Marchidan ieşi primul şi dispăru în mare grabă – merse pe jos, nu mai circulau tramvaiele, se abătu pe acasă, trebuia să-i spună nevesti-sii un cuvânt. Pe la jumătatea străzii Vapoarelor se opri surprins: maistrul Golgota venea din faţă, pe lângă garduri, vrând parcă să nu fie văzut. Era sigur că venea de la el, îl căutase acasă, atât de târziu, noaptea. Făcu un pas în lături, încercând să se ferească; zadarnic – strada era goală şi luminată.

— De unde vii, tovarăşe Iani?

— De la tovarăşul Mititelu…

— Ce-ai căutat la el?

— Am fost chemat la o consfătuire…

Maistrul Golgota pocni din măsele.

— Va să zică e adevărat!… Şi cine mai era acolo?

Marchidan îl informă, bâiguind, neînţelegând rostul interogatoriului.

— Aha! făcu maistrul, fără să-şi ascundă

nemulţumirea. Înseamnă că de mine n-au avut nevoie!

Îl apucă pe inginer de braţ, cu un amestec de autoritate şi prietenie.

— Şi ia spune, ce-aţi discutat, ce-aţi pus la cale, tovarăşe Iani?

După plecarea lui Marchidan, ieşiră şi ceilalţi. La lumina felinarului din poartă, Dutchievici avea faţa foarte albă. I se adresă lui Matei, înainte de despărţire:

— Am de făcut câteva sugestii la proiectele dumneavoastră.

Dacă sunteţi de părere că v-ar fi necesare, până mâine dimineaţă pot să le pun pe hârtie. S-ar mai putea obţine economii imediate şi prin îmbunătăţirea procedeelor tehnice la unele operaţii. Bunăoară… (Se opri, parcă surprins de propriul lui glas.) Dar prefer să le sistematizez pe hârtie… (Şovăi iarăşi, apoi adăugă, stânjenit, ca o scuză pe care nu o aştepta nimeni:) Sufăr uneori de insomnii.

— Mulţumesc, tovarăşe Dutchievici! Nu mergem împreună?

— Nu, am alt drum! Bună seara!…

— Vrea s-o dreagă! ricană Matei, după ce rămase singur cu

Donos.

— Ce să dreagă?

— Tu n-ai fost de faţă? Nu l-ai auzit?

— Ba da. Ce poziţie ai fi vrut să ia în faţa unui plan pe care nu-l cunoaşte în amănunt? Şi mai ales, când nu ştie pe ce ne bizuim noi! Şi la ce ţintim!

— Dar Marchidan?

— E mai tânăr, are curaj mai mult… Sau, poate, mai puţine dezamăgiri.

— Ia te uită! Tu îl aperi acum pe burjui?

— Te apăr pe tine! Neîncrederea lui, spusă făţiş, nu-i

o greşeală. Vezi să nu greşeşti tu!

— Dar de ce n-a mers cu noi? îi e ruşine? Şade spre centru de ce-a luat drumul opus?

— Fiecare om are ciudăţeniile lui. Dacă aş şti, m-aş. face ghicitor la bâlci!

Matei îl bătu pe umăr şi râse, mai îmblânzit:

— N-ai lăsa tu şantierul, degeaba vorbeşti!… Şi-acum haide, spune-mi ce ai de spus!

— Eu n-am de spus nimic; nu sunt nici contabil, nici inginer.

— Atunci ce-ai făcut aici? Ai dormit?

— Nu; m-am uitat la voi; la tine mai mult.

— Şi ce-ai văzut?

— Şantierul! Cum va fi…

— Deci, ai încredere 1 Eşti convins!

— Încă nu.

Răspunsul îl făcu pe Matei să se oprească, surprins.

— Ce vrei să spui?

— Că trebuie să ne mai gândim. Şi să vorbeşti cu tovarăşul

Stoian, negreşit!

— Bineînţeles! Fără el nici nu putem porni! Trebuie să meargă la Bucureşti, să stăruie la minister; de mine se sperie toţi şi fug. Am să-l caut chiar mâine; dacă-i plecat, mă duc după el în judeţ, nu mă las până nu-l prind!

— Nu te grăbi! Ce să-i spui?… Amână-ţi plecarea cu o zi, şi du-te poimâine, cu raportul întocmit, ca să ştie pe ce drum vrei să apuci. Avem timp până atunci să chibzuim, să discutăm, tu să te înfurii, Mititelu să dârdâie, Dutchievici să măsoare tavanul, Marchidan să facă bătături la buci…

Numai când vru să zâmbească, îşi simţi Matei crisparea obrazului; era la capătul încordării, cu toţi nervii întinşi. Totuşi se înveseli:

— La asta ai stat tu să te uiţi?

— Am văzut mai multe, dar nu-ţi spun acum. Hai la culcare, s-a făcut târziu!

La obor, unde orizontul se lărgi deodată, aproape ca în câmp, se văzu constelaţia Orion, ridicându-se peste casele scunde, la răsărit.

— Aseară m-ai luat cam repede, reîncepu Donos după ce tăcuse un timp. Am uitat de Golgota; trebuia să-l fi chemat şi pe el aici.

— Ca să pocnească din măsele? Am avut de-a face la Bucureşti cu destui oameni ursuzi; sunt sătul! Ăsta, la urma urmelor, ce vrea, ce l-a nemulţumit?

— Nu l-a nemulţumit nimic, atât că de la naţionalizare nu mai are cu cine se hărţui, răspunse Donos, râzând. Ce vrei?! Asta a fost meseria lui; trei ani l-a ţinut pe Baciu în chingi.

— Numai de nu ne-ar hărţui şi pe noi acum! Mie nu poate să-mi pună nicio chingă; sunt nărăvaş!

— Haide, nu te înfuria din senin! N-o să-ţi pună nimeni chingi… Dar poate că un frâu nu ţi-ar strica, din când în când!… Să ştii că de Golgota nu ne putem lipsi… mai ales acum. Că, vezi tu, din câţi am fost astă-seară aici, fiecare poartă o grijă; şi tu, şi Dutchievici, şi Mititelu şi Marchidan. Ori, poate crezi că eu sunt scutit?

Care-i grija mea ştii?

— Ştiu!

— Cinci sute de oameni, şi cu alte sute câte or mai fi, nu gândesc toţi la fel, nu sunt făcuţi după un tipar; le spui un cuvânt, fiecare îl înţelege după capul lui. E nevoie să-i lămurim, să-i ţinem uniţi.

În privinţa asta, Golgota… Trebuie să-l chem mâine neapărat, să ne sfătuim.

— Mâine, adică azi! Se luminează curând!…

Orion, constelaţia insomniilor, se rotea domol către

sud.

*

Matei avu grijă să se vestească din timp, dar cu primul secretar.

Stoian, nu dădu ochii decât a treia zi, seara târziu. Fusese plecat în judeţ, venise de câteva ceasuri şi cei care îl aşteptaseră erau mulţi.

— Ce-i, Matei? Spune repede, sunt obosit. Cum merge treaba la voi?

— Cum să meargă? Nici n-am început!... Donos n-a putut să vină şi mi-ar fi fost de folos!

— Azi i-am dat altceva de făcut; o să ţi-l mai fur din când în când. Ia spune, ce-ai obţinut de la minister?

— Nimic! Să terminăm pescadoarele, şi pe urmă... Unii tot se mai gândesc să ne desfiinţeze, sau să ne mute de-aici.

— Asta nu se poate!

— Hotărât nu!

Spunând aceste cuvinte, Matei era aşa de revoltat, de burzuluit şi totodată aşa de convins, încât fizionomia lui păru copilărească – şi, cu toată osteneala, celălalt zâmbi. Era un om de vreo cincizeci şi cinci de ani – primul secretar al comitetului judeţean de partid. Adâncit în fotoliul de după birou, părea scund, avea umerii largi, greoi, capul mare şi rotund, cu maxilarele ascunse într-o cută groasă care atârna puţin în jos, cu nasul scurt, cu părul tuns numărul zero, pesemne cărunt, fiindcă sprâncenele stufoase erau cenuşii. Vorbea puţin, nu ţinea cuvântări, poate se exprima greu, era, aparent, un timid. În schimb, se dovedea un ascultător bun; pe cel ce-i vorbea îl stăpânea sentimentul că se adresează unui aparat foarte receptiv; avea un fel de a înclina din cap, care liniştea pe cel mai neîndrăzneţ solicitant. Părea că ascultă nu doar nu urechile, ci şi cu ochii, deşi în ei nu se citea nimic deosebit,

cum nu se poate citi nimic în cel mai clar obiectiv fotografic. Hotărârile nu le lua uşor, uneori le amâna pe a doua zi, a doua zi mai cerea lămuri, asculta din nou totul, până la sfârşit – şi pe urmă spunea un cuvânt: da sau nu. Însă refuzurile lui nu însemnau o sentinţă fără apel. Mai totdeauna, şi îndeosebi când era vorba de o hotărâre cu urmări mai adânci, adăuga:

— Am să mă mai gândesc; mâine (sau poimâine, sau peste o săptămână) vino să vedem dacă n-am greşit.

În acest fel, se întâmpla adesea ca omul nesatisfăcut în cererile lui să constate că putea merge şi pe alt drum şi, întorcându-se, să recunoască, pocăit:

— Aţi avut dreptate!

Secretarul zâmbea, într-un chip ciudat, îi strângea mâna şi nu mai spunea nimic. Doar unora, mai apropiaţi şi pe care-i ştia că nu sunt guralivi, le mărturisea, când era bine dispus:

— N-am avut dreptate; cum voia el, i-ar fi fost mai uşor, dar lasă-l să-şi bată capul puţin. Altă dată o să se descurce fără ajutorul meu.

— Şi dacă nu izbutea?

— Păi eu de ce i-am spus să vină înapoi? Dacă nu izbutea, îi mai slăbeam priponul puţin!

Însă astă-seară, cu directorul şantierului naval, nu putea să procedeze în acelaşi chip; nu era timp.

Ascultă totul, uită că e obosit – şi trebui să asculte mult. Cu ochii pe ceas, eliminând orice cuvânt de prisos, Matei vorbi treizeci şi cinci de minute, explicând, argumentând, rece, precis, scurt. La un moment dat, în liniştea biroului, cum secretarul stătea răsturnat în fotoliu, cu capul în umbra abajurului, i se păru că adormise şi se opri, contrariat şi nedumerit.

Îndată, secretarul tuşi, vestindu-şi prezenţa, fără

cuvânt. Şi în acea clipă, Matei vorbea tocmai despre ceea ce, cu trei seri înainte, îl făcuse pe Mititelu să sară de pe scaun, ca fript.

La sfârşit, secretarul se ridică din fotoliu, nu ceru nicio lămurire, nu dădu niciun răspuns. Îşi întinse spinarea, ocoli biroul, făcu doi-trei paşi în jur – era amorţit.

— Cum stai cu oamenii? întrebă, mai târziu.

— Bine.

— Câţi membri de partid?

— O sută douăzeci şi cinci.

— Cum te împaci cu Donos?

— De parcă i-aş fi şi tată, şi fiu.

Urmă altă tăcere, în care timp secretarul se mişcă pe covorul din mijlocul biroului, cu paşi mici. Matei se răsucea în fotoliu, neliniştit, urmărind mişcările lui. îl văzu oprindu-se încă o dată, îndoindu-şi spinarea, pe urmă se aşeză pe fotoliul din faţa lui şi-i puse o mână grea pe genunchi.

— Măi Matei, să-ţi spun ceva. Înainte, când un negustor voia să-şi mărească prăvălia, cum vrei tu acum, se ducea la bancă, iar banca îi cerea un girant, unul care să iscălească poliţa. Ştiai?

— Nu; n-am fost negustor.

— Nu face pe prostul! Nici eu n-am fost negustor şi uite că ştiu! Girantul, la rândul lui, voia să fie sigur că n-o să rămână păcălit, se interesa cât de serios este negustorul, o să folosească bine banii, n-o să-i arunce în vânt, ca p-ormă să n-aibă din ce-l despăgubi?

Îşi mişcă fălcile, nemulţumit că luase o cale care îl silea să vorbească prea mult; dar n-avea încotro, trebuia să meargă cu aceeaşi pildă până la capăt:

— Girantul acum sunt eu, d-aia ai venit la mine, nu? Uite, eu vreau să-ţi semnez poliţa, dar dă-mi voie să te întreb: ai tu cu cine să lucrezi? Pe tine te cunosc, iar banii

să zicem că i-om găsi. Dar pe urmă? Te bizui că oamenii au să vină după tine? Nu-i lucru uşor ce ţi-ai pus tu în gând. Altul, care nu te-ar cunoaşte, ar putea spune că eşti nebun. Ei, ce-mi răspunzi?

— Tovarăşe Stoian, vedeţi…

— Nu, răspunde-mi numai atât: te bizui pe oameni?

Matei se ridică în picioare; simţea că se înăbuşă, ca un om strâns de gâi. Nu era o întrebare, era un laţ, din care nu putea să iasă nici pe jumătate viu, nici pe jumătate mort, ci sau viu pe de-a-ntregul, sau mort pe deplin. Voise să răspundă: „Mă bizui pe mine!”

Se opri la timp. Ar fi pierdut – îl cunoştea pe omul din faţă – ar fi fost mort pe deplin! Simţi vinele de pe frunte pocnind, năduşeala curgându-i pe gât. Se gândi la convorbirea cu Donos, acum trei nopţi, la Golgota, îi trecură prin faţă, ca în vis, chipurile muncitorilor cunoscuţi, Topor, Gică Spirea, Arici, Firicel, Ilie Conţu – mulţi. Şi spuse:

— Mă bizui!

Secretarul se ridică şi el: părea mai destins. Îi apucă mâna, i-o scutură scurt.

— Bine, am iscălit!… Tot aveam treabă la Bucureşti; mâine dimineaţă să fii la tren. Crezi că ministerul are comenzi?

— Are.

— Atunci o să le luăm! Numai că trebuie să ne grăbim. Hai, şi-acum du-te! Sunt obosit!

Când Matei ajunse la uşă, îl opri. De data aceasta stătea în lumină, putea fi văzut bine la chip şi, cu toată oboseala, în colţul gurii îi tremura un fel de zâmbet puţin cam şoltic.

— Ia mai stai o clipă, Matei! Am uitat să te întreb ceva: cum naiba te-ai băgat tu în treaba asta? Ce-ţi veni să fii director de şantier?

— Dumneavoastră m-aţi pus.

— Aşa e, uitasem; Donos a stăruit. Am să-l trag la răspundere pe el. Păi te pricepi tu la vapoare?

— Mă pricep. Pe vapoare am fost de la treisprezece ani. Ştiu tot ce-i în burta lor; am frecat rugina în cală până am crezut că ruginesc eu.

— Nu-i totuna să le construieşti!

— Dar la cazangerie ce-am făcut? Ia uitaţi-vă la mâinile mele, că n-am altele de schimb.

— Nu-i totuna, nu-i totuna! Oi fi îndoit tu coaste, dar de construit n-ai construit nimic!

— Ba da, o barcă, mai demult, când eram mic.

Zâmbetul de pe buzele secretarului se întinse pe tot chipul, şi el izbucni în râs.

— Ce vorbeşti!? exclamă, foarte bine dispus. Şi-a mers pe apă?

— Am fost cu ea şi la pescuit!

— Aşa? Atunci nu mai am nicio grijă! Să fii mâine la tren.

Şi-acum fugi!

În repausul de la ora unu, după ce prânzeau, oamenii îl găseau uneori pe Cocoş în uşa cantinei, pe un scăunel cu trei picioare, ca al cizmarilor.

Aici muncitorii nu pierdeau vremea ca la alte cantine; cum intrau, fetele în şorţuri albe se şi înfăţişau în şir, cu castroanele. Rămânându-le destul timp până la ora două, unii se mai opreau după masă în uşă, să fumeze o ţigară şi să stea de vorbă cu omul care, ce mai încoa, încolo, le făcuse o mare înlesnire. De la o vreme, acest colocviu deveni obicei pentru mai toată lumea. Fetele scoteau băncile afară, oamenii se aşezau în voie, se ştergeau la gură, fumătorii îşi aprindeau ţigările şi începea vorbăria.

Băgaseră cu toţii de seamă că responsabilul cantinei umbla tot timpul înmănuşat, în plin miez al verii, când

fiecare om caută să aibă pe el îmbrăcăminte cât mai puţină. La el deprinderea se arăta aşa de veche şi de deplină, încât parcă nici nu mai ştia de ele, simţind pielea mănuşilor ca pe propria lui piele. Pe cea din dreapta încai o mai scotea câteodată, când avea de scris, sau când dădea mâna cu oamenii;

curioşii se uitau atunci, dar nu descopereau nicio ciudăţenie, nici semne de lepră, nici vreun tatuaj cu imagini de ruşine, cum au uneori marinarii.

— Bre, nene Cocoş, îl întrebă într-o zi unul, nu ţi-e cald cu mănuşile alea?

— Cum să-mi fie cald? Mie încă mi-e teamă să nu-mi degere mâna.

Era tare mucalit responsabilul cantinei, şi câştigase repede dragostea oamenilor. Veneau din ce în ce mai mulţi să-i asculte trăsnăile.

Îl întrebau despre toate, numai despre viaţa lui nu îndrăznise nimeni să aducă vorba; nu te iei aşa, din senin, de un om să-ţi arate ce are în inimă.

Abia mai târziu după vreo săptămână de prietenie, zise unul, curios să afle dezlegarea ciudăţeniei:

— Măi frate, dar mai la urmă cum te cheamă pe dumneatale?

Dacă te cheamă Cocoş, de ce-ţi mai zice şi Cocean?

— Cine-mi zice-aşa?

— Directorul.

— Şi Donos.

Prin această constatare era limpede că se făcea o legătură între tustrei – legătură cunoscută altminteri de toată lumea; dar de unde pornea ea anume?

— Cum mă cheamă pe mine? Hei, măi băieţi, poate că nici

Dumnezeu nu mai ştie. Asta-i poveste lungă, să v-o

spun nu mi-ar ajunge o lună…

Şi îndată, închizându-se în sine, Cocoş nu mai adăugă nimic în ziua aceea.

Ana Odeta ar fi vrut să mănânce şi ea la cantină; oamenii erau mulţumiţi, spuneau că mâncarea e bună, dar se sfia să se ducă între atâta lume. Rămânea în birou, uneori uitând chiar să desfacă pacheţelul cu mâncare de acasă – îl lua fără nicio tragere de inimă. Se sfâryse cu inventarierea materialelor aflate afară, nu mai avea des prilejul să se plimbe prin curtea şantierului. Câteodată, în ora de repaus, ieşea până la malul Dunării, şi de-acolo privea cu ochii împietriţi apele tulburi, sălciile, balta – peisagiul copilăriei. Ar fi vrut să întindă braţele, ca pe nişte aripi, să planeze asupra lui şi-apoi să se scufunde în el, ca într-o apă a tuturor alinărilor. Se petrecea în fiinţa ei o răscoală, în ce chip nu-şi dădea seama; ura viaţa de ieri, de azi şi de mâine; ar fi vrut să adoarmă, sau să moară, fără spasm şi durere. Şi totuşi, inima ei avea uneori câte o tresărire, fără să ştie din ce se stârnea anume; dintr-o speranţă nedefinită, dintr-o aşteptare?

Seara, odată cu căderea întunericului simţea în ea disperarea calmă şi fără leac a deşertăciunii. Nu avea niciun rost în lume, nu folosea nimănuia. Nu mai primea veşti de la Miltiade – plecase pesemne, trecuse ziua fixată de el în scrisoare – şi abia acum, când ştia că n-o să i mai vadă cât e lumea, se trezea în ea ura împotriva acestui om care-i nimicise dreptul la fericire.

Câteodată, mergând spre casă, în serile calde din mijlocul verii, îşi simţea, aproape cu spaimă şi cu ruşine, alcătuirea ei de femeie şi neîmplinirile. În asemenea clipe, dacă i-ar fi ieşit un bărbat în faţă, având doar atâta putere încât s-o cuprindă în braţe, poate i-ar fi topit spaima, i-ar fi alungat ruşinea, şi ea ar fi căzut la picioarele lui, aşteptând o izbăvire.

Dar cine şi unde era bărbatul acela?!

Ajunsă acasă o cuprindea oboseala şi adormea, cum dorm toţi trudiţii, fără să simtă afară, pe cer, stele. Iar a doua zi înaintea zorilor, sărea din aşternut cu simţământul ciudat că se năştea astăzi a doua oară, cu anii împliniţi, dar cu toate drepturile şi speranţele puse în faţa copilului. Era ceva nou această deşteptare şi grija de-a ajunge undeva, la oră, unde o aştepta o îndatorire, cum ar fi aşteptat-o un bărbat, oferindu-i iubirea.

Apoi începeau să vină oamenii în biroul întunecos al magaziei, şi timpul cât avea de lucru cu dânşii îşi uita fiinţa renegată, se vedea altfel, ca şi cum într-adevăr s-ar fi născut din nou în dimineaţa aceasta, cu o menire clară – să împartă piese şi unelte din magazie, fiind şi ea de un folos, cuprinsă în hora măsurată şi gravă a tuturora.

Îl vedea pe acel om câteodată – nu mai îndrăznea să-i spună

Meit nici în amintire, şi Matei, numele pe care i-l dădea toată lumea, i se părea străin, aspru, cu toată muzicalitatea celor trei vocale.

Avea clipe de îndoială că el ar fi marinarul, mecanicul de pe Neptun, de a cărui prietenie se bucurase o vară…

El ieşea de la birou în unele ore şi străbătea repede şantierul, intrând pretutindeni, pe la toate atelierele, apoi cobora la Dunăre, unde rămânea multă vreme. De acolo, se întorcea urmat totdeauna de cinci-şase oameni, intra iar prin ateliere – numai la magazie nu venea niciodată. În mijlocul acestei vieţi alcătuite din zale care se legau între ele încercuind şantierul, magazia era o za moartă.

Din partea ei, Ana Odeta se ferise să-i iasă în cale, ca şi când întâlnirea cu el, noua confruntare, ar fi trebuit să aibă alte urmări decât primele, datorite numai întâmplării. Dar era mulţumită să-i fie în preajmă, la fel cum în copilărie o bucura gândul că el doarme aproape de patul

ei, la câţiva paşi, sub coşul vaporului.

În afară de prietenia lui, rămasă în amintire, îşi găsise la şantier o prietenie nouă, băiatul de la trasaj, Kreis, întâlnit aici în primele zile.

Cu toată tinereţea lui, Kreis Vasile avea de pe acum o faimă şi-un nume. Inginerul Dutchievici, care nu arăta simpatie făţişă nimănuia, îl socotea cel mai bun trasator, punându-l înaintea altora, rutinaţi, mai vârstnici şi mai vechi în meserie. Pe lângă învăţătură.

băiatul avea o pasiune vădită pentru geometria aceasta practicată în dimensiuni uriaşe; aşa se explica râvna pusă de el în orice lucrare.

Dar pe lângă pricepere, pe lângă râvnă şi pasiune, Kreis mai avea şi-un simţ al proporţiilor, al liniilor, atât de trebuitor meseriei, şi fără care însuşirile celelalte nu şi-ar fi putut da niciodată întreaga măsură. Ochiul lui cântărea curbele cu precizia unui instrument neaflat încă în nicio sală de trasaj din lume, o linie stabilită de el nu se rectifica niciodată, erorile rămâneau altora – era stăpânul imensei planşete şi-al spaţiului în care vasele desenate îşi dezvăluiau închipuirii a treia dimensiune…

Venea la magazie după creioane, după pensule, după vopsele şi îşi făcuse aproape un obicei să caute ora când găsea aici mai puţină lume. Ana Odeta îl privea cu simpatie, fiindcă vorbindu-i despre sala de trasaj, o ducea parcă în altă lume…

Nu-i plăcea lucrul la magazie, înţepenită pe scaun, strivită de pereţi şi de rafturile cu piese sau scule; nu-i plăcea Uică, asprimea lui când erau oameni, blândeţea linguşitoare când rămâneau singuri, nu-i plăceau mustăţile lui ascuţite şi ochii cu viclenia lor, şi felul tainic cum şoptea cu câte unii prin colţuri, nesfiindu-se de dânsa, ca şi când i-ar fi fost complice la intrigă şi potlogărie, sau ca şi

când nu ar fi luat-o în seamă mai mult decât masa unde stătea ea să scrie.

Ar fi vrut să plece de-acolo, dar n-o ispiteau nici celelalte birouri – aceiaşi pereţi, furându-i aerul şi lumina zilei, ţăcănitul maşinii de scris, fumul de ţigară, scrumierele pline, scuipătorile din colţuri, coşurile de hârtie, şi iarăşi dosare, şi indigo, şi creionul chimic.

Mai degrabă s-ar fi dus la strung, sau la cazangerie dac-ar fi ajutat-o puterile.

Sala de trasaj, îi explicase Kreis, era inima şantierului; nicio bucată de fier, nicio tablă nu intra în cazangerie, până nu i se dădeau de aici, pe şabloane, forma, dimensiunile, locul fiecărei găuri, punctate milimetric, una câte una, zecile, sutele de găuri. Iar când ieşea din ghilotină, din poansoneză (maşinile cu care cazangiii executau comanda şablonului) şi se ducea pe cală, fiecare latură trebuia să cadă acolo unde îi era locul, fiecare gaură din sutele de găuri trebuia să se potrivească întocmai şi întocmai pe tabla vecină, trasată altă dată poate de altă mână.

În ora de repaus, între unu şi două, Ana Odeta se ducea uneori acolo, la îndemnul lui Kreis. El venea curând după dânsa, cu mâncarea în gât, cu o bucată de pâine în mână, şi-o plimba pe planşeta verzuie, arătându-i încâlcita urzeală de linii negre, albe, roşii, care-i împăienjeneau privirea.

— Asta-i prova şlepului de o mie de tone…

Privea liniile cu un fel de neîncredere, cu un fel de uimire – forma abstractă a vasului pe care se născuse, pe care îl cunoscuse, concret, din copilărie, cu care umblase de la Turnu-Severin la Sulina, în călătorii care ţineau săptămâni de zile şi nu se sfârşeau decât ca să înceapă altele, până îngheţa Dunărea. Mergeau în convoaie, câte patru, şase, opt, zece, pe un şir, pe două, pe trei, alcătuind

o lume plutitoare, câte şlepuri atâtea familii, cu coteţe de păsări, cu porci rozând coajă de pepene, cu câini zbenguindu-se pe punte, sau lătrând la câinii convoaielor întâlnite în cale, cu rufe întinse pe frânghie, ca nişte pavilioane multicolore…

Hala aceasta unde şlepurile zăceau pe planşetă, în starea lor germinală, i se părea o sală de bal – îndată avea să se audă muzica

— Şi uriaşii întinşi pe podele, ridicându-se, să înceapă un fantastic dans al vapoarelor, prinzând-o între ele, învârtind-o până la ameţeală şi învăluind-o cu plasa de linii roşii şi albe, să crezi că sunt serpentine.

Acest colţ al şantierului însemna pentru ea o ispită din ce în ce mai mare. Când intrase prima oară aici, descoperise că jos se vedea

Dunărea; n-o despărţea de apă decât un rând lung de geamuri – măcar unul din cei patru pereţi îi dădeau libertatea privirii. Şi chiar din clipa aceea visase să se mute la trasaj, să scape de Uică şi de magazie. Dar pe ce să-şi întemeieze cererea de mutare, când, în afara

Dunării, care se vedea de la geamuri, restul îi era străin în această sală?

Multe zile îşi păstră gândul în taină, neîndrăznind să-l mărturisească nici măcar lui Kreis şi nemărturisindu-şi-l nici ei în întregime. Fiindcă în dorinţa ascunsă de a deveni trasatoare, se ascundea credinţa că o îndeletnicire mai grea, mai utilă, putea s-o ridice pe altă treaptă în ochii ei şi în ochii tuturor judecătorilor, după vechiul dicton care spune că nimic decât munca nu înnobilează mai mult omul, adevăr pe care acum îl simţea, cu sete, cu durere, până în fundul inimii. Şi-acolo avea putinţa, în sfârşit, să întâlnească uneori un om pe care n-avea cum îl întâlni la magazie; oricâtă spaimă i-ar fi trezit omul acela, în ea se năştea, din ce în ce mai chinuitoare, nevoia de a i se afla

măcar câte o clipă în preajmă, dar demnă, prin strădania ei şi prin recunoaşterea celor din preajmă.

Cu aceste gânduri neclare, continua să vină la sala de trasaj în orele de repaus, să-i ceară explicaţii lui Kreis, să privească uneltele de pe planşetă, să-şi însuşească alfabetul trasatorilor, pe care nu-l învăţase la şcoală.

Şi-apoi într-o zi, simţi că toate acestea încep să-i aparţină; privi în jur cu uimire; nu ascundeau o taină prea mare. Luă o şipcă, o şuviţă de lemn, dreaptă, tăiată pe fibră, de zece metri lungime, o arcui, i se păru că sună ca un fund de vioară – unealta cea mai preţioasă a trasatorului: din arcuirea ei se naşte forma vapoarelor. Ridică o greutate de fontă, avea douăzeci de kilograme, cu ea se fixa şipca pe podele – putea s-o ducă, nu îi frângea şalele; şi-apoi mai lucrau şi alte fete acolo, n-or fi fost ele din altă sămânţă decât a femeilor.

Dar tot n-ar fi îndrăznit să-şi mărturisească dorinţa, dacă n-o îndemna chiar Kreis. Într-o zi, el îi aduse o carte de geometrie pe care învăţase în şcoală. Învăţase şi ea, ştia câte unele, ce-i un unghi drept, două paralele, două triunghiuri asemenea, îşi mai amintea chiar şi teorema lui Pitagora, căreia şcolarii îi spun „puntea măgarului”.

Nu luă cartea acasă, n-ar fi avut nici timp, nici liniştea s-o străbată, dar la birou, printre picături, începu să-i cerceteze cu timiditate filele, şi văzu că totul îi apărea mai limpede acum, decât în puţinii ani ai şcolii; poate atunci nu-i era gândul la o învăţătură fără folos fetelor; ştia croitoreasa destulă geometrie ca să le croiască rochiile, pe umeri, pe talie, pe şolduri, până deasupra rotulei.

Acum, cartea îi făgăduia un folos practic, şi gândul că ar putea deveni trasatoare o făcea să desprindă de la prima citire înţelesul unei explicaţii, cu care îşi bătuse alteori capul ore şi ore.

Unele ştiinţe, şi printre ele geometria, nu se înfăţişează, spre deosebire de altele, ca un şir lung de uşi pe care trebuie să le descui cu migală cucerind trudnic spaţiul dintre ele. Geometria îţi pune în faţă o singură uşă, şi aceasta se deschide asupra unei hale, ca o uriaşă cupolă de sticlă, unde, dac-ai pătruns, dezlegând secretul încuietorii, se dezleagă toate secretele, dintr-unul în altul, ele apărându-ţi limpezi şi fireşti ca lumina zilei.

Ana Odeta, care la anii şcolii avusese griji mai mari defeât învăţătura, nu simţise niciodată prea multă tragere de inimă pentru manuale; dar în fundul sufletului, le pizmuia pe fetele de la liceu, unde ea nu putuse să ajungă – şi mai cu seamă pe cele studioase, premiate în toţi anii, care, cu ghiozdanul la subsuoară, vorbeau pe stradă, ca nişte profesoare, despre algebră, fizică şi latină. Acum vedea că ştiinţa, cât începea ea s-o pătrundă, nu-i o consolare pentru făpturile clădite rău de natură; o minte mai cuprinzătoare nu-i dată ca să compenseze defectul arhitecturii. Şi, mulţumită până azi de ceea ce putea să poarte fără sfială în văzul oricăruia, constata, cu o mândrie nebănuită, că avea însuşiri la care nici măcar nu râvnise – puterea de a înţelege abstracţiunea, de a construi cu mintea eşafodaje, altfel ascunse simţurilor directe, de nevăzut cu ochii, de neatins cu mâinile.

Dar sala de trasaj rămânea încă departe, ca într-o altă lume, unde nu i se părea îngăduit să ajungă decât cu închipuirea. Uneori se întreba dacă nu-i sortită să rămână toată viaţa la magazie, în mirosul de metal şi vopsele, fără aer, fără lumină, şi-atunci săptămânile, şi lunile, şi anii, şi răsuflarea ei, şi bătăile inimii i se păreau inutile.

Aşa gândea, aşa simţea în ziua când o întâmplare neaşteptată îi aduse în suflet un binefăcător val de căldură.

Se dusese la prânz, în ora de repaus, pe malul de deasupra calei să privească Dunărea, cu briza pe obraz, cu

soarele în spate, într-un amestec voluptuos de senzaţii. La sud se făceau lucrări mari – nu le înţelegea rostul – se săpa malul, movile uriaşe de pământ se transportau cu vagonetele şi erau aruncate în fluviu, care le înghiţea fără să lase urme. Nu lucrau maşini, numai oameni, puzderie, şi sub cazmalele lor, care fărâmiţau faleza, ca pe o barieră inutilă, parcă se schimba întreg peisajul Dunării.

Pretutindeni se vedeau ţăruşi, reperele transformării, şi cine avea ochiul deprins să citească semnele vedea de pe acum, panoramic, cala nouă întinzându-se până sus, la ateliere.

Sus se turnau temelii, deasupra lor aveau să se ridice ziduri de cărămidă şi să se facă acoperiş susţinut de ferme metalice, îmbrăcat tot numai în sticlă; era noua hală a cazangeriei, prima din cele trei plănuite, toate pe măsura viitoarei cale. Jos, pe cala veche, la

Dunăre, se vedeau în linie ultimele pescadoare, la umbra cărora stăteau întinşi marangozii la odihnă. Se lucra acum pe punte, la terminarea suprastructurilor; unele vase aveau montate elicea şi cârma, altora li se vopsea bordajul, sau li se îmbrăca în tablă de aramă carena. Grinzi groase de lemn, înşirate spre apă, arătau că se pregătesc săniile de lansare. Totuşi ceva neobişnuit se întâmplase acolo. Ana

Odeta nu-şi dădea seama ce, dar trecuse luna, şi pescadoarele nu erau gata, cum făgăduiseră marangozii la prima adunare a şantierului…

La nord, unde era cazangeria veche, afumată ca o potcovărie, lucrul părea lăsat în părăsire. Şiruri de table pătate de rugină alcătuiau fundurile neterminate ale celor patru şlepuri începute cu aproape trei ani în urmă. Soarta lor nenorocoasă părea că se menţine;

nu se vedea niciun semn de urnire, nu era nicio forjă în preajmă, nu se mai bătuse un nit, nu se mai pusese o

tablă nouă.

Mai multă viaţă era pe malul de dincolo, în jurul barăcii de scânduri care se ridicase repede, în câteva zile; şlepurile în reparaţie se vedeau pe uscat, urcate pe scaleuri.

Era aproape de necrezut cu ce repeziciune luase naştere această anexă a şantierului, pe pământul sterp, umbrit de rare sălcii bătrâne

— Până acum numai loc de odihnă pentru păsările cerului.

Ana Odeta, care cunoştea Dunărea şi locurile acestea, fiindcă ele îi fuseseră ograda neîngrădită a copilăriei, privea cu o uimire naivă transformările. Să fi fost ele reprezentarea concretă a ceea ce la şedinţe şi în ziare se numea viaţa nouă? Era ceva nou, fără îndoială, dar ei i se părea că totul porneşte numai din mintea, din voinţa şi din inima unui singur om, cel care rupsese inerţia – şi se gândea la el cu o tristă mândrie… Je *

Cum stătea aşa pe faleză, privind valurile, ochii i se opriră distraţi pe un grup de şlepuri, ancorate lângă malul celălalt, la vreo două sute de metri mai în josul Dunării. Ieri la prânz, nu fuseseră acolo, veniseră după aceea, cine ştie de unde şi în ce timp al zilei?! Erau trei, toate ale Societăţii Franceze de Navigaţie Dunăreană – le recunoştea culorile pictate pe parapetul din prova. De altfel, cu toată depărtarea, ochii ei exersaţi în largul peisaj al Dunării desluşeau chiar şi iniţialele, de o jumătate de metru înălţime-SFND – iar alături, numerele. & iqiKS? b „iilsrtist i

Şi deodată, ochii i se măriră, respiraţia i se opri, cu o tresărire.

Dar nu se înşela, vedea bine fiecare cifră, 1001, un număr care se ţine uşor minte, şlepul unchiului Mihalis!

Prima ei pornire fu să se repeadă jos, să caute o

barcă şi să ajungă acolo. N-o mai văzuse pe Pepa din 1943, o ocolise şi-apoi îi pierduse urma. Iar acum venise, adusă de Dunăre, când nu se aştepta s-o vadă şi când avea nevoie de ea ca de nimeni altcineva pe lume…

Se înfrână, se făcea curând ora două, nu putea să lipsească de la magazie. Trecuseră atâţia ani, puteau să mai treacă patru ore. Avea să se ducă seara, la şase, când se lăsa lucrul în tot şantierul. Fiindcă, începând de săptămâna trecută, la programul zilei se adăugaseră două ore suplimentare, excepţie făcând doar unele birouri. Oamenii se bucurau că lucrează, să câştige mai mult, toamna nu era departe şi creşteau nevoile; destul pierduseră vremea…

La ora şase, coborî pe cală şi se duse la pontonul nou făcut, unde acosta bacul care transporta dincolo materialele şi oamenii.

Acum bacul tocmai venea, aducând primul grup de muncitori, şi-ndată ce-i debarca, pornea înapoi după ceilalţi. Dar Ana Odeta nu avu nevoie nici; de această mică aşteptare două bărci se pregăteau să plece în baltă, cu responsabilul cantinei.

Cocoş îşi făcea aprovizionările abia după ce lăsau lucrul zidarii, care construiau noul local, clubul şi cantina. Nu avea inimă să părăsească binaua, ardea de nerăbdare să vadă cum; cresc zidurile* de parcă şi-ar fi făcut lui casă de mire; şi-apoi se ştie că la grădină e biiie să mergi seara, pe răcoare! o: oq *zm* leâsiq. svobloM» ib siiiasn

Acum Cecoş tocmai cobora malul, în salopetă albastră, stropit de mortar ca salahorii „jsahiq cbev pa & Dnfesl, *inui* nib 3.

r: – Pofteşte cu noi, domnişoară! se adresă fetei, înţelegând că ea aşteaptă bacul să treacă Dunărea. Dacă doreşti, te aducem şi înapbiy-6 sţef: §’brăi «ano» zb. cum o să -*nur*. qolş îndată trecu în barcă, şterse cu batista bancă

destinată musafirei, îşi scoase mănuşa dreaptă şi-i întinse mâna, cum fac cavalerii, ajutându-i să treacă peste copastie; n-avea de unde şti că pentru ea barca fusese leagănul copilăriei. jiadr-i 12 oim» a lui tiib

Da, era el, Timone, cu faţa îmbătrânită înainte de vreme; purta şi acum tot timpul mănuşile pe mână şi n-o trecea prima oară peste

Dunăre. Se schimbase ca rare într-atât ca să n-o recunoască nici snfigaf ev o? OTLSi-JjtiTEnilvt Jşnide-slamsq Sful anoctev *v*

Ana Odeta se uită la el pe sub gene; îi era frică să nu-i întâlnească privirea. „Timone, Timone, e cu putinţă să nu-ţi aduci aminte în>iiodm! i ssiiini sâqnu-*tn.9* 10.it bb *juw-i* & *d*. sq srtnn rudrir/j

Spre liniştea ei, nici Cocoş n-o privea decât cu aceeaşi fereală;

O mai văzuse de câteva ori, prin preajma magaziei, însă imaginea ei i se întipărise numai fugar pe retină: n-avusese niciodată răgazul s-o developeze în primejdioasa desăvârşire în care-i apăruse lângă ponî QOT – ascâsseară D.irbo nî act/bib i-aiclumuH s» b triji/q siidio

Acum erau faţă în faţă, avea prilejul cel mai bun s-o privească bine – şi-abia dacă îndrăznea să-şi ridice pe furiş câte un sfert de ochi dinopanfJU & nierti ElabQ *mA*.înqa jnî /-;! zb osăv o-h sq-l

— V-aş ruga să mă lăsaţi la şlepul de colojj 1001! zise Ana

Odeta, adresându-se sau lui, sau barcagiului.

Abia când ajunseră la şlep şi ea puse piciorul pe scară îndrăzni

Cocoş să-şi ridice privirea. Fata, apucată cu mâinile de parâme, se răsuci din talie şi întoarse capul să-i mulţumească, să-i spună bună searaifelţnjijpâtMÂdedt-săjmibâifââniilf. *ztumsil h* ssţdisni) i? – ubnâiiKSC

— Venim să te luăm, domnişoară? m; tqfit nu *a. tă U*, îşi închipuia că ea n-o să doarmă pe şlep, în mijlocul Dunării.

— Nu, mulţumesc! răspunse dânsa, zâmbindu-i din inimă.

O asemenea făptură, surprinsă în mişcarea de acuma, cu braţele întinse după parâmele scării, cu un picior îndoit din genunchi pe treaptă, cu altul întins, părăsind copastia, cu mijlocul subţire arcuindu-se, vestind parcă o aruncare în gol, un zbor, nu o prăbuşire, îi amintea o plăsmuire rămasă mult timp în ochi, un înger la o mănăstire din Moldova, pictat sus pe bolta cupolei… Numai că îmbrăcămintea făpturii de astăzi era pământească, şi-n mişcarea ei, bluza ieşise din fustă, lăsând să se vadă pielea.

Ana Odeta ajunse sus fără să ştie ce tulburare provocase în urmă.

Era un şlep mare, de peste o mie de tone, cu puntea ruginită şi goală. La început i se păru părăsit – nu se simţea nicăieri nicio mişcare; apoi, peste acoperişul cabinei văzu ridicându-se fum pe coş, la bucătărie. Era un fuior albăstrui, subţire, topindu-se pe cerul rozviolet al înserării. Şi imaginea aceasta, în liniştea bălţii, în pustiul din jur, paşnic şi toropit, strânse inima fetei ca un cleşte mic, dulce, dureros şi blând. Purta cu sine, neştearsă şi de neuitat, amintirea acestor înserări tihnite, când nu mişcă nimic în jur, ci doar apele fluviului clipocesc, iar fumul, la bucătărie, vesteşte ora cinei, masa care se va pune lângă peretele cabinei, felinarul care se va legăna deasupra, luminând chipurile oamenilor dragi, astăzi pierduţi.

Rămase pe loc, ţinându-se cu amândouă mâinile de balustradă;

cablul întins pe bastoane de fier era împrejmuirea simbolică a acestei ogrăzi, despărţind-o de străini, şi ei i se

părea că, în sfârşit, a ajuns acasă, după un drum greu şi lung.

Apoi, în spatele cabinei se auziră paşi bocănind pe tablă – saboţi de lemn, şi de după perete se ivi o femeie, scundă, cu părul alb, orbită puţin de fumul care-i dăduse în ochi. O recunoscu, era

Pepa, îmbătrânise mult, se îngrăşase, umbla greoi, cu braţele îndepărtate de trup.

Pepa n-o văzu de la început. Ana Odeta înaintă spre ea, căutându-i ochii în lumina de asfinţit. Aceeaşi bunătate calmă şi statornică, ştiută de mult, se citea pe chipul bătrân. Şi când fu aproape, văzu că pe chipul înecat în grăsimi, care ştergeau vechile trăsături, ochii rămăseseră aceiaşi: lăcrimau puţin de fum. Dar erau ca altă dată, de albastrul cel mai limpede care se poate închipui, ei singuri păstrându-şi tinereţea şi lumina, prin ei citindu-se blândeţea şi bunătatea acestei făpturi.

La doi paşi, Ana Odeta se opri; dacă Pepa nu întindea braţele s-o cuprindă, simţea că va cădea în genunchi.

Bătrâna avea ceaţă în ochi, apoi ceaţa se risipi, şi ochii se măriră, calzi şi uimiţi.

— Anuţa! Să fii tu?…

Braţele îi atârnau greu, departe de trup, ca şi când la subsuoară ar fi avut nişte săculeţi cărora dacă le dădea drumul, cădeau la pământ. Când fata se lipi de pieptul ei – se simţi ocrotită, regăsi, fără gesturi şi fără cuvinte, dragostea pe care Pepa i-o purtase de mic copil.

Mătuşa ridică braţele, greu, ca şi când ar fi fost ruginite la încheieturi, îi cuprinse obrazul în palme şi începu s-o dezmierde, cu mâinile tremurând. Mirosea a bucătărie, a ceapă prăjită, a untdelemn încins, dar ce alinare însemna mângâierea ei!

— Pepa, când aţi venit?

— Aseară, numai că, uite, ne-au ancorat departe de târg!

— Şi unchiul Mihalis?

— Nu-l ştii? A plecat cu barca mai adineauri, după rachiul lui. Ar fi fost mai bine să ne ancoreze la vadul Chelarului; aşa avea cârciuma peste drum.

— Tot voinic?

— Voinic; sămânţă uscată de kefalonit!

Şi Pepa copilărise pe apă, aşa fusese sortit neamul. Zaharia, fratele ei mai mare, tatăl Anei Odeta, o ţinuse la el pe şlep, până în iarna când, nimerindu-se în docuri alături cu şlepul pe care era cârmaci căpitanul Mihalis, îi găsise mirele în acest vecin.

Ana Odeta rămase până târziu la ei; i se părea că timpul se întorsese cu mulţi ani în urmă – tiâţi?

Aveau două cabine mici, la pupa, lângă ghereta timonei, încăperi ca de jucărie, cu pereţi de scânduri vopsite în albastru-stins, cu tavanul la o palmă de creştet – ea le cunoştea de mult; cabinele cârmaciului se iânfăţişau cam la fel pe toate şlepurile, numai înăuntru erau vopsite în chip diferit. Pe timp de vară, la amiază, se încingeau aşa de tare, că nu puteai rămâne înăuntru fără să leşini. Dar cine te silea să stai acolo, când afară briza adia atât de plăcut? Şi acum.

Ana Odeta s-ar fi întors bucuroasă la viaţa aceasta, chiar dacă n-ar fi recăpătat odată cu ea tot ce înseamnă mângâiere şi pace în viaţa unui copil.

Se întoarse şi unchiul Mihalis, cu o ţuică în burtă şi cu vreo patru într-un şipuleţ turtit, pe care-l purta în sân. Avea mai puţini ani decât nevasta, sau ea se trecuse înainte de timp. Lui nu i-ai fi dat astăzi peste cincizeci şi cinci, pe când ea părea să aibă şaizeci, poate chiar mai mult.

Oricum, Ana Odeta îl recunoscu aşa cum îl ştiuse,

înalt, slab, dar oţelos, negru la faţă, cu obrajii supţi, osoşi şi plini de ţepi, urcând scara de frânghie ca un tânăr mus.

O opriră la cină – îndată se puse masa, lângă peretele cabinelor, întocmai după regula pe care fata o ştia de mult. După colţul celălalt, era coteţul găinilor, le auzea cârâind, potolite, se apropia ora de somn, venise amurgul din baltă, aducând mirosul umed de salcie şi de pir. Dulcele ceas al înserării, lângă cei care-ţi sunt dragi şi-ţi redau, o clipă, ceva din trecut!

— Zi, beţivul a murit! spuse unchiul Mihalis, rupând, fără să ştie, urzeala de vis.

Fata se trezi, îşi scutură capul şi privi puţin ameţită în jur.

— A murit…

— Aud că l-au găsit cu clondirul la căpătâi!

— Nu-i adevărat!

— Daţi-i tihnă măcar în mormânt! zise Pepa, cu glasul ei ostenit şi bun.

Dar tihna o dorea pentru nepoată – nu voia ca ea să-şi mai aducă aminte de casă. Ştia ce necumpănită fusese viaţa ei în ultimii ani; pe Dunăre, veştile merg duse de vânt.

— Fă-i o cafea nepoatei! zise unchiul Mihalis.

Se sfârşise cina, întârziau în faţa mesei, tăcuţi, vorbiseră şi despre

Costea, om atât de aşezat şi de bun – păcat că n-avea o nevastă potrivită lui – şi despre alţii nu mai avură ce spune: între ai lor nu mai era nimeni viu. Dar cu tot valul de tristeţe care venise deodată.

Ana Odeta era fericită că se afla astă-seară aici.

— Aveţi cafea adevărată?

Îi plăcea cafeaua, pentru gust, pentru aromă, era o deprindere căpătată timpuriu; oamenii care trăiesc pe apă o preţuiesc în alt fel decât lumea cealaltă. Şi-apoi o găsesc

mai uşor – drumul cafelei, pornit din ţări îndepărtate, se întretaie adesea cu al lor.

Nu mai băuse cafea adevărată de mult… Unchiul Mihalis o lua de pe la marinari, de pe vapoarele străine, dând altceva în schimb.

Nu era patima lui, ci a nevestei; fără cafea, Pepa nu putea să trăiască, deşi medicii o sfătuiau s-o lase, ameninţând-o că îi primejduieşte sănătatea. Sfaturi zadarnice!

— Cu cafea am să mor; fără cafea sunt gata moartă!

După ce ibricul dădu în clocot, pe jăratec, intrară în cabina din dreapta, mai curată, salonul în care încăpeau cel mult patru oaspeţi. În mica încăpere albastră era doar un pat îngust, înghesuit în perete, un cuier, o oglindă şi-o masă de două şchioape.

În aer plutea aroma cafelei… Adulmecând-o, Ana Odeta regăsea aroma copilăriei; cabina semăna întru totul cu aceea în care crescuse, pe şlepul celălalt, al familiei, dispărută astăzi.

— Cât rămâneţi aici? întrebă, răsturnând ceaşca în farfurioară, ca Pepa să-i ghicească.

Şlepul avea să rămână pe loc multă vreme, trebuia reparat fundul, schimbate numeroase table. Societatea nu hotărâse nimic, şantierele lucrau altceva, aveau comenzi care nu îngăduiau amânare 5

s-ar fi putut să lâncezească aşa luni şi luni, şi unchiul Mihalis era necăjit: fără prima de navigaţie, numai cu leafa, nu ştia cum vor trăi.

— Bani nu-ţi pică, nici drum! zise Pepa, cu ochii în ceaşcă.

Şi aşteptă să simtă din respiraţia fetei reacţia ei în faţa acestei prevestiri. N-o întreba, dar ar fi vrut să ştie: socotea să se mărite, avea pe vreunul în gând?

Respiraţia nepoatei nu se schimbă.

— Iată colea un bărbat…

Tăcu, aşteptă. Fata se apropie fără voie de ea. Pepa simţi, inedită. „Ce fel de bărbat?”

— Unul înalt, om însemnat, mamă…

Iar aşteptă, pândind. Respiraţia fetei se aprinse puţin.

— Dar cam îndoit. A fost o ceartă între voi?

Pândi. Răsuflarea fetei era tulburată. Oare să nu crezi? Nu fusese ceartă, nu avusese cum, dar n-o despărţea de el un gard de sârmă cu ghimpi? O cuprinse un tremur în trup; cine era acel om şi de ce se gândea acum la el, când nimic nu-i făgăduia măcar o privire a lui?

Tocmai atunci, sub bordajul de fier se auzi un glas, pe care Ana

Odeta îl cunoştea, dar nu aşa de timid:

— Domnişoară, mai eşti aici?

— Iacătă-l! zise Pepa. El e! Am ghicit?

Fata ieşi şi se duse la scară şi nu era atât de întuneric, încât să nu-l vadă pe Cocoş; venise anume s-o caute, nu se întorcea acum de la grădinărie: barca era goală, lipsea şi barcagiul, iar el îşi lepădase bereta caraghioasă din creştet, se piaptănăse lins, în locul salopetei pătată de var îşi pusese haine curate, de dril.

— M-am gândit că n-ai cu ce te întoarce, vorbi cavalerul, cu o timiditate nepotrivită firii lui hazoase, nici glasului aproape anormal de profund. Dacă vrei, te duc dincolo; să n-ai teamă, am mai umblat pe Dunăre!

Îl ştia, îl văzuse, ţinea minte cum venea de la bostănărie cu câte douăzeci de pepeni în barcă… Venea tot aşa, după căderea serii, se lipea de bordaj şi-o striga – pe atunci nu-i spunea domnişoară:

— Pui de iepure, hai să ronţăi bostană!

Ea ieşea, în cămaşă de noapte, cu picioarele goale, el se urca pe punte, trăgea pepenii sus, legaţi dinainte cu

sfoară, îi spărgea dintr-o buşitură şi-apoi, fiecare cu câte o bucată în mână, îşi înfundau faţa în dantelăria apoasă şi dulce, înfulecând-o sălbatic, ca fiarele.

O uitase şi el, iar azi o regăsea în altă piele, şi-o dorea cum sunt dorite femeile; ar fi frânt-o cum frângea pepenii odinioară, ar fi înfulecat-o – şi, neştiind că ea e Pui de iepure, nu şi-ar fi dat seama de profanare. Pentru altceva, de ce-ar fi trecut Dunărea iarăşi?

Bătrânii rămăseseră în cabină, să nu tulbure idila de afară.

După ce îi trecu mirarea, Ana Odeta avu o pornire de ură. Fusese adulmecată adesea, ştia că aceasta îi este menirea, cum îi era menit Dunării să curgă spre mare, n-o jignise stăruinţa nici unuia din bărbaţii care îi dăduseră târcoale. Dar acum, când pusese pe ea altă haină, să nu recunoască femeia din ea decât unul, cu ce drept venea străinul din barcă, nutrind gândul să o despoaie?

Pe urmă, stăruinţa lui ascunsă în sfială, îi înmuie cerbicia; era şi el un bărbat din acelaşi neam pământesc cu bărbatul a cărui vorbă ar fi dorit s-o audă astă-seară. Şi-n preamărirea aceluia, se cuvenea să fie iertătoare cu întreg neamul.

Se aplecă peste balustradă şi-i zâmbi, neputându-i oferi o răsplată mai mare.

— Îţi mulţumesc, zise, dar rămân aici astă-seară.

Glasul ei era grav şi molatic, avea inflexiuni ademenitoare, de care nici măcar nu-şi dădea seama.

Nu minţea întru totul, ar fi rămas aici şi nu doar acuma, bucuroasă ar fi fost să nu i se mai ştie de urmă…

Mai târziu, unchiul Mihalis o conduse cu barca, nu la şantier, n-ar fi putut trece noaptea pe acolo, o oprea paznicul de pe cală. O

duse până la vadul Chelarului, cel mai apropiat loc de

unde putea ieşi în oraş, ca să ia tramvaiul.

Între timp, Cocoş ajunsese, legase barca, privise stelele, îşi pipăise frizura, întrebându-se ce rost avusese atâta ferchezuială, făcuse drumul până acasă, iar acum intra pe uşă în odăiţa lui Donos – dormea tot aici, încă nu-şi căutase altă găzduire.

Gazda şedea la masă, orânduindu-şi hârtiile. Cocoş privi peste umărul lui: cereri de înscriere în partid.

— Cum se înscriu ăştia, mă Petrache? Tu, cu sudura ta, nu prea faci agitaţie.

— Nici nu-i nevoie!

— Păi nu asta ţi-e menirea?

I – Fac alţii pentru mine… (Donos îşi privi prietenul cu şiretenie.) De pildă, chiar responsabilul cantinei!

[Cocoş se trânti în pat, făcându-se că nu înţelege; treaba lui!

Fiecare îşi îndeplineşte datoria cum poate şi cum se pricepe mai bine!

— Mă Petrache, adică tovarăşe, vorbesc cu secretarul, întrebă după o vreme, cum e, mă, cu morala proletară?

— Cum să fie?

— Adică vreau să te întreb, bunăoară, dacă mie îmi place o fată, poate chiar de-aici, din şantier, să zicem, o funcţionară…

— Dacă şi ea te place, morala proletară nu se opune.

— Aiurea.

Donos îşi strânse hârtiile.

— Mai bine culcă-te şi nu mai vorbi de pomană!

— Mi-e că nu pot să dorm… Mă Petrache, pe tine te plac fetele? Aşa, ca secretar, ai trecere pe lângă ele?

În loc să-i răspundă, prietenul ieşi pe uşă cu ştergarul pe umeri „să se spele înaintea culcării. Când se întoarse, Cocoş era tot în pat, cu hainele bune, cele de dril

– n-avea altele pentru timpul verii.

Donos stinse lumina şi începu să se dezbrace, în raza care venea de afară.

— Mă Petrache, se auzi în întuneric glasul gros ca al buhaiului „oare e o modă acuma să umble fetele în pielea goală?

— Cum în pielea goală?

— Adică fără cămaşă pe ele.

— Nu ştiu, n-am băgat de seamă.

— Păi ce bagi tu de seamă!?…

Cocoş tăcu puţin, se întoarse pe-o parte, îşi pipăi frizura.

tt E° modă, de bună seamă… Şi are un glas, mă Petrache, să te lovească nenorocirile!… al b

Donos nu i mai răspunse; adormise din clipa când îşi lăsase capul pe pernă. Cu toată tulburarea, adormi şi Gocoş curând după aceea, uitând să-şi mai scoată hainele. Ultima imagine care-i jucă pe retină, dându-i ameţeală >ea beţia, fu mijlocul fetei de pe Dunăre, cu bluza ieşită din fustă, dezvelind o fâşie de piele, ca un cordon subţire de mătase aurie.

Nici prin minte n-ar fi putut să-i treacă, iar dacă i-ar fi spus cineva ar fi crezut că glumeşte: singura ei cămaşă Aha Odeta h-b îmbrăcase astăzi, fiindcă seara trecută fusese prea obosită s-o spele.

Într-o dimineaţă, la ora şapte, în loc să intre în birou.

Matei se duse la cazangerie şi rămase acolo până la nouă, aşezat pe un butuc, fără să spună un cuvânt, privind cum se îndoaie coastele şi uitându-se la ceas, din când în când. Pe vremea când lucra aici, cu ciocanul, nu purta ceasornic la mână.

Erau coastele şlepurilor îndoise şi el destule. Atunci însă se lucra vechea comandă, întârziată atât. Astăzi, printr-o dispoziţie care tuturor a li se părea hazardată,

fiecare piesă se făcea în douăzeci de exemplare, pentru cele zece şlepuri care intrau anul acesta pe cală, şi pentru cele zece programate pe anul următor. Comanda exista, altfel n-ar fi fost nimeni nebun să strice fierul, dar părea fără noimă să lucrezi coaste pentru la anul, când deocamdată primele patru şlepuri rugineau afară, fără să li se mai fi bătut o tablă nouă.

Dar şi tablele se croiau, în partea cealaltă a halei, şi tot câte douăzeci din fiecare. Asta se chema pregătirea materialului în serie;

pentru unii nu era o noţiune nouă, o vedeau însă aplicându-se prima oară. Desigur, multora, care nu izbuteau să-şi închipuie lucrul în desfăşurarea lui viitoare, li s-ar fi părut mai liniştitor să vadă crescând şlepurile unul câte unul, încet şi sigur, ca în tradiţia tuturor şantierelor…

Matei privea mişcările cazangiilor; treaba mergea greu şi el urmărea, cu alt ochi acum, numeroasele cauze, pe care le cunoştea mai de mult. Fierul venea în lungimi nepotrivite, de aceea, după ce o echipă îl tăia în bucăţi, la măsură, cădeau capete de 20 de centimetri, de 30, de 50, de un metru şi chiar mai mari, grămezi considerabile, din care numai o parte puteau fi folosite altundeva, restul urmând să se încarce în vagoane şi să fie trimis înapoi, la retopit.

O dată fierul tăiat, o altă echipă îl lua, îl băga în cuptor, şi după ce era roşu îl trăgea pe platoul de fontă, să-l îndoaie. Trei oameni se chinuiau cu acest lucru mărunt, bătând cu ciocanul, aruncând scântei în jur, năduşind. Mişcarea lor era plastică, tabloul avea culori impresionante, de la negru până la roşul cel mai viu, al metalului înroşit. Din când în când, fierul era tras alături, comparat cu şablonul şi iar se lua la bătut, în timp ce îşi pierdea sclipirea, treptat, făcându-se cenuşiu. Adesea, mişcarea se repeta, îndoitura nu ieşea perfect de la

început… Iar după ce, în sfârşit, la capătul unui sfert de ceas, cazangiii aruncau coasta terminată şi luau alta la riind, echipa de control se întâmpla să o dea deoparte – din zece, două-trei cel puţin, aveau deformări care nu se puteau iângădui.

Dar nici după aceea cazna fierului şi a oamenilor nu era sfârşită;

trasatorii însemnau locurile fiecărui nit, şaizeci de găuri la o singură coastă; piesa mergea la poansoneză – şi-aici altă echipă o împingea câte trei centimetri, mers de melc, sub poansonul care o străpungea, scrâşnind.

Cunoştea bine coastele Matei, îndoise la ele cu braţele lui, cunoştea şi altele, de zece ori pe-atât – nu de aici: împânzeau cala vapoarelor ca o urzeală de fier rece şi fără glas. Stătuse zile întregi aplecat deasupra lor, cu peria de sârmă într-o mână, cu raşcheta în alta, cu lampa portativă atârnată de gât, târându-se pe brânci într-un spaţiu în care nici cel mai scund om nu poate sta măcar în genunchi, sub ucigătorul „dublu fund”.

Vapoarele, în afară de cele foarte mici, au două funduri, ca geamantanele contrabandiştilor, dar cu alt rost: să le întărească în lung; spaţiul dintre ele, nedestinat nici unei încărcături, e împânzit de varange, contrachile, carlingi, felurite traverse şi grinzi, printre care trebuie să te strecori numai în brânci.

Când vasul călătoreşte gol, adesea în acest spaţiu se dă drumuj la apă, rostul ei fiind acela al unui lest. Dar apa sărată mănâncă fierul, şi el trebuie curăţat de rugină ades, apoi vopsit cu minium de plumb – datorie permanentă şi blestemată a marinarului de rând.

După ce apa se pompează afară, în înăbuşitorul cavou submarin se intră pe gurile de vizitare, deschizături rotunde prin care abia te poţi strecura. Capacele lor, strânse în şuruburi, par marinarului lespezi funerare.

Omul care intră ca şarpele sub dublul fund rămâne şarpe tot timpul cât stă ascuns, nefiindu-i îngăduite mişcările omului. Tavanul de fier îl apasă în creştet, el se târăşte, nu merge, în aerul umed şi rărit, având drept singur tovarăş ţesătura de fier, iar în afară, nu cerul, nu soarele, ele fiind prea departe, ci imensa tăcere a mării de dedesubt.

Coastele! Iată-le cum se îndoaie, migălos, şovăielnic, nedesăvârşit. Timp pierdut!

Le ştia de mult, scuipase rugina lor în multe mări, coastele vaporului, coastele omului stătuseră lipite într-un timp, fierul îi lăsase urme în trup, parcă îl mai simţea şi acum. Avea treisprezece ani când începuse această pedeapsă: la o lună după îmbarcare, vopsea blestematul, tiranicul dublu fund!

Venise la Galaţi cu un an înainte şi un timp fusese ucenic la uzină, în şantierele lui Cerchez. Nu venise, fugise, noaptea, dintr-un sat sărac, de pe malul Siretului, în sus, unde oamenii mâncau iarna mămăligă cu zeamă de murături şi nici acelea de ajuns. Părinţii îi muriseră în primăvară, pe rând, de o boală fără leac la omul flămând; după strămutarea lor în cimitir, vecinii presărară prin casa molipsită praf usturător de var nestins – şi de alt ajutor nu mai fură în stare pentru copil. Avea doisprezece ani, minte vie, termina de sfântul Petru şi Pavel clasa a cincea de ţară – taică-su şi-ar fi vândut şi inima, şi pielea să-l poată trimite mai – sus la învăţătură, visa pentru el şcoala normală. Acum, fără sprijin şi fără nimeni, copilului nu-i rămânea decât să-şi caute rostul în locuri mai bune, deşi nu le ştia unde-s. Şi plecă, dar nu pe lumină, ca să nu-l iscodească vecinii şi să-i taie curajul pornirii; fugi, noaptea, ca furii – merse până la ziuă, dormi pe câmp, în amurgul celeilalte zile porni din nou, stors de putere, şi după câteva ceasuri de drum ajunse la tren, unde găsi un

mecanic cu fochistul şi cu câţiva frânari, strânşi lângă foc, pe marginea căii ferate, sub un salcâm prăfuit. Căpătă de la ei un ou copt în spuză, o bucată de brânză, un coltuc de pâine; îl vedeau că-i flămând – erau oameni buni. Şi se rugă de dânşii să-l ducă până-ntr-ura oraş, oricare ar fi.

— De ce?

— Să intru'la lucru.

— Părinţii?…

— Au murit.

— Ei, bietul copil!…

Era un tren cu vagoanele goale, dusese pietriş şi acum se înapoia greu, gările îi dădeau cale liberă târziu, mergea cincizeci de kilometri pe zi.

Frânarii se culcară înveliţi în şube, se culcă şi fochistul, şi când adormiră toţi, mecanicul îl luă de mână pe fugar, îl trase mai lângă el, îl cercetă, să-i afle firea, să-şi dea seama care ar fi pentru el rostul mai bun.

— Am să te duc la noi, la depou, să intri ucenic, hotărî la sfârşit. Ai să spui că-ţi sunt unchi…

Îl luă cu el pe locomotivă şi-l duse la Galaţi, îl spălă, îl primeni, îi cumpără haine de dril, îl găzdui, dar la depou nu-l primiră, n-avea ani destui – ziseră – erau prea mulţi copii… Atunci îi găsi loc la şantierul naval – băiatul intră ucenic, în uzină, la motoarele Diesel; îl speriară motoarele la început…

Dar pe omul bun nu-l mai văzu… O săptămână după aceea îl mutară la regionala de la Cluj „socoteau că în partea asta a ţării locul lui nu era potrivit. Află spre Crăciun că murise, într-o ciocnire, cum mor câteodată oamenii la drumul de fier.

Peste câtva timp veni să-l vadă un frate al unchiului adoptiv, nu-l cunoscuse până atunci, lucra la depou, era mai tânăr, purta alt nume, ca fraţii vitregi, deşi după toate

semnele aveau aceiaşi părinţi, fiindcă semănau şi la fire, şi la chip. Pe acel om, care avu grijă să întrebe de soarta lui, ca şi când i-ar fi fost şi el unchi, îl chema Alexandru Stoian, şi astăzi era secretarul comitetului judeţean de partid.

Matei, deşi ascultător şi cu pricepere la maşini, fiind destul de înzestrat ca să ajungă odată un mecanic desăvârşit, îi dădu curând acelui om prilejul unei mari mâhniri. În vara următoare, fugi din şantier, fără să lase cuvânt; lumea îl ispitea, voia s-o cunoască, să vadă dacă în alte părţi nu putea fi traiul mai bun. Se deşirase la trup, minţi, îşi luă trei ani mai mult, îl crezură, aveau nevoie de un om – fie şi copil – se îmbarcă pe un vas nou, franţuzesc, Sinai, un „motorship”, ca ungător, şi cunoscu dublul fund…

Dublul fund! Tablă şi cornier, varange şi coaste intrate în trup!

Acum îl dureau coastele şlepului, nu coastele lui. Privi, îşi notă, se gândi posomorât. Inadmisibil! Prima bubă era aici, o ştia de mult, dar până acum nu-l duruse atât; şi dacă ar fi spus că-l doare, n-ar fi schimbat nimic – pe inginerul Baciu nu-l durea nimic…

Ieşi de la cazangerie, urcă faleza, care la anul avea să dispară, cum începuse de pe acum să dispară în partea de sud.

Îndată ce puse piciorul sus, dădu cu ochii de şeful serviciului administrativ. Ilie Conţu se ciorovăia cu un picher de cale ferată, care conducea lucrările la prelungirea liniei de garaj.

Până acum, materialele se descărcau aproape de poartă, de unde se transportau cu spinarea, cu căruţele sau cu vagortetele la locul trebuitor. Tabla şi fierul, bunăoară, ca să ajungă la cazangerie, tocmai pe malul Dunării, aveau nevoie de cinci manevrări.

Lungindu-se linia de garaj până la ateliere, rămânea

o singură manevră, şi aceea uşurată mult. În loc de o sută de oameni, erau de ajuns doi, plus o macara simplă, care se construia în şantier, chiar acum. Era prima propunere a inginerului Dutchievici, şi la început nimeni nu bănuia ce sume se puteau economisi în acest chip.

În raportul tehnic se arăta, pe scurt:

„Investiţii: 45.000 lei; economii la tonă: 200 lei. Economii generale, la un şlep: 50.000 lei; la 20 de şlepuri: 1.000.000 lei...”

De necrezut! Şi era departe de a fi capitolul cel mai fructuos!

— Ce faci aici, nene Contule? întrebă Matei.

— Ia, mă cert cu un... nu ştiu cum să-i spun!

— Lasă-i pe alţii să se certe, nu pierde vremea cu el!

Ilie Conţu era, de la ora cinci dimineaţa până la nouă seara, în şantier şi, pe lângă administraţie, făcea gospodărie, treabă de intendent. Iar directorul, pare-se, nu era mulţumit! Altfel de ce i-ar fi spus că pierde vremea? Hm! Şi dacă veneau vagoanele luni?

Le descărcau iar la poartă? Iar haida-haida, cu compania de zileri, ca la război? Şi economiile? Doar pe hârtie!... Ei, fir-ai tu să fii de picher!

Lucrările noi se făceau sub conducerea unui inginer angajat de curând, specialist în construcţii; îl chema Pandelescu şi era şeful biroului de investiţii, înfiinţat acum; alt şef! El îndruma lucrul la noua hală a cazangeriei, chiar şi la cantină, enervându-l pe

(socoş, el stabilise traseul liniei noi de garaj, dar altminteri stătea mai mult în birou; acum studia proiectul uzinei, care să încălzească tot şantierul şi-a cărei construcţie începea abia anul viitor, în februarie – până atunci multă hârtie de prăpădit!

Era un tânăr priceput şi binevoitor, sită nouă – să-l vedem mai târziu. Dar dacă el stătea în birou, cine să se

certe cu picherul?

E uşor să întocmeşti un proiect, să-l duci la Regionala Căilor Ferate, să-ţi pună o viză pe el, şi-apoi să dai porunci… Şi-n afară de asta, nimic? Lucrul creşte singur, din pământ?…

Picherul era pensionar la Calea Ferată şi se angajase ziler;

trebuia un om care să conducă lucrarea pe teren. Dacă s-ar fi priceput, Ilie Conţu ar fi făcut-o el, cu mâinile lui, să n-aibă necazul acesta acum, să mai vină şi directorul să-i spună că pierde timp!

Apoi bine, picherule, las că vezi tu!

Şeful serviciului administrativ se îndesă în călcâie, la un pas de acel păcătos, gata să-l apuce de piept.

— Tovarăşe, că nu ştiu de ce-ţi zic tovarăş, a fost vorba să fie gata până diseară?

— O fi fost!

— Aşa? Atunci ascultă aici: traverse ţi-am dat, balast ai avut, şine, eclise, crampoane, tot, nu ţi-a lipsit nimic, de plouat n-a plouat, n-a fost bombardament, ăsta s-a dus de mult…

Şi-n timp ce vorbea, Conţu mai avea şi timp de gândit: „De ce-oi fi prost să-i înşir atâtea? Are dreptate directorul, păi nu?! Ăia la cazangerie cer ciment, la birou sunt doi delegaţi, am uitat de ei.

Mititelu m-a chemat să-mi arate nişte hârtii – uite câte are pe cap un administrator de şantier!”

Gândurile nu se opriră aici; uitase să telefoneze la bancă să-i spună lui Topologu… Ce să-i mai spună, că era prea târziu, trebuia să pice acum înapoi; nu-i nimic, să se mai ducă o dată, nu era zi de leafă, şi la tramvai nu plătea, îi scosese abonament. Şi maşina aia, că nu mai era gata odată! Şoferul zicea că-i trebuie un rulment;

dar la inginerul Baciu cum mersese, nu doar în oraş,

ci şi la vânătoare, şi la Bucureşti? Şoferul sabota; trebuia cercetat puţin… Iar picherul…

— Uite ce e, cetăţene, eu n-am timp de pierdut; auzişi ce mi-a spus! Dar ascultă aici: stâlpi sunt, sârmă şi becuri avem, pun electricienii să tragă lumină, lucrezi şi la noapte, iei alţi oameni, de unde – nu ştiu, îi scoţi din pământ, dar până mâine la unu să fie gata. Uite, mă duc să anunţ la gară, să vină comisia de recepţie…

— N-o chema, că n-o să fie gata!

— Ba o chem, şi dacă o veni de pomană, taxa ţi-o pun dumitale la socoteală. Îţi iau haina şi şapca…

Se uită la el de sus până jos; avea bocanci noi în picioare, în schimb pantalonii fără dungă păreau cam tociţi; nu-i nimic!

— Îţi iau tot, te trimit acasă în izmene şi-n picioarele goale!…

Se îndepărtă iar, se scărpină în creştet, pe sub şapcă; era nervos. De ce? Fiindcă directorul îi spusese să nu piardă timpul. O

vorbă azvârlită aşa, poate fără judecată, în loc de bună dimineaţa, poate să-ţi strice toată ziua. Se întoarse iar şi-i vorbi picherului mai blând:

— Ce zici, măi frate, o termini?

— De, ştiu eu? Am să încerc!

Iar fu gata Ilie Conţu să izbucnească. Auzi, tâlharul, să încerce, când îşi luase angajament! Dar se stăpâni; oricum, parcă îl mai urnise puţin de când îşi îmblânzise glasul. „Bine, dacă vrea aşa, am să mă rog de el, smerit, cu fruntea la pământ”.

— Zău, măi tovarăşe, gândeşte-te şi dumneata… Spune-mi ce ai nevoie, să te ajut, aici sunt…

— Gata, tovarăşe, cum, necum, o terminăm până mâine la prânz!

— Nu mă minţi?

— Unu-i Milică picherul! Un cuvânt şi s-a mântuit!

Ilie Conţu plecă uşurat. Dar stai: picherul îi spusese la fel şi alaltăieri, că până azi e gata – un cuvânt! Ei lasă, c-ai să termini tu odată, şi-atunci am să-ţi arăt eu cuvânt!

Se duse la garaj.

— Mă Alexe, ce facem, mă, că ne trebuie maşina! Uite, tovarăşul director umblă cu tramvaiul şi n-are timp de pierdut. Vezi-l cât a slăbit! Şi-i supărat, adineauri zicea că de ce pierdem atâta timp. Mai avem şi alţii drumuri de făcut, tovarăşul Topologu, tocmai acum… Ce naiba, mă frate, pentru un rulment?!…

— Care rulment?

— Da ştiu eu care? N-ai spus că-ţi trebuie un rulment?

— A! Rulmentul de presiune! L-am găsit, până diseară e pus!

Ilie Conţu se înfurie:

— Păi de ce mă laşi să vorbesc şi nu spui nimic?

Se duse la sudură, să vadă noua firmă a şantierului; firma era gata, trebuia luată la vopsit. O privi – bun!

— Îţi place, nea Ilie?

Ilie Conţu se zburli, în gând: „Care eşti ăla, mă, de n-ai aflat până azi că sunt şeful serviciului administrativ?”

Tresări şi o lua la fugă spre birou. Era ora zece, veneau oamenii la semnat hârtii. Aşa se hotărâse: hârtiile nu se semnează oricând, şeful administrativ e pe teren, semnează de la şapte la şapte şi jumătate ce este urgent; de la zece la zece şi jumătate, ce s-a ivit urgent între timp, de la douăsprezece la unu, ce s-a mai găsit urgent. Şi cenu-i urgent?… Pe naiba, toate sunt urgente într-un şantier!

În uşă, îl văzu pe director, care ieşea de la sala de trasaj. E

frumos în sala de trasaj, să vezi cum iau naştere, pe duşumea, în mărime naturală, formele viitorului vas. Dacă

ai închipuirea înaripată, îl şi vezi plutind, tangând uşor pe cţte un val – straşnică stabilitate!… Lasă-i pe alţii să viseze aşa., să-şi piardă timpul, dacă nu au ce face! Ilie Conţu nu-şi cunoştea asemenea imaginaţie. Cu ea poţi chiar să auzi motoarele duduind, apa fâşâind sub etravă, să vezi vântul fluturând pavilionul, pe căpitan trăgând din lulea…

Te aşezi la prova, sub tendă, lângă vinciul ancorei; jos, în postul echipajului, un marinar cântă din armonică… E frumos în sala de trasaj, e răcoare, e umbră, şi fetele – sunt şi două fete, s-ar putea altfel!? – se întind pe jos ca nişte mâţe în salopetă, iar sub salopetă au ce se cuvine să aibă, genunchi, coapse, şolduri, talie etcetera. Cei cu închipuirea mai înfierbântată pot să vadă toate acestea aievea, prin pânză, ca şi când ar fi despuiate. Ei nu, el, Ilie Conţu, nu se putea lăuda c-o asemenea închipuire, nu şi-o încercase niciodată, avea nevastă, nu se ducea în sala de trasaj. Dar directorul de ce intrase acolo, că încă nu se trasa motonava?… Cu motonava era socoteală mai încurcată – nu-l privea pe el: veniseră înapoi planurile, neaprobate. Trebuiau făcute din nou, păcat! – înseamnă că mai pierd timpul şi alţii!

Acum, directorul mergea pe alee, spre birouri; Ilie Conţu ar fi vrut să i-o ia înainte, avea treabă, dar se gândea că dacă trece pe lângă dânsul, iar îi face vreo observaţie. Îşi domoli mersul, să nu se audă paşii – fâşâia al naibii pietrişul: hotărât, trebuia să pună asfalt, altă bătaie de cap!

Apoi se opri deodată, ca şi cum s-ar fi ampiedicat. La treizeci de metri în faţă, directorul stătuse locului, privind rabaturile de flori. Florile crescuseră, petunii, cârciumărese, ochiul boului – nu flori de parc, flori de gospodărie; Ilie Conţu adusese răsaduri de la el de acasă, că avea destule, se înmulţiseră ca la grădinar.

După ce privi la unele şi la altele, pe toată lungimea

rabatului, directorul păşi pe iarbă şi rupse o pansea firavă şi întârziată. Ia te uită! Trebuia să pună firmuliţe pe marginea aleii: „Nu rupeţi florile; nu călcaţi pe iarbă!”

Şi după ce rupse floarea, directorul nu plecă mai departe; întâi o privi galeş, pe urmă prinse s-o miroase. Ce miros poate să aibă, în iulie, o pansea care-a înflorit primăvara?

Ilie Conţu îşi luă capul între umeri şi porni mai departe, cu riscul de-a se expune cum e mai rău: din flanc. Şi când ajunse în dreptul lui tocmai cu flancul, gata-gata să scape, directorul se întoarse:

— Ce mergi aşa fuga?

Altă observaţie.

— Ai văzut floarea asta? continuă directorul, apropiindu-se de el, vesel, ca şi când nu l-ar fi ţinut toată ziua numai în observaţii. Ia uită-te ce culori are, parcă-i pictată! Şi să vezi ce gingaş miroase! – ejfibo msshnâg im mi-o jqrai;

Zicând acestea, întinse mâna, şi Ilie Conţu se pomeni cu floricica în cheutoarea cămăşii.

Vai de minei zise, înroşiiidu-se până în vârful nasului.

Mai bine s-o fi dat unei fete! îi *pitii* lui f; quD.

— Ei, cu fetele e altceva!; I; răspunse directorul.

Ilie Conţu nu prea înţelegea, nu dăduse flori nici unei fete, dar încuviinţă din cap.

Între acestea, porniseră spre birou, cu paşi rari – directorul nu se grăbea.

— Uite ce este, nene Contule, mi se pare că munceşti prea mult. N-aş vrea să te îmbolnăveşti şi să rămân fără dumneata.

Poftim de mai înţelege!

— Biroul tot nu ţi l-ai aranjat!

Nu şi-l aranjase, dar avea să fie gata curând; îşi găsise o odaie, lângă secretariat, unde fusese registratura,

iar registratura o mutase în pavilionul de alături, mai aproape de poartă.

— Trebuie să-ţi iei o secretară, urmă directorul după alţi câţiva paşi. Dumneata eşti mai mult pe teren; trebuie să fie şi în biroul dumitale cineva, să răspundă la telefon, să primească hârtiile, să le cerceteze, când vii să găseşti totul aranjat, io /.

Asta dă, hârtiile îi dădeau lui Ilie Conţu multă bătaie de cap.

Dar o secretară?… Mai bine un secretar.

— Eu mă duc; mă aşteaptă oamenii, am întârziat! zise Ilie

Conţu văzând că directorul nu se grăbea.

Matei nu se grăbea, e adevărat; până la ora douăsprezece, când convocase o consfătuire tehnică, nu avea ce face decât să gândească.

Şi: avea multe gânduri pe care nu ştia cum să le împace. A privi gazonul, a rupe o floare, a o pune la butoniera unui om cumsecade sunt gesturi idilice, nu bănuieşte nimeni că pot să ascundă o nervozitate… * olhnufnst i? ohâtQ iulimiine? als DBofjifr

La douăsprezece, Dutchievici şi Marchidan erau în birou; venise şi maistrul Golgota.

Ceea ce îl preocupa pe Matei se rezuma într-o singură frază:

— Ca să eliberăm cât mai curând cazangeria de comanda cea mai migăloasă, trebuie neapărat să mecanizăm fabricaţia coastelor…

O presă, Care să le îndoaie şi să le găurească, ar reduce timpul la cât? în cât timp crezi că ar putea fi gata o coastă, tovarăşe Dutchievici?

— În cel mult trei minute, chiar dacă operaţia s-ar face în doi timpi, cum mă gândeam odată.

— A… v-aţi gândit şi dumneavoastră?

— Mai demult, nu azi. Acum vreo douăzeci de ani.

Întoarseră capul spre el; avusese un ton ciudat, pe care nu i-l cunoşteau. Chipul lui însă nu părea tulburat, era rece şi grav.

— Şi la ce concluzie aţi ajuns acum douăzeci de ani?

Matei avea o uşoară ironie în glas.

— Că nu rentează; vasele nu se construiesc niciodată într-o serie atât de mare, încât îndoirea coastelor să merite mecanizarea.

— Vom vedea îndată dacă merită. Tovarăşe Marchidan, te rog notează!…

Nu era greu de concretizat datele şi de făcut calculul: şase mii de coaste, trei minute în loc de cincizeci şi şase… Economia de timp părea fabuloasă. Oare o asemenea presă înfăţişa pentru şantier o problemă irezolvabilă?

Inginerul Dutchievici nu spunea nimic, privea plafonul, dar privirea parcă i se ducea mai departe, afară, spre cerul albastru;

erau zile de vară, frumoase. Marchidan stătea cu nasul în hârtie, nu îndrăznea să ridice capul… Maistrul Golgota îşi dădu părerea îndată:

— Nu cred că e bine în momentul de faţă! Muncitorii ce-au să mai facă? Le luăm pâinea, au să ridice glasul. Datoria sindicatului…

Matei îl privi lung, părând că meditează. îl preocupa altceva, nu se aşteptase la obiecţiunea aceasta. Răspunse calm:

— Din ce secol vii dumneata?… Te sfătuiesc să mai citeşti ceva carte. Datoria sindicatului este să sprijine mărirea producţiei; aşa o să fie şi pâinea muncitorilor mai mare! Scrie, tovarăşe Marchidan: „Se instituie un premiu de zece mii de lei pentru proiectul unei prese de îndoit şi găurit coaste, care să se poată realiza cu mijloacele şantierului. Datele şi lămuririle se vor lua de la serviciul

tehnic…”

Maistrul Golgota pocni din măsele. Matei nu-l luă în seamă;

se uită la ceas.

— E douăsprezece şi douăzeci şi cinci; până la ora unu anunţul să fie afişat. Tovarăşe Dutchievici, nu mai am timp acum, dar diseară, la şase, dacă puteţi să întârziaţi o jumătate de ceas, aş vrea să vorbim ceva. Tovarăşe Marchidan, e gata borderou! cu sistemati

zarea cornierului şi tablelor?

— Se copiază. Vi-l aduc într-un ceas.

Până aproape de ora unu, Matei se plimbă iar pe alee, privind iar rabaturile. Când reveni la birou, telefonista îl întâmpină cam speriată:

— A telefonat de la judeţeană; diseară la ora nouă să fiţi la tovarăşul Stoian!

Directorul se oprise în uşa de la intrare; înclină din cap.

În faţă avea o sală, două uşi mari în fund, trei pe stânga, trei pe dreapta dând în tot atâtea birouri ale administraţiei. Între uşile din fund, se afla cabina telefonistei, o centrală mică, numai cu trei numere instalate: unul la direcţie, altul la contabilitate, al treilea la poartă – rămânea cuplat noaptea.

Telefonista, care aştepta în uşa cabinei, îl vesti iarăşi:

— A telefonat de la judeţeană…

— Mi-ai mai spus o dată! L-ai văzut pe tovarăşul Conţu?

— Da, e la contabilitate.

— Roagă-l să vină încoace…

Administratorul veni îndată.

— Tovarăşe Conţu, ce făceai în clipa asta?

— Ia, cu Mititelu, aveam o ceartă.

— Lasă-l să-i treacă. Pune imediat să se facă o

cerere: se vor instala telefoane în toate birourile, la sala de trasaj şi în atelierele principale…

— Tovarăşe director, în loc să se ţină de lucru, au să vorbească toată ziua…

— Nu cred. Şi n-o să fie nimic dacă o să-i telefoneze unuia nevasta că e bolnavă. În schimb, atelierele au să fie legate şi între ele, şi cu biroul; să faci socoteala cam cât timp s-ar câştiga, dacă oamenii n-ar mai forfoti prin curte, după o informaţie. Biroul dumitale când o să fie gata?

— Săptămâna viitoare.

— Bine! Aranjează-l cum îţi place, dar te rog să fie prezentabil; covor pe jos, perdele la ferestre, în lipsa mea să poţi primi oaspeţi. Şi-acum, du-te de te ceartă cu Mititelu mai departe.

Se uită la ceas: era unu. Cocoş urca scările.

— Măi Cocean, zise Matei râzând, care crezi tu că-i cea mai mare virtute omenească?

— Să măhânci la timp!

— Tu nici nu puteai să răspunzi altfel! Dar mai e una, tot atât de mare.

— Punctualitatea!

— Bravo! Cu asta câştigi mult în viaţă. Ia vino puţin încoace!

Uşa din fund dădea într-o anticameră, de unde se intra în biroul directorului, la dreapta. Peretele din stânga era spart, tocmai se monta o uşă, care nu existase, făcând ca încăperea aceea, viitorul birou al lui Ilie Conţu, să comunice cu anticamera. Aici, la mijloc, ar fi fost locul cel mai potrivit pentru secretară.

— Cum merge cantina? Pot să mănânc şi eu astăzi? întrebă

Matei în timp ce trecea peste moloz în biroul său, din dreapta.

— Trebuia să te fi înscris de ieri, dar treacă!

— Mă al dracului!... Ia spune, Cocean, crezi. că de azi înainte ai putea să laşi cantina altuia?

— De, mi-e c-ar scădea caloriile, dar dacă altfel nu se poate...

E acolo o fată mai denădejde, am s-o pun pe ea responsabilă.

— Tu ai să iei în primire serviciul aprovizionării.

— Adică mă retrogradezi?

— Nu aprovizionarea cu zarzavaturi: fier şi tablă. De asta depinde viaţa noastră. Şi sunt greutăţi mari, trebuie să arăţi ce eşti în stare: acum sau niciodată!

Cocoş începu să fiarbă:

— Dacă-i ceva pe viaţă şi pe moarte, gata-s!

Îi plăcea să aibă grijă de mâncarea oamenilor, îi plăcea şi să zidească, îi plăcea orice treabă dacă se cerea să alerge, să se înghesuie şi să dea din coate. Dar aici, simţea că începe să lâncezească.

La cantină aproape că nu mai avea ce face – lucrul o dată organizat mergea ca pe roate. Dincolo, la bina, ce să facă, dacă erau de toate? Construcţie mică, douăzeci de zidari şi un maistru, nici nu merită să-ţi baţi capul! Fabrica de ciment alături – vecinu-i vecin, n-o să-ţi facă tocmai el necazuri. Fabrica de cărămidă? Păi n-au ei nevoie să li se repare bacul? Cine-l repară, că nu-i tablă, nu-s nituri, nu-i timp, toate şantierele şi potcovăriile şi-au făcut planul... Ăsta-i tot baiul? Lăsaţi pe mine, îl repar eu, tovarăşi!

Câtă cărămidă ne trebuie? Cinci sute de mii, deocamdată! (Să fie şi pentru nevoile celelalte, pentru cazangeria nouă, inginerul Pandelescu, cel cu investiţiile, care ar trebui să aibă grijă de toate, e încurcat rău cu dosarele.) A, sigur, nu toată o dată, tovarăşe; se eşalonează. Dar în noiembrie ne mai daţi alta!... Hai, Margareta!

Cam asta! Restul, nicio greutate. Lemn pentru

şarpantă, cât vrei, e plină ograda. Dulgheri? Ei, asta-i! – îi iei de colo şi-i muţi dincolo. Tâmplăria? – nici nu merită întrebare: Ilie Conţu cunoaşte. Mai rămâne tabla pentru acoperit – nu-i tablă zincată în tot oraşul. Ba este: fabrica de şuruburi are cinci mii de kilograme stocate. Pentru ce? Pentru clădirea administraţiei? Ce vă trebuie administraţie aşa mare, măi frate? Şi când o începeţi? A, nu s-a aprobat încă proiectul? O faceţi abia la anul? Păi bine, tovarăşe, dacă începeţi la anul, cum ţineţi cinci mii de kilograme degeaba? Nu, ne trebuie numai două mii de kilograme, nimica toată!... Sub formă de împrumut? De acord! La nevoie vă dăm altceva în schimb: fier cornier. Nu vă interesează?... Atunci ciment!... Vreţi tablă? Bine, tablă! Negreşit la 1 decembrie! Pot trimite după-masă s-o încarce? Mulţumesc călduros; hai, Margareta!

Matei îl privi în faţă.

— Mâine pleci la Reşiţa!

I – Pot să plec şi astăzi. Ce trebuie s-aduc de-acolo?

— Fier cornier şi tablă, cinci mii de tone până la 30 noiembrie; prima comandă!

— Şi ce-i greu în asta? Că doar n-o să le duc în spinare.

— E greu, că se mişcă încet uzina. Faci ce ştii, dar trebuie să iasă pe poartă trei sute de tone pe săptămână, treizeci de vagoane, cum prevede contractul. Ce zici, Cocean, te ţine cureaua?

— Dacă nu m-o ţine, mă leg c-o parâmă d-alea groase.

— Bine! Conţu o să-ţi dea delegaţie, te duci cu trenul, cu avionul, cu ce îţi place. O să vină Marchidan (Matei se uită la ceas). Te dau pe mâna lui; după-masă o să te dăscălească, dar să te dăscălesc eu deocamdată. De la uzină nu ne trimit niciodată dimensiunile comandate.

— Sabotează! interveni Cocoş, pus pe harţă. Lasă-i

pe mine, că le ştiu leacul!

— Te priveşte ce faci, dar cornierul şi tablele trebuie să vină în dimensiunile exacte. Altfel ştii care-i paguba?

— O să ştiu când o să aflu.

— Atunci află: diferenţele de lungime, capetele care cad la foarfecă le plătim de pomană – asta o dată. Al doilea, plătim transportul, la greutate. Al treilea, trebuie să le încărcăm în vagoane, să le trimitem înapoi, muncă şi cheltuială zadarnică. Spune.

Cocean, îţi place?”

— Cum o să-mi placă?! Dar dacă nu ţi le-oi aduce eu la milimetru, să nu-mi mai spui Cocean niciodată!

— Nu-i aşa de uşor, altfel nu te trimiteam pe tine, găseam şi pe altul. Pentru că uite, nu-ţi dau niciun temei legal să te sprijini, în contract e specificat că dimensiunile variază… Pot să-ţi astupe gura cu asta.

— Lasă că am eu ce să le spun şi cu gura astupată!

— Nu te umfla ca broscoiul şi mai bine ascultă: la nevoie acceptăm o majorare de preţ, să le taie acolo, şi suportăm manopera; ei au altfel de maşini decât ale noastre; în orice caz o să coste mai puţin. Marchidan o să-ţi dea un tabel de specificaţii, ca să ştii ce să ceri în executarea comenzii. Dacă nu te descurci, telefonezi dimineaţa la opt, fulger; am să aştept în birou. Şi ascultă aici: fă toate eforturile. Chiar dacă ar fi să câştigăm numai timp, şi tot merită, fiindcă întârzierea o plătesc eu cu capul. În rezumat, ai de dat trei atacuri…

— Două le ştiu şi las pe mine, n-o să-ţi taie nimeni capul din asta; dacă te-o mai durea puţin într-o zi, se-ntâmplă, n-am ce-ţi face: iei un antinevralgic! Va să zică, întâi, să se trimită comanda la timp, al doilea, să fie pe dimensiunile specificate, şi-al treilea?

— Să sosească neîntârziat; să nu ruginească prin triaje.

— Am înţeles. E vorba de Calea Ferată! Cunosc eu impiegaţii; n-avea nicio grijă: se aranjează.

— N-o iei prea uşor?

— Care uşor? Nu mi-ai spus adineauri? Pe viaţă şi pe moarte!

— Atunci, hai la masă!

În drum spre cantină, Matei se opri deodată:

— Măi băiete, crezi că pot să mănânc liniştit? Crezi că ai să te descurci? Dacă săptămâna viitoare nu soseşte primul transport, nu avem ce să lucrăm şi am dat-o dracului!

Cocoş vru să răspundă, dar vorba îi rămase în gât şi el se înroşi deodată. În uşa magaziei se ivise fata de pe Dunăre; o clipă

— Pe urmă fugise înapoi, parcă se speriase. Când Matei întoarse şi el capul, surprins de panica pe care o surprinsese în ochii lui, nu era nimeni, decât un întârziat care se spăla la cişmea.

— Ce-i, Cocean, pe cine-ai văzut?

— Mi se pare că pe dracu’!

După aceea, Cocoş nu mai spuse nimic. Mâncă, dădu dispoziţii ca să meargă cantina, luă de la Marchidan tabelul cu specificaţiile, şi la ora trei plecă la gară – hai, Margareta! – nu mai avu răbdare să aştepte trenul de a doua zi dimineaţa.

T… VA A. u.

La şase şi cinci, cu o 9 curta întârzier-e. aristocratica, inginerul Dutchievici ciocăni la uşa biroului. Matei se duse să-i deschidă, îl pofti într-unul din fotolii, iar el se aşeză pe cel din faţă.

Pe măsuţa dintre ei erau două pahare şi o sticlă cu coniac grecesc

Metaxa. Cu toată impasibilitatea lui, ochii musafirului

vădiră o certă tulburare în clipa când întâlniră eticheta. Privi capsula încă nedesfăcută; se cunoştea că-i autentică, garantând, după gustul lui, coniacul cel mai bun din lume, fiindcă în locul asprimilor deţinea arome subtile. Ce mesaj avea de transmis această băutură – sintetizând, antitezic, blândeţea şi hotărârea – pe care n-o mai gustase dinaintea războiului?

— Un coniac, tovarăşe Dutchievici?

— Cu cea mai mare plăcere!

Cel care îşi arată atât de deschis dorinţele, are, undeva în el, o cinste nativă, dar nimeni nu-i judecă pe oameni după manifestări aşa de mărunte.

Matei scoase din buzunarul pantalonilor un briceag complex, avere marinărească, desfăcu tirbuşonul, desprinse fără brutalitate capsula de staniol auriu şi destupă sticla. Avea un dop de plută albă, imaculată, cu porozitatea fină, pluta cea mai elastică şi mai etanşă, nobilă ea însăşi în rândul plutelor, pe cât de nobilă era băutura din sticlă în rândul coniacurilor. În timp ce făcea aceste operaţiuni, dovedind o îndemânare proprie nu doar barmanului, ci şi omului de mare, nu-şi scăpa din ochi musafirul, fără să se poată spune că-l spionează. Pe buze i se citea zâmbetul cunoscut, mulţumirea tainică, puţin vanitoasă, a gazdei care ştie dinainte cât de mare este surpriza rezervată oaspetelui. Turnă în pahare mari, măsură mică… Şi-apoi, fără ca vreunul să scoată o vorbă, începu ceremonialul; ai fi spus că fiecare din ei imita mişcările celuilalt, sincronizându-le, într-un joc al rafinaţilor.

— Cum vi se pare? întrebă Matei, mai târziu, după golirea paharelor.

— Excelent!

Răspunsul era o încuviinţare; îi turnă iarăşi, însă la al treilea pahar oaspetele se opri. Din cumpătare, din bună-

cuviinţă, calcul?

Ceremonia durase o jumătate de ceas, timp scurs în linişte şi desfătare. Asemenea tihnite jumătăţi de ceas fac uneori cât o noapte de repaus.

— Dacă v-a plăcut într-adevăr, restul îl păstrez pentru dumneavoastră; n-o să se atingă nimeni de el.

Matei se ridică, înfundă bine sticla, o încuie, culcată, în sertarul biroillui. şi în treacăt se uită la ceââ; oaspetele îi imită, gestul, dar nu se ridică. ”!

r; J – Aţi vrut să-mi spuneţi ceva?

— Eu? (Directorul zâmbea.) Am vrut să bem împreună un păhărel, de coniac. L/f/m: Jfji r; sâoî; – Dutchievici îl privi, destul de nedumerit. „Dar dacă aveţi dumneavoastră să-mi spuneţi ceva, reluă

Matei, continuând să zâmbească, nil sunt grăbit; pot rămâne încă o jumătate de ceas.

Un tiriip. Se priviră în ochi, apoi inginerul clătină din cap. nLVri

— Nu, nu am ce să vă spun.

— Atunci vă aştept „când ddiriţi, să bem împreună Un coniac.

Cum e coniacul la Papazian?

Papazian era patronul cafenelei Elite, dar numai clienţii vechi, obişnuiţii localului, foloseau numele lui în locul firmei; era aproape o intimitate, în măsură să te mire la un om care cu siguranţă nu intrase niciodată în cafenea. Inginehil Dutchi/ vici fu o clipă contrariat. Ce însemna această întrebare? O flecăreală, sau voia să-l prevină că-i ştie paşii? Ridică din umeri; n-avea ce să ascundă, ştiau toţi că în fiecare seară bea un coniac la Papazian.

1 Tovarăşe Dutchievici, reîncepu Matei, fără să aştepte răspuns la prima întrebare – iertaţi-mă că vă mai reţin o clipă. De ce aţi studiat ingineria navală? A fost numai o întâmplare?

Oaspetele ezită; era iar o indiscreţie. Ce urmărea? apoi răspunse, apăsat, dar cu obişnuita lui gravitate şi răceală:

— Fiindcă mi-au plăcut Vapoarele.

SJ J… Vă înţeleg! Şi mie îmi plac!… – în *nu h*; în */I

După plecarea ingjnerulie. Dutchievici, fizionomia lui Matei se schimbă dintr-odată. Era obosit, obrazul i se trase, buza de sus avu un spasm; susţinuse, încordat, un zjmbet care ascundea preocupări nespus de serioase-… di bje «î. oiiu m/. – în mî) b – Astăzi fusese o zi proastă; sosise respins anteproiectul, motonavei. Şantierul abia îşi organiza serviciul de proiectare, şi şeful lui, inginerul Gheorghidiu, venit: de l-ai Galaţi cu recomandaţii serioase, declarase că refacerea: lucrării cerea' o lună şi jumătate.

…jir! Directorului, nu-i era? uşor să accepte întârzierea aceasta, când sperase ca într-o săptămână să înceapă trasajul, anticipând realizarea proiectului tehnic, lucrare mult mai laborioasă; Dfe-jfet. -sfârşit.

timpul pierdut avea să-l câştige mai târziu, într-un fel sau altul, îl amăra mai mult eşecul lui Marchidan.»; îne carie îşi; pusese atâtea speranţe… Nu putea să-rl î» vinul) SCĂ „rămânea un tânăr inimos, un bun executant, gata să muncească ziua şi noaptea tştia că în privinţa aceasta nu era nimeni; să-l întreacă; să facă proiectele alţii, iar el să supravegheze fabricaţia, în felul ei treabă mai importantă!

Îşi lăsă capul în mâini, pe masă, se odihni câteva. clipe, zâmbind lăuntric, neavând puterea să întindă zâmbetul pe faţă. Nu-i plăcea coniacul; băuse poate de zece ori toată viaţa, dar ştia cum să deschidă o sticlă, ştia cum să-l toarne; făcuse de multe ori Oficiul acesta. Primul lui stăpân, şeful me & md de pe Sinîi, era mare băutor de coniac: o sticlă pe zi porţia. Şi fiindcă nu avea steward, privilegiul căpitanului, cel mai tânăr ungător, după ce-şi termina corvezile* îmbrăca bluză albă, îşi punea mănuşi de

aţă peste mâinile mâncate de rugină şi, aşezat în spatele lui, îi turna în pahar, măsură cu măsură, de la cinci după-amiază până la nouă seara, când sticla rămânea goală. Marinăria cere o ucenicie complexă: A, să nu-ţi închipui că poţi turna oricum coniacul! Paharul golit nu se umple îndată, asta nu-i mastică; îl laşi să se zvânte, nu să se usuce. Dacă s-a uscat, batjocoreşti băutura aceasta aleasă…

Nu trecuse decât puţin timp de la plecarea inginerului Dutchievici, când se auzi o ciocănitură în uşă, cam timidă; n-o cunoştea;

cel care ciocănea acum venea la el prima dată.

— Intră!

Se uită la ceas; era şase şi patruzeci şi cinci de minute; i se păruse că a trecut o oră întreagă. Dar gândurile merg repede, se aglomerează, fluide, necunoscând obstacole – şi înşală ceasul…

Pe uşă intră un tânăr cu un sul de hârtie în mâna stângă, cu şapca în dreapta. îl cunoştea de mult, de la trasaj; vorbise cu el chiar astăzi.

— Ce este, Kreis? N-ai plecat acasă?

— Ba da, dar m-am întors să vă aduc… (întinse sulul de hârtie, cu timiditate.)

— Ce-i aici?

— Schiţa unei prese de îndoit coaste.

Matei îl privi, fără să înţeleagă; presa de care vorbise astăzi?

Întâmplarea semăna a farsă. Întinse nedumerit mâna şi desfăcu hârtia. Nu era o schiţă, ci un desen complet, lucrat cu mare îngrijire şi cu toate detaliile migăloase.

— Când ai făcut asta?

— Mai demult. O ţineam acasă.

— Şi cum ţi-a venit ideea? Tu eşti trasator…

— Dar lucrez cu cazangiii. Ştiu cum se îndoaie

coastele…

Kreis se înroşi deodată, ca şi cum ar fi săvârşit o greşeală.

— Ce studii ai la bază? Mi se pare că şcoala industrială.

— Da, desenul tehnic.

— Luni pare bine, Kreis! Să vedem ce părere au inginerii. M-aş bucura să iei premiul. Ia spune, ce-ai face tu dacă ai avea zece mii de lei astăzi?

— Cinci mii i-aş da acasă…

— Ai părinţi?

— Da.

— Ce-i tatăl tău?

— Tot trasator; la Şantierul 23 August, fost Concordia.

Matei zâmbi cu simpatie.

— Şi mai ai pe cineva trasator în familie?

— Am un frate mai mic, la şcoală, dar el vrea să urmeze ingineria.

— Foarte bine! Ce leafă ai?

— Opt mii cinci sute, în mână.

— O să-l ajuţi să urmeze şcoala?

— Cât am să pot…

— Mai ales dacă ţi-o creşte şi salariul! Dar nu mi-ai spus, cu ceilalţi cinci mii de lei ce-ai face?

— Mi-aş cumpăra material pentru o barcă.

— Pentru o barcă nu ştiu dacă ţi-ar ajunge!

— Mi-aş face-o singur, la iarnă.

— Îţi plac bărcile, Kreis?

Tânărul nu mai răspunse; îşi răsuci stânjenit şapca în mână.

Nu ştia dacă-i plac bărcile, dar de mult timp dorea şi visa să-şi facă una.

— Bine! zise Matei în încheiere. Acum să vedem dacă

proiectul tău e bun; l-a mai văzut cineva până acum?

— Da… domnul inginer Dutchievici. (Kreis şovăi, apoi se simţi dator să facă o mărturisire:) Ştiţi, dânsul m-a ajutat foarte mult. Dacă nu mi-ar fi dat curaj, nu m-aş fi apucat să fac schiţa.

M-a ascultat, a spus că ideea e bună şi s-o pun pe hârtie.

— Când a fost asta? întrebă Matei, cu destulă neîncredere şi nedumerire.

— De mult; acum doi ani, vara.

— Şi a văzut schiţa, la urmă?

— Da, am făcut şi câteva calcule împreună.

Matei îşi frecă bărbia; simţea abia acum coniacul încălzindu-i genunchii…

— De ce nu ai venit la mine mai demult? Doar mă cunoşteai!…

— N-am îndrăznit; am vorbit cu tovarăşul Golgota, dar mi-a spus să-mi văd de treabă; ştiţi, oamenii râd, n-au încredere când te văd prea tânăr.

— Şi cum de-ai îndrăznit acuma?

— M-a îndemnat domnul inginer Dutchievici. A spus să dau fuga acasă, după lăsarea lucrului, şi înainte de şapte să fiu înapoi, că vă găsesc aici. Am fost cu bicicleta…

— Da!… făcu Matei, furat puţin de gânduri. Da, ai făcut foarte bine! O mai fi cineva la serviciul tehnic? Du-te şi lasă desenul acolo.

Băiatul şovăi:

— Domnul inginer Dutchievici mi-a spus să vi-l dau dumneavoastră în mână.

— Da?… Atunci lasă-l aici. Dar de ce spui „domnul inginer

Dutchievici”? Nu ştii cum vorbim noi astăzi?

— Ba da… Vedeţi, sunt obişnuit cu dânsul mai de mult!

— Spune-i „tovarăşe”! S-a purtat destul de frumos cu tine!

După plecarea tânărului, Matei simţi nevoia să bea un pahar de coniac, pe care nu-l dorise niciodată până acuma, şi destupă iarăşi sticla, călcându-şi cuvântul…

La ora opt şi jumătate ieşi pe poartă; pentru un drum n-avea rost să ţină şoferul până noaptea. Merse pe jos spre oraş, la barieră prinse din fugă tramvaiul, se aşeză lângă uşa din spate, cu capul sprijinit în unghiul celor doi pereţi ai vagonului, şi închise ochii, să-şi limpezească gândurile aşa de aglomerate.

După câteva staţii, se mai urcă un pasager; auzi uşa deschizându-se şi glasul taxatoarei:

— N-ai mărunt, tovarăşă?

Noul pasager era o femeie; nu deschise ochii, n-o luă în seamă şi uită prezenţa ei în clipa următoare.

Restul drumului nu se mai urcă niciun călător, nu se mai ducea nimeni în oraş la ora aceea. În centru, când să coboare, descoperi, surprins de prezenţa ei nebănuită, o fată înghesuită în colţul opus al vagonului. Tramvaiul avea două bănci, longitudinale, după moda veche, provincială, pasagerii fiind puşi să stea faţă în faţă, ca în saloane.

Abia când se opri alături, să deschidă uşa, o recunoscu; lumina nu-i cădea pe faţă, numai o rază îi mângâia urechea. Nu se uitase niciodată anume la urechea unei femei, n-ar fi bănuit că acest detaliu al feţei putea să fie expresiv, să aibă personalitate şi farmec.

Apoi îi văzu în penumbră ochii şi gura cărnoasă, într-o nepotrivire inexplicabilă: ochi de copil, gură de femeie – privire sfioasă, buze umede, calde, pătimaşe. Şi ce tulburător era desenul urechii! N-o salută decât în clipa următoare, după ce ea parcă schiţă o înclinare a capului.

Vatmanul bătu din clopot, silindu-l să coboare repede, stângaci, cu o nemulţumire iritantă; s-ar fi putut

crede că aşteptase să-l salute ea mai întâi, fiindu-i funcţionară. Era fata pe care o întâlnise de două ori în uşa cazangeriei, fără să-şi fi dat seama că tot ea îi atrăsese privirile într-o după-amiază, în centru, când se urca în tramvai să plece la gară.

De atunci n-o mai întâlnise, nici nu ştia unde lucrează, dar fiindcă o făptură ca ea nu putea trece nebăgată în seamă, aflase cum o cheamă şi auzise pe seama ei unele vorbe, datorită cărora îşi dăduse seama, cu o mâhnire ciudată, fiindcă nu-i era nici iubită, nici soră, că fata aceasta avusese o viaţă destul de neclară.

Şi totuşi, aşa cum o văzuse acum, chipul ei, alcătuit din atâtea contradicţii, emana o căldură curată şi calmă; să fi fost oare doar masca sub care îşi ascundea ispita, disimulată cu meşteşug şi sfială?

Dar, la urma urmelor, e un păcat ca femeile să fie ispititoare?

Tramvaiul trecuse prin faţa lui, o mai văzu o dată, stătea în acelaşi loc, înghesuită, mică, parcă mai palidă. Nu întoarse capul.

Părul adunat într-o buclă grea îi cădea pe spate, totuşi într-o parte îi dezvelea ceafa firavă, gâtul lung, care, deşi desenat molatic, lăsa să se ghicească o nervozitate tânără şi cuceritoare.

O clipă, avu gândul să sară pe scara din spate, să se ducă la ea, să-i explice întâmplarea: nu voise s-o umilească, lumina din tramvai era de vină, nu-i desluşise obrazul. Dar oare ce-l îndemna să se ducă: să se scuze, sau s-o mai privească o dată?

Oricum, tramvaiul ajunsese departe, făcea cotul la dreapta; o mai zări, sau o ghici o frântură de clipă în colţul vagonului – şi preocupările celelalte şterseră îndată imaginea ei graţioasă…

Ajunse exact în clipa când secretara ieşea din birou

să-l poftească. O jumătate de minut să fi întârziat nu-l mai vedea pe tovarăşul Stoian astă-seară. Nu ştia de ce îl chemase, dar întârzierea lui ar fi fost o greşeală pe care n-ar fi putut s-o şteargă decât cu o faptă măreaţă, şi nu prevedea pe curând asemenea faptă.

Secretarul era încruntat de data aceasta.

— Matei, ce v-aţi apucat să faceţi acolo? Vuieşte oraşul!

Toate sunt vraişte, nu se vede nicio realizare.

A, dacă era vorba numai de atât... Matei se linişti dintr-odată; bine că nu întârziase! Oare unde ajunsese acum tramvaiul?

— Te-ai angajat să termini zece şlepuri până la 1 august 1949!

— Şi motonava!

Secretarul nu ştia că anteproiectul motonavei venise înapoi, că trebuia refăcut, ceea ce ducea la o mare întârziere. Dar chiar fără necazul acesta, situaţia i se părea îngrijorătoare.

— Aveţi numai treisprezece luni înainte, vă zoreşte vremea şi voi n-aţi pus nici măcar o tablă pe cală!

Matei îl auzea prima oară ridicând glasul. Avu o clipă de nelinişte, de panică; un astfel de om, aşa cum îl cunoştea, nu-şi ieşea din fire fără motiv, nu striga de pomană.

— Am trecut astăzi cu şalupa pe acolo, continuă secretarul, şi nici n-am îndrăznit să mă opresc să văd ce faceţi.

— N-aveţi ce să vedeţi, deocamdată.

— Deocamdată, după cât se vede şi se aude, e haos!

— Poate să pară... Dar am să vă poftesc peste o lună.

Părea prea sigur de el, ca enervarea secretarului să nu se înmoaie. îl privi în ochi, apoi zise, îmblânzindu-şi glasul:

— Matei, vezi tu obrazul ăsta? (Se uită în ochii lui iarăşi, cu o privire în care acum plutea o undă amară.) Mulţi au scuipat în el!... Şi i-au tras palme. Dar au fost duşmanii noştri, ştiam c-am să le răspund odată. (îşi îmblânzi mai mult glasul, în timp ce privirea devenea mustrătoare.) N-aş vrea să mi-l pătezi tu, cât de puţin, după ce l-am şters de toate ruşinile! Matei, viaţa ta a fost cam năvalnică, foarte bine! Dar acum lucrurile s-au schimbat, noi trebuie să construim altă viaţă şi altă lume. Tu poate vrei să trăieşti mai departe după cum îţi este firea. Ia spune-mi, nu cumva am greşit foarte tare? Vreau să spun, amândoi, nu arunc vina pe tine!

Matei tăcu şi nici măcar nu ridică privirea. Nu-l speria soarta viitoare a şantierului... Ei, şi dacă ar fi fost o înfrângere? Nu credea că înfrângerile erau lăsate în urmă. 11 apăsa altceva: neliniştea omului din faţă, pe care-l stima şi-l iubea de mult, şi care, peste atâtea griji, îşi mai asumase una, destul de mare, fără să-l fi silit nimeni.

Mersese alături de el, îl susţinuse cu o încredere îndârjită, care nu era numai a raţiunii, ci şi a sufletului, şi-acum îl chinuia teama că greşise: raţiunea trădată se trezea, întrebătoare.

— Matei, bagă de seamă, dacă la 1 august, şlepurile şi motonava nu sunt gata... Nu va fi vorba de un plan neîndeplinit, care se mai iartă, ci de fonduri nejustificate. La negustori asta se numeşte „faliment fraudulos”. Îţi dai seama de gravitatea situaţiei?

— Sigur că da! răspunse Matei, privindu-l în faţă. Au să fie gata!

Nu se văzu uşoara paloare care-i schimbă o clipă culoarea obrazului. Secretarul se uită în ochii lui, întrebător, fără să înţeleagă de unde lua omul acesta atâta linişte şi siguranţă, când, pe lângă greutăţile cunoscute, putea să întâmpine altele, de la o clipă la alta, fără să le

prevadă.

— Ia ascultă, întrebă schimbându-şi complet glasul, cu o curiozitate aproape înciudată, tu nu te îndoieşti de loc, nici măcar aşa, câteodată, când eşti singur, noaptea?

Matei şovăi puţin, cu o crispare aproape invizibilă pe faţă, pe urmă răspunse, uitându-se în ochii secretarului:

— Tovarăşe Stoian, ăsta-i secretul meu! Dar aveţi încredere în mine! Au să fie gata!

— Şi dacă nu?

— Atunci mă arunc în Dunăre!

— Aha! Iar eu ce fac? Mă arunc după tine?

— Aşa e… La asta nu m-am gândit. Eu, ca eu, dar dumneavoastră, nu se cuvine! Păi atunci, nu rămâne altă cale: trebuie să fie gata!

Coborî scările fluierând; de mult nu se simţise aşa de voios.

Neliniştile, îndoielile? Le avea, bineînţeles, dar ducă-se dracului!

Se sfârşise forfota prenocturnă a oraşului. Era linişte, arar se auzea – de unde? – ecoul unui pas bocănind pe caldarâm, în noapte…

La colţ se opri, pe linia tramvaiului, şi urmări cu ochii şinele care se pierdeau departe, lucind din loc în loc, sub becurile galbene, plăpânde şi rare…

Când la nouă seara o fată este singură pe stradă, nu poate fi decât tot singură şi în viaţă. Era într-o altă stare de spirit acum, de aceea putea face o astfel de remarcă. Şi apoi văzuse, dar nu avusese puterea să înţeleagă: fata avea în mână o carte, cu coperta cam roasă – geometria în spaţiu. Nu era nici măcar un roman de dragoste. De ce vorbeau oamenii? Poate venea de la o şcoală serală… Oare trecuse mult timp? Unde ajunsese tramvaiul?

În umbra din faţa casei aştepta un automobil, cam

vechi, cam răpănos, un Opel Olimpia, aplecat pe o parte, dar dacă venise până aici însemna că poate să meargă. Ramele farurilor, care luceau în lumina de la colţ, o făcură pe Ana Odeta să tresară. Venea de pe şlep – se ducea acolo în fiecare seară, iar după aceea, pe la opt, când cădea întunericul, unchiul Mihalis o trecea cu barca la vadul Chelarului, de unde se urca în tramvai.

Astă-seară întârziase cu gândul că pretendentul, pe care îl ştia acasă, o să se plictisească. N-avea altă armă să lupte împotriva mătuşii Didona…

De o săptămână, mătuşă-sa îi tot ghicea în cărţi crai cu dar la aşternut.

Nu-l aduseseră cărţile, îl găsise dânsa, umblând, iscodind. Era domnul Masuianos, flăcău de vreo patruzeci şi cinci de ani, scund, lat, brun, cu mustaţă neagră, cu ochi mici şi sclipitori, ca doi tăciuni, bine bărbierit, bine spălat, cu haine elegante, dat cu parfum… Avea şi automobil. Ana Odeta îl găsise într-o seară acasă, fără să fi ştiut nimic. Spre satisfacţia ghicitoarei, prevestirea începea să se îndeplinească.

— Şi să nu crezi, fata mamei! Văzuşi?

Domnul Masuianos era industriaş.

— Singurul care-a mai rămas, mamă! E deştept şi tare descurcăreţ. Bani, porcoi. Galanton, poftim!

Pretendentul îi adusese mătuşii un capot cu flori roz şi un pieptene mare de celuloid. Domnişoarei, flori şi un carton de prăjituri. Până la venirea ei, mătuşa le înjumătăţise fără fasoane; era cam lipsită de prăjituri. Dar cadourile pentru domnişoară nu se sfârşeau aici; la cele de mai sus se adăuga un flaconaş de sticlă, în formă de inimă, umplut cu apă de Colonia (avusese înainte parfum)

şi o pereche de chiloţi cu dantelă. Ana Odeta se înroşi.

— Mamă, să te porţi frumos, hai dincolo, să te

prezint. Altul ca el n-ai să găseşti. Gândeşte-te, industriaş, azi, poţi să-ţi pui pofta-n cui!

Domnul Masuianos avea într-adevăr o industrie, dincolo de piaţă, un mic atelier de nasturi, cu doi lucrători şi strung, forţa motrică 1, 5 HP – putea să reziste mult timp, statul n-avea nevoie de asemenea industrii. Pe deasupra, confecţiona ace de cap, cutiuţe de lemn pentru farmacii, jucărioare, fuste pictate, pantofi cu talpă de sfoară, cordoane… Dar nu la fabrică; vreo douăzeci de femei nevoiaşe lucrau la ele acasă – el le ducea materia primă, lunea, iar sâmbăta trecea să ridice marfa; banii îi dădea mai târziu. Maşina îi era de mare folos; îi scosese pernele de la spate şi putea să încarce în ea destul.

Uneori se mai ducea în judeţ, mai mult ca distracţie, aducea păsări, porci, miei, untdelemn, brânză – ce se găsea pe la oameni;

muşterii pentru ele erau mulţi. Seara însă îşi punea hainele bune şi ieşea cu automobilul să se plimbe pe strada principală, arătându-se femeilor, pentru care nutrea mare interes.

Pe Ana Odeta o ochise de multă vreme, dar industria lui era prea mică atunci, îl concurau industriaşii mai mari, hoţomanul de

Miltiade, veneticul care făcuse avere cu furnituri de război şi pusese monopol pe fata cea mai frumoasă din oraş, iar când plecase, o luase cu dânsul la Bucureşti… Acum ea se întorsese, era dator să-şi încerce norocul, fiindcă o râvnea de atâta timp!

La prima întrevedere râvnita nu se purtase îmbietor, nu văzuse nici măcar un zâmbet pe faţa ei. După cinci minute, plecase să se culce, zicând că e obosită, că trebuie să se ducă la serviciu a doua zi.

Deşi dezamăgit, domnul Masuianos îi spusese mătuşii destul de precis că, mă-nţelegi, în cazul când… Nici n-ar

mai fi vorba de serviciu – domnişoara nu-i făcută să muncească, unde? – la un şantier!

— Dragă domnule, nu te uita la dânsa că-i niţel bruscă. E obosită, munceşte aşa de greu! Dar dacă ai şti altminteri cât e de dulce şi drăgălaşă! Numai că uite, n-are noroc! Dacă dumneata ai fi mai stăruitor!…

El fusese stăruitor şi prompt: revenise chiar a doua seară, iarăşi cu daruri, un cordon de muşama pentru mătuşă, pentru domnişoara bomboane acrişoare şi un pacheţel de şocolată. De data aceasta fata nici nu se arătase în sufragerie, intrase prin faţă şi se închisese în odaia ei, vestind-o pe mătuşă-sa, de după uşă, că dacă n-o lasă în pace strigă s-audă vecinii.

De vecini îi păsa mai puţin mătuşii Didona; nu voia să-l supere pe domnul Masuiano’s.

Acesta nu mai veni seara – aşa era planul; poate i-o stârni fetei vreo părere de rău. Venea însă dimineaţa, să afle ce efect avea lipsa lui, şi afla de la o zi la alta că pesemne fata îl plăcuse, tocmai d-aia era aşa sălbatică.

— Se apără, sărăcuţa, să nu cadă în laţ, o simt; şi eu am fost la fel!

Iar seara, când venea fata, mătuşa tăbăra asupra ei, aci cu linguşiri, aci cu ameninţări:

— Da ce are, mamă, de ce nu te uiţi la el? Că nu vrea mai mult decât să ieşiţi într-o seară împreună, te ia cu maşina, te duce la restaurant, te plimbă unde doreşti, îţi face orice chef! Să-l chem mâine seară?

— Nu.

— şi de ce, tâmpito?… Dar mai la urmă îţi sunt ca şi mamă, trebuie să mă îngrijesc de viitorul tău. Tu nu vezi că n-avem de nici unele, crezi că pot duce casa cu şase mii de lei ai tăi?

Neţinând seama de refuzul nepoatei, pretendentul

fusese convocat astă-seară; era în el atâta speranţă şi atâta răbdare, că, deşi se făcuse târziu, tot nu plecase. Aştepta, poate, netezindu-şi mustaţa.

Ana Odeta nu se opri, trecu mai departe. Maiorul Guzgunis, pe scăunel, la poartă, o strigă din urmă, intrigat de drumul ei fără explicaţie:

— Pst, pst! Duduie Odeta, unde te duci? Aveţi musafiri acasă!

Merse înainte, pe sub castanii care umbreau peluza, lăsă închisoarea în dreapta, moara Leonida în stânga, uriaşă – până ce în faţă se deschise valea Dunării: magaziile, liniile de cale ferată, cheiul, apa, şi dincolo balta, imensă ca libertatea.

În seara aceea, Ana Odeta nu se întoarse acasă; rătăci pe malul Dunării, de la docuri tot lungul cheiului, căutând o barcă. Erau bărci legate de cârlige cu lanţuri; unele n-aveau lacăt, dar le lipseau vâslele; cu ce să le mânuiască? Trecuse miezul nopţii, întâlni un grănicer cu un câine de zgardă; soldatul se opri, urmărind-o cu ochii, iar ea se duse înainte, păşind ca o lunatică.

Se sfârşise cheiul, merse printre şlepuri şi barcazuri trase pe uscat, la reparaţie; se apropia de mai, apa îi clipocea la picioare;

nu găsi nicăieri o barcă.

La vadul Chelarului se opri – de-aici nu putea merge mai departe: o împrejmuire de zid cobora până în apă. Răsărise o jumătate de lună, peste sălciile din baltă, într-o pată roşiatică. Pe malul celălalt, mai la deal, se zărea, între altele, umbra greoaie a şlepului de unde plecase acum două ceasuri. La pupa, licărea o lumină slabă, într-o fereastră; mătuşa Pepa nu se culcase…

Venea un vânt puţin aspru dinspre miazănoapte. Ana Odeta îşi scoase sandalele şi încercă apa; era caldă, ciudat de prietenoasă. Nu se simţea nimeni să vină, să treacă, nu

se auzea niciun zgomot, decât clipocitul valurilor, şi uneori, dincolo, un ţipăt de pasăre.

Îşi scoase fusta, bluza, le împături, la mijloc puse sandalele, legă pe deasupra cordonul, îl trecu peste umăr şi îşi dădu drumul în apă…

Înota drept spre malul celălalt, cu luna în faţă, dar curentul o ducea la vale – Dunărea repede şi învolburată, vechea prietenă care îi ştia toate tainele. Şi-n drumul acesta straniu, la strania oră de noapte, apa cenuşie îi învăluia trupul într-un balsam aspru, luându-i toată tina din suflet şi din carne, făcând-o să se regăsească aşa cum o ştiuse, de mult, marinarul care plecase.

Ajunse dincolo fără răsuflare; sălciile o primiră cu braţele desfăcute, îmbrăcate în văluri. Erau bătrânii copaci de apă, sau nişte ursitoare? Păşi pe nisipul rece – rece era şi vântul, şi lumina lunii – şi cu această aspră însoţire îşi continuă drumul, goală, cu îmbrăcămintea udă atârnând pe umăr…

Şlepurile rămăseseră departe, în susul Dunării, curentul o dusese la vale, avea de mers pe malul pustiu, singură, numai cu un strigăt în inimă.

Ajunse fără să fi măsurat timpul, fără să-şi numere paşii, îngheţată până în mădulare, gata să reia încă o dată şi încă o dată drumul, dacă el ducea la răspântia unde se rătăcise odinioară.

Se stinsese şi lumina de la cabină, dormea toată lumea. Trecu în sus, îşi dădu iar drumul în apă şi se lăsă dusă de curent, în umbra înaltă abordajului, căutând scara. Dar scara nu era, unchiul Mihalis o ridica noaptea, îşi păzea şi el ograda, ca oricine, să nu intre străinii. Vru să strige – degeaba, n-ar fi auzit nimeni.

Alunecă obosită la vale, până sub consolă, ieşi încă o dată pe mal şi se duse în sus, înfruntând din nou răceala

vântului şi a lunii. De data aceasta înotă până la lanţul ancorei, îl prinse cu mâinile şi urcă din za în za, ca pe o scară, zgâriindu-se şi mânjindu-se de rugină.

Bătrâna se sperie s-o vadă goală şi îngheţată în uşa cabinei.

— Pepa, se lămuri fugara, mai târziu, aşezată în fundul pătucului, cu pătura pe umeri, nu mă mai întorc dincolo. Am să-mi caut o odaie în oraş, să stau singură. Mă primiţi aici câteva zile?

— Ba te primim cât om rămâne! Stai cu noi, de ce să baţi la uşă străină!

— Mai ales că nu se aude să ne dea drumul! adăugă unchiul

Mihalis, de alături. (Aveau pereţii subţiri cabinele.) Sunt semne să rămânem aşa până la anul; o să iernăm undeva, prin preajmă. Abia la primăvară dacă ne-o veni rândul să ne repare.

— Dar n-aveţi loc şi pentru mine!

— Ce, la taică-tu era loc mai mult? Ai măsurat tu cabinele?

Eu o să dorm dincolo, cu unchi-tu, şi tu stai colea, nu te supără nimeni. Casa-i mică, în schimb Dunărea, o ştii: cât toate zilele!

Ana Odeta dormi ca în patul copilăriei; îşi găsise şi vechiul culcuş, şi-o altă familie, nu străbătuse degeaba drumul, dăduse peste răspântia unde se rătăcise – şi, dacă pe urmă îşi zdrelise picioarele, aici aveau să i se tămăduiască, aici se arătau altfel zorile.

Se trezi înaintea bătrânilor, îşi înfăşură în jurul trupului un capot al mătuşii şi ieşi pe punte în picioarele goale; era rece fierul. Se duse la bucătărie, aprinse focul – o, fumul din horn, drapelul nepieritor al familiei! – puse ceainicul pe plită. Pe urmă luă jăratic din sobă, încălzi fierul, îşi călcă fusta şi bluza. Îi venea să cânte – şi-n clipa

aceea răsări soarele, înroşind deodată coroanele sălciilor şi toată lunca Dunării.

*

La şapte fără un sfert trecea dincolo – alt drum decât în celelalte zile; luase barca de la şlep – pentru nevoile lui, unchiul

Mihalis mai avea una. O legă la marginea calei şi, cu ramele la spinare, se duse la magazie, unde rămase până la prânz, împărţind materiale.

În dimineaţa aceea, Uică stătu ce stătu, cotrobăind prin rafturi şi înjurând printre dinţi noua stăpânire; pe urmă se ivi un prieten de-al lui, Vizante, de la sculărie, plecară împreună şi nu-l mai văzu până la ora unu, când se întoarse ca să încuie.

Pe la zece veni Kreis, cu un bon, să ia creioane colorate. Azi nu era vesel ca în alte rânduri, se uita posomorât în podea, aşteptând să plece un om care venise după holzşuruburi şi cuie. Soarele se dusese de la geam, nu lumina magazia decât dimineaţa, primele ore.

— Am vorbit cu Plăpându chiar adineauri, zise Kreis, fără să ridice privirea.

Plăpându era Marchidan, poreclă pe care i-o dădeau tinerii, ironizând înfăţişarea lui prea robustă pentru o vârstă încă nu destul de matură.

Ana Odeta păli – ştia ce-ar fi putut să-i spună Kreis inginerului; dar ea nu-i ceruse să facă demersul acesta, îi era frică, amâna de la o zi la alta hotărârea.

— Nu vrea, continuă Kreis, spune că n-are nevoie, dar ştiu că se interesează de doi băieţi ca să-i aducă la sală. Nu-i timp de pierdut; într-o zi, două, se hotărăşte!

Ea ridică din umeri; teama dinainte fusese mai mare decât orice regret ar fi putut să simtă acuma.

— Trebuie să vorbeşti cu directorul, chiar astăzi! auzi deodată, făcând-o să tresară, glasul care o liniştise o clipă

mai devreme.

Ridică ochii şi îl privi fără să ştie dacă vorbise el, sau fusese un gând al ei spus cu glas tare. Fiindcă în clipa aceea chipul lui Meit îi venise în minte, cum îl văzuse aseară din colţul tramvaiului – şi i se părea că este datoare să-i mai iasă o dată în cale, să nu aştepte tăcută voia destinului. Dar exprimat în cuvinte clare, acest gând o făcea să tremure, ca şi când ar fi fost iarnă afară.

Glasul se auzi iarăşi:

— Du-te chiar acuma! Dacă aduce pe altcineva…

Kreis se opri: tocmai intra cineva în magazie. Şi apoi, nici nu mai avea ce să spună; nu-i plăcea să se amestece mai mult decât e cuviincios în viaţa nimănuia; la vârsta lui, oricât de moale i-ar fi părut firea, îşi clădise în suflet acea dârzenie dreaptă şi demnă, care face cinstea omului. Venise cu îndemnul, îşi îndeplinise datoria, mai departe fiecare să judece, să hotărască, să-şi deschidă drumul! îşi luă creioanele şi ieşi pe uşă – nu-i era îngăduit să piardă vremea.

Ana Odeta se apucă să treacă în registru numărul bonului; îi tremura îngrozitor mâna…

Mai târziu veni Firicel, să ia o daltă fină. Era tâmplar, dar când se cerea, făcea şi modele pentru turnătorie – artistul şantierului;

piesele lucrate de el în lemn, lustruite cu glaspapir, vopsite cu lac negru, stârneau uimirea turnătorilor, păreau nişte bijuterii, să le pui în vitrină. Avea vârsta lui Kreis – anii? –, abia douăzeci şi unu, copilăriseră împreună şi-i lega o prietenie ştiută de tot şantierul;

pe lângă ei, Ana Odeta se socotea bătrână…

— Bună dimineaţa!

Îi spunea bună dimineaţa şi la prânz, dacă se întâmpla să n-o vadă mai devreme.

Ea ridică ochii din hârtie şi, uitând trecător neliniştea

din inimă, îi veni să radă. Firicel, cu o mână la tâmplă, îşi muşca înciudat colţul gurii; iar se lovise cu fruntea de tocul uşii – era înalt şi uita mereu să se aplece când intra la magazie.

Se împrieteniseră din seara când fuseseră la kermeză, invitată de Kreis, şi dansase cu amândoi, ca să nu supere pe niciunul – aşa e vorba – ce supărare ar fi putut să fie? Din seara aceea îşi spuneau pe nume… Nu dansase numai cu ei, nu era o fată pe care s-o scape din ochi tinerii!

Mersese cu îndoială; kermeză în parcul oraşului, unde visase odinioară să danseze în pantofi albi, cu tocuri înalte, de domnişoară!

Avea inima strânsă şi-un zâmbet timid într-o parte a gurii. Lampioane, bere şi gălăgie, sâmbătă seara, petrecerea tineretului din oraş, de la uzine, fabrici şi şantiere. Fusese la baluri, pe vremuri, înconjurată de stăpânii uzinelor, fabricilor şi şantierelor. Nu în parc, cu mulţimea: în saloane unde nu putea să intre oricine. În locul cimentului, pe care acum hârşâiau încălţări de duzină (pantofi „pe puncte”, ai fetelor, „decupaţi”, ca să răsufle călcâiul), erau parchete de mahon şi mozaicuri de marmoră, în locul berii şampanie, în locul lampioanelor lustre de cristal de Murano, pe pereţi aplice poleite cu aur…

Se pomeni la o masă lungă, cu scândura goală; deasupra foşnea frunza castanului. Băieţii, în cămăşi, cu mânecile surnese, vorbeau tare despre isprăvile lor, cam lăudăroşi, cum l-au înfundat pe maistrul cutare, cum l-au prins pe inginer că nu ştie să ţină şublerul în mână

— „Fugi de-aici!” – „Ba nu, zău, habar n-are, doar teorie!”

— „Care inginer e ăla, mă?” – „Piticaru, de la Industria sârmei”…

Bere, pateuri puţin râncede, mâncare pe sponci; erau şi prăjituri la bufet. Kreis îi aduse două, cu galben, verde şi albastru, făcuse coadă pentru ele. Băieţii se purtau prieteneşte, o trăgeau de mână, fără ceremonie: „Hai să te fac un tangou, soră-mea!” Nu prea îi vedea la faţă în lumina bizară a lampioanelor, le auzea numai glasul, le simţea strânsoarea cam aspră, aveau braţele ciolănoase, miroseau a bere şi a transpiraţie. Prea multe deodată – era obosită după o săptămână de muncă. Îi venea să plângă; nu ştia ce ar mai fi putut să năzuiască, să aştepte de la viaţă, dar acum se socotea degradată…

Nu erau numai muncitori, ci şi altfel de lume, insinuată, vrând, de voie, de nevoie, să se adapteze la noua viaţă – familii, cucoane în rochii de mătase, domnişoare care se uitau în jur şi strâmbau nasul, desigur ofensate. Ana Odeta auzea de la mesele lor alt limbaj, uneori câte o vorbă franţuzească; şi deodată îşi scutură capul – fandoseala îi făcea greaţă. Cărei lumi aparţinea ea, după dreptate, dacă de pe şlepul unde tatăl ei fusese cârmaci, iar maică-sa ajutoare la toate, muncitoare cu braţele, ar fi venit de-a dreptul aici în seara aceasta? O, ştia cărei lumi, dar o părăsise de mult, o uitase, şi era aşa de grea, aşa de aspră întoarcerea!…

Înainte de! toate trebuia să plece de la magazie…

Firicel stătea în faţa ei şi continua să se frece la tâmple, fără să se vaite.

— Ţi-a spus ceva Sile?

— Da; a fost aici adineauri.

— Al naibii Plăpându!… Ei, dar fir-ar mama lui a dracului*!*

Du-te şi vorbeşte cu directorul; e om cumsecade.

— Nu pot, Ionică!

Numele lui Firicel îngloba două diminutive, de parcă n-ar fi fost prea mult chiar unul singur la o asemenea

statură. Era înalt cât maistrul Golgota, chit că nu părea, nefiind aşa de mătăhălos şi având trăsături mai fine. Blond, cu ochii negri, că ai lui Cocoş, la fel de vii şi-aproape de aceeaşi mărime, ceea ce la un flăcău clădit aşa de bine începe să semene a prea multă părtinire din partea naturii.

Poate el nici nu-şi dădea seama, nu aştepta niciun folos de pe urma înfăţişării, nu vedea câte fete îl urmăreau cu privirea – avea alte gânduri în cap şi îşi căuta altă menire. Făcea parte din comitetul de întreprindere, şi nu doar cu numele. De aceea şi stărui, mai mult decât Kreis:

— Ce vrei, să rămâi înmormântată aici, la magazie? Datoria ta e să înveţi, să fii cât mai utilă. Du-te şi cere să te mute! Dar du-te acum, nu pierde vremea!

1 – Am să mă duc…

Minţea, numai ca el să nu stăruie. Era frig – îi tremurau mâinile…

După plecarea lui, Ana Odeta rămase împietrită, în prada spaimei şi a speranţei. Trebuia să se ducă totuşi, cu o datorie cumplită;

simţea că dacă nu şi-o îndeplineşte până la capăt, nu mai are dreptul la aer. Să se ducă ea, nu alţii, fiindcă dreptul la viaţă ni-l câştigăsim singuri!… Şi n-avea curaj, şi se simţea prăpădită!…

La unu îşi luă ramele la spinare, furcheţii în mână şi trecu Dunărea… Mătuşa Pepa nu se simţea bine, răsufla greu, i se umflaseră picioarele, abia se mişca pe punte; ochii ei priveau cu o tristeţe de animal lunca Dunării. Ana Odeta se îngriji de masă şi aşa trecu mai repede ora. Pe urmă se înţelese din nou cu unchiul Mihalis, cum fusese vorba de dimineaţă, s-o aştepte la şase, să meargă împreună acasă, să-şi ia lucrurile, puţine – n-ar fi putut s-o înfrunte singură pe mătuşa Didona…

După-amiaza o petrecu la masa din magazie, cu cartea de geometrie în faţă, fără s-o deschidă. Tremura

ceva în fiinţa ei, era neîngăduit de frig la începutul lui iulie.

Veneau puţini oameni în orele acestea. Uică plecase, Dumnezeu ştie unde, şi n-o tulbura nimic din afară, îngăduind tulburării din sufletul ei să crească întruna.

La cinci şi jumătate, neliniştea care zăcuse în ea toată ziua se arătă dintr-odată într-o formă nouă şi insuportabilă. Îi erau amorţite degetele, îngheţată gura, inima sugrumată, răsufla cu spasmuri, într-o suferinţă fizică fără explicaţie, fiindcă nicio parte a trupului nu-i era bolnavă. Un sfert de oră după aceea intră Uică, pregătindu-se să închidă magazia. Atunci ea se ridică, ieşi pe uşă, fără să spună bună ziua, şi se îndreptă spre birouri. Până în ultima clipă fusese încredinţată că n-o să se ducă – şi-apoi, deodată, simţi un junghi greu în inimă: dacă nu se ducea acuma…

Sala birourilor era goală, dincolo de uşi nu se auzea niciun zgomot, funcţionarii din administraţie plecau de la ora patru; doar telefonista moţăia în cabină. Deschise uşa anticamerei, nepăzită de nimeni, şi, înainte de a se opri mişcarea picioarelor, ciocăni la uşa următoare. Dacă s-ar fi oprit doar o clipă, picioarele ar fi dus-o înapoi, fără voie.

Avea de mult construită în minte topografia acestor încăperi, fără să le fi văzut vreodată, şi le găsea întocmai ca în închipuire.

Nu aşteptă cuvânt dinăuntru, era peste putinţă de îndurat o întârziere; deschise, intră, merse până în faţa biroului şi rămase în picioare. Şi deodată îi pieri orice teamă – nu-i mai era frică, tumultul care o stăpânise ziua se potoli, lăsând loc unei linişti depline, ca a apelor îngheţate, nepăsătoare în faţa furtunii.

Matei – Meit, marinarul – se ridică surprins în picioare; o clipă după aceea, ea văzu pe chipul lui un zâmbet uşor, abia o fiu

! turare în colţul din dreapta al gurii. Ştia ce gândea el acuma: venirea ei era urmarea întâlnirii de aseară, începutul ofensivei – orice femeie i rămâne femeie chiar atunci când se luptă să nu pară, să nu fie. O

mândrie năvalnică îi umplu inima. În asemenea împrejurare asupra bărbaţilor nu apasă nicio suspiciune; de ce o nedreptăţea omul acesta? Fiindcă ea nu făcuse complicitate cu natura. Era femeie, nu-şi putea lepăda forma, dar venea să ceară un drept omenesc de la unul din cei care proclamau egalitatea în drepturi a femeilor cu bărbaţii… Şi spuse, vajnică, trufaşă, aproape ostilă, strângând pumnii:

— Vreau să plec de la magazie: să fiu mutată la sala de trasaj!

Îl înfruntă, cu ochii în ochii lui, cu buzele fremătând, ca şi cum ar fi vrut să-i transmită, printr-un alfabet mut, gândurile pe care nu putea să le spună: „Iată, nu sunt femeie, sunt om înainte de toate!

Priveşte-mă bine, am ochi frumoşi – cum i-aş ascunde? – dar n-am venit să te farmec!”

Chipul lui rămase nemişcat, după ce îi pieri zâmbetul din colţul gurii. Nu o pofti să stea jos – rămase şi el în picioare.

— Ce fel de om este Uică?

Întrebarea o surprinse; aştepta alta, era pregătită s-o înfrunte cu trufie. Ce şiretenie se ascundea în aceste ocoluri? începea să-i fie cald, după ce tremurase toată ziua.

Nu răspunse; ridică din umeri.

— N-ai observat dacă fură?

Nu ştia dacă şeful ei fură, nu-i spusese nimeni să-l urmărească, nu avea ea magazia în primire. îl privi speriată, i se stinsese în ochi şi trufia, şi ura. „Mă crede hoaţă!… Eu sunt Surioara de pe şlep, marinarule!” îi venea

să plângă… „Eşti o vită, un bizon din pampas dacă-ţi închipui că aş putea pune mâna!”

— De ce vrei să te muţi la sala de trasaj?

Se uită la el; nu răspunse. „Spune-mi mai întâi, mă crezi hoaţă?

Priveşte-mă bine, tovarăşe din copilărie!”

— Ce pregătire ai?

„Am luat cârpe din cufărul care fusese al mamei, ca să-mi faci păpuşi din ele!… Şi-am furat cinci lei din buzunarul tatii, să-ţi cumpăr un briceag de tablă, în ziua când scăpaseşi în Dunăre briceagul tău, cu plăsele de fildeş”.

Îl văzu că se apleacă, apropiindu-se de ea, pe deasupra biroului, apropiindu-se, dar nu mult – mai rămâneau între ei doi metri de aer – şi nouă ani scurşi pe Dunăre.

— Ce pregătire ai?

Întrebarea se repeta, mai tare, totuşi nu cu asprime. Nu, nu avea studiile cerute, la ce-ar fi folosit să mintă? răspunse, simplu, fără umilinţă, dar aşteptând înfrângerea care trebuia să vină:

— Am numai trei clase la şcoala profesională…

El începu să râdă – putea râde, era stăpân, nu-l interoga nimeni!

— Eu am cinci, dar primare!… O să învăţ de acum încolo – n-am încotro, e nevoie!… Şi, de ce vrei să te muţi la sala de trasaj, ia spune?

Se schimbase, nu mai era aspru, continua să râdă, ca şi cum se bucura că îşi poate mărturisi lipsa de învăţătură. Ea şovăi, ridică din umeri, nu-şi pregătise răspunsul, o deruta veselia lui, neînţelegându-i motivul.

— Greu de răspuns, aşa e? Să-ţi spun eu: munca la magazie nu-ţi place, nu-i pe măsura dumitale, nu-ţi place

nici şeful, e cam secătură. Vrei să ieşi din birou, să faci ceva mai folositor şantierului.

Trasajul e o meserie frumoasă, poate ispiti pe oricine… Poate îţi plac vapoarele… Eşti de pe aici, ai trăit pe malul Dunării?

Ea înclină din cap, încuviinţând – şi restul răspunsului îl spuse în sine: „Da, sunt de pe-aici, dar nu am trăit pe malul Dunării, ci de-a lungul ei, pe un şlep cu care ai fost vecin într-o vară”.

— Bine! Dă-mi timp până mâine… Am să vorbesc cu…

— Tovarăşul inginer Marchidan se opune.

El o privi, îi veni iar să râdă, dar îşi ascunse râsul în sine. „Marchidan? Nici nu mă miră! Care călugăr nu fuge de ispita Satanei?

Şi Satana şi-a găsit în tine o ispită destul de mare!…”

O cercetă, fără voie, din creştet până în vârful picioarelor…

— Ai vorbit cu el? /

Ea răspunse, după o ezitare:

— Nu!

Se vedea limpede că-i în încurcătură. Crezuse trebuitor să-l prevină, dar nu bănuise urmarea. Şi văzu cu groază că el avea iar în colţul gurii zâmbetul acela, o măsura iar cu privirea printre pleoape, într-un chip care-i dezvăluia gândul: „Atunci a vorbit altcineva pentru tine, ai şi îmbrobodit pe unul, l-ai pus să te susţină!…”

El se uită la ceas: era ora şase.

— Bine! Am să văd ce se poate face.

Ana Odeta se îndreptă spre uşă. Nu mai ştia limpede în ce clipă se hotărâse să vină, nu-şi dădea seama dacă făcuse o greşeală sau dacă reuşise. Era însă mulţumită că se înfruntase pe sine.

În prag, se întâlni cu inginerul Dutchievici; acesta se trase în lături, lăsând-o să treacă, şi-o salută, înclinându-

se, cu pălăria în mână.

Cât uşa mai era deschisă, întoarse fără voia ei capul, şi-n clipa aceea îl văzu pe Matei ocolind biroul ca să-şi întâmpine oaspetele.

Arăta altfel ia faţă, părea mai prevenitor cu bărbaţii…

Era Meit de altă dată – şi ei nu-i venea să creadă.

D încolo de uşa care se închisese, Dutchievici îşi lăsă pălăria pe un scaun, se apropie de fotoliul în care şezuse nu mai demult decât aseară şi, rămânând în picioare, puse o servietă mare pe măsuţa din faţă.

Între timp, Matei descuiase sertarul biroului, luă sticla de coniac, dintr-un dulăpior scoase două pahare, se apropie şi le făcu loc pe masă, incomodat de servieta aceea, neobişnuit de voluminoasă.

— Vă rog, şedeţi! zise, prevenitor, văzând că musafirul continua să stea în picioare, ca şi când ar fi fost gata să plece.

Inginerul Dutchievici deschise servieta şi scoase o mapă cusută îngrijit la cotor cu şnur albastru, cu o eleganţă aproape prea rafinată.

— Dacă socotiţi că este folositor, îl pun la dispoziţia şantierului.

— Ce-i aici? întrebă Matei, aplecându-se să citească titlul, scris cu tuş, în caractere de tipar care, în sobrietatea lor, păstrau aceeaşi eleganţă ca şnurul, ca întreaga prezentare a dosarului.

Era un singur rând, plasat la mijlocul copertei, încadrat de spaţii egale: „M/S 900 T”.

Inginerul răspunse cu destulă răceală:

— Este anteproiectul unei motonave de 900 de tone!

— Motonava… noastră?

— Da, în cazul că vă interesează.

— Nu mai înţeleg nimic… Staţi jos o clipă! Motonava… pe care o are în plan şantierul?

— Da. Numai că proiectul de faţă prevede folosirea combinată a niturilor şi-a sudurii. E o metodă intermediară, pe care o propun, înainte de a renunţa complet la nituri. Deocamdată, din lipsa utilajului şi… (ezită puţin) şi a experienţei, nu putem lucra numai în sudură. Sudura comportă asamblarea pe secţiuni mari, care înseamnă ea însăşi un risc, pe lângă alte riscuri…

— Staţi puţin; nu înţeleg altceva. Dacă nu mă înşel, proiectul vă aparţine.

— Da.

Datorită surprizei, fizionomia lui Matei era dezarmantă.

— Bine, dar când aţi avut timp să-l faceţi?

— Nu într-o noapte, fireşte. Lucrez la el mai de mult.

Urmă o tăcere, ca un semn de stupefacţie.

— Ştiaţi că proiectul lui Marchidan o să fie respins?

Dutchievici ezită puţin, pe urmă ridică din umeri:

— Nici nu l-am văzut; nu mi-a cerut nimeni părerea.

— Şi-atunci?

— L-am făcut pentru mine. Am uneori nopţi de insomnie…

— Nu înţeleg!… După câte ştiu, Năsturaş v-a cerut în ianuarie să întocmiţi…

— În februarie… Şi nu Năsturaş, ci un armator…

Matei încerca să-şi revină, reluându-şi tonul conducătorului:

— E totuna. De ce-aţi refuzat atunci să faceţi această lucrare?

— Nu-mi inspira nicio încredere.

— Totuşi Marchidan care a întocmit proiectul, şi-a luat banii fără întârziere.

— Nu ştiam; sunteţi mai bine informat decât mine. Dar neîncrederea mea nu privea partea remuneratorie: eram sigur că vasul nu se va pune niciodată pe cală.

— Prevedeaţi…

Înţelegându-i gândul şi socotind neonest să-l accepte pe nedrept, inginerul Dutchievici se uită mirat în ochii interlocutorului.

— Nu! Prevedeam falimentul şântierului!

Cu aceste cuvinte se ridică scurt, gest de plecare.

— Nu vreţi să bem un coniac împreună?

— Mulţumesc; altă dată cu cea mai mare plăcere.

Era aproape o nepoliteţe să refuze băutura pe care o lăudase aseară. Voia oare să arate astfel că nu acceptă o mulţumire?

— Nu vreţi să mai staţi? Nu aştept pe nimeni.

Şi în timp ce Dutchievici se aşeza din nou în fotoliu, Matei continuă, căutându-i privirea:

— Bineînţeles, pentru proiect, îndată ce vom avea aprobarea ministerului, veţi primi…

— A, nu! îl întrerupse inginerul. Vreţi să spuneţi de o primă?

Mulţumesc, nu! Am făcut proiectul pentru mine.

— Atunci de ce-l daţi şantierului?

— Sincer, nu ştiu ce v-aş putea spune. Poate am socotit că este o datorie.

— Faţă de cine?

Se priviră în ochi, apoi Dutchievici, în loc de răspuns, ridică din umeri.

— Tovarăşe Dutchievici, e între noi o neînţelegere; hai să ne deschidem puţin inimile! Aveţi vreo nemulţumire?

— Niciuna.

— Salariul…

— Mulţumesc, îmi ajunge!

— Vă supără colaboratorii? Cred că v-aţi dat seama, inginerul Marchidan nu-şi arogă nici…

Inginerul îl opri cu un gest al mâinii.

— Dar numirea lui v-a nemulţumit…

— A fost o greşeală, nepotrivită cu vârsta mea. Nu am dreptul să ţin seama de nicio jignire.

— Jignire?

— Nu găsesc alt cuvânt, dar îl folosesc într-un înţeles care îmi aparţine. E dreptul lumii de azi să nu menajeze sensibilităţile inutile ale unui om ca mine. Şi totodată de a stabili şi un vocabular pe măsură.

— Socotiţi că faceţi parte din altă lume?

— Desigur! Şi dumneavoastră socotiţi aşa, primul!

Matei se trase înapoi, izbit de afirmaţia aceasta şi candidă, şi brutală.

— Ştiu că n-o să mă daţi afară, urmă Dutchievici, văzând că replica întârzie. Nu atât fiindcă pot fi de folos şantierului; s-ar găsi şi alţii ca mine. Fiecare-i trebuitor, dar nu-i nimeni indispensabil – e o lege a patronilor.

— Noi nu suntem patroni!

— Nici n-am vrut să spun aşa: tot vocabularul este de vină.

Şi ca să-mi sfârşesc gândul, n-o să mă daţi afară fiindcă sunteţi prea puternici ca să vă fie frică de mine… Şi fiindcă… nu vă sunt duşman, ştiţi bine!

— Atunci ce ne desparte? întrebă Matei după ce îl privi câtva timp gânditor, în tăcere.

— Multe!…

Tăcură alte câteva clipe – şi se priviră.

— Lumea cealaltă v-a dat satisfacţii?

— Foarte puţine. Adică, nu ştiu, poate niciuna… Satisfacţiile pe care mi le-am găsit singur.

— Nu credeţi că lumea nouă ar putea să vă dea mai multe?

— Nu; sunt prea bătrân. M-am născut cu zece ani prea târziu, sau cu treizeci prea devreme.

— Dar un om nu poate să trăiască fără nicio

mulţumire!

— Ştiu. Am să-mi caut singur mulţumirile.

— Cum, de pildă?

Aici urmă o clipă de tăcere, apoi pe chipul lui Dutchievici, atât de rigid, de grav, enervant în permanenta lui impasibilitate, se ivi, trecătoare, o undă de căldură umană.

— De pildă, aducându-vă aceste planuri! (Se ridică.) Iertaţi-mă, v-am ţinut cam mult, ştiu că aveţi obsesia ceasului…

Matei îl urmă până la uşă.

— Tovarăşe Dutchievici, zise, nu vesel, nu aspru, oarecum pe gânduri, cred că va trebui să mai bem mult coniac împreună!

— Cu cea mai mare plăcere!

Inginerul rămase cu mâna pe clanţă, şi după o ezitare, în loc să deschidă uşa, adăugă, cu alt ton, ca şi când şi-ar fi adus aminte de ceva în ultima clipă:

— Pot să… vă dau un sfat?

— De ce nu?

— Cred că ar fi bine să căutaţi un ajutor pentru Marchidan.

Aţi putea angaja un inginer tânăr, capabil, care la nevoie să-l înlocuiască.

— Deci tot aveţi ceva împotriva lui! Aş vrea să înţelegeţi că dumneavoastră sunteţi inginerul-şef al şantierului, aveţi conducerea, el e doar executantul. Mi se pare foarte potrivit pentru funcţiunea asta.

— Nu vă contrazic!

— Atunci nu înţeleg de ce îmi cereţi să-i găsesc un înlocuitor?

— Un înlocuitor? Poate nu m-am exprimat bine. Vedeţi, aşa cum e organizată fabricaţia, mai ales în desfăşurarea ei viitoare, dacă s-ar întâmpla ca Marchidan

să… să lipsească într-o zi, lucrul pe cală ar stagna un timp, ceea ce nu ne este îngăduit.

— De ce să lipsească?

Dutchievici ridică din umeri:

— Ştiu eu?!… Ar putea să se îmbolnăvească.

— Da, într-adevăr, munceşte prea mult! Mulţumesc, am să mă mai gândesc.

Mai întârziară o clipă în faţa uşii; pe chipul lui Matei se ivise un surâs cam poznaş.

— Voisem să vă mai întreb ceva şi-am uitat: între hârtiile dumneavoastră, nu aveţi cumva şi proiectul unei prese de îndoit coaste?

— Ba da! răspunse Dutchievici, cu seninătate.

— Acela pe care mi l-aţi trimis prin Kreis?

— Doamne fereşte! E făcut de el; e drept că mi-a cerut sfatul şi i-am dat unele indicaţii, dar numai la calcule. Când mi l-a adus să-l văd, nici nu mai ţineam minte că pe vremuri schiţasem şi eu o presă. Ştiţi, mai mult ca să-mi treacă timpul.

— La fel cu proiectul motonavei?

— Poate.

— Da… Mă temusem… Puteam bănui că aţi făcut cu Kreis…

un act de generozitate.

— N-ar fi fost un act de generozitate, ci o jignire nemeritată.

— Mă bucur că am gândit amândoi la fel! zise Matei, eu o mulţumire gravă, care-i alunga zâmbetul de pe faţă. (Dar îndată zâmbetul îi reveni, mai comunicativ decât prima dată.) Vedeţi, vocabularele noastre nu sunt chiar aşa de deosebite, cum spuneaţi adineauri!… Ce părere aveţi despre Kreis?

— Părerea mea despre el se cunoaşte; lui am să-i

încredinţez trasajul motonavei.

— Nu! zise Matei, frecându-şi bărbia, semnul unei preocupări noi, care le înlocuia pe celelalte. Am altă intenţie cu Kreis… Ce nume curios! E cumva de origine nemţească?

— Nu; familia lui e din Oltenia: acolo multe nume au suferit influenţa ocupaţiei austriece.

— Ştiu… Ce-aţi spune dacă l-am trimite să urmeze Politehnica?

Dutchievici luă mâna de pe clanţă.

— Credeţi că se poate?

— De ce nu?

— Nu are bacalaureatul.

— Dar a urmat şcoala industrială.

— Aş fi foarte bucuros!

Chipul inginerului se animase, exprimând mai limpede decât cuvintele o bucurie neaşteptată la un om cu sentimente atât de controlate.

— Dacă e nevoie, reluă, ezitând, aş putea contribui cu ceva, să-l ajut…

— Cum?

— Ştiţi, salariul meu…

— Nu, tovarăşe Dutchievici! (întrerupere aspră.) o să-l trimitem noi, pe socoteala noastră!

Şi fiindcă refuzase oferăta cu atâta brutalitate, Matei adăugă, pe un ton cordial, ca să nu lase între ei o barieră care să-i despartă:

— Aţi putea în schimb să-l ajutaţi pregătindu-l pentru examene.

— Bucuros! încuviinţă Dutchievici.

Însă glasul îi era mai rece şi el ieşi pe uşă cu faţa crispată.

Rămas singur, Matei se plimbă câţiva paşi prin birou; se simţea obosit şi confuz; nu mai ştia ce să creadă despre

omul care plecase. La un moment dat convorbirea lor se pierduse în divagaţii, în speculaţii neclare, şi el avusese slăbiciunea să se lase dus pe această pantă, în loc s-o oprească la timp cu o concluzie clară. Dar oare nu judeca prea pripit şi prea aspru? Nu e datoria fiecărui om să afle, în linişte, ce gândeşte celălalt?

Pe urmă, ochii i se opriră asupra mapei pe care Dutchievici o lăsase pe masă. Deschise coperta şi citi cuprinsul, scris pe prima pagină: „Memoriu justificativ, planul general, planul de forme, dimensiuni, putere, viteză, mecanisme principale şi auxiliare, greutăţi aproximative, dimensiunile generale ale elicei: diametru, pas…”

Îşi aruncă ochii pe memoriul aflat în continuare; se opri la un capitol: „Lucrări în sudură”. Nu văzuse niciodată vapoare sudate, aparţineau ultimului deceniu, dar ştia că viitorul va fi al lor în construcţiile navale, metoda greoaie şi migăloasă a nituitului urmând să dispară.

Citi: „În construcţia mixtă propusă pentru «M/S 900 T» se sudează: cuplurile, pereţii transversali, cusăturile transversale ale bordajului, puntea şi suprastructurile. Economii de material: 5% din deplasament…”

Socoti în gând: se câştigau peste zece tone de fier. Aproape cât intra la fermele cazangeriei noi; acoperişul halei revenea aproape gratis!

„Economie de timp – scria în memoriu mai departe – teoretic

10°7 o! practic, procentul trebuie redus la jumătate, dată fiind lipsa de experienţă a personalului…”

Cinci la sută însemna cincisprezece zile, prindeau bine. Şi dacă adăugai cele treizeci-patruzeci câte ar fi cerut refacerea anteproiectului respins prima dată…

Făcu loc pe birou, luă mapa şi deplie prima planşă: planul general al vasului. Hârtia mirosea a amoniac, desigur fusese copiată de curând, poate acum câteva

ceasuri. Însemna că ieri seară, când băuse coniacul aici, inginerul Dutchievici nu avea dosarul gata. Lucrase la el, îl terminase peste noapte…

Planul general este aproape o fotografie, arătând chiar şi profanilor înfăţişarea finală a vasului. Se trase înapoi şi-l privi de departe.

Cine iubeşte vapoarele nu poate rămâne netulburat în faţa unei astfel de hârtii; din cele două dimensiuni câte poate reprezenta planul, el o întregeşte cu închipuirea pe a treia, ridicând liniile în spaţiu.

Celui care a trăit mulţi ani pe apă o asemenea imagine îi cuprinde sufletul, după ce a câştigat spaţiul – îi trezeşte un val de simţăminte, îi aduce în faţă o întreagă lume nostalgică.

Mica motonavă, plănuită în tăcere, poate noaptea, la ora stelelor, după ora coniacului, de un om singuratic, care aştepta liniştit să-şi termine viaţa, avea linii sobre, cuminţi, echilibrate, dar din eleganţa lor reţinută se desprindea o elansare, în acelaşi timp suplă şi viguroasă, mişcarea albatrosului în clipa când îşi ia zborul de pe apă. Coş scurt, robust, catarge tăiate la jumătate – rămase fiţi în urmă amintiri ale corăbiilor care dispar astăzi! – suprastructuri uşor înclinate spre pupa, rotunjite, „aerodinamice”, o mică punte de comandă închisă cu geamuri, să nu-ţi mai jupoaie vântul iernii obrazul, ciuruindu-l cu ace de gheaţă… O altă amintire rămasă în urmă

— Timpul când omul de cart nu putea să se adăpostească, geamurile se abureau, îngheţau, din spatele lor nu vedeai nici până la vinciul ancorelor, trebuia să înfrunţi, cu faţa liberă, viscolul din asprele mări ale nordului – şi în decembrie nici Marea Neagră nu este mai puţin aspră!

Geamurile acum aveau degivratoare, desigur, după cum la tot locul trebuiau să se găsească înlesnirile

mecanice ale vaselor mari, de astăzi, ca să uşureze viaţa atât de grea a echipajului.

Cu planul în faţă, un timp, marinarul luă locul omului care avea datoria să construiască vapoare; închipuirea îl duse pe mări îndepărtate, în porturile arse de soare ale Mării Roşii, în fiordurile

Scandinaviei… ÎI trezi un claxon – maşina intra pe poartă, se întorcea din oraş, curând şoferul avea să vină să întrebe dacă poate să plece acasă.

Matei se aşeză pe scaun şi-abia în clipa asta, după un timp de vis care îi liniştise nervii şi-l înseninase, îşi dădu seama în ce încordare trăise două zile, de când se întorsese respins proiectul motonavei.

Nu-i fusese uşor să accepte ideea unei întârzieri de o lună, o lună şi jumătate, poate chiar mai mult, când avea făcute alte planuri, când socotise că de săptămâna viitoare va începe trasajul.

Şi deodată venise această soluţie neaşteptată, anteproiectul din faţă, care-i inspira de la început o încredere atât de mare, încât era sigur că Direcţia Marinei Comerciale n-avea să-i facă nicio obiecţie.

Nu se bizuia pe un examen tehnic, nefiind în măsură să-l facă, ci pe un simţ ascuns, al presimţirii, ridicat la rangul de raţiune, care nu îl înşelase niciodată.

Privi planşa următoare, planul de forme, enigmatic pentru cel ce nu ştie să-l citească; dar lui contactul cu sala de desen, cu planşetele proiectanţilor, cu trasajul, îi relevase repede înţelesul liniilor de apă, al cuplurilor – privindu-le printre pleoape întrezărea forma vasului.

Din acest desen avea să se nască un vapor, înainte de a veni toamna următoare avea să plutească. Şi minunea avea să se înfăptuiască aici, pe cala răscolită astăzi, cu nişte oameni care până mai deunăzi aşteptau, dezorientaţi,

să plece în altă parte…

„Trebuie să-l vopsim în alb! Ar fi păcat altfel. Şi să-i spunem:

Albatros… Va trebui să facem o machetă, cât mai grabnic”.

Auzi paşi în anticameră, pe urmă cineva ciocăni la uşă. Se ridică şi ieşi în faţa biroului, în timp ce omul de afară ciocănea iarăşi.

Era şoferul venit să ia dispoziţii. Se opri în uşă, cu un semn clar de mirare pe faţă.

— Tovarăşe director, sunteţi cam vesel astăzi!

— Şi ce, răspunse Matei râzând, până acum nu m-ai văzut niciodată vesel? Ia spune, de unde vii?

— Am fost cu tovarăşul Conţu în oraş, să cumpere farfurii.

— Farfurii?

— Da, pentru dânsu, acasă. Şi-a luat un serviciu, lux! A fost şi cocoana… tovarăşa.

— Nu ţi-am cerut amănunte! îl opri Matei, încruntându-se, deşi veselia remarcată de şofer continuă să-l stăpânească.

Ezită; după convorbirea dinainte nu era momentul cel mai potrivit să-i ceară un serviciu; mai bine amâna pe mâine. Apoi se răzgândi.

— Măi şmechere, îl întrebă, de unde ai cumpărat coniacul?

Alexe şovăi.

— Hai spune, nu sunt de la controlul economic.

— E un grec, tovarăşe Matei, l-a luat din port, când au fugit nemţii; aveau magazii întregi cu băuturi spirtoase. Au luat mulţi…

Ei, ce-a fost atunci!…

— Cât ai dat pe el?

— Păi… nu ştiţi?

— Am uitat.

Şoferul îl privi cu ochii cam feriţi.

— Cinci sute; n-a vrut mai puţin.

— Mai are?

— Poate o mai fi având.

— Uite trei mii de lei; să te duci chiar acum şi să iei zece sticle, dar uită-te bine, să fie la fel şi să aibă capsula întreagă. Altfel o păţiţi şi tu, şi grecul tău.

— Păi, zece sticle, tovarăşe Maiei…

— Nu vă dau mai mult! Spune-i grecului că la *en gros* preţu-i mai mic; ştie el dac-a făcut negoţ.

— N-a făcut; a fost căpitan de vapor.

— Ei, atunci se pricepe la pungăşii. Sticlele să le duci… Nu, mai bine adă-le aici, să le văd eu întâi.

După plecarea şoferului începu să râdă, înveselit: „Ce-o fi zicând

Alexe acum: Halal şefi! Unul coniac, altul farfurii!…”

Ieşi în curte bine dispus. Întrebă pe portar dacă-l văzuse pe

Donos plecând; nu, nu plecase, era aici. Nu mai rămăsese nimeni în curtea şantierului, afară de paznici; unul se plimba pe la magaziile din fund. îl strigă:

— Nu l-ai văzut pe tovarăşul Donos?

— E jos, la Dunăre, face baie.

Bună idee să faci o baie acum, deşi nu mai era zăduful de la prânz! Se opri deasupra calei şi privi jos; vreo zece oameni tocmai ieşiseră din apă şi se îmbrăcau, trăgându-şi cămăşile pe trupurile ude.

La câţiva paşi de ei, Donos, într-un costum de baie cam lălâu, atârnându-i până la genunchi, făcea gălăgie, bine dispus, agitându-şi braţele spre un mic grup de băieţi, probabil ucenici, care se întorceau înot spre mal, umplând aerul cu strigătele lor subţiri.

Matei întârzie, mirat să-l vadă pe Donos, de obicei

posac, dedându-se cu pasiune acestui concurs, ceea ce dezvăluia în fir, ea lui o latură nebănuită până acum. De ce să i se mai pară ciudată firea lui Dutchievici, despre care nu ştia decât foarte puţin, când avea de descoperit ciudăţenii la un om cunoscut de atâta timp?!

Îndată, băieţii fură pe mal şi îşi înconjurară antrenorul cu aceleaşi strigăte de mai înainte, ca şi când concursul nu s-ar fi sfârşit.

În mijlocul lor, Donos semăna cu un părinte puţin năucit de preanumeroasele progenituri, dar părea bucuros, ca şi când ar fi fost într-adevăr copiii lui.

Pe urmă, ucenicii se risipiră şi alergară după haine, să se îmbrace, poate cuprinşi de frig. Când Matei ajunse jos, ocolind cazangeria, Donos intrase în apă, stătea pe un colac de salvare, la cincizeci de metri de ţărm; colacul ţinut de un ancorot, servise de baliză la concursul de înot al copiilor. Matei se dezbracă şi din câteva aruncări ale braţelor fu lângă el.

— Grozavă idee ai avut, Donos!

— Nu ştiai? Vin la Dunăre în fiecare seară.

— Îmi pare rău că nu am şi eu timp.

— Ce-nseamnă că nu ai timp? Poate nu ţi-l împărţi bine!

— Ai dreptate; toţi avem timp, dar unora ne place să ne grozăvim. Facem o întrecere?

— Până unde?

— Până dincolo.

— Nu, ne duce curentul prea jos…

— Aha! Nici tu n-ai timp.

— N-am spus de timp. Dar n-o să vin în pielea goală pe mal.

Ne vede lumea!

Donos stătea pe colac, cu jumătate a trupului în apă, jumătate afară, iar Matei, cufundat până la gât, se ţinea cu

mâinile de saulă.

Apa era caldă, dar deasupra ei, aerul se asprea uşor; soarele cobora spre apus, lungind umbra cazangeriei până la ţărm.

— Te-ai uitat pe la pescadoare? întrebă Donos.

— Da, azi-dimineaţă.

— Şi?

— Nu fac nicio picătură de apă.

Cincizeci de metri mai sus, se vedeau, înşirate lângă mal şi legate cu schele de cală, cele cinci pescadoare cărora li se desăvârşeau interioarele şi instalaţiile mecanice; peste câteva zile, primul din ele îşi începea probele.

Fuseseră lansate cu o întârziere de aproape trei săptămâni, în ciuda angajamentului luat de marangozi, dar nu era vina lor. În ziua când totul părea pregătit pentru a le da la apă, maistrul Golgota făcuse un raport, arătând că bordajul nu era încheiat cu destulă îngrijire, că între madere rămâneau spaţii neadmise în norme…

Inginerul Staicu, din comisia de recepţie a ministerului, care inspecta alte vase la Galaţi, venise în pripă, fără să se ştie cine îl alarmase cu atâta repeziciune, dar se arătase mai indulgent şi înţelegător decât şeful calei. Într-adevăr, între scândurile bordajului erau spaţii ceva cam mari, nu datorită unei manopere neîngrijite, ci lemnului, care se strânsese stând luni de zile în vânt şi în soare. Şi după o cercetare destul de amănunţită, reprezentantul ministerului hotărâse că nu e nevoie decât de o recălăfătuire. Maistrul Golgota pocnea din măsele; s-ar fi părut că soluţia nu îl mulţumea pe deplin. Matei îşi cam ieşise din fire:

— Ce-ai vrea? Să dăm jos tot bordajul şi să pornim iar, de la chilă?

— Nu ştiu! Tot ce pot să spun e că aşa nu-i bine. Şi

îmi cunosc meseria!

— Ai pretenţii mai mari decât comisia de recepţie! Ce reprezinţi dumneata aici? Pe cine aperi?

— Apăr cinstea muncitorilor şi renumele şantierului!

Poate era de bună credinţă şi îl judecase pripit – da, cinstea muncitorilor şi renumele şantierului, cuvinte pline de sens, cu care nu se putea glumi!…

Pescadoarele fură călăfătuite din nou – se chituiră încă o dată, li se dădu altă vopsea peste prima; paguba şantierului! Nu puteai să învinuieşti pe nimeni, atâta vreme cât vasele de lemn se construiau sub cerul liber. Ducă-se! Erau ultimele!

Singurul lucru făcut de mântuială, cum scrisese în raport şeful calei, fusese călăfătuirea, şi pe drept s-ar fi cuvenit să li se aplice amenzi vinovaţilor. Dar, după ce descoperise greşeala, după ce făcuse atâta vâlvă, maistrul Golgota se luptase din răsputeri să nu fie tras la răspundere niciun muncitor. Ba obţinu mai mult: să se plătească din nou recălăfătuirea celor care o făcuseră prost prima dată, aducând pagube mult mai mari decât costul repetat al muncii lor, fără a mai socoti întârzierea.

— Muncitorului trebuie să-i plăteşti, că nu-i capitalist; din ce să trăiască? Din seul de pe spinare?

Da, poate avea dreptate, mai degrabă era vinovată conducerea şantierului, fiindcă nu descoperise greşeala din timp; era şi greu să se facă atâtea deodată, cu oameni încă nepregătiţi îndeajuns. Se pornise cam prea repede – Matei îşi recunoştea vina lui…

Luându-şi ochii de la pescadoare, Donos arătă înspre cală:

— Când crezi c-o să terminăm cu balamucul ăsta?

Cum se vedea cala acum, putea într-adevăr să te cam pună pe gânduri – era destul balamuc. Spre sud, faleza pierise, dar pământul rămăsese răscolit, nu avea încă

înfăţişarea lui viitoare, mii de metri cubi mai trebuiau să fie aruncaţi în Dunăre. În continuarea acestei rampe sfâşiate, cazangeria de sus, ai cărei pereţi începuseră să crească peste temelii, nu făcea impresia unei lucrări noi, ci a unei ruine, care parcă trebuia doborâtă şi aruncată în fluviu, odată cu mormanele de pământ.

Dincoace, cala rămăsese liberă după lansarea pescadoarelor, şi în locul acestora nu se pusese nimic; nu se vedeau decât cele patru şlepuri lăsate în părăsire; încolo, nici măcar un scaleu din paturile de construcţie ale viitoarelor şase.

La cazangerie se lucra fără întrerupere, în trei schimburi care se organizaseră de la 1 august, se pregăteau coaste şi table, dar atât timp cât zăceau în stive, fabricarea lor părea de neînţeles. Să pregăteşti material pentru douăzeci de şlepuri deodată, când jumătate din ele urmau să fie montate abia la anul!

Chiar Donos, care fusese convins, cu calculele în faţă, de uriaşa economie realizată astfel, începea să se teamă. Priceperea lui tehnică se limita la sudură, nu mai fusese prin şantiere navale. Grămezile inerte de fierărie, cărora nu izbutea să le întrezărească formele viitoare, îi trezeau un fel de panică, şi Matei o simţea în întrebările lui ocolite, în ochii îndreptaţi cu nelinişte asupra malului.

— Donos, ai răbdare încă două săptămâni, şi n-ai să mai recunoşti cala!

— Răbdare am, să dau şi altora!

— Ei, atunci lasă-mă să-mi priască baia!…

— Mai stai?

— Înot puţin şi mă întorc. Mă aştepţi?

— Începe să-mi fie frig.

— Dârdâie puţin să te încălzeşti. Nu pleca; vreau să-ţi spun un cuvânt.

Matei îşi dădu drumul spre larg, împotrivindu-se curentului, să nu-l ducă la vale; trebui să se lupte din greu ca să revină în acelaşi loc.

— Ştii că Dutchievici mi-a adus un anteproiect pentru motonavă? Lucra la el de mult, fără să spună o vorbă. Ce crezi că urmăreşte?

Deşi viu surprins, Donos răspunse calm:

— Să se construiască motonava.

— Totuşi mi se pare ciudat să tacă atâta vreme şi pe urmă să apară ca la teatru, în momentul culminant.

— A apărut când a fost nevoie, zise Donos. Hai la mal!

Mi-e frig.

— Stai numai puţin… Nu ţi se pare că Marchidan munceşte prea mult?

— Sunt destui care muncesc prea mult. Bunăoară şi tu!

— Eu? Da’ de unde! Nu vezi că am timp să mă şi scald?

— Numai că nu te scalzi, ci te frământi!

— Nu mi-ai răspuns despre Marchidan. De ce-l poreclesc oamenii Plăpându?

— Îl poreclesc în râs; tocmai fiindcă-i voinic!

— Aşa, dacă te uiţi la el, sigur, pare robust, dar nu crezi că ar putea să fie bolnav?

— Lasă-l în pace! E vânjos ca un taur. Şi-apoi n-are nici treizeci de ani!

— Ei şi?

O barcă venea dinspre malul celălalt, unde lucrul la reparaţia şlepurilor continua până seara târziu. Erau toate trase pe mal, într-un şir lung, şi împreună cu cele cinci ceamuri, în zgomotul cu ecouri prelungi al tablelor trântite, în bocănitul neîntrerupt al ciocanelor, în strigătele muncitorilor, dădeau impresia unui şantier viu, mai viu

decât şantierul adevărat de dincoace, cu cala goală, unde la ora aceasta se mai lucra doar la cazangerie.

Pe bancul de la pupa bărcii, şedea ghemuit, cu şapca pe ochi, cu capul cufundat în nişte hârtii desfăcute pe genunchi, chiar inginerul Marchidan, despre care vorbeau acum.

Barca trecu pe alături, barcagiul îi recunoscu şi-i salută, dar inginerul nu ridică ochii; părea adâncit pentru totdeauna în hârtiile lui.

— L-ai văzut? întrebă Matei.

— Îl văd mereu.

— Nu ţi se pare că-i prea palid?

— Aşa e felul lui. Hai la mal că mor de frig!

— Mai stai puţin! Câţi ani ai tu?

— Treizeci şi trei. Ai început să uiţi… Mă duc!

— Stai!… O să ne mai trebuiască sudori.

— Nu-i greu să-i găsim.

— Pentru motonavă; proiectul lui Dutchievici e destul de îndrăzneţ, prevede sudură în locul niturilor, dar îmi place, trebuie să avem curaj, să ne înnoim. Mâine o să convoc o consfătuire tehnică, să vedem ce spun ceilalţi ingineri şi maiştri…

— Dacă tot convoci consfătuirea mâine, de ce-o mai ţii şi cu mine, acum? Nu vezi că am început să dârdâi?

— Dârdâie! Aşa ai să te încălzeşti. Ascultă, mie nu-mi prea place Golgota; ţi-am mai spus.

— Nu se poate să-ţi placă toţi oamenii de pe pământ! Şi e bine să mai fie cineva care să zică altfel decât zici tu! … Nu mai pot să stau; m-am dus!

— Numai o clipă! Am uitat să te întreb ceva. O mai ţii minte pe fata aia care lucrează la magazie?

Donos îl privi cu coada ochiului; îi năzări deodată că toată această convorbire din apă nu urmărise altceva decât să ajungă pe ocolite aici.

— Care fată?

Ştia, dar voia să facă şi el ocolurile lui.

— Nu te preface; una singură e la magazie; şi tu mi-ai vorbit de ea întâi.

— Ai uitat. Ţi-am vorbit când m-ai întrebat, nu aşa, din senin.

În afară că tremura de frig, Donos părea schimbat, închis în sine şi mohorât.

— Ce voiai să mă întrebi?

— Fata asta cere s-o mutăm la trasaj.

— Asta-i o problemă care priveşte serviciul tehnic; întreabă-l pe Dutchievici sau pe Marchidan.

— Bine, am să-i întreb. Dar de ce crezi tu că vrea să se mute la trasaj?

— Întreab-o pe ea.

După o pauză, Donos reveni, gândindu-se că era dator să dea un răspuns:

— Vrei să ştii părerea mea? Mut-o! Cred că nu vrea altceva decât să muncească!

— Mi s-a părut că-i foarte la locul ei! zise Matei, încurajat.

— Este! Şi tocmai de aceea…

Urmă o tăcere. Donos nu-şi exprimă gândul mai departe. Se priviră în ochi.

— Tocmai de aceea, ce?

— Lasă că-ţi spun altă dată!

Ieşind de la birouri, Ana Odeta nu se duse pe cală, ci ocolind clădirea, se uită la poartă, pe deasupra gardului. Aşa cum se aşteptase, mătuşa Didona o aştepta în praful de pe şosea, mai înaltă decât portarul care o ţinea la distanţă, gătită, cu pălărie, cu voaletă pe obraz şi cu două nurci năpârlite atârnându-i de gât. Ceva mai încolo era Opelul aplecat pe o coastă; domnul Masuianos nu se

vedea: desigur stătea ascuns, la volan.

Reveni în faţă, neştiind ce să facă. Întâmplarea i-l scoase în cale pe Kreis, care venea de la trasaj. Nu-i spuse că vorbise cu directorul; amintirea acestei convorbiri, cu sfârşitul aşa de neclar, o urmărea, iritantă, făcând-o să-i ardă obrajii. Dar îl rugă să se ducă la poartă, s-o caute pe doamna cu nurci şi cu pantofii plini de praf, s-o întrebe politicos pe cine aşteaptă şi s-o prevină că nepoata dumneaei iese abia la ora opt; până atunci e ocupată.

Aşa îşi asigura două ore de libertate, pe care nu le sperase;

putea să-şi ia lucrurile de acasă fără să mai vadă pe nimeni, fără ceartă şi fără explicaţii.

Când ajunse jos, cu ramele la spinare, maistrul Golgota îi inspecta barca, legată departe, la marginea calei, ca să nu încurce pe nimeni, să nu vină vreun remorcher, vreo şalupă şi să i-o lovească.

— A cui e barca asta? întrebă maistrul, cu autoritate.

— A mea.

Fata vru să se aplece, să desfacă lanţul; în clipa aceea şeful calei întinse mâna-i butucănoasă şi o ciupi de obraz, manifestându-i o simpatie spontană, dar plină de grosolănie şi brutalitate.

— Ia uita-te-ncoa să-ţi văd nasul, cârno!

Ea luă furchetul de jos şi îl lovi peste mână.

— A, eşti sălbatică! scrâşni maistrul. Pesemne nu mă cunoşti, domnişoară!

— Ba da!

— Ştii cine-s eu?

— Tovarăşul Golgoia.

— Şi-afar5 de asta?

Ea nu mai răspunse; din câteva mişcări de rame era în curentul Dunării şi îndată vântul din baltă, învolburarea fluviului îi topiră furia: Privi furchetul; nu ştia cum îl

apucase, cum lovise, dar fusese o lovitură zdravănă!

Unchiul Mihalis o aştepta şi porniră; trăgând amândoi la rame, pe firul apei, la vale, ajunseră în douăzeci de minute. La şapte fără un sfert legau barca la pescărie şi porneau să urce spre oraş, pe sub zidurile închisorii…

Maiorul Guzgunis era pe scăunel, la poartă; o văzu de departe

— Vedea pe oricine. Se suci înspre ea şi o aşteptă să se apropie, curios, intrigat, plin de nedumerire.

— Ce-i cu dumneata la ora asta, duduie Odeta? Nu-i nimeni acasă.

Nu-i răspunse; căută cheia sub poartă, stânjenită că avea un martor care astfel putea să descopere ascunzătoarea. Dar martorul cunoştea ascunzătoarea mai bine.

— Mai la stânga, duduie Odeta, dă piatra la o parte! … Acolo!

Maiorul avea pe umeri un pardesiu maron, făcut dintr-o manta ofiţerească, dată la vopsit. Şi hainele se cunoştea că sunt o veche uniformă, vopsită şi transformată; numai pălăria, înfundată pe urechi, făcea parte din zestrea lui nouă, de pensionar, şi, după felul cum îi stătea în cap, se cunoştea că n-avea obişnuinţa s-o poarte.

Ana Odeta izbutise să intre în curte şi desigur în casă; n-o mai vedea, astfel că maiorul nu-şi găsea pace. S-ar fi dus după ea s-o spioneze, dar nu se potrivea cu situaţia lui în cartier… Aici se petrecea ceva necurat! Cine era marinarul ăsta, bătrân şi înalt, care venise cu ea?

Nu putu să rabde multă vreme, mai cu seamă că oaspeţii ciudaţi cam întârziau. Trebuia să trimită slujnica, să vadă. Întinse bastonul şi bătu în poartă.

— Vasilico!… Vasilico, surdo, fir-ai a dracului!

Câţiva copii, de vârsta primelor clase ale liceului, care se jucau cu o minge de fotbal la oarecare distanţă, se apropiară stârniţi de strigătele lui, luară o formaţie aproape militărească şi, ca la o comandă, îi defilară prin faţă, prin flanc câte unul, bătând bine pasul.

Până ce maiorul să se dezmeticească, erau departe, stricaseră formaţia şi, strânşi grămadă pe trotuar, începuseră să scandeze, cum ar fi spus tabla înmulţirii la şcoală:

Dorn maior, *dom maior*

Să trăiţi.

Pe*ntr-onor*!

Ana Odeta nu avea multe să-şi adune din casă: câte ceva de îmbrăcăminte – un taior, o pereche de pantofi, două cordoane, o cămaşă. Îşi strânse avutul într-un ştergar, apoi se urcă în pod. Acolo zăceau, într-un cufăr, lucruri uitate, caiete de şcoală, fotografii de când era mică – le frunzări, stârnind praful – o armonică de gură – a cui să fi fost? nu şi-o amintea –, două flori de hârtie – de când, de la cine? – un pămătuf de bărbierit al lui taică-su, o şapcă veche marinărească, o hartă, un felinar, nu strânse – aruncate. Şi-n fundul cufărului, printre cărţi ferfeniţde printre cutii de bomboane vechi, strâmbe, pătate, având încă înăuntru pudră de zahăr, îngălbenită, râncedă, sclerozată, se mai afla un ghem de cârpă, pus bine cândva.

Uitase de el, nu-şi dădu seama de la început ce-ar putea să fie, dar îndată ce-l atinse cu mâna, amintirile se treziră; îl deshumă ca pe ceva care ar fi fost o fiinţă vie şi dragă: o păpuşă boţită, decolorată, cu cap negru de arăpoaică.

Afară, în stradă, se auzeau copiii, necăjind pe maior, cântându-i cu voci piţigăiate:

Guzgunis maiorul învârte mosorul...

Păpuşa, de mult decedată, era jalnică astăzi,

decrepită, gata să se destrame, ca un schelet scos din groapă; dar fusese o păpuşă adevărată, o avea de mult, singura păstrată dintr-o familie numeroasă – cine ştie pe unde se rătăciseră celelalte?!…

Uitase de sine şi rămăsese aşa, în genunchi, în faţa cufărului, ţinând păpuşa cu amândouă mâinile, departe, ca pe o amintire la care nu avea dreptul să se întoarcă. Şi omul care i-o dăruise era astăzi aici, stătuseră faţă în faţă, nu o recunoscuse, n-avea s-o recunoască niciodată!

— Hai, Ana, se face seară! o strigă unchiul Mihalis.

Maiorul Guzgunis se foia pe scăunel, agitându-şi bastonul, în timp ce puşlamalele îl necăjeau mai departe:

Guzgunis maiorul…

Ascute cosorul…

Deodată tăcură, îşi lipiră capetele şi începură să şoşotească tainic, cu privirea în altă parte.

Ana Odeta ieşea pe poartă, urmată de marinarul bătrân şi uscăţiv – uite la el, al dracului! Era prăfuită şi nu ducea nimic în mâini decât… Maiorul se zgâi să vadă, nefericit că nu avea un binoclu…

Hodorogul din spatele ei căra o legătură cam mare. Ei, asta era, cotrobăiseră prin casă! ce putea fi în boccea? Poate argintărie, poate bijuterii, lucruri de preţ, le furase, se ducea să le vândă, o fi vreun vapor unguresc în port. Dac-ar fi putut să-şi arunce ochii!…

Era grea bocceaua? Nu părea, lunganul o ducea ca pe o pernă umflată cu fulgi… Să fi fost mătăsuri? Poţi să ştii ce lucruri aveau în casă?…

— Duduie Odeta! Hei, unde-ai plecat? Duduie Odeta, ia vino puţin încoa!

Zadarnic! Simţea că turbează; fata părea că nici nu-l auzise.

Cum să nu-l audă?… Făcea pe grozava!

Ochiul nesatisfăcut scăpăra scântei, dar Ana Odeta

nu le simţea în ceafă…

Ceata copiilor o urmărea, amuţită, de pe celălalt trotuar. După ce trecu de ei, izbucniră deodată:

Contesa a plecat

Să-şi caute bărbat…

Glasurile se amestecară, nu erau exersate pe tema de ocazie, n-aveau nici inspiraţie, nici spontaneitate. Era altceva cu maiorul, victimă veche şi grasă. Câţiva mai încercară să improvizeze, pe cont propriu, un comentariu potrivit situaţiei. N-aveau haz – nici măcar răutate. Strigară după ea:

— Doamnă contesă, poftiţi, că se răceşte mămăliga!… îţi cade pingeaua, măria-ta!… Alteţa Voastră, v-aşteaptă limuzina, dar şoferul s-a scăpat în livrea!…

Văzând că n-o tulbură şi că ajunsese departe, tăcură şi se întoarseră la maior; pentru el aveau repertoriul bogat:

Guzgunis maiorul

Trage tirbuşonul…

Ana Odeta le auzi glasurile până departe, fără să înţeleagă ce spun… Ducea cu ea o legătură de boarfe şi o păpuşă veche, moartă…

Acesta era singurul avut cu care pleca din casa unde nădăjduia să nu se mai întoarcă niciodată.

Lunea următoare, a doua din august, la şapte şi cinci minute dimineaţa, începu să hârşie ferăstrăul circular, montat în curte, lângă depozitul de cherestea, şi nu tăcu până seara – echipele mergeau cu schimbul la masă.

Optzeci de marangozi, douăzeci de tâmplari şi vreo cincizeci de salahori, angajaţi cu ziua, forfoteau între cală şi depozitul de cherestea. Grinzi de brad, cioplite, ca nişte traverse de cale ferată, erau aduse la ferăstrăul circular, se tăiau în bucăţi de câte un metru, grămezi uriaşe, care apoi, cu vagonetele, cu roabele, cu tărgile, cu spinarea se

transportau pe malul Dunării – zece mii de bucăţi, scria în comandă, atâta lemn, încât te întrebai unde are să încapă…

Asupra acestei forfote, pe la ceasul nouă, Cocoş intră pe poartă;

venea de la Reşiţa, călătorea cu trenul de sâmbătă la patru după masă, se oprise la Braşov, la Ploieşti, colindase triajele, urmărind vagoanele cu tablă, se certase cu impiegaţii, băuse ţuică în silă cu manipulanţii, le dăduse ţigări acarilor – şi nu închisese ochii o clipă toată noaptea.

Intrând pe poartă, dădu cu ochii de un panou, pus proaspăt pe zidul administraţiei, în dreapta, o foaie de placaj, vopsită în albastrupalid, cu ramă înaltă, cu sticlă deasupra, ca o vitrină – gazeta de perete a şantierului, de curând înfiinţată.

De la prima aruncătură de ochi, Coco şi descoperi în mijloc o fotografie, nu prea artistică, mărită foarte mult de un meşter prost utilat şi neîndemânatic, dar, cu toate imperfecţiunile, recunoscu chipul unui tânăr pe care îl văzuse la sala de trasaj, deşi nu ştia cum îl cheamă şi nu avusese de vorbit cu el niciodată.

Deasupra fotografiei scria: „Primul inovator” – scriere frumoasă, în tuş, cu litere de tipar. Dedesubt, pe o bandă de hârtie bătută la maşină, se putea citi: „Kreis Vasile, trasator; autorul unei prese de îndoit şi găurit coaste, semiautomată, care va aduce şantierului economii de…”

Urma o cifră lungă pe care n-o mai desluşi, fiindcă tocmai atunci, din marginea câmpului vizual, îi atrase privirea un desen destul de ciudat, un fel de caricatură, reprezentând un om dolofan ca un butoiaş. Se trase un pas în lături, privi mai bine şi deodată se înroşi în obraz: nu era el, nu se recunoştea, nu fusese niciodată chiar aşa de îndesat şi de gras, dar într-un anumit fel desenul îi

semăna; şi-apoi, mănuşile negre, îngroşate cu tuş, arătau limpede cine fusese vizat.

Cocoş îşi privi mâinile, privi desenul iar; deasupra scria: „Ghici, cine-i?”, iar dedesubt: „Unul care se poartă cu mănuşi” – fără tâlc şi fără niciun haz.

Va să zică se găsise cineva care, pe acelaşi panou unde era fotografia unui tânăr premiat, să pună caricatura sa, cu intenţia limpede de a-i da peste nas. Acel cineva nu mai ţinea minte cum fusese cantina la început, şi cum era azi. Nu ştia unde se ducea Cocoş, când lipsea – credea poate că-i în plimbare la Bucureşti şi colindă cinematografele pe bulevard. Nu băgase de seamă că în două săptămâni se trăsese la obraz: îl făcuse de două ori mai gras. Nu-i văzuse hainele, că erau necălcate, pantofii scâlciaţi, nu-l văzuse alergând prin şantier, cu năduşeala curgându-i gârlă pe grumaji – îi văzuse doar mănuşile, şi le îngroşase, ca să-l recunoască toţi şi să râdă pe socoteala sa!

Însă această batjocură nu-i stârni furia, ci o mâhnire adâncă, greu de explicat, mai ales că era vorba de o glumă destul de nevinovată, supărătoare fiind doar lipsa ei de haz.

Mâhnirea îl stăpâni pe Cocoş toată ziua – umblă prin şantier cu ochii în jos, posomorât şi destrămat. Se dusese vremea fericită când stătea la taifas cu oamenii, în repausul de la prânz, sau când umbla prin ateliere spunându-le năzdrăvănii care îi înveseleau; acum parcă toţi îi erau duşmani.

Şi nu trecuse mult timp de atunci, o lună abia. Nu le dăduse mâncare bună, nu se străduise să-i vadă mai voioşi şi mai graşi?

Ce-aveau cu el azi?

Crezuse că e prieten cu toată lumea, nu ocolise pe nimeni, cui voise să-l asculte îi arătase, în felul lui cam

mucalit, tot ce-i cuprindea inima. Nu că i-ar fi plăcut să trăncănească, dar dacă mâinile, capul, picioarele se mai opresc din lucru la câte un răstimp, că doar nu le poţi stoarce întruna, limba, care până atunci a stat amorţită, găseşte prilejul să arate că are şi ea ceva de făcut… Cocoş dădea drumul la vorbă, cum îl stârneai, ca motoarele care pornesc „la sfert”, bine puse la punct. Spunea istorii de toate felurile, să te prăpădeşti de râs sau să rămâi îngrozit, întâmplări adevărate sau născociri, pentru fiecare folosind acelaşi glas gros, de unchiaş hodorogit, dar cu alte inflexiuni, cu alte gesturi şi mai ales cu alte priviri, încât ascultătorul, deprins cu felul lui de a povesti, ştia să aleagă adevărul dintre minciuni.

Se aflase din primele zile că responsabilul cantinei fusese marinar, încă de mic.

— Şi-acu, de ce-ai venit aici, nene Cocoş? Ţi s-a acrit cu.

marinăria?

— Păi cu ce vapor să mai plec, dacă s-au dus toate la fund?

D-ai-am venit, să facem altele; dau şi eu o mână de ajutor şi p-ormă iar mă duc.

Prea limpede nu se ştia ce anume fusese el pe vapor, fochist, ungător, bucătar sau secund, că spunea o dată într-un fel, altă dată în altul, îi plăcea să se umfle în pene, fudulindu-se uneori cu nişte onoruri din trecut.

— Şi pe tovarăşul Matei îl cunoşti de-atunci?

— Nu v-am mai spus? A fost ajutorul meu când s-a îmbarcat întâi.

Zicând acestea Cocoş îşi umfla guşa şi tuşea adânc.

— Dar câţi ani ai dumneata?

— Treizeci şi unu; par mai tânăr, nu?

— Şi tovarăşul Matei?

— Treizeci şi cinci; aşa-i că l-aţi crezut mai bătrân?

Neam de om costeliv.

— Păi câţi ani aveai când te-ai urcat pe vapor?

Cocoş era marinar de şaptesprezece ani, chiar el spusese, nu demult.

— Câţi ani aveam? Paisprezece.

— Şi cel fel de ajutor l-ai avut dumneata pe tovarăşul Matei la paisprezece ani?

— Asta de unde-aţi mai născocit-o, oameni buni? Eu am fost ajutorul lui, la motoare. Ungător, ca să ştiţi!

Va să zică se lămurea: tovarăşul Matei era mecanic, iar Cocoş ungător, şi aşa umblaseră cu un cargobot italienesc, din 1931, până în 1934, trei ani la rând.

!

— Şi după aia, ce-aţi făcut?

— Ne-au dat jos la Calcutta.

— Calcutta e departe, în India. Ce făceaţi pe acolo?

— Aduceam elefanţi vii, pentru circ.

— Ai, mă nea Cocoş, spune serios, nu glumi!

— Aşa a fost, cum vă spun: tocmai îmbarcasem cincizeci de elefanţi pe punte; mai aveam şi tigri, în cuşti, şi jaguari, menajerie, ştiţi.

— Şi de ce v-au dat jos?

— Aveam un căpitan al dracului, fascist.

— Ei, haide, spune, ce i-aţi făcut?

— Lui nu i-am făcut nimic. La mine ţinea mult, nu mişca un deget până nu hotărâm eu; voia să mă facă secund.

— Cum secund, dacă erai ungător?

— Nu mai eram ungător; mă făcuse mecanic – am dat examen, nu aşa, pe nimic.

— Oricum, mecanic e una, şi secund e alta.

— Ei, dacă nu mă credeţi, nu vă mai spun nimic!

Nu se supăra, nu se simţea nici încolţit, ştia să scape

de întrebări, cum scapă păstrăvul din mâini; trebuia să facă pe supăratul, ca să poată pleca, mai avea şi datorii de îndeplinit. Dar un ceas mai târziu, sau a doua zi, când găsea timp, era gata cu orice lămuriri.

— Ia spune, de ce v-a dat jos în India? V-aţi îmbătat, v-aţi luat de turci?...

— Pe-acolo nu sunt turci, mă tovarăşe! Nici atâta lucru nu ştii? Păi uite ce-am făcut... într-o seară, se terminase îmbarcatul, urma să plecăm a doua zi, am descuiat cambuza, aveam un şperaclu giugiuc... Am luat o ladă cu portocale, ne-am dus cu ea pe teugă şi-am ademenit elefanţii, pe rând.

— Nu erau legaţi?

— Nu, elefantul e animal blând dacă nu-l necăjeşti, iar dacă îi dai o portocală, zice mersi. Ei, şi eu le dădeam portocale, iar nea

Matei – adică tovarăşul, vreau să spun, le scria pe frunte cu pensula şi cu minium de plumb.

— V-aţi bătut joc de bietele dobitoace! Şi ce v-aţi apucat să scriţi?

— Ălui mai mare, elefantul bătrân, i-a scris: Benitto.

— Ce-i aia Benitto?

— Mă tovarăşe, mai ridică-ţi şi dumneata nivelul politic!

Benitto, adică Mussolini, aşa-i zicea nevasta, e ştiut. Ei, şi dac-am terminat cu Benitto, am luat-o pe nevastă-sa la rând, eu cu portocala, tovarăşul Matei cu pensula. Are scrisul frumos, poate-aţi văzut f dacă nu-l făcea director aici, putea să scrie firme, ar fi câştigat pe puţin tot atât. Într-o jumătate de ceas am pictat toată familia, doar că ne-am înşelat, la îngrămădeală: nu poţi să cauţi elefantul sub coadă ca pe pisici. Am scris Giulia pe un elefantoi şi Ciano pe o elefăntoaică. Se întâmplă, ce vrei, n-am văzut.

Cum să nu râzi?

— Hai, vedeţi-vă de lucru, că altfel nu vă mai spun!

Oamenii puneau mâna pe pilă, pe ciocan – dar cu urechea la el.

— Zi-i, frate Cocoş!

— Mai era în grămadă şi-o juncană, n-am putut s-o ademenim, voiam s-o facem amanta lui Mussolini, Eva Braun.

— Aia a fost a lui Hitler, le cam încurci!

— Nu le încurc de loc, a fost întâi a lui Mussolini, şi Mussolini i-a trimis-o lui Hitler, ca să-l lase în Abisinia, dar nu era să scrie una ca asta în ziar, n-aveaţi de unde să ştiţi. Cârdăşie între fascişti!

— Şi p-ormă, dacă aţi terminat de scris?

— Nici n-am terminat, că ne-au prins. Ne-au dus la poliţie, căpitanul înjura: *porco* mi-o *mascalzoni*! – degeaba, după un ceas ne-au dat drumul. Banii, câţi aveam de luat, nu i-am mai văzut, livretele de marinari abia le-am smuls, altfel vă închipuiţi, fără bani şi fără hârtii…

— Dar cu elefanţii ce-au făcut?

— Păi ce să facă? A doua zi, vaporul trebuia să plece la drum;

cum să-i duci în Italia, iscăliţi? Te întoarce în larg şi te scufundă cu submarinul, aşa-i la fascişti. Miniumul de plumb nu-i vopsea de ouă, ce să vă mai spun?! A pus căpitanul să-i spele cu terpentină; elefantul, animal blând, s-a supus, dar când a simţit usturime la ochi, s-a ridicat în două picioare şi-a început să ragă, cu trompa pe sus…

Pe urmă nu mai ştiu, dar e sigur că în Italia nu i-a mai dus. Poate or mai rătăci şi azi pe mări, ca Olandezul zburător, dac-aţi auzit…

Urmarea în altă zi…

Aşa le povestise Cocoş oamenilor viaţa sa, fără să ascundă nimic, le spusese cum au rămas la Calcutta patru luni, pân-au găsit vapor, cum au lucrat în port ca salahori.

Ghandi făcea greva foamei, supărat pe englezi, făceau şi ei foame, fără să fie supăraţi pe nimeni şi pe nimic.

— Pe urmă am intrat la o fabrică; ne spetisem cu sacii, în port.

— Şi-acolo ce făceai, tovarăşe Cocoş?

— Păi… tot cu aprovizionarea, ca aici.

Ascultătorii se priveau între ei cu coada ochiului, dar nu mai ziceau nimic. Cât spunea adevărul, Cocoş avea un glas, când trecea la născociri, colţurile gurii i se ridicau în sus, ca la măscărici, iar glasul căpăta tonuri hazlii.

— Abia toamna ne-am îmbarcat pe un vapor grecesc, Corina;

de ăsta cu siguranţă că ştiţi!

— De unde să ştim?

— Fiindcă s-a scris în ziare; nu prea mult, dar oricum, cevaceva trebuie să fi auzit! Ia aduceţi-vă aminte, Corina – ptiu!

oameni buni, pe ce lume trăiţi?! Păi stai atunci să vă spun. Ne-am îmbarcat noi care va să zică la Calcutta, în toamna lui ’34;

pe-acolo-i cald toamna, nu ca pe-aici, plouă mereu şi-i zăduf ca la baia de aburi… Aoleu, bine că mi-am adus aminte de baie, trebuie să fug la fabrica de ciment…

Trebuia ciment pentru binaua băii, cine să se ducă la fabrică dacă nu Cocoş? De-acolo fuga până-n port, pe urmă la gară, de la gară la Industria lemnului, treceau orele, lipsea de la masă, mânca un covrig… Şi pe cine supăra dacă umbla cu mănuşi?

— Tovarăşe Cocoş, povesteai deunăzi cum v-aţi îmbarcat la

Calcutta.

— Aha! Ne-am îmbarcat pe Corina şi am cărat noi de unele, de altele, un timp; tovarăşul Matei era mecanic al doilea, eu, ajutorul lui. Nu prea ne pricepeam la maşini cu

aburi, umblasem mai mult cu Diesele până atunci, dar dacă ai cap te descurci. Ne-am plimbat aşa pe la Şanhai, ne-am întors la Calcutta, de-aici la Haifa, la Marsilia, la Alger; căpitanul n-avea agenţie, vaporul era al lui, vapor mărişor, patru mii de tone, cam vechi, dar, mă rog, făcea treabă cu el, încărca la nimereală ce se găsea, fără mofturi, lua şi pasageri, închiria şi cabina lui, dormea într-o barcă de salvare, în frig. Ce-şi zicea: mâine, poimâine dau pe Corina la fier vechi; să scot din ea cât pot mai mult, chiar şi ceva unt… Şi-aşa am ajuns, unde credeţi? la Constanţa, colea, la noi, era în ’36, aprilie, primăvara;

umblasem ceva până atunci! Eu zic căpitanului: „Stăm mult aici, sir?” – „Da’ de ce?” mă întreabă el.

— Pe ce limbă vorbeaţi, nene Cocoş?

— Englezeşte, ca pe vapor. Dar ştiu şi ceva greceşte. Şi italieneşte… Franţuzeşte, mai puţin… „Uite, îi spun căpitanului, aş vrea să mă reped până acasă”… Voiam să-mi văd părinţii. Vorbisem şi cu tovarăşul Matei, să-l iau cu mine, să mâncăm cozonac şi ouă roşii, că venea Paştele.

— De unde eşti de fel, tovarăşe Cocoş?

— De pe valea Trotuşului.

— Şi din ce sat?

— Ia, un sat de pe-acolo, nu-l mai ştiu…

— Cum vine asta, să uiţi satul în care te-ai născut? Te pomeneşti că-ţi sunt părinţii chiaburi, şi te păzeşti să nu-ţi ia cineva urma!

În autobiografie ce-ai scris?

— Nu mi-a cerut-o, da când mi-o cere-o, chiar aşa am să scriu.

— Chiabur?

— Ce chiabur!? Moşier! Tot Trotuşul al nostru a fost. Întreabă-l pe tovarăşul Matei.

— A fost la dumneata acasă?

— A fost, dar altă dată, mai târziu. Atunci nu ne-a dat

voie căpitanul. Zice: „Cum să pleci, că mâine încărcăm marfă şi poimâine ne-am dus!” Ei, dacă-i aşa, ce poţi să faci? Te supui. Vine mâine, marfă ioc, poimâine neam. Vineri, sâmbătă, nu mişcă nimic. În schimb, la căpitan în cabină fel de fel de musafiri, azi unul, mâine altul, poimâine cel din prima zi, ziua ailaltă doi, pe urmă încă unul

— Negustori, altceva ce-ar putea fi? Iacă aşa ne-a ţinut trei săptămâni.

— Şi cât staţi, leafa merge?

— Sigur că merge. Asta ar mai lipsi!

— Atunci de ce te plângi? Stai cu burta la soare, sau arunci undiţa, să tot aştepţi!

— Asta să crezi dumneata! Dar raşcheta şi pensula cui le laşi?

Vaporul trebuie vopsit, şi aşa nu mai are rugina de mâncat mult…

Şi, după cum vă spuneam, la vreo trei săptămâni, vin patru vagoane, încuiate bine, plumbuite – marfă scumpă, zici, să n-o fure pe drum.

Înăuntru, lăzi cu maşini, lucru nemţesc; unde se duc? în Egipt. Bun.

Dă-i drumul la bigi! începem să încărcăm. Încărcătura o aranjează secundul, asta-i regula pe vapor. Acum, ce secund? – căpitanul, chiar el! Stă pe puntea de comandă, nu scapă lăzile din ochi: „Umblaţi încet!” „Lucru fragil”. „Nu trântiţi!” Negustorii, în păr, care pe chei, care în cală, şoşotesc între ei, câte unul mai pleacă, se mai întoarce. La prânz, câte o sută de lei hamalilor, „Luaţi, oameni buni, să beţi un rachiu”. Negustori buni!… Terminăm curând, marfă puţină. „Mâine plecăm, sir?” „Nu plecăm”. Vin alte vagoane – cinci, şi iar cu bigile, şi iar ţuică la prârtz… „Mă Cocean, zice tovarăşul Matei, ce marfă o fi asta de o giugiulesc atât?” – „Ştiu eu?

Maşini!”… Seara văd că-i face semn un hamal, mai vorbise cu el în ajun, se cunoşteau mai de mult. „Cocean, stai aici, nu care cumva să pleci în oraş!”… De la opt înainte eram învoiţi; dacă mai ai putere te duci şi bei, ori petreci, treaba ta, dar în zori să fii odihnit. Pe la unsprezece, aşa, vine tovarăşul Matei, mă întinsesem un pic, îmi dă un picior din capul scării, dormeam în patul de sus. De vorbit, nimic, îmi face doar un semn: vin fuga aici! Ne înţelegeam uşor, eram împreună de mult. „Cocean – zice – am o misiune de îndeplinit”.

Stăteam lângă vinciul ancorei, pitiţi, să nu ne-audă vardia, dar chiar dacă ne auzea, era un turc, româneşte ioc. „Ce misiune?” întreb eu, dârdâind.

— De ce dârdâiai? Ţi era frig?

— Ba mi-era frică, dacă vrei să ştii! L-am simţit după glas că nu-i lucru curat în jur. „Mă Cocean, zice, ştii tu ce-i în lăzi?”

„Ce să fie, maşini!” „Nu; mitraliere, puşti şi muniţiuni!” „Hai fugi de-aici! Şi cui le ducem în Egipt?” „Nu fi prost! Egipt scrie în hârtii, dar în Mediterană cârmim spre apus”. „Adică unde?” „Nu mai face pe nătângul! în Spania, înţelegi?”… Uite, d-aia dârdâiam, simţeam eu primejdie în jur. Şi zice tovarăşul Matei: „Arme pentru

Franco! Acum eşti lămurit?”…

— El de unde aflase?

— Nu ştiu!

— Cine era hamalul ăla de l-a chemat jos?

— Nu l-am cunoscut.

— Tovarăşul Matei nu ţi-a spus?

— Nu.

— Şi nu l-ai întrebat nimic?

— Nu.

— Faci taină cu noi, tovarăşe Cocoş!

— Iacă nu ştiu, şi ce nu ştiu, nu spun. Că vezi dumneatale, tovarăşe, una e să mâzgăleşti nişte elefanţi în frunte şi alta să faci ce se cerea acum!

— Ce se cerea?

— Să oprim vaporul pe loc. Zice tovarăşul Matei: „Uite ce misiune am primit. Mă ajuţi?”

— De la cine primise misiunea?

— De unde să ştiu?

— Tovarăşul Matei era comunist de pe atunci?

— O fi fost, dar nu mi-a spus. Ce, crezi că atunci era ca azi, să umbli cu carnet în buzunar, să te arăţi în văzul oricui?

— Lasă, că asta ştim şi noi. Pesemne că era!

— Treaba lui!

— Dumneata erai înscris în partid?

[– Nu.

— Hai, spune drept!

— Păi, de ce-aş minţi?

— Te pomeneşti că nu eşti nici acum!

— Iacă nu-s! Şi dacă nu mă credeţi nu vă mai spun nimic.

Adică de ce-ar fi minţit? Numai că părea de necrezut: prieten cu directorul, tovarăşi vechi – unul să fie şi altul nu?!

— Spune, tovarăşe Cocoş!

— Lasă, mâine, azi nu mai am timp!

Până a doua zi, povestea mergea mai departe, se răspândea în şantier, oamenii erau curioşi. Va să zică aşa fusese viaţa directorului nou! De unde să bănuieşti? în trei ani de când lucra în şantier nu spusese nimănuia nimic, decât despre călătoriile lui pe mări – vorbea, nu-l puteai socoti om ursuz... Dar oare Cocoş nu le înflorea de loc? Poate înflorea unele, aici însă n-aveai ce să înfloreşti.

Istoria Corinei era cunoscută, unii îşi aminteau, ziarele mai curajoase încercaseră să facă tămbălău, legaţia nemţească dăduse dezminţiri; aşa se întâmplă, te prinde cu mâţa în sac şi tu zici: „Nu-i mâţa mea, n-o ştiu, n-am văzut-o până acum!” Şi trebuie să crezi: „Scuzaţi, vă rog, *Herr*!” „Care mai ştii, mă, cum a fost, a plecat vaporul?” „Păi n-auzişi că nu? Dar las să întrebăm!”

— Spune, tovarăşe Cocoş!

— Ce să spun?

— Cum a fost cu armele nemţeşti?

— V-am mai spus!

— Nu, te-ai oprit. La ce te uiţi?

— La strungul ăsta, că tare e prăpădit. Am să aduc eu două, noi, dar mai târziu.

— De unde să le-aduci?

— Am eu fabrica mea.

— Te ştiam numai moşier.

— Ce, par chiar aşa de pârlit? Am şi fabrici, nu doar moşii.

Şi ce strunjeşti dumneata aici?

— Dacă zici c-ai fost mecanic pe vapor, trebuie să ştii.

— Ax de cârmă? Ehei, băiete, dumneata îl tai cu cuţitul, la strung! Eu am tăiat un ax de elice de cinci ori mai gros, şi numai cu bormaşina!

— Asta chiar n-aş putea să cred. Ax de oţel?

— Dar de ce? De cositor?

— Cu bormaşina?

— Cu!

— Aoleu, ce minciună!

— Nicio minciună! Când e zor să faci un lucru, îl faci oricum.

— Ce zor aveai?

— Păi asta era misiunea! Dacă nu m-asculţi!

Oamenii de la celelalte strunguri ciuleau urechile.

— Hai, povesteşte, nu te lua după ce spune el!

— N-are decât să spună, că noi de rupt tot l-am rupt! Misiunea era, va să zică, să rămână vaporul în port; nu aşa, pe tăcute, ci cu scandal, altfel nu făceam nimic, pleca a doua zi, sau mai târziu. „Să punem foc, am zis eu; explodează muniţiile, sare scroafa în aer, ce scandal vrei mai mult?” „Nu, asta se cheamă terorism, omorâm oameni nevinovaţi, se pune Siguranţa pe cercetări, mai mare pagubă decât câştig”. „Atunci cum?” „Uite, aşa şi aşa...” Plan bun!

Seara următoare s-a cam terminat cu încărcatul, mai rămăsese ceva pentru a doua zi; pe la prânz trebuia să plecăm. Tovarăşul Matei a coborât, s-a întors peste un ceas cu vreo zece burghie în buzunar;

bormaşină aveam la vapor. În noaptea aia eram de serviciu la maşini, nimic de făcut, decât să ai grija dinamului, mergea toată noaptea, şi, la o nevoie, să porneşti pompele, din când în când. La căldări, un spaniol slăbuţ, de-al cui era n-am ştiut, nu ştia nici el, se îmbăta toată ziua şi umbla cam năuc. „Hei, Pedro (nu-l chema Pedro, aşa îi spuneam eu, cum îi spui grecului Iani, iar turcului Mustafa), Pedro, zic, dacă-mi dai o liră, poţi să te duci, îţi ţin eu locul, tot nu fac nimic”. (Liră turcească, vreo sută de lei, nu eram prost să-l sperii cu lire englezeşti.) Treabă fochistul n-avea prea multă de făcut:

să arunce câte o lopată de cărbuni, doar la o căldare, să păstreze focul mic. S-a dus Pedro, şi-am rămas eu stăpân. Şi-a venit îndată tovarăşul Matei şi ne-am apucat să dăm găuri în ax; am muncit aşa de la miezul nopţii, până pe la patru; încă nu se luminase când am mântuit.

— N-auzea nimeni bormaşina huruind?

— Nu, că mergea dinamul, mai dădeam drumul şi la pompe;

simţeam paşi deasupra, căpitanul ieşea să se plimbe pe punte, la fiecare sfert de ceas, un minut, n-avea tihnă nici el. Dar chiar dacă ne-ar fi auzit, până să deschidă tambuchiul, până să coboare pe scară, eram la locul nostru, cuminţi; de unde să-i dea prin minte ce meşterim? Uite aşa am ciuruit axul, lângă peretele din fund, mai avea un lagăr şi intra în tunel. Nu dădeam găuri prea adânci, zece centimetri, mai mult nu se putea, dar o să vedeţi că a fost de ajuns. Când terminam pe o parte, tovarăşul Matei se ducea, mişca maşina puţin, abur aveam, numai un sfert de tur, nici nu se simţea sus.

— N-ar fi fost mai uşor să scoateţi buloanele la o flanşă? Şase buloane, repede le-ai scos, şi-ai sfârşit!

— Uşor le scoţi, uşor le pui la loc; ne-am gândit noi. Într-un sfert de ceas se repară, şi gata, toată viteza la drum! în schimb, dacă se rupe, înseamnă balamuc!… Şi-am tot dat găuri, aşa, cum vă spun, până am tocit toate burghiile – au fost de ajuns. La jumătate de ceas, aruncam câte două lopeţi de cărbuni, mai mişcăm maşina încet, un sfert de tur. Când a început forfota sus, axul era sfredelit de jur-împrejur. „Bun! zice tovarăşul Matei. Ăsta se rupe cum s-o smuci maşina un pic!” Şi ne-am spălat noi pe faţă, pe mâini, ne-am bărbierit, am ieşit sus… Nimeni nu ştia nimic – program obişnuit.

La zece, strigă căpitanul: „Presiune la căldări. Verificaţi maşina, peste două ceasuri plecăm!” începe să iasă fum negru pe coş, noi, tiptil, pe schelă, întâi tovarăşul Matei, pe urmă şi eu – n-am luat nimic, ne-au rămas boarfele acolo, amanet. Şi ne-a ascuns hamalul ăla, dar unde crezi? La zece paşi de Corina, pe un remorcher, în postul echipajului; erau patru paturi, o masă şi niciun om. „Să staţi aici, să nu scoateţi capul afară, orice-o fi!” Spiraiul era deschis, nu vedeam decât cerul, şi fum, dar auzeam tot, fiecare cuvânt. S-a sfârşit cu huruitul

macaralelor, puneau tendele peste bocaporţi... Pe urmă zarvă sus; „Unde-i mecanicul al doilea?” înjură căpitanul, s-aude până la noi: „Porcul s-a îmbătat, a fost astă-noapte în oraş!”

Nu, mai adineauri era aici. Cine l-a văzut? L-au văzut mulţi. Dar unde s-a dus? Nu s-a înecat? Fuga după el, strigăte, înjurături, trece un ceas, sună de unu la siloz – nimic, mecanicul dispărut! De mine, ce să spun, nu întreba nimeni, grad mai mic. La două, s-a hotărât: „Plecăm fără mecanicul al doilea, găsim altul pe drum”.

— Cum îţi era inima, tovarăşe Cocoş?

— Cât un purice, parcă nu ştii?! Nu venea nimeni la noi, pe remorcher linişte, se auzea doar aburul, fâşâind încetişor pe o ţeavă, sus... Pe urmă, Corina dă semnal: huuu-huuu! Vira ancora, mola prova! Remorcherul şuieră şi el subţire: fiuuu-fiuuu! s-aude elicea, gluglu-glu, ne mişcăm, pe urmă remorca în apă: plici, o legăm – încet înainte! tragem prova afară. Ei, mă Cocean, acu e acu!

„Ce zici, Matei, dacă nu s-o rupe?” – „Se rupe, nici să nu te gândeşti!”...

— Şi mai departe, tovarăşe Cocoş?

— Mai departe? Nimic!

— S-a rupt?

— Păi sigur că s-a rupt. S-o fi învârtit vreun minut, cât a mers uşurel; pe urmă (noi ne dezlegasem, veneam la chei) deodată începe fluierul Corinei să urle, semnal de detrasă, aşa se zice pe vapor, adică alarmă, cum ar fi la tren. Remorcherul înapoi! – prinde remorca, trage din nou la chei. Dar ce s-a întâmplat, bre? Avarie la maşini!...

Asta a fost; acum ştiţi.

— Bine, bine, dar cum s-a sfârşit?

— Grozav! mai bine nici nu s-ar fi putut. Mare tămbălău:

axul tăiat! S-a descoperit; mână criminală! „Ce

facem, sudăm?”

Vin specialişti… „Cum să sudezi? Ori sunteţi nebuni?” „Şi atunci?”

— „Axul afară!” „Văleu!”… Măi tovarăşi, ştiţi ce înseamnă asta?

O lună în şantier, cel puţin. Dar docul plutitor e ocupat două luni!

Marfa jos! „Nu descărcăm nimic!” strigă negustorii. „Nimic!” strigă căpitanul. „Atunci plecaţi cum puteţi!” Cum să pleci?… S-au văicărit ei ce s-au văicărit, s-au sfătuit o zi, două, trei, şi până la urmă au zis: „descărcăm!” Dar acum vezi dumneatale, tovarăşe, hamalii n-au mai fost luaţi din scurt, ca la început; au avut vreme să facă sfat şi ei, s-au vorbit, şi când au dat prima ladă jos, buf cu ea de pământ! Au curs gloanţele pe chei ca boabele dintr-un sac rupt… Noi însă plecasem, am aflat mai târziu, la Constantinopole, adică la

Stambul.

— Dar cum aţi plecat?

— Uite, cum aş pleca acuma de-aici… Două zile am stat pitiţi pe remorcher, a venit hamalul ăla la noi, ne-a adus livrete de marinar, pe alte nume, dar fotografiile noastre, înţelegi, lucru curat, bine ticluit. A treia noapte ne-a dus frumuşel pe un petrolier sârbesc, avea acolo un om, ne-a dat şi ceva primeneli, şi câte cinci dolari, n-a putut mai mult, şi ne-a spus: „Coborâţi la Stambul, iar acolo îmbarcaţi-vă pe ce vapor veţi găsi, numai să nu fie unul care vine încoa; măcar un an nu vă arătaţi pe-aici!…” Am făcut aşa cum ne-a sfătuit.

— Adică, ia spune, ce-aţi făcut?

— Altă dată; acum nu mai am timp!…

Îl mai întreba câte unul, uneori, glumind:

— Şi pe-atunci tot aşa umblai, cu mănuşi pe mâini?

— Tot! Le port de când eram mic!

Când vezi că omul glumeşte, glumeşti şi tu. Dar acum îl pusese pe panou, nu mai era glumă, gândea Cocoş – era batjocură, în văzul lumii întregi!

Pe la ora unsprezece desenul dispăruse, decât că el nu ştia şi rămase multă vreme mâhnit. Cine-l scosese şi cu ce gând? Chiar responsabilul gazetei de perete, tovarăşul Măcărescu, normator pe cală, fost mai înainte reporter la ziarul local „Dunărea de Jos”, care nu mai apărea de mult. Nu-l scosese din proprie iniţiativă, ci la rugămintea lui Donos; se supusese, deşi ar fi avut cuvânt de împotrivire, numai ca să nu se pună rău cu secretarul organizaţiei de partid.

Pe urmă începuse să se plângă unuia şi altuia, cu glasul stăpânit, că asta nu-i treabă, dacă tocmai omul partidului înăbuşă critica şi te leagă de mâini; era limpede: Donos îl apăra pe Cocoş pe baza unei prietenii cunoscute de toţi. Cui să te plângi?... Se ştia la fel de bine că directorul era prieten cu amândoi. Poftim de mai spune un cuvânt!

Deocamdată nimeni nu avea timp să comenteze prea mult acest caz neplăcut; urmarea lui avea să se vadă mai târziu.

Ţipătul ferăstrăului circular care amesteca într-un acord disonant şi prelung vibraţia oţelului şi a lemnului, trimiţând-o până în cel mai ascuns ungher, ca pe nişte repetate apeluri, forfota marangozilor şi a salahorilor, mişcarea neîntreruptă dintre depozitul de cherestea şi cală, toată această fierbere care cuprinsese şantierul se răsfrângea asupra tuturor a, chiar şi asupra funcţionarilor din birouri.

Se petrecea, în sfârşit, ceva nou, începea altă viaţă; deschideau ochii, ciuleau urechile chiar şi cei adormiţi – prea trepidau toate în jur!

Până sâmbătă seara se făcuse ordine pe cală, în afara

părţii ei de sus, care se nivela. O zi, duminică, haosul de jos păruse înlăturat. Nu ştiai ce o să urmeze săptămâna viitoare; deocamdată locul, aproape jumătate de kilometru, părea un bulevard drept şi curat; ar mai fi lipsit să pună Ilie Conţu flori pe margine, şi chiar bănci, să vină lumea să şadă şi să se odihnească, privind Dunărea, ca din parc…

După o zi de repaus, peste această ordine se năpustise acum o furtună proaspătă, care ameninţa să încurce iar totul, şi să te zăpăcească: de sus se aduceau fără întrerupere grinzi scurtate, aruncându-se în anumite locuri, grămadă. Inginerul Marchidan venise de la cinci dimineaţa, directorul îl urmase la cinci şi jumătate, un ceas mai târziu apăruse maistrul Golgota, cu nuieluşa, inginerul Dutchievici fu şi el prezent, fix la ora şapte. Alergaseră de colo până colo, făcuseră încă o dată sfat cu nasul în planul calei, pe care îl flutura un vânt tărişor dinspre baltă. Unii din ei mai plecau, aveau şi alte treburi, se întorceau după un ceas; Marchidan însă nu lipsise nici cât să prânzească. Plecând de cu noapte, îi spusese nevestei, nervos, cu vocea cam speriată:

— De acum înainte, ne mai vedem duminica, poate

Nevasta se întristase, îl vedea neliniştit în ultima vreme, îl simţea absent, îl auzea gemând prin somn noaptea, se întreba ce-l roade, n-o fi având cumva o amantă?… Dar lui Marchidan nu-i era mintea la asta!…

Pe planul de organizare a calei era trecută poziţia fiecărui vas, aşa fel ca să nu se facă risipă de spaţiu, să încapă toate, iar în clipa lansării să nu se împiedice unul pe altul. Cele şase şlepuri urmau să se întindă pe două rânduri, în continuarea primelor patru, de la cazangeria veche spre sud, la capătul lor fiind rezervat locul motonavei.

Inginerul Marchidan cu Golgota trasau pe teren locul

fiecărui vas, într-o aliniere militărească. La ora nouă primele repere erau gata şi echipele de marangozi se şi apucaseră să monteze tachelajul, traversele scurtate, făcând patul viitoarelor vase. Grămezile de grinzi, aruncate vraişte, începeau să capete forme geometrice regulate. Din doi în doi metri, puse două câte două, în curmeziş, încrucişate la capete, ele alcătuiau scaleuri înalte de un metru, bine aliniate şi prinse apoi cu scoabe. Pene de lemn, bătute cu pricepere, făceau ca faţa lor să alcătuiască un plan fără nicio ondulaţie, verificată cu nivela de apă.

Masa de lemn nu se îngloba vasului, era doar patul lui de naştere, dar pe el se aşezau tablele de la fund, carlingele, coastele, varangele, ca pe un tipar, şi orice imperfecţiune ar fi transmis construcţiei vicii iremediabile.

Sus, ferăstrăul circular hârşâi toată ziua, toată ziua se tăiară tacheţi, fură rostogoliţi jos, şi cala îi înghiţi, unul după altul; toată rezerva de tachelaj a şantierului fusese dusă pe malul celălalt, pentru şlepurile ridicate la reparaţie.

Spre seară, paturile uriaşe îşi căpătaseră forma, erau aproape gata, mai trebuia să fie nivelate; în jurul lor marangozii roiau ca furnicile, mânuiau topoare, tesle, ferăstraie – spaţiul începea să se limpezească încă o dată.

Sosiseră, încă de o săptămână, două trenuri cu fier cornier şi tablă, aşa că la cazangerie continua lucrul în trei schimburi, neîntrerupt, ziua şi noaptea.

La atelierul mecanic se asambla presa lui Kreis; i se găsise şi electromotorul, mai trebuiau să sosească de la Uzinele 1 Mai cele două fălci curbate, cu matriţele şi poansoanele, care să dea forma coastelor şi să le găurească. Şantierul nu avea turnătorie; aceste două piese de oţel trebuiseră comandate în altă parte. Noroc că se găsiseră acolo oameni cumsecade, tot Cocoş rezolvase şi

acum treaba: „Măi tovarăşe, zău aşa, ce să mai umbli cu programare pentru două potcoave!...” Cele două potcoave cântăreau împreună cinci sute de kilograme – într-adevăr nu era mare lucru, hai, treacă!

„Mulţumesc, fraţilor!”

Şi ce dacă purta mănuşi? Aducea cuiva vreo pagubă?

Pentru cine urmărea activitatea în curtea şantierului, chiar dacă nu era străin de organizarea ei pe etape, ceea ce se vedea apărea deocamdată ca o încâlceală fără margini.

Cine se mulţumea să-şi îndeplinească programul, muncind de la şapte la unu, de la două la şase, constata seara că a făcut ceea ce i se ceruse – putea să plece mulţumit acasă: marangozul care montase scaleuri, salahorul care descărcase tablă, trasatorul care scosese şabloane, cazangiul care îndoise coaste, strungarul care făcuse pivotul fălcilor pentru presa lui Kreis, bucătarul care gătise ghiveci de post şi ardei umpluţi, şoferul care îl dusese pe Cocoş la Uzinele

1 Mai şi-l aşteptase acolo două ceasuri, normatorii care socoteau munca oamenilor, contabilii care încheiau statele de plată – şi alţii, şi alţii. Dar erau unii, firi mai iscoditoare, care încercau să-şi dea seama în ce fel se leagă munca lor cu a altora. Pe ei, în unele clipe îi apuca teama că maşina aceasta, care mergea fără să fie sincronizată, neavând încă, în chip ciudat, pinioanele angrenate, se va poticni cu sunet de metal rupt, sau va sări în sus, în clipa când pinioanele se vor apropia unele de altele.

Printre ei trebuia numărat, câteodată, chiar directorul, de la care porneau toate. Deocamdată, cu toată harababura aparentă, faptele se desfăşurau aşa cum fuseseră gândite, şi dacă nu se iveau piedici, peste cele puse în calcul, aveau să fie scoase la capăt. În orele lui de

nelinişte, Matei se străduia să descopere piedicile încă neprevăzute, ca să le găsească din vreme leacul.

Într-o asemenea întreprindere nu poţi să faci totul cu mâinile tale. Şoferul care merge pe drum, cu camionul, e încredinţat că tovarăşul său, venind din faţă, nu va avea o clipă de neatenţie, să scape volanul, sau una dg-nebunie, să-l sucească, prefăcând în fărâme amândouă maşinile; fără această încredere ai sta acasă, aşteptând să mori de moarte bună – dacă e bună vreo moarte! Un director trebuie să controleze în ce măsură lucrul se îndeplineşte după dispoziţiunile şi chiar după gândurile sale. Totuşi sunt împrejurări când e nevoit să se bizuie pe încredere, aşa cum se încrede şoferul în tovarăşul său că n-o să-l omoare. „Cine va greşi şi unde?”, se întreba Matei ziua şi noaptea.

Puteau să greşească toţi, oriunde, şi în orice clipă. Ei, haide atunci, băiete, ia-ţi concediu şi du-te la munte să te odihneşti!

Dar, bunăoară, putea greşi chiar el, înaintea altora. îl vedea pe Marchidan gâfâind pe cală, din zori până după apusul soarelui, şi se temea ca într-o zi să nu se îmbolnăvească. Poate se înşelase puţin în privinţa lui, n-avea atâta experienţă, era şi prea tânăr, dar în ceea ce priveşte sârguinţa nu se putea găsi altul care să-l întreacă.

Uneori se oprea pe mal, deasupra calei, anume ca să-l privească.

Deşi se mişca repede, tânărul inginer era croit pe lat: avea capul rotund, gâtul gros, trunchiul fără talie, groase braţele şi picioarele.

Umbla îmbrăcaţ cu modestie, sărăcăcios câteodată, în salopetă, sau în pantaloni şi bluză cât era vremea caldă. Dimineaţa şi seara, chiar în aceste zile de vară, punea pe deasupra o scurtă cenuşie, străveche, de dimie ţărănească,

desigur o moştenire de familie – şi fiindcă toate pe el erau întoarse, cârpite, ţesute şi peticite, e drept cu multă migală şi grijă, i se dusese vestea că şi-ar drămui foarte zgârcit banii. Apariţia lui Dutchievici lângă el era izbitoare, acesta din urmă fiind îmbrăcat cu o îngrijire aproape maniacală. În orice caz, în tot şantierul nu se găsea altul care să păstreze cravata pe căldurile înăbuşitoare din august. Însă grija lui pentru îmbrăcăminte nu supăra pe nimeni, nu se citea în ea nici îngâmfare, nici ostentaţie, îi aparţinea organic, dacă se poate spune astfel, la fel cum îi aparţinea obiceiul să aibă unghiile curate, părul tuns totdeauna la ceafă şi obrazul bărbierit proaspăt.

Matei, care nu scăpa din vedere înfăţişarea oamenilor, îi compara intrigat pe cei doi colaboratori, până ce într-o zi, îi veni un gând, pe neaşteptate, ca o revelaţie, că ponoseala lui Marchidan era intenţionată. N-avu însă răgaz să mediteze asupra cauzei, era preocupat mai mult de sugestia lui Dutchievici; oare acesta nu ştia mai multe, fără să spună? S-au văzut oameni robuşti în aparenţă, care se prăbuşesc într-o zi, şi-atunci se descoperă că erau roşi de boli ascunse, la plămâni, la inimă. Pornind de la Marchidan, sănătatea oamenilor deveni una din preocupările sale; îmbolnăvirea unuia, sau a altora, putea să facă parte din seria piedicilor neprevăzute…

Într-o zi, în curtea şantierului apăru o caravană sanitară, două autodube vopsite în alb, cu cruce roşie, anexă a spitalului comunal, primite de puţină vreme.

Personalul şantierului trecu pe rând la vizita medicală, li se făcu radioscopia plămânilor, fură ascultaţi la inimă, întrebaţi de beteşuguri, li se luă sânge pentru analize.

La sugestia discretă a directorului medicii îşi aţintiră în mod deosebit atenţia asupra unuia, şi acela avu parte de o cercetare foarte amănunţită. Dar oricât se străduiră să-i

descopere vreo boală prezentă sau viitoare, deşi nimic n-ar părea mai uşor pentru medicină, declarară că inginerul Marchidan Ion era pe deplin sănătos, putea să dea globule roşii şi altora, avea peste cinci milioane, nimic la stomac, la ficat, la ochi, la plămâni, la inimă…

Totuşi tânărul inginer avea o suferinţă, numai că prin natura ei nu putea fi depistată de röntgen, nici prin analize de laborator;

cine l-ar fi studiat mai cu luare aminte şi mai multe ore pe zi şi-ar fi dat seama că este un neliniştit. De unde să fi pornit neliniştea lui?

Patru ani se străduise să-şi facă un drum, fusese la manifestaţii, luase cuvântu Ha adunări, deşi nu avea talent de vorbitor, de câte ori putuse se aşezase în linia întâi, când alţii ca el stăteau acasă, rezervaţi, sceptici şi dispreţuitori, nu refuzase nicio însărcinare dată de sindicat sau de organizaţia de partid, citea nopţi întregi ca să-şi însuşească în întregime o meserie pentru care nu fusese complet pregătit şi, sub înfăţişarea lui de altfel modestă, izbutise să-şi facă nume de om inimos, devotat, priceput şi muncitor. Ce l-ar fi putut nelinişti?

Nevasta, care avea un suflet sensibil şi multă blândeţe, în loc să fie ursuză şi rea datorită infirmităţii, bănuia că el suferă fiindcă îi fusese respins proiectul motonavei.

— Ai să faci altul; e greu să reuşeşti din prima dată!

— Taci şi lasă-mă-n pace! mai bine că l-a respins, am scăpat de o pacoste! Nu te amesteca dacă nu cunoşti situaţia!

Anteproiectul lui Dutchievici venise aprobat fără observaţii.

Acum, o echipă numeroasă de proiectanţi, treizeci de inşi, trecuseră la alcătuirea proiectului tehnic, lucrare de mari proporţii, pe care se angajaseră s-o termine în

patruzeci de zile, când în mod normal s-ar fi cerut trei luni. Interesul directorului pentru motonavă mergea aşa de departe, încât dăduse dispoziţii să înceapă trasajul, anticipând aprobarea proiectului definitiv. Aşa, după socotelile lui, în ziua când acest dosar laborios, faza a doua a lucrării, avea să fie gata, era terminat şi trasajul şi se câştigau aproape două luni.

Redus la rolul de executant, Marchidan nu manifesta nicio invidie; izbucnirea de acasă părea sinceră, deşi rămânea fără explicaţie.

Ai fi spus că se simţea mai bine să lucreze modest şi anonim, de dimineaţa până noaptea, într-o trepidaţie care ascundea oamenilor neliniştea din sufletul lui.

Dar, lăsând la o parte mobilurile unora şi altora, erau mulţi care la acea vreme lucrau peste obişnuit; sufla peste şantier o briză de energie… Trăiţi veşnic cu teama că nu vor avea de lucru pe cât de tari le erau mâinile, oamenii vedeau că principala făgăduială a directorului se înfăptuise şi avea să ţină. Dacă terminau tachelajul, pe marangozi şi pe tâmplari îi aştepta lucrul în ateliere, să muncească fiecare fără oprelişte, cât îi ţineau puterile. Iar ceea ce lăsau ei în urmă pe cală, masa întinsă de scaleuri, însemna pentru cazangii garanţia că au de lucru de aici înainte ani de zile.

Bineînţeles, nu credea nimeni că până la vara viitoare vor fi gata zece şlepuri, anul următor trebuind să fie terminate şi celelalte zece, pentru care se prelucra fierul acuma. Se cunoşteau întârzierile, obişnuite la toate şantierele, în toate timpurile…

Până una, alta, tabla şi cornierul continuau să vină fără oprire, stivele făceau umbră în faţa cazangeriei. Nu se descărca un şir de vagoane, când în gară se anunţa altul, iar Cocoş, între timp, se zbătea la Reşiţa să nu întârzie nici transporturile următoare.

Se mai petreceau şi alte fapte neobişnuite în tradiţia şantierului şi multora le stârnea nedumerire, deşi în linii mari directorul le vestise din vreme. Bunăoară, niciunul din noile şlepuri nu erau puse pe cală, când la tâmplărie se lucrau viitoarele lor timone; înainte, aceste ultime accesorii se dădeau în lucru abia după lansare.

La sudură se lucrau babalele, uşile metalice, bastoanele parapetului, felinarele şi celelalte piese de punte care se numără cu sutele şi, când vasul e gata, nici nu se văd la întâia privire. La strungărie şi în alte ateliere se lucrau axele cârmelor, transmisiunile şi restul părţilor mecanice.

Toată această grabă, care multora le părea de neînţeles, avea o justificare foarte întemeiată şi era dictată de o planificare riguroasă şi clară. Într-adevăr, mărindu-se considerabil fabricaţia prin extinderea cazangeriei şi a calei, restul atelierelor, care deocamdată păstrau vechea organizare, trebuia să înceapă de pe acum lucrul, ca să nu rămână în urmă.

Nici construcţiile fixe nu erau neglijate în vremea aceasta. La.

cazangeria nouă se ridicau fermele metalice, şi hala, fără formă până acum, începea să apară, uriaşă şi impozantă, schimbând încă o dată peisajul Dunării. Dacă priveai de pe malul celălalt, în perspectiva liberă şi largă, viitorul şantier îşi dezvăluia întreaga amploare, lăsându-ţi în suflet numai îngrijorarea şi teama că nu va fi dus până la capăt, că se vor ivi obstacole pe care oamenii, neîncercaţi încă, nu vor putea să le dea în lături.

Dincolo, înspre poartă, noua cantină avea tâmplăria pusă, începea tencuitul, iar în partea cealaltă, încadrând birourile, se turnau temeliile clădirii căreia i se zicea, cu un termen larg, „complexul sanitar”, fiindcă pe lângă baia cu aburi şi duşuri, în anii următori avea să fie completată

cu cabinet medical, cabinet stomatologic şi sală de gimnastică – după vorba lui Cocoş: „Curăţenia, sănătatea şi vigoarea, fraţilor!”

Când venea de la Reşiţa, Cocoş se interesa repede ce mănâncă oamenii; abia după ce se încredinţa că mesele cuprind atâtea calorii cât scrie la carte, fostul responsabil pornea să viziteze furnizorii;

trebuia într-una ciment, cărămidă, var, cuie… Se uita îngrijorat că dispărea cheresteaua: nu-i nimic, cunoştea pe unii şi la Industria lemnului… Peste toate acestea mai găsea timp să viziteze şantierul, băgându-şi nasul prin toate atelierele, stând de vorbă cu oamenii.

— Ce se aude cu lemnele? îl întrebau unii, îngrijoraţi, deşi mai era până la iarnă.

— Ăsta nu-i sectorul meu, oameni buni! Cu asta se ocupă administraţia. Eu mă ocup de partea tehnică, adică de masă şi de tablă!

Se plimba prin curte, vedea oamenii împingând vagoanele, până deasupra cazangeriei – uşor, linia de garaj, prelungită, mergea cam la vale – pui saboţi, să nu scape – şi-ai terminat! Dar pe urmă, după ce vagoanele se descarcă, luptă-te cu ele, câte douăzeci de inşi, să le duci la deal – nu-i ruşine, oare, şi nu-i păcat?

— Tovarăşe director, ştiu eu undeva…

Nu putea să-i spună directorului pe nume, când erau oameni de faţă, deşi Matei se uita la el cam mirat. Ierarhia, disciplina! De ce să dea exemplu prost altora?

— Ştiu eu o locomotivă mică, o jucărie, merge cu Diesel, dar trage două vagoane ca pe un pai.

— Ei, şi ce-i cu ea?— N-ar fi bine s-o luăm noi?

— Cum s-o luăm? Cine ne-o dă?

— Asta-i treaba mea! îmi trebuie doar delegaţie. E cam veche, are nevoie de ceva reparaţii, dar suntem mecanici, ce naiba!

După zece zile, locomotiva sosea, în convoiul de vagoane cu tablă, ruginită şi lăsată în părăsire de mulţi ani, pe o linie moartă la

Reşiţa. Două săptămâni mai târziu mergea duduind prin curtea şantierului, era vopsită, ba avea chiar şi fluier cu aer comprimat.

— Cum ai luat-o, Cocean?

— Ca fier vechi. Era pusă în plan s-o topească. Ei au altele, nu-s aşa de săraci.

Şantierul avea repartizată o macara, pe şenile, pentru nevoile calei, ca să ridice şi să transporte piesele mari, atât că urma să-i sosească abia în primul trimestru al anului următor.

Cocoş se plimbă într-o zi pe cală, îşi roti ochii în sus, deşi n-avea ce să vadă – ai fi zis că urmărea zborul unui pescăruş imaginar.

— Tovarăşe director, cum e cu macaraua aia?

— O să vină în ianuarie.

— Adică în martie, poate. Până atunci ce facem?

— Ne-om descurca şi noi cu braţele.

— Oliu, ca pe vremea ăluia, cum îl cheamă, Pazvante, sau

Năsturaş! Dar ia spune, n-ar fi mai uşor să tragem jos o cale ferată? Provizorie! Când ne-om muta pe cala nouă, o scoatem…

M-am uitat eu, ar fi spaţiu.

— Şi ce să facem cu ea?

— Ştiu undeva o macara, de cinci tone, adică nici prea mică, nici prea mare, dar nu pe şenile, pe cale ferată. Ce să mai răscolească pământul cu şenilele? Treabă neelegantă! Aşa, neted, drept şi curat

— Ridică o sută de table şi le presară unde vrei dumneata.

— Şi poţi s-o aduci tu?

— E cam veche, mai are nevoie de ceva revizie; dacă-mi dai hârtie şi delegaţie…

— Ce facem de şine?

— Am câtă vrei! Rugineşte de pomană în gară, şină veche.

0,40 lei kilogramul, o nimica toată!

Şinele sosiră chiar a doua zi – şi, spre mirarea tuturor, sosi şi macaraua, după câteva ceasuri.

— Mă Cocean, de unde-i asta? Ai furat-o!

— Că n-o fi viţea, s-o furi! Am luat-o cu acte.

— De unde naiba? Şi cum ai adus-o aşa repede?

— Păi nu era departe – în docuri. Stătea degeaba.

— Ia să văd actele!

— I le-am dat lui Mititelu.

— Cheamă-l încoace.

— Lasă-l că are treabă. Să vezi, e lpată cu împrumut, adică nu, cum să spun, cu chirie, uite, i-am dat lui Mititelu contractul.

— Şi ce chirie?

— Nimica toată: o mie de lei pe zi.

— Asta-i nimica toată, pentru o vechitură care ne ia două săptămâni numai cu reparaţiile!?… Ce fel de gospodar eşti tu.

Cocean? Să reparăm lucrul altuia?

— De ce ai altuia? Nu-i al nostru?

— Cum i-al nostru, dacă-i cu chirie?

— Cu chirie până ce intră în curte, altfel nu ne-ar fi dat-o;

este acolo un inginer al dracului, cu nume de motan sau de călugăr.

Pafnutie. Dar lasă că am eu grijă; în două zile e a noastră, cu acte.

Mă opresc doar un ceas în Bucureşti, am un prieten,

îl ştii şi dumneata, Buzilă, de la Galaţi, e acum director la P.C.A. Să-l vezi ce s-a îngrăşat! Bea cafea şi mănâncă prăjitură la Nestor. Dacă nu ne-o dă, să nu-mi mai spui mie Cocean!

Tot Cocoş făcu rost de un tractor şi de două autocamioane, cumpărate ieftin, capturi de la nemţi – lucruri bune, doar să le repari puţin – ce să mai aştepţi repartiţia!

În acest timp, începuseră să sosească la vadul Chelarului lemne de foc, aduse cu şlepurile; nici Ilie Conţu nu aştepta să-l îmboldească alţii.

Altminteri, şeful serviciului administrativ era cam necăjit;

Donos îl criticase în şedinţa de partid că foloseşte maşina şantierului în scopuri personale. Mare lucru! O luase de trei ori, o dată pentru cumpărături şi de două ori îşi trimisese copiii cu nevasta să se plimbe până la marginea oraşului. „Adică nu poate îndrăzni atâta lucru un om care duce în spinare toată administraţia?”

— Nu, tovarăşe Conţu!

Săriseră toţi pe el, îl pizmuiau, nici vorbă, nu vedeau câte făcea pentru şantier, şi chiar pentru ei. Iar dacă-i vorba de maşină, cine se zbătuse, cine-l zorise pe Alexe cu reparaţia?

Mult timp de atunci înainte Ilie Conţu nu mai umblă decât cu tramvaiul, chiar când mergea în oraş în interes de serviciu – până ce Matei îl luă deoparte şi-l îmbună:

— Nea Ilie, de ce te superi ca văcarul pe sat?

— Care văcar?... Adică de ce să-mi facă mie Donos observaţie?!

— Mai întâi n-a fost observaţie, ci critică; nu-i totuna. Apoi nu te-a criticat pentru zece litri de benzină, nici ca să te supere, ci ca să te ferească de clevetiri.

— Ei, dacă-i aşa, se schimbă socoteala! Clevetitori, e

drept, se găsesc destui.

Într-o seară îl pofti pe Donos la masă, ca să-i arate că nu-i supărat, îl cinsti cu rachiu, el nu bea, dintr-o cumpătare veche, amintită şi altă dată. În schimb, musafirul, trage-i! – nu se dă în lături:

„Noroc, nea Ilie!”... Iar mâine la şedinţă, îţi zice „tovarăşe Conţu”.

şi te ia din scurt!...

Fusese singura lui supărare de când era şeful serviciului administrativ... Acum îl pândea alta care avea să se arate curând.

Într-o zi, Ilie Conţu constată cu nedumerire că se întâmpla ceva ciudat în jurul lui. Biroul era gata, zugrăvit, lustră sus, masă de nuc, covor pe jos, două fotolii, perdele – aşa cum primise instrucţiuni. Pe masă, pus la îndemână, avea telefon: doar întinzi mâna, apuci receptorul şi-l ridici: „Alo, alo, da, eu sunt...” Numai că nu răspundea de-a dreptul, ca să nu-l supere oricine, pentru nu ştiu ce, când se îngrămădeau multe griji pe capul lui. Alături, în anticamera care-l separa de director, se ivise şi secretara, de puţin timp.

N-o alesese el, o trimisese contabilul-şef, după socotelile lui.

Câteva zile Ilie Conţu nici nu se uitase la ea; stătuse tot cu nasul în hârtii. Fata se n «mea Lenuţa, şi nu mai era chiar de vârsta fetelor:

avea treizeci şi opt de ani, pe puţin. Măritată, nemăritată? – perine să întrebi, şi la ce bun?

Tovarăşul Mititelu nu greşise: secretara era cum nu se poate mai potrivită pentru acest post. Nu prea tânără, nu prea bătrână, nu prea înaltă, nu prea scundă, nici subţire, nici grasă, nici prea guralivă, nici prea tăcută – întocmai ce se cere ca să nu bată la ochi.

De îmbrăcat, se îmbrăca mai mult în taior, cuviincios, de şantung sau de olandină, că era cald, cu o bluziţă albă, fără dantelării. Se pieptăna cu coc, nu ca toate fetişcanele care-şi flutură părul pe ceafă; ia închipuie-ţi o secretară care-ţi pune mapa cu hârtii în faţă»

Iar peste mapă, părul ei, brun sau blond! Părul îl avea negru, şi chiar la faţă era destul de negricioasă, cu nasul cam mărişor, nu lipsit:

de frumuseţe, nas grecesc – greceşti şi ochii, cu privirea cam bărbătească, neînsemnând că toţi ochii greceşti sunt la fel. Pe lângă toate acestea, mai avea o aluniţă pe bărbie, în dreapta, şi una pe mână»

deasupra curelei de ceas, iar unghiile şi le făcea cu lac roz; nu poţi să pui pe biroul directorului o mână neîngrijită – nu se cade!… La.

treaba de secretară se pricepea fără greş; ori o mai făcuse o dată, ori fusese născută pentru ea. Ştia pe cine să introducă în birou, perine să poftească mai târziu, sau să amâne pe a doua zi, sau pe la anul; erau şi din aceştia, care veneau numai să încurce treaba, şi ea îi ghicea numaidecât. Cu telefonul făcea la fel; nu oricine putea să vorbească, oricând ar fi vrut, cu directorul, sau cu şeful serviciului administrativ: „Sunt pe teren (sau în cutare şi cutare loc), vă rog să reveniţi mai târziu!” Sau: „Lăsaţi-mi numărul de telefon, vă anunţ eu!” Mijlocul cel mai iscusit! Dacă e cazul, ţâr-ţâr – îl găseşti numaidecât, dacă nu e cazul, taci chitic; omul mai revine, azi, mâine

— „Nu v-am spus? Vă caut eu, am numărul; tovarăşul Conţu e ocupat pentru moment, da, da, vă anunţ!…” Bună treabă, şi se câştigă timp! Iar când omul are într-adevăr ceva serios de vorbit, te ridici: „Un moment, vă dau legătura” – Ciocăneşti la uşă: „Tovarăşe Conţu, la telefon cutare, sau cutare!” „Aşa? Dă-l încoa! Alo, da, eu sunt!”…

Sau ai tu să telefonezi: numere ocupate, omul căutat

lipseşte din birou, revii, te înfurii, pierzi timp. Aşa, doar un cuvânt: „Tovarăşă Lenuţa, ia să mi-l cauţi pe…”

Ilie Conţu nu-i spusese secretarei „Tovarăşă Lenuţa” de la început. La început nu-i adresase un cuvânt; trecea prin biroul ei cu ochii în jos, neîndrăznind s-o privească, ruşinat de parcă ar fi umblat gol. În prima zi nu-i spuse în niciun fel, a doua zi îi spuse „tovarăşă”, numai atât; abia după o săptămână îi adăugă numele – i se părea prea prietenos şi prea intim. De privit, acum o privea, îi văzuse şi nasul şi aluniţa – unghiile i le văzuse mai demult, dar numai la unghii se uita făţiş, când ea i le punea pe masă cu mapa de hârtii;

la rest, doar pe furiş.

Avea şi buton de sonerie pe birou, apăsai, ţârâia alături, şi secretara venea surâzând. Bineînţeles, şeful serviciului administrativ nu se folosise de sonerie chiar de la început. În primele zile se ridica de la birou, crăpa uşa şi zicea, curajos, fără să privească dincolo: „Tovarăşă, te rog să-mi aduci (sau să faci, sau să-l chemi pe…)”. În a doua săptămână, îşi luă inima în dinţi, apăsă pe buton, de ce altceva era pus aici?! – şi secretara veni numaidecât… De-atunci înainte

Ilie Conţu înţelese că soneria era instalată ca el să câştige timp, şi-l câştiga, de câte ori avea nevoie într-o zi.

Ce mai! – secretara aducea mult folos; dacă avea treburi pe afară, dacă întârzia în oraş, la Primărie, la Prefectura de Judeţ, la

Sovrom-Transport, nu-l mai treceau năduşelile la gândul că îl caută unii şi alţii şi nimeni nu ştie de rostul lui. Secretara se descurca în chipul cel mai bun; avea un bloc-notes, scria totul în el, iar când

Ilie Conţu se aşeza la birou, năduşit, îndată apărea în faţa lui, fără să auzi uşa deschizându-se, fără s-o simţi: „A telefonat cutare, a spus că… I-am răspuns aşa, urmează să

hotărâţi… A venit tovarăşul

Cocoş, are ceva personal, trebuie să vă vorbească negreşit; l-am convocat la ora douăsprezece şi treizeci, la unu fără un sfert tot trebuia să fiţi aici, vine tovarăşul Georgescu de la fabrica de ulei”… „Aşa, bun!”…

Secretara hotăra chiar şi cât timp să rezerve cutăruia sau cutăruia: Cocoş, un sfert de oră – nu după capriciul ei, ci judecând.

Cunoştea oamenii, pe care nu-i cunoştea îi lua la interogatoriu, îi simţea cât sunt de guralivi, cât e de serios motivul pentru care veneau aici, îi cântărea, la nevoie avea grijă să le spună de la început: „Tovarăşul Conţu e foarte ocupat; vă rog să nu-l ţineţi decât zece minute” – (sau cinci, sau trei) şi nota în bloc-notes, să fie ştiut.

Oricum ar fi fost nasul ei, aluniţa din bărbie şi unghiile date cu lac, secretara îi era lui Ilie Conţu de un ajutor pe care el înainte nici nu l-ar fi bănuit…

Atât că, de la un timp, poate pe la mijlocul celei de a doua săptămâni de la venirea ei, când se obişnuise să apese pe butonul soneriei şi să nu mai stea cu ochii în pământ, începu să se petreacă o ciudăţenie; nu-şi dădea seama ce, era ceva neobişnuit; unul din simţurile lui pândea tulburat în jur până ce, în sfârşit, într-o zi se dumeri:

secretara mirosea a parfum! El nu cunoştea decât mirosul lemnului, al cleiului şi celelalte mirosuri de bina şi de şantier, iar ca parfumuri, le ştia pe ale florilor, le desluşea numaidecât: regina nopţii, petunie, trandafir, crin – avea mirosul bun. La birou mirosea altfel, miros nou, necunoscut. Intra la contabilitate, mirosea a cafea – Mititelu era cafegiu, umbla cu ibricul şi spirtiera după el; în celelalte birouri mirosea a tutun, la sudură a cărbune încins şi a ozon, mirosul pe care-l răspândesc electrozii sfârâind; la garaj a benzină, pe binale a var stins, pe cală a

salcie udă şi-a mâl. Când trecea prin biroul secretarei – parfum! Se aşeza la biroul lui, mirosea a hârtie, a cerneală, a lemn lustruit – mobilă nouă; apăsa pe butonul soneriei, se deschidea uşa: parfum!

Ilie Conţu începu iar să se uite la secretară pe furiş, cu capul strâns între umeri, bătând cu vârful creionului în mapă, nervos şi nedumerit…

Dar treaba mergea, de ce să minţi? Secretara îşi făcea datoria cu pricepere şi cu sârg:

— A telefonat tovarăşul Cocoş, de la Reşiţa: zice că la Mediaş sunt porci ieftini.

— Porci, aha, da, în Ardeal se găsesc porci buni! N-ai întrebat cu ce preţ?

— Ba da: cincizeci de lei kilogramul, viu.

— Ce fel de porci, mari, mici? Trebuia să întrebi.

— Am întrebat: între 80 şi 120 kilograme. Tovarăşul Cocoş cere bani pentru acont.

— Bine, hai la Mititelu… Tovarăşe Mititelu, de ce fonduri dispunem, uite ce-aş vrea…

— E greu, tovarăşe Conţu… Pentru aşa ceva n-am fonduri.

— Lasă, lasă, o scoţi dumneata din condei… Tovarăşă Lenuţa, notează: cine doreşte porci, pentru nevoile familiei, să se înscrie la secretariat, azi – cincizeci şi cinci de lei kilogramul viu (să fie o rezervă, pentru transport şi pierderi, pe urmă om vedea noi, i-om ieftini) porci de Ardeal, între 80 şi 120 kilograme, costul se reţine la salariu, în două rate… Nu, în trei rate… Hm!… în patru rate, tovarăşă Lenuţa. Să se copieze pe ozalid şi să se afişeze în tot şantierul. Întocmeşti tabelul, poimâine dimineaţă mi-l prezinţi…

Ilie Conţu strâmbă din nas: gustos porcul, sarmale, afumături, cârnaţi, untură, ţine până la primăvară, ai ce pune la foc, dar cât e viu, miroase urât… Aici, în schimb,

miroase a parfum! Ce parfum o fi?

— Tovarăşă Lenuţa, nu ţi-a spus cumva tovarăşul Cocoş când vine?

— Ba l-am întrebat; joi noaptea e aici.

De ce l-o fi întrebat? N-a pus-o nimeni! Iacă, el ar fi uitat;

când eşti cu receptorul la ureche, uiţi o mulţime din câte aveai înainte în gând.

— Tovarăşă Lenuţa, notează: vineri, la ora 12, consfătuire cu tovarăşul Mititelu şi tovarăşul Cocoş; ai grijă să-i anunţi.

Secretara ştie ce are de făcut: vineri, la ora 12, masa de lângă geam e pregătită, cu un scaun în cap, cu două scaune de o parte şi de alta, cu trei bloc-notesuri puse la locul potrivit, cu trei creioane ascuţite fără cusur. Perdelele flutură, o dâră de soare taie covorul în două, Mititelu şi Cocoş aşteaptă să pice şeful serviciului administrativ – e pe teren; iacătă-l a şi sosit, fix!

— Eraţi aici? Poftiţi, să nu pierdem timp!

Secretara închide uşa după ei. „Alo, da… Nu vă supăraţi, e în şedinţă… Da, da, vă chem eu mai târziu…”

Dâra de soare s-a mutat de o palmă pe covorul ruginiu.

— Atunci, măi tovarăşi, s-a hotărât!

Ce s-a hotărât? Se face cooperativă de consum în şantier; de ce să piardă oamenii ore întregi pe la cozi? Untdelemn, zahăr, făinoase, pânză, stofă, bocanci – pe numărul punctelor din cartelă…

Cocoş are instrucţiuni.

— Lăsaţi, mă descurc eu; dacă n-oi face-o, să nu-mi spuneţi

Cocoş. Localul? Păi m-am şi gândit: magazia de lângă bucătărie, să fie aproape de cantină, vin oamenii la masă, intră şi la cooperativă. Da, bineînţeles, deschis în timpul

prânzului, păi cum altfel?

— A, tovarăşe Cocoş, fiindcă veni vorba de cantină, cum facem mesele noi?

— Mese mici, tovarăşe director administrativ. Cum?… A, nu, de ce să fie ca la cazarmă? Mese de câte patru persoane. Brad?

Sigur, merge şi brad… Dacă nu ocupă prea mult loc? Nu, m-am gândit eu. Lasă să stea oamenii în voie, se scoală unul, vrea să plece, dă scaunul la o parte, de ce să-i supere pe ceilalţi, să umble călare pe bănci?

— Alo, da, 12 şi 45; sunteţi înainte! S-a terminat chiar acum, vă dau legătura numaidecât… Tovarăşe Conţu, vă rog vorbiţi…

Iar parfum!

Şi după asta… într-o zi, intrând în birou, Ilie Conţu rămase cu ochii zgâiţi: lângă telefonul negru, dintr-un păhărel se uita la el, vesel şi zglobiu, un trandafir alb. Se aşeză pe scaun, îl privi temător, întinse mâna să-l ducă la nas, se feri. Nu zise nimic, nici mulţumesc, nici ce caută ăsta aici: tăcu. Peste un ceas, când să plece, îşi băgă nasul în biroul celălalt.

— Tovarăşul director i-aici?

Nu era, dar pe masă, lângă telefon, alt trandafir, nu alb, ci roz.

Ilie Conţu se mai linişti, alergă prin şantier, dete porunci, strigă, beşteli, „pierdeţi timpul!” – de ce roz? – şi la urma urmelor, alb sau roz, ce-i cu aceşti trandafiri?

La prânz, când reveni în birou, năduşit, uitase. Dar trandafirul era în acelaşi loc, soarele trecuse peste el, îl ofilise puţin, în schimb îi răscolise undele de parfum. Se aşeză pe scaun, întinse mâna, îl duse la nas, zâmbi. Apoi îl puse la loc, repede, cu un gest speriat; clanţa se mişca încet, scârţâind – secretara se vestea discret. îl găsi ciocănind cu vârful creionului în cristalul de pe birou,

încruntat la chip.

O privi pe ascuns – dar trandafirul era alături, alb, puţin pălit, răspândindu-şi parfumul suav… Ei, şi ce-nseamnă un trandafir!?

Un trandafir? Poate să nu însemne nimic…

Cocoş era la cazangerie, nu singur, se adunase multă lume, şi directorul, şi inginerii, şi maistrul Golgota cu nuieluşa în mână.

Acesta se uita la mănuşile fostului responsabil al cantinei şi pocnea des din măsele.

Nu veniseră aici pentru presa lui Kreis – aceea intrase în funcţiune de o săptămână şi mânca fierul cornier cum mănâncă italienii flămânzi macaroanele… Costase şaizeci de mii de lei şi economisea cinci sute de mii într-o săptămână.

Înlătura şi nevoia verificării: de ce să mai compari coasta îndoită, cu şablonul, cum se făcea înainte – altă pierdere de vreme!

— Când ieşea de la tipar, pe forma fălcilor, controlate o dată pentru totdeauna?

Dar nu se bucurau toţi, cum s-ar crede, de hărnicia maşinii.

Erau printre cazangii unii mai înceţi la minte, sau prost sfătuiţi, care vedeau în ea duşmanul venit să le ia pâinea. Asemenea temeri s-au născut totdeauna în trecutul omenirii, ori de câte ori s-a ivit o maşină nouă, concurând puterea şi iuţeala mâinii.

Deocamdată primejdia nu era chiar la uşă, rămânea de făcut muncă destulă, o bună parte din coaste aveau forme variate, încât nu se puteau îndoi decât cu ciocanul. Bine, şi pe urmă?

Abia se obişnuiseră cu presa, n-o mai priveau chiorâş, în colţul ei unde modela fierul, harnică şi plină de modestie, când cineva venise cu o nouă născocire, şi de

aceea se adunase astăzi atâta lume.

Munceau în şantier doi oameni, unul în vârstă, Iţu Ion, altul flăcău, Iţu Florin – tatăl şi fiul, primul găurea table, al doilea lucra în alt loc, frezor la atelierul mecanic.

Tablele nu se găuresc cu poansoneza, care dă deformări neîngăduite de norme, ci cu bormaşina de mână. Multă migală, să tragi linia, să însemni găurile, una câte una, şi-apoi să le iei la rând, mutând maşina deasupra fiecăreia: îţi rupe umerii şi-ţi arcuieşte şira spinării.

— Mă băiete, zice într-o seară Iţu Ion, la cină, mie mi-a venit o idee…

Şi-i explică fiului: acesta pricepe iute, e doar în meserie.

— Dar pentru asta trebuie o bormaşină radială; de unde o luăm? întreabă tatăl, în încheiere.

— Ţi-o fac eu, dintr-o bormaşină de mână.

Şi gata, fără discuţii multe, fără planuri, doar cu o schiţă întocmită la iuţeală, ca să ai pe ce obţine aprobarea serviciului tehnic, astăzi se face proba născocirii: altă glumă!

Pe un pat metalic, se pun tablele una peste alta, zece bucăţi – în total patru centimetri grosime. Se trasează şi se cherneruieşte numai prima – se câştigă nouă sute la sută din vreme. Două şine de vagonet, fixate în beton, mărginesc patul, pe o parte şi pe alta, în toată lungimea; cheltuială derizorie – şine Decovil zac stive în curtea şantierului. Pe fiecare din şine alunecă un vagonet – numai roatele şi şasiul, şi amândouă sunt legate între ele, pe deasupra tablelor, cu o grindă de metal care susţine bormaşina, îngăduindu-i să se mişte milimetric, după dorinţa manipulatorului.

Aceasta este născocirea. Un singur om poate deplasa ansamblul în toate direcţiile, împingându-l cu mâna. O dată burghiul adus deasupra semnului, nu mai rămâne

decât să apeşi pe buton, să porneşti maşina de găurit, şi-apoi cu o pârghie s-o împingi în jos, pe măsură ce se macină fierul. În şaptesprezece secunde şi cu o singură mişcare se găuresc zece table; peste alte cinci secunde s-a şi trecut la gaura următoare.

„Oul lui Columb!” îşi zice maistrul Golgota, lovindu-şi uşurel carâmbii cizmei cu nuiaua.

Ceilalţi urmăresc în continuare evoluţia dispozitivului pe deasupra tablelor de patru metri lungime. E aproape de necrezut, dar cu ceasornicul în mână se dovedeşte că această jucărie, care s-a construit în şase zile, face munca a optsprezece oameni.

„Când o să mă întorc data viitoare – gândeşte Cocoş – pe ăştia doi am să-i găsesc fotografiaţi la gazeta de perete. Bravo lor, merită, au făcut treabă bună! Dar ia să văd, mie ce poză au să-mi mai pună?”

Se opreşte maşina; demonstraţia e terminată, convingătoare pentru toată lumea.

— Tovarăşe Iţu, zice directorul, apropiindu-se de născocitor şi strângându-i mâna, bătătorită, ca a tuturor care lucrează cu fierul, îţi mulţumesc în numele şantierului!

Fără vorbe de prisos!

— Tovarăşe Gheorghidiu, zice el în continuare, să se facă desene complete şi să se trimită ministerului… (Apoi, se întoarse spre inginerul-şef, care a urmărit totul impasibil, cum îi e firea.) Veţi da dispoziţii să se confecţioneze alte două ansambluri, după acelaşi model, şi să fie montate direct în hala nouă.

Altceva nu mai e de spus.

— Bună ziua!

Se răspândeşte repede toată lumea. Numai Cocoş mai rămâne cu cazangiii, inspectează cu mare competinţă născocirea făcută de Iţu

— Tatăl şi fiul. Pe urmă se uită la ceas şi nu-şi poate ascunde o tresărire. Grozav de repede trece vremea!

— Eşti grăbit? îl întreabă Iţu Florin.

— Da, plec la Reşiţa astă-seară!

— Dar ce tot învârteşti dumneata pe-acolo?

— Mă duc să-mi inspectez fabricile! Nu v-am spus că sunt industriaş? Ori nu m-aţi crezut?!

Sună telefonul: ţâr, ţâr… Secretara îl caută pe Cocoş din atelier în atelier.

— Alo, da, e aici! Bine, îi spun!… Tovarăşe Cocoş, înainte de plecare să treci pe la tovarăşul Conţu, negreşit!

E ceasul patru şi jumătate. Ilie Conţu şade la birou, cu nasul în nişte hârtii; nu mai cunoaşte mirosul hârtiei, acum parcă toate miros a parfum. Lângă telefon, trei garoafe, într-un păhărel mai lung. Garoafe roz; şi-a băgat capul şi dincolo, la director: tot garoafe, tot trei, dar albe. Ce-o fi însemnând alb, ce-o fi însemnând roz?

— A, tovarăşe Cocoş, bine c-ai venit. Când pleci?

— La şase.

— La şase, hm! Rămâi noaptea asta în Bucureşti?

— Da; tovarăşul Matei mi-a dat nişte hârtii să le duc mâine la minister.

— Şi mai departe, când ai tren?

— La nouă treizeci.

— Accelerat?

— Automotor.

— Aşa, hm, hm!

— Aveţi vreo nevoie la Bucureşti?

Ilie Conţu se face deodată roz, ca garoafele de pe birou. Bate cu vârful creionului în cristal.

— Voiam să te rog ceva, dar lasă, altă dată, când o să ai timp mai mult!

— Îmi fac eu timp. Vreţi să vă cumpăr ceva?

— Da… Nu, lasă, mai vorbim noi. Drum bun!

Cocoş iese nedumerit: „De ce m-o fi chemat ăsta aici?” Secretara îl priveşte lung. Se opreşte, o priveşte şi el, mai lung. Nu-i trezeşte nicio sfiiciune, nu se teme de femei, una singură l-a scos puţin din minţi, dar aia nu-i aici.

— Ai plecat, domnule Cocoş?

Ea stă în picioare, cu un şold rezemat de birou; îşi leagănă şoldul celălalt şi râde prietenos; el îi vede limba, albicioasă, şi o măsea de aur în fund.

— Încă nu, dovadă că sunt aici; dar plec chiar acuşi!

Ea îşi mai leagănă şoldul o dată; are un şold mare, rotund, ori pare aşa fiindcă stă frântă pe o parte, cu un fel de alint.

— Şi ce ne-aduci când vii?

Iar râde, cu ochii făcuţi mici, iar i se vede limba şi măseaua de aur, lucind.

— Tablă, cornier şi două vagoane de porci! răspunde Cocoş, scurt.

Şi rămâne zgâit, cum i-ar spune: „Poftim, ce-ţi aduc! Dacă nu-ţi place, să nu te mai alinţi cu mine, că nu m-ai nimerit!”

Ea face: „Uf”… într-un chip care vrea să spună: „Vai, ce om urâcios!”

În curte, Cocoş clatină din cap, gândind: „Prea dă din şold pramatia asta, ca să nu îmbrobodească pe vreunul, curând!”

Dar dacă un trandafir nu înseamnă mare lucru, trei garoafe trebuie să însemne mai mult?…

P epa era bolnavă, în spital, de două săptămâni; căzuse într-o zi pe punte, după prânz, când ducea vasele la bucătărie, şi nu mai putuse să se ridice; avea gura încleştată, amorţită – şi înţepenită o parte din trup. Pe urmă, la spital, îşi revenise, îşi recăpătase graiul, treptat, începuse să mişte şi mâna dreaptă, paralizată la început,

nu o durea nimic, părea mai liniştită şi mai senină decât oricând, dar lumina din ochi i se stingea, încetişor, viaţa o părăsea, în fiecare zi câte puţin, fără ştiinţa medicilor şi fără putinţa lor de a o opri.

Seara la şase, Ana Odeta pleca de la şantier, lăsa barca la vadul

Chelarului şi se ducea la spital – căpătase un bilet de intrare, putea veni oricând. Unchiul Mihalis venea peste zi.

August se apropia de sfârşit, castanii din curtea spitalului începeau să pălească, soarele era mai blând, spre seară se îmbrăca într-un văl trist.

— Pepa, am venit.

Bătrâna stătea cu ochii închişi, cu mâinile peste pătură, întinse pe lângă trup. Răspundea, într-un târziu, deschizând blând ochii stinşi:

— Tu eşti?

— Da, Pepa.

— Ce-ai gătit azi? N-aţi stat flămânzi?

— Nu te gândi la asta; cum o să stăm flămânzi?!

Unchiul Mihalis se ducea la piaţă, după cumpărături, seara

Ana Odeta gătea pentru a doua zi, făcea totul, fără niciun ajutor

pe cine să aduci? Oamenii pe şlep aşa au trăit întotdeauna, cu puterile lor, fără să ceară sprijin străin.

O dată îl întâlni pe Costea la căpătâiul bolnavei; nu-l mai văzuse între timp, îi lăsase doar mia de lei, la Agenţie, într-un plic închis, scriindu-i numai atât: „Ai fost foarte bun; îţi mulţumesc”.

Costea era posomorât, cam nebărbierit, tras la faţă, părea că nu doarme destul. Ea se simţea stânjenită în faţa lui, mai ales că el n-o întreba nimic. În schimb, îl întrebă Pepa pe el, mai târziu, fără să-l vadă, cu ochii închişi:

— Ce ai tu pe suflet? Ia să-mi spui!

El nu răspunse: ridică din umeri şi se posomorî mai mult.

— Cum e acasă? stărui bătrâna.

— Cum să fie?

— S-au copt prunele?

— Se pârguiesc; au să fie coapte curând.

— Să-mi aduci. Merii au rod frumos?

— Da, a fost un an bun.

Pepa deschise în sfârşit ochii, întoarse capul spre el şi-l privi lung:

— Ce-ţi face nevasta?

— Ne-am despărţit.

— Te-ai luat de alta?

— Nu.

— Păi atunci cum? Te pomeneşti că şi-a găsit ea…

— Nu! S-a dus la părinţi.

Bătrâna nu-l mai întrebă altceva, şi el nu spuse mai mult.

Ana Odeta nu păstra niciun simţământ femeii aceleia care o primise aşa de duşmănos, fără niciun motiv, şi-acum nu ştia care din ei, Costea sau ea, era de compătimit; dar probabil lui îi venea greu serile, singur, în casa în care trăise cu ea atâta timp. Ştia, fiindcă şi serile ei, pustii, îi apăsau sufletul, de la apusul soarelui până ce adormea, târziu.

Nopţile se făcuseră reci pe şlep, fierul punţii îngheţa, silind-o să se închidă în cabină îndată ce sfârşeau cina – şi pe urmă n-avea altă tovărăşie decât pereţii de scânduri – şi o păpuşă veche, agăţată deasupra patului, la căpătâi. O privea cu ochii muţi, cu obrazul împietrit, cu ceva rece în inimă, cum şi-ar fi privit propriul ei chip, mort de mult.

Peste viaţa ei, necugetată, uşoară ca spuma şampaniei până la un timp, se lăsase deodată un cer aspru,

nu cenuşiu, străbătut de lumini orbitoare, cerul iernilor de la pol, cum şi-l închipuia, fascinant, rece şi fără nădejdi. Dar orice alt cer ar fi fost altundeva, în sud, cer înalt şi limpede, legănat de zefir, ea ştia că va rămâne aici, ca şi cum în gheţurile veşnice ar fi avut înmormântată o fiinţă de care nu se putea despărţi. Iar această fiinţă era poate chiar făptura ei, pierdută demult şi regăsită când n-ar fi bănuit, şi totuşi incapabilă să-şi reia destinul din locul unde fusese rupt.

Iubea un om – şi cât e lumea de mare nimeni nu ştia taina ei – dar era despărţită de el prin vrăji şi blesteme de nedesfăcut…

Într-o seară, îl întâlni când ieşea pe poarta spitalului – era ora opt – şi-atâta de uimită fu să-l vadă venind, încât fără voia ei se opri. Matei se ducea spre oraş, mergea cu mâinile în buzunare, cu umerii puţin aduşi, privind în trotuar, pesemne cu gândul în altă parte, fiindcă, în clipa când ridică ochii şi-o văzu, se opri şi el, tresărind; dacă mai făcea un pas o izbea, cum se întâmplă uneori să se izbească doi oameni în mers, fără intenţie şi fără vina nici unuia din ei.

În prima clipă o privi neatent; e sigur că nu o recunoscu, dădu să facă un pas în lături, s-o ferească şi să-şi vadă de drum. Exact tot atunci ea făcu aceeaşi mişcare şi amândoi se legănară nedecişi, o dată, sau de două ori, cum iarăşi se întâmplă uneori cu doi oameni care se întâlnesc şi caută, reflex, să-şi facă loc.

Abia după ce izbuti să-şi despartă calea lui de a ei, el o recunoscu şi o salută, cu atât mai repede şi mai prevenitor, cu cât păstra, supărătoare, amintirea unei seri când poate lăsase impresia că aşteptase să fie salutat el întâi. Iar de aici, fiindcă erau faţă în faţă, nu se puteau despărţi fără un cuvânt.

Când vezi pe un om ieşind dintr-o casă e poate o

indiscreţie să-l întrebi de unde vine; când iese dintr-un spital, şi atât de târziu, e aproape o datorie.

— De unde vii? întrebă Matei, aruncând o privire asupra porţii, cu firma sus.

— Am o mătuşă bolnavă, răspunse ea.

Şi tăcură. Dialogul obişnuit se sfârşise, acum fiecare se cuvenea să-şi vadă de drum. Dar şovăiau amândoi, şi-atunci Ana Odeta, ca să curme tăcerea, ridică ochii şi zise, ceea ce credea că e datoare:

— Vă mulţumesc foarte mult!

— Pentru ce?

— Pentru că m-aţi mutat la trasaj.

— A!…

Pă; – ea puţin nervos, poate nu-i plăcea să i se mulţumească, poate socotea că era o chestiune de serviciu, în care nu încap mulţumiri.

O văzuse de atunci, lucrând cu Kreis, întinzând şipca, mutând!

greutăţile, fără să-şi ia ochii de pe planşetă când intra el, şi aflase că era nu doar îndemânatecă, ci şi foarte talentată pentru acest nou meşteşug.

— Încotro mergi? o întrebă, cu un ton mai comunicativ.

Ea arătă cu mâna spre oraş, incapabilă să răspundă prin cuvinte; după o sută de metri trebuia s-o ia la dreapta, ocolind spitalul, ca să ajungă la Dunăre, unde lăsase barca.

— Mergem împreună! zise el, simplu, limpezind situaţia.

Şi porni, fără să o vadă, simţind-o însă alături, prin alt simţ decât acela care putea să-i vestească prezenţa ei materială; simţi, ceea ce nu-şi amintea dacă mai simţise vreodată, vecinătatea unui suflet îmbrăcat într-o alcătuire femeiască; şi acel suflet impalpabil, dar ale cărui efluvii ajungieau până la el, trezite de căderea nopţii, dădea clipei

un farmec cald, îmbietor şi de o mare puritate.

La colţul spitalului ea se opri.

— Eu o iau la dreapta, bâigui, fără să-l privească.

El simţi, pe neaşteptate, o scurtă panică, i se păru că ea îi este o fiinţă dragă, o iubită veche care acum vrea să-l părăsească. Simţii nevoia să se apere, să n-o lase, nu avu alt gând şi altă judecată.

— Pot să te duc mai departe?

Ei nu-i veni să creadă; ridică ochii spre el, îl privi cu atâta spaimă, şi-n spaima ei se amesteca atâta bucurie nesperată, încât, dacă el n-ar fi avut propria-i tulburare, i-ar fi văzut nu doar ochii, ci sufletul zbătându-se, fluturând în irisul care răsfrângea noaptea – şi ar fi avut revelaţia întreagă.

Nu-i răspunse, n-o asculta glasul, făcu un semn din cap, arătându-şi încuviinţarea odată cu panica.

Strada care cobora la vad era nepavată, bolovănoasă şi neluminată; zidul şi castanii din curtea spitalului, aplecaţi afară, o făceau atât de întunecoasă, încât nu vedeai unde pui pasul. Merseră într-o tăcere lungă şi nefirească, ascultându-şi doar respiraţia, ferindu-se să se atingă unul de altul. Mersese uneori Ana Odeta astfel, pe o stradă nu destul luminată, cu un băiat, cu un bărbat ţinându-i braţul, iar mai încolo, unul sau altul încercase s-o împingă încet, ca din întâmplare, în umbra mai deasă.

Şi deodată îşi dădu seama, întreaga ei făptură o vesti, alarmată, că dacă omul de lângă ea ar fi întins acum braţul, ea l-ar fi respins şi ar fi luat-o la goană, strâmbându-şi gleznele pe strada bolovănoasă.

Şi dacă pentru a se apăra ar fi trebuit să se lase îmbrăţişată de altul, l-ar fi primit, poate inertă, crispată, cu gândul în altă parte, jertfindu-se aceluia ca să salveze ceea ce reconstruise atât de greu în fiinţa ei, pentru acesta.

Când ajunse jos, istovită de panică, în primele raze

ale becului care îi lumina barca, o cuprinse o bucurie nestăvilită că nu trebuise să se apere, se simţi curată ca în clipa naşterii, inima i se umplu de speranţă, ştiu că avea pentru omul de alături o nouă şi mult mai adevărată castitate, şi fu fericită s-o aibă, chiar dacă ar fi fost s-o păstreze zadarnic toată viaţa.

Se opri lângă malul apei.

— Eu mă duc cu barca!

Acum îl privi – şi îi era luminată faţa: lumina becului bătând dintr-o parte, lumina dinăuntrul ei, îmbrăcându-i amândoi obrajii

«n aceeaşi bucurie şi seninătate.

El n-o întrebă nimic; prelungi câteva clipe tăcerea care îl legase, apoi îşi scoase mâinile din buzunare şi dezlegă barca.

Ea puse piciorul peste copastie, rămaseră puţin aşa – el pe mal, luminat din spate, la un pas unul de altul, ea cu toată lumina în faţă. Şi după ce şovăi, Ana Odeta îi întinse mâna, deodată, altă mână decât aceea care ştia mângâierea de dragoste.

— Îţi mulţumesc! spuse.

Nu în şoaptă, nu sfioasă, ci cu un glas clar – şi, fără să fie lipsit de căldură femeiască, părea glasul celui ce comandă să se urce sus steagurile.

Matei rămase pe mal până ce se îndepărtă barca; ea mânuia vâslele ca şi cum i-ar fi aparţinut organic, se cunoştea în mişcările ei acea deprindere nu mai puţin firească decât respiraţia, pe care oamenii de la uscat n-o capătă niciodată. Nu făcuse niciun semn, se pierduse repede în întunericul de deasupra apei, dar vâslele se auziră încă mult timp, cadenţate, până se pierdură spre malul celălalt; ce ţel putea să aibă ea colo, în pustietate?

Nu simţi niciun ghimpe în inimă, nici-ciudă, nici mâhnire, nici îndoială; privirea ei din ultima clipă alunga

orice teamă. Nu putea stălmăci în cuvinte omeneşti spusele ei, îi vorbise ceva într-o limbă neînţeleasă, dar simţea că orice taină ar fi ascuns călătoria aceasta nocturnă, nu putea fi decât o taină nevinovată.

Porni pe malul Dunării, printre barcazuri şi şlepuri puse pe tachelaje, drumul pe care îl făcuse, din partea cealaltă, Ana Odeta, în noaptea când fugise de acasă.

Era încă devreme, pe alocurea se mai lucra, la lumina felinarelor, se băteau nituri care punctau cu roşu marginile nopţii, cum le-ar fi însăilat împreună – noaptea Dunării cu noaptea oraşului. Simţea nevoia să fie între oameni, prelungindu-şi în alt fel singurătatea, să-i audă, să-i vadă, să le confrunte imaginea cu a celei care plecase, spre a-şi da seama în ce măsură ea putea să le semene, să se încredinţeze că, asemeni tuturor a, era şi ea o făptură vie, nu o vrajă.

Urcă pe strada Vapoarelor. La Marchidan, fereastra din faţă era luminată, acoperită cu o pânză albă, ca un ecran pe care se proiecta o imagine – vioara, arcuşul – restul nu putea să apară, părea o vioară fermecată, cântând singură nopţii de la fereastră. Se apropie, îşi puse coatele deasupra gardului şi, aplecându-se, îşi rezemă bărbia în palme; felinarul era mai încolo, nu putea nimeni să-l descopere acolo… Ascultă serenada, nu ştia muzică, decât ce cântă marinarul, melodii aspre, sau languroase, în care uneori e vorba de dragoste: vioara cânta altceva, pentru o lume paşnică, o melodie caldă care-i rămânea însă departe. Nu, avea nevoie de un om, de un prieten, să-i audă glasul, rostirea directă, nu alambicată, a poeţilor şi a muzicanţilor.

Se gândi la Donos, la Cocoş „care-i erau mai aproape, pe urmă la Ilie Conţu – şi deodată îşi dădu seama că n-avea un prieten pentru seara aceasta. Nu, nu putea să se ducă înapoi, unde o lăsase, s-o aştepte când s-o întoarce. Sunt

întâmplări care se sfârşesc într-un loc şi nu pot fi înnodate. Plecarea ei cu barca era o astfel de întâmplare:

ea nu trebuia să se mai întoarcă, trebuia sau să se înece, sau să debarce în altă parte.

Ceva mai târziu, se pomeni mergând pe Strada Mare, spre centrul oraşului. Cu cât înainta se simţea mai multă viaţă, veneau fetele de la plimbare, cum vin seara cosaşii acasă, era ora nouă, când familia orăşenească se aşază la masă şi ele trebuie să răspundă la apelul tatălui, cu un zâmbet tainic pe faţă, cu o spaimă dulce în inimă, cu un spasm nemărturisit în mădularele celelalte, gândind la băieţii care le-au sărutat şi le-au strâns braţul. Era ziua, era ora când ar fi trebuit să strângă şi el o fată în braţe. O aştepta să vină? Pornise s-o aleagă?...

În faţa cafenelei se opri; poate că aici voiseră să-l ducă paşii.

Se uită pe geam; oameni puţini înăuntru, până se termina cinematograful. Intră şi se duse în fund, fără să se uite la altă masă; ştia pe cine trebuia să găsească, nu era un prieten, dar din câţi oameni ar fi putut să caute acuma, dorise să-l vadă pe acesta.

— Îmi daţi voie să stau la masa dumneavoastră?

Inginerul Dutchievici îşi încălzea în mână coniacul. Se ridică dintr-un obicei vechi, păstrat până astăzi, îi arătă locul alături, pe canapeaua roasă, dar noul-venit se aşeză de partea cealaltă a mesei şi îşi rezemă braţele pe marmoră. Era în cămaşă, cu mânecile suflecate, nebărbierit din ajun – nu se potriveau unul cu altul, vecinătatea lor părea o întâmplare forţată. Dutchievici avea haine închise, cenuşiul fierului, cămaşă albă, cravată albastră, un albastru stins, ca al cerului noaptea, fixată cu un mic ac de aur, cu o perlă palidă, deasupra celui de-al treilea nasture.

— Vă supără dacă beau un coniac cu dumneavoastră?

întrebă oaspetele.

Şi îşi luă braţele de pe masă; i se păru că înfăţişarea lui putea să-l jignească pe celălalt.

— Cu cea mai mare plăcere! răspunse Dutchievici, înviorându-se puţin la faţă. Dar să ştiţi că nu-i de aceeaşi calitate.

Zâmbi stingherit, ca şi când el ar fi fost gazda. Apoi, după o pauză, urmă schimbându-şi glasul, cu o răceală uşor disimulată:

— N-am avut prilejul să vă mulţumesc. N-am primit de multe ori daruri în viaţă; îmi pare rău să vă spun că nu era cazul…

— N-a fost un dar, ci o remuneraţie; ştiu că nu aţi fi primit alta.

Dutchievici avu un gest de surpriză; era penibil: persoana lui prilejuise discuţii la contabilitate, probabil se încheiaseră acte, îl auzea pe Mititelu apărându-şi formele, care nu puteau fi călcate:

„Bine, dar cum să înregistrăm asta?” Coniacul i se păru deodată acru, cenuşie noaptea, îşi lăsă ochii în jos, se întunecă uşor la faţă.

— Tovarăşe Dutchievici…

Matei ştiacă el ocolea formula aceasta, dintr-o rezervă pe care o dată i-o judecase cam aspru; dar poate nu era o rezervă, ci o neînţelegere; nu dădeau acelaşi sens cuvântului, îl folosea toată lumea, în liberă circulaţie, şi muncitorul, şi speculantul din piaţă – „Nu sunt tovarăş cu tine, inimă acră, bărbosule, hoţomanule!” – „Ia, te rog, nu mă insulta! O sută de lei litra de brânză, telemea ca untul, gustă, tovărăşico! Nu pune mâna, tovarăşe!…”

Dar cum să-i explice? Şi cum să-i spună altfel? Nu cunoştea formulă care să arate mai bine dragostea de aproapele, nu aproapele din „Biblie”, ci acela care munceşte alături, cu mintea, eu braţele şi are un ţel ca al

tău în viaţă. I-ar fi spus prietene, frate…

— Tovarăşe Dutchievici, zise, m-am gândit că un dar personal putea să vă… se înjenească. Aţi fi putut crede că iau gestul dumneavoastră, faptul că ne-aţi dat proiectul, drept dovada unei simpatii personale, pe care v-aş fi câştigat-o.

Terminând acestea îl privi lung, în faţă, şi ochii lui Dutchievici îi suportară privirea, cu mai multă intensitate. „Şi totuşi ştii că aşa a fost! spuneau ochii lui. Iar acum te tragi în umbră; din sfială sau din şiretenie? Ce mai vrei de la mine? Să-mi iau inima şi să opun pe masă?…” învăţase douăzeci de ani carte, trăise într-o lume a cărei ştiinţă maximă era rafinamentul relaţiilor, putinţa de a-ţi spune, sau de a-ţi ascunde gândurile în aşa fel ca niciodată să nu superi pe altul. Iar omul acesta, mecanic de vapor, după câte aflase, a cărui ştiinţă trebuia să fie alta, nu ştiinţa purtării alese, avea un bun-simţ care îl depăşea pe al rafinatului. Pesemne era acel bun-simţ câştigat odată cu naşterea, adâncit prin contemplarea naturii în statica ei elegantă, în dinamica-i armonioasă, dar pe care mai târziu ni-l ucide o constrângere numită educaţie, şi pe care numai unii oameni pot să şi-l refacă, desprinzându-l din învăţătură, dintr-o lungă tovărăşie cu cartea. Însă omul de alături îşi luase învăţătura din altă parte, fiindcă nu avusese când i-o da cartea; desigur o câştigase de la viaţă, umblase, văzuse, trecuse impresiile printr-o sită deasă. îl privr iarăşi, şi-n ochii lui, de obicei reci, se citi aproape admiraţia.

— Să ştiţi, nu am obiceiul să-mi spun uşor gândurile, vorbi, după o destul de lungă meditaţie. M-am înşelat de multe ori în viaţă.

Şi apoi, oamenii nu pun prea mult preţ pe vorbele altora; suntem obişnuiţi cu unele formule, deşarte, nu ca formulele matematice. Te.

tuşi, nu ştiu cum mi-aş putea exprima gândul, dacă nu tot printr-o formulă, destul de uzată. Vreau să spun… mi se pare că sunteţi un om straşnic!

Matei înfruntă vorbele, ascunzându-şi orice tulburare.

— Tovarăşe Dutchievici, zise după ce goli paharul încet, fără să se grăbească, mi-ar face mare plăcere să bem încă un coniac împreună. Vă aşteaptă cineva acasă?

Inginerului îi trecu o umbră pe faţă; de unde, în ce loc şi cum în atinsese susceptibilitatea? Dar fu o umbră superficială, fiindcă îndată el îşi reveni şi răspunse, cu amabilitate:

— Nu am nicio treabă… Simţeam nevoia să stau de vorbă cu cineva… Poate chiar cu dumneavoastră.

Sorbind din coniac, Matei se gândi că trei ani cât fusese pe Sinai şi îl servise pe şeful mecanic, niciun bănuise ce însuşiri generoase avea băutura aceasta a bărbaţilor, serioasă, unduitoare şi în acelaşi timp aspră.

Odată cu încălzirea sângelui îi veniră în minte Dunărea şi barca oare unde ajunsese? Ceva îl îndemna să creadă că oriunde ar fi fost, dacă el i-ar fi apărut acum în faţă, ea l-ar fi primit, bucuroasă. Se uită în pahar, îi veni să zâmbească. Şi deodată, lăsându-şi coatele pe masă, se aplecă înainte şi întrebă cu atâta candoare, încât fizionomia lui păru naivă şi copilărească:

— Aţi iubit vreodată?

Dutchievici tresări, trupul îi deveni ţeapăn, obrazul i se făcu alb, într-o crispare duşmănoasă.

— Nu înţeleg întrebarea dumneavoastră!

Era imposibil să-ţi dai seama ce se întâmplase. Matei se trase înapoi, lăsă paharul pe masă; coniacul se răcise în sânge, sau căldura lui fusese o senzaţie falsă.

— N-am vrut să fac o indiscreţie, bâigui, încercând să

se scuze, deşi nu înţelegea prin ce greşise, ca să fie dator o reparaţie.

Privirea vecinului continua să fie îngheţată.

— Cred că îmi cunoaşteţi foarte bine viaţa!

— Nu ştiu, n-am vrut să spun nimic care să vă jignească.

— Dumneavoastră aţi fi putut afla până acuma. Nu ştiaţi că am fost însurat şi că nevasta mea era nemţoaică?

— Credeţi-mă că n-am ştiut, sau, dacă mi s-a spus, n-am dat nicio importanţă.

Uimirea, confuzia, părerea de rău se citeau atât de limpede pe faţa lui Matei, încât Dutchievici îşi îmblânzi puţin glasul:

— V-aş ruga să nu mai vorbim niciodată despre asta!

Mai aşteptă un timp, care se scurse într-o tăcere penibilă, pe urmă făcu semn chelnerului, chemându-l la plată.

Matei se ridică, tot fără să fi înţeles ce se întâmplase.

— Dacă vreţi, am să vă însoţesc câţiva paşi spre casă.

Ieşiră împreună şi avură tocmai timpul să intre în parc, înainte ca mulţimea care golea cinematograful să inunde strada, gălăgioasă, în port, fluiera un vapor – era ora zece – ultima cursă de noapte.

O trăsură urca strada pavată cu bolovani mari, se auzeau roţile scrâşnind pe piatră, iar deasupra, clopoţeii de la gâtul cailor presărau.

Într-o ciudată nepotrivire, sunetele lor argintii, curate.

Sub platanul din mijlocul parcului, Dutchievici se opri în umbră, şi spuse, fără să întoarcă faţa:

— Soţia mea m-a părăsit în preajma războiului, fără nicio explicaţie… S-a întors în ziua de 24 august 1944, în lipsa mea de acasă, eu eram aici, şi s-a sinucis, cu o metodă într-adevăr nemţească: a pus mantaua de ploaie

jos, să nu păteze covorul, s-a întins pe ea şi şi-a tras un glonţ în gură. Glonţul însă, ieşind prin ceafă, a găurit parchetul; a fost o stricăciune pe care n-a putut s-o prevadă…

Apoi porni mai departe, cu paşi măsuraţi, mersul unui om al cărui suflet nu cunoaşte nicio agitaţie. Matei îl privi în lumina unui bec, la ieşirea cealaltă a parcului; faţa lui Dutchievici era impasibilă, rece şi gravă.

— De aici o iau la dreapta; noapte bună! zise inginerul oprindu-se încă o dată.

Matei îi reţinu mâna; părea de gheaţă.

— Înţeleg că v-am răscolit o supărare care e mai mne să fie uitată… N-am bănuit nimic; voiam… de fapt voiam să vă vorbesc, să vă întreb ceva despre o fată…

Dutchievici îl privi absent. O fată? Cuvântul suna atât de bizar, încât nu putea să-i găsească înţelesul… Un copac, un felinar, o fereastră, un acoperiş de casă, noaptea, vântul rece din baltă; acesta era peisajul. Ce să caute în el o fată, noţiune sfârşită, din altă lume, din altă viaţă?

A doua zi, Matei evită să intre în sala de trasaj până pe la ora unsprezece, deşi era primul drum pe care îl făcea de obicei dimineaţa. Impresiile de ieri, amestecate, mersul pe strada spitalului.

Dunărea, barca, vioara lui Marchidan, coniacul, înfierbântarea aceea neaşteptată, Dutchievici, mărturisirea lui dramatică, se transformaseră peste noapte într-un vis haotic împletit cu somnul agitat – imposibil să şi-l amintească; imaginea cea mai pregnantă, singura care se sedimentase, era fata, dar altfel, provocatoare, întinzând spre el braţele, ademenitoare şi neruşinată. Nu ştia cât venise ea de aproape, visul se fragmentase, întrerupându-se şi înfiripându-se iarăşi, ca fluxul şi refluxul, ca un mare principiu ritmic care ne domină viaţa; poate îi simţise pielea, lipindu-se de a lui, o dată rece, dar dureros de

molatică, o dată fierbinte, aproape calcinantă, ca la urmă făptura ei să se topească într-un vârtej de apă, agitându-şi braţele deasupra, ultima imagine fiind a unui om care se îneacă.

Acest vis, nedus până la capăt, îl chinuise toată noaptea; se trezise buimac, tras la faţă, şi câtva timp, deşi conştient, nu putuse să ştie limpede unde era visul şi unde viaţa.

Când se dezmetici, îşi dădu seama că îl urmărise o întrebare, cu care se luptase, încercând s-o înlăture, să nu privească adevărul în faţă: unde se dusese ea, noaptea, cu barca?...

Merse pe cală; era terminat tachelajul. La cazangerie se pregăteau tablele – o mie o sută de table dăduse trasajul pentru fiecare şlep, deci peste douăzeci şi două de mii, dacă adunai toată comanda.

Erau numerotate cu vopsea albă, stivuite câte douăzeci, una peste alta.

Primele două sute optzeci din serie, destinate fundului, fiind gata, curând putea să înceapă montajul. Săptămâna viitoare, macaraua avea să le ridice, să le ducă pe cală. Patruzeci de echipe de nituitori se organizau astăzi, se pregăteau bormaşinile, alezoarele, forjele, daianele, ciocanele pneumatice. Cala era împânzită de fire electrice aeriene, curent de forţă, cu prize pe stâlpi, din zece în zece metri – şi peste câteva zile, reţeaua amorfă acum avea să-şi înceapă pulsatul, umplând de vuiet malul Dunării aşa de potolit astăzi. Şi acest vast teren năpădit de oameni, unde aveau să se nască odată vapoare uriaşe, părea el însuşi un vapor care se pregătea de plecare.

Marchidan alerga printre paturile de construcţie, într-o agitaţie trecută peste margini; cine îl vedea astfel nu putea decât să-l admire, uitând să-l compătimească. De câteva oritot alergând pe cală, se întoarse să-şi adune

hârtiile scăpate din mână – le lua vântul şi le purta printre scaleuri – nimeni nu-i sărea în ajutor, fiecare îşi îndeplinea treaba, totul se petrecea într-o grabă frenetică şi, măcar în aparenţă, nesănătoasă.

Matei se opri la un colţ al halei neterminate; aici lucrau zidarii, tencuind zidurile, în timp ce deasupra se montau fermele sudate:

prea repede, prea multe dintr-odată! „Oare n-am apăsat cam tare pe accelerator?” Simţi un început de teamă, o povară pe umeri, îngreunându-i respiraţia. Acum era târziu, vehiculul acesta cu diferenţiale multiple, care se angajase pe o pantă sinuoasă, într-o serpentină ameţitoare, nu mai putea fi frânat; orice frână l-ar fi făcut să derapeze. Nu; trebuia să meargă înainte aşa, şi să ţină bine volanul…

Îl văzu pe Donos, venind cu un vraf de electrozi sub braţ. Părea şi el agitat – ce naiba, nu mai era nimeni calm astăzi!?

— Ce-i cu tine, ce gâfâi aşa?

— Gâfâi?

— De ce eşti transpirat?

— Fiindcă e cald.

— Nu ştii ce-o fi cu Marchidan?

— Ce să fie?

— Parcă şi-a pierdut capul. Mi-e teamă că n-o să poată face faţă situaţiei.

— O să se găsească cine să-l ajute, dacă o fi cazul. Important *e* să poţi face tu faţă, la toate!

Donos îl privi atent, necruţător. Vedea, desigur, că-i obosit, dar nu putea bănui cauza. Matei ar fi vrut să-i explice: „N-am prea dormit astă-noapte!…” Plecă supărat; îl prinse din urmă pe

Marchidan.

— Cum merge?

Inginerul se opri, îl privi cu ochii apoşi.

— Mi se pare că eşti supărat, tovarăşe Marchidan!

— Nu, tovarăşe director, nu sunt supărat!... V-am lăsat o notă pe birou, vă rog să-mi rezervaţi cinci minute în repausul de la prânz.

— N-am putea discuta acum?

Marchidan se uită la ceas.

— Tovarăşul Donos insistă să alcătuim patru echipe de nituitori aleşi dintre tineri şi să le încredinţăm montajul unui şlep; dar nu e bine să dăm o asemenea lucrare pe mâna unor lucrători fără experienţă.

— Da, da...

— Echipele de nituitori trebuie amestecate; oameni mai vechi, încercaţi, cu...

— Da, da

— Atunci, hotărâţi să...

— Tovarăşe Marchidan, ia spune-mi, câţi ani ai? Am uitat!

— Douăzeci şi nouă.

— Numai atât? Da, uitasem... Bine, rămâne să discutăm la prânz. Am să-l chem şi pe Donos... (Matei se întoarse, ca să plece, apoi reveni şi-l apucă amical de un nasture al salopetei.) îţi e mai uşor să lucrezi cu oameni încercaţi!

— E şi explicabil.

— Şi eu cred tot aşa... Mă întreb, de ce te-oi fi pus pe dumneata mai mare peste fabricaţie, când puteam să caut pe cineva cu o experienţă îndelungată?

Ochii inginerului rămaseră apoşi, în schimb i se îmbujoră puţin faţa.

— Cine ştie ce-o fi în capul lui Donos?! urmă directorul, privindu-l cu puţină ironie, dintr-o parte. Du-te, ne vedem la prânz...

A, ce cântai aseară, pe la opt şi jumătate?

Marchidan tresări, parcă speriat.

— La opt şi jumătate?… Nu-mi amintesc…

— Nu ştiu ce era, dar mi-a plăcut. Cred că îţi face bine să cânţi la vioară când vii obosit de la şantier. Îţi refaci nervii…

— Nu sunt nervos, bâigui inginerul.

Nu înţelegea interogatoriul acesta; aseară plecase mai devreme de la şantier, şi directorul remarcase.

— Dacă nu eşti nervos, o să trăieşti mai mulţi ani decât mine.

Eu sunt câteodată… Dar ce vrei, sunt şi mai bătrân decât dumneata.

Asta contează!

După ce se despărţi de director, Marchidan se pomeni cu maistrul Golgota în coastă, răsărit lângă el pe neaşteptate. îl privea atent şi parcă bănuitor, printre pleoape.

— Ce-aţi discutat?

Îi spuse, stânjenit, uitându-se pe furiş într-o parte şi în alta.

Maistrul pocni din măsele, tic asemănător şi pentru nemulţumire, şi pentru satisfacţie.

— Foarte bine! Eu susţin ideea lui Donos. Ce te deranjează?

— O să meargă greu! Cum să le dai un şlep întreg pe mână, când n-au mai lucrat niciodată? Au să ne ţină în loc, au să greşească, şi răspunderea cade pe capul meu, asta-i!

— Dar eu ce păzesc aici?! exclamă maistrul.

Şi fără să mai aştepte hotărârea altora, merse la cazangerie să caute patru tineri pe care să-i pună şefi de echipă. Ideea era frumoasă!…

— Gică, Nae, Boţocan, ia veniţi puţin încoace!… Uite ce plan am eu… (aşa, şi aşa, şi aşa…) o să fiţi voi în stare…

(şi aşa mai departe...) Ia mai gândiţi-vă la unu, trebuie patru... Tiberiu?... Da, e bun, chemaţi-l!... Şi strângeţi pumnii, că mă duc la direcţie să susţin cauza voastră. Până atunci, gândiţi-vă cum vă alcătuiţi echipele... Mă, când mă uit la voi, îmi creşte inima, fir-aţi ai dracului!

Cei patru porniră să-şi caute tovarăşi; îndată, în tineretul şantierului se stârni agitaţie...

Matei se dusese la birou, dezorientat, cu impresia că nu are de făcut nicio treabă; azi îşi părea inutil, i se plătea leafa degeaba. Îşi lăsă capul în palme, pe marginea mesei; se simţea obosit, îşi aminti că de nouă ani nu avusese o lună întreagă să se odihnească, iar în ultima lună, răgazul, timpul de vis şi de meditaţie, în afara somnului, care se scade din socoteala vieţii, nu atinsese un ceas. „Duminică am să trec în baltă, la pescuit, să mă ardă soarele...” Oare unde se dusese ea, cu barca? Ar fi putut s-o cheme la birou, era în dreptul lui să cheme pe oricine, şi s-o întrebe: „Ce-ai făcut astă-noapte, domnişoară?”...

La unsprezece se duse la trasaj – o văzu îndată ce intră, în fund, colţul din dreapta, aplecată pe duşumea; avea salopetă albastră, aici nu puteai să te mişti în îmbrăcăminte femeiască fără să-ţi arăţi coapsele; dar oare salopeta cât le ascundea? I se păru lubrică, aşa cum se mişca, îngenunchind, întinzându-se pe braţe, cu mijlocul arcuit în jos, cu un picior ridicat, ca mâţele care aşteaptă să fie dezmierdate. Părul îi era strâns într-o basma albă; nicio urmă de roşu, de pudră pe obraz. Poate îl simţise dar nu întoarse capul; o văzu puţin palidă, sau culoarea verde a planşetei răsfrângea o lumină alterantă.

Matei rămase în uşă şi cercetă sala, de la un cap la altul; la şlep se scoteau şabloane pentru tablele consolei; altă echipă scotea şabloanele etravei. Erau înghesuiţi, trebuia mărită şi sala de trasaj. În dreapta, lucra numai ea cu Kreis, la prova motonavei – trăgeau liniile de apă – în

timp ce alţi trei, mai aproape de uşă, se ocupau de extremitatea opusă a vasului.

Privirea lui Matei se întoarse la salopeta albastră, mai nouă, mai curată decât celelalte, strânsă pe mijloc altfel, cu o cochetărie inconştientă, şi cu graţie. Tocmai întindeau şipca pe linia curbă punctată din distanţă în distanţă. O apucară, băiatul de un cap, fata de altul, şi începură s-o arcuiască, fixând-o cu greutăţi de fontă, ca şi cum ar fi bătut-o în cuie pe planşetă. Ea nu ridică nicio clipă ochii;

şipca era întinsă, acum o priveau în lung şi unul şi altul, cu capetele aplecate; braţele li se atingeau, răsuflarea lor trebuia să fie amestecată – un băiat şi-o fată lucrând umăr la umăr… Cine-i pusese împreună? Şi de ce mai venea Kreis la lucru, când avea concediu, să-şi pregătească examenul?

Kreis se dădu la o parte, în stânga, tovarăşa lui făcu un pas spre dreapta – şipca rămase între ei, arcuită, aşa cum se bănuia arcuit sub salopetă mijlocul fetei.

Privi şi Matei, printre pleoape – avea un ochi deprins să măsoare, să cântărească. O linie curbă are o desfăşurare continuă şi orice abatere zgârie privirea, cum zgârie auzul o notă falsă. La a patra greutate, şipca devia uşor, aproape imperceptibil, dar linia emitea o stridenţă adresată parcă nu doar ochiului, ci tuturor simţurilor omeneşti, cerând să fie corectată.

Fata se apropie, privi iarăşi, se trase înapoi, ca să aibă perspectiva mai largă, se gândi o clipă, uşor aplecată în faţă, pe urmă merse drept la cea de a patra greutate, îngenunche lângă ea şi o mişcă milimetric – nu se văzu mişcarea, se văzu doar încordându-şi muşchii braţului.

— E bine! zise băiatul. Traseaz-o!

Ea scoase creionul din buzunarul salopetei şi trase linia, după şipcă, mişcându-se în genunchi, de la un cap

până la altul. Din linia pe care o trăgea acum, urmau să se nască mai târziu şabloanele, după şabloane să se îndoaie coastele, să se înalţe, să dea forma vasului – şi vasul acesta avea într-o zi să plutească. Era o muncă şi un miracol – ochiul ei se arăta ager, şi mâna dibace, iar felul cum se mişca pe podele putea să te ameţească. Ajungând la capul şipcii, se ridică, îmbujorată – mişcarea în genunchi fusese anevoioasă. O şuviţă de păr îi ieşise din basma, atârnând pe ceafă, şi-aşa cum încerca să şi-o pună la loc, cu braţele ridicate, frumuseţea ei părea abuzivă şi intolerabilă; oare ceilalţi mai făceau vreo treabă, sau încremeniseră s-o privească?

Nu; fiecare era la locul lui, aplecat pe planşetă, mânuind creionul, pensula, rigla, cuiul de trasaj – băiatul însemna cotele viitoarei linii de apă. În picioare rămăseseră Matei şi Ana Odeta, faţă în faţă, la treizeci de metri unul de altul. Ea părea să nu-l vadă, stătea demnă, fără să se sfiască, alta decât cea pe care o întâlnise prima dată. Înţelegea ce se întâmplă cu dânsa: îşi făcea datoria, era bucuroasă şi mândră că putea să se arate astfel.

Se apropie, dar nu-i vorbi, nu-i aruncă o privire; se adresă băiatului:

— Nu eşti în concediu, Kreis?

— Ba da.

— Şi-atunci de ce nu stai acasă?

Băiatul se înroşi; ce îl atrăgea aici: trasajul motonavei, sau fata? Era tânăr, nu putea să se prefacă – aproape un copilandru – şi obrazul lui ciuruit de vărsat făcea din el un curtezan puţin redutabil. Nu, nu părea unul din acei flăcăi obişnuiţi să zăpăcească fetele, să le cuprindă mijlocul cu braţul, folosind gesturile mai uşor şi mai cu folos decât vorba. Părea destinat unei vieţi de muncă vrednică şi onestă şi unei femei care să-l iubească egal şi nepătimaş, o tovarăşă de viaţă; dar aceste femei

ştiu să-şi facă datoria mai bine decât altele, viaţa molcomă lângă ele e egală cu fericirea modestiei, care are adesea de ce să fie invidiată.

— Kreis, dacă nu reuşeşti la examen, nu mai ai ce căuta în şantier. Mai bine lasă trasajul şi ţine-te de învăţătură!

— Am timp pentru amândouă.

— Bine… Pe unde locuieşti?

— Pe Calea Dorobanţilor, înspre gară.

— Destul de departe.

— Vin cu bicicleta.

Deci nu locuia dincolo de Dunăre! Dar chiar dacă ar fi avut casa în baltă, fetele n-ar fi trecut noaptea, cu barca, să-i ţină tovărăşie!

— Bine, Kreis, spor la lucru şi nu uita învăţătura!

Ei nu-i spusese un cuvânt, nu-i aruncă o privire. În schimb, Ana

Odeta putuse în acest timp să-l privească nestânjenită, cu ochii mari, cu gura puţin umedă – şi când el se întoarse să plece, avea pe faţă o urmă de zâmbet, un zâmbet timid, ascuiazând şi teamă, şi fericire.

Era sigură că ei venise s-o vadă, de aceea nu-i spusese un cuvânt, nu-i aruncase măcar o privire. îl urmări cu ochii, speriată de acest mic triumf pe care greu nu l-ar fi simţit o femeie. Dar când el dispăru pe uşă, simţămintele clipei dinainte se şterseră, izbânda de adineauri i se păru o închipuire şi, reluându-şi lucrul, începu să ridice fixatoarele grele de pe planşetă, cu senzaţia că şi le aşază, una câte una, pe inimă… Şi totuşi nu-şi simţea inima grea, dimpotrivă, liberă şi uşoară, şi toată fiinţa ei iradia numai lumină…

Matei se duse la birou, rămase fără gânduri câteva minute, apoi sună secretara.

Aceasta intră, zâmbind, cu bloc-notesul în mână,

instrumentul profesiunii, care-i îngăduia să-şi fluture şoldurile fără a fi bănuită că face altceva decât propria-i datorie.

Se uită la ea pe deasupra florilor care-i împodobeau, ca de obicei, biroul.

— Cu ce te parfumezi?

Secretara se înroşi, feciorelnic, se uită modestă pe sub gene.

— Nu e chiar parfum… (Oftă.) Nu se găseşte. E apă de Colonia, Velur…

— Să ceri de la serviciul personalului un tabel cu toţi angajaţii şantierului… (Ezită.) Cu adresele fiecăruia.

Secretara zăbovea, cu ochii la el – parcă uitase să plece. El bătu deodată cu palma în masă.

— Ce mai aştepţi?

Paharul în care erau florile se clătină, vru să-l ţină cu mâna, din grabă îl răsturnă, apa curse inundând cristalul. Secretara se repezi să salveze hârtiile, să nu se ude – îi simţi parfumul de aproape, încălzit, cu o undă de năduşeală femeiască. Sări în picioare, şi de data asta aproape răcni:

— Să nu mai văd flori aici niciodată! Ei, drăcia dracului!

Ea ieşi înspăimântată. Când se întoarse, peste zece minute, directorul era la fel de încruntat cum îl lăsase.

— Se bate la maşină; până la ora unu este gata!

— Bine!

Ceruse adresele personalului – îi trebuia una singură; era liber să le ceară, nişte funcţionari se străduiau acum să-i îndeplinească ordinul, unul d era, o fată bătea la maşină, se întrebau: „Ce-o fi vrând oare? Ce irmăreşte?” Erau îngrijoraţi de bună seamă.

„Directorul a cerut lista personalului!…”

Maistrul Golgota intră în birou, cu o înfăţişare foarte importantă:

— Am venit într-o problemă urgentă. Se organizează echipele de nituitori. Ce facem cu tineretul?... Tineretul nu trebuie lăsat deoparte.

— Ce propunere ai?

— Să formăm o brigadă...

— Ai vorbit cu Donos?

— Nu-i pe-aici; nu l-am văzut în dimineaţa asta.

— Lucrează la acoperişul halei.

— Se poate... încuviinţă maistrul, contrariat, pocnind din măsele. Dar vezi, asta-i o problemă a sindicatului.

— Nu doar a sindicatului! Vino la ora douăsprezece să discutăm; ideea dumiţale au mai avut-o şi alţii.

— Se poate!

La douăsprezece, maistrul Golgota se prezentă cu lista echipelor gata alcătuite... Ce să mai discuţi? Cine să se opună? Marchidan îşi schimbase complet părerea, în câteva ceasuri...

Donos rămase în birou după plecarea celorlalţi. Matei părea absent, privea tabelul personalului, pe care îl avea încă în faţă.

— Toate merg ca pe roate! zise, fără să ridice capul. Oare unde o fi piedica? într-o zi trebuie să apară!

— Piedici sunt destule, răspunse Donos. Apar în fiecare zi altele.

— Nu; piedica mare şi nebănuită, care să ne frângă grumazul!

— Mi se pare că n-ai prea dormit astă-noapte! Du-te la mine şi te odihneşte un ceas; după aceea o să vorbim altfel.

Matei clătină din cap; nu prea dormise, nu avea să doarmă nici la noapte şi nici nu putea să se odihnească.

Restul zilei i se păru că trece zadarnic. Seara, la ora

şapte, luă tramvaiul; nu avusese răbdare să mai aştepte. În centru coborî, era încă devreme, se întuneca după opt. I se părea că toată lumea îl vede şi ştie unde merge. Trecu prin faţa cafenelei Elite, nu putea să desluşească nimic în penumbra de după vitrine, nu se aprinseseră încă luminile, dar ştia, nu era ora lui Dutchievici – şi-apoi, ce să-l întrebe? Cum să-l întrebe? Şi de ce tocmai pe el? Donos ar fi putut să-i spună mai multe, şi-i era tovarăş, vechi prieten. Şi Uică ar fi putut să-i spună mai multe, şi Kreis, poate şi portarul – şi multă lume. Dar cum să întrebe?

Pe la opt şi un sfert, ajunse pe strada Plevnei, după multe ocoluri; mergea pe peluza neîngrijită din mijloc, la umbra castanilor;

nu vedea numerele, din când în când traversa, cerceta tăbliţele de pe ziduri sau de pe garduri: 146, 150 – până la 308 mai erau încă şaptezeci şi opt de case.

Ajunse mai mult pe dibuite, felinarele nu ardeau încă, singura lumină venea din curţi, sau pe ferestre. Se gândi deodată că faptele cele mai însemnate din viaţă, mai grave şi mai primejdioase, le săvârşise pe întuneric – şi atunci nu-i bătuse inima ca astăzi.

Rămase pe loc, la umbra unui castan, privind casa. În faţă nu era lumină, ardea un bec, mai în fund, după un paravan de şipci.

Nu mişca nimeni, nu, ea nu era încă aici, la ora aceasta. Putea să cerceteze în voie zidurile care o ascundeau de privirea oamenilor, acoperişul care o apăra de ploaie… Ce splendidă şi naivă contemplare, dar ce păcat că nu se mai potrivea vârstei lui de astăzi! Să-i fi aruncat o floare în curte – nu făcuse gestul acesta al adolescenţei niciodată; pe-atunci freca rugina în cală, iar dragostea o cunoscuse la Pireu, într-un lupanar, prima lui femeie nu avea nume în amintire. Viaţa îl împiedicase şi

mai târziu să aibă o iubită adevărată;

fusese luptă, fusese război… Acum era pace, putea să umble în văzul lumii, să râdă şi să muncească. De ce nu putea să-i iasă în cale, să-i spună: „Nu cumva tu eşti fata pe care trebuia s-o iubesc odată?”

Să-i apuce mâna şi să pornească împreună pe stradă…

— Psst, psst, tovarăşe!

Se întoarse cu o mişcare bruscă, răsucindu-se pe trunchiul copacului şi rămase aşa, lipit cu spatele, mişcare veche, căutându-şi instinctiv o pavăză.

Nu se vedea nimic în direcţia de unde venise glasul; fusese o şoaptă. Pe urmă zări la poarta de peste drum o umbră omenească, agitându-şi braţele.

— Tovarăşe, tovarăşe, vino încoace!

Era maiorul Guzgunis, aşezat pe scăunelul lui, la poartă; după ce pândise cinci minute, nu mai avusese răbdare, îl intriga omul pitit la umbra castanului; era gata să colaboreze, cu un sfat, cu o informaţie…

Străinul veni mai aproape: maiorul se săltă puţin de pe scăunel, să-l vadă: era întuneric, nu-l putea recunoaşte.

— Pe cine cauţi? întrebă în şoaptă.

Matei simţi un dezgust profund, total, paralizant; pândea, şi altul la rândul lui îl pândise – nu mai avea nici măcar îndemânarea şi prevederea de altă dată; pentru o astfel de greşeală, de multe ori ar fi primit drept pedeapsă închisoarea, torturile sau moartea.

Nu răspunse, întoarse spatele şi porni repede, aproape fugind, alungat nu de teamă, ci de acel dezgust, care acum primea un afluent olfactic: omul, nespălat, cu hainele neaerisite, mirosea groaznic!

Nu avu curajul să se întoarcă, să mai treacă o dată prin faţa casei; merse înainte şi cobori în port, hotărât să ia cheiul în lung şi să iasă în oraş prin altă parte.

Venea un vapor de pasageri, cursă de noapte, întinzând o mare perdea de fum pe cer, acoperind stelele, şi-o mare pată de lumină pe apă. La Agenţie se stârni forfotă; mulţimea debarcată umplu cheiul, dar se scurse repede, o înghiţi oraşul, în câteva minute nu mai rămase decât caldarâmul şi câţiva răzleţi, întârziaţii. Doi infirmieri coborau o brancardă; în urma lor venea un bărbat, cu o valiză mică în mână, urmărindu-le mişcării: şi sfătuindu-i, îngrijorat, la tot pasul:

— Încet, încet, să n-o zdruncinaţi!

Deodată în jurul lor se strânse o ceată de oameni, răsăriţi ca din pământ, se născu un fel de busculadă lângă brancardă.

— Ia mâna, tovarăşe, e munca noastră i se auzi un glas duşmănos, îngroşat de tutun şi de băutură.

Matei se apropie – îl atrăsese totdeauna mulţimea, să vadă, să întrebe, să ajute, să apere, impulsiv chemat să fie martor la orice faptă omenească.

— Oameni buni, nu zgâlţâiţi targa! E femeia bolnavă, vin cu ea de la spital, lăsaţi-ne în pace!

Ceata se înghesuia, îmbrâncea infirmierii, să pună mâna pe brancardă.

— E munca noastră! Ia mâna că îţi fac praf halatul!

Nu le putea ţine piept nimeni; într-o clipă, îşi terminară victorioşi asaltul şi porniră pe schelă, doi ţinând brancarda, ceilalţi încadrând-o, ca şi cum femeia bolnavă ar fi putut să le scape.

Omul cu valiza, bărbatul, alerga în jurul lor, nu mai putea răzbi până la nevastă, se mulţumea să-i roage:

— Încet, n-o zgâlţâiţi, că-i bolnavă!

— Unde-o ducem, negustorule? se auzi glasul de la început, ca al unui staroste.

Matei se apropie de un slujbaş al Căpităniei, care privea nepăsător, dintr-o parte.

— Ce se întâmplă aici?

— Hamalii…

Un întârziat din ceată trecu pe alături şi prinzând vorba, ripostă, pus pe harţă:

— Suntem docheri, nu hamali! Ţine seama la vorbă, tovarăşe!

Ori eşti din ăia care au supt sângele poporului şi-ai vrea să se întoarcă iar vremea voastră?

Era rumen la faţă, dar nebărbierit, şi cu hainele prăfuite; se vedea că se tăvălise pe jos, fără să pară chiar atât de beat cum arăta respiraţia.

După plecarea lui, slujbaşul ridică din umeri.

— Docheri, hamali, naiba să-i pieptene! Dar sunt sindicalizaţi şi legea îi apără. Munca în port n-o pot face decât ei; s-au înmulţit ca ciupercile, nu au de lucru pe numărul lor, şi-atunci pun mâna pe ce apucă.

— O brancardă cu o femeie bolnavă?!

— Pe orice! Stau la pândă şi cum simt o mişcare, se năpustesc;

nu le scapă nimic nici noaptea. Dacă te aşteaptă un prieten la debarcader, nu-i dau voie să-ţi ducă geamantanul. Ce nu poţi duce singur, e dreptul lor – şi plăteşti.

— Şi sindicatul îi apără?

— Aşa e legea: orice muncă în port…

— Dar sunt munci şi munci; asta e ruşinos!

— N-ai ce le face; urlă că altfel mor de foame.

— Să se ducă să muncească în altă parte!

— I-au chemat la Calea Ferată, dar nu s-au dus; nu vor să se despartă de Dunăre.

Matei îşi continuă drumul, la dezgustul vechi adăugându-se încă un afluent, de altă natură decât celălalt. Omul a dărâmat, în veacuri, blestemul biblic al muncii, şi din sudoarea frunţii şi-a făcut un act de nobleţe mai

autentic decât al seniorilor şi al împăraţilor. Dar ce muncă? O brancardă, o boccea, un sac cu cartofi – apoi cârciuma şi tolănitul în praf?! Poate nu erau vinovaţi hamalii… Munca pe malul apei, adesea moştenire părintească, n-o cunoştea el însuşi? – nu tânjise după ea, ori de câte ori fusese în altă parte?… N-au vrut să se ducă la Calea Ferată? Bineînţeles, era şi stricăciune în aceste suflete, cârciuma este o şcoală proastă; dar cum să-i învinuieşti, dacă nu avuseseră parte de alta?

Uite de unde putea să-şi ia oameni la şantier; de ce să-i mai caute în alte locuri? Să fie la Dunăre, să simtă vântul din baltă, s-audă fluierul vapoarelor şi vâjâitul zbaturilor… Cu cârciuma s-o îngriji Cocean, o şti el să le vină de hac năravurilor: „Ce-i aia basamac? – mai bine vino să-ţi dau eu calorii, după carte!”

Dincolo de Agenţie, unde se sfârşea cheiul, răsărea din umbră, într-o pădure de şpraiţuri care-l ţineau să nu se răstoarne, un barcaz de lemn încă în lucru, de proporţii mari, poate de o sută de tone;

se opri să-l privească la lumina slabă a felinarului; îl mai văzuse şi deunăzi, când trecuse pe aici, dar curiozitatea atunci îi fusese eclipsată de amintirea fetei care se dusese cu barca.

Bordajul, pus numai până deasupra gurnei, lăsa să se vadă coastele de fier, construcţie robustă, cum nu se obişnuia la aceste improvizaţii. Fiindcă nu era lucrarea unui şantier, se vedea doar o baracă, alături – desigur un ultim armator care-şi încerca norocul, investi ndu-şi în această construcţie sutele de mii de lei obţinute pe cocoşei, anul trecut, la stabilizare.

Pe un buştean, lângă baracă, şedea un paznic, cu o pătură pe umeri, picotind; nu-l interesa vizitatorul, treceau mulţi oameni pe mal şi toţi căscau gura.

Matei ocoli barcazul, cercetându-i formele; pe când

se afla în partea dinspre Dunăre, auzi paşi dincolo, apropiindu-se grăbiţi, şi urechea lui, deprinsă de mult cu alfabetul sunetelor, descoperi parcă paşii cuiva cunoscut. Instinctiv se aplecă să privească printre scaleuri; văzu un om mergând foarte repede, strecurându-se prin zona de umbră unde nu ajungea lumina felinarelor. Întunericul modifica proporţiile – era greu să încadreze silueta omului în dimensiuni care i-ar fi stabilit un început de identitate, dar mişcarea lui şi zgomotul paşilor se asociară, vestindu-i încă o dată, mai limpede, pe cineva întâlnit des în ultima vreme. Pe urmă, silueta dispăru, după baracă; mersul, în schimb, se auzi distinct, ducându-l până aproape de revelaţie: pe omul acesta îl întâlnea în fiecare zi, îl avea în preajmă, îi auzise paşii chiar acum câteva ceasuri!

Ocoli barcazul şi se uită pe fereastra barăcii, luminată, în clipa când uşa din partea opusă se deschidea, desenând pe perete un dreptunghi de noapte. Şi din acest cadru negru răsări, ca într-o proiecţie cinematografică, făptura lui Marchidan, întreagă.

Intrigat de vizita nocturnă a inginerului său, care de obicei îşi închina această oră viorii, Matei înaintă câţiva paşi, până sub fereastră. Înăuntru, un om în haine negre şedea la o masă de scândură, pe un scaun fără spătar, şi îşi rodea unghiile, într-o atitudine plină de placiditate. Ceea ce se distingea în fizionomia lui de la întâia privire erau sprâncenele, stufoase, grele, acoperindu-i ochii, lăsând să răzbească de sub ele doar două sclipiri, ca de lanternă.

La intrarea vizitatorului, omul încetă să-şi roadă unghiile, dar nu-şi schimbă restul atitudinii, care rămase la fel de placidă ca mai înainte. Marchidan în acest timp îşi scosese şapca şi îşi ştergea năduşeala de pe frunte, răvăşindu-şi părul subţire şi rar, căzut în faţă, ca nişte fuioare de cânepă, vâscoase şi decolorate de o lungă maceraţie. Pe urmă trase din buzunarul de la piept o hârtie

împăturită, o desfăcu – hârtie de ozalid, de bună seamă o schiţă, un detaliu de construcţie – şi se aplecară amândoi asupra ei, pe masă.

Acuma Matei înţelese: proiectul barcazului era făcut de Marchidan; ar fi trebuit să recunoască de la început în liniile lui, mai ales la pupa, ceva din forma motonavei – aceeaşi sursă de inspiraţie.

Nu-l împiedica nimeni să câştige un ban mai mult, dar oare era aşa de împovărat, încât trebuia să-şi jertfească puţinele ore de odihnă care-i rămâneau? Şi-apoi avea un salariu din cele mai mari!

În timp ce gândea astfel, îl văzu pe inginer scoţând din buzunarul de la spate al pantalonilor un plic albastru şi punându-l pe masă. Omul celălalt îl desfăcu: erau bani, hârtii de câte o mie. Începu să le numere îndemânatic, dar cu aceeaşi nepăsare cu care îşi rosese unghiile până la venirea oaspetelui.

Mirarea, uimirea lui Matei nu avură când creşte, fiindcă tocmai atunci auzi alţi paşi, în spatele barăcii, şi uşa se deschise încă o dată, lăsând să intre un om uscat şi de înălţime aproape nefirească. Îndată ce îşi îndreptă spinarea, fiindcă nu putuse să încapă pe uşă decât aplecat de la jumătate, i se văzu faţa, şi uimirea privitorului de la fereastră o depăşi pe cea care fusese oprită în loc adineauri: era

Uică, magazionerul, cu mustăţile ieşite, ca nişte ţepuşe negre, în afara obrajilor.

Noul venit salută cu o deferenţă slugarnică, pocnind din călcâie milităreşte şi frângându-şi mijlocul, apoi rămase cu ochii zgâiţi la banii de pe masă.

Matei făcu încă un pas, intrigat de această reuniune ciudată.

Dar în mişcarea lui, călcă pe o tablă care, îndoindu-se, scoase un sunet de tobă spartă. Paznicul, până atunci

adormit pe buşteanul lui, ceva mai departe, sări în picioare, în timp ce oamenii dinăuntru întorceau toţi trei deodată capetele spre fereastră.

Depăşindu-i curiozitatea, prudenţa îl îndemnă pe Matei să se ascundă în umbră şi să dispară, cu o dexteritate de mult exersată.

Şlepurile trase pe mal, remorcherele, barcazurile, şalupele, amestecul eterogen de vase aflate în reparaţie îl ajutară să se piardă repede în noapte; era mai bine aşa, decât să fie recunoscut de ceilalţi, chit că niciunul nu i-ar fi cerut explicaţii.

Cineva totuşi îl văzuse, un em care îl cunoştea prea bine şi ar fi putut să-i spună o vorbă, fiindcă nu avea motive să se ferească;

nu socoti însă potrivit să se arate şi să înceapă o convorbire, fiindcă atenţia lui era îndreptată în altă parte. Venise tiptil după Uică, ferindu-se pe lângă stivele de lemne, pe după vagoane, printre feluritele vase, iar acum stătea la pândă în umbra unei şalupe, la vreo zece paşi de baracă.

Uşa barăcii se deschise, cineva îşi scoase capul şi întrebă cu un accent care îi dovedea originea grecească:

— Unde eşti, Vlasi?

Paznicul răspunse din umbră:

— Aici, domnu5 Lalachi!

— Ce-a buşit aşa?

— Nimic; a trecut unu’ şi s-a împiedicat de o tablă…

Acum se făcuse linişte, paznicul se aşezase la loc pe buştean şi începuse iar să picotească. Omul ascuns ieşi de după şlepuri şi, luându-şi mersul cel mai firesc, trecu prin faţa barăcii, ca orice drumeţ;

era înalt şi mlădios, tânăr, după cum punea pasul. Când fu la lumină se uită stăruitor pe fereastră, şi-atunci i se desluşi faţa; şi Marchidan şi Uică ar fi fost foarte

surprinşi să-l vadă, fiindcă ar fi recunoscut în el pe Firicel, tâmplarul modelist de la şantier.

Flăcăul merse aşa vreo sută de paşi, apoi se întoarse şi trecu încă o dată pe la fereastră, gata să sară în umbră dacă ar fi auzit scârţâitul uşii. Ajungând la vechiul lui adăpost, se ascunse din nou după şalupă şi rămase la pândă…

În acest timp, Matei îşi continua drumul, la lumină, în lungul căii ferate, urmărit de o nedumerire firească. Nu i se părea prea ciudat că Marchidan îi dăduse un teanc de bani omului cu sprâncenele stufoase; poate se împrumutase de la el, şi azi îi plătea, fiindcă îşi luase leafa. Totuşi, întâlnirea lor noaptea, apariţia lui Uică, atmosfera tainică îi puneau în mişcare imaginaţia… Avea de gândit, de cercetat – această întâmplare nu trebuia uitată. Bizară trinitate!

Aşa, frământându-şi mintea, se pomeni la vadul Ghelarului, şi atunci gândurile îi fugiră în altă parte. Ardea acelaşi bec pe stâlp, nu se vedea însă barca. Se apropie de ţăruşul unde fusese legată, văzu în mâl urme de etravă. Poate plecase de curând – ascultă pe apă… Dar oare, cât e ziua de lungă, într-un loc acostează o singură barcă?

Nu se auzea zgomot de vâsle; doar valurile – şi dincolo, un întuneric greu, deplin, definitiv, ca o mare de tuş îngheţată, acoperea balta.

Barca fusese aici, plecase de o jumătate de oră, însă cu unchiul

Mihalis: trebuia să se întoarcă, nu putea să lase şlepul singur, noaptea. Ana Odeta rămăsese la spital: Pepa se stingea, nu credea niciun doctor că o să mai apuce toamna. Trupul ei se lupta din greu să mai trăiască – totul în ea era supus unei distilări ciudate; îşi pierdea greutatea constant, ca rotirea ceasului, fără să ştii care-i poarta pe unde se duce viaţa. Se făcuse mică, aşa cum fusese odată,

la o vârstă a copilăriei, de neimaginat astăzi – i se subţiase obrazul, parcă şi oasele craniului se strângeau în ele, de la o zi la alta; nimeni n-ar fi putut să recunoască în ea nu pe Pepa, măcar o făptură omenească.

Ana Odeta şedea la căpătâiul patului, veghind-o zadarnic: bolnava n-o mai recunoştea, n-avea nicio dorinţă, nicio nevoie, nu putea să deschidă ochii, să vorbească, îşi încheiase socotelile cu lumea aceasta, şi cu şlepul, şi cu Dunărea, care o legănase. Dar fata rămânea acolo, cea care trebuia să trăiască, într-o confruntare sinistră şi inutilă. Inima ei era vie – dincolo de ferestre era numai viaţă…

Cocoş avusese de îndeplinit o misiune suplimentară, foarte delicată, şi mai ales tainică. O treabă între bărbaţi – înţelegea situaţia: atât ţi s-a spus, atât faci, nu întrebi nimic, nu sufli o vorbă mai departe…

Drumurile lui la Reşiţa nu erau o desfătare, degeaba îl pizmuiau unii: te plimbi cu trenul, dormi la hotel, mănânci la restaurant, pe seama statului, şi-ţi merge leafa! E altceva decât să baţi cu ciocanul!

Pizmaşii nu ştiau că drumul în tren, noaptea, era o cazană: să dormi în capul oaselor, să te înghesuiască unul, altul, să te scoli ca să dai locul unei cucoane cu copil în braţe… Frumuşică, durdulie cucoana, dar copilul i l-a făcut altul! Te ridici, stai în picioare, pe coridor, până îţi amorţesc toate, te uiţi pe geam în compartiment:

cucoana doarme în lumina albastră-palidă, iar cel de alături îi simte căldura, şoldul şi coapsa, pe gratis. Te ridici tu, ca să se bucure altul!

Mâncare la restaurant? Ce restaurant!? Un codru de pâine şi-o bucată de salam, sau de slănină; înfuleci pe apucate. Ehei, tovarăşilor care staţi la masă cu farfurie în faţă, nu stârniţi mânia cerului, că la Reşiţa nu-i Fănică bucătarul să vă hrănească!

Hotelul?... Nu, e fără baie, fârtaţilor! Vii pe la miezul nopţii, ai jucat table cu şeful expediţiei, funcţionar mărunt, dar de el depind multe, ai băut rom, o jumătate de kilogram, ţi se învârteşte capul, ptiu! – cum poţi să bei otrava asta? Şi îl plăteşti tu; să vedem, pe urmă Mititelu îţi decontează paguba? Cum s-o deconteze? Ce, şantierul trebuie să-ţi plătească patima? Se cheamă că eşti beţiv dacă pui o jumătate de rom la o masă; mai bine taci şi scoate din buzunar, că d-aia ai misie! Bine, ducă-se dracului!...

Mai trebuie să prelucrezi şi un impiegat de la gară, mâine la prânz e liber, îl pofteşti la masă; ăsta nu bea rom, bea Fetească de

Târnave, sticlă de trei sferturi, lunguiaţă; te uiţi la ea cum se goleşte, chelnerul toarnă, ce-i pasă?! – pui mâna pe gura paharului.

„Nu, mulţumesc!” – lasă să-l adape pe celălalt, uite cum bea, al naibii, feroviarul! A, e liber astăzi, poate să-şi umezească buretele, parcă-i cămilă, bagă în el să aibă cât ţine deşertul. „Mai dă un sifon!”, zici tu. – „Şi-o sticlă, Ionele!”, strigă el. Chelnerul îl cunoaşte, se înfăţişează îndată, poc, trage dopul şi toarnă – ho, pune-i şi sifon, că altfel mă dai gata! Te cauţi în buzunar, îţi socoteşti cheltuielile, oare ajung banii?... N-ai încotro; dispoziţia e dispoziţie, vagoanele sunt repartizate, dar n-au unsoare la osii

cum vine asta? Iac-aşa: trebuie un pic de bunăvoinţă. Bine, hai să le ungem cu Fetească de Târnave! Toarnă, băiatule!

Te-ai aranjat şi cu gara, mai rămâne un muşteriu pentru deseară, ăsta nu-i băutor, îi place cafeaua, de care s-o găsi, de orz, de năut, de cicoare, numai să fie neagră, să te amăgească – şi o sorbăie, şi suge din ţigară, şi-i

pisălog, nu se grăbeşte să se ducă la culcare, e certat cu nevasta; iar tu trebuie să-l asculţi: „Şi cum îţi spuneam, dragă domnule… „Nevasta cântă la pian, de-aici vine neînţelegerea şi drama…

Asculţi, dai din cap, ţi-e gândul în altă parte; oare or fi terminat dimensionarea tablei? El vine mai aproape, peste masă, te apucă de nasture: „Spune şi dumneata, dragă domnule, am sau nu am dreptate?” – „Desigur, tovarăşe!”… „No, atunci, mai bem o cafea?”

Cine s-o bea? El, Cocoş, îşi bea necazul, şi-i obosit, şi-l dor oasele

— Şi mâine la cinci trebuie să fie în picioare…

În sfârşit, la unu şi jumătate, după ce şi-a condus oaspetele, urcă în cameră, aprinde lumina: o ploşniţă pe pernă îl priveşte înciudată…Ă sta-i hotelul; un robinet picură toată noaptea, pe la trei te suceşti, buff – cade patul… „Şi pentru ce toate astea, tovarăşe Cocoş?” ar putea să-l întrebe cineva, bunăoară Iţu Florin, fiul, care acum lucrează la altă născocire, singur, fără taică-su.

Cocoş îi dă târcoale. când migăleşte, foarte interesat de viitoarea inovaţie: o maşină, manuală deocamdată, pentru îndoit tablele în gurnă. Tot o jucărie şi asta: un şablon concav jos, făcut după formă, cum l-a dat trasajul – peste el aşezi tabla. Alt şablon, convex, deasupra, pe care îl apropii şi-l presezi, învârtind trei vârtejuri, puse la distanţe egale. Iar tabla, în loc s-o îndoi anevoios, cu ciocanul, iese netedă, frumos curbată, fără deformări: în zece minute e gata, câştigi patru ceasuri! Simplu, frumos, elegant şi practic! Cât costă?

Nimica toată! Bravo, frate!

Iţu Florin nu-l întreabă nimic, cum nu-l întreabă nici alţii, dar dacă l-ar întreba unul de ce se zbuciumă atât, Cocoş ar putea răspunde astfel:

„Pentru că asta mi-e misiunea: să mă lupt cu năravurile vechi, să pun umărul, să împing, să ung osiile, numai să vină tabla! La ce trebuie? Ştiu, dar nu mă interesează. Şi dacă n-aş şti, tot aş face treaba; dacă tovarăşul Matei mi-a dat o sarcină, mort, copt, o duc

AVI.

până la capăt…

Ştia mai tot şantierul acum ce-l lega de director, căruia de la paisprezece ani îi tot fusese în preajmă. Cui voia să-l asculte, Cocoş continua să-şi povestească viaţa, pe frânturi, fiindcă tocmai când se înfierbânta mai tare îşi aducea aminte că are de făcut repede o treabă.

Dar la primul prilej, o relua fără multe invitaţii, repetându-se câteodată, ca toţi guralivii care uită mâine ce-au spus astăzi.

— Ei, şi ce-a mai fost după aia?

— Când cu şeicul de la Alep?

Şeicului de la Alep se lăudase Cocoş că-i furase nevasta…

Adică, mai întâi îi luase o capră, nu ca s-o vândă, nu ca s-o mulgă – s-o aibă mascotă pe vapor, hoţie dezinteresată… Prinzând şeicul de veste, cât încă vaporul nu plecase, i-a adus şi ţapul caprei, să nu-i despartă, şi i l-a dăruit, cu inima generoasă. Povestea nu se sfârşea aici, dar oamenii nu credeau, prea era cusută cu aţă albă! Capra şi ţapul, să zicem! Cum rămânea cu nevasta? Oricât l-ar arde soarele în ţeastă, niciun om şi niciun şeic nu ajunge în halul ăsta! După ce te prinde în grădină cu femeia lui, noaptea, pe lună, în loc să-ţi taie capul, zice: „Hai înăuntru, efendi, mai am încă şase”.

— Cu şeicul mai slăbeşte-ne, nene Cocoş! Spune ce-a fost mai departe, după ce v-a ascuns hamalul, când cu Corina, că doar n-oi fi uitat-o!

— A, când am fugit din Constanţa? Păi ştiţi că ne-am

urcat pe un vapor sârbesc… Pe urmă am ajuns la Stambul, nu de-a dreptul, şi-acolo am stat trei luni la răcoare: aşa se zice, dar era cald al dracului! Şi-am mâncat la halva cu lipie până ni s-a făcut greaţă.

— La răcoare? Adică la închisoarea turcească?

— Întocmai!

— Dar pentru care pricină? Ai furat iar vreo capră?

— Ce capră? Parcă de capre ne ardea nouă? Trebuie mai întâi să ştiţi ce-am păţit cu vaporul…

Petrolierul sârbesc Dubrovnik naviga noaptea, aproape de coastă, la sud de Cavarna – era la 14 spre 15 august 1936…

Fugarii stăteau ascunşi într-o barcă de salvare, sub tendă; pe un petrolier e mai greu să găseşti unghere tainice, te înăbuşă aburul benzinei, ameţeşti, adormi şi nimeni nu te mai deşteaptă; trebuie să stai afară, la aer. Aveau pesmeţi şi două sticle cu apă. Navigau de la cinci după amiază; pe la unsprezece noaptea, maşinile şi-au schimbat mersul deodată; turaţie mică, atât cât să poată asculta cârma – ce-o fi însemnând asta? încolo linişte, niciun semn de panică, oarecare glasuri – şi gata. Curând, fochistul care-i ascunsese s-a strecurat la ei, să le şoptească:

— Se încurcă treaba!

— Dar ce e?

Vorbeau un fel de grecească, singura limbă comună, pe care o rupeau cei doi şi gazda.

— S-a primit o radiogramă de la Constanţa, cere să stopăm şi să indicăm poziţia: vine un torpilor să ne caute.

— N-au niciun drept! Am ieşit din apele teritoriale!

Vorbele acestea de protest le spunea cel mai vârstnic dintre fugari; îl chema acum Matei Petre – tot mecanic, după cum se vedea din acte. Nu-l întrebase hamalul ce alt nume i-ar place, nu era pe alese, îi dăduse şi el hârtiile

avute la îndemână; dar parcă pe copil, când îl botează, caută cineva să-l întrebe cum ar vrea să-l cheme în viaţă? Numai că, în cazul de faţă, cel puţin numele de botez adus de soartă se potrivea cu cel vechi, de acasă.

Pe al doilea fugar îl chemase până atunci Cocoş Alexandru

tovarăşul lui îi spunea Cocean – de ce naiba? Livretul de marinar pe care i-l dăduse hamalul era eliberat de Republica Franţei, prin direcţia portului Le Havre, şi-n el scria: André Petitmonnaie. Nume caraghios, mai degrabă poreclă, citindu-se „Primone” şi însemnând în limba noastră „bani mărunţi” – mărunţiş, mai pe scurt. Numele nu-i plăcea lui Cocoş, fiindcă avusese nenorocul să se potrivească prea bine cu statura unui om scund; să fi zis că-i fusese ales – poruncit!”

Iar de pronunţat, îl pronunţa în felul lui „Timone” înlăturând consoana de la început, nefiindu-i limba deprinsă cu asemenea răsuciri galice.

Dar lăsând la o parte numele, pe care cu tot necazul avea să-l poarte de atunci înainte mult timp, deocamdată era vorba cum să scape de torpilorul pornit pe urmele lor. Cunoşteau amândoi legile internaţionale, n-avea nimeni dreptul să-i ia de guler şi să-i întoarcă în ţară; nici autorităţile turceşti, la Constantinopole, nu puteau să-i extrădeze. Însă când un căpitan de vas vrea să-şi facă treaba, să se întoarcă peste o lună la Constanţa, să-şi încarce tancurile, nu se cuvine să se pună în răspăr cu autoritatea românească!

— Căpitanul crede că îl bănuiesc de ceva contrabandă, a dat poziţia şi aşteaptă, zise fochistul mai departe. Dar cu siguranţă că pe voi vă caută!

— Un torpilor, Matei! Mare cinste ne face!

Încerca să glumească Cocoş, deşi era alb ca rochia de mireasă şi dârdâia uşurel, de tremura barca; nu doar

frica, ci şi frigul; se pornise un vânt rece, de la nord, intra pe sub tendă, începuse să ridice berbeci şi să şuiere subţire printre şarturi.

— Cinstea nu-i pentru noi! zise celălalt. Vor să ne înhaţe ca să prindă pe alţii.

— Dar ce-au ei cu Corina? Doar nu-i vas românesc, să-i doară că le-am tăiat axul!

— Nu de axul Corinei le pasă! Le pasă de unde au pornit toate astea! Şi-acum ce facem, frate?

Fochistul era un om de ispravă, nu-şi pierduse capul, pesemne hamalul care-i adusese aici avea cu el înţelegeri mai vechi, trainice, îi întrebă, repede, tot în şoaptă:

— Vreţi să vă predaţi? De găsit au să vă găsească, vin la sigur, n-am unde să vă ascund, decât să vă înecaţi în benzină.

— Mai bine ne înecăm în mare. Cam unde suntem?

— În dreptul Burgazului.

— Cât să fie până la coastă?

— Zece – cincisprezece mile.

— Cocean, mergi cu mine, sau vrei să te-nhaţe?

— Merg!

Unde, cum? Nici măcar nu ştia să înoate; sunt mulţi marinari care au păcatul ăsta. Dar ce putea face?

— Atunci, barca la apă!

Barca de salvare e pusă în aşa fel, ca s-o cobori într-o clipă, uşor, fără complicaţii. Tenda jos, împingi gruile, stă în văzduh, deasupra valurilor, dezlegi parâmele palancurilor şi le filezi uşurel, fără să te ajute nimeni de sus; cine ar mai avea timp să te ajute în caz de naufragiu?

— La Burgaz să mergeţi la cafeneaua Roza, să întrebaţi de

Vanciu! mai zise omul care-i veghease. Spuneţi Dubrovnik, şi-o să înţeleagă. Ţineţi tot cu vântul în stânga. Mai încolo o să vedeţi farul.

Vaporul sârbesc rămăsese în urmă, duduiau slab maşinile, creştea briza, biciuia obrazul, săreau berbecii pe de lături, începeau să behăie.

— Trage, Cocean, că ne ia naiba!

Nicio naiba! Noaptea era întunecoasă, până să ajungă torpilorul, până să abordeze, până să vadă că lipsea barca, ajungeau dedeparte; unde să-i caute?!

Dar o primejdie rămânea, mai a dracului: curând vântul de nord începu să şuiere, apoi să mugească – furtuna de la mijlocul lui august. La un timp izbucni o lumină în spate: lampa de semnalizare din vârful catargului începuse să clipească, pe urmă un reflector, departe, fulgeră noaptea.

— Cocean, ne duce vântul la dracu'!

Într-adevăr, după cum se vedeau luminile, alunecaseră mult spre sud, deşi vâsleau spre apus de se îndoiau ramele. Nici urmă de far;

doar marea, înfuriată, şi vântul, aruncându-le pachete de apă în faţă.

— Nu ţi-era frică, tovarăşe Cocoş?

— Parcă mai ştiu ce-mi era? De dârdâit dârdâiam; să-mi fi fost frig, să-mi fi fost cald? Ud până la piele eram; să fi fost năduşeală, să fi fost apă? Tot ce ştiu e că trăgeam la rame, şi icneam, golindu-mi stomacul…

— Adică aveai rău de mare?

— Păi de ce să nu am? Cu zgâlţâiala aia crezi că-i scutit cineva? Parcă îmi umblau zece şobolani în burtă, şi toţi mă râcâiau, numai că de ieşit ieşea doar pesmete cu apă!

— Şi v-aţi chinuit mult aşa?

— Păi mult: de pe la unsprezece noaptea, până a doua zi seara, la şapte. N-am ajuns la Burgaz, n-am văzut nici far, nici coastă; când s-a luminat de ziuă era numai

marea cu valuri cât casa.

Să vâsleşti, la ce-ar ajuta? Dârdâiam, aruncam apa afară din barcă şi din stomac. În barcă, înţeleg, venea pe sus, dar în stomac de unde, că nu se mai termina?!... Uite aşa ne-am chinuit, până pe la patru după-amiază; atunci am văzut pământul, o coastă de nisip joasă.

Tovarăşul Matei s-a uitat bine, de pe o creastă de val, şi-a zis: „Să ştii că n-ajungem la Burgaz; asta-i coasta turcească!” Nu mai aveam putere să ne luptăm cu valurile; ne-am legat cu parâmele de bancuri şi-am spus: „Cum ne-o fi soarta!” Am stat întinşi aşa, ca în saramură, nu mai aveam nimic în burtă, simţeam că mă sfârşesc, fără vlagă. „Încearcă să dormi! m-a sfătuit tovarăşul Matei. Păstrează-ţi puterile, nu se ştie ce ne aşteaptă!” Cum să dormi învelit în apă? Eu am un obicei prost, dorm cu gura căscată; îndată ce încercam să aţipesc, mă pomeneam izbit de un val peste faţă şi înghiţeam saramură cum înghit unii bere din halbă. Ptiu, du-te dracului! El a dormit vreo două ceasuri; şi-a pus capul pe copastie şi-a început să-i tragă la aghioase. Cum, nu ştiu – pentru mine-a rămas taină. Păi închipuiţi-vă, mă fraţilor, barca plină cu apă – de scufundat nu se scufundă, ştim, are chesoane, bună treabă! Dar să stai aşa, ca în cadă, şi să te prăvăleşti, alivanta, când pe o parte, când pe alta, gata să cazi ca din leagăn, să te smucească valurile, să-ţi spele obrazul – şi nu cum te-ar mângâia maică-ta – iar tu să dormi, ba încă să şi sforăi, să scuipi apa ca balenele, când pe nas, când pe gură, asta eu cred că-i peste înţelegerea omului! Pe la şapte seara am ajuns

— Era să zic cu bine – aşa-i obiceiul povestitorului. Marea se potolise, dar norocul era altul, că n-am nimerit în stânci, ci pe plajă, buf, buf de două ori, de trei, mă ţineam de barcă, la ce mi-aş fi dat drumul? Ca să văd cum îi vine omului când se îneacă? Mulţumesc, n-aveam ambiţia asta!

… Uite-aşa ne-am pomenit pe nisip şi ne-au luat turcii în primire, soldaţi, nimerisem în zona fortificată, spionaj, înţelegeţi, ne-au dus la o baracă, un fel de pichet, ori post de comandă, ne-au ţinut trei zile. Mâncare ne dădea, dar numai pilaf cu seu de berbec; râgâiau turcii după masă de parcă aveau cimpoaie în burtă! Ne-am certat cu ei, ne-am rugat, i-am ameninţat – degeaba.

„Cine sunteţi?” – „Marinari; iată, avem acte!” Se udaseră livretele, dar erau ale noastre. – „Ce căutaţi aici?” – Să le spui că ai naufragiat? Se află în două ceasuri, te mai faci şi de râs; un vapor e un vapor, se ştie oricând de rostul lui. Atunci? „Spioni!” – zic turcii. Şi sună telefonul, şi aleargă ştafetele… A doua zi a venit un ofiţer cu grad mare, poate colonel, nu cunosc gradele lor; avea cizme scurte şi pantaloni bufanţi, cu vipuşcă roşie, croiţi larg, să mai fi încăput în ei încă un turc, măcar sublocotenent…

— Dar ia spune drept, nea Cocoş, ceva, aşa, n-au încercat nimic, ştii, ca la turci?

— Ba mi-a dat târcoale colonelul, nu că vreau să mă fudulesc, pe tovarăşul Matei nu l-a plăcut, prea era slab şi negru, ei au altfel de gusturi. Eu eram bălan şi grăsuţ; zice turcul: „giugiuc, alb, gras, bun!” Şi ochi dulci, şi mâna pe umăr, apoi pe mijloc, aferim, aferim!

Nu-l bănuiam de nimic, ziceam că vrea percheziţie, de dreptul lui!

Însă tovarăşul Matei o dată s-a răstit la el: „Ia mâna, păgânule.

— Sictir!”

— Asta în ce limbă i-a spus?

— În româneşte, dar a înţeles turcul numaidecât.

— Va să zică, mai au şi azi asemenea obicei! Nu l-a stârpit

Atatürk?

— Ba da, dar numai la civili, iar în armată doar la

gradele mici.

Pe noi, după alte două zile de aşteptare, ne-au urcat turcii pe catâri, ne-au legat la ochi şi ne-au dus aşa până la Stambul. Acolo ne-au închis, nu la puşcărie, ne-au băgat într-un hotel împuţit, într-o cameră la etajul cel mai de sus, cu pază la uşă; pe geam nu puteam sări. Aşa ne-au ţinut aproape trei luni, plesneam de căldură, ne bătea soarele în plin, noaptea ne războiam cu ploşniţele – câte, nu vă mai spun, alt neam de ploşniţe, mai lungueţe, ca bobul de orz, numai că de trei ori pe atât… De mâncare, cumpăraţi ce poftiţi: ne dădeau la amândoi cincizeci de piaştri pe zi, ne lua paznicul halva şi lipie;

de pilaf şi de berbec eram sătui, iar pentru altceva nu ajungeau banii;

jumătate din ei trebuia să-i dăm bacşiş.

— Cui să dai bacşiş când eşti închis?

— Bunăoară, paznicului, în primul rând; aşa-i obiceiul la turci.

Am strigat noi, am cerut să ne trimită avocat, să ne spună de ce suntem învinuiţi – ioc, niciun cuvânt! După două luni am făcut greva foamei – afară începea să se lase frig, am răbdat zece zile, lasă că ne era şi lehamite de halva. Stăteam întinşi în pat toată ziua, vlăguiţi, se uitau ploşniţele la noi chiorâş – înţelegeţi, nu mai aveau sânge de supt – al dracului le-am chinuit! Şi dacă au văzut ei aşa, s-au luat cu binişorul pe lângă noi, ne-au adus ceai, pe urmă biscuiţi, portocale, grepfrut şi ne-au făgăduit că ne eliberează curând, să mâncăm, că pe urmă n-o să fim în stare să mergem pe drum. Şi ne-au eliberat pe la începutul lui noiembrie, s-au ţinut de cuvânt, ne-au dat şi actele şi câte zece lire şi ne-au spus: „Căutaţi-vă vapor şi duceţi-vă unde-o-ţi şti; până mâine la prânz să nu mai fiţi aici!” Adică terminaseră cercetările, se văzuse că nu spionam nimic, n-aveau dovezi, încolo, nu-i privea ce făcusem noi la

Constanţa, sau în alt loc.

Vapor să ne îmbarcăm n-am găsit în scurt timp, cum ne-au poruncit;

ne-am dus cu un barcaz până la Salonic, acolo am intrat într-un şantier; pe-atunci n-aveam mare pricepere, ajunsesem şi cam plăpând, m-au pus la vopsit…

— Şi tovarăşul Matei ce făcea?

— Păi… tot director, ca aici!

— Măi tovarăşe Cocoş, nu le mai înflori!

Cocoş se cam supăra când îl prindeau cu asemenea născociri;

dacă eşti ascultător bun, se cade să nu te legi de orice amănunt.

Pe care povestitor îl rabdă inima să nu pună ceva şi din închipuirea lui? Nu fapte – atunci se cheamă că nu povesteşti cinstit –, ci doar floricele, mai înviorezi oamenii, îi faci să râdă, cu bună ştiinţă, pentru asta nu te numeşti mincinos; alteori te ia gura pe dinainte, n-o poţi pedepsi pentru un cuvânt…

Ascultătorii rămâneau zgândăriţi, în ziua aceea nu mai aflau nimic, îl mustrau pe cel ce se băgase în vorbă nepoftit. Dar a doua zi, sau mai târziu, când avea iar timp, Cocoş uita necazul şi îşi relua povestirea din vechiul loc: cum au lucrat ei în şantier la

Salonic, până primăvara, când au găsit vapor şi s-au îmbarcat la maşini, unde era rostul lor. Şi-au navigat cu acel vapor englezesc numit Neptun, dar căruia englezii îi ziceau Niptn, din primăvara anului 1937, până în ’39, când s-au pomenit că merg la Dunăre, fără să-i întrebe nimeni dacă doresc sau nu. Poate istoria veche era uitată acum, se întâmpla în ţară mare balamuc, prin martie se mişcase armata, nemţii ciopârţiseră Cehoslovacia, acum voiau de la noi concesiuni, petrol, grâu, dar nu ca negustori – ca

stăpâni. Le căpătaseră ori nu, ştia guvernul, situaţia părea că s-a liniştit, linişte cu arma la picior şi cu ghiuleaua în tun. Cui să-i pese de doi fugari bănuiţi că ar fi comunişti şi că ar unelti? Aşa gândeau fugarii, necunoscând ce punea la cale guvernul român. „Dacă mai avea cineva minte din câţi ţineau soarta ţării în mâini, îşi ziceau ei, apoi atunci se cuvenea să aibă teama nemţilor, în schimb să-i îmbuneze şi să-i strângă în jur pe toţi care se numeau antifascişti”.

Era în iulie, pe la sfârşit, au mers drept la Dunăre. – „Unde, tovarăşe Cocoş?” – „Păi tocmai aici!”... Aveau de descărcat marfă, valonee, pentru tăbăcării, luată de la turci. Aici, când să manevreze ca să intre în docuri, din vina cui, a necui, s-a lovit elicea de un pilot ascuns sub apă; pilot gros de picipain, de la vechiul dig – şi s-a făcut praf elicea, pilotul nu. Ca să trimită elice de la Liverpool trece timp! Abia peste şase săptămâni a venit – pagubă mare să aştepte vaporul atât, dar se prevedeau pagube mai mari, în curând; un cargo vechi, de 2.500 tone, nu interesa pe nimeni prea mult.

Au stat în docuri tot acest timp, pe fugari nu i-a supărat nimeni, la început, dar cu primele zile din septembrie socotelile s-au cam încâlcit. Începuse războiul, nemţii îi pisau pe polonezi, stăteau pe linia Siegfried, gata să sară şi la franţuji.

— Cocean, ia fă-te încoace! îl vezi?

— Îl văd.

Era într-o seară, cam spre amurg. Matei mergea des în oraş, se întâlnea cu unii, în ascuns, era încruntat, nu povestea nimic. De două zile băgase de seamă că se ţine unul pe urmele lui, un oarecare, puteai să crezi, gură-cască prin port – dar prea căsca gura la

Neptun. Seara următoare, Matei îşi ia prietenul şi-l trage într-un colţ tăinuit.

— Cocean, noaptea asta trebuie să fug.

— Merg şi eu!

— Nici nu se cade să rămâi aici; te-ar încolţi să le spui unde m-am dus. Unde mă duc, nu trebuie să ştii; tu unul du-te acasă, adăposteşte-te acolo un timp, n-o să se ia nimeni de tine, dacă n-ai să te-arăţi prea mult.

Asta însemna să stea cuminte, la părinţi, şi să tacă mâlc… Şi-au plecat dimineaţa, pe lumină, după cumpărături, nu amândoi o dată

— Pe rând.

— Cocean, să stai acasă, cum ţi-am spus; poate într-o zi o să-ţi trimit un cuvânt. Să fii gata să-mi dai o mână de ajutor dacă o trebui!

Cocoş a făcut întocmai cum fusese povăţuit, nu s-a luat nimeni pe urmele lui; s-a dus la gară, după ce a ocolit tot oraşul, când în tramvai, când pe jos, trăgând cu ochiul în jur. S-a urcat în tren, a coborât la Bărboşi, după un ceas a plecat spre Tecuci, de-acolo la

Adjud, unde iar s-a dat jos, cu ochii în jur: nimic! Peste două-ceasuri a venit trenul lui, iar noaptea a ajuns acasă la părinţi. A rămas acolo până în 1943, era război, prin sat – bărbaţi puţini.

— Câţi ani aveai atunci, tovarăşe Cocoş?

— Fă şi dumneata socoteala: dacă azi am treizeci şi unu, doar ştii…

— Înseamnă că aveai douăzeci şi şase.

— Pesemne că atât.

— Şi cu armata cum ai făcut?

Iată o întrebare la care nimeni nu s-a gândit! Ce-o să mai răspundă Cocoş acum? Pare cam încurcat, se uită mai mult în pământ.

— Cu armata?… Păi eram scutit!

— Nu zău?! Dar cum? După câte am înţeles, la vârsta recrutării dumneata fuseşi pe drum.

— Chiar aşa, m-au dat nesupus. Dar îndată ce m-am

întors, m-am dus la Cercul de recrutare, la Bacău, şi-n două zile m-au şi scutit.

— Fugi de-aici!… Pe care motiv?

— Oi fi avut eu un motiv. Dacă nu mă credeţi, nu mai spun nimic!

Sar ceilalţi din jur:

— Spune, tovarăşe Cocoş!

Cocoş nu mai spune nimic azi: pare cam plictisit. Dar îşi reia povestirea chiar a doua zi:

— Venise anul ’943, parcă aici am ajuns. Războiul se întorsese, fugeau nemţii din Rusia cu cizmele în mâini…

Într-o noapte, prin martie, nu se topise încă zăpada pe munte, a auzit Cocoş câinele hămăind; hămăia şi în alte nopţi, dar acum parcă îi dădea presimţiri; s-a strecurat pe prispă, a tras cu urechea: câinele hămăia la gardul din fund. S-a dus, l-a liniştit.

— Care eşti acolo?

— Cocean, eu sunt!

Chiar dacă n-ar fi recunoscut glasul, cine-i mai spunea Cocean, lui? Acasă îl chema Sandu, pe vapor Timone – mărunţiş.

— Matei! Credeam că eşti închis!

— Am fost, dar sunt liber de două săptămâni.

Fugise de la Târgu-Jiu.

— Şi cu ce treabă pe aici?

— Am venit să pescuiesc păstrăvi în Trotuş!

Nu venise singur, ci cu încă trei inşi; acum aşteptau undeva, mai departe, ascunşi. Era şi Donos printre ei, îmbrăcat cu vesta de piele pe care-o mai purta şi azi în şantier – om păstrător şi chivernisit.

Fugarii căutau adăpost, nu mai mult. Dac-a văzut aşa, Cocoş n-a stat la gânduri, s-a dus cu ei în sus, pe râu, ştia unde să-i ţină ascunşi…

— Şi ce făceau acolo?

— Păi n-ai auzit? Prindeau păstrăvi în Trotuş!…

În ultimele zile însă, de când cu acea misiune delicată despre care s-a spus, Cocoş avea mai puţin chef de povestit. îl stăpânea un gând mărunt, dar nesuferit: Ilie Conţu îl rugase să-i cumpere de la

Bucureşti o sticluţă de parfum. Nimic ciudat – nu întrebi un cuvânt, nu sporovăieşti, faci treaba şi rămâi mut. Nu cumpărase în viaţa lui parfum…

Şi de-atunci, oriunde s-ar fi dus, orice-ar fi făcut, îl urmărea acel gând: pentru cine era sticluţa de parfum? Nu c-ar fi avut suflet de mahalagiu, să se bage în treburi care nu-l privesc; dar cu sufletul prefăcut într-un imens microscop, care mărea numai o imagine, aceea aleasă de el, ducând-o până la a-i acoperi întreg câmpul vizual, ba chiar mai mult, se temea că o singură fiinţă din şantier putea să inspire cuiva un asemenea gând. Sunt împrejurări când şi omul cel mai cu judecată se pomeneşte orbit; adică nu-i venea în minte altă făptură omenească în stare să inspire astfel de gest, lui

Ilie Conţu sau oricui, decât aceea pentru care şi el, să fi avut asemenea îndrăzneală, ar fi cumpărat o sticluţă de parfum…

De unde să ştie că sticluţa de parfum, comandată după multă şovăială, după multe îndoieli şi spaime, zăcea şi azi în sertarul lui

Ilie Conţu, la fund, sub toate dosarele, la locul cel mai ascuns?… Sunt oameni care, speriindu-se de o îndrăzneală nepotrivită cu firea lor, mult timp după aceea rămân la pândă să vadă dacă nu simte, dacă nu bănuieşte nimeni nimic; li se pare că stau despuiaţi în văzul lumii şi oricine le poate citi gândurile ca printr-un trup străveziu. Aşa fire de om era şi Ilie Conţu – şi-aveau să treacă

săptămâni până ce el să se reculeagă.

Cocoş, atât de frământat în acele zile, de unde să ştie că la fel se frământa şi şeful serviciului administrativ?

În ziua aceea, pe la sfârşitul lui august şi către ora trei după-amiază, administratorul intră la director să-i raporteze despre o anumită situaţie. Firicel, care fusese cu el în birou de pe la două şi jumătate, aştepta acum în anticameră, aşezat cam stângaci pe un jeaun. Secretara se uita la el pe furiş; frumuşel băiatul, şi foarte tânăr, dar nu prea avea situaţie. Şi-apoi ei nici n-ar fi putut să-i placă meseriaşii – tâmplar, mirosea a clei – păcat de ochii lui şi de frăgezimea obrazului!

Uşa de dincolo se deschise 5 Ilie Conţu scoase capul:

— Ia vino încoa, tăticule!

Firicel se ridică, bucuros să scape de ocheadele secretarei, pe care le simţea fără să le vadă.

— El e, tovarăşe director! zise administratorul, după ce închise uşa capitonată. Firicel Ion; mi-a fost ucenic…

— Îl ştiu! răspunse Matei, întinzând mâna tâmplarului. Stai jos, Ionică!

Dincolo, secretara îşi dregea obrazul, trăgând cu coada ochiului la clanţă, să vadă când ar fi să se deschidă uşa. Dar clanţa nu se mişcă până aproape de ora patru…

Era o discuţie. Matei punea întrebări, intrigat, Firicel răspundea, iar Ilie Conţu, aşezat numai pe marginea fotoliului, confirma, înclinând din cap, Administratorul şi fostul lui ucenic urmăreau chestiunea mai de mult. Prima întrebare, Matei i-o pusese lui Donos, se împlinea o săptămână de atunci:

— Tu ai văzut un barcaz care se construieşte în faţa morii

Papahagi?

— Da.

Donos nu părea surprins.

— N-ai idee al cui e? Mi se pare cam suspect; i-am zărit acolo pe Marchidan şi pe Uică…

— Ştiu. Ilie Conţu o să ne spună tot, în curând.

Acum Donos nu era aici, plecase la judeţeană de la prânz. Şi informaţiile nu le dădea Ilie Conţu; ar fi putut, dacă voia să se fudulească, dar el nu avea asemenea gând şi, pe de altă parte, i se părea mai potrivit să lase cuvântul celui care le adunase. Iată dar ce aflase tânărul tâmplar până acum: barcazul care se construieşte pe malul Dunării, în faţa morii Papahagi, este al numitului Panait Lalachi, grec cu paşaport, fost proprietar al unei fabrici de uleiuri, naţionalizată. Construcţia se face sub pavilion grecesc, ca să n-o ia statul; ce şmecherie o mai fi şi asta?! Are un motor „MZM” de

90 de cai, nou – de unde dracu’? nici nu i-au desfăcut ambalajul…

— Planurile sunt făcute de inginerul Marchidan?

— Da; am stat de vorbă cu marangozii, îl cunosc toţi, el le dă indicaţii.

— Ce legătură este între Marchidan şi acel Panait Lalachi?

— Lalachi l-a cununat; adică îi este naş.

— Se cunosc de mult?

— Da; înainte de a se duce la Politehnică, tovarăşul Marchidan a lucrat un an la el în fabrică.

— Când are să fie gata barcazul?

— În două luni, spun oamenii; eu zic trei, după cum am văzut situaţia.

— Ce legătură este între Uică şi Marchidan?

— Niciuna!

— Eşti sigur?

— Nea Matei, dacă n-o fi aşa, poţi să-mi tai capul!

Ilie Conţu se uită la tâmplar, mustrător şi alarmat:

— Cum vorbeşti tu cu tovarăşul director?!…

— Lasă, bre nea Ilie, că doar ne cunoaştem de mult!

Administratorul se bătu cu palma pe genunchi, dar Matei îl linişti, zâmbind.

— Ia, spune-mi, Ionică, dacă-i aşa, ce căuta Uică în baracă?

— Avea de luat nişte bani de la Panait Lalachi.

— Pentru ce anume?

— I-a furnizat scândură de stejar, cincisprezece metri cubi.

— De unde? Are Uică depozit de cherestea?

— Nu cred.

Ilie Conţu interveni, spumegând:

— Din şantier nu putea să scoată nici măcar o scându-vă. Sunt cu ochii pe el de la început.

— E adevărat! încuviinţă Firicel. Nu putea să scoată.

— Atunci ce credeţi dumneavoastră?

— Nu ştiu, până astăzi, răspunse administratorul. Dar am o bănuială. Ar fi bine să-l chemăm pe tovarăşul Cocoş încoace.

Cocoş fu chemat, i se cerură unele lămuriri în legătură cu fractele – scrisorile de trăsură care însoţesc vagoanele la Calea Ferată.

Nimeni nu înţelegea deocamdată ce urmăreşte Ilie Conţu; bănuiala lui rămânea enigmatică…

Tovarăşa Lenuţa intră pe uşă, fără să fie sunată. Văzând-o.

Cocoş îşi încreţi nasul.

— Tovarăşe director, începu secretara, mutându-şi cu graţie greutatea trupului de pe un picior pe altul, tovarăşul Golgota vă roagă să poftiţi la şedinţă.

— Ce şedinţă?

— Nu ştiu; dânsul a convocat tot şantierul acum, la patru!

În prima clipă, Matei se încordă şi se aspri la faţă; pe

urmă îşi aminti că, fiind sâmbătă, lucrul înceta la ora patru. Totuşi, maistrul Golgota nu-i spusese o vorbă, deşi îl văzuse toată dimineaţa.

Strânse din dinţi şi izbuti să se stăpânească.

— Bine. Duceţi-vă! Vin şi eu îndată.

Cei trei porniră spre hală, unde se adunaseră oamenii. Cocoş nu prea cunoştea regulile de astăzi; aşa o fi stat scris la carte, dar nu înţelegea cum un maistru, fie el chiar şeful, adică preşedintele sindicatului, poate să dea porunci peste capul lui Matei, cel mai mare dintre responsabili.

Intră la cazangerie, îşi făcu drum printre muncitori, nu cu dorinţa de a se arăta în faţă, ci ca să-şi găsească un loc mai convenabil, de unde să vadă tribuna. Şi-abia după ce se opri, fără să fi căutat anume acele coordonate ale spaţiului, descoperi că alături, în dreapta, era fata de la trasaj – îşi lepădase salopeta, avea fustă de doc albastră şi bluză albă, cu mâneci scurte, lăsând să i se vadă braţele, arămii şi gingaşe.

Ea întoarse capul, îi zâmbi, se trase puţin în lături, să-i facă loc, cu o bunăvoinţă care putea să te năucească, dar, oricât loc i-ar fi făcut, rămâneau tot aproape unul de altul; umerii numai că nu li se atingeau – Cocoş îi simţea căldura femeiască, dulce şi molatică, semănând cu căldura pâinii proaspete.

Se sfârşise tălăzuirea din hală, maistrul Golgota se urcă pe estradă, cu şapca dată pe spate, urmat de vreo şapte-opt inşi din comitetul de întreprindere; după ce aceştia îl încadrară, îşi dădu lui însuşi cuvântul şi începu să vorbească, în timp ce Firicel, sosit cu puţină întârziere, se urca şi el la tribună.

— Tovarăşi…

Cocoş nu mai ştia pe ce lume se află, nici nu

îndrăznea să răsufle ca nu cumva să se rupă vraja care-l învăluise; trăgea pe furiş cu ochiul în dreapta – ce fericire ar fi fost să ţină şedinţa până seara, până a doua zi dimineaţă, să nu se mai termine niciodată! Unde mai văzuse el o gură ca asta, o visase? – cu buzele îndepărtate puţin, pândind parcă, aşteptând pe cineva să i le strivească, să stoarcă din ele sucul dulce şi acid al dragostei. Şi nasul, cam scurt, părând de aceea cârn şi obraznic, în vreme ce ochii şi restul chipului ei păstra o sfială luminoasă, sfiala căprioarei care vine la pârâu să bea apă! O

avea în minte de mult, îşi dădea seama abia în clipa aceasta, când se ivise prilejul s-o privească – dar de unde? – altfel nu se putea decât c-o visase.

— Tovarăşi, zicea maistrul Golgota, cu emfaza lui cunoscută, care îi ameţea pe oameni, în două luni câte au trecut de la reorganizarea şantierului, colectivul nostru a avut primele succese, datorită îndrumării înţelepte a partidului şi devotamentului, patriotismului vostru, clasa muncitoare…

Succesele le ştiau toţi: se terminaseră cele cinci pescadoare, mergea bine reparaţia la şlepuri şi ceamuri, se construia cala şi o hală nouă pentru cazangerie, erau aproape gata cantina şi baia, muncitorii aveau de lucru fiecare; restul deocamdată doar plutea în aer.

Însă nu pentru enumerarea realizărilor se făcuse adunarea, ci pentru a se critica aspru lipsurile şi greşelile. Sfârşind deci cu partea bună, maistrul Golgota se încruntă şi îşi roti ochii asupra mulţimii, ca şi cum i-ar fi căutat pe vinovaţi, să-i prindă cu cârligul şi să-i tragă la lumină, cum face pescarul cu peştele care-i pică în undiţă.

— Dar ce folos, tovarăşi…

Primul de care se legă fu Ilie Conţu: că s-a rupt de mase, stă în birou, foloseşte maşina şantierului în scopuri

personale…

Iarăşi?! De când îl criticase Donos, Ilie Conţu nu se mai urcase în maşină… Dar nu era asta toată vina pe care Golgota i-o punea în spinare; ce-i cu porcii, cine a întocmit tabelele, după ce criteriu au fost repartizaţi oamenilor?

— După cum s-a înscris fiecare!

— Tovarăşe Conţu, nu ţi-am dat cuvântul! Ai să vorbeşti la urmă!

Da, după cum s-a înscris fiecare, dar de ce unii au căpătat porci graşi, de rasă, iar alţii nişte stârpituri care abia se ţineau pe picioare?

Uitându-şi vecina, Cocoş izbucni, indignat – el adusese porcii, el îi alesese, unul câte unul:

— Nu-i adevărat! Asta-i o minciună!

Capetele se întoarseră spre el, se auziră murmure, poate nu-l dezaproba nimeni, muncitorii îl cunoşteau şi îi arătau simpatie, totuşi îndrăzneala lui nu era prea bună.

— Dumneata să taci, că nu te-a întrebat nimeni! îl opri preşedintele, cu mânie.

Cocoş tăcu, spumegând; era prea scund ca să vadă în juru-i, dar se întrebă: „Matei n-a venit oare? Unde este, cum poate să rabde atâta nedreptate şi grosolănie?”

Matei venise, însă nu se dusese în faţă; rămăsese lângă uşa halei.

Ilie Conţu nu scăpă uşor: nu mai înţelegea nimic, îi venea ameţeală. Lemnele după ce criterii se împart oamenilor? Cooperativa de ce nu merge bine?

— Ce, nouă ne trebuie fulare şi pantofi de damă? Acadele, rahat şi alte zaharicale? Scobitori, muştar şi compot de pere?…

Stofă groasă, tovarăşe Conţu! Bocanci, americă, să-şi facă muncitorul cămaşă şi izmene. Ulei, cartofi, zahăr, conserve de carne, nu delicatese, că nu-i boier nimeni!…

Aşa de tare fu mustrarea şi-atât de convingătoare,

încât Ilie

Conţu, încredinţat că purta toate vinile, se urcă spăsit la tribună şi îşi făcu o autocritică usturătoare, făgăduind la urmă că de azi înainte se va strădui să meargă treburile bine…

Fură beşteliţi şi alţii, cu aceeaşi asprime. De pildă inginerul

Dutchievici, învinovăţit că îşi dă aere, că nu se uită la nimeni – rămăşiţe de boierie. Dutchievici însă lipsea, nu avu cum să-şi recunoască greşelile, era bolnav, avea scutire medicală câteva zile. Maistrul Golgota ştia că lipseşte, ar fi putut să-şi amâne mustrările…

— Tovarăşi! reîncepu el, cu o forţă nouă, când toţi credeau că obosise de atâta răfuială. A mai rămas un caz, pe care îl socotesc cel mai grav, şi tocmai de aceea l-am lăsat la urmă. E vorba de înăbuşirea criticii, tovarăşi. Partidul ne învaţă pe toţi, de la mic la mare, că fără critică şi autocritică batem pasul în loc, ne amăgim unii pe alţii, ne autoliniştim, ne înfumurăm şi atât aşteaptă duşmanul dinăuntru şi dinafară.

Făcu o pauză, mai apăsătoare decât vorbele spuse până acuma, apoi se opri cu ochii la Cocoş, care se descoperise singur mai adineauri; altfel nu l-ar fi văzut în mulţime. Lângă el era fetişcana aia care îl lovise cu furchetul peste mână; avea şi cu ea o răfuială, dar azi o cruţase, ca s-o încolţească altă dată, mai bine.

— Prin urmare ştim cu toţii rostul criticii, tovarăşi! De aceea mă miră că tocmai tovarăşii puşi de partid să lumineze mintea muncitorilor înăbuşă critica fără ruşine. Este în mijlocul nostru un tovarăş, am să-i spun îndată numele, nu ştiu de cine adus, şi de unde, despre care aud că ar face treabă bună. Să facă treabă i-o datorie, tovarăşi, degeaba aşteaptă laude tovarăşul cu pricina. Dar acest

tovarăş, tovarăşi, sfidează pe toată lumea; acum l-aţi aflat, nu mai e nevoie să spun cum îl cheamă. Nici nu-l întreb de ce umblă în şantier, în plin miez al verii, cu mănuşi de piele pe mână, ca Năsturaş, bunăoară, pe care ştiţi bine că l-a alungat poporul.

Ana Odeta îşi îndreptă privirile asupra vecinului; avea şi acum mănuşile pe mână. îl văzu făcându-se roşu, apoi palid, ca oamenii care leşină 5 i se păru că nici nu mai respiră.

— Tovarăşi, continuă vorbitorul, mâna muncitorului e aspră şi murdară, dar el o poartă fără ruşine în văzul lumii, fie că e murdară de ulei sau de cărbune, fie de indigo sau de cerneală, fiindcă tot muncitori şi tot tovarăşi sunt şi cei care lucrează la cazangerie cu ciocanul, şi cei din birouri. Vă închipuiţi că fiecare se uită nedumerit când vede în mijlocul nostru pe unul care se poartă ca boierii. Cineva a socotit cu cale să critice acest obicei nesănătos şi a pus la gazeta de perete o caricatură, care cu siguranţă ar fi dat roade bune, dacă altcineva n-ar fi intervenit să fie scoasă peste câteva ore.

Oamenii se uitară unii la alţii, începură să-şi pună întrebări, în şoaptă – se simţi tălăzuire şi murmure. Matei îşi făcu loc pe lângă perete, apropiindu-se de tribună; în tulburarea adunării nu-l băgă nimeni în seamă; toţi aşteptau clipa următoare, pe care o presimţeau încărcată de fulgere şi furtună.

— Acel care a înăbuşit critica, tovarăşi, deşi datoria lui era să o susţină, este chiar tovarăşul Donos, al cărui rol şi-a cărui menire o cunoaşteţi prea bine. De-aceea, fapta lui mă miră cu atât mai mult.

Dar şi mai mult mă miră că tovarăşul Donos n-a binevoit să ia parte la această adunare…

— Sunt aici, tovarăşe Golgota!

Glasul slab, pornit de după tribună, nu-l auziră decât

cei din primele rânduri. Nu-l auzi nici Matei; în schimb, în clipa următoare îl văzu pe Donos urcând şovăitor scara din spate şi arătându-se lumii.

Faţa maistrului Golgota se făcu ruginie, pe cât de palidă era a sudorului. Vru să spună un cuvânt, dar surpriza îl amuţise, şi pocni sec din măsele.

Donos se opri la un capăt al mesei, de care se sprijini-uşor cu o mână, în vreme ce cu mâna cealaltă îşi pipăia, într-un gest reflex, tâmpla, cu o grimasă în colţul gurii.

— Vă rog să mă iertaţi că n-am fost aici de la început, spuse, cu un glas mai slab decât totdeauna. Nu e vina mea; lipsesc din şantier de la ora unsprezece; am fost chemat la judeţeană şi nu m-a anunţat nimeni.

Adevărul este că până la ora trei nu se ştiuse nimic de această adunare; maistrul Golgota o convocase cam târziu, dar avusese grijă să fie vestiţi toţi muncitorii şi funcţionarii din birouri.

— Nu ştiu ce s-a discutat mai înainte, continuă Donos. Noroc că am sosit la vreme ca să aud ceea ce mă privea pe mine.

Se întorsese la patru şi jumătate, aflase de la poartă că oamenii sunt adunaţi la cazangerie şi se strecurase înăuntru mai adineaori, prin uşiţa din fundul halei.

— Am auzit învinuirea care mi se aduce, relua, repetând reflex mişcarea mâinii şi grimasa din colţul gurii. Mă miră că într-o lună de zile tovarăşul Golgota nu mi-a spus nimic, mă miră mai ales că nu a deschis gura la nicio şedinţă de partid, şi de atunci au fost trei până acum. Dar să trecem peste asta! Nu neg, eu l-am rugat pe tovarăşul Măcărescu să scoată caricatura. Nu neg nici că tovarăşul

Cocoş îmi este prieten de multă vreme. Însă nu asta-i cauza pentru care am intervenit. Acea caricatură nu-şi

avea rostul, era o batjocură nemeritată!

În mulţime se auziră murmure, proteste înăbuşite, spuse cu jumătate de gură; argumentaţia era şubredă, neconcludentă – învinuirea adusă de maistrul Golgota apărea mai evidentă acuma… Dându-şi seama că nu convinsese pe nimeni, Donos încercă să continue, dar tocmai atunci, de jos, izbucni glasul directorului, cu un timbru atât de neobişnuit, încât în prima clipă nu-l recunoscu nimeni:

— Tovarăşe Donos, termină!

Ştia că Donos nu o duce bine cu sănătatea, şi acum ar fi putut să observe oricine; avea dese dureri de cap în ultima vreme, deşi nu se plângea nimănuia, ameţea dimineaţa, când voia să se scoale;

vechea boală de iradiaţiune, de care suferise cu ani în urmă, îşi arăta la răstimpuri urmările…

Întâi se făcu linişte, apoi murmurele reîncepură, întinzându-se peste toată mulţimea. Trinitatea îşi dezvăluia legăturile în văzul lumii!

Atunci se stârni mişcare în mijlocul halei, rândurile se unduiră, ca pământul sub care lucrează cârtiţa galeria ei subterană. Roşu la faţă, gâfâind, icnind, dând cu coatele, călcând pe picioarele oamenilor, Cocoş îşi făcea drum la lumină. Când ajunse lângă tribună.

Matei îi apucă mâna.

— Stai aici!

El se smuci, fără să răspundă, şi din câţiva paşi fu sus, în faţa mulţimii. Îndată murmurele şi rumoarea se liniştiră; vinovatul avea cuvântul, să-şi facă autocritica, după cuviinţă, să-şi ceară iertare.

Dar Cocoş nu spuse nimic, rămase împietrit lângă masă, închise ochii, înghiţi în silă, îi deschise din nou, mai mari decât le era măsura.

— Tovarăşe Golgota, strigă Matei, cu acelaşi glas necunoscut de nimeni, termină odată cu comedia asta!

— Care comedie?

Murmurele reîncepură mai tare; se desluşeau şi glasuri:

— Vrem să auzim ce spune!

Cocoş nu spuse nimic; îşi lepădă cu vechea lui mişcare dibace mănuşa din mâna dreaptă şi o aruncă pe masa de la tribună. Mâna se văzu, mai albă decât braţul ars de soare o vară întreagă. După o ezitare, apucă hotărât cu dreapta mănuşa cealaltă, vru s-o smulgă, dar mănuşa nu ieşea uşor, părea legată cu un şiret de încheietură.

Era un zbucium în el, se vedea după cum îi tremura bărbia. Renunţă – întinse braţul şi zise, cu revoltă şi cu amărăciune:

— Ce să v-arăt?... Că-mi lipsesc patru degete de la mână?

Rămase nemişcat în faţa mulţimii – şi din sutele de ochi care îl priveau, nu-i stârneau durere decât ochii unei fiinţe, ochi verzi cu ineluşe de aur; îi ştia de altă dată? – nu, îi visase de bună seamă!

Nu mai mişca nimic în hală; mulţimea era mută şi apăsată de stânjenire. Doar unul din oamenii de la tribună, din comitetul de întreprindere – Cocoş nu ştia cum îl cheamă, era un bătrânel vioi, alb la păr, negru la sprâncene – se aplecă spre el şi-l întrebă, cu sfială:

— Din război, tovarăşe?

— Nu, din altă vreme, de ce să mă laud?! răspunse Cocoş, luându-şi mănuşa în mână.

Apoi se apropie de maistrul Golgota, şi, dându-şi capul pe spate, îl privi bine. Maistrul era fâstâcit, nu-şi mai putea aduna minţile să spună o vorbă, să iasă din această situaţie venită ca la teatru, fără s-o fi bănuit nimeni. Simţea că, în liniştea stânjenit Oare a halei, oamenii îl

dezaprobau cu asprime, şi poate nu lipsea decât un început ca unii să-l şi huiduiască, deşi el nu-şi găsea nicio vină; îşi făcuse doar datoria!

Cocoş se uită la el în tăcere; fiind cu spatele la oameni nu putea nimeni să-i vadă privirea; dar aşa cum stăteau, faţă în faţă, disproporţionaţi ca măsură, parcă nu el, ci maistrul Golgota îţi făcea milă. Pe urmă Cocoş se trase într-o parte şi porni liniştit spre scară.

Mâna stângă şi-o băgase în buzunar, cu vechea lui degajare. Deodată însă, la jumătatea drumului, se opri şi se întoarse cu faţa spre lume.

Chipul lui, redevenit hazliu, cum îl avea întotdeauna, nu trăda prin nimic durerea din inimă.

— Eu, după cum ştiţi, zise, adresându-se oamenilor care stăteau tăcuţi, ca la înmormântare, mă ocup acum cu fierul şi cu tabla, dar îmi bag nasul şi pe la cantină. Fiindcă tot suntem adunaţi aici, v-aş ruga să-mi spuneţi dacă vă place mâncarea.

Nu răspunse nimeni. Cocoş clătină din cap şi adăugă, mustrător, cu o tristeţe hazlie:

— Îmi faceţi greutăţi în muncă!

În faţa scării mai zise, ca pentru sine:

— Hai, Margareta!

Vorbă fără înţeles, auzită şi-n alte zile. Apoi coborî de la tribună, trecu printre oamenii care se dădeau tăcuţi la o parte, şi ieşi din hală, cu mâna stângă în buzunar, cu dreapta bălăbănindu-se parcă dezarticulată din umăr.

— Am terminat, tovarăşi! vibra în urma lui glasul maistrului

Golgota. Puteţi să plecaţi acasă!

Într-un minut, îşi recăpătase stăpânirea de sine, era iar sigur de el, ca la începutul şedinţei. „Un om straşnic!” – cum spusese

Kreis odată, în primele zile.

Când ieşiră, oamenii nu-l mai văzură pe Cocoş; parcă îl înghiţise pământul sau Dunărea. Nu-l găsi nici Matei, nicăierea, deşi îi căuta urma. Dar el nu era prea departe; se dusese la capătul calei, trecuse printre sârme şi se aşezase sub o salcie din marginea apei.

Şi-acolo rămase, singur şi tăcut, până se lăsă noaptea în juru-i.

Kra a doua duminică din septembrie – abia acum izbuti Matei să-şi găsească ziua aceea făgăduită mai demult, ca să meargă la pescuit în baltă. Până azi nu avusese timp, sau tihnă, de zece zile începuse montajul şlepurilor pe cală, toate aveau tablele fundului înşirate, se montaseră peste ele coastele şi varangele, începuse nituitul, ciocanele pneumatice pârâiau ca mitraliera, şi încordarea multora în aceste zile nu era mai mică decât dacă s-ar fi aflat pe un câmp de luptă, în bătaia gloanţelor.

Duminică dimineaţa, liniştea de pe cală i se părea nefirească, îi dădea un simţământ de nelinişte şi tristeţe; un moment se temu că niciodată nu vor mai începe rafalele ciocanelor pneumatice. De ce încetase focul astăzi? A, da, oamenii aveau nevoie de odihnă – şi el trebuia să se odihnească. Donos plecase la Bucureşti, la meci, în loc să-şi ia concediu, să se ducă o lună la munte, să se îngrijească, după cum îl sfătuiau medicii. Ce odihnă mai însemna pentru el duminica? Patru ore în tren la dus, patru la întoarcere, şi patru pe stadion, urlând, desigur, ca toţi spectatorii cu patimă…

Dar restul oamenilor unde erau, ce puteau face astăzi? E ziua familiei, da, se adună toţi, părinţi, copii, uită de şantier. Trebuia să uite şi el. Cocoş îl aştepta jos, încărca în barcă ustensile de bucătărie şi coşuri cu de-ale gurii – calorii variate! Răsărise soarele de un ceas, peste baltă mai pluteau aburii nopţii, încă nerisipiţi… Dar

Marchidan ce căuta aici? îl zări de sus, pierdut printre tachelaje, ca şi cum s-ar fi mişcat pe fundul unei ape care-i ajungea până la gât. Se oprea din loc în loc, se apleca, privea pe dedesubt; atunci nu-l mai zărea un timp, pe urmă inginerul se ridica, nota ceva într-un carnet

— Măsuri de luat pentru a doua zi.

Contractase o rezervă aproape repulsivă pentru el în ultimul timp; acum zelul lui care îl cucerise la început îl stânjenea; îi venea să coboare şi să-i spună: „Termină, mai du-te şi acasă, e duminică!”

Îl indispunea chiar fizionomia lui, fruntea fără nicio cută, ochii apoşi, obrazul rotund şi lipsit de culori, gâtul scurt, trupul îndesat, mersul ca de om primitiv, cu dosul târându-se pe pământ, cum ar fi alunecat pe un povârniş. îl scârbea îmbrăcămintea lustruită şi cârpită de nenumărate ori, aproape de cerşetor, şi se întreba ce rezerve putea să aibă în suflet un asemenea om, ca să cânte la vioară aşa de frumos?

Şi totuşi îşi dădea seama că Marchidan reprezenta un pion însemnat pentru şantier. Cum spusese Dutchievici mai demult, lipsa lui într-o zi, acum, când el coordona producţia tuturor atelierelor, adunând-o pe cală şi punând-o sistematic în formele ei de viitor, ar fi creat haos la început, şi cine ştie cât timp s-ar fi cerut până ce altul

— Cine? – să ia frânele în mâini.

Un moment avu gândul să se ducă la el – oricum, îi era unul din colaboratorii cei mai buni – dar pe urmă renunţă – se simţea obosit, hotărâse să uite grijile şantierului măcar o duminică.

Înainte de a coborî, mai privi o dată cala, în lung, acest pământ despre care se ştia că e nestabil. Cu toate sondajele şi expertiza oamenilor pricepuţi, unii încă spuneau că primejdia poate să apară oricând; mai bine era să nu se fi pus niciun vas în plus, să se fi demontat cele

patru şlepuri începute de mult!... Dar aşa, nimic n-ar fi justificat transformările şi construcţiile care se făceau acum; fără şlepurile de jos, şantierul ar fi murit... Şi în dimineaţa aceasta, când lucrul era pornit, când nimeni nu mai putea da înapoi, pe Matei îl apăsa gândul că până la capătul aşteptării mai rămâneau încă zece luni, că între timp apele puteau să roadă pe dedesubt... I se părea că toate cele zece şlepuri se sprijină nu pe pământ, ci pe umerii săi

— Şi se simţea obosit.

Cocoş îl întâmpină cam posomorât; de la un timp uita adesea să fie hazliu.

— Ce ai, Cocean? Ţi s-au înecat corăbiile de arăţi aşa cătrănit?

— Alea mi s-au înecat de mult... Urcă ici!

— Lasă-mă să vâslesc eu.

— Bucuros! Să fac şi eu pe boierul măcar într-o zi!

Se aşeză pe bancul de la pupa, dar cu toată dorinţa lui de a se lăfăi, părea un boier cam destrămat şi destul de trist.

— Cred că n-ai uitat să tragi la rame! zise, în timp ce tovarăşul său împingea barca pe apă, cu o mişcare de om priceput. N-o să mă răstorni tocmai acum, când mi-am pus haine noi!

Nu erau haine noi – tot costumul de dril, pe care însă îl spălase şi-l dăduse la călcat în ajun.

— Te-am răsturnat vreodată?

— Nu, dar atunci erai deprins.

— Nu cumva mă pizmuieşti c-am ajuns director aici?!

— Ferească Dumnezeu! Numai că ar trebui să faci şi ceva mişcare din când în când.

— M-ai văzut tu stând?

— Aia nu-i mişcare!

— Atunci ce-i?

— Nu ştiu cum se cheamă; au doctorii un nume, am auzit că din asta poţi să ajungi şi la balamuc.

Pe Matei vorba îl nemulţumi, dar îşi puse frâu; şi Donos îi spusese la fel deunăzi: „ITai cu mine la meci, mai ieşi de aici, altfel curând n-o să mai fi bun de nimic”. Se simţea stăpân pe gândurile şi pe gesturile lui, nu-şi amintea să fi luat hotărâri pripite, pe care să le regrete a doua zi. Socotea că are un echilibru statornic – dar mai ştii? Poate unii îl vedeau cu alţi ochi! Se uită la Cocoş stăruitor.

Da, într-adevăr, azi se simţea obosit.

— Spune tot ce ai de spus.

— Ce să spun?

— Ce ai în gând!

Cocoş se înroşi. I se citea oare pe chip ce avea el în gând? zise, cu ochii în jos:

— Mă cam perpelesc de la un timp.

Simţea privirea lui Matei lovindu-l în fruntea sub care avea gândul ascuns. I-l citise! Altfel de ce l-ar fi iscodit?

— De ce te perpeleşti?

Nu era glas de duhovnic; cum să-i spui? Ridică ochii, se sperie, îi coborî iar, tăcu, apoi îşi luă inima în dinţi:

— Iată ce-i: am păţit-o rău de tot! îmi place o fată, asta-i, m-am prins; altceva ce să-ţi spun?

Glasul lui Matei nu se îmblânzi, dimpotrivă, se făcu mai aspru, mai nervos, mai rău, ca şi când n-ar fi fost prieteni de mult.

— Nu ocoli! Ce-ai vrut să spui?

Adică să nu-i fi citit în gând? Cocoş ridică ochii, îi mai trecuse spaima, era nedumerit.

— Asta am vrut să spun.

— Minţi! La ce te gândeai când ai pomenit de balamuc? Crezi că nu sunt în toată firea, purtarea mea dă de bănuit?

— Nu! Am spus o vorbă… Socoteam că ar fi bine să te mai odihneşti din când în când.

— Ai trăncănit cu Donos pe seama mea?

— Nu.

— Dar v-aţi potrivit la gând!… Ia să mă lăsaţi în pace, că nu sunt copil mic!

Erau aproape de malul celălalt, curentul îi ducea la vale, şantierul se vedea în urmă, cu cala luminată de soare; plutea o pâclă deasupra, ca un val al uitării. Da, era duminică şi hotărâse să meargă în baltă, să uite restul; şi totuşi îl urmăreau gânduri apăsătoare, altfel nu şi-ar fi repezit însoţitorul.

Aşa cum trăgea la vâsle, cu faţa în urmă, şantierul îi rămânea în câmpul privirii şi n-ar fi putut să uite de el, decât dacă s-ar fi legat la ochi.

Pe malul din faţă, şlepurile reparate puneau o pată roşie, imensă, adăugând peisajului pustiu, de baltă, o notă neverosimilă. Şase din ele erau gata, li se vopsea bordajul şi cala – putea începe lansarea peste o săptămână. Angajase o sută de hamali din port şi din docuri şi le pusese pensula în mână; nu le prea plăcea disciplina, erau deprinşi să stea tolăniţi prin ţărână, să muncească o zi, iar câştigul să le ajungă toată săptămâna. Dar era sigur că au să se deprindă, au să-şi recapete demnitatea umană, au să uite timpul când umblau pe chei ca haimanalele – şi peste o lună, când le expira contractul, au să ceară singuri prelungirea, să intre în rând cu ceilalţi muncitori ai şantierului.

— Ţine mai la stânga! îl îndemnă Cocoş, văzându-l că nu-şi mai lua privirea din urmă.

Mergeau acum pe lângă mal, să caute o gârlă; apele scăzuseră, gârlele se vedeau uscate, cu mâlul crăpat; dincolo, în baltă, se zbătea peştele, fără ieşire, ca într-un năvod uriaş. Matei întoarse capul;

la douăzeci de metri văzu etrava unui şlep, boantă, lăţindu-se pe apă. Cârmi la vreme, ca s-o ocolească, şi luă drumul de-a lungul bordajului. Erau trei şlepuri la ancoră, în şir, unul după altul.

— Ce-o fi cu astea aici, Cocoş? Nu cumva ni le-or aduce nouă, la reparaţie?

— Fii pe pace! Sunt ale sefenedeului; zac de multă vreme aşa;

şi-au să mai zacă.

Nu le văzuse până astăzi. Nu vedea nimic decât cala şi cazangeria, pierduse obiceiul de a privi lumea, nu vedea apele Dunării, nu vedea când apune soarele, nici când răsare luna. Poate Cocoş avea dreptate, îl repezise cu o asprime nemeritată; întoarse capul spre el şi-l văzu deodată înroşindu-se, ca şi cum i-ar fi aruncat cineva în obraz o găleată cu minium de plumb, vopseaua vapoarelor. Fără să vrea îi urmări privirea; intraseră în umbra şlepurilor, treceau aşa de aproape, că vâsla putea atinge bordajul. Pe scara unuia din ele cobora o fată, pe care o recunoscu, dar cu o clipă de întârziere. Apariţia ei, neaşteptată, îl tulbură atât de tare, încât nu observă tulburarea prietenului din barcă. S-ar fi aşteptat s-o întâlnească oriunde, la această oră a dimineţii, numai nu pe un şlep, în mijlocul Dunării, coborând într-o barcă. Barca se desprindea acum de scară, ieşea din umbră, ramele ude sclipiră în lumina soarelui 5 trecea dincolo, spre vadul Chelarului, de unde plecase într-o seară. Deci acesta fusese drumul ei, îl ştia acum – şi rămânea totuşi o taină.

— Cocoş, tu nu prea te uiţi la fete! A trecut una pe lângă tine!

— Am văzut-o…

— Dar nu ştii cine-i!

— Ba da.

Ştia mai multe Cocoş: şi câţi ani are, şi cum îi sunt ochii şi nasul, şi gura, dar nu putea spune.

— Ce caută ea pe şlep în zorii zilei?

— Aici locuieşte!

Matei lăsă ramele.

— Nu se poate!

Casa ei era alta, o văzuse, pândise acolo din umbră.

— Ba uite că se poate! stărui Cocoş, căzând victimă dorinţei lui de a vorbi despre ce-i ardea inima.

Spuse deci tot ce ştia – şi fiecare vorbă parcă îi aducea mai aproape câte ceva din făptura celei care îl fermecase. Iar însoţitorului său, aceste binecuvântate informaţii îi luau de pe inimă un val greu de ceaţă. Cerul curat i se păru deodată şi mai albastru, Dunărea mai luminoasă, dimineaţa mai caldă, pescăruşii de baltă căpătară în chip miraculos pene colorate, ca nişte păsări măiestre; nu, erau culorile curcubeului, pe care le trezea soarele în bura de apă risipită în jur de bătaia aripilor. Şi-n fata aceea, care acum i se arăta altfel, i se părea că regăseşte o iubită credincioasă; nu trecuse cu barca dincolo fiindcă o aştepta altul – se ducea acasă!…

— Dar tu de unde ştii toate astea?

Pe cât de roşu fusese mai adineauri Cocoş, pe atât de alb se făcu la faţă… Nu se văzu; soarele îi ardea obrazul. Tăcu şi rămase ţeapăn, cu gura căscată. Nu-şi dădea seama cum începuse, cum se trădase.

Acum trebuia să se apere, mai îndârjit decât dacă i-ar fi fost în primejdie viaţa.

— Sunt prieten cu căpitanul Mihalis! bâigui, găsind scăparea pe neaşteptate.

Nu minţea; era prieten cu căpitanul Mihalis, dar nu de multă vreme, îl cunoscuse abia de o lună, intrase în vorbă cu el, într-o seară când trecea pe lângă şlep cu

barca; ştia că fata era dusă la spital, îi cunoştea paşii, altfel nu s-ar fi apropiat, de teamă că ea ar fi putut să-i citească gândul pe faţă. E altceva să te adresezi bărbatului:

— Iasso, căpitane!…

Cârmaciul nu-l recunoscuse, nu bănuia că el îi adusese nepoata cu barca atunci, prima dată…

Aşa începuse prietenia. Şi oricât ar fi fost de ursuz unchiul Anei

Odeta, cu oricâte necazuri, se bucura să mai audă uneori o vorbă omenească în preajmă. Când nu era plecat în delegaţie, Cocoş venea mai în fiecare seară, pe la şase şi jumătate, îi ajuta să pompeze apa din cală, îi aducea tutun să-şi umple luleaua, chiar şi câte o sticluţă de rachiu, câteodată…

Pe la opt, când cădea seara, pleca, ştiind că fata trebuie să se întoarcă. Ar fi vrut s-o vadă altfel decât la şantier, unde totdeauna avea treabă şi nu-şi pierdea timpul aruncând priviri oamenilor; s-o vadă la ea acasă, pieptănându-şi părul, pregătind masa. Dar gândul că se va pomeni cu ea faţă în faţă, se va înroşi, nu va şti să vorbească, îl umplea de groază, pe el care fusese atât de îndrăzneţ prima dată…

În această duminică aşa de frumoasă şi făgăduind să fie caldă ca o zi de august, se mulţumea să poată vorbi despre ea, fără să se destăinuiască, nefăcând decât să răspundă la întrebările altuia. Spuse deci că era prieten cu căpitanul Mihalis – de mult? – a, da, de multişor! – diminutiv vag, pentru a evita precizările… Că acest căpitan Mihalis, om de mare omenie, avea o nevastă, nu atât bătrână cât năruită, numindu-se Penelopa, fără să fie grecoaică, şi de-aici i se zicea Pepa – numai în familie, iar fata, pe care o iubeau cu o dragoste înţelegătoare şi calmă, le era nepoată, tatăl ei fusese frate cu bătrâna, aflată la

spital astăzi, fără speranţe…

Acolo se ducea fata adineaori, cum se dusese şi în seara când

Matei o întâlnise în poarta spitalului. Se limpezise întreg misterul

— Atunci ea plecase pe Dunăre, fiindcă acolo îşi avea casă, se dusese ca fetele cuminţi să doarmă sub acoperişul familiei. Şi el avu încă o dată, mai viu, simţământul că ea îi era o iubită veche şi credincioasă…

Simţi abia acum liniştea pe care venise s-o caute în baltă, uită de şantier, îi pieri din urechi pârâitul ciocanelor pneumatice.

— Cocean, ai avut o idee grozavă!

Care idee? Să meargă la pescuit, sau să-i spună câte ştia despre fată?

Tocmai dincolo de Agenţie găsiră o gârlă cu destulă apă – era un canal îngust, prin care abia putea trece barca. Îndată, Dunărea rămase în urmă, sălciile îi acoperiră, pieri portul şi oraşul, şi orice amintire tumultuoasă; mergeau ca pe o potecă bătută doar de jivine, într-o pădure neexplorată, acoperiţi de-o linişte pe care pământul nu putuse s-o aibă decât înainte de a se fi născut viaţa.

După multe cotituri, fiecare părând că va dezvălui altă taină, ajunseră într-un lac circular, mărginit de sălcii scorburoase; apa, răsfrângând culoarea verde a copacilor, părea o pajişte ondulată – şi erau flori, ca pe orice pajişte, iar deasupra plutea o boare umedă, dar caldă, şi o linişte miraculoasă.

Matei zise, încă o dată:

— Cocean, ai avut o idee grozavă!

Străbătură apele navigând printre nuferi care pluteau ca un cortegiu gingaş de fete – Ofelii blonde, înecate…

Unde se sfârşea lacul, începeau alte drumuri misterioase; o puzderie de gârle se strecura printre sălcii, de parcă ar fi fost rădăcinile acestora, lichefiate, şi după o altă rătăcire lungă la umbra copacilor, în faţă se desfăşură deodată balta.

Lacul lăsat în urmă amintea parcurile, te aşteptai să răsară de undeva bărci, cu echipaje romantice; aici în schimb apa se înfăţişa pustie, nesfârşită şi, în nemişcarea ei, sălbatică. Se întindea, albită de soare, până la zarea pâcloasă pe care o închidea un lanţ de coline.

Cocoş, organizatorul acestei expediţii măiestre, îşi expuse programul:

— Matei, eu zic să ne oprim pe grindul de colo; tu te vei îndeletnici cu pescuitul, iar eu voi pregăti masa.

— Dar ca să pregăteşti masa, trebuie să prindem mai întâi peştele. Nu-ţi închipui c-am să mănânc salam, în baltă!

— Asta ar fi chiar o ruşine! Peşte vei prinde pentru plăcerea personală, cel trebuitor bucatelor am să-l iau din altă parte. Ia, fii bun şi trage niţel mai la dreapta!

Într-adevăr, în dreapta acelui grind unde hotărâseră să poposească, se vedea o linie de năvoade, în lungul cărora aluneca o luntre de pescari. O acostară, şi în schimbul unei sticle de votcă, Cocoş primi două găleţi de peşte, soiuri amestecate, din care nu lipsea nici plătica, nici crapul.

Pe tot grindul creştea o singură salcie, în marginea apei. Restul pământului era năpădit de buruieni înalte, plante deprinse să trăiască şi pe uscat şi-n apă, împăcându-se cu soarta acestor locuri, jumătate de an inundate.

Îndată Cocoş îşi coborî din barcă ustensilele numeroase: ceaun, pirostrii, coşuri cu legume, condimente, pâine şi toate cele de pus pe faţa de masă, plus două

clondire, pe care le ascunse la umbră, mulţumindu-se ca băutura să capete o temperatură cât de cât acceptabilă, dat fiind că nu putuse aduce şi gheaţă. În schimb, nu-i lipsea nimic din toate celelalte trebuincioase – descărcă până şi un braţ de lemne; ştia că s-ar fi descurcat mai greu cu găteaja de salcie. Pe urmă se dezbrăcă până la brâu, îşi scoase mănuşa din dreapta şi se puse pe treabă, folosindu-se în totul, cu o deprindere uluitoare, numai de mâna aceasta.

Era ceasul zece şi jumătate. Se auzi pe fluviu un fluier de vapor, dar parcă venea dintr-o lume tare îndepărtată.

Scutit de corvoadă, Matei primi încă o dată îndemnul să se ducă pe apă, să arunce undiţa dacă pofteşte, dacă nu, să doarmă, sau să se scalde; într-un cuvânt, Cocoş dorea să fie lăsat în pace.

Ascultându-i porunca, însoţitorul său se dezbrăcă şi el până la brâu şi porni cu barca. Când fu destul de departe, părăsi ramele şi se lăsă în voia apei dar apa era nemişcată, nu adia nici vântul – singurul element al naturii care se arăta vajnic era soarele, arzând spre amiaza aceasta dinaintea toamnei ca şi când ar fi fost vară întreagă.

Apa aici era limpede ca a izvoarelor; lunga ei nemişcare făcea să se aşeze pe fund mâlul Dunării, dar mica adâncime şi răgăliile nu-l îndemnau să se scalde. Aruncă vreo patru undiţe în borduri, apoi, în loc să le vegheze, după datoria pescarului, se întinse pe fundul bărcii, cu faţa la soare.

Era prima lui clipă de linişte deplină, după ani şi ani de zile.

Tăcerea şi tihna aparţineau parcă altei vârste a lumii. Şi dăruindu-se toropirii, fără să-şi cerceteze cu putere de disecţie inima, chipul fetei, aşa cum o văzuse acum câteva

ore, îi trezea o mulţumire calmă şi profundă, învecinată cu fericirea. Deci asta era taina care îl chinuise unele zile! O judecase nedrept şi o învinuise, adesea închipuirea lui o coborâse în tină, socotind-o dezmăţată, prefăcută şi fără ruşine.

Iar acum i se înfăţişa în adevărata lumină, aşa cum ar fi dorit-o dacă ar fi stat în puterea lui să-i dea altă plăsmuire.

Un peşte sări din apă, alături – fu singurul zgomot care tulbură firea; dinspre grind se ridica fum, venea până aici mirosul vetrei, acelaşi ca la începutul lumii; când se opreşte, omul caută apă, apoi aprinde focul, gesturi desprinse din veşnicie…

I se păru că o barcă se apropie, fără să vâslească nimeni, fără să

O tragă lebăda albă din legende. Şi când barca fu aproape, o umbră

I se aşeză pe faţă, neoprind totuşi puterea vie a soarelui. Şi-acea umbră, mişcându-se cu graţia tulpinilor de nuferi, se aplecă asupră-i, în aer, şi parcă totuşi înotând prin apă, sau printr-un element necunoscut al naturii. Simţi un obraz răcoros şi proaspăt ca briza marină lipindu-se de obrazul lui, pe care-l ardea soarele, şi din atingerea dulce, fierbinte, ameţitoare, bucuria îi cuprinse trupul şi inima…

Cu această senzaţie, care dacă se mai prelungea câteva clipe ajungea la înăbuşire, sări în picioare.

Cocoş îl striga de sub salcie şi-i făcea semne.

Privi buimac apa pustie; poate adormise o clipă – nu era nicio barcă alături, numai sălciile, în zare. Grindul părea o corabie naufragiată, plutind pe o coastă, destinată să rămână aşa de-a pururi, fără a fi cu putinţă să primească ajutor din vreun colţ al lumii – şi prietenul său, naufragiatul, părea condamnat să facă semne toată viaţa

vapoarelor, dar să nu-i vină în ajutor niciunul.

Fusese un vis nelimpede, o amăgire – acum se vedea singur – materială, din toate senzaţiile rămânea o uşoară durere în inimă, îşi duse mâna la piept, era acolo un cuţitaş, îl înţepa la fiecare pulsaţie, o urmă veche de glonţ, care uneori încerca să învie.

Se întoarse fără să strângă undiţele – nu-i era teamă de batjocura însoţitorului – se gândea la altceva, la barca de azi-dimineaţă, traversând Dunărea.

— Ţi-e foame? strigă însoţitorul, continuând să facă semne.

Da, părea destinat să facă semne, până seara, până la îngheţul

Dunării, alt sens n-ai fi găsit prezenţei lui acolo, pe o insulă, fără nicio legătură cu lumea.

Dacă îi era foame?... Matei nu-şi venise încă în fire. Întreaga lui făptură avea altă foame acum, era încins de soare, ostenit de aerul liber care înteţea arderile plămânului, îi fremăta trupul, simţea un gol dureros în suflet, nu dorea nici mâncarea, nici băutura, nici alta din desfătările omeneşti, decât să iubească o fată – ştia pe care, şi-ar fi plecat îndată după ea, până la capătul lumii. Ce bine dacă ea n-ar fi fost de-aici, să n-o aibă la îndemână, să-i despartă munţi şi ape, şi toate piedicile vrăjitoarei pe care flăcăul din basm le înlătură cu ajutorul Sfintei Vineri!

Îl străbătu o părere de rău, o teamă, o nedumerire: era aproape fata, îi despărţea numai o gârlă – în schimb, se ridicau între ei alte piedici, mai grele decât urzelile vrăjitoarei...

— Matei, zise bucătarul, n-am putut să calculez caloriile, dar ţi-am pregătit o masă să-ţi ţină toată săptămâna!

Ciorbă de peşte, cum o fac pescarii; reţeta o cunosc destule gospodine, dar de izbutit întocmai nu poate niciuna. Cum trebuie să fierbi peştele, în ce cantitate şi de câte soiuri, cum trebuie să extragi fiertura, ce să-i adaugi, câtă ceapă, cât ardei, câte roşii, cum apoi să pui bucăţile cărnoase păstrate anume la urmă, se ştie. Acestei reţete îi va lipsi însă totdeauna grindul, şi salcia sub care să aşezi pirostriile, şi fumul de găteje care să treacă o dată pe faţa ceaunului, şi cerul să o vegheze, şi apele bălţii să o descânte... şi foamea omului, să nu simtă cusururile, dacă a mai rămas vreunul.

— Straşnic, Cocean! Ce mai mâncăm acuma?

— Saramură de plătică... Dar uite ce este, tovarăşe, mie să nu-mi faci complimente ca oricărei gospodine. Dacă ţi-e foame, mănâncă, dacă nu, închide gura. Nu mă amăgi, că văd limpede, nu ţi-e de mâncare, ţi-e gândul aiurea!

Matei înghiţi, fără să guste, jumătate de plătică muiată în acel lichid gălbui care are şi gustul bălţii, şi-al grădinăriei, şi-al salinei, şi-al fumului, atât de contopite, încât nu se pot desprinde pe elemente, ceea ce mai uşor se face cu cea mai definitivă combinaţie chimică. Cocoş nu era dintre bucătarii cărora nerecunoştinţa sau ignoranţa oaspetelui să le frigă inima. El avea alt principiu, şi îl aplica sistematic, oriunde: „Nu-ţi place? Dă la mine!”

Astfel, în timp ce Matei mânca pe gânduri jumătatea lui de plătică, peşte cum poate nu este altul mai dulce în lume, într-un contrast exploziv cu saramura, bucătarul înfuleca mulţumit restul, două plătici şi jumătate, cu tot atâtea păhărele de ţuică, mult pentru un om fără obişnuinţa băuturii.

— Vezi c-ai să te îmbeţi, Cocean!

— Ia, te rog, nu mă certa în zi de duminică! mai bine pune şi tu un păhărel la inimă şi lasă gândul şantierului pentru mâine.

Matei se întinse pe spate, cu un zâmbet uşor pe figură.

— Nu mă gândeam la şantier…

— Nu cumva te gândeai la vreo femeie?

— N-aş avea voie?

— N-ai avea timp! Hai, lasă gluma! Nu mă duci pe mine cu zăhărelul, cum se spune în lumea bună! Va să zică, ţuică nu bei, bine!… Poate îţi place vinul!

— De care?

— Iacă na! Molan, cum stă bine proletarului!

— Nu mă îmbie!

— Păi sigur! Acum bei coniac de ăla, grecesc, cum îi spune?…

Matei îl lăsă în pace, să turuie.

— Metaxa, marcă bună! Fin, bun, tare – cum să-ţi mai placă molanul?! Să ştii că grecul ăla are şi şampanie, Cordon Rouge, poţi s-o bei fără mustrare de cuget; Cordon Rouge, adică Flamura Roşie, marcă proletară, tovarăşe!

— Ia spune-mi, Cocean! îl întrebă vecinul, întins pe spate, cu ochii închişi în umbra blajină. E blondă sau brună?

— Cine?

— Fata.

Urmă o tăcere plină de nelinişte; Cocoş se strânse în el, apărându-şi inima.

— Hai, spune!

— Ce să spun!?

— Începuseşi de dimineaţă o istorie. Dă-i drumul!

— Nu mai ţin minte.

Matei nu stărui, îi fugea gândul aiurea. îl întrebase poate numai fiindcă ar fi vrut el să-şi descarce sufletul; dar nu, ştia că n-ar fi putut să spună, simţea numai un îndemn să-şi plimbe gândul pe marginea mărturisirii, alegându-se din acest joc al gândului cu o mulţumire acidă, uşor

ameţitoare.

— Uite raţele! strigă Cocoş, sărind în picioare. Tii, ce păcat că n? în luat o puşcă; ar fi prins bine!

Nu-i era de raţe, găsise prilejul să rupă tăcerea, fiindcă rămăsese dator un răspuns şi nu ştia cât o să-l îngăduie creditorul.

După aceea, nu mai veni nicio neplăcere; tăcură, întinşi la umbra sălciei, care se lungea întruna, pe măsură ce soarele străbătea mai repede cea de a doua jumătate a cerului.

După un timp, Cocoş se întoarse cu spatele, scoase din sân un teanc de hârtii împăturite şi începu să le frunzărească, uitându-se când la una, când la alta, comparându-le, sucindu-le, subliniind câte o cifră cu creionul, dedat cu pasiune acestei îndeletniciri care îi schimba complet fizionomia.

— Ce faci acolo? întrebă Matei, ridicându-se într-un cot să privească hârtiile.

— Dezleg cuvinte încrucişate.

— Văd cifre, nu cuvinte.

— Atunci cifre încrucişate…

— Ce-s alea?… A, fractele!

— Nu te amesteca la Calea Ferată.

Mai târziu, Cocoş îşi împături hârtiile şi le băgă în sân, fără grabă.

— Ascultă aici o ghicitoare, zise, întinzându-se din nou pe iarbă… Ce se fură mai uşor cu vagonul decât cu bucata?… Las că-ţi spun eu, n-ai să dezlegi ghicitoarea, e complicată: cheresteaua!

— Ai dat de vreo urmă?

— Nu pot să-ţi spun azi: e duminică. Ai răbdare până mâine.

— Cocean, nu-miarde de glumă!

— Nici mie. Dar de spus, tot nu-ţi spun; aşteaptă 1

— Dă fractele încoace!

— Degeaba, n-ai să înţelegi nimic! Cheia am găsit-o, mi se pare, dar de descuiat cu ea nu mă pricep; asta-i treaba contabililor.

— Dacă nu vrei să-mi spui, de ce ai mai deschis vorba?

— Vorbeam cu mine; uitasem că eşti pe aproape. Şi gata, nu mă mai descoase!

Cocoş închise ochii şi nu mai scoase o vorbă, oricât stărui Matei, de parcăjivea gura cusută cu aţă. Abia când prietenul său renunţă să-l cicălească şi se întinse la loc, pe iarbă, zise, zgândărindu-l încă o dată:

— Să ştii că Uică ăsta e dat dracului!

— Ia spune!

— Aşteaptă până luni; să am şi eu o zi de repaus!

— Atunci repaozează-te şi lasă-mă în pace!

Matei era aproape supărat de data aceasta, gata să izbucnească.

Apoi pacea bălţii îl cuceri din nou şi uită de misterul fractelor. Se scurse încă un timp astfel, până ce tot Cocoş deschise vorba, însă cu alt glas, puţin mâhnit, puţin înfiorat, şi cu multă timiditate:

— Ce zici tu, mă tovarăşe, un om ca mine o să se poată însura vreodată?

— Am să mă gândesc mâine! Azi e zi de repaus!

— Nu zău, crezi că o să se uite la mine vreo fată?

— De ce să nu se uite?

— Cu mâna asta…

Era prima oară în doisprezece ani când vorbea despre mâna lui mutilată. Povestise multe întâmplări din viaţă, dar o ascundea pudic pe aceasta, aşa cum omul îşi ascunde goliciunea de la primii paşi ai civilizaţiei. Dacă n-ar fi fost Donos la mijloc, nu s-ar fi dus la tribună să-şi dezvăluie infirmitatea, de parcă ar fi fost urma unei răni

ruşinoase. Mai bine pleca din şantier şi nu mai venea niciodată.

Trecuseră aproape trei săptămâni de atunci, şi încetul cu încetul ei îşi luase obiceiurile vechi, se ducea prin ateliere, glumea, râdea – ai fi spus că întâmplarea fusese uitată; dar la sala de trasaj nu mai intrase.

Oamenii care înainte îl mai luau peste picior uneori, când îl auzeau cum le înfloreşte şi le îngroaşă, aveau acum faţă de el o rezervă sfioasă; nu că se fereau când venea aproape, dar parcă le era tot timpul teamă să nu spună o vorbă, să nu facă un gest care să-l jignească. Simţiseră că sub înfăţişarea lui de om glumeţ şi gata să le înfrunte pe toate, se ascundea o fire gingaşă. Unii, care îi cam râseseră în faţă când el le povestea cum fusese scutit de armată, înţelegeau acum ce se întâmplase: îl reformaseră, neavând mâna întreagă, şi lui îi era ruşine să mărturisească.

Dintre toţi, doar doi, însoţitorul de azi şi Donos, ştiau că mâna lui purta urmele unei răni glorioase; trebuie să ai o anumită alcătuire sufletească spre a face din ea o taină atât de mare ca asta.

Cocoş povestise cum se salvaseră de pe Dubrovnik, cum eşuaseră pe coasta turcească, dar ocolise să spună partea întâmplării care îl costase infirmitatea de astăzi: patru degete îi rămăseseră în barcă.

În clipa lansării, pe întuneric, din nebăgare de seamă, din grabă, i le prinsese palancul, şi parâma, în frecarea ei, i le scrijelise, i le rosese ca o pilă, nu le retezase, dintr-odată, să scape. Iar el, care nu putea opri mişcarea bărcii aşa cum coborau spre apă, nu scosese un strigăt, un geamăt, îndurase mut îngrozitoarea cazană, ca să n-audă cineva, să-i descopere şi să-i întoarcă.

După aceea, rana fiind oblojită cu cămaşa, se chinuise până a doua zi seara, cu mâna în apă, urlând de

durere în mijlocul mării furtunoase; dar aici cel puţin nu-l auzea nimeni, putea să-şi strige suferinţa pe toate glasurile.

Turcii, la pichet, îi turnaseră ulei încins pe rană, singura medicaţie – şi-abia peste o săptămână, la Stambul, îl băgaseră în spital, unde îl operaseră, tăindu-i trei sferturi din mână. Însănătoşit, îşi purtase ciotul ascunzându-l de ochii oamenilor, altfel nicăieri nu l-ar fi primit să muncească; nimeni n-avea nevoie de ciungi, când se găseau destui cu mâna întreagă. Cu atâta dibăcie învăţase să-şi ascundă infirmitatea, încât erau unii care nu i-o descoperiseră niciodată.

În schimb, aici, la şantier unde venise inimos să pună umărul lângă vechiul său prieten, se găsise cineva să-l despoaie în faţa a o mie de oameni.

Cu aceste gânduri trecu timpul până pe la cinci, când soarele pierdu din putere; atunci Cocoş simţi în el un fel de înviorare – venea seara, avea să meargă la şlep, şi-acolo, chiar dacă n-o vedea pe ea, îi simţea totuşi apropierea, într-un fel care pentru un om fără speranţe, ca el, poate fi o amăgire şi-o mângâiere.

La cinci şi jumătate, se apucă să strângă tabăra, tăcut şi fără a face gălăgie; Matei părea că doarme, nu mai scosese un cuvânt de multă vreme, dar nu dormea, n-avea nici gânduri, le alungase cu acea voinţă pe care izbutea s-o trezească uneori, ca un răstimp să se izoleze de lume. Din când în când, deschidea ochii şi privea absent trunchiul sălciei, inelul de mâl pe care îl lăsase inundaţia sub coroană;

atunci grindul zăcuse sub apă multă vreme, locul unde poposeau ei acum fusese sălaşul vietăţilor submarine…

Era ciudat cum îi atrăgeau privirea aceste inele de mâl; porniseră înapoi cu barca, şi de jur-împrejur sălciile

purtau, la aceeaşi înălţime, semnul lăsat de ape primăvara, când se revărsa Dunărea.

La capătul ultimei gârle, când în faţă apărură portul şi Agenţia.

Cocoş, care trăgea la rame, începu să mişte din colţurile gurii, cu un fel de nelinişte, privindu-şi pe furiş însoţitorul.

— Unde te duci acuma? îl întrebă, după ce se frământă astfel o vreme.

— Nici eu nu ştiu.

— Hai cu mine!

— Unde?

— La căpitanul Mihalis. O să-ţi fac o cafea amăruie!

Vizitele pe şlepuri nu cer vreo ceremonie; treci cu barca, dai bună ziua: „Noroc, căpitane, merge treaba, merge?” „Ce să meargă, stăm la ancoră de o lună!” „Aşa?! Ce zici, o să plouă?” „S-ar putea, dar nu azi, peste vreo două zile; simt o înţepătură…”

Cu asta s-a legat prietenia, te agăţi de scară, îţi spui numele, cârmaciul te pofteşte în cabină, desfundă o sticlă, toarnă şi cade pe gânduri. Să nu-l tulburi; are o viaţă lungă în urmă…

Căpitanul Mihalis pompa apa afară, întocmai ca în toate serile, ia ora când gospodarii udă florile din grădină.

— Iasso, căpitan Mihalis! strigă Cocoş, urcându-se pe scară.

Salutul grecesc, obişnuit pe Dunăre. Bătrânul îşi dădu şapca pe spate şi îşi şterse fruntea de năduşeală.

— Dumnealui este directorul şantierului!

Ar fi fost îndreptăţit Cocoş să adauge că sunt prieteni vechi, dar putea să se vadă de la sine, mai pe urmă, dacă nu se văzuse încă prin simplul fapt că fuseseră la plimbare împreună.

— Bună seara, domnule, sau tovarăşe, dacă aşa e mai

bine f zise cârmaciul, strângând mâna musafirului. La şantierul Victoria?

Am şi eu o nepoată acolo.

Nu era nevoie să spună; pe o frânghie, între ghereta timonei şi cabină, atârna salopeta albastră. Matei o cunoştea, ca şi când în pânza ei ar fi fost ascunsă fiinţa vie. Ana Odeta o spălase de dimineaţă, seara avea s-o calce, s-o aibă pregătită pe mâine. Ea nu se vedea nicăieri – nimeni altcineva decât bătrânul.

— Lasă-mă să pompez eu, căpitan Mihalis! zise Cocoş. Dumneata ai grijă de musafir, şi dacă vrei, fă puţin jar la bucătărie; i-am făgăduit o cafea bună.

Cârmaciul porni spre pupa, târşâindu-şi saboţii pe puntea mâncată de rugină.

— Pofteşte aici, domnule, şi iartă-ne sărăcia!

Puse un scăunel lângă peretele cabinei, iar el se duse la bucătărie.

Pornise un pic de vânt odată cu înserarea; flutura pavilionul în spatele cârmei, flutura salopeta întinsă pe frânghie. Aici dormea ea nopţile, departe de oraş şi de lume, într-un pustiu mai mare decât al mănăstirilor. Nu trebuia să întrebe de dânsa, nu putea fi în altă parte decât la spital, făcându-şi veghea la capul bătrânei.

Matei se ridică şi ocoli cabina, până la fereastra înroşită de soare; o perdeluţă de pânză albă, subţire, dată în lături, lăsa să se vadă înăuntru: pereţi coloraţi în roşu de lumina apusului, o masă în colţul din dreapta, cu o bucată de stambă înflorată deasupra, o oglindă, un pieptene, puse de mâna ei acolo, un cuier simplu, în partea cealaltă, o rochie, o fustă, câteva bluze, un pulover, un fular de mătase – toată averea. Alături o fotografie, un chip care nu se putea desluşi bine. Apoi patul, după uşă, un pat ca de copil, prins în perete, culcuşul sobru al marinarului. Dar era patul în care dormea ea, sub pătura albastră, cu capul

pe perna micuţă, cu broderie;

se vedea marginea cearşafului, fără cută – îl schimbase astăzi, duminică. Şi-o închipui înaintea somnului, ghemuită cu genunchii în braţe, cum dorm copiii. Dar imaginea ei, adunată din numeroase crâmpeie, era atât de femeiască, încât îşi simţi, cu o durere surdă, inima rupându-i-se în două”.

Şi dori, mânat de întreg chinul pe care i-l răspândiseră în sânge nehotărârea şi aşteptările, s-o cuprindă în braţe, fiindcă nu era înger, ci pe de-a-ntregul femeie, să-i simtă moliciunile şi căldura, între pereţii acestei cabine care o cunoşteau fără veşmintele zilei, despuiată şi făcută pentru o inevitabilă datorie faţă de fire.

Avea de luat acum o hotărâre, în această seară, în această clipă, s-o întâmpine cu dreptul bărbatului de a stăpâni femeia – sau s-o ocolească, să şi-o scoată din minte pentru totdeauna. Altă cale nu putea să aleagă, cum nu-şi putea alege altă cale Dunărea.

Apoi ochii i se ridicară, în clipa când soarele, apunând, îşi trimitea ultima rază de lumină, parcă mai vie, aprinzând pereţii cabinei. Şi-n acea lumină descoperi abia acum, deasupra pernei, o jucărie, o păpuşă de cârpă, cum ţin uneori la căpătâi copilele.

Din câte podoabe ar fi putut să pună, se oprise la aceasta, a altei vârste, o păpuşă veche şi slută. Era o arăpoaică în şalvari largi, de pânză sinelie – o decolorase vremea – cu o feregea albă, azi cenuşie, cu capul hazos, alcătuit dintr-o nucă dată cu lac negru, în mijlocul căreia luceau ochii albi şi gura buzată, portocalie.

Spionul de la fereastră simţi apropiindu-se de inima lui o tulburare nedefinită, o goarnă a amintirilor. Îşi lipi fruntea de geam, să vadă mai bine; curând se stingea lumina. Din a cui fantezie se născuse această jucărie? Se

vindea oare prin bâlciuri, o mai văzuse aiurea? îi erau atât de familiare vopselele: negru (culoarea maşinilor), minium de plumb (portocaliul), alb (balustrada şi suprastructurile) – culori cu care-i deprins marinarul. Nu, în altă parte nu văzuse o asemenea păpuşă, lucrată cu stângăcie, dar o cunoştea pe aceasta, o avusese în mână! El însuşi o vopsise, iar îmbrăcămintea i-o făcuse într-o naivă şi tandră colaborare cu o copilă…

Se trase înapoi, aproape amorţit; era o ameţeală, o beţie?…

Privi în jur; căpitanul Mihalis lăsa pavilionul, salopeta flutura în vântul serii, deasupra turnului de apă, pe malul celălalt, răsărea luna. Cocoş trecuse, fără să-l simtă, la bucătărie; îl auzea scuturând linguriţa de buza ibricului. Vru să-l cheme; el era părtaşul amintirilor.

Atunci, fetiţa cârmaciului… N-o recunoştea, trecuseră acei nouă ani care şterg trăsăturile copilăriei. Dar erau ochii ei, verzi, cu ineluşe aurii, pe care ar fi trebuit să-i recunoască, fiindcă nu mai putea să-i aibă şi altă fiinţă în lume. Şi gura… Iar peste rest, care rămânea o nedumerire, se revărsa, revelator, un simţ ascuns, topind îndoielile.

Erau amândouă aici, păpuşa şi copila, fără să le ştie vârsta şi numele…

Şi curând ea avea să vină – şi-avea s-o recunoască pe de-a-ntregul, de la întâia privire.

— Cocean!

— E gata! răspunse Cocoş, din bucătărie.

— Lasă ibricul şi hai fuga!

Porni înspre scară: trebuia s-o întâlnească în seara asta, îndată, dar nu aici – şi nici nu putea aştepta până mâine; i se părea că dacă ar fi trecut o noapte, s-ar fi năruit toate amintirile. Voia s-o vadă, cu o dorinţă veche,

care se arăta, mistuitoare, abia acuma. Mai avea timp s-o întâmpine la poarta spitalului? Se întunecase, se ridica sus luna, în oraş se aprindeau luminile, curând era timpul să vină…

— Nu-ţi bei cafeaua?

— Nu; vino! Bună seara, căpitan Mihalis!

Cocoş era deprins, din alte vremuri, să trăiască pe fugă; în schimb, nu înţelegea graba de astă-seară. Alteori, e drept „pleca mai devreme, îşi cunoştea ora, azi însă avea o tovărăşie care-i dădea curajul să rămână; cu o astfel de pavăză se încumeta să întâmpine pe oricine. Se şi gândise că vor sta toţi patru pe scăunele, în uşa bucătăriei; avea de povestit chiar şi-o anecdotă, cu un preot şi o mumie – o repeta mereu în gând, ca să n-o încurce, fiindcă, deşi se pricepea să-şi înşire amintirile, n-avea darul să spună glume. Iar mai târziu, la plecare, în barcă, pe întuneric, se şi gândea să-i răspundă cu întârziere însoţitorului: „Ei, ai văzut singur că nu-i nici blondă, nici brună!”

Până să ceară vreo lămurire, se pomeni în mijlocul Dunării.

Matei trăgea la rame înfruntând curentul, cu o înverşunare care aparţinea altor vremuri; Cocoş regăsea în el ceva din anii de furtună.

Şi, fără să bănuiască pricina acestei goane nocturne, simţea că omul din faţa lui nu se schimbase, maşinăria dinlăuntrul lui mergea şi azi, cu toată benzina. „Are putere nu glumă!”, îşi zise, privind îngrijorat vâslele, care se îndoiau ca nişte nuiele, gata să se frângă, sau să rupă strapazanele.

Aveau de mers mult până la şantier; unde era ea acum? Lucea sticla de pe acoperişul halei – ce e mai uşor, să construieşti hale”.

sau să găseşti o femeie pe Dunăre? Jos, tachelajele păreau nişte uriaşe animale amfibii, ieşite pe uscat, la

odihnă.

— Coboară aici! Spune-i paznicului că aduc barca mai târziu!

Noapte bună, Cocean! Ne vedem mâine!

Nici măcar nu acostase ca lumea; Cocoş sări jos, cu un picior în mâl, cu unul în apă, murdărindu-şi hainele de duminică. Abia când se văzu pe mal cu mâinile goale, îşi dădu seama că toate rămăseseră în barcă – boccelele, coşul, ceaunul…

Iar barca se duse, curentul o ajuta acuma, şi se pierdu repede dincolo de dâra pe care o întindea luna de-a curmezişul Dunării.

Se pierdu din vederea celui ce privea din urmă, astfel merse cu luna, gonind odată cu dâra ei argintie. Nu era la această oră, duminică seara, nicio mişcare pe fluviu, doar luminile pe mal, pe la ateliere, şi mai departe, în port, de-a lungul danelor, până dincolo de Agenţie.

— Curând desluşi o umbră alunecând pe apă, dinspre vadul Chelarului; nu putea fi decât barca ei – Matei sosise cu întârziere. Dar trebuia s-o ajungă din urmă, cum trebuia să răsară soarele mâine, sub imperiul aceloraşi legi uriaşe ale naturii. Se aplecă pe vâsle şi trase cu atâta putere, încât auzi pârâindu-i umerii, odată cu strapazanele.

Umbra urca încet Dunărea – nu putea fi decât ea, cine altcineva să treacă în baltă la această oră? O ajunse în mijlocul fluviului, frână cu amândouă vâslele, şi când fu alături se prinse de copastie, sucindu-i prova bărcii la vale.

Nu-şi dădu seama dacă ea avusese o clipă de spaimă; îi văzu chipul, în lumina lunii, şi ochii – şi-n ei se citea doar uimirea.

— Bună seara! îi spuse.

Ana Odeta lăsase vâslele – îi era prizonieră. Răspunse, încă uimită, dar cu un glas împăcat, fără împotrivire, ca şi când întâlnirea lor ar fi fost hotărâtă din

vreme:

— Bună seara!

El nu mai spuse nimic, încrucişă vâslele de la mijloc, şi bărcile rămaseră lipite, ducându-se la vale împreună cu Prinărea trecură de Agenţie, lăsară docurile în urmă, o geamandură luminoasă arăta drumul vapoarelor, pe urmă nu mai fu nicio lumină, decât a lunii.

Era ea, şi totuşi nimic nu i-ar fi amintit-o, şi nu ştia pe care din ele, copila de ieri, femeia de azi, o căutase în această seară. Abia după ce nu se mai văzu geamandura, o întrebă – avu o clipă teama că săvârşise o eroare:

— Mă cunoşti de mult?

Ea încuviinţă din cap. Tremura uşor, noaptea era rece, umedă, iar Dunărea lungă, pustie.

— Eşti tu? întrebă el.

Ea înclină din cap, iarăşi. El vru să mai ştie:

— M-ai recunoscut?

— Da.

— De când?

— Din prima zi.

— Dar m-am schimbat mult!

— Nu.

— Cum îţi spuneam?… îţi spuneam Surioară?

— Da.

— Câţi ani au trecut

— Nouă

— Ce-ai făcut de atunci?

Ea îşi lăsă capul în jos; răspunse târziu, şoptit:

— Ştii.

Îşi scutură de pe umeri un fior. N-avea decât o bluză – şi pielea dedesubt.

El o întrebă:

— Ţi-e frig?

— Nu.

— Crezi că-i târziu?

Târzie ora, târziu anul? Nu înţelese – tăcu.

Lumina lunii pălise, într-un nor alburiu; în prova bărcii, peste sălcii, creştea altă lumină, din apă, sau din pământ. N-o văzură – aşteptau, cu o spaimă caldă, gestul următor; putea să fie acum, sau peste altă viaţă – în afara timpului care nu mai avea măsuri.

Bărcile alunecau la vale, lăsând în urmă tablele de marcaj de pe ţărm – până ce în stânga, apele se lăţiră, deschizându-se spre gura unui râu. În aceeaşi clipă, mai devale, de după un cot ascuns de sălcii, începură să apară, una câte una, descoperite parcă de o cortină, lumini înşirate pe mal…

Matei se uită la ceas; drumul lor dura de patru ore – nu-l măsurase. Era târziu, erau departe. Avea să cadă frigul din a doua jumătate a nopţii, şi pe ea n-o apăra decât o bluză – o simţea goală sub pânza care nu mai înfăţişa nicio pavăză, împotriva frigului, împotriva bărbatului.

Acum ea recunoştea locurile; până aici venise cu barca atunci când plecase vaporul şi-l urmărise, strigându-l pe Meit în neştire şi plângând pe panouri.

Nu se sperie, nu păru nici mirată; de tot ce urma, se va îngriji bărbatul: îi aparţinea, îi era de mult destinată, nu făcea decât să-l aştepte, cu genunchii reci, cu mâinile amorţite, fără patimă, dar bolnavă să-l simtă aproape…

Dintre luminile portului văzut în faţă se desprinse o constelaţie, firavă; plutea din jos, de departe. Limbajul ei îl cunosc marinarii:

două lumini albe, una sub alta, iar mai jos, în părţi, verde şi roşu

— Remorcher ducând la deal convoiul de şlepuri. Un timp după aceea se văzu fumul, întinzându-se în urmă, pe linia orizontului; curând se auzi maşina…

— Pune mâna pe vâslă şi trage!

Ar fi manevrat mai uşor dacă dezlegau bărcile, dar nu se îndura să le despartă, ele trebuiau să rămână unite, ca o prefigurare a unirii spre care îi ducea călătoria aceasta.

Se opriră la mal, sub o salcie; vuietul creştea, fâşâitul aburului, duduitul ritmic al maşinii, făcând să vibreze aerul şi apa.

Remorcherul trecu prin faţă, răspândind căldura umedă a cazanului; văzură pilotul la cârmă, apoi se iviră şi şlepurile, pe trei şiruri, înalte, fără încărcătură, acoperind cu umbra lor cerul. Mişcarea convoiului era înceată şi lină, ca a norilor albi care treceau peste lună.

La urmă plutea stingher, pe şirul din mijloc, un şlep alb, venit parcă de pe alt fluviu, din altă parte a lumii; prezenţa lui părea nefirească – nu era un văl de aburi, o închipuire? Nu se văzuse până acum niciun şlep alb pe Dunăre!

Se desprinseră de sub salcie… Salcia avea o dungă de mâl în susul tulpinii. Din două mişcări de vâsle fură în pupa şlepului, sub consolă; nu-i simţi nimeni – cârmaciul privea înainte, pe sub perdeaua de fum care învelea convoiul.

Matei împreună cele două barbete şi le legă de un inel al cârmei.

Bărcile mergeau liniştite, alături, carena uriaşă domolea vârtejurile pe care le stârnea, departe, în faţă, elicea remorcherului.

Fata tremura, ghemuită pe banc, cu genunchii în braţe. Se aplecă spre ea, peste copastie, până ce îi atinse umărul. Ea nu se feri, dar nu veni mai aproape. El îi cuprinse mâna: era îngheţată. Îi privi ochii; scânteiau de lumină şi erau reci, lumina de la pol a feeriilor boreale. Trecu prin tot trupul ei un tremur.

— Ţi-e frig?

Clătină din cap; mâna îi tresări.

Pe-aici mersese, cu barca legată de plute, când plutaşul îi dăduse, din traistă, să mănânce. O mai înduioşa milostenia lui şi acuma, când o altă foame îi surpa trupul.

El îi cuprinse şi-a doua mână; îi simţi dedesubt genunchii, dezveliţi în bătaia nopţii; pielea ei nu se împotrivea s-o atingă, dar era necrezut de rece pentru o fiinţă vie. Ar fi vrut s-o încălzească şi nu ştia dacă are în sine atâta căldură câtă îi lipsea ei acuma. Se aplecă deasupra mâinilor, încercă să-i dezmorţească pielea, trimiţând asupra ei, cu răsuflarea, căldura plămânilor, poate a inimii.

Ea îşi desprinse o mână, fără hotărâre; după un timp o coborî, şi cum el stătea aplecat, i-o puse pe umăr. Apoi spuse cu glasul mort, fără nicio inflexiune:

— Să ştii… Te-am iubit de când eram mică.

Spunea, şi nu-şi auzea glasul, dar el trebuia să afle de ce îl urmase fără nicio împotrivire, de ce îl lăsa să-i încălzească genunchii, de ce ea îi ţinea mâna pe umeri.

— Te-am iubit şi n-ai ştiut, şi n-ai fi putut să crezi, fiindcă mă vedeai copilă. Dar te-am iubit, şi mai târziu, când am crescut, nu ştiu dacă te-aş fi iubit altfel decât atunci când îmi făceai jucării

— Ţii minte? Mai am şi acum o păpuşă…

— O ştiu, am văzut-o.

— Ai fost acolo?

— Da.

— Când?

— Aseară.

— Şi-ai recunoscut-o?

— Nu din prima clipă.

— Pe mine…

— Nu te-aş fi recunoscut dacă nu era păpuşa.

Ea îşi strânse umerii, răsuflă încet, adânc, îndelung…

Întâia geană a zilei clipea, încercând să se desprindă din umbră.

Pe malul celălalt se desluşea hala nouă, cu zidurile albe, proaspăt văruite; lucea acoperişul de sticlă.

Se ţineau cu mâna de scară; sub bordaj noaptea încă stăruia, nepătrunsă; nimeni nu se trezise. Poate bătrânul o căuta de aseară, barca lui nu era aici – ea asculta pe apă, să audă dacă nu vine.

— Du-te! zise. Se luminează de ziuă.

Stăteau în picioare, faţă în faţă, fiecare în barca lui, dar bărcile rămâneau încă unite. Cu mâna liberă, el îi ţinea mâna care nu era pe scară. Se sfârşise duminica, veneau zorii zilei de luni; ce-aveau să aducă?

Matei se aplecă s-o vadă; în întuneric, obrazul ei era îngheţat, ochii păreau împietriţi.

— Dacă nu te-aş fi recunoscut, nu mi-ai fi spus niciodată?

— Nu.

— De ce?

— Ştii!… Nu aveam dreptul, nu eram eu; poate speram că ai. să mă găseşti singur, într-o zi, ca pe un lucru pierdut.

El nu răspunse; se uita la o salcie de pe mal, profilată pe cerul albit – avea sus o dâră de mâl; toate sălciile aveau, la o înălţime, dâre de mâl. Iată până unde crescuse apa anii trecuţi;

dacă la primăvară creştea tot atât, acoperea cala întreagă, până sus.

Ana Odeta şopti:

— Acum du-te; e târziu.

— Când am să te văd?

— Oricând.

— Diseară?

— În orice seară.

— Să te aştept când pleci de la spital?

— Nu…

Ridică privirea spre el, şovăi, apoi adăugă cu un glas rupt:

— Pepa a murit.

— Când?

Îl privi lung.

— Aseară.

Şi nicio lacrimă nu se desprinse din ochii reci, morţi, îngroziţi.

La cinci şi jumătate răsărea şoareleUPână atunci, Matei rămăsese pe cală, în aşteptarea zilei; nu mai era destul timp pentru odihnă şi nici nu-i simţea nevoia – o febră ascunsă îl mâna din urmă, un amestec de nelinişte şi fericire. Şi deodată, în timp ce se plimba printre paturile de construcţie, privind tablele, coastele, carlingile înşirate într-o simetrie ameţitoare, ochii îi alunecară asupra solului şi, în lumina slabă a zorilor, descoperi, crăpăturile…

Primul om care se ivi aici în dimineaţa aceea fu, ca de obicei, Marchidan, în scurta lui veche de dimiesură, coborând faleza prin dreapta cazangeriei, cu servieta în mână. Era frig la această oră, şi Matei n-avea pe el decât pantalonul de doc şi cămaşa subţire.

Dând cu ochii de el pe neaşteptate, Marchidan avu o tresărire.

— Iertaţi-mă, am întârziat! bâigui, în loc de bună ziua.

— Cât e ceasul?

— Şase şi cinci!

— Asta înseamnă că n-ai întârziat, ci ai venit cu cincizeci şi cinci de minute mai devreme!

Matei îl privi cu răceală, apoi, după ce şovăi un moment, îl apucă de mână şi-l trase după sine.

— Ia priveşte! zise, arătând cu piciorul o crăpătură care se pierdea sub scaleuri.

Nu era nimic alarmant în aparenţă. Marchidan nu înţelegea, rămase perplex – ochii apoşi i se rotiră în orbite, neizbutind să exprime nici măcar nedumerirea.

— Ce-i asta? continuă Matei, trăgându-l după el în lungul crăpăturii.

Inginerul ridică din umeri.

— N-ai văzut-o până acum?

— Nu… Nu se bagă de seamă.

Îl trase mai departe, cu impresia că târăşte după el un aliat mort înaintea bătăliei.

— Nici aici?… Nici colo?…

Erau crăpături multe, dar mici, abia pornite, care n-ar fi neliniştit pe nimeni. Matei se uită în ochii inginerului – apă goală, nu exprimau decât stupoare. Apoi îi întoarse spatele, urcă faleza în fugă, ieşi pe poartă şi ciocăni la uşa lui Donos, aproape cu furie;

ar fi fost timpul să se scoale, avea nevoie de el, se simţea clătinându-se, şi altcuiva nu-i putea mărturisi teama, fiindcă se amesteca în ea o slăbiciune a firii, neîntâlnită până acum. Se surpase ceva în el, parcă prevestind surparea calei. Înaintea unui sfat tehnic îi trebuia un prieten, să nu se sfiască de el, să i se poată înfăţişa neprefăcut, cu toată mizeria inimii.

Soarele se strecura printre plopii care mărgineau curtea şantierului, cerul se umplea de lumină. Amintirea nopţii, copleşitoare, se destrămase înainte de a o fi supus raţiunii – putea să fi fost numai o închipuire – rămăsese numai frigul în trup, îl simţea chiar şi acum, când îl învăluiau, calde, primele raze ale soarelui. Da, poate fusese un vis, dar de o pregnanţă istovitoare, cât nu poate avea realitatea cea mai vie.

Ciocăni încă o dată – nu răspunse nimeni. Abia după

câteva clipe de aşteptare îl văzu pe Donos, venind de la cişmea, cu prosopul pe umeri.

— Şase la unu! strigă el, cu o satisfacţie atenuată de buimăceala somnului.

Era rezultatul meciului de ieri. Matei uitase, nu ştia nici măcar ce echipe se înfruntaseră şi ce legături afective avea Donos cu învingătorii.

Intră după el în odaie şi se aşeză pe un scaun, lângă masa pe care se vedea o farfurie unsuroasă, cu resturi de slănină, lăsată de

Cocoş, care plecase de cinci minute la gară.

— Donos, avem o încurcătură!

Se stăpânea, nu voia să-şi arate neliniştea, dar zadarnic; îi tremurau, nervos, mâinile.

În loc de răspuns, Donos îl privi cu luare aminte.

— Ce-ai făcut astă-noapte?

Părea bine dispus; desigur îi priise ziua de ieri, drumul la

Bucureşti, schimbarea atmosferei, stadionul – venise obosit, dar cu altă oboseală decât a săptămânii, şi pe urană dormise bine.

Matei nu se mai stăpâni; îl enervau şi buna lui dispoziţie, şi întrebarea. Bătu cu pumnul în masă, făcând să sară farfuria:

— Treaba mea ce-am făcut! M-am îmbătat, am umblat razna prin oraş, m-am scăldat în Dunăre, mă priveşte! Dar la ora cinci eram pe cală.

— Prea devreme!

— Atunci află că se întâmplă o nenorocire; au apărut crăpături; cala nu ţine!

Donos lăsă pe masă pieptenele de aluminiu cu care îşi descurca părul ud, aruncând stropi în jur, şi se aşeză în faţa lui, pe celălalt scaun.

— Eşti sigur?

Îi pierise voia bună; Matei îl privi neliniştit – nădăjduise să găsească un om care să-şi păstreze firea, avea nevoie de el mai mult ca oricând.

— Eşti sigur? repetă Donos.

— Vino şi vezi!

Urmă o tăcere – se priveau, fără să facă o mişcare, parcă loviţi amândoi de paralizie.

Tăcerea nu dură mult. Îndată, faţa lui Donos se reînsufleţi.

— Vino! zise el, ridicându-se de pe scaun. În primul rând trebuie să liniştim oamenii, să evităm panica şi descurajarea!

Dar vestea se dusese mai repede decât şi-ar fi închipuit oricine;

Îi întâmpina pe muncitori înainte de a ajunge la poarta şantierului, trecea printre ei, lăsându-i zăpăciţi în mijlocul şoselei, şi îşi continua drumul…

După plecarea lui Matei de pe cală, Marchidan rămase singur;

mai era timp până să vină muncitorii. Perplexitatea nu-i trecuse nici după o jumătate de oră, când apăru maistrul Golgota, cu nuieluşa în mână şi cu o scobitoare în gură.

— Ce faci, tovarăşe Iani?

Inginerul nu răspunse; privea zăpăcit cala. Pe urmă bâigui:

— A fost aici tovarăşul director…

Maistrul Golgota se posomorî – ridică o sprânceană.

— Aşa de devreme?

Şi deodată, urmărind privirea năucă a inginerului, descoperi crăpăturile… Câteva minute mai târziu era în cabina telefonului…

De la telefon, maistrul se întoarse pe cală. Marchidan îşi deşertase conţinutul servietei pe o masă pliantă şi îşi tria hârtiile, revizuind în gând planul de lucru al zilei.

— Tovarăşe Iani, poţi să-ţi iei adio! Vezi astea colea? Nu ştii ce sunt! întreabă-l pe nen-tu Golgota, că a văzut multe în viaţa lui, cunoaşte Dunărea! Cala se surpă – adio! Am spus eu, dar n-a vrut să mă creadă nimeni!

S-ar fi spus că îl mulţumea nenorocirea, ceea ce n-ar fi bănuit nimeni, chiar cei care n-aveau prea multă încredere în el, socotindu-l că nu-i decât bun de gură, şi că în tot ce face urmăreşte doar să se pună bine cu muncitorii. Marchidan, care se uita la el împietrit, văzu pe chipul lui un fel de rânjet şi îl cuprinse o spaimă nebună.

Dar numaidecât maistrul îşi luă altă fizionomie, umerii i se lăsară în jos, ochii i se întristară; părea doborât…

Veneau primii muncitori, dinspre ateliere, cu uneltele pe umeri.

— Noroc, tovarăşe Golgota!

Maistrul pocni din măsele şi clătină din cap, plin de amărăciune:

— Noroc ca ăsta să aibă burghezo-imoşierimea!

— Dar ce s-a întâmplat?

— Se surpă cala!…

Oamenii se opreau, cu ochii în soare, lăsau uneltele jos. Era atâta lumină pe cală, că nu se vedea Dunărea.

Vestea se duse, prin grai direct, sau pe firul telefonului, până umplir întregul oraş; înainte de a se face ora nouă, se ştia că la

Şantierul naval Victoria se întâmplase o nenorocire…

Şi era de neînţeles că în acest timp cala continua să strălucească, parcă festiv, în lumina soarelui.

PARTEA A TREIA

Septembrie, pe Dunăre – cer de opal, zări de aur;

peisajul îşi pune giuvaieruri patinate şi grele. Pălesc frunzele arborilor la câmp, la deal, în pădure – sălciile rămân verzi, despletite impudic în marea lumină a zilei, pregătind parcă o nouă germinaţie, nelegitimă. Doar stuful se îngălbeneşte, în josul tulpinii, lângă rădăcina milenară, căpătând, la bătaia vântului, o sonoritate matură, în vreme ce vârfurile, rămase la altă vârstă, se leagănă neştiutoare, în ritmuri de barcarolă. În desişuri, păsările călătoare îşi inspectează penele, pregătindu-se pentru lunga navigaţie transmediteraneană…

Pe urmă, în săptămână de la sfârşitul lunii, toamna se arămeşte deodată, zâmbind obosită, ultima oară, ca fetele care vin din baltă arse de soare. Acum nu mai sunt departe ploile, care vor spăla cele din urmă pojghiţe de aur şi vor cocli arama, dându-i tente vinete, mortuare…

Era abia începutul lui septembrie, amestec de opal şi aur, într-o nemaipomenită lumină.

Cine stârnise panica? Nu se ştia: toţi sau nimeni!…

Dar la sosirea primului-secretar al judeţenei, când vestea proastă continua să bată drumurile, se făcuse ordine în şantier; Donos, pământiu la faţă, trecuse vijelios printre muncitorii derutaţi:

— La lucru toată lumea! Cine nu-i la locul lui de muncă în cinci minute se face vinovat de sabotaj!

Nu-l văzuse nimeni până acum atât de aprins, ridicând glasul cu atâta asprime – nu-i era aşa nici firea, nu-l ajutau nici plămânii.

După câteva minute, începuse să se audă huruitul atelierelor, buşiturile tablelor la cazangerie, suflul aspru al forjelor şi răpăitul ciocanelor pe cală.

Maistrul Golgota continua îndemnul lui Donos strigând, să-l audă toată lumea, la întârziaţii care forfoteaţi printre ateliere:

— La lucru, tovarăşi! Fiecare la datorie! Ei drăcia dracului, vă speriaţi ca muierile!

Oamenii munceau fără să înţeleagă nimic, fără să ştie ce se pune la cale în biroul direcţiei, unde aflaseră că-i consfătuire. Dar era limpede că lucrurile nu mergeau bine, dacă venise însuşi primulsecretar al judeţenei!

— Aveţi răbdare! O să aflaţi îndată hotărârea! Până atunci, fiecare la datorie – ca pe Titanic!

În acest fel, agitat şi plin de hotărâre, îşi îndeplinea maistrul

Golgota misiunea; lipsea de la consfătuire, primise sarcina să stea între oameni, să-i îndemne şi să liniştească spiritele. Se ştia că are cuvânt în faţa muncitorilor – şi muncitorii îl ascultau, fiindcă fusese cu ei totdeauna.

— Ca la război, tovarăşi: execută toată lumea şi nu crâcneşte nimeni! Suntem muncitori, ne facem datoria muncitorească până la ultima răsuflare!

Unii îl priveau chiorâş, erau nervoşi, parcă simţeau că vorbele lui nu porneau tocmai din inimă, se ascundea în ele o făţărnicie pe care o descopereau prima oară; i-ar fi dat una în ceafa de taur, dar nu se puteau pune în răspăr cu mulţimea. Maistrul Golgota îşi continua turneul, trecea printre oameni plin de fraternitate creştină, ca Iisus Cristos în spinarea asinului…

Mai nimeni nu înţelegea cum de putea să se tragă un rău aşa de mare de la nişte crăpături şi ondulaţii mărunte ale solului – ridicau din umeri… Câte unuia îi ardea de glumă:

— Păi să vezi ce zbârcituri are soacră-mea! Şi n-o mai ia

Dunărea!

În acest timp, primul-secretar Stoian şedea prăvălit într-un fotoliu din biroul direcţiunii; părea că doarme. Ceilalţi ieşiseră:

Matei, Donos, inginerul Dutchievici; Marchidan îi urma, cu servieta în mână, fără să înţeleagă nimic, uitându-se la toţi pe rând, în neştire; se pricepea la conducerea fabricaţiei, avea spirit de organizare şi energie, dar nu cunoştea de loc natura solului – degeaba îi cereau părerea…

Reveniră după mai bine de o oră. Se ţineau după Dutchievici, care cercetase impasibil încreţiturile pământului şi direcţia crăpăturilor, trecând printre paturile de construcţie, unde acum se lucra în ritmul de toate zilele, decât că nu vorbea nimeni, afară de maistrul Golgota, repetându-şi îndemnurile. Apoi inginerul-şef se desprinsese de ceilalţi, ieşise din curtea şantierului prin gardul de sârmă, urmaşe malul Dunării până aproape de cotul Silvana, unde îl oprea o gârlă…

Când se întoarseră în birou, primul-secretar nu se mişcase din fotoliu. Şi iată ce spuse Dutchievici, ca urmare a cercetărilor:

— Simptomul e clar: stratul nisipos a marcat o alunecare uşoară, ceea ce dovedeşte situaţia instabilă a calei.

Matei îşi muşcă buzele 5 stătea în picioare, în spatele biroului. Nimeni nu se aşezase, în afară de inginerul-şef, care ocupase al doilea fotoliu şi vorbea cu o linişte aproape neumană, ca şi când nu şi-ar fi dat seama de gravitatea împrejurărilor şi ar fi ignorat prezenţa secretarului.

Acesta asculta, posac, cu bărbia răsfrântă peste guler, fără să-i arunce o privire. Marchidan rămăsese lângă uşă, ca un nepoftit, continuând să ţină servieta în mână. Donos, la fereastră, se uita afară, în curtea şantierului.

— Sunteţi satisfăcut? îl întrebă Matei pe Dutchievici, nestăpânindu-şi această ieşire, parcă ignorând şi el prezenţa secretarului, care continua să dormiteze în fotoliu.

— Satisfăcut? De ce?

— Fiindcă triumfă punctul dumneavoastră de vedere!

— Întâi, acest punct de vedere n-a fost numai al meu; şi-apoi, o nenorocire nu-i un triumf pentru nimeni!

— Ba da! Pentru duşmani!

— Aş înţelege, dacă nenorocirea ar fi provocată de ei!

— Iată aici, continuă Matei, avizul comisiei de geologi a ministerului! Ce i-a putut determina să iscălească o asemenea hârtie?

— Multe! răspunse Dutchievici, ridicând din umeri. Ignoranţă, grabă, neglijenţă… Aş putea adăuga, eventual, chiar duşmănie. Eu unul cred că mai degrabă a fost vorba de o slăbiciune în faţa persuasiunii.

— Sunteţi inginerul-şef al şantierului; datoria dumneavoastră era să ţineţi seama de realitate şi să mi-o semnalaţi…

— V-am semnalat-o!… Dar orice argument ar fi fost zadarnic! Dumneavoastră aveaţi o intenţie prestabilită, pe care n-ar fi putut să v-o zdruncine nimeni. Voiaţi – şi înţeleg că trebuia

— Să salvaţi şantierul…

Donos, care până atunci stătuse nemişcat la fereastră, întoarse capul, liniştit, fără nicio tresărire, doar cu o uşoară expresie de mirare, şi rămase cu ochii la Dutchievici, de parcă discuţia începea să-l intereseze abia acum.

— Şi-apoi, continuă inginerul-şef, punctul meu de vedere, deşi credeam în el, putea fi o greşeală. Nu l-am susţinut mai mult, ca să nu devin cioclul şantierului. Corect, în acele împrejurări, era să-mi dau demisia…

Primul-secretar deschise un ochi şi-i aruncă doar o privire, în aparenţă nepăsătoare.

— Dar m-am gândit că… la un moment dat… ar putea

să fie nevoie de mine.

— Şi-atunci, care-i părerea dumitale? se auzi deodată glasul gros al secretarului.

— Părerea mea este că situaţia poate fi remediată, răspunse

Dutchievici. Stratul nisipos s-a mişcat, s-a produs probabil o infiltraţie din gârla Silvana, dar sunt sigur că n-o să alunece până la inundaţiile de primăvară.

Uitând să se stăpânească, Matei ridică braţele, într-un gest de nerăbdare:

— Pentru noi e totuna dacă are să alunece la primăvară, sau mâine!

— Nu-i totuna! Până atunci ar fi timp să se ia unele măsuri de apărare.

— Ce măsuri?

— Să se consolideze cala. Să se bată piloţi, care să străbată stratul nisipos, până în argilă.

Propunerea lui Dutchievici aducea o rază de lumină, care însă se pierdea într-un hău fără fund şi nu se oprea pe nimic. Matei se aşeză pe scaun, cu braţele lăsate, fără vlagă, deasupra cristalului. Văzu cu închipuirea piloţii, mii de piloţi, aduşi cu trenul, descărcaţi, rostogoliţi pe cală, ascuţiţi cu topoarele la un cap, la celălalt încercuiţi cu fiare… Sute de oameni, zeci de sonete, înşirate de-a lungul Dunării… Şi în ce capitol se înscria această cheltuială uriaşă? De unde se luau banii?… Desigur că din fondurile de investiţii pentru construcţia şantierului! Şi-atunci ce rost mai avusese zbuciumul şi strădania?…

La fel gândeau toţi, în afară de Marchidan, care n-avea loc în cap decât pentru nedumerire şi teamă.

Mii de piloţi, muncă titanică şi absurdă, fiindcă după lansarea vaselor, cala, consolidată cu atâta sudoare omenească, tot nu putea să rămână definitivă… Piloţii!… se gândea Matei. Ar fi apărat ei oare şantierul, sau ambiţia

lui personală? Cu mii de ani în urmă, mii de robi udau nisipurile deşertului cu sudoarea lor, ca să ridice piramide în cinstea faraonilor…

— Nu-i o soluţie! mormăi primul-secretar Stoian, înfundându-şi mai tare fălcile în guler.

Matei îşi lăsă umerii în jos cu descurajare:

— Într-adevăr, nu se poate! Ar râde de noi şi copiii!

Inginerul Dutchievici făcu un gest de neputinţă; în ochii lui se citea o sinceră consternare:

— Atunci nu rămâne decât soluţia iniţială, a ministerului:

să se demonteze vasele…

— Şi să desfiinţăm şantierul! Nu! Acum nu mai sunt patru şlepuri pe cală, îl zece! izbucni Matei, izbind cu pumnul în cristalul de pe birou.

Primul-secretar părea că nu auzise izbitura; nu-l tulbura nici glasul lipsit de stăpânire. Mormăi, cu o voce care, deşi posacă, rămânea blajină:

— Dacă nu sunteţi în stare să vă descurcaţi, am să vă arăt eu drumul!

Apoi se mişcă nervos în fotoliu – în realitate îşi căuta o poziţie mai bună – şi adăugă, acum cu destulă asprime:

— Dar voi ce hram ţineţi aici? (Se uită la ceas.) Aţi pierdut două ore!

Urmă o tăcere după care se auzi glasul lui Donos:

— Nu există decât o soluţie, singura care ne-ar sta bine!

În afară de secretarul judeţenei, întoarseră toţi capul spre el, mai degrabă întrebători decât surprinşi, ca şi când nu auziseră bine.

— Tovarăşe Dutchievici, continuă Donos, cala va ţine până la primăvară?

— Da! Cu condiţia să fie secată gârla Silvana. Mici deplasări pot să mai survină, dar fără însemnătate pentru

activitatea şantierului. Dislocarea se va produce, probabil, odată cu revărsarea Dunării.

Donos se desprinse de fereastră şi făcu un pas înainte:

— Atunci vasele trebuie să fie gata înaintea revărsărilor!

Primul-secretar se ridică anevoie, sprijinindu-se în braţele fotoliului.

— Asta-i soluţia, tovarăşi! Soluţia comunistă! Donos a spus o vorbă frumoasă: singura soluţie care ne stă bine!… Mă duc, nu-i nevoie să mă conduceţi. Rămâneţi şi chibzuiţi, nu vă zoreşte nimeni, dar toate să fie organizate pini mâine! (În dreptul lui

Dutchievici se opri.) Dumneata suferi de inimă!

Ceilalţi nu auziră – toate în ultima clipă se petrecură cu o mare repeziciune. Până să se dezmeticească vreunul, primul-secretar era afară – trântea uşa maşinii…

Umbra se abătuse de la fereastră era ora douăsprezece. Marchidan ieşi, urmându-l pe Dutchievici – aveau de făcut calcule împreună.

După plecarea lor, Matei îl privi pe Donos cu ochii roşii, ca după beţie. În sufletul lui era un amestec de bucurie şi teamă, de parcă ei doi ar fi fost supravieţuitorii unei explozii. Apoi zise, cam stânjenit, ca unul care provocase detunătura:

— A dracului treabă, Donos!

— Da’ de unde!

— Haide, să nu ne îmbătăm cu apă goală! N-o să fie lucru de glumă!

— Nici nu-mi plac glumele!…

Matei îşi frecă ochii cu pumnii.

— Ca să-ţi spun drept ceea ce gândesc, ar trebui să las altcuiva conducerea şantierului!

— A, nu! protestă Donos. Mai întâi rezolvă-ţi

încurcăturile!

— Tu le-ai rezolva mai uşor \ ai fi un director mai buix decât mine!

— Nu!... Şi am de făcut altceva! Haide, scutură-te puţin, a trecut greul! Vreau să-ţi aud hotărârile!

Cum stătea în picioare, Matei îşi aplecă ochii pe cristalul biroului, îşi văzu chipul, nelimpede, îl străpunse cu o privire ostilă. Rămase aşa câteva clipe, apoi, când se uită la Donos, avea altă fizionomie:

— La două, când vine Dutchievici cu analiza orelor, să fii aici. La şase, Golgota să convoace comitetul de întreprindere; o să chemăm şi şefii de ateliere, şefii de brigăzi şi de echipe. N-aş vrea să luăm pe nimeni de la lucru, dar înainte de ora şase seara, când crezi că-i mai bine, va trebui să aduni comuniştii poate că ar fi de ajuns o jumătate de oră. Suntem o sută şaptezeci – proporţia e foarte bună; fiecare dintre noi va lua în grijă câte trei din ceilalţi oameni. Mâine până la prânz, vom raporta tovarăşului Stoian hotărârile, iar mâine seară, adunarea întregului şantier, pe cală.

— Bine! încuviinţă Donos.

— Nu-i bine! Prima măsură, de luat astăzi, acuma, înaintea oricărei hotărâri definitive, este să facem o nouă expertiză a calei.

Dacă am greşit la început suspectându-l pe Dutchievici, am greşi încă o dată dacă ne-am bizui numai pe el, fără să mai întrebăm pe nimeni!

— Am să-l chem pe Barba Nicola!

— Ce sfânt e ăsta?

— Un bătrân de la Căpitănia portului; nu-i geolog, dar cunoaşte Dunărea. Putem să ne bizuim pe cuvântul lui – atât că n-o să ne dea hârtie la mână!

— Ai văzut ce valoare au hârtiile! Şi-acum, dă-mi cheia de la odaia ta; vreau să dorm o oră.

Când Matei deschise uşa, secretara ieşea din biroul celălalt, legănându-şi şoldurile. Se înroşi, sfioasă, ca o copilă.

— Tovarăşul Conţu e aici?

— Este, tovarăşe director!

Pe urma ei rămăsese o dâră de parfum, care ducea, ca un reper material, până la biroul lui Ilie Conţu. Acesta se ridică în picioare, fâstâcit, şi deodată se înroşi mai tare decât secretara. Părul lui gălbui, pieptănat lins, cu cărare, era uşor răvăşit într-o parte, dar Matei nu băgă de seamă. În schimb, observă că Ilie Conţu era îmbrăcat cu multă îngrijire, avea un costum nou, bleumarin, cu brăduleţi roşii, alcătuind vagi dungi verticale – stofă pe puncte, cam grosolană, dar frumos călcată şi croită bine. Cămaşa albastră, de zefir, era foarte curată, uşor apretată la guler şi, cu cravata roşie, de mătase artificială, întregea costumul într-un ansamblu plăcut, dând impresia de bunăstare şi de mulţumire.

— Ce făceai, tovarăşe Conţu?

Întrebare pusă în loc de bună ziua; ştia că Ilie Conţu făcea câte ceva de dimineaţă până seara, şi dacă nu venea, încurcat, să ceară vreo lămurire, însemna că muncile lui merg bine.

— Ce să fac, tovarăşe director? răspunse administratorul, după ce-i trecu fâstâceala. Caut urma vulpoiului; pe unde scoate găinile, că unde le duce ştim acuma.

Pe birou, în faţa lui, zăcea un maldăr de fracte cu adnotări pe margine, linii, semne de întrebare trase cu creionul roşu, opera lui Cocoş, sau a lui Mititelu. Şi Ilie Conţu îşi bătea capul cu ele”.

Treburi mărunte pe lângă primejdia care pândea cala! Toată această dimineaţă, când fusese în joc soarta şantierului, administratorul îşi văzuse netulburat de

gospodărie.

— Dumneata n-ai intrat în panică? întrebă Matei, mirându-se cu întârziere de îndeletnicirile netulburate ale colaboratorului.

Acesta se uită la el cu ochii lui albaştri, plini de uimire:

— Adică de ce?

— Nu ştii ce se întâmplă cu cala?

— Ba ştiu! Zvonuri! Uneltirile duşmanului!

— Uite că nu-i aşa! O s-o ia apele, la primăvară, se duc şlepurile pe Dunăre! Nu-s zvonuri!

Ilie Conţu clipi din ochi, neîncrezător, apoi zâmbi cu bonomie şi zise, fără să ştie nici pe departe ce se discutase în biroul celălalt, acum câteva ore:

— Las că le terminăm mai devreme!

În anticameră, secretara îşi împrospătase parfumul. Aspirându-l.

Matei îl simţi pătrunzându-i în nări, ca două fire urzicătoare, ducându-se până în creier. Se legănă puţin, i se păru că din cauza parfumului, dar îşi dădu seama că era încordarea, oboseala, nesomnul.

La poartă se opri, nehotărât şi, fără voie, ochii căutară panoul cu fişele de pontaj ale muncitorilor, nu ştia în ce scop, până ce în coloana sălii de trasaj descoperi bucata de carton alb, pe a cărei margine vizibilă scria, cu litere citeţe, ca de tipar: Ana Gheorghi.

Unde putea să fie ea acuma? Oare îi spusese o vorbă destul de caldă şi de blândă în clipa despărţirii? Poate că nu; îl zguduise mărturisirea ei, amânată până la urmă, şi-acum îl răvăşea gândul că ea o amânase fiindcă altfel nu s-ar fi împlinit noaptea aceea. Nu îndrăzni, în prezenţa portarului, să pună mâna pe cartonul care purta numele ei şi-i urmărea paşii zilelor. Luă la întâmplare câteva fişe de pontaj, le cercetă, distrat, fără să le vadă, gândul fiindu-i

aiurea, în sfârşit, întinse mâna spre cartonul care-i ardea privirea.

— În câte suntem astăzi?

— În treisprezece, tovarăşe director!

Ea venise, fără întârziere, la ora şapte fără opt minute – ceasul de pontaj punea mărturie.

Deodată îi pieri şi oboseala şi somnul, i se învioră întreaga fiinţă, trupul şi sufletul, se regăsi odihnit şi tânăr…

Nu îndrăzni să se ducă de-a dreptul la sala de trasaj, se simţea mai mic decât ea în această clipă. Merse pe malul Dunării, şi peste mişcarea de pe cală, privi apele cenuşii, cu valuri largi, domoale, ducându-se în jos, într-un ritm calm şi legănat care-i alina inima.

Le privi îndelung şi nu se mai temu de ele ca în zorii zilei, când le văzuse cu închipuirea infiltrându-se pe sub pământ şi surpând malul.

Umbra unui nor lung, răzleţ, întuneca valurile, dar pe urmă soarele îl rupse, şi fluviul se lumină, strălucitor, de la un mal la altul, până în depărtare. Şi deodată Dunărea, fosta duşmană, i se lipi de inimă, fiindcă îi legănase în ritmul ei neasemuit noaptea de dragoste, făcând-o altfel decât pe-a tuturor oamenilor. Dar totul îi fu mai aproape, peisajul şi viaţa, ţărmurile, balta, sălciile, muncitorii care mânuiau jos ciocanele. Şi asupra tuturor, plutea, irizată, imaginea acelei fiinţe a cărei amintire şi-a cărei prezenţă prelungită de peste noapte îl învăluiau într-o căldură mai mare decât a soarelui.

Ea se afla întocmai în locul unde se aştepta s-o vadă, la capătul planşetei, aplecată pe liniile care înfăţişau prova motonavei.

Nu se apropie de ea, rămase la câţiva paşi de uşă, cum ar fi inspectat sala în ansamblu. Era cum o ştia din zilele celelalte, numai că avea părul legat într-o basma

cenuşie, în locul celei albe, prea luminoase pentru ziua de doliu.

Kreis nu mai venea de câtva timp, era plecat la Bucureşti pentru examene. Ea lucra cu altcineva acuma, un băiat plăcut la vedere;

le stătea bine împreună, harnici, îndemânatici şi tineri, lucrând umăr la umăr. Îi urmări mult timp, uitând că alţii ar fi putut descoperi această statornicire a privirii. Băgă de seamă îndată că trasajul îl conducea ea acum, îndemnându-şi cu o energie gingaşă şi discretă colaboratorul, şi îşi aminti ziua când venise, atât de vajnică şi de speriată, să-şi ceară mutarea de la magazie. Iar acum, mâinile ei, cărora abia putea să le stăpânească tremurul în ziua aceea, «e mişcau de-a lungul şipcii, trăgând liniile cu siguranţa celui dedat mult timp meseriei. O trimisese aci nu din încredere, mai mult din curiozitate, sau… Nu! Hotărâtor fusese îndemnul lui Donos! Tăcut, înfrânat, gânditor, şi totuşi mistuit şi el de o flacără interioară – alţii poate o ignorau, Matei îi simţea căldura – cu ce instrument al minţii judeca Donos oamenii?

Lumina răsfrântă din planşeta verzuie îi dădu după un timp puţină ameţeală, urmarea nesomnului, deşi nimic din el nu arăta nevoia să doarmă, nici trupul, nici creierul, nici inima, pe care şi-o auzea bătând, sănătoasă şi tânără. Dar o parte a făpturii lui, imaterială şi totuşi mişcându-se ca o fiinţă vie, se desprinse din sine şi alunecă pe planşetă, până la marginea cealaltă a sălii. Acolo îngenunene, în faţa fetei care stătea şi ea îngenuncheată pe podele – şi se priviră. Ea trăgea o linie şi, purtându-şi braţul în lung, cu mişcarea armonioasă a virtuozului care conduce arcuşul viorii, părea că îi conturează lui, dezmierdător, grumazul şi umerii…

Deodată se făcu întuneric. Matei nu mai văzu nimic, rămase doar cu senzaţia mângâierii, ştiind că-i a ei şi

totuşi nedându-şi seama de unde vine…

Se dezmetici – era tot lângă uşă – sub privirea pe care ea o îndrepta spre el, din depărtare. Podeaua se legăna încă, uşor – avusese o clipă de ameţeală. Întunericul dispăruse din jur, se vedea soarele intrând pe ferestrele largi dinspre Dunăre, dar ochii ei erau mai strălucitori decât lumina zilei.

Îl simţise de mult, desigur, din clipa când intrase – privirea nu îndrăznise s-o ridice decât acuma. Nu rămase mult aşa, în schimb, cele câteva clipe cât se priviră, Matei putu să citească în ochii ei tot ceea ce ea nu avusese timp şi curaj să-i spună aseară. Noaptea care trecuse nu fusese nici minciună, nici amăgire, şi acum, ziua, amintirea ei se limpezea, într-o sonoritate deplină.

Marţi seara, după lucru, întreg şantierul era adunat pe malul Dunării; numărul muncitorilor crescuse acunt, depăşea mia – atâţia oameni n-ar mai fi încăput în hala cazangeriei…

Pe varangele unui şlep se puseseră scânduri, improvizându-se tribuna la care urcară, fiecare pe unde se pricepu mai bine, conducătorii şantierului, biroul organizaţiei de bază şi aproape întreg comitetul de întreprindere, cu toţii peste douăzeci la număr.

Scopul adunării nu mai era un secret pentru nimeni; ce fusese mai greu se făcuse până acuma. Ţelul urmărit se ştia, se discutase, în sânul echipelor, prin ateliere: să se scurteze timpul de lucru, prin metode noi, prin o pregătire mai bună, prin eliminarea erorilor, a timpilor morţi, prin inovaţii, prin ce-o putea fiecare… Oamenii primiseră lămuriri şi îndemnuri, mai rămânea să se ratifice hotărârile şi angajamentele, în auzul tuturor a…

Era altfel atmosfera decât la prima adunare, de când trecuseră numai trei luni de zile – fiindcă era altul şi şantierul. Cu toată situaţia îngrijorătoare, oamenii nu se

temeau; aflaseră că nu li se cere altceva decât să-şi arate puterile. Asta doriseră totdeauna, şi cei bătrâni, părinţii, şi cei tineri, fiii. Plutea asupra lor o veselie puţin aspră, puţină teamă rece la unii, grija să nu rămână în urma altora, făcându-şi numele de ruşine. Nu porneau nici la glume, nici să joace la horă. Cele o sută treizeci de mii de ore de lucru câte mai rămăseseră la fiecare şlep, după norme, trebuiau reduse aproape la jumătate, ca toate vasele să fie gata în ziua de 20 februarie, înainte de data cea mai timpurie când ar fi putut să înceapă dezgheţul şi creşterea Dunării.

Mulţi depăşiseră şi până acum normele, dar nu cu un procent atât de mare. De data aceasta se cerea mai mult, şi nu doar din partea unora, ci a tuturor a…

Amurgea repede; la şapte şi jumătate se aprinseră luminile pe stâlpii care împânzeau cala. Decorul se şterse în umbră, malul

Dunării, sălciile – rămaseră doar oamenii, în jurul tribunei, înghesuiţi printre tachelaje, cocoţaţi pe şlepurile vecine.

La opt şi un sfert răsări luna. Până să se ridice sus şi să arginteze apele bălţii în zare, izbucniră chiuituri, ca la horă, se aprinseră torţe improvizate cu ce se găsea la îndemână, hârtie de ziar, mărăcini uscaţi, găteje, câlţi îmbibaţi cu smoală.

Ilie Conţu, gâtuit de gulerul prea strâns şi aspru de la scrobeală, striga desperat, din marginea tribunei, gata să cadă în flăcările mişcătoare:

— Paza contra incendiilor!… Unde-i echipa de pompieri?…

Aveţi grijă, tovarăşi!

În lumina becurilor şi-a torţelor, cala părea o piaţă cuprinsă de ritmul unei petreceri populare. Adunarea, care

ţinuse mai mult decât s-ar fi aşteptat oricine, se sfârşea în această veselie, cea mai molipsitoare dintre stările de suflet ale oamenilor.

Abia o jumătate de oră mai târziu plecau ultimii de pe cală. În urma lor, Ilie Conţu, răguşit, cu cravata slăbită la gât, cerceta urmele torţelor, printre tachelaje, să vadă dacă n-a rămas vreun tăciune.

— Când te bucuri prea mult, atunci vine nenorocirea! zise, în încheiere.

Dar când se uită în jur, nu mai văzu pe nimeni care să-i audă mustrarea; ultimii oameni urcau malul.

Matei se strecură spre poartă, în mijlocul mulţimii; cum în curtea şantierului nu era lumină prea multă, iar oamenii discutau între ei, cu aprindere, pare-se nu-l recunoscu nimeni. Ajuns în şosea, se desprinse de înghesuială şi, în loc s-o ia spre oraş, la fel ca toată lumea, porni de-a lungul gardului de sârmă, spre câmpul pustiu, unde se întindeau grădinăriile.

N-ar mai fi fost în stare să schimbe o vorbă cu nimeni, nu-şi mai simţea trupul de oboseală, în gât parcă i se adunase praf, uscându-i coardele vocale – era la capătul puterilor. De două zile nu avusese o clipă de odihnă: discuţii tehnice cu inginerii, consfătuirea cu comitetul de întreprindere, prelungită peste toate limitele de preşedinte, maistrul Golgota, cu întrebări obtuze şi inutile – şedinţa comuniştilor, rapoarte de întocmit, pentru minister şi pentru judeţeana de partid, zăgăzuirea gârlei Silvana, scosul apei afară din albie, cu motopompele, cu pompele de mână şi cu găleţile – munca a sute de oameni. Apoi adunarea şantierului, terminată abia acum, trei ore de vibraţie continuă care îi secătuise ultimul izvor de putere, lăsându-i în trup, în creier, drojdie vâscoasă şi cenuşie…

Merse aşa până la colţul gardului, singur, în timp ce

glasurile oamenilor se pierdeau în urmă, şi de aici, părăsind şoseaua, porni printre bălării, pe marginea grădinilor de zarzavat, îndreptându-se spre Dunăre.

Luna, ridicată peste sălciile negre din vale, îşi trimitea razele

E

Ieziş asupra câmpiei, lungind fantomatic umbrele arbuştilor şi ale ălăriilor.

Vuietul oraşului nu ajungea până aici; doar. huruitul concasorului, la fabrica de ciment, aspru, dar egal şi statornic, înăbuşit de ziduri şi de depărtare, stabilea un fundal de sunete atât de monoton, încât părea născut în adâncul urechii, nu venit din afară. Pe coşul cazangeriei, unde lucrau echipele de noapte, ieşeau scântei rare, din când în când, şi se pierdeau pe cer, prea roşii ca să pară înrudite cu stelele.

Un vapor fluieră în port, gros, răguşit, ca mugetul unei dihănii dispărute astăzi, din preistorie – şi sunetul acesta, cunoscut de atâta vreme, lui Matei îi umplu sufletul de dureri molcome şi blânde, care uneori, în chip ciudat, odată cu tristeţea îţi stârnesc dorul de lume şi credinţa în fericire. Îndată îl străbătu o înviorare, parcă o briză proaspătă şi plină de miresme îi învălui inima; paşii se măriră de la sine…

Nu avea o înţelegere, nu schimbase cu ea un cuvânt, de luni dimineaţa, dar nădăjduia, era sigur în unele clipe că îl aşteaptă jos, la gardul şantierului.

După două sute de paşi se văzu Dunărea, luminată de lună.

O salcie stufoasă întuneca ţărmul. Era salcia sub care se ascunsese

Cocoş într-o seară, amărât de lume, rozându-şi încet şi curajos necazul din inimă. Aici lăsa Ana Odeta barca, de când maistrul

Golgota nu-i mai dădea voie să intre în şantier pe de vale.

— La poartă, tovarăşă, ca toată lumea! Ce, crezi că dacă ai ochi frumoşi poţi să faci cum îţi place, ca reginele?!

De atunci, fata venea cu un sfert de oră mai devreme ca să ajungă la timp, ocolind şantierul. Şi-n seara aceasta făcuse acelaşi drum, prin grădinărie, ieşise odată cu primii oameni, alergase, ca la o întâlnire, gândind că Matei, care nu se temea de şeful calei, ar fi putut trece prin gardul de sârmă, ajungând înaintea ei la Dunăre.

Acum îl aştepta – şi ea nădăjduise că el are să vină, ca şi cum s-ar fi înţeles de cu ziuă... Şi când îl văzu coborând malul, i se răci inima. Stătea în barcă, ghemuită pe bancul de la pupa, ţinându-şi bărbia pe genunchi, şi genunchii cuprinşi cu braţele, parcă mai mică, topită în ea însăşi, doar cu inima rămasă pe vechea dimensiune. O

rază a lunii, strecurată printre frunze, îi lumina părul şi tâmpla, locul destinat dezmierdării.

— Bună seara! îi şopti el, din umbră.

Ea îi răspunse:

— Bună seara.

Matei trecu în barcă şi se aşeză jos, în faţa ei, pe panouri. Ea se mişcă; raza de lună îi trecu de pe o tâmplă spre alta, dar el nu întinse mâna.

— Aştepţi de mult? întrebă, după o ezitare.

Ciudat cum vorbele rostite nu erau întocmai cele pe care voise să le spună; de ce, şi sub ce îndemn îşi eliminase pronumele, ca şi cum ea nu l-ar fi aşteptat pe el, anume? întrebarea, întreagă, aşa cum fusese gândită, era: „Mă aştepţi de mult?” – şi gura o ciuntise, fără nicio raţiune, făcând-o mai vagă şi mai impersonală.

Ea parcă simţi această lipsă şi îl privi aproape mustrător. Ar fi vrut să-i răspundă: „Da, te aştept de mult,

nu din astă-seară!

De ce mă întrebi? Ştii bine, te aştept pe tine, pe tine! …”

Se mulţumi să clatine uşor din cap, speriată puţin de atâta fericire şi nedorind s-o întregească, dacă mai lipsea din ea vreo fărâmă, de teamă să nu se reverse din inimă şi să se piardă pe Dunăre.

Un timp tăcură, zâmbindu-şi unul altuia, lăuntric, fiindcă feţele le rămâneau grave, uşor împietrite, în penumbra dintre razele lunii.

Apoi Matei zise:

— De ce-ai venit ieri la şantier? Puteai să lipseşti câteva zile.

Ana Odeta îl privi, parcă speriată. El întrebă, după o pauză:

— Ai fost aici şi aseară?

— Nu…

Dar fusese, aşteptase până la zece şi-abia după aceea se dusese la capelă, noaptea, când nimeni nu mai intră pe poarta cimitirului;

se rugase de paznic să-i dea drumul – el o condusese pe alee, cu felinarul în mână. Şi ea veghease lângă sicriu, până la ziuă, singură, istovită, cu sentimentul că trebuie să plătească morţii preţul celeilalte nopţi, de iubire.

Cum stătea jos, la picioarele ei, Matei îi privea chipul, căuta să-i desluşească trăsăturile, cu un fel de sete, temându-se că niciodată ochii lui nu vor cunoaşte îndestularea…

Astăzi, la adunare, nu o văzuse în mijlocul oamenilor. Fusese lungă, grea, interminabilă consfătuirea – spusese multe cuvinte fiecare din conducerea şantierului, spusese el, mai cu seamă – şi avea sentimentul că toate fuseseră necesare. Dar acum, în clipa aceasta de linişte, când

simţea în mână mâna caldă a fetei, iar zbuciumul, şi neliniştea, şi încordarea rămăseseră în urmă, n-ar mai fi putut să-şi aducă aminte decât crâmpeie din ceea ce spusese acolo…

În clipa asta, când adunarea se terminase de mult şi nu se mai auzeau decât în depărtare vuiete slabe, lui Matei glasul oamenilor îi răsuna încă în urechi, ca şi când i-ar fi avut încă o dată în preajmă.

Dar nu; era singur cu fata aceasta în barcă, ţinându-i mâna obosit, proteguitor şi tandru; în spatele ei clipoceau valurile – şi noaptea, scurgându-se în tăcere, părea că o completează pe cealaltă. Ar fi vrut, măcar un ceas, să nu se mai gândească; dacă nu dormea nici acum, era a treia noapte de veghe, pe care nu ştia cum ar fi înfruntat-o. Nu bănuia că noaptea trecută şi Ana Odeta veghease, şi-n gândurile ei, închinate moartei, se împletise îndoială, nelinişte, teamă, câteodată spaimă şi panică. Vorbele auzite de la oameni o torturaseră până în seara aceasta; era un impas – mulţi nu mai vedeau niciun fel de ieşire, aşteptau urmări catastrofale; unii credeau, altora le plăcea să creadă că pe director îl aşteaptă zile negre, anchete, procese, poate închisoarea… Cine să răspundă pentru ruina şantierului şi pentru milioanele pierdute? Ruşinea, încaltea, nici nu se mai punea la socoteală, fiecare urmând s-o poarte cum putea, cu fruntea plecată şi cu privirile în ţărână.

Acum Ana Odeta se liniştise, dezonoarea era înlăturată, trecuse primejdia, începea o luptă amarnică…

Nu mai fusese o adunare, ci o manifestaţie. După ce vorbise şi maistrul Golgota, ultimii neîncrezători şi şovăielnici se alăturaseră celorlalţi. Oricât nu putea Ana Odeta să-l sufere pe omul acesta, atunci îi fusese drag, văzând cum se pricepe să câştige oamenii;

parcă nu era el, cel ştiut, ci altul, care-i luase numai

statura, nuieluşa din mână şi hainele…

E drept că nu înţelegea de ce maistrul trebuise să înceapă pe departe, folosind ocoluri numeroase; dar pesemne cunoştea meşteşugul de a-i lămuri pe oameni – oamenii sunt feluriţi, trebuie să găseşti calea potrivită nu doar pentru unii, sau pentru alţii, ci pentru toţi – masele. Vorbi mai întâi de crunta exploatare a regimurilor decedate, îl înjură pe rege cu o familiaritate care îi făcea pe cei de faţă să râdă, înveseliţi şi convinşi, dar cam nedumeriţi – ar fi reieşit că îl cunoscuse pe rege îndeaproape şi fusese gata să se răfuiască şi altă dată cu el, atunci când alţii i se prosternau cu veneraţie. Pe urmă vorbi de vremea lui Năsturaş, aminti cât se luptase el cu fostul patron şi cu oamenii acestuia, pentru binele muncitorilor.

În sfârşit, ajunse şi la actualitate: întrecerile socialiste, care să-i dinamizeze pe muncitori, ridicând sensul şi valoarea muncii lor pe o treaptă mult mai înaltă.

Tocmai atunci se aprinseră luminile; cuvântarea dura de trei sferturi de oră. Ana Odeta văzu, deşi nu se afla prea aproape, că

Matei se uita nemulţumit la Donos, iar acesta strângea din dinţi, până ce deodată se făcu roşu la faţă: maistrul Golgota încălecase acum pe un cal foarte sprinten, cu care putea să gonească departe.

El le arăta muncitorilor cât vor putea să câştige dacă, antrenaţi de întrecere, vor depăşi normele cu 80 la sută:

— Şaisprezece mii de lei pe lună, şi chiar mai mult, tovarăşi!…

Bunăoară, tovarăşi, să luăm cazul lui Niţă Petre; poate ştiţi că are casă grea şi se cam luptă cu necazurile… Tovarăşe Niţă, spuneai că te cocoşează cărţile de şcoală… Are patru copii la învăţătură, tovarăşi. Ei, acum, încordează-te, şi-a dumitale o să fie viaţa!…

Răsărise luna, strecurându-se inutilă şi pizmaşă printre becurile care luminau cala, iar maistrul Golgota continua să-i însufleţească pe oameni, răscolindu-le nevoile şi făgăduindu-le trai îmbelşugat; numai puneţi osul şi trageţi zdravăn, tovarăşi!

Aici Donos nu mai putu să rabde – şi strigă, cât îl putea duce glasul:

— Da, tovarăşul Golgota are dreptate, dar nu-i numai asta!

Veţi câştiga atât şi atât – e bine că vă veţi îmbunătăţi viaţa. Eu însă cred că astăzi, pentru cel ce este muncitor adevărat şi rămâne devotat şi credincios clasei din care face parte, e mai important altceva, de aceea ne-am adunat aici, să ne strângem rândurile, să arătăm că suntem în stare să învingem o situaţie care ar fi grea numai dacă ne-ar amorţi inimile şi ne-ar înţepeni braţele… Poftim, tovarăşe Golgota, vorbeşte mai departe!

Maistrul Golgota nu mai avea ce să vorbească; fusese coborât de pe cal când galopa mai năvalnic. Până să se dezmeticească şi să reînceapă, se auzi prima strigare:

— Tovarăşi!…

Capetele se întoarseră: vorbise un bărbat tânăr, chipeş, desfăcut la gât, vânjos, cu mânecile bluzei suflecate, arătându-şi braţe arse de soare, aspre şi oţeloase – să spui că-i pus să pozeze ucenicilor de la Belle Arte. Dar pesemne acele pânze ale pictorilor, când sunt într-adevăr foarte frumoase, au fost luate din viaţă, fiindcă omul care strigase era viu şi prea bine cunoscut de alţii.

— Tovarăşi! strigă, cu glasul ţeapăn şi puţin tremurat al celui care n-a mai vorbit niciodată de faţă cu atâţia martori. Eu, Arici

Vasile, cu brigada mea de la şlepul numărul nouă, cu toate şase echipele, ne luăm angajamentul să organizăm aşa fel munca noastră, încât să terminăm montajul

corpului şi punţii până la data de 10

februarie. Chemăm la întrecere celelalte brigăzi şi echipe. Cine se prinde cu noi, tovarăşi?

Tăcu şi se uită, mândru şi cam speriat, pe deasupra capetelor.

Dar în primele clipe nu răspunse nimeni; fu numai tăcere.

— Arici o dată… Arici de două ori!… se auzi un glas mucalit din cealaltă parte a calei.

Arici Vasile nu fusese niciodată la licitaţii şi nu cunoştea vorba aceasta. Şi apoi, cu tot chipul lui zâmbitor, nu-i ardea de glumă, încât se zbârli şi răspunse, crezând că fusese o înţepătură neroadă:

— Da, Arici de nouă ori! Am spus şi-mi ţin vorba! Pune-te cu mine, tovarăşe!

Înainte de a se fi potolit râsetele, izbucni alt strigăt:

— Tovarăşi, eu, Ghiţă Bârgu, cu brigada a treia…

Apoi strigătele se înlănţuiră şi nu conteniră multă vreme, până nu se epuizară toate combinaţiile: întreceri între brigăzi, între echipe, între ateliere…

Maistrul Golgota triumfa, bombându-şi pieptul; da, vorbiseră ei, vecinii de la tribună, şi unul şi altul, dar succesul cel mare îi revenea lui! Ce brigadă, ce echipă avea să fie prima, nu-i păsa;

fusese el primul, astă seară, organizând întrecerile şi stârnind un entuziasm care parcă nu mai avea contenire. Oamenii începuseră să chiuie, tropăind printre tachelaje, ca la horă.

— Mai încet, mă, că se surpă cala!

Se aprindeau torţe; lui Matei i se părea că visează.

— Nu se surpă! Dacă vreţi, jucaţi până mâine. Îmi pare rău că n-am chemat lăutarii!

— La urmă, tovarăşe Matei, la lansare! Dar atunci să-i aduci, c-o să ne sfârâie călcâiele!

Maistrul Golgota era şi el părtaşul entuziasmului; sărise jos de la tribună şi se îmbrăţişa cu oamenii, numai că în sine îşi zicea:

„Las c-o să vă văd eu mâine, când o începe să vă curgă sudoarea!”

Nu credea că vasele au să fie gata înaintea revărsării. Se îndoiau şi alţii, greu să le ştii numărul… Ana Odeta nu era printre şovăielnici. Din câţi se aflau adunaţi acolo, poate ea credea în izbândă cel mai tare – cu inima; şi fiindcă avea atâta minte să înţeleagă că puterea inimii nu ajunge, era liniştită, neîndoindu-se că

Matei şi alţii cred cu creierul.

Acum, fata gândea, fără niciun orgoliu, că este peste putinţă să nu izbutească bărbaţii, când alături de ei vin şi femeile…

Îşi aplecă ochii; de un timp, Matei îşi lăsase capul pe genunchii ei – părea că visează, adulmecându-i căldura. Visa, poate, dar în prada somnului; adormise, fără să-şi dea seama, zdrobit de încercări prelungite, care ar fi depăşit puterile oricăruia. Dormea adânc, greu, dar liniştit şi aşa de cuminte, încât părea întors la vârsta copilăriei…

Ana Odeta luă de alături hăinuţa de diftină pe care o îmbrăca seara, când trecea Dunărea, şi i-o puse pe umeri. N-avea pe ea decât tot o bluză subţire, ca duminică noaptea, dar nu-i era frig: bătea o briză uşoară de la câmpie, aducând căldura molcomă a miriştei arse de soare.

Sperase uneori multe – să-l poată privi de aproape, să-i audă glasul, să meargă într-o zi cu el pe sud sălcii, Jţinându-se cuminte de mână”, a visase şi dragostea în clipe de nebunie, dar niciodată nu şi-ar fi închipuit că o să cunoască momentul de fericire din această seară.

Dormea cu Capul pe genunchii ei Meit de odinioară – şi odată cu el părea că adormiseră adânc toate din juru-le *ţ*

vegheau numai ea, tânără, şi Dunărea, aşa de bătrâna!

Primul vrăjmaş, ploaia rece de toamnă, veni la 16 octombrie, cu o bură care ţinu toată ziua; nu se sperie nimeni, şi pe urmă răsări iar soarele – timp frumos, până către sfârşitul lunii.

Fusese doar o vestire.

Dar înaintea ei, alte piedici se arătară, din partea oamenilor, cu o brutalitate neprevăzută de nimeni.

A doua zi după sărbătoare, mulţi oameni simt o oboseală, o slăbiciune în trup şi-o lipsă de vlagă în inimă; ea stăruie cu atât mai mult, cu cât a fost în ajun mai fierbinte bucuria serbării.

Marţi seara, adunarea şantierului se terminase în chiote, fiecare simţise în el o flacără încălzindu-i sângele şi grăbindu-i bătăile inimii. Urmaşe noaptea, când omul rămâne singur, cu gândurile lui

— Şi gândul nimănui nu putea să fie uşor în ceasurile acelea de tăcere, în liniştea adâncă pe care n-o cunosc decât oraşele provinciale. Ce erau ei aici? O mână de oameni, având de generaţii în ascunzişurile sufletului semnul îngrijorării. Şi-acum, la îndemnul cutăruia şi cutăruia, se legaseră să înfrunte duşmănia pământurilor nestabile şi alte duşmănii, aliate cu prima, într-o bătălie zgomotoasă, care avea să-i scoată în văzul lumii. Mulţi dormiră zbuciumaţi în noaptea aceea…

A doua zi dimineaţă, ziarul local, de care răspundea comitetul judeţean de partid, deci nu putea să se joace cu vorbele, publica pe ultima pagină un titlu mare, pe toate coloanele: „Constructorii de vase de la Şantierul naval Victoria, în întrecere socialistă. Ei cheamă la întrecere toate şantierele navale de pe Dunăre”.

Ştirea, dusă cu telegraful, ca telefonul, avea să apară a doua zi în ziarele mari din Capitală, şi în toate ziarele

mari şi mici din toată ţara. Hora era începută, nu mai putea să se desprindă nimeni din cercul ei, fără să o destrame.

În drum spre şantier, mergând pe jos, cu bicicleta, cu tramvaiul, muncitorii vedeau afişele ziarului lipite pe obloanele tutungeriilor;

titlul referitor la ei era primul. Unii îl priveau îngâmfaţi, unii mândri, alţii cu teamă, şi în atâtea chipuri, câte simţăminte cunoaşte inima omului.

Însă în acest fel, oboseala, delăsarea care urmează serbării, se risipi din primele momente ale zilei; când ajunseră la lucru, cei mai mulţi, destui ca să stabilească ritmul, ştiau ce trebuie să facă, şi nu la temperatura fierbinte de aseară. La şapte, fără întârziere, atacul începu, în toate atelierele…

În prima oră a zilei, când nu era om să nu aibă ceva de gândit, de spus, dar mai cu seamă, de făcut în legătură cu vastul angajament care schimba viaţa şantierului, doi străini umblau de colo până colo, între cală şi birouri, iscoditori ca spionii. Nu erau singuri, altfel s-ar fi găsit cineva să-i întrebe de urmă: maistrul Golgota îi însoţea pretutindeni, arătându-le drumul cu nuieluşa, cu gâtul ţeapăn de mândrie, ca lupul care nu poate întoarce capul din umeri.

Cei doi străini veniseră la ora şapte şi zece minute, şi cu toată hotărârea lui de a nu lăsa înăuntru pe nimeni fără o treabă precisă şi limpede în legătură cu munca şantierului, portarul fusese nevoit să le dea drumul, ba încă îi mai şi salutase cu respect şi sfiiciune, de vreme ce musafirii, legitimându-se cu carnet şi cu delegaţie scrisă la maşină, dovedeau că sunt ziarişti de la *Viaţa Nouă*, organul judeţenei. „Poftiţi!…” Foarte bine, să vadă dumnealor ce facem noi aici, să afle tot poporul!

Unul din ei, cam netuns la ceafă, altfel îmbrăcat bine,

de statură înaltă, clădit ca atleţii, era poet în timpul liber, iar la ziar, reporter – treapta întâi.

Celălalt, mai mic de statură, cu ochelari de soare printre ale căror lentile ţâşnea un nas cât toate zilele, era însuşi redactorul-şef al ziarului, tovarăşul Preda Cosmin, pe care îl cunoştea tot judeţul, bineînţeles după nume. De obicei, purta pălărie cu boruri mari, după o modă veche, având poate menirea să-i disimuleze oarecum, ca şi ochelarii, trompa monstruoasă cu care-l sluţise natura. Acum îşi pusese şapcă de stofă, ca muncitorii, dar nu-i stătea bine

Cei doi ziarişti merseră pretutindeni, ascultând lămuririle însoţitorului, privind cum lucrau oamenii, întrebând, stând de vorbă cu unii. Cosmin Preda avea cu dânsul aparat de luat fotografii, pe care-l puse de multe ori în funcţiune, vizând, colo şi colo, câte un muncitor cu ciocanul în mână, câte un aspect mai plastic şi mai concludent din activitatea şantierului. Făcea oficiul de fotoreporter, treaptă mai mică în ierarhia gazetăriei, din proprie plăcere. Iar în timp ce apăsa ţâmburuşul nichelat al obturatorului, îl îndemna pe subalternul său.

care umbla cu bloc-notesul în mână:

— Notează, Popescule!… Haide, scrie, scrie, băiete, nu te baza pe memorie.

Popescu nota, făcând fiere; da, îl chema Popescu Marin, aşa arăta buletinul, dar îşi uitase de mult numele – toată lumea îi zicea

Florin Salcie, cum îşi semna reportajele poetice şi poeziile. Directorul său, în schimb, nu-i respecta pseudonimul, se făcea că nu-l ştie. Ce-ar fi fost dacă într-o zi i-ar fi zis şi el, răcorindu-şi inima: Tovarăşe nu ştiu cum… – că şi pe director îl chema Cosmin Preda, cum îl chema pe el Florin Salcie. Ei drăcie!

Gazetarii vizitară şantierul până pe la ceasurile nouă,

îl fotografiară pe maistrul Golgota lângă Arici Vasile, eroul zilei, băură o cafea în biroul lui Ilie Conţu, făcură conversaţie un sfert de oră.

Pe măsuţa de lângă birou era o vază mare cu cinci crizanteme. Cu directorul nu putură să stea de vorbă; era plecat din zorii zilei la judeţeană... Dar nu-i nimic – Ilie Conţu ştia să primească musafirii.

Plecară, lăsând în urmă pârâiturile masive ale ciocanelor pneumatice, vuietul şi forfota şantierului. Mergând spre tramvai, Florin

Salcie îşi grupa impresiile, gândindu-se că, decât un reportaj, ar face mai bine o poezie.

La unsprezece, portarul primi alţi oaspeţi, trei de data aceasta, tot ziarişti, de la *Scânteia*; sosiseră grabnic cu avionul.

Matei se întorsese de la judeţeană – îi primi în picioare, în faţa biroului, cam ţeapăn, ca să-şi ascundă stânjenirea.

— Fiţi bineveniţi, tovarăşi! Faceţi-vă datoria, dar vă rog nu puneţi floricele. Suntem într-o situaţie grea: o s-o învingem. Din partea mea, aş fi preferat să stăm de vorbă la primăvară.

Unul din oaspeţi, un tinerel fără tuleie deasupra gurii, notă în bloc-notes, avid să cunoască şi să caracterizeze totul în juru-i: „Tov.

din M. Mironescu – ochi sfredelitori, bărbie energică, frunte senină, impresie de optimism calm şi de modestie...”

După plecarea lor, Matei se prăbuşi în scaun, cu ochii pe o telegramă, pusă pe birou, deasupra hârtiilor. O primise puţin înainte de sosirea musafirilor şi o citea, împietrit, a nu ştiu câta oară: „Încetaţi imediat orice lucru pe cală; aşteptaţi dispoziţia ministerului”.

Multă lume din şantier îl văzuse pe inginerul Staicu, dar nu toţi îi cunoşteau precis rostul acolo. Nu venea la şapte dimineaţa, nu pleca la şase seara – n-avea oră; apărea şi dispărea fără nicio socoteală. Cei informaţi ştiau că nu-i salariatul şantierului, ci e trimis de Direcţia generală a comenzilor din minister, să vadă dacă lucrul la vase se face după norme.

Inginerul Staicu era un om de vreo treizeci şi cinci de ani, părând însă mult mai tânăr, bărbat frumos, după gustul acelor femei pe care odinioară le-ar fi înnebunit Rudolf Valentino: oacheş, cu faţa prelungă, cu părul negru, în bucle, cu o gropiţă în mijlocul bărbiei. Iar între incisivii albi şi strălucitori, ca toată dantura, cu o strungăreaţă pronunţată care-i dădea, când se întâmpla să râdă, un aer de ştrengărie.

Purta haine Prince de Galles, de culoare cafenie, pantofi maron, ciorapi verzi, ca şi cravata, bine armonizate cu costumul, şi fiindcă nu-şi schimba niciodată culorile, părea că ţine la îmbinarea lor ca la o uniformă. Locuia la hotelul Central, nu în cameră mobilată, mânca la restaurant, niciodată la cantină; pesemne la Bucureşti nu avea gospodărie, aşa că leafa plus diurna îi ajungeau să ducă viaţă bună.

Seara zăbovea prin localuri până la ora închiderii, însoţit de colegi, cunoscuţi şi prieteni, ingineri de pe la şantierele unde îşi exercita misiunea, care nu se mărginea la Şantierul Victoria; deşi străin de oraş, avea legături numeroase, de toate felurile.

În şantier, cel mai bine îl cunoşteau cazangiii, cărora le verifica meticulos şi destul de excesiv coastele îndoite, respingându-le cu duiumul. Dar şi mai bine îl cunoşteau nituitorii. Delegatul ministerului apărea pe cală când nu se aştepta nimeni, cu un ciocan în mână, protejându-se de murdărie cu mănuşi de piele, ca ale lui Cocoş, dar

răsfrânte elegant peste încheietură – şi din zece nituri, dădea afară cel puţin unul, la nimereală, ca muncitorii să ştie de frica verificării. La început, e drept, găsea defecte destule, nituri bătute strâmb sau găuri nealezate bine – controlul îşi avea toată justificarea şi nu cârtea nimeni. Dar, mai de teama lui, mai de ruşine, şi mai cu seamă din dorinţa de a nu rămâne în urmă, de a-şi îmbunătăţi calificarea, ceea ce-i un orgoliu legitim pentru orice muncitor care-şi iubeşte meseria, nituitorii ajunseseră astăzi să înţeleagă că fiecare nit trebuie bătut bine, adică să se umfle egal pe toată lungimea găurii, să nu lase goluri, iar cele două capete să preseze de jur-împrejur asupra tablelor împreunate, strângându-le şi făcând din două, una.

Totuşi, inginerul Staicu îşi continua datoria – pac! cu ciocanul, stricând munca oamenilor şi bucurându-se când, la douăzeci de nituri scoase, găsea unul care călca măcar puţintel canoanele.

Un om încercat şi mânat de intenţii mai bune ar fi putut să descopere greşeala fără să facă atâta pagubă şi fără să necăjească pe nimeni. Excesul inginerului pornea din propria lui teamă: decât să-i scape ceva, mai bine să bage spaima în lume! Metodă bună – nu te doare capul, şi noaptea dormi bine!...

În ziua aceea, pe la ora zece dimineaţa, delegatul ministerului „în uniforma castanie, elegantă, bărbierit proaspăt, cu gropiţa din bărbie învineţită de brici şi uşor pudrată, ieşi de la hotel cam încruntat, ducând cu sine, ca de obicei, o servietă galbenă, armonizată cu costumul.

După ce privi cerul, care era albastru, se uită la ceas, trecu strada şi intră la Papazian, unde bău o cafea dulce-amăruie. După cincisprezece minute ieşi, privi iar cerul, iar ceasornicul, se duse la florăria din colţ, sărăcăcioasă, şi luă câteva garoafe pe care le puse cu grijă în servietă,

deasupra hârtiilor.

De-aici traversă parcul, apucă pe Vadul Mare, numit acum strada 23 August, coti la dreapta, merse puţin aşa, apoi, urcând câteva trepte de piatră, ajunse pe aleea Rubinelor, care nu era decât o fundătură năpădită de ierburi, mărginită de case mici cu grădiniţe

— Iasomie albă şi nalbe de toate culorile.

Ultima locuinţă, al cărei gard de şipci roşii marca sfârşitul aleii, era o clădire mai acătării, cu ferestre mari, ornamentate, cu coloane de stuc la intrare – însă tăcută, cu transperantele trase, parcă pustie.

Un castan uriaş umbrea curtea din faţă.

Inginerul Staicu.se mai uită o dată la ceas, apoi apăsă clanţa

Porţii; era descuiată, printr-o înţelegere probabil, fiindcă altminteri, locuinţa aceasta a cărei intrare părea ferecată nu făcea impresia că este lăsată la cheremul vizitatorilor.

O femeie din vecini scoase capul pe fereastră – îl simţise venind, deşi el se ferise să facă zgomot, călcând pe iarbă, nu pe piatra caldarâmului.

— Tovarăşul Golgota este acasă? întrebă tânărul, cu glas tare, şi cu un fel de autoritate, ca să audă toţi vecinii.

Îndată uşa masivă de la intrare se deschise, şi o femeie se arătă, numai pe jumătate.

— E la şantier, domnule inginer. Dacă aveţi ceva pentru el, poftiţi în casă, puteţi să-mi lăsaţi mie!

Avea glasul plăcut, cu vibraţii domoale şi calde, şi parcă stătea să ţâşnească din el un râs, ca al copiilor care pun la cale o năzdrăvănie: dialogul convenţional trebuia să păcălească pe vecina curioasă, şi pe alţii, care ar fi pândit de după garduri. Îşi făcea jocul, dar n-avea încredere în el; cunoştea viaţa oraşului mai bine decât musafirul.

Acesta păşi peste prag, şi uşa se închise în spate.

Îndată femeia îi cuprinse grumazul cu braţele, dar în clipa următoare, după ce-şi sătură frugal nevoia înlănţuirii, se trase un pas înapoi şi întrebă, cu teamă:

— Unde-i Atanasie?

— Nu l-am văzut astăzi; unde să fie dacă nu la treabă?!

— Mi-e frică, Georg! Dacă se întoarce?

Îi spunea numele, Georg, cu o intonaţie pretenţioasă, socotind că îl face şi mai aristocratic.

— Fii liniştită! Azi e tămbălău la şantier, nu poate să se întoarcă! Probabil că n-are să vină nici la masă!

— Nu, nu, nu! Te rog să pleci la douăsprezece şi jumătate!

El se uită la ceas; aveau două ore în faţă. Scoase garoafele…

Casa fusese a consulului Olandei, care nu era olandez, ci italian şi-l chema Buonavista. I-o lăsase femeii, cu acte, în 1939, deşi nu-i fusese nevastă, iar în 1940 plecase. Ar fi luat-o cu el, poate, dacă ar fi descoperit la ea măcar un pic de fidelitate. În Golgota, care îi era bărbat legitim astăzi, ea căutase statura, s-o domine, fiindcă de acel Buonavista, scund ca toţi napolitanii, începuse să-i fie greaţă.

Simţea în faţa lui întocmai ceea ce simte cineva care a mâncat toată noaptea dulciuri cu şampanie – nu cu apă; în zori, după ce îşi leapădă îmbrăcămintea elegantă, tânjeşte după o bucată de varză acră.

Golgota, uriaş, cu pieptul ca o platoşă, cu mâna aşa de mare ca să poată cuprinde doi sâni deodată, se înfăţişa poftei ei întocmai cum îl visase. Numai că astfel de pofte, de obicei năvalnice, nu pot să ţină o viaţă întreagă…

Îndată după venirea lui la şantier, cu o sarcină atât de importantă, inginerul Staicu avu de-a face cu maistrul Golgota, care îşi aruncă prietenia asupra lui cu

impetuozitate. Aşa era firea omului, nu se oprea niciodată la jumătate, îşi dezlănţuia sentimentele până la capăt.

În prima duminică îl pofti la masă şi îi spuse nevestei să se gătească. De atunci îl avea oaspete, la dejun, în toate zilele de sărbătoare, iar seara, de câte ori dorea tânărul inginer să poftească. La şantier, îi spunea „tovarăşe” – acasă „fătul meu” (îi despărţeau peste zece ani de viaţă), „bădie” sau „frate”, iar inginerul simţea, cald, piciorul nevestei pe sub masă.

O cheamă Antoaneta (Tony), împlinise douăzeci şi nouă de ani şi trupul ei avea o frumuseţe recunoscută, mlădie, subţire şi în acelaşi timp generoasă; şi-o purta cu o sfială prefăcută, ceea ce înseamnă o altfel de ostentaţie. Când mânca, îşi punea sânii pe masă, magnifici – n-avea unde-i ţine în altă parte – încadrând farfuriile şi lăsându-şi musafirii cu gura căscată. Pentru soţul de astăzi, a cărui nevoie o simţise odată, pătimaşă, aşa cum o simţea acum pe a lui Georg Staicu, nu mai nutrea alte simţăminte decât ambiţia de a-l vedea cu un rang mare în societate, director bunăoară la un şantier sau la o instituţie legată de navigaţie – să fie în specialitate – şi era gata să facă orice pentru asta; se putea spune deci că rămânea solidară cu bărbatul, şi etalarea farmecelor pe masă, în faţa oaspeţilor, îi era justificată…

Georg Staicu rămase în casă până la douăsprezece şi jumătate;

Înainte de a pleca, dădu puţin transperantul la o parte şi se uită afară, pe o fereastră din partea cealaltă, care avea vederea spre Dunăre, pe deasupra unei terase largi, lucrate în piatră. Dunărea se scurgea molcomă la vale, iar vremea era surprinzător de frumoasă.

Pe la două şi un sfert, după ce prinzi în tihnă la restaurantul

Cocoaşă, Georg Staicu se urcă în tramvai, purtând pe

chip o anumită gravitate. Dimineaţa fusese a desfătării, acum se ducea la treabă, şi ziua aceasta avea, în activitatea lui, o mare însemnătate. De obicei telefona la şantier să i se trimită maşina – astăzi renunţase la asemenea favoare, pentru motive care se vor vedea îndată.

Când ajunse la Şantierul Victoria se făcuse ceasul trei fără zece;

Pe drum, fizionomia lui devenise din ce în ce mai gravă; la intrare

(Se opri, trase cu urechea la zgomotele care veneau de pe cală: se buşeau table, huruia macaraua, păcăneau ciocanele pneumatice – parcă nu-i venea să creadă. După o clipă de nedumerire, se năpusti pe poartă…

Tovarăşa Lenuţa se ridică de la masă, îmbujorată. De obicei.

Georg Staicu o ciupea de obraz, în treacăt, şi-i zicea, uitându-se insinuant în ochii ei, cu privirea lui bărbătească: „Ce faci, oacheşo?”

O cântărise de mult, dar nu-i era pe plac – se gândea poate să piardă o seară cu ea, cândva, aşa, ca să-i dea o satisfacţie şi să aibă, pentru cine ştie ce nevoie, o aliată.

De data aceasta nu-i spuse nimic, nici bună ziua, ci intră dincolo, fără să ciocănească. Directorul nu era singur; se afla de faţă şi secretarul organizaţiei de bază, stând după obiceiul lui în picioare, la fereastră. Nu trecuseră nici zece minute de când veniseră amândoi de la judeţeană, unde fuseseră să ceară sprijinul primului secretar.

Nu era timp de pierdut, dispoziţia Direcţiunii generale trebuia anulată grabnic, înainte chiar ca muncitorii să afle.

Un ceas aşteptaseră, ca pe jăratic; sunaseră telefoanele la Bucureşti, secretarul judeţeniei se luptase, în stânga şi în dreapta. Dar nu putuse obţine decât o

amânare de douăzeci şi patru de ore; a doua zi avea să sosească o comisie care să cerceteze şi să hotărască…

— N-aţi primit niciun ordin de la minister? întrebă de-a dreptul inginerul Staicu.

— Ba da! răspunse Matei, cu un calm nepotrivit situaţiei.

Şi continuă, arătându-i telegrama de pe masă!

— Uite-o! Deci dumneata ai provocat-o!

Lui Staicu nu-i plăcea să dea explicaţii, dar nici nu putea să nege; împrejurările, pe care le-ar fi dorit altfel, îl sileau să procedeze cu tot curajul.

— Da! recunoscu, învineţindu-se puţin la faţă. Datoria mea era să sesizez ministerul de situaţia primejdioasă în care se află vasele.

— De ce primejdioasă?

— Ştiţi prea bine, cum de altfel se ştie în tot oraşul. Vă rog nu mă trageţi pe mine la răspundere; constatarea mea au s-o confirme alţii. Însă e cazul să vă întreb de ce n-aţi dat urmare dispoziţiei?

După câte observ, pe cală se mai lucrează.

— Se lucrează!… Dumneata ţi-ai făcut datoria dumitale, după cum te-a tăiat capul, noi ne-am făcut-o pe-a noastră. Bună ziua, tovarăşe!…

De la direcţie, Georg Staicu se îndreptă spre cală, supunându-se obiceiului, fiindcă altfel, până la o nouă dispoziţie, îşi socotea misiunea încheiată. N-avea de ce să controleze un lucru care continua clandestin, dintr-o dispoziţie anarhică.

— De ce nu i-ai spus care-i situaţia? întrebă Donos, uitându-se după el, pe fereastră.

Matei râse, cu o mină nervoasă:

— Destul sânge rău ne-a făcut! Lasă-l şi pe el să fiarbă!

— Câţi ani ai tu?

— Haide, nu mă mai certa astăzi!

— Eşti cam copilăros, câteodată.

— O să mai cresc!

— Dar în acelaşi timp eşti şi cam năprasnic.

— Mi-ai mai spus! Când oi mai creşte, o să se îndrepte şi asta!…

Până atunci, să vedem ce-o să fie mâine dimineaţă!

Ajungând pe faleză, în vuietul şantierului care creştea la tot pasul, inginerul Staicu văzu cala în faţă, desfăşurându-se în panorama ei vastă. Avu deodată simţământul că, peste primejdia prevăzută – alunecarea pământului odată cu vasele – plutea în aer o altă primejdie, nu putea s-o definească, îl privea pe el, vag, dar direct şi îndeaproape. În cei doi ani de când era delegatul ministerului în comisiile de recepţie, fusese în multe şantiere, văzuse construindu-se şi lansându-se zeci de vase, în ritmul statornicit, ca o tradiţie, după regulile şi după tipicul din care nimeni nu-şi îngăduia să iasă. Aici se petrecea un fenomen neîntâlnit până astăzi; munca oamenilor nu era logică, dar părea antrenată de un suflu fanatic. Se temu că dacă ar fi încercat s-o stânjenească, s-ar fi năpustit toţi asupra lui, să-l linşeze, deşi fără nicio dreptate, fiindcă el nu le dorea răul, ci, dimpotrivă, avea datoria să le apere munca, la fel ca pe bunul statului, să nu li se irosească.

De ce s-ar mai fi dus să vadă cam în ce fel se pot bate niturile în viteza aceasta, când tablele puse până acum tot trebuiau demontate?

Maistrul Golgota se ivi fără veste dintr-o coastă, făcându-l să tresară; erau abia trei ore de când îi ţinuse nevasta în braţe şi, ca totdeauna în împrejurări asemănătoare, avea teama că vinovăţia i se citeşte pe faţă. De câte ori dădea ochii cu soţul în pagubă, se întreba, neliniştit, dacă nu cumva el aflase.

Acum privirea soţului era furioasă, dar, după prima clipă de spaimă, Georg Staicu îşi dădu seama că nemulţumirea lui avea altă cauză.

— Ai văzut? pufni Golgota. Se lucrează!

— Eu mi-am făcut datoria; am mai telefonat o dată la minister şi azi-dimineaţă; ordinul plecase, telegrafic.

— Dar nu l-a luat în seamă! Ce-o să iasă din asta?

— Consecinţe grave! De dat afară, îl dă sigur, dacă nu l-or trimite şi-n judecată!

Pe chipul maistrului Golgota se citi un mic semn de satisfacţie, cam fugar, cam neîncrezător. Pe urmă zise, cu solemnitate:

— Tovarăşe inginer, dacă unii îşi bat joc de lucrul poporului, dintr-o ambiţie nesănătoasă, să fie traşi la răspundere, să se facă dreptate!

Vorbea ca la şedinţe, şi oricine l-ar fi auzit ar fi fost convins de buna lui credinţă, aşa cum era convins şi inginerul Staicu.

A doua zi, la ora zece şi jumătate, acesta intra din nou pe poarta şantierului, cu înfăţişarea modestă, dar gravă, urmând pe cei trei membri ai comisiei de anchetă trimişi de minister; sosiseră cu acceleratul.

Cele patru persoane se prezentară la birou; Matei îi aştepta, negru la faţă. Şeful comisiei se prezentă cu destulă amabilitate: inspectorul-şef, inginer Maximilian Ionescu. Se prezentă şi al doilea, inspectorul Tănăsescu, apoi al treilea, un om între două vârste, cu ochelari rotunzi, în rame de metal alb, cu faţa stafidită şi mai încruntată decât a celorlalţi – tovarăşul Paleologu.

Matei îl privi, destul de mirat.

— Noi ne cunoaştem!

Era geologul care acum trei luni făcuse sondajele şi dăduse aviz favorabil. De data aceasta, după ce, împreună

cu ceilalţi merse pe cală şi privi crăpăturile, avizul lui deveni îndată contrariu.

— Stratul de argilă are o ieşire, probabil foarte departe; n-ar fi putut nimeni s-o bănuiască.

— Ieşirea e chiar aici, în albia apei, la trei metri adâncime.

Geologul clipi miop sub lentilele ochelarilor.

— De unde ştiţi?

— E constatarea unui tehnician de la Direcţia porturilor.

— Geolog?

— Nu, constructor de diguri.

— Să mă lase-n pace!

— În schimb cunoaşte Dunărea şi-mi pare rău că n-am ştiut de existenţa lui mai devreme.

— În orice caz, această porţiune de luncă este supusă alunecării.

— Această porţiune de luncă, aşa cum o numiţi dumneavoastră, este deocamdată cala şantierului, şi alunecarea ei ar putea să aibă pentru noi consecinţe catastrofale.

— Întocmai! interveni şeful comisiei. De aceea Direcţia generală ne cere să hotărâm grabnic. Care-i părerea dumitale finală, tovarăşe

Paleologu?

Omul cu ochelari ridică din umeri:

— Pământul alunecă… Decizia o luaţi dumneavoastră.

— Nu, o luăm împreună!

Şi întorcând spre Matei o faţă care acestuia i se păru inuman de nepăsătoare, ca şi când n-ar fi fost în joc milioane de lei, şi munca a sute de oameni, soarta lor, dar mai cu seamă soarta şantierului, şeful comisiei zise, cu răceală:

— E regretabil că, în loc să se renunţe la lucru încă de astă-vară, s-au mai pus în construcţie alte şase şlepuri, ca pierderea să fie considerabil mai mare. Înţelegeţi că această aventură nu poate să continue; situaţia e foarte limpede.

— Pentru mine e mai limpede decât pentru dumneavoastră!

— Trebuie să salvăm ce se mai poate salva!

— Trebuie să salvăm totul!

— Din nenorocire, atât de mult nu poate face nimeni! Dispuneţi imediat demontarea şlepurilor şi depozitarea materialului pe un teren sigur. Celelalte măsuri le va lua ministerul!

— Până ce ministerul să ia acele măsuri, răspunse Matei, uimit el însuşi că putea să-şi păstreze calmul, sunt obligat să-mi fac datoria şi să apăr această avere a poporului, domnule! Domnul acesta, geologul dumneavoastră, a tras o concluzie nefavorabilă, cu aceeaşi grabă cu care la început a tras una contrarie, exprimată în scris şi reprezentând pentru noi deplina acoperire. Dar pe mine nu mă interesează acum cine răspunde, mă interesează să duc lucrul la bun sfârşit. Suntem în întrecere socialistă…

— Ştiu, am citit în tren; vă laudă ziarele! îl întrerupse şeful comisiei, cu o nouă nuanţă de ironie. Întrecere socialistă că se va acoperiţi greşelile!

De data asta, Matei ripostă cu mânie:

— Nu vă dau voie să judecaţi acţiunea noastră, fiindcă n-o puteţi înţelege! Are cine să ne-o judece – şi, dacă greşim, avem cui să dăm socoteală!… Vreau să-l întreb pe specialistul dumneavoastră, care ne pune a doua oară în încurcătură, pe ce îşi sprijină concluzia?

— Pe structura terenului.

— Structura terenului am descoperit-o noi, nu

dumneavoastră.

Şi ce presupuneţi c-o să se întâmple?

Geologul clipi iar sub lentile; îl supăra soarele, îl nedumerea interogatoriul.

— O să alunece!

Avea umeri înguşti, piept turtit, trup de om trăit pe scaun.

— Când o să alunece, după părerea dumneavoastră?

— Azi, mâine, peste o lună, peste două, nu are importanţă; cu cât va fi mai târziu, cu atât va fi paguba mai mare.

— Acesta nu-i răspunsul unui om de specialitate!

— Aşa? Atunci să vă răspund mai limpede, tovarăşe: va aluneca probabil odată cu venirea ploilor; dacă va fi o toamnă ploioasă, apa se va infiltra prin stratul nisipos, până la argilă…

— Vom avea grijă să fie drenată; am şi luat măsurile.

Iar clipi geologul, supărat de lumina soarelui, iar ridică din umeri.

— Posibil!

— Nu; e sigur! Am făcut şi noi sondaje, am urmărit forma crăpăturilor.

— În orice caz, inundaţiile din primăvară vor fi fatale.

— Da! încuviinţă Matei, cu o seninătate care pe membrii comisiei îi nedumeri la culme.

Deci îşi dădea seama de nenorocirea viitoare! Atunci ce urmărea, încăpăţânându-se să continue lucrul, mărind prada Dunării?

— Dar până la inundaţii şlepurile au să fie gata. O să le lansăm îndată ce se vor scurge sloiurile.

— Au să fie gata până la începutul lui martie?

— Chiar mai devreme!

— Cine garantează?

— Şantierul!

Urmară câteva clipe de tăcere, în care timp membrii comisiei se priviră între ei, priviră cala împânzită de oameni – mişcarea lor era ameţitoare, iar zgomotele şantierului se îmbinau într-un huruit continuu, cu o intensitate egală, susţinută, asurzitoare şi parcă fără putinţă de oprire. Inginerul Staicu îi şopti ceva la ureche inspectorului Tănăsescu, al doilea membru în comisie, care până acum privise, ascultase posomorât, dar nu deschisese gura. Părea obosit, nedormit, bolnav sau lovit de o plictiseală cronică. De data aceasta se animă puţin şi interveni, cu o oarecare energie – probabil toată de care putea dispune:

— Tovarăşi, să lăsăm gluma! Aşa ceva nu-i cu putinţă f Normele sunt calculate de minister; ele pot fi depăşite probabil într-o oarecare măsură, dar nu cu optzeci la sută! Ce vreţi dumneavoastră aş spune că-i o copilărie, dacă n-ar antrena un risc atât de mare. Nu vă jucaţi cu comenzile! Zece şlepuri înseamnă o avere! Lăsaţi nebuniile!

— Şi dacă vom dovedi că se poate?!

— Mă opun din partea ministerului! O lucrare executată în asemenea condiţii nu oferă nicio garanţie.

Georg Staicu înclină din cap; era argumentul cel mai important, el i-l şoptise la ureche, mai adineaori.

Membrii comisiei nu rămaseră în şantier mai mult de două ore. După ce prânziră la restaurantul Cocoaşă, luând cunoştinţă de o ciorbă de burtă unică în toată ţara, plecară la Bucureşti cu automotorul, purtând în servietele lor destinul primejduit al şantierului.

Concluziile anchetei, deşi neanunţate public, până seara fură cunoscute de toată lumea. Georg Staicu îl vestise pe maistrul Golgota, în drum spre ieşire:

— Mâine o să-l cheme la minister! îl aşteaptă destituirea!

— Şi p-ormă?

— Nu ştiu; în orice caz, lucrul nu poate să meargă tot aşa.

Pesemne o să înfunde puşcăria!

Mişcarea pe şantier continuă în acelaşi ritm până seara, deşi oamenii ştiau ce-i pândeşte şi-i apăsa multă îngrijorare. Dar deocamdată erau în întrecere şi nu le spusese nimeni să termine. La şase, după ce rostuiră uneltele, după ce se spălară şi îşi schimbară îmbrăcămintea, mai rămaseră un timp, grupuri-grupuri, vorbind între ei, parcă nehotărându-se să plece, până ce, fără îndemnul nimănui, fură văzuţi, din ce în ce mai numeroşi, masându-se în faţa birourilor. La şase şi jumătate erau adunaţi acolo vreo patru sute, ridicând în aerul înserării o rumoare uşoară, ca un ecou întârziat şi domolit al vuietului care dominase mai înainte cala.

Matei era înăuntru, împreună cu inginerul-şef Dutchievici şi cu alţi câţiva tehnicieni, pregătind un contraraport, cu care să-şi poată susţine hotărârile. În încordarea din ultimele zile, acum mantă până la exacerbare, nu auzea rumoarea de afară; i se părea că-i un vuiet lăuntric, lupta fiinţei lui cu piedicile naturii şi cu argumentele reci ale anchetatorilor.

Câteva minute mai târziu, Donos intră pe poartă. Primul-secretar, Stoian, îl chemase grabnic la judeţeană… Văzu oamenii în faţa biroului, îşi dădu seama că veniseră aduşi de propria lor nelinişte, neconvocaţi de nimeni, şi această adunare spontană îi alungă îndoiala pe care, în ciuda aparenţei, o avea în inimă. Nu, decizia n-avea să fie a comisiilor, a oamenilor din birouri, bătrâni, înrăiţi, poate duşmănoşi, cu inimile sclerozate, lipsite de elanuri, ci a muncitorilor, pe care îi simţea învrăjbiţi, aspri, duri, invincibili o dată ce porniseră la bătălie.

— Vino să le vorbeşti oamenilor! i se adresă lui Matei, intrând în biroul direcţiunii.

— Ce-ai făcut?

— Bine; deocamdată s-a obţinut încă o amânare. Continuăm lucrul, până la o nouă dispoziţie. N-a fost uşor, crede-mă!

— Şi tovarăşul Stoian, personal, ce crede?

— Nu ştiu, dar ne susţine.

Matei nu voia să afle mai mult.

— Bine!

— Vino! repetă Donos. Oamenii s-au adunat afară.

— Cine i-a chemat?

— Nimeni!

Se priviră în ochi, şi Matei înţelese restul gândului: „Nu-ţi dai seama? Au venit singuri – sunt toţi cu tine!”

Ieşi în capul scărilor, surprins să constate câţi oameni încăpuseră pe alee. Şi nu încălcaseră peluza, nu bătătorea nimeni gazonul %

oricât de mare ar fi fost înghesuiala, respectau disciplina statornicită de Ilie Conţu, cihiar şi acum, într-o împrejurare când ar fi putut da dracului podoabele şantierului.

— Tovarăşi! începu Matei.

Şi se opri, făcând o pauză lungă. Ştia ce să le spună, dar glasul nu voia să-l ajute, fiinţa lui străbătea o clipă de slăbiciune. „Tovarăşi, vă simt alături de mine! ar fi putut să le spună. Poate nu sunt aşa de bun cum mă credeţi, dar pentru voi, pentru ceea ce înfăţişează masa voastră, ca simbol şi ca realitate, mi-aş da ultima răsuflare. Vă mulţumesc că aţi venit să mă susţineţi. Aveţi încredere în mine, câtă am eu în voi – şi vom învinge şi piedicile, şi prostia, şi duşmăniile!...”

Îi veniră în minte, suprapunându-se peste masa muncitorilor, chipurile celor trei din comisie. Toată fiinţa lui se prefăcu în scrâşnet: ei simbolizau piedicile, îngustimea minţii şi duşmănia. Ar fi vrut să geamă, cu

revoltă, cu ură: „Cine sunt ei să ne judece?…”

Un om înalt, masiv, călcând uşor şi sigur pe sine, deprins de mult cu lumea: directorul general Maximilian Ionescu – prenume de împărat – tehnician de carieră, desigur n-a făcut politică niciodată, şi-a făcut numai meseria, şi-o face şi astăzi, apreciază, semnează o hârtie şi încheie istoria şantierului! Obrazul prelung, mare, frunte largă, păr blond, fin – pieptănat cu îngrijire, parcă lipit, ca o calotă de aur. În ochi, inteligenţă rece, pe chip, compătimire, produs de circumstanţă al unei minţi care cunoaşte tehnica anesteziei. Unghii roz; o verighetă – are familie. O şevalieră grea cu un scut în relief, şi pe scut un pumnal încrucişat cu o floare – blazon care nu-şi dezvăluie cu uşurinţă simbolul… Raglan bej, păr de cămilă…

Pantofi cu talpă groasă de crep – nu s-au mai văzut dinaintea războiului; nici înainte n-au avut mare răspândire… Muncitorii se uită la ei cu mirare: Pilă, ţiganul, salahor la binale, care a făcut negoţ cu haine vechi până deunăzi, se laudă c-a încălţat odată unii.

„Şi cum e cu ei, Arăpilă?” „Bine, frati-miu! Moale… Calci ca pe baligă caldă; zău că e bine!”

Şeful comisiei călătoreşte acum cu trenul, moţăie înfundat în canapeaua de pluş a vagonului. Iar aici, câteva sute de oameni, vineţi la faţă, cu bocanci grei în picioare, cu haine afumate, cu mâinile tăbăcite, cu ochii arzând în fundul orbitelor, ca tăciunii rămaşi seara pe forjă, aşteaptă un cuvânt – vor să ştie ce se va întâmpla cu ei mâine… „Pe mâna cui ne-ai dat, tovarăşe?…” A, nu! Hotărârea aţi luat-o voi şi nimeni n-are s-o poată călca în picioare!…

Matei îşi adună toată energia câtă mai putea să aibă în acest moment de oboseală a inimii şi spuse, cu un glas în care trebuia să creadă întreaga mulţime:

— Lucrul continuă şi n-o să-l oprească nimeni! Acum duceţi-vă acasă, sunteţi obosiţi; odihniţi-vă! Ne vedem

mâine!

Barca rămase zadarnic în seara aceea, aşteptând lângă gardul de sârmă. Pe la miezul nopţii, Ana Odeta îşi scutură frigul de pe umeri, desfăcu lanţul şi trecu Dunărea.

D ar a doua zi, oamenii nu-l văzură pe Matei în curtea şantierului; plecase de cu noapte, cu primul tren, chemat urgent să dea socoteală Direcţiei generale – şi lipsi până la sfârşitul săptămânii. Întârzierea lui dovedea că treburile nu îi mergeau bine; unii erau convinşi că nici n-are să mai vină şi-i aşteptau înlocuitorul. Întâmplarea, comentată în toate felurile, stârnise vâlvă în oraş, dând prilej de satisfacţie unora; dar chiar şi cei animaţi de intenţii bune socoteau că la Şantierul Victoria se săvârşise o imprudenţă, un act lipsit de chibzuială şi de răspundere, ale cărui consecinţe puteau fi prevăzute din vreme. Bineînţeles, nu doar directorul purta vina, ci toţi care îi dăduseră mână liberă, inclusiv ministerul; nu era în joc un barcaz, ci zece şlepuri de câte o mie de tone!

Şi totuşi, între timp, lucrul continua în acelaşi zor al întrecerii la care se angajaseră muncitorii.

Înaintea plecării, Matei vorbi încă odată cu Donos:

— Fiecare ştie ce are de făcut; am dat dispoziţii în detaliu, lui Dutchievici, lui Ilie Conţu şi lui Mititelu. Am încredere în ei.

Dar ţie îţi revine sarcina să-i aperi şi să le susţii moralul. Luptă împotriva zvonurilor; important e ca muncitorii să nu-şi piardă încrederea. Orice ar fi să se întâmple, lucrul trebuia să continue!

N-avem de unde pierde nici măcar o oră!

Apoi alergă la gară, se urcă în tren, şi jumătate din drum nu văzu pe nimeni din jur, nici peisajul, întinderile Bărăganului, mărginit în fund, departe, de pâcla albicioasă care pluteşte statornic deasupra Dunării; mintea îi rămase

la hârtiile adunate în servietă, singurul său bagaj – şi le revizui în gând, una câte una.

Abia mai târziu, supunându-se nu foamei, fiindcă n-o mai simţea de câteva zile, ci datoriei de a-şi hrăni trupul, care îi transporta mintea şi inima, se ridică să meargă la vagonul restaurant, în celălalt capăt al trenului; de ieri de la prânz nu pusese nimic în gură – şi n-avea, ca mulţi alţii, nici măcar compensaţia tutunului şi a cafelei.

Pe când străbătea coridorul unui vagon de clasa întâi, cu călători risipiţi ici şi colo, oprindu-se să facă loc unei doamne care venea din partea opusă, îşi aruncă întâmplător ochii în compartimentul din faţă: primul-secretar Stoian, posomorât, cu şapca în cap, înfundat în tapiseria moale a canapelei, privea pe geam, în timp ce un însoţitor, aşezat pe canapeaua cealaltă, îi vorbea, deferent, explicându-i probabil ceva, cu un dosar desfăcut pe genunchi – hârtii bătute la maşină, adnotate, subliniate cu roşu, muncite mult şi desigur cerând hotărâri grabnice.

După o clipă de surpriză, Matei vru să treacă mai departe, să nu-l stânjenească; vedea că-i ocupat, nu părea nici bine dispus;

şi-apoi îl necăjise destul. Dar, atras de umbra lui, secretarul întoarse capul şi, descoperindu-l, îl chemă cu un semn.

— Şezi colea, nepoate! Ce aştepţi pe la uşi?!

Apoi, după ce-l prezentă însoţitorului său, tovarăşul Cazan, activist de la judeţeană, continuă, mustrător:

— Unde-ai stat ascuns până acum? Te aştept cam de mult!

— Mă aşteptaţi? Nici n-am ştiut că sunteţi în tren!

— Ia te uită! Alţii ştiu şi când mă duc la dentist!… Dar cum credeai tu că ai să scapi aşa? Trebuie să te judec şi eu un pic!

Matei era puţin zăpăcit.

— MeRgeţi… la Bucureşti?

— Haide, nu mai întreba prostii! Nu ţi-a spus Donos că n-am să vă las în drum?

— Şi-atunci… mergeţi pentru noi?

— Nu doar pentru voi; mai am şi alţi nepoţi… E drept că nu aşa năbădăioşi!

— Tovarăşe Stoian, vă mulţumesc!

— Nu-mi mulţumi. Nu mai puteam să fac nimic cu telefonul;

am răguşit! (Secretarul se înveseli deodată.) Şi-n afară de asta, aveam şi eu chef să mai văd Bucureştiul, să mă distrez puţin.

Făcu cu ochiul, şi gestul, deşi stângaci şi naiv, pe chipul lui de obicei sobru, păru aproape frivol. Pe urmă se încruntă, poate urmarea unei mustrări făcute în gând.

— Tovarăşe Cazan, lasă raportul, o să-l discutăm mai târziu avem timp până ajungem.

Matei înţelese că începea judecata lui acuma, dar nu-i era teamă;

dimpotrivă, o aştepta avid. Şi judecata începu după o scurtă aşteptare, cât trenul trecu printr-o gară, scuturându-se vijelios peste fierăria bifurcărilor.

— Matei, vorbi secretarul, mai repede decât îi era obiceiul, probabil influenţat de mersul accelerat al trenului, ştiu că nu ai nicio vină! Sau dacă ai vreuna, în orice caz, eu am una mai mare, aşa că nu-i drept să dai tu socoteala!

Îl privi şi urmă, cu o uşoară încreţitură la coada ochilor, semn că un zâmbet încerca să i se aştearnă pe figură:

— Şi-o să dau, n-am scăpare!

— Tovarăşe Stoian…

— Taci şi ascultă la mine!… Ştii tu ce trebuia să dovedim după naţionalizare? Că suntem în stare să

conducem şi singuri fabricile, fără ajutorul burgheziei. N-ar fi fost rău, dar tu ai vrut să faci de la început ceva ce burghezia n-ar fi putut face niciodată, fiindcă nu avea interes, şi nu avea cu cine. Eu te-am înţeles şi te-am încurajat. N-ai nicio vină!…

— Am avut expertiza ministerului!

— Taci şi nu te apăra de pomană!… Expertiza a fost proastă, făcută fără simţ de răspundere.

— Se ştia care era scopul ei şi care era răspunderea!

— Experţii au să-şi plătească vina, dar cu asta nu uşurăm situaţia şantierului… Ce-ai mâncat de dimineaţă?

— Nimic; n-am avut vreme.

— Atunci du-te la vagonul restaurant.

— Tocmai acolo mă duceam.

— Asta-i foarte bine! Du-te şi mănâncă o omletă, sau dacă se poate chiar şi o friptură, bea şi o sticlă de bere. Peste un ceas şi jumătate vino înapoi; până atunci, termin şi cu celelalte treburi.

Dar, între timp, gândeşte-te bine: ministerul a hotărât să se demonteze şlepurile şi să fie construite în altă parte. Dacă eşti de acord, nu-ţi pune nimeni în spinare nici paguba, nici întârzierea – e caz de forţă majoră…

— Şi aşa, îl întrerupse Matei, neputând să se abţină, o să fie mulţumită toată lumea!

— Nu chiar toată, dar, în sfârşit…

— De ce să ne dăm bătuţi, când e în puterea noastră să terminăm cu bine?

— Eşti sigur?… Uite, pentru asta ţi-am dat timp de gândire!

Du-te şi mănâncă; pe urmă vino să-mi spui hotărârea.

— Hotărârea mea o ştiţi! Aţi vorbit cu Donos…

— Am vorbit!

— Şi ştiu şi hotărârea dumneavoastră!

— Va să zică, nu mai e rost de dat înapoi! Nu ţi-e milă

de mine!

Matei râse:

— Nu mi-e!

— Ei, atunci du-te şi mănâncă, dar bagă de seamă, să mănânci bine!… Haide, tovarăşe Cazan, dă-i drumul!

Asta fusese toată judecata – durase zece minute, în mersul trenului. În schimb lupta la minister, cu administraţia prudentă şi cu tehnicienii, nu fu uşoară, de aceea dură aşa de multe zile. Nimeni nu credea că şlepurile ar putea fi gata înaintea revărsărilor.

— Şi de ce n-ar fi posibil?

— Fiindcă aşa ceva n-am mai văzut nicăierea.

— Multe nu s-au mai văzut înainte vreme! O să le vedeţi de acum încolo!

Şi Matei îşi expuse planul de lucru, studiat în amănunţime, arătă angajamentele muncitorilor… Rămânea însă un alt semn de întrebare, mai grav decât primul: şi dacă pământul aluneca, aşa cum erau semne, chiar înainte de a creşte Dunărea? Ce geologi şi-au dat avizul în această privinţă?

— Niciun geolog, am păţit-o odată cu unul; dar avem acolo oameni care cunosc Dunărea din copilărie, simt situaţia terenului numai privindu-l şi străbătându-l cu piciorul. Sunt reguli în natură şi ei le cunosc foarte bine!

Nu era un argument temeinic, nimeni nu se putea bizui pe el

— Şi mai cu seamă geologul ministerului, devenit foarte prudent acuma.

Discuţia rămase în suspensie; Matei îl aşteptă pe Stoian seara, în holul hotelului. Secretarul veni târziu, fusese la teatru, văzuse o comedie.

— Am râs două ore de mă doare ceafa şi acuma!

Cu un om care a râs două ore, te înţelegi mai bine decât cu unul pe care-l doare ficatul, sau ulcerul

duodenului.

— Ştiu ce vrei să-mi spui! Sunt la curent cu războiul. Băiete, toată buba aici rămâne, la geologie! Nu poţi să convingi pe nimeni, acum când s-au speriat toţi, şi pe bună dreptate. Şi chiar dacă ar fi cineva să te creadă, nu-ţi dau voie să-ţi iei o asemenea răspundere.

— Şi atunci, ce facem? întrebă Matei, dând să se ridice, palid, din fotoliu.

— Ai răbdare până mâine!

— Nu mai pot! M-au fiert ca pe o găină.

— Ca pe un cocoş, mă! Aşa trebuie fierţi cocoşii, că au carnea tare!… Ce-ai mâncat astă-seară?

— Nimic.

— De ce te pedepseşti dacă n-ai nicio vină? Du-te peste drum şi mănâncă o friptură; e mai ieftin decât aici şi se mănâncă mai bine.

Bea şi o litră de vin, şi pe urmă vino în cameră la mine. Dar dacă nu te văd vesel, nu mai merg cu tine la drum, că mă indispui şi pe mine.

Matei îi urmă sfatul, chiar în ceea ce privea băutura şi, când se întoarse, peste o jumătate de oră, avea altă mină.

— Hai să-ţi dau desertul! zise secretarul, poftindu-l să şadă pe scaun.

Îşi scosese cravata, avea papuci în picioare şi tot îi mai venea să râdă când îşi amintea câte o replică de-a actorilor. Scotoci în valiză şi scoase o pungă de bomboane.

— Ia o acadea, să-ţi mai îndulceşti inima. Nu erau pentru tine, le-am luat să le duc nepoţelei…

— Lăsaţi, astea nu-s pentru mine!

— Atunci ascultă colea: mâine seară o să ştim de-i laie, ori bălaie. A plecat o comisie de geologi, de hidrologi şi alţi savanţi de apă şi de uscat să vadă ce-i cu cala.

— Nu înţeleg; când, cum?! bâigui Matei, surprins,

ridicându-se de pe scaun.

— Stai jos! O comisie trimisă de Preşedinţia Consiliului de

Miniştri; fii liniştit, sunt oameni care-şi cunosc meseria. Ce-or zice ei e tare ca betonul!

— De ce nu mi-aţi spus până acuma?

— Fiindcă am şi altele în cap; n-am venit aici numai pentru tine.

— Şi când au plecat?

— Azi-dimineaţă, cu avionul; stai liniştit că nu-i mai ajungi din urmă; până mâine seară sunt înapoi şi, dacă toate vor fi bune, poimâine te urci în tren; poate te aşteaptă vreo femeie!

La început, Matei zâmbi ca la o glumă – apoi deodată se făcu roşu, şi în clipa următoare păli, cu sângele îngheţat, cu un junghi în inimă. îl aşteptau o mie de oameni, numai la ei se gândise toată vremea. Dar îl mai aştepta cineva, şi din clipa plecării uitase de ea, ca şi când n-ar fi ştiut-o, ca şi când n-ar fi existat pe lume.

Dar acum imaginea ei, alungată, i se ivi în faţă atât de conturată şi atjât de vie, încât i se păru că ea e aici, aievea, s-o poată atinge cu mâna. Pe unde intrase, cu ajutorul cărei vrăji străbătuse drumul iubita credincioasă care îl urma în tăcere de mult, parcă din altă viaţă, ea fiind cea care descoperise, prima, miracolul dragostei şi-l purtase cu sine, nerisipindu-i taina în lume?...

— Hai, Matei, du-te de te culcă! Eşti obosit... Sau te-o fi ameţit vinul!

Îl aştepta, într-adevăr, şi nici măcar nu putuse să-şi ia rămas bun de la ea în clipa plecării! Dar era acolo, în patul mic din cabină, ghemuită cu genunchii la gtoră, genunchii buni şi calzi pe care adormise trudit într-o seară. Şi altă seară, după aceea, nu mai fusese

— Şi-acum îl cuprinse o dorinţă nestăpânită, nebună,

să fie lângă ea, măcar o clipă, şi chiar mai puţin, fracţiunea de secundă de care are nevoie placa fotografică spre a înregistra complet şi definitiv o imagine.

Se uită la ceas: era zece şi jumătate, exact ora când pleca ultimul tren cu care ar fi putut ajunge spre – luă; să-i ciocănească în fereastr? – abinei, doar pentru acea clipă atât de nebuneşte dorită, şi-apoi să fugă la gară, să fie înapoi aici, la această a doua şi tot atât de imutabilă datorie.

Se scutură şi privi, puţin ameţit, în ochii secretarului; exact în clipa aceasta, locomotiva dădea semnalul de plecare…

— Deci poimâine! zise, gândind cu glas tare.

— Da; şi-acum du-te, nu pierde ora somnului!

Poimâine seara avea s-o vadă, şi oricât de îndepărtată i s-ar fi părut acea oră, imaginea fiinţei dorite strălucea, chemându-l, tot atât de reală pe cât este de reală lumina unui far care arată drumul vaporului.

O păstră în gând toată noaptea, alături cu somnul, dar când se făcu ziuă, amintirea ei se stinse, cum se stinge şi farul, copleşit de altă lumină. Era lumina crudă, care îl făcea să clipească, a realităţilor încă neînvinse: discuţiile, adversităţile, aşteptarea. Aşa trecu ziua, fără să ştie la ce oră, pe ce cale se întorcea comisia şi unde îşi depunea raportul de care depindea întreagă liniştea lui viitoare.

Seara îl aşteptă din nou pe secretar, până la o oră mult mai târzie.

Se făcuse unu şi jumătate noaptea, când îl văzu intrând, greoi, cu şapca pe ochi, cu pantalonii ca nişte burlane, cu servieta mare în mână.

— N-ai avut răbdare!… Apăi, dacă m-ai aşteptat atâta, să nu crezi că am întârziat iar la teatru, sau poate prin localuri. M-au scărmănat şi pe mine… Acum du-te şi te culcă liniştit, fiule!

Pe chipul lui Matei se citit neliniştea întrebătoare. Celălalt înclină din cap:

— E bine!

Nu spuse mai mult – şi nici nu era nevoie; şi orice întrebare i-ar fi pus Matei n-ar fi însemnat decât pierdere de vreme… Cât fusese de mare furtuna n-avea să afle el niciodată, putea doar să şi-o închipuie, fiindcă bântuise undeva mai sus decât birourile ministerului:

— Care-i situaţia calei?

— Mai mult ca sigur se va disloca la primăvară, dacă inundaţiile vor fi grele.

— Ce prevede Institutul Meteorologic?

— Nimic sigur până acuma; în orice caz, primejdia rămâne.

Întrebări adresate oamenilor, care răspundeau cu ştiinţa lor, în numele naturii.

— Dar până la primăvară va rezista cala?

— Da; masa nisipoasă e prea mare ca s-o poată urni ploile.

Va trebui apărată dinspre sud, să nu se infiltreze apă din gârle.

— Nu va ceda nici sub presiunea şlepurilor?

— Nu; greutatea şlepurilor e repartizată egal, pe suprafeţe mari; în ultima fază a construcţiei, apăsarea nu va depăşi două sute cincizeci de kilograme pe metru pătrat…

O dată aceste asigurări luate, ultima întrebare se adresa numai oamenilor şi era, poate, cea mai gravă dintre ele:

— Vor fi vasele într-adevăr gata la 1 martie?

— Vor fi, la 15 februarie!…

— Tovarăşe, iarna poate să fie aspră!

— Se va lucra! în alte părţi ale lumii se lucrează la minus cincizeci de grade!

— Mai rămân şi alte riscuri!

— Desigur, orice îndrăzneală omenească e riscantă, dar au să fie înfruntate!

— Bine, daţi-i drmul, cu tot curajul! Spune-i tovarăşului Mironescu să nu se lase; spune-i că-i urăm succes şi-i suntem aproape;

dacă o face lucru de ispravă, adă-l aici să-l mai vedem şi la faţă!

După această încuviinţare, venită din altă parte, Direcţia generală din minister mai avu de făcut o ultimă observaţie, şi urmărit de ea se întoarse Matei seara următoare acasă:

— Controlul se va efectua cu toată rigoarea; vă prevenim că vom da delegatului nostru instrucţiuni drastice; nu va fi îngăduită nicio abatere. Vă mai prevenim că recepţia vaselor va decurge în condiţiuni extrem de serioase; nu se va avea nimic în vedere decât stricta respectare a sarcinilor!

Nu izbuti să plece decât la patru după-amiază, şi când ajunse era aproape noapte. Luă drumul şantierului, însă nu intră pe poartă, deşi tot timpul îl chinuise dorinţa să afle cum mersese lucrul în lipsa lui, ce se mai întâmplase. Dar îndată ce coborâse din tren şi simţise aerul oraşului, mirosul Dunării alunecând pe străzi, de departe, o altă dorinţă o doborâse pe prima, o dorinţă calmă, dar inexorabilă.

Merse de-a lungul gardului – era ora când stelele n-aveau încă putere să destrame întunericul din prima clipă a nopţii, mai greu, puţin neliniştitor şi tainic. Coti la stânga, căutându-şi calea printre bălăriile călcate – simţea sub picioare o potecă proaspătă, prea puţin umblată: o străbătea o singură fiinţă, o dată dimineaţa, o dată seara, şi gândul că merge după paşii ei îi dădea o voluptate ciudată.

Se gândea, încercând zadarnic să pătrundă noaptea: „Oare barca mai era acolo, sub salcie?”…

Era, legănată de apă. Ana Odeta stătea în picioare, pe mal, lângă trunchiul copacului. Nu tresări când auzi paşii, îi recunoştea de departe – simţi deodată ce rece era noaptea.

El se opri, aproape; nu îndrăzni să întindă braţele, deşi era sigur că ea le aşteaptă. Dar trecuse prea mult timp, se temea că gesturile lor ar putea să fie dezacordate. Trebuia mai întâi s-o recunoască, să-i simtă inima, să-i audă glasul. Şi nu aveau putere să vorbească, niciunul, nici altul.

Tăcerea se prelungi, nu era rece, ci devorantă, amestecată cu spaimă, cu nelinişte, cu dorinţe înfrânate, pregătind parcă să izbucnească o – nouă voluptate, încă neîncercată. Şi cu cât trecea timpul, cu atât deveneau gesturile mai imposibile, cu atât le îngheţa mai mult glasul.

Ea vorbi prima, cu o voce uşor speriată, lipindu-se de trunchiul copacului:

— Ce-ai făcut?

El înţelese ce gând chinuitor exprima ea astfel; nu-l întrebase:

„Ce faci?” – cum întreabă femeia bărbatul, uitând în faţa lui de soarta tuturor celorlalţi. Prima ei vorbă nu fusese de dragoste;

Înainte de toate, ea voia să ştie dacă mâine va mai întinde şipca pe liniile de la prova motonavei, dacă jos vor mai răpăi ciocanele pneumatice, sau va începe să scrâşnească dalta, rupând niturile şi destrămând munca oamenilor, tablă cu tablă, cum ar fi dezmembrat oasele unui schelet, cel mai sinistru simbol sub care se înfăţişează moartea.

Matei îşi dădu seama abia acum, prin întrebarea speriată a fetei care-i era dragă, ce neliniştiţi trebuie să fi fost, în lipsa lui, toţi cei câţi îl înconjuraseră ascultându-i comanda. În sufletul lui năvăli un val de simţăminte amestecate, crescând unul din altul:

bucuria de-a avea dragostea în faţă, mulţumirea de-a nu o fi dezamăgit nici pe ea, nici pe alţii, mândria de a fi învins adversităţi uriaşe, hotărârea exaltată de a învinge şi altele, orgoliul de a fi viu şi de a-şi dărui puterea, într-un elan generos de umanitate, celor care voiau să trăiască.

Văzu că ea tremură, dar tot nu îndrăzni să întindă braţele.

— Ţi-e frig? o întrebă, încercându-şi glasul.

Îi era teamă că în aceste zile, cât fusese departe de ea şi se luptase, pierduse timbrul potrivit cuvintelor de dragoste.

Ea îşi prelungi tremurai într-o mişcare afirmativă, cu capul.

— Aştepţi de mult?

— De la şapte.

— Ştiai că am să vin?

— Nu, am aşteptat în fiecare seară… (Şi adăugă repede:) Nu aveam ce face acasă. Am aşteptat… M-am temut că n-ai să mai vii niciodată.

— S-a zvonit că au să trimită pe altul?

— Da… Ce-ai făcut?

El uitase să-i răspundă şi ea repeta întrebarea cu mai multă teamă decât prima dată, socotind că tăcerea lui ascunde o veste proastă.

— Bine! Am salvat vasele.

Îi văzu ochii mărindu-se atât, încât albul lor străbătea întunericul, şi simţi în răsuflarea ei întretăieri, care mărturiseau spasmodic bucuria neaşteptată.

— Se va lucra mai departe?

Parcă tot nu îndrăznea să creadă; pesemne fusese greu valul de deprimare – Matei îi descoperea urmele în glasul plin de teamă, deprimarea ei conţinând-o pe-a altora.

El nu-i răspunse. Privi în întuneric, încercă să descopere trăsăturile fiinţei de faţă, a cărei căldură o primea de la un pas, dulce, cu un miros suav, îndepărtată şi firavă, dar vie şi adevărată. Ar fi vrut să vină mai repede ziua, ca să proclame biruinţa, dar până atunci avea o compensaţie ameţitoare – o aşteptase, îi era bolnavă inima să aibă altă inimă aproape, şi nu trebuia decât să întindă braţele. Privi barca legănată de apă, îl străbătu frigul toamnei venind dinspre baltă, prea aspru pentru această noapte de dragoste.

Ea zise, pe neaşteptate:

— N-ai mâncat astă-seară!

— Nu.

— Vino la mine; e cald în cabină. Ţi-am pregătit de mâncare…

Îi înconjura Dunărea, fără lumini şi cam duşmănoasă.

— Sunteţi tot la ancoră?

— Da; ajungem îndată.

El vru să mai întrebe ceva; ea îşi dădu seama şi spuse repede, ca să-l liniştească:

— Sunt singură; unchiul Mihalis a plecat azi cu vaporul la Corabia, să vândă un loc de casă. O să lipsească până sâmbăta cealaltă.

Ajunseră, ea legă barca, apoi, după ce fură sus, trase scara, cum ar fi învârtit cheia în broască; erau singuri, numai ei doi şi noaptea; la prova ardea felinarul mic, de ancoră.

— Stai puţin, să aprind lampa.

Prin perdeaua de la fereastra cabinei, răzbi o lumină

palidalbastră, şi lui, încăperea aceea mică, pe care o zărise o singură dată, i se păru cunoscută de mult, caldă şi primitoare, şi avu simţământul că, după lungile ocoluri făcute prin lume, se întorcea noaptea aceasta acasă.

Intră şi văzu pereţii albaştri, şi patul în care şi-o închipuia dormind cu genunchii în braţe, şi deasupra păpuşa cu obrazul negru, arăpoaica buzată.

— Da, o ţin minte…

Trecuseră nouă ani de atunci şi ea o păstrase – încă un simbol de care are nevoie inima omenească.

— Stai pe pat; îţi pregătesc masa.

Se aşeză, parcă stânjenit că era prea mare pentru măsura spaţiului; i se părea că intrând aici, îi răpea aerul şi ceva din viaţă, fără să ştie că atunci când îl primise, ea de mult îi dăruise şi tot aerul şi toată viaţa. O privi şi crezu că visează; era tânără şi frumoasă, mai curată decât lujerul crescut peste noapte şi mai femeie decât toate celelalte femei laolaltă – şi-l aşteptase, cu o patimă cu atât mai fierbinte, cu cât ştia fi mai sfioasă – şi el tot nu putea să întindă braţele.

Avea, peste bluză, o hăinuţă tricotată, de lână albastră, culoarea celor care iubesc apa. O descheie, dezvelindu-şi grumazul. Cine putuse să modeleze acel arc gotic de catedrală, având totuşi moliciunea feminină a cupolelor bizantine, de-i ţinea capul sus, cu o trufie dulce şi ignorată? Ce plante acvatice, din ce mări ale lumii, o învăţaseră atât de mlădie, făcând-o să se mişte pe pământul oamenilor ca algele palide legănate de valuri?

Ea luă măsuţa din colţ, o puse în faţa patului, ieşi, merse la bucătărie, parcă mai copilă, parcă mai femeie, dar continuând să se mişte ca şi până atunci, pe aceeaşi melodie. Era împovărată cu cele trebuitoare pentru cina târzie; el vruse să-i ajute.

— Nu; asta nu-i treaba musafirului; ştiu de la mama.

— Cum era mama ta?...

Ana Odeta îl simţi şovăind, căutându-i un nume. Nu-l rostise până acum pe niciunul.

— Pe mine mă cheamă Odeta! zise, întorcându-se spre el şi glumind, cu o uşoară melancolie.

El repetă după ea, parcă ascultând sunetul:

— Odeta...

— Sau Ana! S-a întâmplat să am două nume, dar e ciudat că la fiecare din ele răspunde altcineva din mine.

— Cum era mama ta? Tot aşa de frumoasă ca tine?

Ea stătu locului şi îl privi; întrebarea îi sugruma, puţin dureros, răsuflarea şi inima.

— De ce nu mănânci? zise, stăpânindu-şi cu greu tremurul glasului, trupului, inimii.

— Tu nu mănânci cu mine?

— Nu, aşa era obiceiul la noi, în familie: când bărbaţii veneau de la munci grele, mâncau primii.

— Şi tu vii de la muncă!

— Nu mi-e foame! Haide, mănâncă, am gătit pentru tine?

Ana Odeta ieşi, se întoarse, aduse o sticlă de vin, mică, un pahar atât de curat, că nu i se vedea conturul.

— Bea, te rog! Vinul l-am luat pentru tine.

— Surioară!

— Da.

Răspunse repede, cu o tresărire şi cu un val de paloare. Dar el nu o chemase, cuvântul exprima o mirare, o nedumerire scăpată fără voie.

Ea merse iar la bucătărie, aduse o farfurie, cu un singur ciorchine de strugure, dar măreţ ca imaginea lui Burebista, părintele denaturat al viţei de vie, cel ce avusese pornirea nedreaptă, barbară, dar neizbutită de a-şi ucide progenitura.

— Unde-ai găsit o asemenea minune?

— La piaţă.

Strânse masa, o duse la loc, eliberând micul spaţiu din mijlocul cabinei, puse farfuria cu strugurele de care el nu se atinsese pe o policioară deasupra patului, să-l aibă la îndemână.

O chemă încet, apăsat de o uşoară mâhnire:

— Ana!

— Da.

— Odeta!

— Suntem aici amândouă!

— Vino şi stai lângă mine!

Ea se ghemui jos, în faţa patului, cuprinzându-i picioarele cu braţele aurii, îşi sprijini bărbia pe genunchii lui şi rămase aşa, cu privirea în sus, străduindu-se să-l vadă pe sub gene.

— Mănâncă strugurele, cel puţin!

Matei întoarse capul, privi ciorchinele auriu, ca o replică vegetală a făpturii de la picioarele lui.

— S-au copt strugurii! spuse, după un timp.

— Da, şi din ei o să se facă vin şi-o să fie o mare bucurie pentru beţivi!

— Vine toamna! adăugă el, gânditor, după alt timp.

— Da, şi-o să bem ceai cu covrigi.

— Ana… Odeta!

— Suntem aici!

După fiecare cuvânt al ei, cuvântul lui întârzia – pauze lungi.

— Timpul nostru e aşa scump!

Ana Odeta clătină din cap şi răspunse scurt:

1 – Ştiu!

Pe urmă, îşi ridică uşor ochii, şi glasul ei deveni foarte înţelegător, foarte blând:

— Te rog, iubeşte-mă numai puţin, când ai timp… Am

să te aştept…

Se trase înapoi, îşi ascunse faţa în mâini.

— Am să te aştept nemărginit! îţi mulţumesc că eşti aici!…

Iar după aceea nu mai spuse nimic: se făcuse târziu, ultimul vapor trecuse la deal, mai demult, nu se desluşea alt sunet decât murmurul apelor, ca un fundal îndepărtat şi stins, peste care, în auzul Anei Odeta, se suprapunea, măsurând timpul scump, ritmul inimii vii.

Dimineaţa, la şase, plutea pe Dunăre o ceaţă grea, densă, de nepătruns. Un remorcher şedea la ancoră nevăzut, pufăind alene şi sunând la răstimpuri din fluier, vestindu-şi prezenţa într-un chip ferm şi cam agresiv. Inutil: navigaţia încetase, toate vapoarele se opriseră în loc pentru un timp, aşa că n-avea cine-l ciocni.

Ca totdeauna pe ceaţă, fluviul avea o sonoritate vătuită, dar nespus de clară, care îi dezvăluia conturul, viaţa şi mişcarea, poate mai complet decât i le putea prinde, pe lumină, ochiul omenesc.

Ceaţa nu plutea doar peste ape, se întindea asupra ţărmului, destrămându-se abia departe, unde începea solul argilos. De pe cală nu se vedea acoperişul cazangeriei, de sub care vuietul injectorului, scrâşnetul preselor şi poansonezelor, bubuitul tablelor lovite răzbeau mai puţin brutal, ca de sub văluri; dar, întocmai ca sunetele venite de pe apă, aveau o claritate nouă, ca şi când ar fi fost amplificate, apoi trecute prin filtre, într-o cutie de rezonanţă.

Era singurul loc în şantier unde se lucra în clipa aceasta – echipele de noapte care aveau să fie schimbate peste o jumătate de oră.

Maistrul Golgota se plimba pe cală, stăpânit de o

fierbere neobişnuită, datând de câteva zile şi sporind într-una; sub impulsul ei plecase de acasă cu noaptea în cap, înainte chiar de ieşirea tramvaielor. Ştia că situaţia neclară nu mai putea să continue multă vreme, poate se şi luaseră hotărârile, trebuiau să sosească, dacă nu acum, în primele ore ale zilei, atunci la prânz, după-masă, sau cel

ai târziu mâine.

De altfel, în afara presupunerilor avea şi unele informaţii; însăşi venirea unei noi comisii de expertiză, care studiase cala alaltăieri, era o dovadă că ministerul făcea o anchetă serioasă, a cărei urmare nu putea fi decât una. Cei din comisie nu spuseseră o vorbă, plecaseră la fel de muţi şi de enigmatici pe cât fuseseră toată vremea, dar cu siguranţă nu era între ei niciunul atât de prost ca să dea garanţie nebunilor.

Mai rămânea să vadă dacă norocul o să-i surâdă până la capăt, aşa cum se arăta surâzător deocamdată; locul rămânea liber, şi avea pe cineva la minister să-l propună. Mai departe, voia Domnului! îşi ţinea pumnii strânşi şi îşi făcea semnul crucii cu limba în gură. Când îl întreba cineva o vorbă, rămânea puţin pe gânduri înainte de a răspunde – ai fi zis că meditează – în realitate îşi sfârşea rugăciunea.

Dar Golgota, trăitor pe pământ, nu stătea chiar cu mâinile în sân, aşteptând bucuria din ceruri: cât putea, mai dădea şi el un pic de ajutor lui Dumnezeu şi norocului. Bunăoară, ştiind ce rol joacă în asemenea împrejurări atmosfera, se grăbise să răspândească zvonul – un om de încredere ajunge, vorba dospeşte pe urmă ca aluatul pâinii – precum că, mai mult ca sigur, tovarăşul maistru

Golgota, care ne-a susţinut totdeauna, va fi noul director al şantierului!

Câte unii, mai slugarnici, se şi grăbeau să-i iasă în cale, cu urări şi cu temenele, în aşteptarea răsplăţii ce

avea să vie:

— Ce-am auzit să fie cu noroc, tovarăşe Golgota! într-un ceas bun şi la mai mare!

— Ia nu mai vorbiţi prostii şi vedeţi-vă de treabă! răspundea maistrul, încruntându-se cu făţărnicie.

Şi rămânea gânditor, îşi făcea cruce cu limba – dă-i, Doamne!

În aceeaşi intenţie de colaborare cu soarta, socotise că e bine să fie văzut pretutindeni, ca înaintea naţionalizării, arătându-se prin ateliere, prin birouri, interesându-se amical şi priceput de lucrul fiecăruia, dând ifaturi, nu porunci deocamdată – ca oamenii să zică: „Ăsta ar fi director, nu glumă!” Neavând calitatea să convoace serviciul tehnic, îşi făcea până una-alta planuri singur, cum să fie demontate şlepurile, cum să înceapă remontatul pe cala nouă, deocamdată doar la patru din ele, restul la anul – numai proştii şi nebunii cred că un şlep se construieşte ca o jucărie! Angajamentele vechi, datoriile? Răspunde vechea direcţiune şi cei care i-au dat mână liberă; la închisoare!

Singurul tehnician pe care socotise potrivit să-l consulte era inginerul Marchidan, asupra căruia îşi exercita, în secret, o autoritate binevoitoare.

Marchidan auzise zvonurile, dar cum dispoziţia direcţiunii era.

să se continue lucrul, îşi făcea datoria şi alerga de colo până colo, cu vrafuri de hârtii în mână, supraveghind conştiincios, ca de obicei, procesul de fabricaţie, în ritmul lui nou, care îl făcea să gâfâie toată ziua.

Din iulie nu mai avusese odihnă, putea să te şi mire de unde scotea atâta energie, după cum, zelul lui, îmbrăcat în tăcerea modestiei, nu putea să nască decât aceeaşi mirare. Ai fi spus că acest tânăr, pe care mulţi îl bănuiseră

la un moment dat că urmăreşte, şiret, o ascensiune rapidă, nu dorea decât să muncească în umbră „nevăzut şi nerăsplătit de nimeni.

O singură dată în aceste luni de zile lipsise de la lucru, mai bine zis plecase, pe la ceasul nouă dimineaţa, fără să spună nimănui, fără să-l vadă cineva pe unde ieşise, de parcă l-ar fi înghiţit pământul, sau Dunărea – şi nu apăruse din nou decât după-amiază, palid, încercănat, cu privirile rătăcite, ca omul. ridicat de pe boală.

Lipsa lui nu putuse să rămână neobservată, zeci de oameni aveau nevoie de el în fiecare clipă; un trasator îl căuta prin curtea şantierului cu un şablon în mână, o echipă de cazangii îl aşteptau, să le explice de ce o tablă nu se asamblează bine – era greşit numerotată? „E aici o încurcătură, tovarăşul Marchidan trebuie să ştie!...”

Acestea se întâmplau pe la începutul lui septembrie, curând după ce începuse montajul şlepurilor pe cală, deci într-un timp când nu se iveau prea multe complicaţii. Tocmai în acea zi, inginerul Dutchievici era ocupat, în biroul directorului, cu o delegaţia de tehnicieni de la Turnu-Severin, care vizita şantierele de pe Dunăre, pentru a stabili posibilitatea schimburilor de experienţă, în vederea statornicirii unei metode de lucru comună.

Directorul nu uitase avertismentul cam vag şi cam ciudat pe care i-l dăduse inginerul şef într-o seară, şi se gândise la el un timp, cu destulă îngrijorare, până ce, asigurându-se că Marchidanse bucura de o sănătate deplină şi dispunea de o energie puţin obişnuită, amânase să ia o hotărâre; la primăvara următoare, când odată cu punerea pe cală a noii serii de vase urma să se mărească şi numărul tehnicienilor, problema se rezolva de la sine: Marchidan urma să aibă nu un ajutor, ci două sau chiar trei, în proporţia în care se mărea şi şantierul.

Lipsa lui în ziua aceea îl alarmă, fiindcă se făcuse simţită din primele ceasuri; dar îl şi nedumeri, neavând nicio explicaţie. Îndată ce află, pe la ceasul unsprezece şi jumătate, trimise maşina să-l caute acasă; nevasta fu foarte mirată: plecase de dimineaţă şi nu-l aştepta decât seara. Matei puse să fie căutat pretutindeni, să se telefoneze la spital, la poliţie, se interesă cine-l văzuse ultima dată. îl văzuseră mulţi, pe cală, până la ora nouă dimineaţa; unii îşi aminteau că după aceea se îndreptase spre cazangerie, dar cazangiii nu ţineau minte la ce oră fusese inginerul în hală – e greu să-ţi dai seama de paşii unui om care umblă toată ziua de colo până colo.

Când Marchidan apăru, la ora patru, părea aşa de rătăcit, încât toţi crezură că era bolnav, sau că avusese o supărare, şi nu-l descusu nimeni. I se spuse să meargă imediat la direcţiune, unde se prezentă, palid, abia mai răsuflând, cu sufletul la gură.

Văzându-l aşa, nici chiar directorul nu-i ceru socoteală că plecase fără să anunţe pe nimeni; Marchidan nu era omul de care s-ar fi putut plânge în ceea ce privea simţul datoriei. Se mulţumi să-l întrebe, destul de îngrijorat şi cu destulă compătimire:

— Ce-i cu dumneata? Ţi-e rău?

— Nu…

— Dar unde-ai fost până acum?

Ochii apoşi se tulburară, ca şi cum ar fi vrut să se pună la adăpost, să nu-i poată pătrunde privirile întrebătoare.

— N-o să se mai întâmple. Vă cer iertare!

— Mie nu trebuie să-mi ceri iertare. Dacă pot să te ajut cu ceva, spune-mi!

Inginerul ridică ochii din pământ, se uită la el, cu o uşoară însufleţire, şi Matei îşi dădu seama abia acum că până astăzi nu-i întâlnise niciodată privirea. În privirea lui

se citea îndoială, panică, rătăcire; buzele se mişcară, voiau să vorbească, dar nu izbutiră să articuleze niciun cuvânt; nu se auzi decât răsuflarea sfârşită, fără să pună în vibraţie coardele vocale. În clipa care urmă, Marchidan îşi voala iar privirea, ochii îşi reluară culoarea inexpresivă a apei goale.

— Mulţumesc, tovarăşe director… N-o să se mai întâmple!

Altceva nu putuse scoate de la el decât această făgăduială.

Şi întâmplarea fu uitată curând, fiindcă, deşi nelămurită, se sfârşise cu bine

Un om care ar fi avut o bănuială şi ar fi privit iscoditor, de pildă cineva din echipele de nituitori de la şlepurile 7 sau *9*, ar fi ţinut minte că înaintea dispariţiei Marchidan tocmai stătuse de vorbă cu maistrul Golgota, foarte aproape de forja lui Timuş Ion.

Golgota îl ţinea pe inginer de un nasture şi îi spunea ceva, aplecat spre el, privindu-l stăruitor în ochi. Erau între cele două şlepuri, pârâiau ciocanele de jur-împrejur, în strigătele şi îndemnurile zecilor de muncitori. Nimeni n-ar fi putut să audă ce spunea maistrul atunci»

nimeni n-avea timp să se uite la el. Dar dacă s-ar fi uitat cineva, dintr-o bănuială sau numai întâmplător, ar fi văzut că Golgota pocnea din măsele mai des ca de obicei, în timp ce inginerul, încolţit, se uita la el cu ochii apoşi, clipind repede şi mişcând buzele, ca muţii, fără să spună nimic…

Pe urmă, maistrul se duse la treburile lui, iar Marchidan rămase câtva timp în loc, palid şi cam năuc. Îndată după aceea se îndreptă spre cazangerie – şi apoi dispăru. Cine l-ar fi urmărit ar fi putut să-l vadă ascunzându-se după magazii, sărind gardul în curtea fabricii de ciment, strecurându-se în lungul rampei, unde

se descărcau vagonetele cu piatră, şi oprindu-se jos la Dunăre, adăpostit de priviri. Acolo rămase până după prânz, aşezat pe mal, cu pantofii în noroi, uitându-se la apă cu o privire halucinată, care parcă nu putea aparţine ochilor lui…

Nimeni nu ştiu – şi întâmplarea fu uitată curând. O uită chiar şi maistrul Golgota, deşi lui ar fi fost normal să-i dea mai mult de gândit. În săptămânile următoare continuă să se poarte cu inginerul întocmai ca şi în trecut, arătându-i vechea autoritate binevoitoare, fundată pe ceva ce nu se putea bănui.

În dimineaţa aceasta ceţoasă, la ora când încă nu începuseră să vină muncitorii, când cala dormea, iar pe Dunăre nu mişca nici măcar o lişiţă, maistrul Golgota, care aştepta înfrigurat decizia ministerului, trăgea cu urechea în sus, să audă paşi coborând scările.

Ştia că Marchidan trebuie să pice din clipă în clipă şi îşi mai potolea nerăbdarea făcând planuri de reorganizare, discutând cu el în gând felurite probleme: „Ce zici dumneata, tovarăşe Iani, ce crezi despre?… Dar despre?… Oare n-ar fi mai bine dacă?… Ai, crezi că aşa se poate?…”

Tocmai se oprise în faţa pontonului, care părea ancorat în nori, ca o navă aeriană, fiindcă nu se vedea niciun suport terestru în jur, numai văzduhul cenuşiu şi umed, când auzi prin ceaţă zgomot de vâsle pe Dunăre. O barcă mergea la deal, prin faţa şantierului, singurul semn de viaţă care venea de pe apă, în afară de semnalele remorcherului. Nu vedea barca, dar nici nu putea să-l mire – oameni care umblă pe apă, la deal sau la vale, cum îi poartă nevoile.

Se uită la ceas, mai era o jumătate de oră până la şapte; curând.

primii muncitori aveau să vină. Maistrul Golgota

simţi un cuţitaş umblându-i pe lângă inimă: poate era ziua hotărâtoare! Trebuia să se ducă la birouri – cine ştie dacă nu sosise tocmai acum o telegramă, o comunicare cu telefonul!…

După câţiva paşi se opri şi trase cu urechea: auzise parcă o vorbă şi zgomot la gardul de sârmă. Paznicul de pe cală nu se vedea nicăieri, îl învăluia ceaţa, dar de bună seamă era undeva, prin apropiere. Oricum, maistrul Golgota, mai din curiozitate, mai ca să-şi facă datoria, se îndreptă tiptil spre locul unde auzise zgomot, deşi nu puteau fi hoţi care să vină la furat tocmai când se făcuse ziuă.

Nu merse mult aşa, păşind uşor cu cizmele, când o pală de vânt destrămă puţin ceaţa, lăsând să se vadă o umbră omenească – cineva care se strecura printre sârme.

„Am prins-o!” se gândi maistrul, cu mulţumire.

Nu putea fi decât fata de la trasaj, care îl lovise cu furchetul peste mână şi căreia îi poruncise să nu mai intre pe aici, ci pe la poartă, ca toată lumea – să ocolească, e tânără! Era frumoasă şi se ţinea mândră… Dar dacă, oh, dacă… (îşi făcu cruce cu limba în gură). „N-o da Dumnezeu! Atunci să te văd, o să mai ai îndrăzneala să dai cu furchetul? Pun eu mâna pe tine!”

Maistrul Golgota rămase cu limba lipită de cerul gurii…

— Du… dumneata erai, tovarăşe…?

Nu zise „tovarăşe director” – se împotrivi gura. Şi ce căuta să intre pe aici, ca spionii? Un junghi de bucurie îi străbătu pieptul, de unde se duse, ca nişte furnicături, până în fundul cizmelor.

Ce putea să caute decât să intre pe furiş? Se strecura prin ceaţă, să ajungă la birou nevăzut de nimeni, să pună mâna pe ceva hârtii, acte compromiţătoare ori cine ştie ce altceva mai avea ascuns pe acolo.

— Cine-i? A, maistrul Golgota! Bună dimineaţa!

Nu întoarse spatele să fugă, nu părea fâstâcit; se apropie de el şi-i întinse mâna. În mâna cealaltă avea servieta; plină, nu venea s-o umple acuma! De unde era hotărât să-i taie drumul şi să-l apuce de guler, maistrul Golgota se trase un pas în lături şi întrebă, cu descumpănire, schimbând tonul:

— De unde vii, tovarăşe…?

Iar i se opri limba în gură.

— De la Bucureşti.

Maistrul îşi scutură capul, să înţeleagă mai bine. Care Bucureşti, când venea de pe Dunăre?

— Aţi venit cu vaporul?

— Nu, cu submarinul!… Cum merge treaba?

— Bi… bine…

Dar Matei se îndepărtase, fără să aştepte răspunsul, grăbit să întâlnească pe alţii, mai apropiaţi de inimă.

— Ai veşti bune, tovarăşe di… director? strigă Golgota din urmă.

— Foarte bune! se auzi glasul directorului, pierdut în ceaţa care, în loc să se destrame odată cu venirea zilei, se făcea parcă mai deasă, mai grea şi mai cenuşie…

Dar ceaţa nu împiedică vestea bună să se răspândească în câteva minute, de la un capăt la altul al şantierului. Fusese o teamă colectivă, care plutise peste toate sufletele aproape o săptămână, şi-acum se risipise, cum avea să se risipească şi ceaţa pe Dunăre.

Până azi, mulţi munciseră ca să-şi facă datoria şi să nu rămână în urma celorlalţi, fiindcă nu-i ierta graficul, dar altfel avuseseră gândul că fac treaba de pomană; prea mare zâzanie se pornise ca să mai crezi în vreo izbândă. Şi iată, că zâzania fusese potolită, iar primejdiei i se cunoştea mărimea – stătea în puterea lor s-o dărâme.

Cu o condiţie însă: nimeni să nu rămână în urmă!

Niciodată răpăitul ciocanelor nu fusese mai viu ca în dimineaţa aceea; el răzbea de sub ceaţă, fără să-i vezi locul de pornire, şi se amesteca, pe toată întinderea ascunsă a calei, cu huruitul macaralei, cu bubuitul tablelor, cu strigătele şi îndemnurile muncitorilor:

— Cărbuni, Nică!

— Nituri, mă, nu sta cu degetul în gură!

— Învârte, învârte, băiete, să sfârâie!

Zeci de forje îşi amestecau răsuflarea hârâită, încingând cărbunii al căror fum, oprit în ceaţă, se întindea înecăcios pe malul

Dunării.

— Miroase a porc pârlit, mă fraţilor!

— Ţi-e gândul la şorici, nene Turturică! mai rabdă, că n-a venit Crăciunul!

Oamenii lăcrimau şi scuipau negru în ţărână.

— Mă, vezi că scuipi pe mine, şi am salopetă nouă!

— Învârte, învârte şi taci din gură!

Nituri, cărbuni, table – hrana de dimineaţă a calei…

— Gata, tovarăşe!

Pus la ambiţie, Rogoz Petre s-a luat la întrecere cu Arici Vasile, al cărui nume e acum cunoscut pretutindeni, amintit de toate ziarele: cel mai bun nituitor din ţară…

Cu şapca dată pe spate, cu mânecile sumese, cu picioarele bine înfipte în schelă, Rogoz ţine ciocanul pneumatic cu amândouă mâinile, cu degetul pe opritor ca pe trăgaciul unei mitraliere, gata să intre în acţiune. Un normator, cu cronometrul în mână, aşteaptă să înregistreze câte nituri va bate, pe minut, pe oră.

— Gata? Atenţiune!… Drumu’!

Nituri, cărbuni – învârte, învârte, să sfârâie!

— Unu, doi, trei, patru…

— Nituri, Nică, nu căsca gura!

— Vinee… Uite-l, roşu şi frige şi… Oliu, daţi-i repede,

mă, că le înghite ca pe cireşi, căpcăunul!…

Fiecare unealtă are registrul ei, fiecare alt timbru, fiecare emite altă melodie. Cinci oameni, o forjă, un cleşte de fierărie, un căuş în care se aruncă niturile încinse, alt cleşte, un daian de ţinut contra, iar pe partea cealaltă a tablei, Rogoz cu ciocanul pneumatic în funcţiune.

— Cincisprezece, şaisprezece, şaptesprezece, douăzeci, treizeci…

— Mă omule, ce te mai bâlbâi?! Dumneata uită-te la ceas şi de numărat le numărăm la urmă.

Normatorului i se pare că numărătoarea lui, cu glas tare, dinamizează ritmul – şi numără:

— Patruzeci şi unu, patruzeci şi doi…

— Nituri, Nică, fir-ai, că-ţi bag un nit roşu unde nu-ţi convine!…

— Vrei să faci cometă din mine?!

— Învârte, învârte; gura!

Cinci oameni ai lui Rogoz, cinci ai lui Arici, cinci ai lui Popic saşiul…

— Mă Popic, tu ar trebui să lucrezi cu două ciocane deodată, să dublezi norma, că şi-aşa ocheşti două găuri!

— Nituri, şi lasă gura!

— Nu, zău, nene Popic, fără glumă, cum de nimereşti şi nu pui ciocanul aiurea?

— Păi tu nu ştii? Ochesc alături ca să cadă bine!

Alţi cinci oameni, mai încolo, lucrând cu zece mâini ca şi când ar fi una: ai lui Bandă Victor, ai lui Hristu, ai lui Topor, şi alţii, aproape optzeci de echipe, faţă de patruzeci câte erau mai acum o lună – împrăştiate câte şapte-opt la un şlep, lipite ciorchine de fierărie, pe toată lungimea calei, învelite în ceaţă şi în fumul cărbunelui…

În dimineaţa aceea, când rămânea cu desăvârşire ascuns privirilor, şantierul îşi dezvăluia conturul, şi

relieful, şi ritmul prin muzica aspră a uneltelor în funcţiune, şi această zdrobitoare polifonie, amestecată cu strigătele oamenilor pe care nu-i vedea nimeni, ar fi părut călătorului de pe Dunăre de o măreţie tainică, bizară şi înfricoşătoare. Din când în când, braţul macaralei se ridica deasupra ceţei şi aluneca pe sus, scurmând norii…

Apoi, pe la ora nouă, ceaţa se destrămă, se topi, alunecă în josul Dunării, şi şantierul apăru treptat la lumină, întâi clădirile de sus, faleza, cazangeria, cala – şi imaginea lui, limpede, dezbrăcată de orice taină, îşi completă amploarea cu sutele de detalii ale mulţimii în mişcare; tabloul nu mai era înfricoşător, dar forfota, până atunci doar bănuită, neclară, depăşea închipuirea, dându-i dimensiuni care, în prima clipă, până ce ochiul se adapta mărimilor, păreau nereale.

În mijlocul sutelor de oameni, maistrul Golgota se mişca mecanic, unde-l duceau paşii, de la o echipă la alta, fără să vadă, fără să audă, rămas parcă în ceaţă. Se dezmetici numai când dădu nas în nas cu inginerul Staicu, care tocmai sosea, transpirat, cu servieta în mână.

— Bună dimineaţa, tovarăşe! zise acesta, aferat şi plin de importanţă. Vino puţin încoace!

Se îndreptară spre Dunăre, ca să iasă din drumul oamenilor.

— Mi-au făcut-o, lua-i-ar dracu’! izbucni maistrul Golgota, nemaiputând să se stăpânească. Ehei, fătul meu, aşa e când te încrezi în alţii!

Ultimele cuvinte cuprindeau o dojană adresată de-a dreptul tinerelului: nu fusese el unul dintre aceia care îi dăduseră speranţe, nu susţinuse până ieri că directorul nu se mai întoarce? Iată-l că se întorsese. Ba încă mai sigur pe el ca niciodată!

La acest gând, ceva în mintea maistrului Golgota tresări, un fir al atenţiei se trezi din amorţeală şi începu să

zvâcnească: Dar de ce venise pe furiş, sărind gardul? Surpriza de a-l întâlni când nu se aşteptase, apoi furia, necazul îl opriseră să se întrebe din prima clipă: Ce însemna furişarea? Venea de la Bucureşti? Atunci ce căuta pe Dunăre atât de dimineaţă? Pe malul celălalt nu mai avea la ce se duce, reparaţia la şlepuri şi ceamuri se terminase, baraca era demontată, uneltele aduse înapoi – 7 rămăsese doar balta.

— Nene Golgota, zise inginerul Staicu, folosind limbajul intim, de acasă, crede-mă că nu ştiu ce s-a întâmplat, cine şi-a băgat coada. Dar lucrurile n-au să rămână aşa; înţelege că nu se poate!

— Uite că s-a putut!

— Îşi rupe gâtul! îmi pare rău, dar asta-i situaţia. Păcat de munca oamenilor şi de banii statului. Chiar dacă nu se surpă cala, şlepurile n-au să fie gata înainte de inundaţii. Eşti şi dumneata în meserie, ai experienţă, dă-ţi seama că nu se poate!

— I-auzi ciocanele! Ai văzut la Arici câte nituri bate?

— Ei, tocmai asta e! De aia te-am chemat încoace! Uite ce e, tovarăşe Golgota, eu îmi fac datoria cinstit, nu ţin nici cu unul, nici cu altul: ţin cu ministerul care m-a trimis aici şi-mi dă leafă.

Dumneata eşti plătit de şantier, înţeleg, datoria dumitale ar putea să ţi se pară că-i alta, dar dacă ţii cu şantierul, înşeli statul.

— Eu ţin cu poporul muncitor, tovarăşe! răspunse maistrul

Golgota, mecanic, formulă potrivită oricând să se apere, fiindcă nu ştia unde vrea să ajungă inginerul, ce cursă-i întinde, cu ce momeală îi unge nasul.

— Şi şlepurile ale cui sunt?

— Ale noastre, ale poporului!

Se priviră, cu un fel de mirare, ca şi când se vedeau

acum prima oară, şi fiecare îşi zise în gând, despre celălalt: „Măi, să fie-al dracului!”

— Atunci datoria dumitale, continuă inginerul Staicu, e să mă ajuţi; dacă aperi şantierul şi acoperi greşelile, furi statul!

— Tovarăşe, sunt şeful calei şi răspund de vase! Nu-mi face instructaj acuma, că-s vechi în meserie; pe mine nu mă păcăleşte nici dracu’! Ce, mă cunoşti de astăzi? Am lăsat până acum să treacă vreo greşeală, nu m-am luptat pentru calitate?

— Foarte bine, tovarăşe! Eu nu pot să le văd pe toate – şi răspund cu capul. Am primit de la minister instrucţiuni noi, uite…

(Inginerul deschise servieta şi scoase o adresă lungă, pe câteva pagini, din care citi, pe sărite, pasagiile mai importante:) „Vă facem cunoscut că, date fiind împrejurările speciale…” Uite colea: „Controlul se va efectua cu toată rigoarea… Elanul muncitorilor, care merită toată admiraţia şi lauda…” Uite colea: „… nu implică nicio indulgenţă din partea dumneavoastră” etc., etc. Uite colea: „Veţi lua toate măsurile…

vă atragem atenţia că orice abatere… Act patriotic… Răspundere…”

Asta e, tovarăşe Golgota! Dă-mi o mână de ajutor, nu pot să le văd singur pe toate! Unul bate nu ştiu câte nituri pe oră, ca la olimpiadă, altul vrea să i-o ia înainte, Arici, Rogoz, Topor, dumneata îi cunoşti mai bine; dar vorba e, cum le bate? Fii cu ochii la ei, tovarăşe!

— Iată ce e, fătul meu, răspunse domol maistrul Golgota, care până atunci ascultase explicaţiile bănuitor, ca toţi oamenii şireţi, dar cu mintea înceată, eu datoria mi-o fac, cum mi-am făcut-o şi până astăzi, numai că niturile afară nu le dau; nu vreau să mă-pun rău cu oamenii. De uitat mă uit, de văzut văd, de priceput mă pricep, pot să

vin la dumneata, să-ţi spun – uite, bădie, care-i situaţia – şlep cu şlep, tablă cu tablă, dar pe urmă, treaba dumitale! Eşti străin de şantier, liber să faci tot ce îţi cere situaţia! Eu unul mai mult nu mă bag, eu respect munca muncitorului, tovarăşe!

Cu toate rezervele, alianţa veche era reîncheiată – Georg Staicu ştia că are un om care să-i deschidă ochii, fiindcă, aşa cum mărturisea singur, nu putea să le vadă pe toate, n-avea timp numai pentru şantier, era tânăr şi dorea să se mai bucure puţin şi de viaţă. Iar instrucţiunile Direcţiunii generale erau clare şi serioase; lipsea să spună: „N-avem încredere în ceea ce se face, cu siguranţă au să greşească – fii atent şi înhaţă-i!”

— Eu plec, la unsprezece trebuie să fiu la gară, zise, privindu-şi ceasul cu nervozitate. Trece tovarăşul inginer Munteanu, mi-a telefonat să-l aştept pentru comunicări importante; n-are timp să se oprească…

— Bine, tovarăşe!

Maistrul Golgota nici nu auzi explicaţia – ducă-se, fluşturaticul! – era supărat şi pe el, ca pe toată lumea astăzi – şi pârâitul ciocanelor făcea să i se clatine capul. Porni pe malul Dunării, de-a lungul săpăturilor încă neterminate, lăsând vuietul în urmă; voia să se mai dezmeticească. La gard se opri, îşi rezemă coatele pe sârmă, între ghimpi, să nu se agaţe, şi rămase aşa, rumegându-şi necazul. Abia mai târziu văzu barca, legată de salcie, deşi o avusese tot timpul în faţă. Creierul i se dilată deodată, zvâcnindu-i sub ţeastă: asta era va să zică explicaţia, iată-l de unde venea azi-dimineaţă! îşi petrecea noaptea cu fetele din şantier – ce fel de fată şi de muncitoare o mai fi şi asta!? Nu-i greu să faci ce-ţi place când eşti director şi ai în mână pâinea şi cuţitul: tu o tai, tu o împărţi, fiecare vrea de la tine o bucată mai mare, mai rumenită. Cine are curaj să ţi se împotrivească? Ei, atunci,

aşteaptă, tovarăşe!

Maistrul Golgota cugetă care din cele două metode s-o folosească, spre a trage cât mai multe foloase: să-l sape, sau să-l intimideze?… Pe amândouă în acelaşi timp – combinate!

Şi porni spre birouri, cu o îndrăzneală pe care nu i-o putea da decât dezamăgirea venită prea dintr-odată. Ceea ce era în gândul lui fusese destul de bine ascuns ca să-l fi bănuit cineva până astăzi.

De aci înainte, maistrul începea să-şi piardă abilitatea…

În drum, îl întâlni pe Marchidan şi-l opri, apucându-l de un nasture.

— Am o vorbă cu dumneata; dar nu aici. Eşti diseară acasă?

Inginerul se făcu galben.

— Sunt foarte ocupat, tovarăşe Golgota, vezi şi dumneata, muncesc până noaptea.

— Atunci duminică!

— Duminică merg la o nuntă, cu nevasta.

Maistrul pocni din măsele şi porni mai departe; avea ceva mai grabnic de făcut deocamdată.

Directorul nu era în birou; dar unde?

— În şantier, tovarăşe!

— Dumneata ştii cine sunt eu?

— Tovarăşul maistru Golgota.

— Şi-n afară de asta?

Ştia şi secretara, ca toţi ceilalţi, ce era el în afară de asta, dar nu-i venea în minte, o zăpăcea tonul aspru, neîmblânzit – degeaba îi surâdea cu graţie.

— Dumneata prea te parfumezi, tovarăşă! mai deschide fereastra, că dacă vine aici un muncitor, varsă!

Intră în biroul directorului, ca la el acasă, şi trânti

uşa: secretara direcţiunii trebuia să-i cunoască importanţa.

— Ce-i, tovarăşe Golgota? îl întrebă Matei, cam după un sfert de oră, când se întoarse.

Avea în mână un nit cu capul rupt, pe care îl puse atent deasupra unei mape. În urma lui veneau doi muncitori, murdari de rugină şi de cărbuni pe mâini, pe faţă: Mirea, nituitor, şeful echipei a şaptesprezecea, care lucra la şlepul nr. 4, şi ajutorul său, Varga

Aurel, un om tânăr, dar cu faţa bătrânicioasă…

— Am o treabă cu dumneata, răspunse maistrul, încurcat de prezenţa martorilor.

— Mai bine te-ai duce pe cală să vezi ce face inginerul Staicu F

Staţi jos, băieţi!

Cei doi muncitori se aşezară pe fotoliile de catifea ruginie care încadrau măsuţa din faţa biroului; pe unul din ele şezuse până acum maistrul Golgota, care, prin forţa lucrurilor, rămânea în picioare.

Privi salopetele murdare ale muncitorilor şi se înroşi la faţă. Dacă voia să stea jos, trebuia să se ducă tocmai la scaunul de lângă fereastră; nu putea să se mai aşeze pe birou, ca la inginerul Baciu.

Matei luă două coaie de hârtie şi le întinse oamenilor.

— Scrieţi câte o declaraţie!

— Ce să scrim în ea?

— Totul, cum s-a întâmplat: „Azi, 2 octombrie, la ora…” Ce oră era?

— Poate să fi fost zece.

— „La zece dimineaţa, trecând pe la locul nostru de muncă, tovarăşul inginer Gheorghe Staicu s-a oprit şi…” Ce ţi-a spus?

şi-a spus: „Dă jos nitul ăsta!”

— S-a uitat la toate?

— Nu; a luat unul, la nimereală.

— Atunci scrie: „… S-a oprit şi mi-a cerut să scot un nit, la întâmplare, fără să-l examineze şi fără să-l aleagă”. Aşa a fost?

— Da, tovarăşe Matei!

— Atunci scrieţi!… Ia uită-te la nitul ăsta; ce părere ai, tovarăşe Golgota?

— Aşa e greu să spui, dacă nu-l vezi când îl dă afară.

— Ba nu-i greu; priveşte, n-are niciun grad, niciun riz, gaura a fost bine alezată. Corpul e perfect cilindric şi presat egal, iată, se vede c-a ieşit forţat, ca pe ţeava puştii… A ieşit uşor, Mirea?

— Nu; l-am bătut cu dornul!

— Auzi, tovarăşe maistru? Un nit prost se mişcă, îl dai afară cu degetul!

Maistrul Golgota ridică din umeri şi zise, cu o ironie disimulată:

— Se vede că dumneavoastră cunoaşteţi mai bine! Se poate…

— Dar dumneata ce păzeşti aici? Ca şef al calei, care-i datoria dumitale?

— Să supraveghez lucrul, nu pe tovarăşul inginer Staicu. Eu apăr dreptul muncitorilor, tovarăşe director! răspunse maistrul, aruncând o privire celor doi oameni aflaţi de faţă.

Aceştia nu-l auziră, îşi scriau declaraţia, încruntaţi, puţin timizi şi cu multă gravitate.

— Dacă-i aşa, izbucni Matei, apără-i de inginerul Staicu, care-şi bate joc de munca lor! Ai dovada în faţă!

Pe urmă se stăpâni; nu-i plăcea maistrul Golgota, şi antipatia lui era veche, nu de astăzi, dar recunoaşterea că în unele privinţe rămânea un om de ispravă; ştia să organizeze şi să însufleţească masa, muncitorii îl aleseseră în comitetul de întreprindere, îl şi sprijineau

— Lui nu-i era îngăduit să uite toate acestea.

— Ce voiai să-mi spui? întrebă calm, după ce puse nitul într-un plic şi-l lăsă pe masă.

— Am ceva numai cu dumneata.

— Atunci aşteaptă!

Muncitorii îşi terminară de scris declaraţiile.

— Mulţumesc, băieţi! Şi-acum duceţi-vă repede la lucru; aţi pierdut aproape un ceas cu prostia asta.

— Nu-i nimic, l-om câştiga noi într-un fel, doar să nu ne mai zădărască!…

— Spune, tovarăşe Golgota!

Maistrul şovăi; timpul de aşteptare făcuse să-i treacă îndrăzneala, părea cam dezumflat, se gândi să renunţe, să folosească doar calea cealaltă: săpatul. Dar pe urmă îi dădu drumul, nu pentru altă cauză decât că se pomeni cu mintea goală, în imposibilitate să găsească un pretext vizitei lui neaşteptate. Se uită la uşa capitonată, erau singuri, fără niciun martor – şi cu primul cuvânt îi reveni tot curajul.

— Tovarăşe director, zise, sprijinindu-şi mâinile grele în cristalul de pe birou şi aplecându-se înainte, cu o mină batjocoritoare şi tainică, am o vorbă cu dumneata, aşa, între noi, ca bărbaţii…

Întoarse încă o dată capul 9 pre uşă, apoi, aplecându-se şi mai mult, continuă, cu privirea ţâşnind printre pleoape:

— Cam frig dimineaţa pe Dunăre, aşa e?

Matei clipi nedumerit, dar în momentul următor înţelese totul, dintr-odată. Păru descumpănit, o uşoară îmbujorare îi coloră faţa.

Golgota fu sigur că l-a dat gata şi rânji cu satisfacţie. Însă Matei şovăi numai fiindcă nu ştia ce să facă: să-l scuipe în obraz, să-l îmbrâncească pe uşă sau să se stăpânească? Se stăpâni şi, aplecându-se şi el peste birou, până ce fură foarte aproape, răspunse, cu o mare

seninătate:

— Cam frig, dar nu-mi pasă!

Se priviră; maistrul Golgota începu să clipească.

— Să nu răceşti! bâigui, derutat, căutând cu ochii când la uşă, când la fereastră.

Matei ieşi de după birou, se apropie de el şi răspunse privindu-l în faţă:

— Nu-mi purta de grijă! Nu-s aşa de slăbănog ca să răcesc numai din asta!

Erau la jumătate de pas unul de altul.

— Eu, când o fi să-ţi spun ceva, continuă Matei, ridicând puţin glasul, am să-ţi spun cu martori!… Haide, tovarăşe Golgota, du-te la treabă! Şi dacă îţi place să pândeşti, pândeşte pe alţii!

I

Într-o după-amiază, sâmbătă, către ora patru, la poarta şantierului se prezentă o cucoană, mare, înaltă, cu sulemeneli groase pe tot obrazul, cu o pălărie mică în boruri şi cu calota înaltă, gen

„Amazoană”, cu două nurci năpârlite la gât şi cu poşetă neagră…

— Unde mergi dumneata, doamnă? o întrebă portarul, văzând-o că-i trece înfiptă prin faţă.

— La tovarăşul director al dumneavoastră.

— Păi crezi că aici se intră aşa, vraişte? Cine sunteţi şi cu ce treabă?

— Ia te uită cum te iscodeşte! ripostă cucoana, indignată. Mi-e nepot, tovarăşe!

Cu toată vigilenţa pe care îşi propusese s-o aibă, portarul se fâstâci – rudă apropiată cu directorul, nu putea s-o jignească – şi cucoana îi scăpă, dibace…

Pe la ora cinci, aşteptarea prelungindu-se prea mult, tovarăşa

Lenuţa începu să sune telefonul, căutându-l pe

director prin ateliere, la trasaj, la cazangerie, până ce află că era pe cală.

— Rugaţi-l cineva să vină la birou; îl aşteaptă o… cucoană!

Matei veni după cinci minute, destul de nedumerit de această vizită neaşteptată.

— Cine-i? o întrebă pe secretară.

— O… doamnă. Are treabă cu dumneavoastră.

— Unde e?

— Am poftit-o în birou; aşteaptă de la patru.

Cum deschise uşa, îl izbi fumul de tutun, aşezat în straturi; nefiind fumător, cei care veneau să-l vadă îşi luaseră obiceiul să stingă ţigara afară. Cucoana fumase zdravăn, ţigări proaste, al căror miros răcit îţi strâmba nasul.

Înainte de a-i spune bună ziua, Matei merse drept la geam şi deschise larg amândouă canaturile: cu pălăria de amazoană şi cu nurcile caraghioase, vizitatoarea îi păruse de la întâia privire antipatică.

Ea se ridică, înaltă, şi, întorcându-se spre el, îi întinse mâna, de la distanţă, ţinând-o sus, în aşteptarea gestului galant pe care îl fac bărbaţii, în timp ce îşi spunea numele, cu glasul sclifosit ca şi obrazul:

— Apostolescu!

Apoi se aşeză, puţin surprinsă că bărbatul nu-i sărutase mâna, ci i-o trăsese în jos, cam necioplit şi aspru.

— Ce treabă ai cu mine, tovarăşă?

Cucoana se aşeză, căută o ţigară, sună cutia de chibrituri şi îl privi, cu un reproş galeş.

— Eşti grăbit? Stai jos, maică!

— Nu te supăra, tovarăşă, dar suntem în orele de serviciu şi am treabă.

Ea îl privi, curioasă, fără grabă, cu un zâmbet de admiraţie!

pe urmă scăpără chibritul şi oftă, melancolică.

— Eşti oacheş! Mi-am închipuit eu! Ei, bată-te să te bată?

— De unde vii dumneata… doamna? Şi cu ce treabă?

Cucoana trăgea din ţigară şi-i slobozea fumul în faţă, cercetându-l mai departe, zâmbitoare şi curioasă; întrebările lui n-o interesau, parcă se adresau altcuiva.

— Ai dat-o gata! spuse şi cu reproş, şi cu admiraţie. Dar lasă, că şi eu să fi fost!… Ce mai, are de ce să te placă!

Nedumerirea, stupoarea lui Matei nu mai apucară să crească %

ultimele vorbe, revelatoare, îl izbiră ca o palmă, făcându-l să se înroşească.

— Dar… cine eşti dumneata?

— Las c-ai ghicit, maică!

Şi vizitatoarea trase din ţigară, adânc, cu patimă, fără ca zâmbetul galeş de complicitate să-i fi dispărut de pe faţă.

Într-adevăr, nu era greu să ghicească.

— Ce doreşti de la mine?

Ea parcă nu auzi, dădu drumul la fum, fără grabă, şi la urmă oftă încă o dată.

— Ce pot eu să fac? Dacă te place, te place, şi gata!… Cât câştigi dumneata, maică, başca de leafă? că leafa L.

Matei înfruntase multe primejdii în viaţă, trăise cu ele laolaltă *ţ* acum se afla prima oară într-o situaţie în care nu ştia ce să facă.

— De ce-ai venit aici? întrebă, printre dinţi, privind cu nelinişte, poate cu laşitate, uşa capitonată.

— E, numai aşa, să ne cunoaştem, să te întreb de una, de alta.

Înţelegi şi dumneata, mi-e nepoată, nu pot s-o las în voia sorţii. A, nu, maică, nu te întreb dac-o iei de nevastă,

nu sunt de modă veche, au trecut vremurile alea. Acum e altfel…

— Dacă doreşti să-mi mai spui ceva, spune repede şi pleacă!

Am treabă.

În loc să se grăbească, vizitatoarea scoase o nouă ţigară, o aprinse şi începu s-o morfolească.

— Păi ce să-ţi mai spun, maică? Dacă te iubeşte, te iubeşte, ai dat-o gata! Da uite că eu alt sprijin decât pe ea nu am în lumea asta.

— Nepoata dumitale a plecat de mult de acasă, şi a avut destule motive! îi cunosc viaţa.

Cucoana protestă, indignată:

— Vai, maică!

— Dacă mai stărui şi dacă nu pleci îndată, te dau pe mâna poliţiei de moravuri!

Găsise tonul potrivit, îşi recăpătase calmul. Era în drept să încheie cu un cuvânt şi mai aspru, dar îl oprea simţământul apăsător ci femeia aceasta groaznică era totuşi mătuşa fetei pe care el avea datoria s-o apere.

În loc să plece, mătuşa începu să scâncească:

— Şi eu cum rămân, văduvă, săracă, singură şi neajutorată?!

Că dacă am crescut-o şi mi-am rupt de la gură ca să-i dau ei, şi să-i fac educaţia, am şi eu drept la un sprijin, dragă… tovarăşe. Dumneata eşti om deştept, că dacă nu erai deştept, nu te-ar fi pus aici, director, fără carte, şi nu te-ar fi plăcut ea, că mulţi au curtat-o, care de care mai darnic. Pe dumneata te ascultă, dacă îi spui să treacă Dunărea înot o trece şi pe sub gheaţă; spune-i să vină acasă, că sunt singură, şi are odaie frumoasă.

Se opri brusc, se şterse la ochi şi-l privi în faţă, hotărâtă şi ademenitoare, dezvăluindu-şi, în sfârşit, gândul care o adusese încoace:

— Mută-te la noi, maică! Stai în camera de la faţă, a dumitale, cu fişă de imobil, nu poate să spună nimeni nimic, că lumea atât aşteaptă, să bârfească. Pe urmă, ce face omul în casă e treaba lui, nu-l vede nimeni, că d-aia-s jaluzele la fereastră…

Se înveseli auzindu-şi glasul; ideea, aşa exprimată, i se părea chiar mai ademenitoare decât îşi închipuia când o rumegase.

— Şi dacă vreţi, vă gătesc, vă spăl, am grijă de toate. Seara, treaba voastră!…

Matei ieşi de după birou, se repezi la uşă, o deschise, gata să rupă clanţa, şi răcni, fără să-i pese că putea să-l audă secretara şi alţii:

— Ieşi afară, hoaşcă! Ieşi numaidecât, codoaşă bătrâna, spurcato, că îţi rup oasele.

Cucoana ieşi fuga, tare înspăimântată.

Nu auzi decât secretara; uşa de la biroul lui Ilie Conţu era închisă, nu scoase nimerii capul, dar tovarăşa Lenuţa, care sărise în picioare, speriată, fiindcă nu-l mai auzise până acum pe director să răcnească, rămase mută de admiraţie.

Stătea aşa, privind fascinată uşa care se închise zgâlţâind pereţii şi tavanul, când auzi soneria, emiţând o chemare nervoasă. Se repezi dincolo, atât de îmbujorată, de parcă ar fi fost o fecioară la prima întâlnire de dragoste.

Matei stătea în spatele biroului, calm în aparenţă, dar ea îl simţea că vibrează, cunoştea bărbaţii; dacă l-ar fi atins cu mâna ar fi scăpărat scântei, ca părul pisicilor încărcat de electricitate. Ochii lui, atât de limpezi, că te-ai fi aşteptat să lumineze perna pe care îşi punea seara capul, erau acum tulburi, mai negri ca norii de furtună de la miazănoapte.

— Pe unde a intrat femeia asta?

Tovarăşa Lenuţa nu răspunse; îl privea fermecată.

— N-auzi? Pe unde a intrat femeia asta?

— Pe… pe la poartă.

— Comunică la serviciul personalului: portarul să fie amendat cu salariul pe o zi. Notează!

Secretara rămase ţeapănă.

— Ce mai stai? Pleacă!

După un minut, soneria o chemă iarăşi.

— Ai comunicat amenda?

— Nu; tocmai voiam…

— Anuleaz-o!… Tovarăşul Conţu e aici?

— Da.

Oare auzise? Şi dacă auzise, ce-ar fi putut să creadă?

— Ce face?

— E lume multă la dânsu. E şi cineva de afară, nu l-am mai văzut până astăzi. Mi se pare că…

— A, da, ştiu! Au venit de mult?

— De la două şi jumătate. A intrat şi tovarăşul Donos adineaori.

— Bine; du-te şi-ţi vezi de treabă!

După plecarea secretarei, Matei se aşeză pe scaun şi rămase aşa, împietrit, parcă fără gânduri, până la ora şase, când auzi afară glasurile muncitorilor, paşii grei îndepărtându-se spre poartă; sâmba*”.

nu mai înceta lucrul la patru, continua încă două ore. În zilele celelalte.

Mişcarea oamenilor afluind «pre ieşire stârnea acelaşi tumult ca al sloiurilor care se îngrămădesc în zăpoare, dar era caldă, vie, bogată. Dură aproape o jumătate de ceas şi Matei o ascultă ca pe o muzică tonică – marşul viguros al bărbaţilor –, până ce se pierdu în depărtare, topindu-se în celălalt tumult, mai vast, al oraşului… Fiecare din ei se ducea acasă, unde-i aşteptau apa încălzită, rufele curate, cina de sâmbătă seara, pacea şi mulţumirea căminului: părinţi, nevastă, copii, neamuri –

familia unită, apărată de ziduri indestructibile, ca o cetate…

Curând după aceea, secretara îşi băgă capul pe uşă, sfioasă. Trecuse ora serviciului; de ce nu plecase?

— Tovarăşul Conţu întreabă dacă poate să vină până la dumneavoastră.

Conţu?… Da, avea şi el o familie, i-o cunoştea, o femeie cam trecută – nu dusese viaţă uşoară –, dar modestă, harnică şi cinstită, uitându-se la bărbatul ei ca la icoană… Doi copii, cam ştrengari, cam neastâmpăraţi – mai bine aşa decât să doarmă de-a-n picioarelea şi să le mănânce câinii din traistă… îi ştia, le dusese bomboane…

Ştia şi casă, reduta familiei, îi cunoştea tihna, o pizmuia câteodată…

— Tovarăşul Conţu întreabă…

— Spune-i că vin eu acolo, îndată!

Îşi trecu mâinile peste faţă, gestul cu care dimineaţa omul îşi alungă somnul şi se leapădă de visele rele. Ce să caute Ilie Conţu aici, unde stăruia amintirea acelei scene dezgustătoare?

Străbătu anticamera; mirosea a parfum proaspăt – tovarăşa

Lenuţa, cu poşeta deschisă pe birou, cu ochii într-o oglinjoară, îşi dregea sulimanurile.

Dincolo, la Ilie Conţu, dispăruse parfumul din alte zile, stăruia un aer greu, fum de tutun, năduşeală, răsuflare umană; erau adunaţi prea mulţi oameni. În mijlocul încăperii stătea, în picioare, cu faţa la masa de conferinţe, Ana Odeta, palidă, aruncând priviri speriate de la unul la altul.

Era cu spatele la uşă, dar când intră Matei, îl simţi – ceilalţi câţi şedeau jos se ridicară în picioare, şi ea se surpă, ca şi cum ar fi auzit cum cade un cuţit rece de

ghilotină, s-o izbească în ceafă.

În faţa ei, la masă, şedea un străin, îl vedea azi prima oară, cu vrafuri de hârtii la îndemână, în care se uita, nota, în timp ce-i asculta răspunsurile la nişte întrebări pregătite din vreme: „De la ce dată până când ai făcut serviciul la magazie? De ce ai cerut mutarea la sala de tratai? De când îl cunoşti pe Uică Aristide? Cine a cubat cheresteaua? Ai avut în acel timp vreo bănuială?...”

Într-un colţ al mesei şedea contabilul? e, Mititelu, urmărind cu ochii vii, ca spectatorii la jocul de tenis, cum zburau întrebările şi cum veneau răspunsurile, ca mingile albe ale jucătorilor.

Alături era Ilie Conţu, în picioare, aplecat în faţă şi sprijinit cu coatele pe masă – tocmai bine pentru un om scund de statură.

Avea alte haine, noi, de stofă mai bună, verzuie, pantofi galbeni, pe puncte, dar lustruiţi lună, cămaşă bej, cravată maro – toate culorile îmbinate cu destulă armonie – şi o floricică galbenă uitată la butoniera reverului.

În colţul din dreapta al camerei stăteau în picioare, înghesuiţi unul în altul, patru oameni, şi între ei, cel mai înalt, era Uică, şeful magaziei; fuseseră aduşi pe rând, unul câte unul, fără să ştie scopul convocării, dar acum, după privirile rătăcite pe care le aruncau în

Jur, se înţelegea că îşi aflaseră soarta şi drumul.

Când intrase, Ana Odeta dăduse ochii mai întâi cu Firicel – era şi el acolo, împreună cu un muncitor mai vârstnic, de la atelierul de tâmplărie. Stăteau la uşă, încadrând-o, înfipţi cu picioarele în duşumea, ca nişte santinele. Firicel îi făcuse un semn liniştitor cu capul şi îi zâmbise deschis, cu prietenie... Atunci de ce-o aduseseră aici şi ce însemna interogatoriul?

La venirea lui Matei, omul străin se ridică, se ridică şi Mititelu, iar Ilie Conţu păşi spre mijlocul camerei şi făcu

prezentările:

— Tovarăşul director al şantierului, tovarăşul procuror Mănescu…

Matei auzi glasul care spunea numele ca şi cum ar fi fost pornit de pe ăla Jume. La un pas în spatele lui era Ana Odeta, trecuse pe lângă ea, îi simţea tremurul…

— Vă rog, continuaţi! zise, după ce strânse mâinile.

Procurorul îşi scoase ochelarii şi, în timp ce-i ştergea cu batista, faţa lui, foarte albă, rotundă, se arătă obosită şi blândă.

— Am terminat! De altfel, pricina era lămurită dinainte; to-Tarăşul Conţu ne-a dat-o, cum se zice, mură în gură.

Se aşeză, îşi puse ochelarii şi se uită la Ana Odeta.

— Poţi să te duci, domnişoară! îţi mulţumesc; nu ai nicio vină. Dar, te rog, deocamdată nu spune nimic, nimănuia.

Matei rămase nemişcat lângă masă. N-o privi – parcă îi era frig, şi-l apăsa o greutate în trup, ca şi când ar fi dus un sloi uriaş pe umeri.

— Ba eu găsesc că o vină tot are! protestă Ilie Conţu, deşi nu cu prea multă convingere, nici cu prea mare asprime. Datoria ei era să vadă şi să spună!

— Lipsă de vigilenţă!

Vorbise Donos, întorcând capul şi zâmbind, cu un amestec de oboseală, de tristeţe şi de ironie. Matei nu-l văzuse până atunci, stătea în picioare, la fereastra din fundul biroului.

Ilie Conţu încuviinţă:

— Tocmai aşa, tovarăşi!

— Lasă, nea Ilie! Vigilenţă ai avut şi dumneata, au avut şi alţii, destulă. Nu-i cere mielului să te păzească de lup. Ce vrei?

— Fata asta venise în şantier abia de trei zile!

Donos ocoli biroul şi, apropiindu-se de Ana Odeta, îi puse protector mâna pe umăr – gestul pe care nu-l făcuse Matei adineaori.

— Du-te! îi spuse, cu un glas pe care prietenul său îl auzea acum prima oară, glas bărbătesc, dar încălzit de afecţiune. Nu fi mâhnită; era nevoie să te întrebe, dar nu te-a bănuit nimeni. Hai, râzi puţin, îţi şade bine! Şi să ştii, toată lumea e mulţumită de munca dumitale! Du-te, cu bine!

Matei se uita în jos, neîndrăznind să ridice privirile, stăpâniţ de un sentiment ciudat, semănând într-un fel cu remuşcarea, într-un fel cu gelozia. „Deci el n-a aflat încă – se gândi – nu s-a găsii până acum nimeni să-i spună! Am să-i spun eu, ca să ştie!”

— Acum totul pare foarte simplu, tovarăşe director, vorbi procurorul, în timp ce-şi tria hărţiile. Dar cred că tovarăşul Conţu a năduşit mult până să prindă urma. Sustragerea e combinată aşa de bine, că în mod normal n-ar fi trebuit s-o descopere nimeni…

Donos, care între timp îşi reluase locul la fereastră, de unde asculta nesimţit de nimeni, interveni cu mirare:

— Normal?! Erau ochi care îl urmăreau de multă vreme!

— Spun normal, din punctul de vedere al lui Uică şi campania.

Într-adevăr, nimeni nu putea tăgădui dibăcia magazionerului:

măsurând cheresteaua din depozit, cu prilejul inventarierii, sărise câte un şir de scânduri la fiecare figură şi scosese din scripte în total şaizeci şi trei de metri cubi, ceea ce reprezenta economia sa personală.

Dar cum pe poarta şantierului nu putea ieşi nicio scândură, fiindcă nu era pilă sau piatră de polizor, s-o pitească prin buzunare, găsise mijlocul să-şi sustragă

economia cu vagonul. La trei transporturi succesive, sosite în şantier după aceea, câte un vagon fusese îndreptat, cu complicitatea unui şef de manevră din gara locală, pe altă linie şi fusese descărcat în port, aproape de Agenţie, ziua-n amiaza mare.

Lipsa lor nu putea să se observe, deoarece Uică avea în şantier, din ştiuta lui agoniseală, cantitatea de cherestea corespunzătoare.

Dar asupra lui nu erau aţintiţi doar ochii lui Ilie Conţu; Firicel, căruia actualul şef al serviciului administrativ îi fusese maistru, se întâlnise cu acesta pe un drum comun, deşi nu-l cunoştea la fel de bine pe Uică, iar bănuiala lui pornea din altă parte. În câteva rânduri, ridicând material din depozit, băgase de seamă că magazionerul îl fura fără ruşine; cantitatea dusă în atelier nu corespundea cu cea cubată: lipseau o dată trei scânduri, a doua zi patru – lasă-i pe tâmplari să facă economie, să nu risipească avutul poporului! Bine, economie, economie, dar aşa, fără acte? Şi dacă o fac eu, chinuindu-mă să împart scândură cu calcul, să nu rămână nici margini, nici capete, de ce s-o tăinuieşti tu? Nu cumva îi schimbi destinaţia? Iacă, vin dimineaţa, cu bonul semnat de şeful atelierului, contrasemnat de administrator şi zic: „Repede, tovarăşe Uică, mă aşteaptă bandzeigul”. Se uită la bon, pe o parte şi pe alta, să vadă dacă nu-i vreo şmecherie… „Fii serios, mă, eu am altfel de plaivaz şi nu mă pricep să măsluiesc actele!…” Dar haide! Măsori, cubezi, numeri: douăzeci şi două de scânduri, puse jos, una peste alta – luaţi-le, băieţi!

Nu le poţi duce pe toate dintr-odată, şi nici nu-ţi trece prin minte să laşi om să le păzească – unde? în mijlocul şantierului, pe lumină!

Le-ai dus în atelier, te-ai apucat să le croieşti, tai, îmbini, la urmă vezi că nu iese, n-ajunge materialul. Ce să

mai numeri, ce să mai cubezi? Rumeguşul şi talaşul? Te duci la magazioner, scărpinându-te după ureche.

— Tovarăşe Uică, mi-a ieşit mai puţin; n-am greşit socoteala?

— Păi n-ai fost de faţă?

— Şi-acum ce fac?

— Cumperi! Industria lemnului e aproape!

— Din ce să cumpăr, din leafă?

— Te priveşte! îţi lipseşte mult?

— Vreo trei scânduri.

— Ce să-ţi fac?! Na una de la mine…

„Aşa?!” – gândeşte Firicel, cu mirare. „Da’ tu de unde-mi dai?

Ce, e depozitul tău? Nu cumva furi de la mine?”

Şi tânărul se pune la pândă, singur – dacă-i spui ucenicului, află tot şantierul. Şi ce să vezi? cum ai dat colţul, Uică înhaţă scândura de jos, luată de tine în primire, şi-o pune în stivă la el. Va să zică, te fură – face economie!…

Când vezi cu ochii tăi hoţul cum te fură, primul gând care-ţi vine, dacă nu tremuri de frică, este să-l apuci de guler. Firicel nu era fricos, dar deodată în mintea lui se născuse o bănuială; ăsta nu fură doar de la mine, că nu-mi poartă, anume, vreo duşmănie. Şi dacă fură şi de la alţii, ce face cu atâta economie? De scos din şantier, pe unde?… Aici se ascunde ceva, trebuie că-i o ţesătură cu mai multe iţe, mare sforărie!

Firicel se dusese la administrator, avea toată încrederea să-i spuie:

— Meştere, ia ascultă aici şi judecă…

Ilie Conţu îl ascultase, înghiţindu-i vorbele ca pe găluştele cu prune – simţea apă în gură. La urmă îl apucase de mână.

— Nu sufla o vorbă, că nu ştii cu cine-i înhăitat. Şi

iată, băiete, ce trebuie să faci tu, ca să-l înhăţăm bine!…

Ce făcuse tânărul tâmplar şi modelist aproape că se ştie. Acum păzea uşa, să nu încerce pungaşul vreo prostie, că omul care a făcut una e-n stare să facă o sută pe urmă. I se cunoşteau toate urmele, cui vânduse cheresteaua, cine îl ajutase – complicii şi tăinuitorii.

Primul, cel din stânga, era Vizante, şeful atelierului de scule;

funcţiunile lor în şantier nu aveau nicio legătură, lucraseră numai pe bază de prietenie, el mijlocise înţelegerea cu şeful de manevră, îi era văr, prin nevastă – om de încredere, din familie.

În dreapta, o unealtă a amândurora, Petcu, cam notântol, judecându-l după figură – vinovat mai mult din prostie, fiindcă nu luase decât cinci mii de lei, ca să tacă din gură; habar n-avea la ce sumă se ridica potlogăria. Fusese manipulator la depozitul de cherestea, dar acum trecuse pe cală, distribuia cărbunii şi nu-i mai picase niciun chilipir, fiindcă la marfa asta nu mai venea nimeni s-o fure. Oricum, îl aştepta puşcăria…

Firicel se uita la al patrulea din ei, aflat în spate. Nu ştiuse nimic de el, în cercetările lui nu-i dăduse de nicio urmă – Uică îl declara acum complice. Încolţit de întrebările procurorului, dezvăluise, unul câte unul, pe toţi cei la care ajunsese cheresteaua; Lalachi

Panait, fost proprietar al unei fabrici de uleiuri (se ştia că îşi construieşte un barcaz, sub pavilion grecesc, ca să plece din ţară) era clientul important; cumpărase cincisprezece metri cubi de stejar, un vagon, cu toptanul.

Procurorul hotărâse:

— Mandat de arestare; va fi ridicat şi anchetat astă-seară!

Urmau alte nume, muşterii de importanţă mai mică,

tâmplari din oraş, cu ateliere, oameni feluriţi, gospodari care îşi făcuseră garduri, sau şoproane – şi câte se pot face cu cheresteaua; unii luaseră mai mult, doi metri cubi, trei, patru, alţii câte zece – douăzeci de scânduri.

Şi între ei era omul din spate, muncitor în şantier, pe care nu-l bănuia şi nu l-ar fi bănuit nimeni. îl chema Ţiculeanu, era tânăr şi plăcea fetelor fiindcă ştia să cânte frumos cu acordeonul. Nu prea înalt, slăbuţ, cu obrajii supţi, cu fruntea îngheţată, înfăţişarea lui era acum tristă, nedumerită şi demnă. Dar mărturisise, îşi recunoscuse vina:

— Da, am luat trei scânduri de brad de la tovarăşul Uică.

— Tovarăş de hoţie!

Ilie Conţu nu cruţa pe nimeni, şi avea dreptate, că multe nopţi nu dormise şi multe zile nu-i priiseră prânzul şi cina din cauza secăturilor.

— Cât ai dat pe ele?

— Nu i-am dat bani; i-am bătut duşumele la o odaie nouă.

— Nu eşti sudor?

— Ba da; înainte am fost marangoz, cunosc tâmplăria.

— Va să zică, n-ai dat bani!

— Tot furt se cheamă!

— De ce le-ai luat?

— Am… am avut nevoie; făgăduisem să-i fac un dulăpior sori-mi. S-a măritat astă-vară.

— Ştiai că sunt de furat?

— Tovarăşe procuror…

— Tovarăşul procuror nu e tovarăş cu tine.

— Am avut o bănuială…

— De ce ai tăcut din gură? Asta se cheamă complicitate şi

camuire.

Ţiculeanu îşi lăsase bărbia în piept, parcă într-un gest de încuviinţare:

— Sunt vinovat! Pedepsiţi-mă după cum se cuvine.

Cercetarea se terminase – era ora şapte, căzuse seara. Secretara îşi băgă capul pe uşă.

— Tovarăşe director, pot să plec? Mai aveţi de dat vreo dispoziţie?

— Un moment, tovarăşă Lenuţa!

Ilie Conţu dispăru în anticameră, unde nu rămase nici cât ai aprinde o ţigară; când se întoarse, avea părul gălbui puţin răvăşit la tâmple…

Procurorul se ridică şi anunţă hotărârea:

— Se emite mandat de arestare împotriva lui Uică Aristide, Vizante Leon şi Petcu Gheorghe, zis Petrescu Jorj. Ţiculeanu Bucur va fi cercetat în stare de libertate. (Se întoarse şi privi spre el, pe deasupra ochelarilor.) Eşti liber, dar rămâi la dispoziţia judecătorului de instrucţie. Nu ai voie să părăseşti oraşul, nu încerca să dispari, fiindcă îţi atragi consecinţe grele.

Ţiculeanu înclină din cap, supus, stăpânit de o mare deznădejde: o lacrimă neagră de funingine îi înţepenise lângă gură.

— În orice caz, interveni Ilie Conţu, în şantier nu mai are ce să caute. Tovarăşe director, vă rog dispuneţi să fie dat afară!

Matei nu răspunse; stătea în picioare, lângă masă, şi avea simţământul că va fi luat şi el la interogatoriu.

— Stai puţin, tovarăşe Conţu! interveni Donos, dezlipindu-se de fereastră şi venind în faţa procurorului.

Contrariat, Ilie Conţu prinse să-şi netezească frizura, tic căpătat în ultima vreme; simţi abia acum părul răvăşit la tâmple, de obicei lins, parcă lipit cu clei galben de tâmplărie, şi mâna îi înţepeni, cum ar fi vrut să-şi acopere

o parte a trupului pe care nu trebuie s-o vadă nimeni.

— Tovarăşe procuror, vorbi Donos, nu cunosc legile; daţi-mi voie să vă pun o întrebare: cum se cheamă vina lui Ţiculeanu?

— Complicitate şi tăinuire.

— Pe ce se sprijină trimiterea lui în judecată?

— A mărturisit singur.

— Şi dacă ar fi spus că habar n-are? S-ar fi putut prea bine să nu ştie; pentru trei scânduri nu-ţi cere nimeni factură. Reiese de undeva că Uică l-a prevenit: „Vezi, mă, scândurile astea le-am luat din curtea şantierului”?

— Fireşte că nu.

— Dumneavoastră, care cunoaşteţi oamenii, şi mai ales răufăcătorii, admiteţi că Ţiculeanu putea într-adevăr să nu ştie?

— Dar a mărturisit singur că avea o bănuială!

— Vă întreb: dacă nu făcea această mărturisire?

Procurorul ridică din umeri.

— E adevărat, nu putea fi pus sub stare de învinuire!

Deşi nu înţelegea prea bine ce urmăreşte Donos, Firicel îşi luă îndrăzneala să spună ce avea pe inimă:

— E păcat de el, tovarăşe procuror! Băiat muncitor şi cinstit, îl iau pe garanţie!

Donos îi făcu semn cu mâna.

— Aşteaptă, Ionică!

Şi, reîntorcându-se spre procuror, continuă arătându-şi cam încurcat şi naiv nedumerirea:

— Dacă în locul lui Ţiculeanu ar fi fost unul învechit în rele, uns cu toate unsorile, şi ar fi zis, revoltat, cu mâna pe inimă: „Eu, tovarăşe procuror?! Vai de mine, n-am pus mâna în viaţa mea nici pe un cap de aţă!”, dumneavoastră nu puteaţi să-l puneţi sub urmărire.

Procurorul făcu un gest de neputinţă.

— Ce să fac? A mărturisit singur! Dar să sperăm că la

proces judecătorii vor ţine seama de toate împrejurările. Să-şi pună un avocat bun, şi-o să-l achite!

— Şi dacă nimereşte un avocat rău? De ce să depindă soarta lui de noroc sau de banii pe care-i are ca să-şi plătească apărătorul?

Şi până atunci? Să fie de râsul lumii? Să fie aruncat afară din şantier, cum cere tovarăşul Conţu?

Ilie Conţu se înroşi, cu mâna la frizură.

— Nu se poate, tovarăşi! continuă Donos, adresându-se tuturora. Nu sunt avocat, dar îl apăr eu, şi-or să-l judece tovarăşii lui de muncă; poate o să-l mai usture, dacă nu l-a usturat destul, dar nu trebuie să-l lăsăm în voia nenorocirii. Asta e părerea mea! Fiecare am făcut în viaţa noastră câte o greşeală. Gândiţi-vă la greşelile dumneavoastră şi daţi-vă părerea!

Pe Ilie Conţu îl urmărea, de adineaori, acest cuvânt: greşeală, greşeală… Până acum, crezuse că n-avea pe suflet niciuna. Ceva se răsturnase în el prin vorbele lui Donos; părea în încurcătură. Era singurul hotărât să se opună, să-şi săreze inima, că prea i-o fierseseră mult. Dar rămase gânditor – şi tăcu.

Ţiculeanu fu scos dintre răufăcători. La prima adunare a şantierului, muncitorii aveau să-l judece – era altceva. îl judecau ai lui, nu tribunalul, nu-i deschideau cazier, nu-l scoteau în văzul lumii…

— Du-te acasă şi luni prezintă-te la lucru! îi spuse Donos.

Pe urmă procurorul telefonă să vină poliţia, ca să-i ridice pe ceilalţi.

În ultima clipă, Uică se prăbuşi în genunchi.

— Iertaţi-mă, tovarăşi! Dau înapoi tot; am să muncesc cinstit! Finule, nu mă nenoroci, am nevastă şi copii!

Ilie Conţu izbucni, spumegând:

— Nu-ţi sunt fin!

Uică începu să-şi dea cu pumnii în cap, plângând.

— Tovarăşe director, am muncit de dimineaţa până noaptea, aţi văzut… Tovarăşe Donos, văd că eşti un om bun; spune şi pentru mine un cuvânt!

Vizante, de alături, îi dădu un picior în fund.

— Ţine-ţi gura şi nu mai boci!

Se făcuse târziu. Pe sală, Donos dădu peste Ţiculeanu. îl aştepta, livid, cu ochi mari, albi, cu o lumină stranie, intensă pe chip. Nu îndrăzni să-i ţină drumul – rămase, ca până atunci, lipit, ca de piatră, în zid.

— Mulţumesc… tovarăşe Donos! (Şovăi.) Nu-mi era de mine;

sră-mea s-a măritat de curând, bărbatul ei e asesor popular, la tribunal. Ce făceam dacă se nimerea să vin în faţa lui?

— Haide, du-te! A fost un vis rău, a trecut, dar nu-l uita curând!

— N-am să-l uit niciodată! Şi n-am să uit ce-ai spus. De mine n-o să se plângă nimeni, cât oi trăi; îţi jur!

— Te cred fără jurământ.

Ilie Conţu ieşea din birou tocmai atunci; se opri lângă ei, cam plictisit.

— Mă Ţiculene, îmi pare rău de ce păţişi! Şi doar te ştiam că eşti băiat bun!… Tovarăşe Donos, aş vrea să-ţi spun un cuvânt.

— N-ar fi mai bine s-o lăsăm pe luni?

Donos nu se simţea în stare acum să mai asculte cuvântul nimănui.

— Fie şi luni! încuviinţă Conţu, cu glasul scăzut.

Pe de o parte părea chiar mulţumit. Fiinţa lui descumpănită se liniştise puţin. Dar după ce făcu doi paşi, acelaşi gând care îl adusese aici îl încleştă mai strâns.

Matei intrase în birou şi stătea la geam, acolo unde

era locul lui Donos, obişnuit. Sâmbătă seara, ora opt – o barcă aştepta singură, ascunsă lângă salcie, în cătina care făcea stufăriş – cea de a doua barcă a şlepului, adusă de Ana Odeta la remorcă, în amurg, cum erau înţeleşi, să vină singur, ea să nu-l aştepte în frig. Era octombrie, şi cerul ameninţa a ploaie la asfinţit – acum se făcuse în întregime de plumb. Fremăta, în faţa ferestrei, castanul desfrunzit.

Ce mulţi castani creşteau aici, pe străzi, prin parcuri, prin curţi!

— Tovarăşe director…

Ilie Conţu crăpase uşa, timid.

— Aş vrea să vă spun un cuvânt.

Matei se întoarse spre el. În birou era întuneric; nu aprinsese lumina. Ardea doar becul din anticameră, desenând silueta lui Ilie

Conţu, dar lăsându-i în umbră obrazul neliniştit.

— E ceva grabnic?

— N… nu!…

Făcu un pas înainte, fără să lase clanţa din mână, pe urmă se trase înapoi, ca şi cum s-ar fi temut să se îndepărteze de uşă, reperul stabil.

— Aş fi vrut să vă spun ceva.

— Spune!

— Dar, ştiţi, nu aşa… E o chestiune de familie… Aş vrea şi vă cer un sfat…

Matei întoarse capul din lumină. Îşi lipi fruntea de geam. Era sâmbătă seara… Răspunse, cu o mare silă în suflet, cu o scârbă fizică în trup:

— Nu te supăra, să lăsăm pe altă dată… Sunt obosit.

Totul în el se împotrivea să meargă pe şlep astă-seară. Rămase la geam, nemişcat, până pe la nouă; atunci ieşi, la poartă stătu pe gânduri o clipă, apoi, în loc s-o ia spre tramvai, se îndreptă spre stânga, luă în lung gardul şantierului şi coborî; barca era acolo, auzea apa lovind-o

uşor, clipocind. Se făcuse frig şi simţea nevoia de căldură, nu doar de căldura care îi lipsea astă-seară. Însă nu se hotărî decât târziu; încă un ceas mai şovăi, singur pe malul Dunării, bătut de vânt. Ştia că e absurd să răsfrângă asupra ei sila pe care i-o stârnise femeia aceea; sub o atât de monstruoasă ocrotire, nimeni, oricâtă putere ar fi avut în suflet şi oricât de multă curăţenie, nu putea să ducă o viaţă mai bună. Şi din atâtea încercări, după atâta zbucium şi silnicie, ea izbutise să-şi salveze o prospeţime care dovedea de o mie de ori că adevărata ei fiinţă rămăsese tot timpul pură. Nu avea să-i aducă nicio învinuire şi, chiar dacă ar fi avut vreuna, era prea târziu să o judece în seara asta, după ce o primise, fără judecată, în prima…

Era unsprezece noaptea când scoase barca din cătină. Cum puse mâna pe vâslele atinse de mâna ei mai devreme, îi simţi apelul, atât de intens, încât vibraţia lui devenea parcă mai sonoră, şoptindu-i la ureche: „Ce-i cu tine? Unde te-a dus Dunărea? Te aştept din clipa înserării – vino!”

Scara era lăsată, vântul o legăna uşor, şi scârţâitul frânghiei, atât de cunoscut marinarilor, îi umplu sufletul de nostalgie. Sus, înainte de a pune piciorul pe punte, văzu o umbră care îi ţinea drumul.

Învelită în şuba cârmaciului, cu capul ascuns în guler, Ana Odeta îl aşteptase, în frig, ghemuită pe punte, în faţa scăriişi adormise, cum dorm copiii, oriunde, când le-a venit ora somnului…

B urniţase peste noapte, dar a doua zi, duminică, ieşise soarele, făcând să se ridice la orizont reverberaţiile stinse ale toamnei.

La nouă fără cinci minute, Ana Odeta intră la Telefoane. În ajun primise la şantier un aviz de la Corabia, din partea unchiului

Mihalis. Avea o uşoară nelinişte, ca în faţa unei

telegrame care nu ştii dacă îţi aduce veşti bune, sau rele, dar nădăjduia să nu i se fi întâmplat nimic supărător bătrânului.

Se apropie de ghişeu şi întinse hârtia operatoarei. Abia când simţi ochii ei, cercetând-o, o privi mai bine; nu o recunoscu – o ştia fără să-şi amintească de unde.

Ea îi zâmbi, cu un amestec de prietenie şi stânjenire.

— Nu mă ţii minte? Eu sunt Marieta!

— Marieta?...

— Maria. Ai fost la noi, astă-vară...

— Soţia lui Costea?

Nu înţelegea, nu putea să creadă. Fusese la ei acasă, şi o primise cu dispreţ şi cu duşmănie, iar acum îi zâmbea, şi, sub chipul prietenos, nu descoperea nimic din ce fusese pe el odinioară. Slăbise, avea faţa subţiată, în schimb, gura căpătase o blândeţe molcomă, care se transmitea obrazului, bărbiei, dându-le căldură şi chiar gingăşie;

fruntea posacă, încruntată, dură, care distruge pe un chip femeiesc ultima licărire a farmecului feminin, se înseninase şi părea mai nobil boltită, ca printr-o minune a anatomiei; ochii de viperă îşi pierduseră veninul, erau limpezi, vorbitori, scăldaţi în lumină. Totuşi, întreaga ei fizionomie purta semnul unei tristeţi reţinute, şi tocmai acest văl de regret, de melancolie, îi umaniza trăsăturile.

— Nu, nu te-aş fi recunoscut! mărturisi Ana Odeta.

— Da, Corabia, a venit, drăguţo, da, dă-mi-l!

Cât vorbi în microfon, încetă să surâdă, chipul ei căpătă seriozitatea profesională, dar nici atunci nu-i descoperi Ana Odeta vreo urmă din asprimea care o jignise atât în seara aceea. Glasul ei, păstrat până azi în ureche, spart, vulgar, se limpezise, ca şi privirea, părea emis de alte coarde vocale, te subjuga aproape ca o melodie, deşi îl adresa, într-o formulă tocită de atâta întrebuinţare, unei colege de departe, necunoscută şi anonimă.

Pe urmă întinse capul spre ghişeu şi zise, rugătoare:

— După ce termini, mai vino puţin! Cabina a treia!

Nu se întâmplase nimic rău. Ana Odeta se simţi deodată nespus de mulţumită de această dimineaţă; i se luase o greutate de pe inimă

— Grija bătrânului – dar i se mai luase una, care o apăsase de astă vară. E bine să te împaci cu oamenii şi cu lumea; viaţa îţi pare apoi mai frumoasă şi mai uşoară.

Unchiul Mihalis trebuia să mai întârzie câteva zile; o ruga să treacă pe la Agenţia societăţii franceze, să-l vestească pe domnul

Almosnino şi să-i ceară prelungirea învoirii…

Reveni la ghişeu; în hol nu mai erau decât doi oameni, care aşteptau liniştiţi chemarea, clienţi de duminică, zi când ceasornicul nu măsoară timpul aşa de necruţător ca peste săptămână.

Marieta se ridică, dădu gemuleţul în lături şi se rezemă, prietenoasă, de glaful ghişeului.

— Eşti tot la şantier?

— Da.

— Mulţumită?

— Foarte mulţumită.

— Se vede…

Un pic de tristeţe, fără invidie – şi trecătoare –, topită apoi în căldura figurii.

— Dumneata… eşti de mult aici?

— De două săptămâni; trei luni am făcut şcoală.

— Îţi place?

— E o meserie. Întâi am vrut să mă fac infirmieră… iartă-mă o clipă… Da, Clujul!… Cine a cerut Clujul? Poftim la cabina întâia.

Alo, Clujule!… Uneori e greu, dimineaţa, de la şapte la două, convorbiri multe, îţi vâjâie capul. Dar merge!

Întinse mâna, apucă braţul Anei Odeta, de deasupra

cotului, şi îl strânse uşor – în semn de afecţiune? de solidaritate feminină?

După aceea întrebă, mai încet, ferindu-şi privirea:

— Pe Costea… l-ai mai văzut?

— Îl văd foarte rar.

— Ştii că…

— Ştiu; dar credeam că te-ai întors.

— Nu m-am întors.

— Stai la părinţi?

— Da, la mama.

Ana Odeta şovăi.

— Dar de ce-ai plecat?

Poate n-avea dreptul să întrebe – poate că era datoare.

Marieta îşi feri iar privirea.

— Nu ştiu; dintr-o prostie. Stai puţin; alo, da, nu, dragă, nu ţi-am cerut Livezenii; Pietroşiţa, cabina a doua, Clujul, am terminat

— Nu, nu mai e niciuna…

Cel ce vorbise la Cluj veni să plătească; Marieta fu ocupată câteva minute, sfârşise convorbirea şi cel de la cabina a doua; îi făcu semn Anei Odeta să nu plece; între timp nu mai apăruse nimeni, erau singure, soarele intra pe ferestrele largi dinspre strada Republicii, unde începea să se vadă lumea de duminică, ieşită la plimbare.

— Mi-a luat Dumnezeu minţile… reîncepu Marieta. Eram geloasă, îl vedeam că umblă îmbrăcat bine, că se bărbiereşte într-una…

— Ai fi vrut să-l vezi în zdrenţe?

— Nu mai judecam; avea la birou nişte fete, credeam că se dichiseşte pentru ele. Le uram, aş fi vrut să le scot ochii cu unghiile.

Ziceam că vin la slujbă numai ca să fie între bărbaţi, să-i zăpăcească, să le strice casa… Alo, da, nu, tovarăşe, e

în tură după-masă; o găseşti la ora două… Acum am văzut că e altfel; aici suntem numai femei… Stau între ele, toată ziua, ştiu ce gândeşte fiecare…

— De ce nu te întorci acasă?

— Mi-e teamă că nu mă primeşte.

— 1 O să te primească! L-am văzut, acum o lună, la înmormântarea mătuşii…

— Pepa!

— Da. Era abătut; îţi simte lipsa…

— Ţi-a spus?

— Nu trebuia să-mi spună…

— Eşti aşa de drăguţă! Şi aşa de bună!… Pot să-ţi spun pe nume? Doar suntem verişoare… Astă-vară m-am purtat urât cu tine! Iartă-mă, eram geloasă pe toată lumea!

Uşa se deschise, veneau oameni.

— Mă duc! zise Ana Odeta. Îmi pare bine că te-am văzut şi… (râse cu bucurie) şi că nu te-ai mai uitat urât la mine!

— Dacă vrei, vino să mai stăm de vorbă; mâine sunt în tură după-amiază, de la două.

— Nu pot în cursul săptămânii. Poate duminica viitoare…

— Duminica viitoare sunt liberă.

— Tocmai bine. Am să vin acasă.

— Dar nu ştii adresa!

— Ba da, acasă… la voi. La revedere, Maria!

Pentru Ana Odeta, nici duminica nu era uşoară: trebuia să faci târguieli, să deretice, să gătească, să-şi spele salopeta şi rufele, pentru toată săptămâna. Dar îşi rupse un ceas, din puţinele câte mai avea dimineaţa, şi se duse la Costea. Nu simţea nevoia să-l vadă, era învăţată să trăiască departe de neamuri – i se părea că ducându-se îşi face o datorie, faţă de el, faţă de Maria, faţă de semeni.

Costea grebla frunzele căzute în grădină. Fu

surprins, dar se bucură, mai mult decât se vedea pe figură; devenise posac în timpul din urmă. Ana Odeta îşi dădea seama că se surpă ceva în el şi era mulţumită că venise la vreme.

— Haide în casă, dar nu-i prea mare rânduială.

— Ştiu!

Ea zâmbi – în suflet avea o uşoară ironie – zâmbetul însemnând solidaritatea cu femeia. Se gândi să intre şi să deretice puţin odăile; pe urmă renunţă, nu, era treaba şi bucuria Mariei.

— Costea, mi-ar plăcea să stau la soare!

El aduse două scaune şi le puse între pomii unde şezuseră astă vară. Numai că acum pomii aveau frunzele scuturate, lăsând să se vadă cerul.

— Ai venit cu vreo treabă?

— Da; ţi-am adus un aviz telefonic.

— Aviz telefonic? De unde până unde?

— Am trecut pe la Telefoane.

— Ia să-l văd!

Nu-şi dădea seama: Ana Odeta râse, în sine. Uneori bărbaţii sunt mai naivi decât femeile, sau gândul lor, aşezat, ca vinurile vechi, caută adâncimea şi n-au înţelegere pentru ceea ce e uşor şi străveziu ca spuma şampaniei.

Ea se căută în buzunarul bluzei.

— Nu ştiu unde l-am pus; dar du-te, n-are importanţă.

— Pentru ce oră era?

— Azi, oricând, până la două \ sau mâine după-masă…

Privirea lui nedumerită o făcu să râdă.

— Ascultă, Costea, tu nu ştii că nevastă-ta e la Telefoane?

— Ba da.

Şi abia după acest răspuns, Costea se înroşi, până în

albul ochilor.

— Cum vrei! urmă Ana Odeta, cu glasul domol, ca o persoană matură şi plină de înţelepciune. Dacă nu te duci, o să vină ea. Dar ar fi bine să vă întâlniţi la jumătatea drumului.

Pe urmă se ridică, să-l lase singur cu tulburarea lui, şi porni să se plimbe prin grădină.

— S-au făcut multe nuci? întrebă, de departe, fără să întoarcă privirea.

Nu primi niciun răspuns; Costea rămăsese pe scaun. Repetă, mai tare, şi cu o nesfârşită voie bună ascunsă în inimă:

— S-au făcut multe nuci?

— Nuci? Da, le-am cules; destul de multe. Vrei să-ţi dau din ele? Am să-ţi trimit un sac, mâine. Dar merele, mai cu seamă, sunt o minune!

Ea merse mai departe, privind pomii; era linişte, cald pentru o zi de toamnă, şi se simţea învăluită în fericire. După un timp, auzi paşii lui Costea în urmă; se opri, ca din întâmplare, dar nu întoarse capul.

— Ai văzut-o? întrebă el, când ajunse alături.

— Da.

— Când v-aţi cunoscut, nu te-a primit prea frumos!

— N-are importanţă; acum m-a primit bine.

— Ce făcea?

— Cam ce faci tu acuma.

— Crezi că mai e supărată pe mine?

— Nu; dar se teme.

Se întoarse spre elâi erau mai grave de data asta şi vorba şi privirile.

— Costea, eu cred că multe din necazurile oamenilor ar dispărea dacă ei ar avea curajul să spună altora ce le apasă inima. Du-te la Telefoane!

— Chiar acuma?

— Nu; cel mai bine ar fi puţin înainte de două…

El îi puse mâna pe umăr.

— Ana, am ţinut la tine…

— Ştiu.

— Dar niciodată n-am crezut că eşti atât de deşteaptă şi de bună.

— Dacă mai spui ceva, mi se face frig; lasă-mă să mă bucur de soare!

Costea zise:

— Te cunosc; eşti din neamul nostru: sfioasă cu oamenii şi mândră cu tine!…

— Şi mai cum?

— Şi puţin nebună! Dar lasă că e bine! Ana, sunt foarte bucuros! Am auzit că faci treabă bună! Te laudă toţi, mi-a spus Donos, şi te iubeşte toată lumea.

Ea se roşi… E bine să te iubească oamenii, dar e splendid să-ţi şi dai seama!

— Acum mă duc, Costea! Am de făcut gospodărie.

În drum spre poartă el se opri, nehotărât, şi ezită înainte de a deschide gura:

— Mă gândeam să nu-ţi spun… Aseară a fost aici scorpia bătrână.

— Cine?!

— Didona!

Ana Odeta se uită pe cer, ca şi cum s-ar fi temut că ameninţă un nor de ploaie.

— Ce voia?

— Bani; se vaită că moare de foame. Poate că-i adevărat; ştiu că a vândut tot din casă… E încurcată cu un derbedeu, un băiat tânăr, chelner la restaurantul gării.

— Cum încurcată? Adică…

— Adică, ai înţeles bine.

— Dar are aproape şaizeci de ani! exclamă Ana Odeta, ducându-şi mâna la gură.

Costea ridică din umeri.

— Da; pesemne că şi-a pierdut minţile… L-a luat în casă, îl spală, îl îmbracă, îi cântă la mandolină. Râde de ea tot cartierul…

Înţelegi, puşlamalei i-a convenit, cât a avut cu ce să-l răsfeţe. Şi-a vândut pentru el bijuteriile, covoarele, mobila de la faţă, scrinul vienez, tot ce-a putut, până şi locul de veci de la cimitirul Sfântul

Vasile.

— Păi acolo e înmormântat Pol!

— L-a vândut cu oasele lui cu tot şi cu placa de marmoră!

— Dumnezeule!

— Acuma amorezul ameninţă că pleacă, şi e disperată. Vrea să te aducă înapoi, acasă.

— Ţi-a spus ţie?

— Chiar m-a rugat să o ajut, să te conving. Ameninţă că altfel se aruncă în Dunăre.

— Să se arunce!

— Aşa că, m-am gândit, mai bine să ştii; poate că te pomeneşti cu ea pe neaşteptate într-o bună zi!

Bună sau rea, ziua avea să fie tocmai acea caldă şi limpede duminică de toamnă, dar Ana Odeta nu bănuia, după cum nu bănuia demersul Didonei de ieri după-amiază; Matei nu-i spusese un cuvânt, ca să n-o lovească inutil şi să n-o jignească.

Noaptea bătrânei fusese groaznică: deznodământul prevăzut se declanşase. Întorcându-se seara acasă, furioasă pe amantul nepoatei, găsi uşa garderobului spartă: chelnerul plecase, luându-şi toate boarfele, haine, pantofi, cămăşi, izmene, pijamale – ea i le făcuse în cea mai mare parte.

Boci, îşi smulse părul, vru să se spânzure, să-şi taie vinele de la mână cu briceagul, singura amintire pe care i-

o lăsase, probabil din grabă, fugarul. Aşa îşi petrecu noaptea şi primele ore ale dimineţii, până ce îşi recâştigă judecata; nu mai avea pe nimeni s-o sprijine decât o nepoată, dar ea trebuia să-i aducă înapoi amorezul, cu orice mijloace…

*

Amiaza deşi pală era luminoasă, şi Ana Odeta privea funigeii mânaţi de vânt de peste baltă, pe deasupra Dunării, până departe – când văzu apropiindu-se o barcă în care, pe bancul de la pupa, şedea o făptură hilară, femeie, cu totul ciudat îmbrăcată. După mărime ar fi luat-o drept luptător de arenă, după pălărie drept amazoană.

Când barca fu destul de aproape ca trăsăturile arătării să se desluşească mai bine, o recunoscu pe mătuşa Didona; la obişnuita ei toaletă de ceremonie, neschimbată în anii din urmă, adăugase o voaletă albă cu bulinaşe negre, articol de modă din alte vremuri.

Fata lăsă jos ghiordelul; primul ei gând fu să ridice scara. Apoi în ea se născu dorinţa furioasă s-o înfrunte, să-şi verse revolta şi s-o alunge, să încheie socotelile cu ea pentru totdeauna…

Barca acostă şi, ajutată de barcagiu, scoţând cu cochetărie strigăte de spaimă, mătuşa se apucă de parâme.

— Du-te, vecine! i se adresă barcagiului.

— Dar ce, rămâi aici? întrebă acesta, un om voinic, cu obrajii

Toşii, probabil de băutură – pescar după înfăţişare.

— Mă aduce fiica mea. Pentru ţuică n-am acuma; treci diseară pe la mine; poate aduci şi o roabă de lemne.

— Păi, coană-mare…

— Coană-mare să-i spui soacră-ţi! Eu sunt femeie tânără!

— Ăi fi!… Dar vezi ’mneata, ieri nu, azi nu, s-au

aduna.

cam multe, cucoană!

— Lasă, lasă, că într-o vreme ai avut destule de la mine f

Ana Odeta îi ţinu calea.

— Ce fiică ai aici?

— Tu! Nu te-am crescut eu, nu te-am luat de pe stradă, nu ţi-am făcut educaţie, nu ţi-am dat de mâncare?

Se răţoia, cu mâinile în şolduri, s-o sperie, să-i arate de la început că n-are altă cale decât a supunerii. Pe urmă, trecând de la o stare la alta, cu dexteritatea comedianţilor, îşi ridică voaleta, şi-o puse peste calota pălăriei şi întinse braţele.

— Vino de mă sărută, puiul mamii!

Fata se dădu un pas înapoi.

— Ce cauţi aici?

— Am venit la tine.

— N-ai ce căuta! Pleacă numaidecât! Dacă nu, strig şi te fac de râs în faţa vecinilor.

Pe şlepurile celelalte erau oameni, care priveau de departe, intrigaţi de venirea acestei cucoane, cu nurci, pe Dunăre, şi cu pălărie de amazoană.

— Tu te faci de râs!... Află lumea că m-ai lăsat singură, muritoare de foame.

Şi trecând pe alături, Didona porni hotărât spre cabină, înainte ca Ana Odeta să se dezmeticească şi să-i bareze drumul.

— Ieşi afară, ieşi! şuieră, repezindu-se după ea şi apucând-o de mână. Ieşi, că laşi murdărie! Ieşi, până nu bag cuţitul în tine!

Dar era prea plăpândă să urnească o asemenea mătăhală. Mătuşa se şi aşezase pe pat, în voie, şi cerceta perna, cuvertura, pereţii cabinei. Pe urmă deschise poşeta, scoase o oglinjoară, ruj, pudră, creion negru şi începu să-şi

dreagă figura. Avea un zbenghi la coada sprâncenei; îşi mai desenă unul, îşi îngroaşă linia de sub gene, lungind-o, făcându-şi ochi de cadână, îşi bătu uşor cu palma carnea obrazului.

care atârna pe fălci în două cute, ca un fel de guler – nu le văzu fiindcă îşi zâmbi mulţumită.

Ana Odeta rămase în picioare, în faţa ei, dezgustată şi paralizată de furie.

— Dumitale nu ţi-e ruşine?

— De ce să-mi fie ruşine? Că mă ţin bine?

— Că ai amant; ştie toată lumea.

— Tu n-ai? Şi crezi că nu ştie nimeni?

Râdea satisfăcută, dar cu prudenţă, păzindu-şi pictura.

— Eşti bătrână!

— Eu, bătrână?!... Nu mă dau pe una ca tine!

— Ai cincizeci şi opt de ani!

— Ia te rog! Am patruzeci şi opt! (Scotoci în poşetă.) Uite buletinul!

Cifra se vedea îndreptată grosolan, de o mână nedeprinsă cu plastografia.

— L-ai falsificat!

— Ce, am falsificat bani? E buletinul meu! Ce-ţi pasă ţie?

Râse, plină de sine, îşi puse buletinul la loc şi schimbă iar tonul.

— Ei, hai să ne împăcăm! N-am venit cu gânduri rele.

Se uită încă o dată de jur-împrejur, încercă patul cu mâna.

— Ieşi! şuieră fata, înăbuşindu-se de ruşine.

Se simţea murdărită, şi ea, şi cabina, şi totul pe lume, şi o sugruma furia că nu avea atâta putere să ia pe sus spurcăciunea şi s-o arunce în Dunăre. Didona scoase iar

oglinda, îşi potrivi coafura;

era pieptănată în sus, cu părul adunat 9 ub pălărie, dezvelindu-i ceafa, care nu mai semăna de mult cu a copilelor şi s-ar fi căzut să fie ascunsă privirii.

— Şi uite, mamă, de ce venii eu acuma. Ai văzut, te-am lăsat în pace, n-am înştiinţat poliţia să te aducă la urmă.

— Sunt majoră.

— Majore ca tine!... Şi ce dacă eşti majoră?! Nu te-am crescut eu, nu te-am luat de pe drumuri? Ei, şi uite, te-am lăsat în voie. Am zis: lasă să muncească, dacă vrea, să vadă ce greu se câştiigă pâinea.

Dar acum, mamă, nu mai merge. Ai pus mâna pe unu, ţine-l! Nu-l scăpa din mână!

— Taci! izbucni fata, ridicând braţul, cu furie.

— Vrei să dai în mama ta? Păi fără mine... Ei, haide să ne împăcăm şi vino cu el acasă! Mă ajuţi şi pe mine... Şi p-ormă, e altceva să fim două şi el unu! Dacă te las singură, ăsta într-un an face miel din tine, şi nu-i bine să-i vinzi bărbatului şi trupul, şi inima;

doar una din două. Şi nu de tot: numai pe jumătate... Pe un sfert, să-ţi mai rămână; dacă se mai iveşte vreunu'? Ăsta-i om al dracului, ştie să te supună!...

Didona se ridică în picioare, autoritară – schimbă tonul:

— Ia-l şi adă-l acasă! Cum vrei, nu-mi trebuie cununie. Dar dacă nu-l aduci, te omor şi p-ormă mă omor şi pe mine! (în ochi i se citi deodată disperarea, ascunsă până acuma.) Sunt singură... Am avut şi eu unu „m-a lăsat, mamă! Nu se poate să-l ţii aşa, în sărăcie, în voi e scăparea, al tău are leafă bună...

Toate erau murdare în jur. Anei Odeta îi venea să geamă, să urle...

— Ieşi! Ieşi, târâtură!

— Ia stai!

Didona tresări şi trase cu urechea afară, tocmai când Ana Odeta se repezea la măsuţa din colţ, singura armă aflată la îndemână.

— Ce-i asta?

Afară, pe apă, se auzeau chiote de cheflii, acorduri false de armonică, glasuri de femei şi bărbaţi, chiolhan de duminică, obişnuit pe vremuri la Dunăre. Cineva cânta, cu o voce topită de băutură, dar veselă, mulţumită – un om care era conştient că viaţa este frumoasă şi lină:

În port la Brăila.

La tanti Elvira…

— El e! exclamă Didona, făcându-se palidă.

Cunoştea şi glasul, şi cântecul… într-o clipă fu afară, cu nurcile fluturându-i pe gât ca un ştreang rupt de la jumătate, cu voaleta luată de vânt, fâlfâind în urmă, cu poşeta deschisă, lăsând să curgă pe punte micile unelte pentru reparatul obrazului.

O barcă venea la vale, prea încărcată, cu oameni claie peste grămadă, şase sau şapte, unii întinşi pe panouri, alţii în picioare, legănându-se, gata să cadă, toţi veseli, bucurându-se că duminica este caldă şi pot să petreacă în libertate.

Un bărbat şi o fată trăgeau la rame, unul lângă altul, neîndemânatici, ducând barca în zigzag şi hohotind de râs când îi stropeau cu apă pe ceilalţi. Din când în când, bărbatul lăsa vâsla şi, luând de jos o sticlă, deşerta din ea pe gât, îndelung, ţinând capul pe spate.

Tolănit pe panou, cu spinarea r. rezemată de o bancă, alt bărbat, cu capul gol, cu bărbia căzută în piept, în acea stare de fericire pe care o au numai beţivii câteodată, gata să se prefacă în disperare, chinuia o armonică înghesuită în braţe, încercând să acompanieze pe tenorul bandei.

Acesta şedea, două trupuri mai departe, pe bancul de

la pupa, rezemat în spătarul cu traforaje, ţinând pe după umeri o fată. Era un bărbat tânăr, de vreo douăzeci şi opt-treizeci de ani, scund şi bine hrănit, după cum putea să se vadă de la atâta distanţă. Faţa-i, de un roz învineţit, grasă, rotundă, era luminată în plin de soare, nefiind umbrită decât de o buclă grea de păr roşu, care-i scăpa, ca o fleică însângerată, de sub pălăria elegantă, dată pe ceafă. Avea haine noi, „la două rânduri”, însă mototolite îngrozitor, ca şi cămaşa, ca şi cravata, care trăgea într-o parte, agăţată în părul fetei, de o agrafă.

Tânărul cânta legănându-se odată cu barca şi cu fata, pe care o ţinea, delăsător, în braţe, şi când deschidea gura i se vedeau patru dinţi de aur, drept în faţă, dar nu grupaţi, ci încadrând simetric şi sistematic dinţii ceilalţi, cenuşii, ca de faianţă afumată.

Barca trecea pe lângă şlepuri, foarte aproape. Vecinii din amonte, care prânzeau, cu oaspeţi, la masa pusă pe punte în soare, se ridicară şi se îngrămădiră spre apă, atraşi de voioşia bandei.

— Pândele! răcni Didona, deodată, cu glasul sugrumat, aplecându-se peste copastie, fără un sprijin de care să se ţină, ca să nu cadă.

La strigătul ei, o parte din cei aflaţi în barcă ridicară capetele erau aşa de aproape, încât ai fi putut să-i scuipi, să le mânjeşti obrazurile.

— Pândele, Papanaşule!…

Cântecul încetă pe dată, şi bărbatul de la pupa ridică şi el capul.

Văzând-o pe Didona, în loc să se fâstâcească, se înveseli mai tare şi, scoţându-şi pălăria cu mâna stângă, cu dreapta continuând s-o ţină pe fată, salută, cu o reverenţă galantă şi caraghioasă.

— A, ce plăcere, mamă mare! strigă, în hazul celorlalţi. Respect şi omagii!…

— Papa-pa…

Didona, gâtuită, nu mai putea articula numele până la capăt.

— Papa-paparudă! o îngână unul din barcă.

— Mă-mă-măga…

— Mă-mă-mătrăgună!

Cineva se prinse cu mâna de scară, trăgând barca de-a lungul bordajului; o vâslă, a fetei, se rupse, şi jumătate din ea se duse pe apă.

Acuma Didona vedea foarte bine toată societatea, dar nu mai înţelegea nimic, nu ştia ce să creadă. Îşi plimba privirea rătăcită, de la unul la altul.

— Cine-i aia? Ce se bagă în tine şi-ţi şifonează hainele?

Ana Odeta fugi şi se închise în cabină.

— E logodnica mea, mamă mare!

Societatea izbucni în chiote; numai cel cu acordeonul, în aceeaşi stare de fericire placidă, continua să scoată acorduri false, căutând o melodie pe care nu putea s-o găsească.

— Pândele, vino acasă!

Didona începu să se clatine; şlepul se rotea ca şi cum ar fi scăpat din ancoră. Se lăsă în genunchi, să nu se prăbuşească, îşi sprijini mâinile grase şi ofilite în tablă, gest care premerge mătania, implorarea izbăvei.

— Pandeleee!… (Striga lung, ca un bocet, rătăcită şi disperată.) Pandeleee, vino acasă!

Pândele îşi reluă cântecul întrerupt; fetele îşi uniră glasul cu al lui, scoţând sunete false şi piţigăiate, dar de o veselie fără margini:

În port la Brăila.

La tanti Elvira.

Uşor se câştigă

Lira…

În cabină, Ana Odeta se trânti pe pat, cu faţa în jos, şi îşi astupă urechile, să nu mai audă…

Şi pe şlepul de la vale se iviseră oameni, cocoţaţi pe parapet şi pe vinciul ancorei. Câteva bărci care treceau în jos, mai pe departe, se opriseră, şi ocupanţii, ridicaţi în picioare, urmăreau spectacolul.

— Haide, trageţi obloanele! hotărî Pândele. Mola! Mola!

Dă-i drumul la vale!…

Barca se desprinse de scară şi începu să alunece încet pe lângă bordaj. Didona vru să se ridice, s-o însoţească; nu avu putere;

Începu să se târască în patru labe, măturând puntea cu nurcile şi risipind conţinutul poşetei, puzderie de nimicuri strânse fără rost, sau uitate. Aşa merse până la pupa, scoţând scâncete, mugete, strigări răguşite, neizbutind să închege cuvinte întregi până la capăt;

barca, numai cu o ramă, fu prinsă într-un anafor şi începu să se învârtească încet sub consola înaltă. Bătrâna, istovită, se lungi pe tablă, cu capul deasupra apei, şi întinse braţele.

— Pândele!

— Adio şi n-am cuvinte! Ne mai vedem pe lumea cealaltă!

Împingeţi barca, mă, moliilor, că parcă n-aţi trăit la baltă! Trage, nemâncatule!

Didona încercă să mai strige ceva, dar nu izbuti; nu scoase niciun sunet din gât, decât un râgâit, ca al omului care varsă. Barca se desprinse, în sfârşit, din anafor şi începu să se ducă încet la vale, ieşind de sub consolă, de-a latul. Cu o putere neaşteptată, fiindcă zadarnic şi-o căutase mai înainte, bătrâna izbuti să se ridice în

genunchi; văzută din barcă, mare, lăbărţată, cu ochii ieşiţi din cap, cu falca de jos tremurând, dezarticulată, înfăţişarea ei ameninţătoare putea să te înspăimânte, ca a unui animal gigantic care se zvârcoleşte înainte de moarte.

— Pândele! (îşi regăsi, de data aceasta, şi glasul, dar cu un timbru tulbure, altfel decât al omului.) Pândele! Te omor!

De jos, izbucniră iar hohote, acoperind suspinele armonicii, monotone şi false. Barca se ducea, de-a latul; în câteva clipe avea să fie departe. Didona strigă încă o dată:

— Te omor!

Şi nu mai văzu decât perechea de la pupa bărcii, înlănţuită.

Pândele făcându-i bezele în hazul tuturor a – râsete venite parcă de sub apă. Atunci se ridică, înhăţă cu amândouă mâinile o cange, fără să lase poşeta, şi, ţinând-o în faţă ca pe o lance, se aruncă în gol cu un răget sălbatic, urmărind să cadă asupra amantului, să-l străpungă şi să-l zdrobească.

Dar barca se dusese cu un pas prea departe; căzu cu capul în copastie – trosni copastia sau ţeasta – scăpă cangea din mâini, şi trupul lat plesni apa.

Chefliii nu-şi dădeau seama ce se întâmplase. Izbucniră în râs, râsul acela inconştient şi stupid, stârnit în prima clipă de omul care cade.

— Ia te uită la ea, cum plonjează! strigă unul, căutând-o curios cu ochii pe apă.

Nu mai era.

Pândele îşi strânse fata în braţe.

— Mă, unde-i campioana?! se miră altul.

Privind din alte părţi, sensul scenei devenea tragic. Un om de pe şlep îşi smulse haina şi se aruncă în apă, neţinând seama cât era de rece. Ceilalţi alergau, strigau, făceau semne alarmante. Câţiva coborâră într-o barcă şi

prinseră să se rotească repede, răscolind valurile şi căutând la fund cu cangea. Omul care sărise în apă ieşi la suprafaţă, mai jos, trase aer în piept şi se afundă iarăşi…

Banda veselă se ducea la vale, continuând să chiuie şi să hohotească. O bătrână de pe şlep, care îşi înfipsese mâinile în părul sur, cu un gest de groază, îi privi, în neştire, până ce fură aproape;

abia atunci se dezmetici şi răcni la ei, ameninţându-i cu braţele slăbănoage:

— Huo, descreieraţilor! Huo, beţivilor! Petreceţi, şi femeia se-neacă!

În sfârşit, chefliii tăcură şi aruncară de jur-împrejur priviri nedumerite, tot fără să înţeleagă pe deplin ce se întâmplase. Barca se ducea rotindu-se domol, luată de ape, şi în liniştea care se lăsase asupra ei, şi-asupra Dunării deodată, se auzea numai răsuflarea armonicii, falsă. Armonistul, cu bărbia în piept, încălzit molcom de soarele toamnei când pe o parte, când pe alta, apăsa clapele cu mişcări uitate în degete, mintea lui călătorind cu cine ştie ce vise, departe…

Ana Odeta ieşi din cabină când auzi răcnetele şi plesnitura în apă. Privi, împietrită. Pălăria de amazoană, cu calota în jos, se învârtea în anafor, încercuind locul dramei, neagră, ca un cioclu care caută: n-avea ce să găsească…

Oamenii de pe şlep se întoarseră. Ieşi, istovit, şi cel care se afundase: dârdâia, era slab, i se vedeau coastele sub cămaşa udată.

Femeia bătrână bocea, cu mâinile în păr:

— S-a înecat, s-a înecat… Arză-te-ar focu, Dunăre ticăloasă!…

Ana Odeta văzu lucrurile moartei înşirate pe punte: ruj, oglindă, pieptene, pudrieră, creion, cutie cu rimel, spelci, agrafe, un bilet de tren, cenuşiu, de clasa a treia, o

cutie de chibrituri, ţigări răvăşite… Se aplecă, le luă unul câte unul şi le aruncă în Dunăre, cu gesturi mecanice.

Pe urmă, deschise uşa cabinei şi fereastra, să intre aerul, iar ea se urcă în ghereta timonei, cu geamuri de jur-împrejur şi înaltă.

Dunărea se vedea, în sus şi în jos, până departe. Barca beţivilor tot se mai învârtea pe firul apei. Pe şlepuri, oamenii se aşezaseră din nou la masă.

După uti timp, pe care nu-l măsurase, văzu pălăria de amazoană ducându-se pe apă. Un val o scosese din anafor – plutea încă, şi semăna, într-o altă proporţie, cu o caravelă ciudată, un vas de ciumaţi, vopsit în negru, cu velatură neagră – semn de moarte şi de groază.

Dar Ana Odeta nu era îngrozită, ci eliberată, calmă şi rece ca fundurile pustii ale apelor. Îşi rezemă bărbia de timona uriaşă, căreia pana cârmei, mişcată uşor de valuri, îi transmitea legănarea ei, de departe. Privi Dunărea mult timp – până i se aşeză ceaţă pe ochii în culoarea soarelui, irizată… „Dunăre, Dunăre – se gândea – pe toate le vezi, pe toate le ştii, pe toate le speli… Dar iertarea ta este nedreaptă!…”

Toate erau ude: pământul, tabla, cărbunii – care scoteau fum negru, mult – hainele oamenilor, neapăraţi îndeajuns de copertinele făcute anume – prelate întinse pe stâlpi – dar înmuiate, pătrunse de ploaie şi scuturate de vânt.

Octombrie se sfârşea în acest ţârâit egal, rece, monoton, care nu contenea şi nu-şi schimba ritmul de aproape trei săptămâni. Cala era brăzdată de şanţuri, ca la grădinărit să ajute scurgerea apei, să nu stagneze, infiltrându-se prea mult în pământ; dar pământul, deşi nisipos, de mult n-o mai primea, era sătul, prefăcut în clisă – cizmele lăsau urme adânci.

Pierise voioşia de la început; oamenii munceau, negri la chip, încruntaţi, muţi, pătrunşi de umezeală până la încheieturi. Unii se opreau din când în când, îşi îndreptau mijlocul, îşi mişcau umerii, îşi dădeau câte un pumn în locurile unde se simţeau amorţiţi şi priveau cerul mohorât, fără să zică nimic. Se legaseră să nu întrerupă lucrul nici măcar o zi, dar cine bănuise că o să plouă atât?…

Ziarul local pomenea de succesele lor zi de zi – vedeau afişele, dimineaţa, la tutungerii; în redacţia ziarului era desigur cald, mirosea a cafea şi-a tutun. Nici ziarele din Capitală nu uitaseră de ei; o dată, de două ori pe săptămână îi aminteau, numele unora erau acum ştiute, de la ţărmul mării până dincolo de munţi: Arici Vasile în întrecere cu vestitul Amarinei Marin de la Galaţi, pe care îl lăsase în urmă, de curând. Şi alţii, Rogoz, Hristu, Bandă Victor.

Popic – şi toţi laolaltă: Şantierul Victoria…

Ce faci? N-ai încotro, mergi înainte şi strângi din dinţi!… Ce-o să fie la urmă, dacă n-o ieşi bine?… Numărul celor care se îndoiau creştea – parcă erau alţi oameni decât cei ce chiuiseră, aşa de voinici. Ştiau că pentru a izbândi, trebuia să nu piardă niciun minut, şi ploaia, oricât se luptau cu ea, îi făcea să piardă ore întregi. La început îşi spuneau: „Le câştigăm mâine” – dar a doua zi, paguba creştea şi mai mult… Nu se mai auzeau strigăte, glume, chiuituri:

numai huruitul forjelor, păcăneala ciocanelor automate, parcă într-un ritm mai obosit, şi câte o vorbă, surdă, ici-colo:

— Nituri!… Cărbuni!…

Altfel toţi păreau muţi – vorbea pentru ei ploaia, picurând pe prelatele întinse între stâlpi.

Oamenii care lucrau pe cală aveau glugi, mantăi şi cizme de cauciuc. Maistrul Golgota se dusese la birou în

prima zi de ploaie, luni, cu rânjetul lui cunoscut.

— Tovarăşe director, mă opun ca oamenii să lucreze în ploaie, fără protecţie. Datoria şantierului…

— Şi de ce spui abia azi? Până acum de ce-ai tăcut?

— Am şi alte griji.

— Când ai venit?

— Chiar acuşi!

Era ora şapte şi un sfert. Întârziase puţin, dar, ca şef al calei, nu ponta la poartă şi, fiindcă mai făcea şi alte munci, nu putea fi luat din scurt.

— Bine, tovarăşe Golgota! răspunse Matei, privindu-l în ochi.

Mă bucur că ai grijă de muncitori. îmbrăcămintea de protecţie se distribuie chiar acum. E drept c-ar fi trebuit s-o dăm mai demult, dar n-am bănuit că o să înceapă ploaia de luni. Drum bun!

Maistrul Golgota nu băgase de seamă când sosise vagonul cu cizme şi mantăi de cauciuc, curând după ce directorul se întorsese de la Bucureşti, şi doar trecuse pe acolo când se descărca, îl văzuse pe Cocoş învârtindu-se prin faţă, i se păruse mândru ca un păun

— Dar atunci îi era gândul la altele, umbla prin curtea şantierului cu capul în nori şi cu sufletul cătrănit.

Se duse pe cală, văzu că se fac copertine în locurile unde era de nituit – bine! Avu grijă să se ştie că toate aceste măsuri se datorau lui.

— Omul nu e de fier, să-l aperi cu minium de plumb! Rugina la el se cheamă gripă, pneumonie şi reumatism…

Numai că oamenii se mişcau greu în îmbrăcămintea de cauciuc, năduşeala le rămânea lipită de trup. Cizmele se prindeau în clisă, şi când făceai un pas mai iute, te pomeneai cu piciorul gol…

În acest ţârâit fără oprire, în faţa cazangeriei noi,

sus, se punea tachelajul motonavei – tablele de fund erau pregătite, avea să înceapă montajul, curând. Locul rezervat vasului, jos, rămânea părăsit; cine s-ar mai fi încumetat să-l folosească, dacă se ştia cât e de instabil? Dar şi aşa, să construieşti o navă sus, parcă în văzduh!

Mulţi se întrebau cum au s-o coboare de acolo, cum au s-o ducă la

Dunăre, că doar nu era butoi, să-i dai vânt… A, da, ţărmul Dunării va fi unit cu terenul de sus, rampa de lansare, grinzi de beton în pământ!… O fi! Să vedem atunci… Deocamdată, unora patul de construcţie al motonavei li se părea că seamănă cu un cuib de cocostârc…

Dar orice îndoială, orice nedumerire ar fi avut, oamenii munceau, cu sprâncenele încruntate, posaci şi tăcuţi; nimeni nu stătea cu mâinile în sân, şi graficele, pătate de ploaia care le izbea pieziş, continuau să înscrie curba strădaniei lor.

Sunt plante cărora le prieşte umezeala; la fel ca o astfel de plantă, între numele cunoscute, se ridică deodată unul nou, de care nu se vorbise până atunci; un flăcău de nouăsprezece ani, Gică

Spirea – i se spunea Gică Prichindelul, fiindcă era şi plăpând, şi mic – bătu într-o zi două nituri mai mult decât Arici. Toţi din echipa lui erau tineri – şi el însuşi nu se calificase nituitor decât de trei luni. Ochii se îndreptară asupra lui, uimiţi; bănuitori, pizmaşi, nedumeriţi…

Arici Vasile se înfăţişă sub prelata lui, gândindu-se dacă nu cumva la mijloc era vreun vicleşug.

— Ce făcuşi, mă? Pe cine vrei tu să duci?

Gică Prichindelul îi fusese ucenic, învârtise la forjă, pe urmă ţinuse daianul, până mai ieri-alaltăieri, iar acum uite la el! – oul mai deştept decât găina, poştalionul mai iute decât caii – unde s-a mai pomenit?

Se adunară mai mulţi, în timp ce Arici, încă neîncrezător, examina niturile pe rând.

— De unde ai început?

— Uite, de ici!

— Cine le-a numărat?

— Noi toţi, şi tovarăşul Caras, normatorul!

— Şi de unde ştiu că nu sunteţi vorbiţi?

— Numără-le şi dumneata; avem timp.

— Păi nu aşa, mă, pui de curcă! De unde ştiu eu că sunt bătute azi? Dac-ai pus la socoteală din alea de ieri?

Gică se înroşi.

— Nea Vasile, nu cumva mă faci ho? Dumneata mi-ai pus ciocanul în mână, dar să ştii că odată uit!

— Şi nu-l face pui de curcă! interveni un tovarăş de echipă, cel mai mărunt.

Un om mai vârstnic, de la alt şlep, glumi:

— Mai ales că pe ploaie puii de curcă n-o duc! Ăstuia îi prieşte, nu vezi?! Bravo, mă Gică, da să te vedem şi-n altă zi!

— Mâine! răspunse flăcăul, înfipt.

Arici îşi scărpină, pe sub glugă, părul ud.

— Şi cum faci, mă, ia spune-mi! îşi iscodi ucenicul, tot bănuitor, dar cu glasul mai blând.

— Cum am învăţat de la dumneata: întâi controlăm găurile, la rând, eu cu Andrei.

— Aşa, hm!

— Da’ nu le controlăm dimineaţa, ci seara, şi care nu-i bună, o însemnăm cu cretă şi chemăm s-o alezeze numaidecât, să nu ne ţină în loc a doua zi.

— Aşa! Hm!

— Cât noi facem asta, ceilalţi aduc nituri şi cărbuni, să-i avem la îndemână, că altfel, când se înghesuie toţi, nu mai răzbim…

— Aşa? Zi!

— Şi unul din noi, pe rând, vine în fiecare zi cu un ceas mai devreme şi pregăteşte forja, să fie încinsă, şi niturile înroşite la şapte fix.

— Aici te-am prins! Umbli cu cioara vopsită! Dacă lucrezi duminică, sigur că mă baţi luni!

— Păi nu-i aşa, nea Vasile! Socoteala începe de când bat primul nit; restul mă priveşte. Şi în locomotivă faci foc dinainte, dar timpul de mers se socoteşte de când ai pornit.

Nu era argumentul cel mai lămuritor – regulamentul întrecerilor îi arăta dreptatea foarte explicit – şi normatorul, Caras, interveni, punând lucrurile la punct.

— Fă şi dumneata la fel! urmă Gică. Eu nu mă opun!

Arici strânse din dinţi, pus la ambiţie de un copil.

— Bine, Prichindelule! Să te vedem mâine!

Toată săptămâna luptară întins şi nedecis – când Gică înainte, când Arici, la diferenţe foarte mici – până ce sâmbătă, spre mirarea tuturor, primul nu fu niciunul din ei, ci Topor, care învinsese tăcut.

— Oricum, mă copile, zise Arici, te-ai ţinut bine, şi eu nu mă supăr! Că şi tu, şi Topor mi-aţi fost ucenici. De la leafă mergem împreună să vă cinstesc cu un pahar de vin!

Gică se duse, bău, altfel ar fi fost ruşine, bărbat în toată firea!

— Nu putea mărturisi că îi era cam silă de vin; cu berea se mai împăca, dar să bei bere după o săptămână de umezeală şi frig, înseamnă să fii nebun. Veni acasă târziu, nu mâncase nimic, se învârtea strada cu el, şi casele parcă stăteau cu temeliile în sus. Duminică dimineaţa îi fu rău, după-masă rămase mahmur, seara când se culcă simţea încă gust de cocleală în gură, iar când se trezi, luni, era vlăguit.

„Zi aşa, nea Vasile, mi-o făcuşi!” se gândea, pe drum,

scârbit de el însuşi, de vremea rece şi de ţârâitul ploii, necontenit.

Adică îşi închipuia că fostul lui meşter îl îmbătase anume ca să-l doboare mai uşor. Până să ajungă la poartă, Gică strânsese destulă ambiţie, ca să învingă vlăguiala din trup. Focul la forjă era aprins, niturile pregătite, ceilalţi din echipă veniseră şi ei, tocmai atunci.

Trecând pe lângă Arici, îl privi chiorâş. Văzu însă cu mirare că meşterul şi rivalul său era pământiu, se uita în jur posac şi părea tare acrit.

— Bună dimineaţa, nea Vasile! Te ţii?

— Azi nu mă ţin, mă. Ai învins!

— Păi de ce?

— Tu nu vezi? Nici până acum nu m-am înzdrăvenit. A fost vinul prost, nu ştiu ce dresuri i-o fi pus pungaşul de Temistocle.

Îmi vâjâie capul de nu pot să-l duc!

— Nea Vasile, nu ştiu cum să spun… vorbi Gică, încercat de remuşcări, după ce îl încercase otrava din vin. Iartă-mă, am gândit cu păcat. Credeam că anume m-ai îmbătat, ca să…

— Nu spune mai departe, că te strâng de gât! Va să zică aşa: eu te chem, te cinstesc, te pun în rând cu oamenii voinici şi tu gândeşti prostii?! Apoi, măi băiete, iaca, îmi pare rău că mi-ai fost ucenic!

În ziua aceea, nici Gică nu lucră cu prea mult sârg – sunt zile proaste în viaţa oricui. Şi tocmai când îl apăsa mai tare nemulţumirea de a fi greşit, se pomeni cu inginerul Staicu în coasta lui.

— Ia stai puţin!

Gică Prichindelul îşi văzu de lucru, ca şi când n-ar fi auzit.

— Hoo! Stai, dacă-ţi spun.

Dintr-un salt, delegatul ministerului fu pe schelă, cu capul sub prelata pe care apa pătrunsă aluneca spre margini, în râuleţe cenuşii.

— Sunt în întrecere, tovarăşe inginer! răspunse tânărul nituitor, fără să întoarcă ochii spre el.

Inginerul îl îmbrânci.

— Întrecere de capul tău? Pe mine nu mă interesează câte nituri baţi într-o zi…

Şi, fără să aleagă, ridică ciocanul, să dea jos nitul proaspăt bătut. Gică mai îndurase asemenea control şi în alte dăţi şi tăcuse, strângând din dinţi: mai mult timp pierzi discutând. Dar astăzi, după mahmureala de ieri, după cuvintele mustrătoare ale lui Arici, cu nemulţumirea surdă pe care o avea în suflet şi cu acreala din trup, nu îngădui. Cât era de mic, înhăţă ciocanul inginerului şi i-l smulse din mână, ca pe nimic.

Erau faţă în faţă, nituitorul uitându-se în sus, cu ochii scăpărând, la cel care îl zădăra din senin.

— Tovarăşe inginer, zise, aprins, uitând să fie respectuos, am trei nituri bătute greşit, le ştiu şi le schimb eu, nu le las aşa, că nu sunt tâmpit. Dar dacă vă atingeţi de altul, şi s-o vedea c-a fost pe nedrept, atunci…

— Atunci ce? interveni, ca tunetul, să-l stârpeacă, un glas pornit de jos.

Era maistrul Golgota, care patrula prin apropiere, făcând garda inginerului Staicu, şi care, simţind gâlceava, sosise la timp.

Gică n-ar fi îndrăznit niciodată să se pună cu el, dar acum era pornit; nu se stăpâni, uită că maistrul Golgota putea să-l facă zob numai cu un pumn.

— Atunci îl scuip, na, asta fac! Şi-l arunc jos de aici! Şi mai lăsaţi-mă în pace să-mi fac meseria. Şi mai duceţi-vă dracului amândoi, că vă…

Ar fi spus mai mult, se înfierbânta fără voie cu fiecare

cuvânt, dacă nu se repezea Arici, de la şlepul vecm:

— Taci!… Iar dumneata, tovarăşe inginer, vezi-ţi de drum!

Arici nu era copil; cuvântul lui, aspru, dar cumpănit, care nu se auzea în fiecare zi, mai ales cu tonul de acum, făcu să înceteze lucrul, de jur-împrejur. Maistrul Golgota dispăru; înţelegea să ţină partea inginerului Staicu, în sufletul lui avea legământ, însă nu voia să-i ridice pe muncitori împotrivă – nu era nimerit.

— Am să vă fac raport la amândoi! ameninţă inginerul, după ce-şi reveni.

Coborî de pe schelă şi se uită înapoi, la Gică Prichindelul, care, cum stătea sus, fierbând, părea mult mai înalt şi mai vânjos.

— Iar tu ai să zbori de-aici! Şi dacă te-o mai primi vreun şantier…

Nu-şi sfârşi vorba, spre norocul lui; se duse prin glod, înjurândângând.

Gică primi aspră mustrare în scris; Donos îl chemă seara şi-l mai mustră şi el, nu prea blând.

— Tu trebuie să respecţi disciplina şantierului mai bine decât alţii şi să fii exemplu la mulţi.

— Păi cum…

— Ascultă mai întâi: de muncit munceşti bine, aşa cum m-am aşteptat, fiindcă altfel n-aş fi stăruit să se facă echipe numai cu tineri; am vrut să aveţi şi voi prilejul să arătaţi ce puteţi celor mai bătrâni. Că munceşti bine, te felicit, dar dacă nu-ţi măsori vorbele şi nu ştii să te porţi, degeaba mai ai nume bun!

— Tovarăşe Donos!…

— Hai, răcneşte şi la mine acum!

Gică ridicase tonul, socotea mustrarea nedreaptă, nu se mai putea stăpâni. Strânse pumnii, îşi lăsă bărbia în

piept şi tăcu, nemulţumit.

— Uite, vezi, aşa te porneşti! Dacă nu te-aş fi oprit…

— Tovarăşe Donos, dă-mi voie să spun şi eu un cuvânt.

— Dacă judeci mai întâi, şi nu ridici glasul, poftim!

Aşteptă câteva clipe, să-i întâlnească ochii, pe care însă flăcăul continua să-i ţină ascunşi, îndreptaţi în pământ.

— De ce nu vorbeşti?

— Judec!

Donos râse, înveselit.

— Ei, haide, zi! Poate că de azi-dimineaţă ai judecat destul!

— Atunci, vreau să te întreb: să fi fost dumneata în locul meu, ce-ai fi făcut? Cum s-a întâmplat, ştii. Dacă vrei să te gândeşti, aştept, că nu sunt grăbit.

— Mă Gică, tu eşti isteţ şi hazliu! Ce-aş fi făcut eu? Dacă eram nituitor?

— Da!

— Păi, ca să-ţi spun drept, cred că i-aş fi pus mâna în gât şi aş fi dat cu el de pământ!

— Apăi vezi? Eu încă n-am făcut atât!

— Dar să fi fost numai nituitor, nu secretarul organizaţiei de partid!

Tânărul îl privi lung.

— Ai înţeles? Iar tu eşti utemist! Altă dată ai grijă cum te porţi. Când vezi o nedreptate, n-o îndura, dar n-o îndrepta tu, dacă nu ţi-a dat nimeni puteri; vino şi spune – şi se găseşte cine să judece şi să ia hotărâri. Şi-acum du-te; nu-ţi spun mai mult!

Scurta gâlceavă dintre Gică şi inginerul Staicu, oprită la timp, nu stârni vâlvă şi se uită curând, o şterse ploaia, cum ştergea, de seara până dimineaţa, urmele cizmelor în glodul clisos şi adânc. Îngheţat, ud, posomorât, fiecare îşi

căuta de munca lui, în acel orizont îngust şi apăsător creat de aerul ud. Dacă ar fi fost senin, oamenilor le-ar fi rămas timp şi pentru sporovăială, şi cu o pornire firească ar fi căutat să afle ce se mai întâmplă ici-colo, cu unul, cu altul, fiindcă doar trăiau laolaltă, şantierul însemna pentru ei al doilea cămin, şi, indiferent de simţămintele pe care şi le purtau, niciunul nu-i era celuilalt străin. Dar aşa, chinuiţi de ploaie şi neliniştiţi de prelungirea ei peste obişnuit, iar pe de altă parte, dedaţi muncii pe care graficele o înregistrau, amintindu-le într-una unde trebuie să ajungă în cutare zi, faptele celelalte, nelegate de acest proces mut şi îndârjit, îi interesau mai puţin.

Numai câţiva luaseră cunoştinţă de descoperirea maistrului Golgota, în legătură cu o barcă, de la un şlep, cu care cineva trecea peste Dunăre, din când în când…

Într-o zi, Donos intră în birou cu o hârtie în mână – un desen – şi-l puse în faţa lui Matei, foarte posomorât.

— Ia, te rog, priveşte aici!

În desen se vedeau două siluete omeneşti, un bărbat şi o fată, priviţi din spate, mergând mână în mână în peisajul foarte cunoscut, pe malul Dunării, pe sub sălciile care îşi împleteau coroanele deasupra lor, făcându-i să pară şi mai uniţi. Deşi chipul le rămânea ascuns, desenatorul izbutise să redea atât de caracteristic şi de viu atitudinea, mişcarea, încât oricine îi văzuse o dată i-ar fi recunoscut.

Matei se recunoscu, în pantalonul lui de doc, strâns pe mijloc, cu cămaşa albă ştiută de toţi, suplu, protector şi tandru – şi, cu toată mirarea, cu toată surpriza şi nedumerirea, se pomeni zâmbind.

Silueta de lângă el, deşi redată la fel de vag, o reprezenta totuşi pe

Ana Odeta atât de precis şi de viu, cu fusta sugrumată sub cordon, ca o copie feminină a alcătuirii lui,

cu bluza ei simplă, care nu-i răpea nimic din acel farmec inedit, amestecul de femeie şi copil, încât avu

Impresia ca ea e aievea lângă el, parcă îi simţi căldura mâinii şi pulsul zvâcnind.

— Ce-i asta? întrebă, nedumerit şi senin.

Dedesubt scria, cu tuş: „Romanţă fără cuvinte; nu-i stânjeniţi!”

Donos răspunse, enervat de zâmbetul lui:

— Cred că ştii mai bine decât mine.

— Da. Şi?...

— Te-ai recunoscut?

— Da; desenul e foarte bun.

Zâmbea, senin.

— Eşti inconştient? Noroc că Măcărescu a venit să mă întrebe, destul de încurcat. Dacă nu-l opream, ai fi văzut desenul la gazeta de perete azi după-masă – şi l-ar fi văzut toţi. Crezi că ar fi fost bine? Directorul şantierului…

Matei se înroşi.

— De ce l-ai oprit?

— Fiindcă-i fără cuvinte! Acuma ştii? Fiindcă gândurile noastre, când criticăm, sau când lăudăm, trebuie spuse deschis!

— Puteai să-l laşi, desenul vorbeşte destul de lămurit!

— Eşti nebun? De asemenea intrigi crezi că avem nevoie acum? Oamenii se chinuiesc în ploaie, sunt descurajaţi, noi ne luptăm din răsputeri să-i îmbărbătăm, să nu-i pierdem pe drum, iar tu…

— Iar eu, ce? Stau cu mâinile în sân? Mă îmbăt şi umblu pe două cărări? îmi pierd nopţile prin cârciumi? Petrec, chefuiesc?

M-a văzut cineva stând? Şi tu, care mă cunoşti şi mă vezi în fiecare zi, poţi să te plângi? Ştie altcineva mai bine decât tine ce fac eu aici? Câte nopţi nu dorm şi câte ore pe

zi mă frământ? Crezi că oamenii care muncesc jos îmi sunt străini? Crezi că nu cunosc greutăţile lor? Le cunosc la fel de bine ca tine, dacă vrei să ştii, şi am mai multe griji!

Vorbind, Matei uitase desenul, se aprinsese, fierbea, simţindu-se nedreptăţit; fără să-şi dea seama, indignarea lui crescând depăşea obiectul, răspundea unor învinuiri imaginare, neliniştii prelungite, întrebărilor îngrijorătoare de fiecare zi, nu dorinţei de a ocoli.

Donos îl aşteptă până la capăt, apoi spuse liniştit:

— Cine din noi are griji mai mari, să nu vorbim acum… Am venit pentru altceva, şi te rog să-mi răspunzi: ce vrea să însemne acest desen?

— Exact ceea ce vezi şi tu!

— Adică, este adevărat?

— Da! răspunse Matei, privindu-l în ochi, deschis.

Pe chipul lui Donos trecu o paloare, apoi se aşternu un văl purpuriu. Glasul lui se schimbă, deveni sever şi rece, ca al unui străin:

— Dacă ai greşi ceva în conducerea şantierului, ţi s-ar ierta, fiecare mai avem de învăţat; nu se face nimic perfect de la început, îmi pare rău că trebuie să-ţi spun, dar fapta pentru care am venit aici nu are scuză; din cauza ei s-ar putea să pierzi chiar şi carnetul de partid.

Matei îl privi întâi mirat, ca şi când ar fi auzit cuvintele în vis, apoi păli şi întrebă, gâtuit:

— Cine să mi-l ia?

— Cine-i în drept.

— Nu-i nimeni în drept să mă judece, atâta timp cât conştiinţa mea nu recunoaşte că am săvârşit ceva nepermis. Sau oare nu-mi îngădui ceea ce-i este îngăduit fiecărui om de pe pământ?!

— Dar cum?! izbucni Donos, indignat de argumentele lui.

Tu nu-ţi dai seama ce e îngăduit şi ce nu? Directorul

şantierului, cu o muncitoare aflată la cheremul lui…

— Nu-ţi permit!

— Linişteşte-te şi nu mă sili să plec, fiindcă atunci te chem să continuăm discuţia diseară, la şedinţa de partid, unde nu ştiu dacă o să-ţi fie mai uşor!

— Cheamă-mă!

Ridicaseră glasul amândoi şi se înfruntau ca doi inamici.

— Poftim, cheamă-mă şi judecaţi-mă o sută de inşi; am ce să vă răspund, reluă Matei, nestăpânit. Du-te şi la judeţeană, plânge-te tovarăşului Stoian; am ce să-i răspund!

Donos îl privi lung. Dacă-i răspundea cu acelaşi ton, ajungeau să se ia de gât. Se ruşină de neîndemânarea lui şi tăcu. Abia după ce fu stăpân pe el vorbi, calm, rece şi hotărât, dar nu lipsit de acea afecţiune ascunsă pe care părintele, când mustră, o păstrează fiului rătăcit:

— Matei, dar tu nu înţelegi că n-ai voie să te porţi oricum?

Toţi ochii sunt îndreptaţi asupra ta, oamenii comentează trei zile un cuvânt al tău, îţi judecă fiecare gest, te urmăresc şi te văd oriunde te duci; tu nu poţi să te ascunzi între patru pereţi, şi fiindcă eşti t-l timpul în ochii lor, nu-ţi este îngăduit să greşeşti!

— Ce-am greşit?

— Oare nu-ţi dai seama, nu înţelegi? Fata asta…

Matei îl opri cu un gest ameninţător:

— Să nu spui un cuvânt rău de ea, că…

— Ai fi în stare să mă loveşti? zise Donos, mâhnit. Aici am ajuns?… Eu să spun un cuvânt rău despre ea? Tu nu mai vezi, nu mai înţelegi nimic? Nu-ţi dai seama că oricât aş ţine la tine, pe ea vreau s-o apăr mai întâi?

De unde până acum spumegase, Matei se schimbă

deodată; după o clipă de nedumerire, pe chipul lui se citi o mâhnire care-i adâncea trăsăturile, făcându-le aproape dureroase. Iar în glasul lui, consternat „se simţi o sinceră, spontană şi caldă vibraţie omenească:

— Donos, dar o iubesc!

Îşi privi prietenul atât de deschis, de intens, încât acesta se simţii intimidat şi confuz.

— Stai jos, Donos!

Ieşi de după birou, se aşeză pe celălalt fotoliu şi se aplecă în faţă, mult, cu coatele pe genunchi.

— O iubesc, şi cred că de foarte mult timp, fără să fi ştiut.

Ea era mică atunci, nu puteam să mă gândesc, n-am înţeles ce va fi „dar pesemne am păstrat inconştient amintirea ei, până ce am întâlnit-o acum… Tu ştii ce viaţă am dus; n-am stat niciodată prea mult într-un loc, n-am avut când să mă leg de ceva, nu am casă, nu am părinţi, pe nimeni să-mi fie aproape, în afară de prietenii şi tovarăşii cu care am muncit alături şi am luptat, fără răgaz şi fără alt scop decât să ajungem unde suntem acum. N-am avut alături de mine un suflet înrudit cu al meu, o inimă care să tresară la apropierea mea şi să bată în acelaşi ritm. N-am ştiut ce înseamnă o floare pe masa unde mănânc, perna pe care mi-am pus capul n-a fost netezită niciodată de mâna unei femei, casele în care am locuit mi-au fost străine şi reci, am intrat în ele ca să dorm, să mă odihnesc sau să mă ascund;

n-am văzut ce perdele aveau la ferestre, ce podoabe pe pereţi; nicio făptură care să-mi fie dragă nu s-a apropiat de patul meu să-mi vegheze somnul, s-o simt ca prin vis şi să mă trezesc zâmbind…

Donos, aşa au trecut anii mei. Acum e pace, muncim liniştiţi, dar, vezi tu, drumul tot nu s-a sfârşit, e o altă luptă acum. Ştii bine că nu fug de ea, am rămas în linia întâi.

Femeia care mi se cuvenea e aici, şi apropierea ei mă face fericit. Când mă gândesc la ea…

Se opri puţin, răsuflă şi zise, timid:

— E frumoasă, Donos! Spune-mi, cum o vezi tu?

Donos şovăi:

— Ţi-am mai spus o dată, demult.

— Da, ştiu, în prima zi când am întâlnit-o aici. E frumoasă, dar nu numai atât… Are o altă frumuseţe, care nu se arată oricui.

Crezi că sunt orbit?

— Nu!

— Când mă gândesc la ea, mi se pare că avem acelaşi cămin…

Şi sunt fericit…

Tăcu puţin, clipi şi încheie, simplu şi naiv:

— Asta e, Donos! O iubesc! N-am ce să-ţi spun mai mult…

— Ajunge cât ai spus!

Donos se ridică, se duse la geam şi privi în curtea şantierului, udă de ploaie, sub cerul cenuşiu, răvăşit de vânt. Când întoarse capul, lumina rece care îi venea din spate îi estompa trăsăturile, încât Matei nu desluşi nimic pe chipul lui; dar glasul îi era altfel acum:

— Te înţeleg… Cred… Socotesc că nu am dreptul să te judec;

mai degrabă te-aş pizmui. Nu te sfătuiesc nici să minţi, nici să te ascunzi. Dacă au să te judece alţii, răspunde-le cum mi-ai răspuns mie.

— Crezi că aş putea să repet? Donos, ceea ce ţi-am spus ţie astăzi n-am să mai spun nimănui.

Donos ridică din umeri, apoi după o pauză se apropie de birou şi zise pe jumătate amuzat, pe jumătate gânditor:

— Ştiu pe cineva care o să sufere când o afla, dacă n-a aflat până acum!

— Nu cumva eşti tu?

— Eu?!… Ei, măi Matei!…

Nu spuse mai mult. Întinse mâna să ia desenul.

— Mă duc.

— Nu mi-l laşi mie?

— Ţi-l las, numai nu te apuca să-l prigoneşti pe desenator.

Altcineva l-a îndemnat, şi să nu crezi că o să fie mulţumit cu atât!

Matei parcă nu-l auzi. Luă desenul, merse cu el la geam, îl mai privi o dată, apoi se întoarse şi îl puse sub cristalul de pe birou…

Când ieşi, peste câteva minute, îmbrăcându-şi din mers haina scurtă de vânt, dădu peste Ilie Conţu, care aştepta să intre la el şi părea nehotărât.

— Tovarăşe director, bâigui şeful serviciului administrativ, aveţi puţin timp?

— Tocmai mă duceam jos. E ceva urgent?

— Nu-nu… Voiam să vă spun ceva…

— Îmbracă-te şi hai cu mine; îmi spui pe drum.

— Lăsaţi, altă dată; nu pot aşa… E ceva personal.

— Vino când mă întorc.

— Da, da, lăsaţi, vă găsesc eu; nu sunt grăbit…

Şi curajul lui Ilie Conţu se topi încă o dată, zadarnic, după ce-i trebuise multă vreme să şi-l adune în sân.

Matei străbătu aleea care ducea spre cală; iarba, pe peluze, mustea de apă, iar florile, de mult scuturate, mai aveau doar tijele cenuşii, scheletice, înmuiate de ploaie; vântul le scărmăna, făcându-le să foşnească, şi foşnetul lor părea un scâncet jalnic – poate îşi plângeau splendoarea de peste vară, despuiată.

Şi lunca jos, la sudul calei, şi sălciile de dincolo, pădurea întinsă peste baltă erau despuiate; colinele din zare, roase de apă, pierdute în negură, făceau un fundal

dezolant peisajului – toamna rece şi udă stăpânea spaţiul. Numai Dunărea, mai cenuşie, mai învolburată, îşi urma drumul, nesupusă, puţin supărată, fără să fi pierdut nimic din străvechea-i majestate.

Ajuns deasupra falezei, Matei se opri şi înfruntă ploaia, care îl bătea în faţă. Cala semăna cu un bivuac, ai fi zis că o oştire surprinsă de toamnă făcuse popas, prelatele puse pe stâlpi semănau cu nişte corturi, şi fumul forjelor parcă se ridica din nenumărate focuri de tabără. Dar această armată nu se odihnea; o forfotă, neîmpiedicată de ploaie, anima locul, oamenii se mişcau prin clisă, smulgându-şi anevoie cizmele înglodate, se auzea bocănitul ciocanelor, scrâşnetul alezoarelor pe care tablele încheiate îl amplificau, ca nişte cutii de rezonanţă. Şlepurile începeau să-şi capete forma finală, se însăilau bordajele, etrava, dar între piesele înălţate rămâneau spaţii goale;

printre ele, vântul spulbera ploaia, ca şi cum ar fi vrut să le arate oamenilor că mai au mult până la capăt.

Între ţipetele de alarmă pe care le scoteau tablele în clipa când cădeau din cârligul macaralei, se auzea câte un îndemn, câte o poruncă, înăbuşită de ploaie:

— Cărbuni!… Nituri!… Ţine aici, nu căsca gura!

Şi-apoi glasurile omeneşti se pierdeau, acoperite de fanfara uneltelor, a fierului, zdrobitoarea polifonie asupra căreia braţul macaralei, plutind pe sus, se întindea ca o baghetă de dirijor, autoritară şi fermă, stăpânind largul ansamblu.

Aşa cum stătea deasupra malului, ascultând pulsul calei, urmărind cu o exasperare surdă forfota muncitorilor biciuiţi de ploaie, privind cu silă cerul care turna întruna, Matei văzu, spre sud, licărind în negurile destrămate, o zare de lumină. Părea răsăritul unui alt soare, forjat de oameni şi trimis în ajutorul primului, care de trei

săptămâni se lupta cu norii, fără să-i biruie.

La această dată, sfârşitul lui octombrie, cu toate îndemnurile, cu toată silinţa muncitorilor, graficele de producţie arătau, în medie, o întârziere de şase zile – enorm faţă de termenul aflat aşa de aproape şi care nu îngăduia nicio prelungire.

Dar lumina de la sud, clemenţa naturii, creştea din ea însăşi, topind negurile; peste un ceas, încetă ploaia, iar la prânz se arătă soarele, înclinat mult şi palid, obosit, ca după boală. Oamenii îşi scuturară frigul şi umezeala şi, ridicând spre el feţe murdare de funin

gine, năclăite de ploaie, îl salutară:

— Hei, bine ai venit! Dar cam târziu, tovarăşe!

Noiembrie, în schimb, fu o lună mai bună; vreme cam rece, cam răscolită de vânt, dar cel puţin nu mai pica de sus, pământul era uscat, şi oamenii se mişcau în voie, glumeau iar, slobozind aburi pe gură. Când munceşti, uiţi de frig; vezi soarele, căldura din tine ţi se pare că vine de sus şi eşti mulţumit.

Trecuseră ultimii cocori, chemându-se speriaţi în văzduhul pustiu – pe Dunăre treceau la vale ciulinii de pe câmpii, luaţi de vânt…

La sfârşitul toamnei, când seara cade curând, când copacii s-au scuturat, şi cerul, pe care până atunci frunzişul l-a umbrit, în loc să crească, pare totuşi mai mic, când aerul e aspru în liniştea lui, iar nopţile albite de brumă nu mai au sfârşit, omul simte mai mult ca oricând nevoia unui cămin.

Într-o seară, înspre şase, când întunericul învingea ultimele licăriri ale unui amurg sângeriu, Cocoş se prezentă la direcţie, dorind să vorbească în taină cu şeful serviciului administrativ.

— E foarte ocupat; şi cam obosit; te rog să nu-l ţii mult! îl preveni secretara, îndată ce află scopul vizitei lui.

Nu se mai hlizea la el în ultimul timp, nu-şi mai legăna şoldul, îl privea cam de sus, şi nu doar pe el, pe toţi în faţa cărora se alintase la început.

— Tovarăşe Conţu, ai câteva minute? întrebă Cocoş, cam ţeapăn, ca să nu se arate timid.

Cu administratorul se împrietenise oarecum, se cunoşteau mai bine, fiecare ştia despre celălalt cât e de harnic, de priceput şi cinstit; între ei nu existau numai raporturi de serviciu – Cocoş îi făcuse adesea mici comisioane pe la Bucureşti, îi cumpărase ba o cravată, ba o stofă de costum, ba o pudrieră, ba un ruj – nimicuri care nu cer osteneală, în schimb îi apropie pe oameni şi-i fac mai puţin rigizi.

Să nu-i fi despărţit cincisprezece ani de viaţă, de mult şi-ar fi spus pe nume, ca prietenii cei mai buni.

— Ia zi! îl pofti Ilie Conţu, uitându-se la ceas pe furiş.

Când te uiţi la ceas pe furiş, cel din faţa ta vede gestul mai bine decât dacă te-ai uita făţiş şi înţelege că eşti grăbit.

— Mi se pare că nu prea ai timp!

Ilie Conţu se înroşi.

— A, nu, m-am uitat la ceas numai aşa… Spune, tovarăşe Cocoş, te ascult.

— Nene Ilie, începu Cocoş, şovăind înainte de a lua acest ton mai intim, aş vrea să te întreb ceva.

— Gata să-ţi răspund.

— Adică să-ţi cer o părere… dar, cum să-ţi spun? nu-i ceva de serviciu. Ai timp?

— Acum, dac-ai început…

— Nu ştiu pe unde s-o apuc… Eşti însurat de mult?

Ilie Conţu tresări, parcă lovit, se făcu galben, roşu, aruncă o privire spre uşă şi zise, ascunzându-şi fâstâceala sub un ton aproape răstit:

— De ce mă întrebi? Ce te priveşte viaţa mea?

Cocoş păli.

— N-am vrut să te supăr; dar ştiu că eşti însurat.

— Ei şi?

— Aş vrea să-mi spui… Lasă, dacă n-ai timp…

— Ce vrei cu mine? Ce zor ai să mă iscodeşti?

— Nu te iscodesc; am vrut să-ţi cer o părere, dar lasă, mai bine mă duc.

— Ce părere?

— Nu pot aşa, tovarăşe Ilie. Îmi pare rău că am mai venit!

Cocoş se ridică, destul de amărât şi confuz.

— Acu, dacă tot eşti aici, spune! îl îndemnă Ilie Conţu.

Şi îl privi mai liniştit; omul din faţă nu părea să fi venit cu vreun gând ascuns.

— Iată ce voiam să te întreb… reîncepu Cocoş, fără curajul de la început. Eu sunt străin de oraş, dumneata ştii. Treaba mi-o fac la zi, nu încurc pe nimeni, ce mi se cere execut, cum-necum, mă priveşte, nu poţi să te plângi…

— Cine s-a plâns?

— Nimeni; eu pentru altceva am venit… Vezi dumneata, nene

Ilie, eu aici sunt singur, am doi prieteni, îi cunoşti pe amândoi; nu că vreau să mă laud, dar ştii cine sunt. Numai că niciunul din ei nu-i însurat, şi unuia neînsurat degeaba îi spui. Asta am vrut să te întreb, că pe altcineva nu ştiu: un om ca mine ar putea fi un soţ bun?

Ilie Conţu îl privi cam dintr-o parte; oare asta era tot, n-avea alt gând?

— Vrei să te-nsori?

— A, nu, nu-s hotărât… Doar să întreb… Dumneata eşti însurat de mult?

— De mult! răspunse Ilie Conţu, scurt.

Adică de când?

— De doisprezece ani.

— Numai atât?

— M-am însurat târziu.

— Aha… va să zică, se poate. Chiar mă gândeam la mine, dacă nu sunt prea bătrân. Şi spune-mi, că dumneata trebuie să ştii: e bine să fii însurat, ce zici?

— Pentru unii o fi bine, pentru alţii rău, aşa, după firea omului.

— Da, da, înţeleg. Dar un om ca mine?… Nene Ilie, ce s-o mai încurc? Hai să-ţi spun deschis: am de gând… adică e o fată, şi… Numai că nu îndrăznesc; nici nu ştiu, ar vrea, n-ar vrea… Dumneata ce zici?

— Ce să zic, dacă n-o cunosc?

— De cunoscut o cunoşti… E aici!

— Unde aici? întrebă Ilie Conţu, tresărind.

— În şantier.

— Cum o cheamă?

— Nu pot să spun.

Administratorul începu să se foiască pe scaun; ochiul lui deveni foarte neliniştit.

— Trebuie să-mi spui!

— Nu pot, n-am dreptul; ea nici măcar nu ştie.

— Lucrează la birou?

— Nu; dar nu mă mai iscodi.

— Şi-atunci, ce vrei de la mine? întrebă Ilie Conţu, bătând darabana cu degetele-i grăsuţe în cristalul de pe birou.

— Asta: să-ţi cer o părere. Ce zici, să încerc?

— Treaba dumitale; nu m-aş amesteca în ea nici dacă aş fi

Dumnezeu.

— Va să zică, nu poţi să-mi dai un sfat?

— Nu!

— Dumneata când te-ai însurat nu te-ai sfătuit cu

nimeni?

Aici Ilie Conţu îşi pierdu răbdarea; mişcă nervos din umeri.

ca şi când i-ar fi intrat o omidă pe la guler, şi pe urmă zise, plictisit:

— Eu nu înţeleg ce-ţi veni să mă iscodeşti tocmai acum! Dacă nu te-aş şti om la locul dumitale, aş zice că umbli să mă necăjeşti!

— Eu să te necăjesc pe dumneata? îmi pare rău, tovarăşe Ilie!…

Dumneata, se vede, n-ai trecut prin ce trec eu acum! îmi cer iertareşi te salut.

Când Cocoş ajunse la uşă, administratorul îl opri:

— Ia stai puţin!… Zi, nu vrei să-mi spui?

— Ce să-ţi spun?

— Cine-i?

— Asta chiar nu!

— Tinerică?

— Hm!

— Frumuşică?

— Fie!

— Şi zici că nu lucrează la birou!

— Nu.

— Dar unde?

— În şantier.

— Apoi atunci du-te, tovarăşe Cocoş, şi nu mai cere sfaturi „dacă te ascunzi!

Cocoş ieşi mai nedumerit decât fusese la început. Se lăsase noaptea, era frig – ce să facă până a doua zi? Ideea de a-şi întemeia un cămin îşi păstra toate temeiurile, dar fu amânată pe mai târziu…

Locuia tot la Donos, nu-şi căutase casă în oraş, tot aşteptând s-o ia după nevoile unei căsnicii. Nopţile ofta, cu ochii în tavan, mirat că prietenul său poate să doarmă aşa

de liniştit, şi clipea, aci fermecat de imaginea fetei, care îl urmărea şi-n vis, aci zbuciumat de lipsa ei şi de teama că niciodată n-are să fie a lui…

La şlep, seara, nu se mai putea duce, se întuneca prea curând şi n-avea motiv – nu umblă nimeni cu barca pe întuneric, numai aşa ca să-i treacă din timp. Dacă te opreşti, nu poţi să spui: „Bună seara, căpitane Mihalis! Tocmai ieşisem să mă plimb puţin!”… Te faci de râs.

Dar uneori, după ce înceta lucrul în şantier, şi cala rămânea goală, se ducea pe mal, în ploaie şi în frig, să privească şlepul ancorat în vechiul loc. Ce putea să vadă? O umbră neagră, care se topea încet până ce noaptea o înghiţea, lăsând numai amintirea ei din alte seri, puntea caldă încă de peste zi, seri de vară, timp fericit. Câteodată, prin perdeaua de ploaie, prin negurile rărite de vânt, zărea o luminiţă, pâlpâind, lampă cu gaz, desenând fereastra ei, careul mic, dincolo de care începea acel paradis unde numai o parte din fiinţa lui nădăjduia, cu temeri, cu îndoială, să fie primită într-o zi.

Apoi pierdu chiar şi prilejul acestor contemplări: la începutul lui noiembrie, cele trei şlepuri plecară, şi întâmplător nenorocirea se petrecu sub ochii lui. Un remorcher veni, le luă şi le duse în sus…

Malul Dunării rămase pustiu. Abia după câteva zile află Cocoş că nu erau departe, niciun kilometru de aici, după cotul Silvana, ascuns vederii de sălcii bătrâne şi lăstăriş desfrunzit. Acolo, Dunărea făcea o meandră, mergând câteva sute de metri către apus, şi ţărmul, ferit de sloiuri, atrăgea la iernat şlepurile care nu mai aveau loc în docuri şi nu îşi găseau un adăpost mai bun.

În prima duminică, luându-şi inima în dinţi, Cocoş porni pe mal spre acel loc, ferindu-se, să nu-l vadă nimeni, ca şi când ar fi săvârşit un fapt nepermis.

După câteva sute de metri întâlni gârla, secată

acuma; în stângă se vedea digul de pământ, care oprea Dunărea; alături, pe mal, ghereta motopompei – dăduse şi el o mână de ajutor la punerea ei în funcţiune. Toată această muncă se făcuse numai în două zile; după ce se ridicase zăgazul la Dunăre, apa fusese dată afară din gârlă cu găleţile, strădanie a zeci de oameni, în echipe care se schimbau din două în două ore, continuându-şi lucrul şi noaptea, la lumina chioară a felinarelor…

Acum albia n-avea decât mâl, în care putrezea frunzişul pădurii;

Îndată ce se infiltra apă din Dunăre sau veneau şuvoaiele născute din ploi, motopompa intra în funcţiune…

Cocoş găsi prilej să inspecteze digul şi gârla pe o mare întindere, ca şi când ar fi venit anume aici, şi în acest timp se simţi uşurat; nu se mai temea de privirea iscoditoare a nimănuia, ca omul care îşi îndeplineşte, limpede, o misiune.

Dar când porni mai departe, fără altă justificare decât îndemnul aşa de şovăitor al inimii, iar începu să se uite speriat în juru-i, de teama cine ştie cărui ochi iscoditor, ascuns în pădure.

În sfârşit, ajunse şi la cotul Dunării şi dădu mult timp ocoluri tainice locului de iernare. Erau adunate acolo, întinzându-se pe un şir, vreo zece şlepuri, care alcătuiau un cătun plutitor în pustiu.

Luminat de soare, la adăpost de vânt, sălaşul se arăta îmbietor – imaginea lui părea coborâtă dintr-un basm nautic ciudat şi inedit.

Pe burlane ieşea fum, pavilioanele fluturau molcom, gata a adormi, rufe peticite multicolor atârnau pe frânghii, găini răzleţe se plimbau pe punte, lovind cu ciocul în tablă, încă neînţelegând că pe pajiştea aceasta ruginită nu vor găsi nimic de ciugulit. În coteţele făcute din şipci, porcii

grohăiau mulţumiţi şi adulmecau afară, arătându-şi printre gratii râtul trandafiriu. Într-o cabină se auzea un prunc plângând, şi glasul unei femei, tânăr, cristalin, ajungea până în lăstăriş, cântându-i să doarmă, cântecul de leagăn, melodios, simplu, naiv:

I-auzi vântul, puiul mamei.

I-auzi valul, dormi curând…

Mai auzise Cocoş cântecul acesta, demult, dar nu-şi amintea unde şi când – numai la Dunăre, sigur, pe un şlep, pe un remorcher – se simţea bătrân…

O gospodină ieşi în uşa bucătăriei, învăluită în aburi subţiri, şi strigă spre şlepul vecin, peste apa lină, care făcea vârtejuri mici, desenând arabescuri de mâl:

— Chivooo!

Uşa celeilalte bucătării se deschise, se ivi un cap de femeie, cu tulpan siniliu.

— U-uu!

— Ai puţină sare?

— Am; trimite-o pe Gica să-ţi dau. Ce găteşti?

— Fac un cozonăcel, că e ziua lui.

— Şi el unde e?

— La alde Tihon; s-a dus să-l bărbierească şi să-l tundă puţin.

Câteva şlepuri mai jos, un bărbat, numai în tricou, fără să ia în seamă frigul, şedea pe un scaun, cu capul dat pe spate, rezemat în peretele cabinei, şi altul, ţinându-l de nas, îl răzuia la mustăţi cu briciul, al cărui hârşâit se auzea până în lăstăriş. Alţi câţiva oameni îşi aşteptau rândul şi, ca să nu stea degeaba, ciocneau câte un păhărel.

Tihon, cârmaci pe şlepul SFND Nr. 148, era şi bărbierul întregii aşezări, şi pe deasupra fabricant de spirt; în cală avea alambic, în care băga la distilat porumb mucegăit, grâu, cartofi, luate de pe la silozuri, mai pe faţă, mai pe ascuns, costându-l aproape nimic; dar nici băutura

nu o vindea scump – preţul de cost plus un leu-doi la chil. Binevenite îndeletniciri! Ce te faci iarna, departe de port, fără spirt? Şi cum să stai luni de zile netuns şi nebărbierit? Tihon făcea şi altele: moşea femeile care năşteau între timp, punea ventuze, scotea o măsea sau un dinte găurit, spărgea un buboi, la nevoie oblojea un picior rupt…

Mai încolo, pe puntea altui şlep, se jucau copiii, chirăind… în cabină o femeie plângea; peste plânsul ei se auzeau înjurături, glas gros de bărbat ursuz:

— Cercei ţi-au trebuit, când n-avem untură nici să-ţi ungi degetul mic? Ce mâncăm până la Crăciun?

Cocoş merse pe mal, ascuns, până ajunse la capul şirului; şlepul ei era ultimul – mai departe se vedea fluviul gol, zgribulit.

Ieşea fum pe coş, ca la toate celelalte gospodării. Căpitanul

Mihalis nu era aici, fereastra lui avea oblonul închis. Dar alături trebuia să fie cineva, nu arde focul unde nu sunt fiinţe vii.

În spate, în pădurea de sălcii, se auzeau lovituri de topor: oameni de la şlepuri, care tăiau lemne pentru încălzit…

Aşteptă să vadă o umbră la geam. Între cabină şi bucătărie erau întinse rufele la uscat; cearşafuri, feţe de pernă, ştergare – şi salopeta învechită…

Stătea aşa, la pândă, de vreo jumătate de oră, fără ca pe şlep să fi mişcat o umbră; fumul se topise, se stingea focul – când auzi paşi, aproape, făcând să trosnească vreascurile uscate.

Pădurea îi era lui Cocoş prietenă veche şi bună, o cunoştea bine, îi înţelegea glasul, şoapta şi freamătul. Aici ar fi avut curaj să înfrunte pe oricine; dar nu era în luptă cu nimeni – se trase în lăstăriş, nu trebuia să-l vadă niciun ochi, nici de om, nici de fiară…

Şi deodată, cum stătea ghemuit în tufiş, pădurea îi spuse o vorbă, o şoaptă misterioasă, pe care n-ar fi înţeles-o altul. Faţa i se îmbujoră, inima îi zvâcni, şi cu bucurie, şi cu teamă: Ana Odeta venea printre sălciile bătrâne, cu o sarcină de lemne în spinare – era obosită, voioasă şi plină de lumină, fascinantă în această singurătate şi sălbăticie…

Trecu pe alături, îi auzi răsuflarea, îi văzu urmele piciorului – n-avea ciorapi, şi pielea aurie aburea, încălzind pădurea. Şi cum putea să meargă în prag de iarnă, numai cu fusta subţire şi cu bluza fără mâneci, de i se vedea subţioara, în acea umbră care îţi tulbură privirea şi îţi opreşte bătăile inimii, dându-ţi o ameţeală mai dulce decât a tuturor beţiilor?

Fata merse până la malul Dunării, puse lemnele în barcă, se întoarse să mai aducă o sarcină, vâsli, se legă la scară şi îşi urcă încărcătura pe punte – lemn ud, să se usuce la vânt şi la soare. Nu erau destule pentru toată săptămâna – trebuia să mai facă măcar încă două drumuri.

Reveni la mal, legă barca de un ţăruş vechi, înnegrit de vreme

— Urme lăsate de oameni în altă iernare – şi porni pe unde făcuse drumul. Lemnele le avea tăiate, puse grămezi, numai să le ia la spinare. Nu merse cincizeci de paşi, că se opri locului, cuprinsă de o mare uimire. Cineva îi venise în ajutor, aducându-i aproape sarcina din pădure – nu putea fi decât om, nu credea în minuni şi nici fiarele pe aici nu se auzise să facă asemenea isprăvi, ca în poveştile vânătorilor. Un om, dar cine? Nu se auzeau paşi în jur, nu se vedeau urme. Oare nu fusese un hoţ, care le schimbase locul, ca să le ia mai târziu, fără nicio muncă decât să le poarte în spinare?

— Hei, cine eşti acolo? Cine eşti acolo? strigă, rotindu-se spre toate colţurile pădurii.

Nu-i răspunse nimeni. Cocoş, care îi dăduse ajutorul,

stătea pitit printre tufele dese de cătină şi se bucura să-i audă glasul, chemându-l pe el anume, dar nu găsi curaj să se apropie, şi poate un prilej aşa de bun n-avea să se mai ivească niciodată – ce prostie, să-i lipsească până într-atât îndrăzneala!

Rămase pe mal, în marginea pădurii, tot luptându-se cu sine, aşteptând hotărârea, care era mai greu să vină acuma. De câteva ori fu gata să iasă la lumină, să strige: „Hei, căpitan Mihalis!” – ştiind că n-o să-i răspundă căpitanul. „A, bună ziua, domnişoară!

Dar unde-i unchiul dumitale?... Aşa!... Credeam că-l găsesc, voisem să-i spun vreo două vorbe... Nu, nicio supărare, n-am venit anume...

Cum PyAşa, în trecere... Da, e cam frig, dar tot mai bine decât să plouă... Dacă am îngheţat? Puţin... Să vin la căldură? Mulţumesc, cu plăcere!...” Cam acesta ar fi fost dialogul, după cum i-l spunea închipuirea; din păcate, n-avea curaj să-i dea drumul. „Număr până la o sută, şi pe urmă...” Pe urmă număra iar o sută, şi încă una, şi aşa trecea vremea.

Pe la prânz plecă, nu alungat de frig, sau de foame, ci fiindcă i se făcuse silă de el însuşi...

Curând după plecarea lui, la şlep veni o şalupă de la Agenţie, şi Costea, în manta de iarnă, bleumarin, cu patru galoane, urcă scara.

Ana Odeta era la bucătărie; îl întâmpină şi îl pofti în cabină, înăuntru era cald, mirosea a mere coapte, miros dulce şi umed, care oricui îi va aminti copilăria. Costea se dezbrăcă şi se aşeză pe singurul scaun.

— Eşti singură? Unde-i Mihalis?

— În oraş; cred că se întoarce diseară.

— Şi dacă nu vine, nu ţi-e urât singură? Aici eşti ca în pădure!

— Nu mi-e urât. El şi-aşa peste o săptămână trebuie

să plece la

Băile Herculane.

— Da… Uite de ce am venit… Am vorbit şi cu Maria… Nu vrei să stai la noi? Măcar peste iarnă.

Ea scutură din cap.

— Vă mulţumesc la amândoi, Costea. E bine să ştii că ai unde să te duci la o nevoie. Dar rămân aici, nu mă alungă nimeni.

— Cum o să circuli când o îngheţa Dunărea?

— Cu patinele.

— Şi până să îngheţe, cât or curge sloiurile?

— Prin pădure.

— Eu nu cred că faci bine.

— Nu pot să plec; dacă nu rămâne nimeni aici, au să trimită pe altcineva, şi unchiul Mihalis îşi pierde şlepul.

— Dar poţi tu să-i ţii locul, să pompezi apa afară, să spargi gheaţa?…

— Mă mai ajută vecinii…

Costea o privi lung, cum ar fi încercat să-i pătrundă gândurile.

Ştia ceva, nu limpede – zvonuri.

— R Ana, ia spune, ce e cu tine?

Ea înţelese, îl privi în faţă şi răspunse, rar, limpede:

— E foarte bine!

— Te cred. Şi de ce fugi de lume?

— Nu fug de lume; nu fug de nimic, fug după ceva, Costea, care a fost al meu şi mi s-a răpit, şi cred că mi se cuvine… Tu ştii că m-am născut pe Dunăre.

— Toţi ne-am născut pe Dunăre… Ai douăzeci şi trei de ani?

— Douăzeci şi patru, peste o lună.

— Ai să te măriţi?

Ea scutură din umeri, cu hotărâre.

— Nu.

— Dar vezi tu, lumea…

— Care lume? Cea care nu m-a judecat când avea motive?

De ce să mă judece tocmai acuma?

— Totuşi, o femeie, până la urmă, trebuie să…

— Unde scrie?

— Ana, cui semeni tu?

— Vântului! Şi Dunării.

Costea o privi cu neîncredere. Vorbele ei păreau luate din cărţi, nu erau din cele în folosinţa obişnuită a oamenilor. Şi nici nu avea ce le răspunde; ridică din umeri.

— Bine, Ana… Nu vrei să vii la noi la masă? Maria s-ar bucura… Pe urmă te-aş aduce înapoi cu şalupa.

Mulţumi şi nu se duse; îşi aminti când fusese la ei – soţia lui

Costea pregătea masa de seară şi-o izgonise ca şi când ar fi venit să-i ia mâncarea de la gură. Nu trecuseră decât cinci luni de atunci, şi amintirea acelui timp i se părea pierdută în alte vremuri; era vară, dogoreau pământul şi cerul; acum trecuse toamna, cu ploile, aştepta ninsoarea şi îngheţul Dunării, anotimpul când sufăr şi plantele, şi fiarele, şi omul, dar că simţea în întreaga-i fiinţă numai căldură.

Către sfârşitul lunii noiembrie, Dutchievici fu bolnav câteva zile şi lipsi din şantier – gripă, bronşită, se spuse – o răceală simplă din cele care se vindecă uşor, cu aspirină. Dar când se întoarse, părea slăbit ca după o boală mai grea şi mai lungă, avea obrajii supţi, ochii umbriţi, îl mistuia încă o suferinţă nemărturisită, ascunsă de el cu pudoare…

În lipsa lui, un inspector de la minister veni să ancheteze neînţelegerea dintre şantier şi inginerul Staicu, din ce în ce mai acută în ultima vreme. Ancheta o cereau amândouă părţile, cu rapoarte repetate, în care semnalau.

ciocniri grave. Într-o zi, inginerul alunecă de pe schelă şi îşi scrânti glezna; pretinse că un muncitor, înfuriat de controlul lui, îi făcuse vânt, iar ceilalţi, văzându-l cum cade, în loc să-i sară în ajutor, se puseseră pe râs şi pe glume; unii scăpaseră chiar câte o sudalmă.

Conducerea şantierului cercetase împrejurarea şi se dovedise „cu mărturia tuturor a, că nu fusese decât o întâmplare: inginerul era nervos, vocifera, ameninţând că suspendă lucrul, ceea ce făcuse să se strângă în jur mai mulţi oameni, şi e drept că unii dintre aceştia, revoltaţi, scăpaseră cuvinte de ocară. Întorcându-se brusc spre cir delegatul ministerului alunecase pe scândura murdară şi căzuse de la doi metri înălţime, fără alte consecinţe, decât că se făcuse cam ridicol în faţa a zeci de oameni.

Raporturile între victima acestui accident şi muncitori erau, neîndoios, necordiale; inginerul Staicu crease în şantier o atmosferă de teamă. El continua să caute greşeli chiar şi acolo unde nu se vedea nici – una; scotea nituri, respingea coaste, trimiţându-le înapoi, să fie rectificate, şi nu-şi înceta această activitate păgubitoare decât după ce îşi nota în carnet un număr suficient de intervenţii, ca şi când ar fi avut de îndeplinit şi el zilnic o normă.

După ce examina plângerile şantierului, inspectorul trimis în anchetă socoti că se făcea prea mult caz de exigenţele controlului şi că, faţă de instrucţiunile primite, inginerul Staicu avea încă o dată dreptate. Instrucţiunile, care nu erau secrete, prevedeau că delegatul tehnic avea chiar mai multe drepturi decât cele folosite până astăzi: la orice abatere de la norme, dacă nu se luau imediat măsuri de îndreptare, sau dacă şantierul nu recunoştea constatarea, el putea să oprească lucrul până la hotărârea ministerului. Asemenea drepturi date unui om aveau scopul să asigure o fabricaţie normală şi să evite greşeli

care mai târziu nu mai puteau fi remediate. Desigur că pentru asemenea cazuri erau prevăzute sancţiuni grele, vinovaţii ar fi dat socoteală, dar aşa paguba nu se micşora şi nici răspunderea ministerului, fiindcă el nu era numai beneficiarul comenzilor, ci şi forul care dirija şantierul. Controlul nu putea fi deci pus pe

„Baze sentimentale; dacă era prea exigent şi crea nemulţumiri astăzi, cu atât mai bine: evita grijile de mâine!

Dar şantierul nu cerea un control mai puţin riguros, ci socotea necesar să fie înlocuit inginerul Staicu.

— De ce?

— Fiindcă a creat o stare de animozitate, fiindcă prezenţa lui nemulţumeşte muncitorii.

— Aşa! Şi aţi dori să vină unul care să închidă ochii, să cocoloşească greşelile!

— Nu. Avem şi noi ochi şi nu-i ţinem închişi; nu ne ascundem greşelile, fiindcă nu suntem aşa de proşti să ne furăm singuri căciula. Cei mai mulţi din muncitorii noştri au o conştiinţă nouă; ei ştiu că muncind prost, nu înşală pe un armator oarecare, ci înşală poporul. Acestea nu sunt numai vorbe care se scriu în ziare…

— Tocmai conştiinţa nouă ar trebui să insufle muncitorilor mai multă disciplină. Asupra inginerului Staicu s-a comis aproape o agresiune.

— N-a fost o agresiune, ci un accident, fără însemnătate, şi căruia, de altfel, îi poartă singur vina.

Fură chemaţi oameni, fură ascultaţi… „Cercetare inutilă – zicea inginerul Staicu – doar n-o să ţină nimeni cu mine!”

— Îmi pare rău!… După atâtea luni de colaborare, ar trebui să ţină cu dumneata tot şantierul!

Într-adevăr, nimeni nu confirmă afirmaţiile inginerului; se pierdea vremea. Muncitorii îşi arătau

ostilitatea faţă de reclamant, chiar în biroul direcţiunii. Era ora cinci după-amiază, curând înceta

I lucrul, şi ei, în loc să-şi vadă de treabă, aşteptau, în picioare, la

[Secretară, prea mulţi ca să aibă loc pe scaune. Dispăruse mirosul de parfum al tovarăşei Lenuţa; mirosea a năduşeală rece şi a cărbune.

Inspectorul, inginer Cătuneanu Iosif, avea peste cincizeci de ani, studiase la Charlottenburg, îşi cunoştea meseria, de aceea îşi păstrase poistul în minister şi i se dădeau însărcinări importante.

Nu era unchiul lui Staicu, nu-i era nici rudă; îl avusese elev la

Şcoala politehnică şi păstra despre el păreri bune. Prânzise bine, la restaurantul Cocoaşă, mistuia încet, după-amiaza obişnuia să se odihnească, şi-acum, în loc să se bucure de plăcerea mâncării, trebuia să facă o complicată gimnastică a minţii şi-a inimii, să stabilească adevărul, dar să-şi apere şi pielea, să nu supere pe nimeni.

Aşadar, dacă nu se putea dovedi agresiunea împotriva inginerului Staicu, era dovedit că un nituitor, un băiat tânăr, îl ameninţase cu bătaia.

— Nu: i-a spus că dacă îi mai scoate un nit fără defect, îi pune mâna în gât!

— E totuna!

— Probabil. În orice caz, noi nu suntem de acord să se folosească asemenea ameninţări, chiar dacă sunt provocate; muncitorului vinovat i s-au aplicat sancţiuni.

— Însă în aceeaşi zi, interveni inginerul Staicu, direcţiunea i-a dat două bilete la cinematograf!

— Biletele de cinematograf le dă sindicatul.

— Eu nu i-am dat, tovarăşe! se apără indignat maistrul

Golgota.

Donos, care ascultase de la locul obişnuit, de lângă geam, nu se mai putu stăpâni; împotriva firii lui aşezate, se întoarse deodată, cu o mişcare bruscă, şi ridică glasul:

— Nu-i admisibil! Muncim în ploaie şi în frig, construim vase pe care şantierul, aşa cum l-am moştenit, n-ar fi putut să le termine nici în zece ani, avem greutăţile pe care le cunoaşteţi, ne ameninţă o mare primejdie, o privim în faţă cu tot curajul, se apropie iarna, nu ştim cât are să fie de grea – şi uite că ne pierdem timpul discutând despre nişte bilete de cinematograf! Nu-i admisibil, nu-i cinstit, nu-i moral, nu-i… dracu' mai ştie cum nu e, dar nu e cum trebuie! Biletele i le-am dat eu, personal, erau ale mele şi n-aveam chef să mă duc la cinematograf. De ce i le-am dat tocmai lui Gică Spirea? Poftim, întrebaţi-mă! însă mi se pare că aţi venit aici cu alt scop, nu să mă anchetaţi pe mine! Ei, drăcia dracului!

Reveni la geam, privi cerul, încercând parcă să se calmeze, dar în clipa următoare se întoarse iar şi izbucni încă o dată, cu glasul mai ridicat:

— Acum poftim că se înnorează! Vine ninsoarea! Terminaţi

Odată cu prostiile astea, că dacă nu…

Aici se opri, îşi trecu mâna pe frunte dând la o parte părul care-i căzuse în ochi şi, după o scurtă tăcere, continuă, calm:

— Haide să trecem la fapte mai serioase!

Cu toată încordarea, lui Matei îi fu peste putinţă să nu zâm

1 w în

beasca.

— Uite, aşa se întâmplă! zise lămuritor către cei de faţă.

Apoi întoarse capul spre fereastră.

— Donos, am să-ţi dau două bilete de cinematograf!

— Dacă ai, dă-mi, dar numai unul; chiar că am chef de puţină distracţie!

Terminându-se de cercetat plângerea inginerului Staicu, cele două părţi fură sfătuite să dea dovadă de înţelegere şi să colaboreze mai departe.

— Şedinţă de conciliere, ca la procesele de divorţ!

— Nu-i aşa, tovarăşe director! ripostă inspectorul. Vreau să înţelegeţi că… în aceste momente când poporul nostru… (Ţara, de la un capăt la altul… lupta muncitorilor… pentru ca să înflorească economia patriei…) Dar să procedăm calm. Dumneavoastră pretindeţi că inginerul Staicu sabotează…

— Am spus că frânează!

— E totuna! Cuvintele sunt sinonime, şi acuzaţia foarte gravă!

— Or fi fost sinonime odată! Dându-le acelaşi sens astăzi, înseamnă să le folosiţi mecanic. Faceţi exces de tehnicitate!

— Sunt tehnician!

— Atunci să ne ocupăm de chestiunile tehnice şi să lăsăm gospodărirea cuvintelor pe seama altora!

— Dumneavoastră pretindeţi, cum spuneam, că inginerul Staicu vă… frânează activitatea. În ce fel?

Acum izbucni Matei, înainte ca Donos, care spumega din nou.

— Să se întoarcă:

— Dar am raportat de nenumărate ori şi văd că aveţi rapoartele noastre în faţă! Nu-mi închipui că un om poate ocupa postul dumneavoastră fără să aibă ştiinţă de carte!

Inspectorul Cătuneanu simţi gust de murături în gură; se făcu roşu, întoarse capul la stânga şi la dreapta, spre cei aflaţi de faţă, ca şi cum ar fi vrut să le atragă atenţia că sunt martori. Donos interveni, cu un ton destul de autoritar şi de aspru:

— Nu aşa, Matei! Cu tonul ăsta nu putem ajunge departe!

„A fost o insultă!” se gândi inspectorul. Ar fi preferat să creadă că i se păruse… Oricum, făcea mai bine să tacă; prânzul era compromis definitiv, şi-l costase de trei ori misia; se gătea excelent la

Cocoaşă, însă avea preţuri mari, speculantul!

— Să spună tovarăşul maistru Golgota, care este de faţă, şi ca şef al calei cunoaşte foarte bine situaţia, în ce fel mă comport eu!

Cum îmi îndeplinesc misiunea? propuse inginerul Staicu.

— Vorbeşte, tovarăşe!

Maistrul Golgota pocni din măsele luându-şi o înfăţişare importantă şi gravă.

— Tovarăşi, eu îmi fac datoria faţă de partid şi de patrie, republica noastră tânără, care ne este dragă…

— Răspunde la întrebare!

Vorbise Donos, fără să se întoarcă.

— Eu, tovarăşi, iubesc şantierul şi doresc din toată inima să înflorească. Sunt mândru să-mi spun părerea în faţa dumneavoastră.

Dar, înainte de toate, tovarăşi, noi nu trebuie să avem grija noastră, ci a muncitorilor…

— Foarte bine! în legătură cu grija pentru muncitori, ce părere ai dumneata despre activitatea tovarăşului inginer Staicu?

— Tovarăşul inginer Staicu e prezent în şantier de la ora şapte dimineaţa până seara la şase…

— Şi noi venim la nouă? Sau plecăm la trei după masă?

— Nu, tovarăşe Donos, toţi muncim, cu abnegaţie!

— Haide, spune, cum se poartă tovarăşul inginer Staicu? Nu ţi s-a părut niciodată că şicanează?

— Nu pot să fac această afirmaţie!

— Dar muncitorii sunt mulţumiţi? Care-i părerea dumitale, ca preşedinte al sindicatului?

— Tovarăşi, muncitorii se poate să fie nemulţumiţi câteodată;

nici copilului nu-i place sarea amară, dar tăticu' şi mămica i-o dau cu sila dacă trebuie; aşa e viaţa, tovarăşi!

Donos pufni, cu nasul în fereastră:

— Bravo! îl scoseşi pe tovarăşul inginer Staicu tăticul şantierului. Poate că dumneata eşti mămica!

Maistrul Golgota se umflă şi se făcu roşu la faţă.

— Tovarăşe Donos, eu sunt toată ziua cu muncitorii, îi ştiu cum lucrează, mă duc şi la ei acasă; dumneata să nu faci glume, că dacă-i aşa, mă adresez organizaţiei de partid şi n-o să-ţi placă, oricât ai fi dumneata de secretar şi de… Eu apăr pe muncitori, tovarăşi! Nu vă puneţi cu muncitorii, fiindcă al lor e şantierul, nu al dumneavoastră.

— În concluzie, care-i părerea dumitale? întrebă inspectorul

Cătuneanu. Îndeplinindu-şi sarcinile date de minister, tovarăşul inginer Staicu a cauzat vreun neajuns şantierului?

— Nu! Fără dumnealui, lucrul putea să se dea peste cap; aşa e omul, greşeşte, şi la recepţie ar fi fost cam albastru!

— Cum ar fi fost? întrebă Donos, de la fereastră.

— Ar fi fost rău, las că ştii şi dumneata vorba, nu te preface!

Tovarăşul inginer Staicu ne ajută; e bine ca muncitorul să ştie de frică!

— Bravo, tovarăşe Golgota! zise Matei, calm. Ai curaj să spui la fel şi la adunarea sindicatului?

— Tovarăşe director, muncitorii mă cunosc, i-am

apărat în timpul lui Năsturaş, îl ştiu pe fiecare ce poate, mă duc şi la ei acasă…

— Dumneata pe cine aperi: şantierul, sau pe inginerul Staicu?

— Apăr dreptatea şi adevărul. Sunt cu muncitorii, tovarăşe!

Trecuse ora şase; muncitorii umpleau curtea şantierului, îndreptându-se către poartă. Matei deschise uşa şi se adresă secretarei:

— Vezi unde este inginerul Marchidan, şi dacă a terminat, să vină încoace!

Marchidan sosi repede, gâfâind, cu privirile speriate. Parcă slăbise, trăsăturile lui căpătaseră mai multă expresie, chiar şi ochii, decoloraţi, păreau că se dilataseră, îşi măriseră câmpul vizual şi cercetau lumea cu mai multă mobilitate. Cine l-ar fi studiat mai bine şi ar fi avut puterea să-i pătrundă tainele, şi-ar fi dat seama că privirea lui semăna cu a animalului prins în capcană, gata să-şi roadă piciorul ca să scape.

— Cum a mers după masă? îl întrebă Matei, arătându-i un scaun, ca să şadă.

Inginerul rămase în picioare, ţinând într-o mână servieta umflată, cum ţin ţăranii desaga, speriaţi de zgomotul şi mişcarea oraşului.

— Lăsaţi, tovarăşe director… A mers bine, numai c-am avut o încurcătură cu nişte table prost numerotate.

— Iarăşi?

Se mai pierduse timp odată şi se crease o stare de panică, o derută aproape generală, la cazangerie, la trasaj, la biroul tehnic, când se constatase că o serie de zece table, pregătite pentru montare, nu se asamblau, nu se potriveau nici găurile, nici forma – greşeală grosolană şi inexplicabilă.

În ziua aceea, maistrul Golgota încercase o mare satisfacţie. El fusese de la început potrivnic ideii de a se pregăti tablele în serie pentru toate vasele.

— Iată ce-nseamnă graba! Unde nu-i cap, vai de picioare!

Ce vă mai uitaţi la ele? Credeţi că le puteţi hipnotiza, să se potrivească? Să vedem acum, cine plăteşte? Ehei, nu se construiesc aşa vapoarele! Ar mai trebui întrebaţi şi alţii!...

Până şi inginerul Marchidan, care ştia rostul fiecărei table, îşi pierduse capul; alerga, de la trasaj la cazangerie, căuta şabloanele, în panică, să descopere ce se întâmplase, a cui era vina, cine trebuia să plătească pierderea şi să primească pedeapsa. Pagubă de sute de mii de lei, dacă la costul materialului adăugai prelucrarea, regia şantierului şi întârzierea.

— Să vină direcţia să vadă! striga maistrul Golgota, agitându-şi nuieluşa. Hai, macaraua, ridicaţi-le de-aici, ce mai aşteptaţi, să crească?

Dacă Marchidan nu şi-ar fi pierdut firea, ar fi trebuit să-şi dea seama că o eroare atât de gravă nu-i posibilă, oricât de neatent s-ar fi scos şablonul, oricare ar fi fost nepriceperea şi graba. În timp ce el îşi făcea cercetările, în prada unei spaime care se transmitea şi celorlalţi, ca o molimă, luându-le judecata, inginerul Dutchievici venise pe cală, examinase tablele cu o singură privire, calmă, şi avusese concluzia dintr-odată:

— Nu aici e greşeala; nu-i cu putinţă să se greşească. S-au numerotat greşit sau şablonul, sau tablele.

Într-un sfert de oră, eroarea, neînsemnată, dar cu urmări care păruseră aşa de grave, încât derutaseră toată cala, era descoperită;

O cifră de pe şablon citită de-a-ndoaselea, 89 în loc de 68 şi trecută cu vopsea albă pe toate tablele, nu numai

cele care se montau acum, ci şi următoarele zece, pentru şlepurile programate la anul.

Bineînţeles, fusese chemat şi inginerul Staicu şi, cu toată lipsa de consecinţe a faptului, raportase la minister că lucrul în serie, într-un şantier improvizat, cu ateliere incomplete, fără destui specialişti, cu muncitori neexperimentaţi, poate să provoace încurcături mari şi pagube incalculabile.

Afirmaţia lui Marchidan, acum, îl făcu să zâmbească, aruncând în jur priviri încărcate de mulţumire, ca un proroc căruia, după ce a vorbit în pustiu, i se recunoaşte dreptatea. Maistrul Golgota pocni din măsele şi scoase din gât o serie de sunete, nearticulate, dar pline de satisfacţie.

— Tovarăşe inginer, dumneata conduci fabricaţia?

Marchidan se uită speriat la inspector, pe urmă îşi plimbă ochii în fugă asupra celorlalţi.

— Care sunt raporturile dumitale cu delegatul tehnic al ministerului, inginerul Staicu?

— Bune!

— Bune?! exclamă Matei, cu stupefacţie.

Marchidan era cel ce se plânsese mai des de intervenţiile lui

Staicu, nesăbuite şi nejustificate, care întârziau fabricaţia şi creau muncitorilor o stare de teamă, de enervare, de neîncredere. El atrăsese atenţia că urmările acestei stări de lucruri puteau să fie şi mai neplăcute în viitor, chiar grave.

Matei îl privi în ochi şi continuă, neştiind ce să mai creadă:

— Nu te-ai plâns dumneata că felul în care se face controlul e abuziv şi întârzie fabricaţia?

Fruntea lui Marchidan se umplu de năduşeală, în timp ce ochii i se roteau de la unul la altul. Auzi în spate pocnetul de măsele al maistrului Golgota; instinctiv făcu o

mişcare, curbându-şi puţin spinarea, ca şi când ar fi aşteptat să primească o lovitură în ceafă.

— Haide, tovarăşe Marchidan, vorbeşte!

— Tovarăşe director… e drept, am avut neînţelegeri câteodată, dar fără asta… Când lucrezi împreună se iveşte câte o situaţie… Chiar şi cu dumneavoastră…

— Nu-i adevărat! Cu mine n-ai avut niciodată încurcături.

Mi-ai spus întotdeauna: se poate! Chiar când nu se putea, din păcate!

Sudoarea de pe fruntea lui Marchidan, la început ca o pânză aburitoare de apă, se concentra în broboane mari, rare, care creşteau şi, în chip ciudat, nu alunecau la vale, îi punctau pielea cu nişte buboaie cu puroi alb, încă nu destul de coapte să spargă.

— Ai de făcut vreo plângere împotriva inginerului Staicu? întrebă inspectorul Cătuneanu.

— Tovarăşul inginer Staicu?… Să vedeţi…

— Răspunde; trebuie să plec cu trenul de şapte şi jumătate.

Inginerul Staicu împiedică lucrul pe şantier?

— Nu… Dânsul îşi face datoria, noi ne-o facem pe a noastră.

Lucrul merge, tovarăşe!…

Când inspectorul plecă la gară, cu automobilul şantierului, în mare grabă, să nu scape trenul, afară începuse să ningă, ninsoare bogată, dar moale – lapoviţă.

— Uite cu ce ne-am pierdut timpul toată după-masa! zise

Donos.

Rămăsese numai ou Matei, care păstra un zâmbet şi plictisit, şi amuzat; deşi ancheta îl contrariase şi nu aştepta o hotărâre satisfăcătoare din partea Direcţiei generale, situaţia nu îl supăra prea mult

— Încă o piedică pe lângă altele, prevăzute în bloc, cu un coeficient

Î

general de frânare; îl supăra îndeosebi reaua credinţă, mai greu de ecuit, neputând fi dovedită, neavând explicaţie, neînţelegându-i cauza: prostie, lipsă de caracter sau maşinaţie?

— Donos, cred că Golgota a luat-o razna!

— Da… îi ştiam defectele, încăpăţânare, trufie, invidie, dar fiindcă avea şi multe calităţi, nădăjduiam să se lecuiască; oamenii pot să crească şi când sunt bătrâni. Astă-seară mi s-a părut de-a dreptul duşmănos. O să trebuiască să ridic cazul în şedinţa de partid…

— Nu mi-a fost niciodată simpatic, reluă Matei.

— Nici mie; în schimb o bună parte din muncitori ţin la el; ei l-au ales în comitet. Mi-am spus că nu trebuie să ţin seama de sentimentele mele şi am căutat să mă apropii de el. Astăzi nu ştiu ce să mai cred…

Matei lovi cu pumnul în birou.

— Ce ai dracului te poţi înşela câteodată! zise, cu ciudă. Mă gândesc la Marchidan, cum l-am luat în braţe… L-ai auzit? Mare pramatie!

Donos se întoarse.

— Purtarea lui mi s-a părut foarte ciudată!

— Dă-l naibii! E un caracter păcătos, dar îşi face treaba.

— Nu!… N-ai observat ochii lui, faţa, gesturile? N-a scos un cuvânt fără să întoarcă ochii la Golgota; e ceva la mijloc, trebuie să vedem…

— Bine, Donos, dar om mai vorbi şi mâine dimineaţă; mi-ajunge pe ziua de azi! Ia de colea!

— Ce-i aici?

— Biletele de cinematograf. Grăbeşte-te că începe la opt şi jumătate.

— Crezusem că glumeşti. Dacă ştiam, îţi spuneam mai dinainte să le dai altcuiva. N-am chef să mă duc la cinematograf; mă otrăveşte ninsoarea asta.

Ieşiră împreună şi merseră prin lapoviţă.

— Când ai fost tu ultima dată la Marchidan? întrebă Donos, înainte de a se despărţi, la poartă.

— Nu mai ţin minte; înainte mă duceam, îmi plăcea să-mi cânte la vioară; pe urmă mi s-a făcut lehamite.

— Dar ţii minte cam ce avea în casă?

— N-am intrat decât în biroul lui.

— Atunci ai băgat de seamă că avea un covor mare, roşu?

Probabil persan, nu mă pricep la covoare.

— Da, era imposibil să nu-l vezi, un covor Buchara; chiarm-a surprins, fiindcă altfel odaia mi s-a părut destul de sărăcăcioasă.

— Avea şi un policandru mare de cristal.

— Ai dreptate, îmi amintesc că l-am şi admirat; mi-a spus că le are cadou de nuntă, de la naşă-su.

Donos era în capul gol; îşi scutură din păr zăpada înmuiată.

— Naşă-su? Panait Lalachi!… Ştii că în povestea cu cheresteaua de la Uică a scăpat basma curată?… L-au arestat, dar a trebuit să-i dea drumul după câteva zile; avea factură în toată regula, şi, zice, nu era datoria lui să descopere că-i măsluită… Zilele astea şi-a lansat barcazul. Acum umblă pe la Bucureşti, să-şi facă formele ca să plece în Grecia.

— Ducă-se! O să i se acrească de ţâri cu mărar!…

— Ascultă, zise Donos deodată, n-ai vrea să trecem puţin pe la Marchidan?

— Când?

— Acum; n-am pierde decât o jumătate de ceas. E ceva foarte ciudat; te-am întrebat de când n-ai mai fost la

el. Eu am fost sâmbătă seara... Nu mai avea covorul şi lampa; poate lipsesc şi altele, dar n-oi fi observat.

— Şi ce ţi se pare ciudat? Le-a vândut sau le-a pus în gaj. De mult am impresia că e în lipsă de bani. Nu vezi ce cârpit umblă? O

fi având datorii... De jucat cărţi, nu joacă, de băut, nu bea...

— Nu! stărui Donos. Agitaţia lui din ultima vreme, purtarea lui de azi... Nu-i ceva normal!

— E obosit; de muncit, munceşte, nu poţi să negi; nici nu ştiu când mai are timp să mănânce şi să se odihnească. O să vorbim mâine, să vedem ce-i de făcut; acum lasă-l în pace. Tot nu vrei să te duci la cinematograf?

— Nu; mai am ceva de lucru acasă!

— Bine! Să nu te văd într-o zi neurastenic!

— Nu te teme; sunt făcut din material tare!

Cu aceste cuvinte se despărţiră – şi a doua zi Donos regretă că nu stăruise mai mult în intenţia sa...

Ningea, tot lapoviţă, mai rea decât ploaia; oamenii soseau încruntaţi – ştiau ce-i aşteaptă.

Marchidan, care de obicei venea cu mult înainte de ora şapte, nu era prezent; nu apăru nici la opt, nici la nouă. Lipsa lui se simţi numaidecât, mulţi îşi amintiră că mai dispăruse aşa, o dată. La nouă şi jumătate, şoferul se duse să-l caute acasă. Poarta era încuiată, la ferestre transperantele trase. Ciocăni, smuci clanţa – nu răspunse nimeni. O vecină scoase capul pe uşa bucătăriei.

— Dânsul e la serviciu; pleacă de cu noapte; dar dumneaei trebuie să fie în casă.

Şoferul strigă, zgâlţâind poarta:

— Tovarăşe Iani! Cucoană! Hei, sculaţi-vă odată!

Se deschideau geamuri peste drum, la casele vecine. Gălăgia stârnea mirare pe strada liniştită şi neumblată.

— Du-te şi ciocăne la geam, maică!

Cu toată ninsoarea, se strângea lume, gospodine care veneau de la pâine, sau de la piaţă. Şoferul sări poarta; pe trotuarul din jurul casei prinsese puţină zăpadă; nu se vedeau urme de paşi, nu ieşise nimeni până la ora aceasta. Ciocăni la uşa din faţă, la cea din spate, la geamuri; zadarnic.

Vecinii cunoşteau obiceiurile casei:

— Nu se poate să doarmă aşa de târziu!

O bătrână începu să se văicărească:

— Aoleu, s-or fi otrăvit! Sparge geamul, nu mai ciocăni degeaba!

— Nu pot, mătuşă, n-am voie. Vrei să dau de dracu'?

— Chemaţi poliţia!

— Doctorul!

— Vezi dacă nu miroase a mangal la uşă!

Nu mirosea a mangal... Peste un ceas, veniră un comisar, cu autorizaţia Parchetului, un sergent de stradă şi un lăcătuş, care deschise uşa cu şperaclul.

Pe. măsuţa din antreu găsiră trei scrisori în plicuri, iar deasupra lor, un ineluş-subţire de aur, cu piatra plesnită, bijuterie meschină şi dezolantă. Prima scrisoare nu cuprindea decât trei rânduri, scrise însă cu răbdare, migălos, caligrafic:

„Mamă, iartă-mă, nu se putea altfel. Îţi las inelul pe care mi l-ai dat la nuntă. Fiţi fericiţi: noi vom fi sigur pe lumea cealaltă.

Cornelia".

! A doua, scrisă de Marchidan, era' adresată procurorului şi poliţiei).

„Nu faceţi cercetări; am luat hotărârea de comun acord cu soţia mea. Motivele sunt personale – nu le cunoaşte nimeni şi nu e nevoie să le aflaţi".

Pe ultimul plic era scris: „Şantierul Naval Victoria",

fără să fie adăugat numele cuiva. Înăuntru se afla ciorna raportului de activitate pe săptămâna în curs, pe care Marchidan îl înainta regulat serviciului tehnic, lunea următoare, dimineaţa. Pe o altă hârtie, prinsă de prima, scrupulos, cu o agrafă, erau lămuriri cu privire la locul unde puteau fi găsite feluritele dosare, devize, planuri – şi rugămintea ca ultimul salariu, dacă şantierul găsea că e drept să-l plătească, să fie trimis doamnei Aneta Sighişoreanu, la Timişoara, strada… Era mama soţiei sale, aceeaşi căreia îi era adresată prima scrisoare…

Spre prânz, sergentul de stradă care avea în grijă sectorul portului veni la chestură cu un om, grădinar în baltă.

— Uite ce-a găsit ăsta, domnule comisar!

Acostând cu barca la vale de docuri, lângă gardul depozitului de petrol şi carburanţi, grădinarul descoperise, pe jumătate acoperite de zăpada moale, o scurtă veche, bărbătească, un pantof ortopedic şi-o eşarfă galbenă.

Nu rămânea nicio îndoială: era scurta de dimie a lui Marchidan, cunoscută de toată lumea, purtată probabil de două sau chiar trei generaţii. Pantoful medicinal nu putea fi decât al soţiei lui. Chiar şi eşarfa fu recunoscută; şi-o aminteau vecinele de pe stradă.

Un procuror, însoţit de poliţie, se duse pe malul Dunării mai mult pentru a îndeplini o formalitate; altfel cazul era clar.

În pământul înmuiat de lapoviţă se vedeau urme de paşi, amestecate; era loc de trecere în baltă. Dar fu descoperită urma şchioapei, ducând până la apă, un picior gol, altul încălţat…

După-masă se mai descoperi un detaliu al. dramei: sinucigaşii nu se aruncaseră de pe mal. O barcă dispăruse fără furcheţi şi fără rame. Stăpânul ei, ţinut în casă de ninsoare, nu descoperi lipsa decât după ce se terminase

ancheta. Procurorul şi poliţia veniră iarăşi, şalupa căpităniei fu trimisă în cercetare, de-a lungul malurilor. Barca fu găsită câteva sute de metri mai departe, în nişte sălcii aplecate pe apă. Pe fundul ei se mai descoperi portofelul lui Marchidan, vechi, jupuit, fără bani şi fără acte…

Faptele erau neîndoioase – procurorul constată decesul, oficial.

La ora cinci, trei muncitori de pe cală veniră în delegaţie la birou.

— Tovarăşe Matei, îl căutăm pe tovarăşul Donos, dar e plecat, d-aia am venit la dumneata… Oamenii zic că ar fi bine să ţinem un miting de doliu mâine; nu am pierde timp – numai un minut sau două.

— Duceţi-vă şi vorbiţi cu tovarăşul Golgota; nu hotărăşte direcţia.

— L-am căutat, dar nu e nici el.

— Cum nu e?

— A plecat de azi-dimineaţă, de pe la zece şi jumătate, şi n-a venit până acuma. A lăsat vorbă că se duce la cercetări.

— A, da, se poate. O să vorbesc cu el mâine dimineaţă.

Maistrul Golgota era beat la ora aceasta. Vestea morţii lui Marchidan, răspândită în şantier îndată ce se găsiră scrisorile, îl făcu să se clatine… Ieşi pe poartă şi porni în neştire, cu ochii tulburi, cu sufletul fleşcăit ca zăpada în care călca anapoda cu cizmele grele…

Intră în cârciuma de la tramvai – bea rar şi numai în tovărăşie. Bău, singur, la o masă murdară, rachiu verde, şi galben, „Adio mamă!”, până nu-şi mai simţi inima în piept şi cizmele în picioare.

Ajunse acasă fără să ştie pe unde făcuse drumul, păşind uşor, mersul ciudat al beţivilor care îşi pierd parcă

o parte din greutatea trupului, ca şi când alcoolul nu l-ar avea înăuntru, ci i-ar învălui pe dinafară.

Nu i se simţi venirea decât atunci când se prăbuşi peste uşa de la intrare şi alunecă, deschizând şi uşa a doua, din continuarea mişcării.

Şapca îi zbură din cap şi se duse până la picioarele canapelei; el rămase întins, cu jumătate de trup în antreu, cu jumătatea cealaltă în odaie…

Antoaneta şi Georg Staicu şedeau pe canapea, destul de cuminţi din întâmplare, decât că el îi ţinea mijlocul cu mâna şi aşa rămase, surpriza oprindu-l de la orice mişcare.

De jos, de pe duşumele, maistrul Golgota se uită la ei, dar parcă privirile lui se duceau mai departe, străpungeau peretele şi se pierdeau aiurea, peste Dunăre.

— oroc, făt meu! zise, nevădind nici mirare, nici nemulţumire, oroc, mă prostule! Culcă-te cu ea, are ţâţele mari, să ajungă la toată lumea L.

Râse, sinistru – până ce începu să dea afară din el, pătând covorul cu vărsătură.

În aceeaşi seară, după şase, Dutchievici, care fusese bolnav şi ar fi trebuit să mai stea măcar două-trei zile în casă, mai ales pe vremea aceasta, umedă şi rece, veni la şantier cu o trăsură şi merse, şovăitor, la direcţiune. Matei ezitase mult până să-i trimită vorbă că doreşte să-l viziteze acasă grabnic; ar fi vrut să-l lase liniştit, dar trebuia să-i ceară sfatul, să ia o hotărâre chiar astă-seară.

În locul altui răspuns, într-o jumătate de oră, inginerul-şef fu la birou, ceea ce dovedea cât de mult îl îngrijora situaţia.

Înfăţişarea lui îl surprinse pe Matei, cearcănele, paloarea obrazului.

— Nu trebuia să veniţi; v-am spus că viu eu la dumneavoastră.

Inginerul Dutchievici îşi scoase paltonul şi se aşeză în

fotoliu.

— Casa mea e prea rece ca să pot primi oaspeţi!

Matei puse pe măsuţă sticla de coniac; lumina ei galbenă părea a unei lămpi de veghe care trimitea în jur iradiaţii calde.

— Nu aveţi foc? întrebă el, cu naivitate.

— A, nu! E un alt fel de răceală… Dar să trecem la fapte.

— Prima faptă, după mine, ar fi coniacul! La gripă chiar se recomandă.

Dutchievici zâmbi şters; avea altă suferinţă, nu gripă, boală de circumstanţă, care trebuia să ascundă oamenilor una mai gravă.

— Se recomandă şi în alte împrejurări: l-am experimentat uneori în viaţă, dar mi-e interzis de data aceasta! Aşadar, Marchidan…

— Pe cine punem în locul lui? Cineva ca să poată face faţă imediat. Altfel…

— Îmi pare rău că nu mi-aţi ascultat sfatul! zise Dutchievici, gânditor, privind pe fereastră.

— Ce sfat?

— V-am spus odată că ar fi bine să nu contaţi pe Marchidan.

— Nu chiar aşa; că ar trebui să-i dau un ajutor.

— Un înlocuitor!

Aceste cuvinte fură rostite într-un fel care pe Matei îl făcu să ridice capul.

— Aţi ştiut ceva?

Dutchievici nu răspunse numaidecât, dar nici nu tresări la o întrebare atât de neaşteptată; după câteva clipe ridică din umeri şi zâmbi, parcă ironic, decât că pe chipul lui, slăbit, zâmbetul apărea prea incert ca să poată fi interpretat fără greşeală.

— Cum poţi să ştii că un om are să se sinucidă?

Şi totuşi rămânea ceva ascuns în spatele acestui răspuns logic şi clar. Matei simţea un gând nemărturisit, dar nu stărui – nu era timp, aşteptau întrebări mai grave; cum să se asigure imediat conducerea fabricaţiei?

— Socotesc părerea dumneavoastră ca definitivă şi nediscutabilă; nimeni altcineva nu e mai indicat să hotărască, dar trebuie să vă spuneţi cuvântul imediat. Cine va lua locul lui Marchidan?

Inginerul-şef îşi stăpâni o crispare a obrazului şi după aceea răspunse, limpede, hotărât şi calm:

— Eu!

Şi chipul lui, devenit foarte palid, rămase imobil, parcă nepăsător, parcă îngheţat.

Matei îl privi şi nu înţelese, sau nu-i veni să creadă.

— Vorbesc de cineva care să fie pe cală! zise după o ezitare.

— Da.

— Aproape tot timpul! Ştiţi situaţia!

— O ştiu; fac de mult meseria asta.

— Dar la iarnă o să fie ger, o să viscolească.

— Sunt trei luni de zile; în orice caz, între timp am să pregătesc pe altcineva, bunăoară pe inginerul Mărăcine.

— Am impresia că încă nu sunteţi restabilit cu totul.

— Organismul nostru are resurse nebănuite, răspunse inginerul ţ nu vă îngrijiţi de mine. După aceea… (Se uită melancolic la sticla de coniac – obrazul îi prinse puţină culoare.) După aceea am să ies la pensie. (Zâmbi.) Sper ca retragerea să fie onorabilă… Am doar o rugăminte: să mi se facă un adăpost, un mic birou, o gheretă, undeva, la un loc potrivit, în marginea calei.

— Se va face chiar mâine. Dacă vreţi, indicaţi-ne locul unde s-o punem.

— Da! Să fie şi o sobiţă, pentru zile mai grele; n-o să fac mare risipă de lemne… Şi acum, mă duc; vreau să stau

puţin de vorbă cu colaboratorii, dacă n-or fi plecat...

— Nu, e aici tot serviciul tehnic; i-am rugat să rămână.

Dutchievici se ridică, mult mai sigur pe el decât la venire.

— Vă simţiţi destul de bine?

— Da; probabil prezenţa sticlei de coniac... (Se uită pe geam, în curtea albită de ninsoarea subţire.) Sau peisajul...

Curând după el veni Donos, ud, cu fulgi de zăpadă pe umeri.

— Ai hotărât să se ţină mâine un miting de doliu?

— Nu puteam să hotărăsc eu!

— Atunci n-am înţeles bine, zise Donos, scuturându-şi zăpada de pe umeri.

— De ce nu te-ai scuturat afară?

— Iartă-mă, tovarăşe director! Am scăpat din vedere.

— Nu fi ironic! Cât despre miting, asta este dorinţa muncitorilor.

— Mitingurile de doliu se fac în ziua înmormântării. Nici n-a murit bine... în orice caz, actul de deces s-a semnat abia adineaori.

— Vii de la Parchet?

— Da.

— E ceva nou?

— Nimic, decât că s-a mai găsit portmoneul lui Marchidan

gol, niciun ban, niciun act... Ciudată istorie!

— De ce-i ciudată?

— Fiindcă nu înţeleg la ce i-ar folosi actele pe lumea cealaltă!

Matei ridică din umeri.

— Ai fost la Dutchievici? întrebă Donos.

— Nu, a venit el aici.

— Zdravăn?
— Pe jumătate; dar mâine cred c-o să fie întreg.
— Ce-aţi hotărât?
— O să meargă pe cală.
— El?
— Da. Orice s-ar spune, e un om!
— E un om… încuviinţă Donos, cam gânditor. Ce vârstă are?
— Cincizeci şi şapte, sau cincizeci şi opt de ani.
— Păcat!
— De ce păcat?
— Aşa… mă gândesc. Dar lasă, am să-ţi spun altă dată. Mâine dimineaţă îmi dai voie să lipsesc?
— Dacă ai treabă, bineînţeles.
— Şi să-l iau pe Firicel cu mine?
— Desigur. Ce vrei să faci?
— O să-ţi spun mai târziu.
— Totdeauna spui „mai târziu”. Ăsta-i un tic.
— Mulţi oameni au câte un tic. Grav e să spui prea târziu!…
M-am dus!
Când Donos ajunse la uşă, Matei îl opri:
— Tu crezi că… în cazul lui Marchidan… a fost premeditat?
— Ce întrebare!
— Nu! Vreau să spun: crezi că era o idee mai veche, sau a fost un moment de rătăcire?
— Sigur că se gândea de mult, dacă a avut timp să-şi văiidă lucrurile din casă!
— La ce i-ar fi trebuit banii? Să-i ia cu el?
— Nu ştiu deocamdată.
— Şi cauza? S-a stabilit ceva la cercetări?
— Nu; din spusele vecinilor nu se poate găsi nicio explicaţie… La şantier situaţia lui era curată… (Aici Donos

făcu o pauză, apoi adăugă, ca pentru sine:) Cel puţin în aparenţă.

— Ce vrei să spui? Ai vreo bănuială?

— Poate.

— Ce anume?

— Lasă că-ţi spun altă dată!

Cu toate că n-avea dispoziţia potrivită, Matei râse – râdea de ticul lui Donos, sau mai degrabă vorba acestuia doar declanşase o descărcare nervoasă.

— Nu se râde cu mortul în casă!

Cu aceste cuvinte, Donos apăsă clanţa… Termometrul de la intrare arăta minus două grade; zăpada terciuită începea să se întărească.

Matei auzi paşii pe sub fereastră. Şi deodată, îl străbătu gândul că mortul nu era Marchidan. Donos voise să spună altceva… Dar ce putea fi acest mort din casă? O încurcătură, o primejdie? Atunci de ce nu vorbea pe faţă?

O ciocănitură în uşă îl făcu să tresară; era ora opt, toată lumea din birouri plecase.

— Intră!… Dumneata erai, tovarăşe Conţu? Unde-ai fost până acum?

— Alături.

— Nu te-am simţit!

— Aşteptam să terminaţi cu ceilalţi. Aveţi puţin timp? Aş vrea să vă spun ceva.

Ilie Conţu rămăsese în uşă, cu fruntea aplecată şi parcă mai boltită, poziţia copilului care se pregăteşte să atace, sau să se apere.

— Haide, vino şi şezi; mi-am terminat treaba!

— Nu-i o chestiune de serviciu, bâigui administratorul.

Era nerăbdător să vorbească, altfel n-ar fi aşteptat până la ora aceasta, dar parcă ar fi fost mai bucuros să fie amânat încă o dată.

— O chestiune personală… De familie.

Se uită pe sub sprâncene; poate pentru chestiuni personale directorul nu avea timp acum.

— Spune!

Matei îi ieşi înainte, îl luă de braţ, prietenos, şi-l aşeză în fotoliu.

El se aşeză pe scaun, de partea cealaltă a biroului.

— E ceva foarte… E foarte greu de spus.

— Fă-ţi curaj şi dă-i drumul!

— Vreau să vă cer un sfat… Adică, să vă cer părerea…

— Cu dragă inimă!

Ilie Conţu răsuflă adânc, apoi ridică ochii din duşumele; nu mergea aşa, n-avea rost să-şi ascundă privirea.

— Aş vrea… să mă însor; d-aia am venit la dumneavoastră.

Matei îl privi fără să înţeleagă.

— Dar eşti însurat!

— Vreau să mă despart de nevastă.

Urmă o tăcere; acum îşi lăsă Matei ochii în jos, ca şi cum n-ar fi avut puterea să suporte această mărturisire. Erau aproape o mie de oameni în şantier, îi vedea venind dimineaţa, la şapte, plecând seara, acasă, pe mulţi din ei îi cunoştea pe nume, îi văzuse muncind, glumind în orele de repaus, sau stând ursuzi deoparte, fiecare altă fire – şi nu-şi dăduse seama că, aşa strânşi laolaltă cum se arătau înăuntrul şantierului, mergând în aceeaşi direcţie, cu aceeaşi ţintă în gând, rămâneau totuşi o mie de suflete, o mie de lumi, în care înţelegerea lui nu pătrunsese. Ştia câte nituri se bat într-o zi, câte coaste se îndoaie, câte table se pregătesc şi se montează – ştia că la 15 februarie zece şlepuri trebuiau să fie gata de lansare, dar nu ştiuse că

Marchidan are să se arunce în Dunăre, iar Ilie Conţu să-şi lase nevasta. Şi celelalte o mie de suflete, o mie de creiere, nutreau gânduri şi simţăminte, aveau clipe de zbucium, de descurajare, sau de fericire.

Viaţa unui om e mai complexă decât cea mai desăvârşită maşină – şi n-o ştii, şi când asupra ei se deschide o fereastră, putând fi văzută în parte şi trecător, din afară, te cuprinde mirarea, nedumerirea, confuzia… Şi ruşinea.

Ochii i se opriră pe o hârtie aflată deasupra, o adresă din partea ministerului. Deschisese plicul la prânz şi de-atunci hârtia rămăsese la-vedere, dar în vârtejurile acestei zile uitase de ea; nu-i spusese nici măcar lui Dutchievici, care fusese aici astă-seară şi pe care îl privea primul:

„La cererea dumneavoastră, dată fiind dezvoltarea şantierului, se aprobă numirea tovarăşului inginer Adrian Dutchievici în postul de director tehnic, şi a tovarăşului Conţu Ilie în postul de director adjunct…”

Ridică ochii, se uită la el – nu ştia ce să-i spună. Omul acesta nu-l dezamăgise cu nimic, dimpotrivă, depăşise aşteptările. Administraţia şantierului era în întregime în mâinile lui, ştia rostul fiecărei surcele care prisosea tâmplarilor, al gropurilor adunate sub poansoneze, al şpanului căzut de la strung, al ierbii de pe peluză, al varului şi cimentului de la binale, al creioanelor, hârtiei, cernelii, panglicilor de la maşinile de scris, al găurilor din acoperişul atelierelor vechi, al salopetelor şi cizmelor de cauciuc – griji mărunte, de gospodar chivernisit, pe lângă grijile mari, supravegherea sutelor de mii de lei câte se cheltuiau în cursul unei săptămâni. Stătea în birou, pe scaun tapisat cu pluş, pielea mâinilor i se subţiase, nu mai avea bătături, se îngrăşase încă puţin, obrazul i se făcuse mai trandafiriu, se îmbrăca îngrijit, chiar cochet, uneori îşi punea batistă albă în buzunarul de la piept şi folosea apă

de Colonia (numai aşa, pe obraz, când te bărbiereşti). Dar hârtiile lui Mititelu, cu cifre pe coloane lungi, şi toată biblioteca de registre scrise sucit nu mai erau un mister pentru el – adresele, rapoartele, referatele, maldărele de acte strânse în cartoteci nu-l mai speriau ca la început. Nu avea o deşteptăciune care să sară în ochi, nu se exprima foarte explicit, nu se pricepea să spună vorbe de duh; când îl încolţea un guraliv se înroşea, pufnea în sine şi răspundea, ursuz: „Bun, bun!”. Dar ştia, încă din clipa aceea, ce trebuie să facă, şi dacă nu i-ar fi fost lipsă darul de a găsi la iuţeală vorba cea mai potrivită, ar fi putut să dea chiar şi alt răspuns decât un simplu mormăit. Era adică omul care avea inteligenţă în acţiune şi nu în cuvânt. Harnic pe deasupra, robust – şi cu un bun simţ care nu se zdruncinase decât uşor, în primele zile după numirea lui, când ameţise puţin, cum te ameţeşte fumul de ţigară tras în piept fără să fii deprins.

Iar acum, Matei, care credea că ştie tot ce e nevoie despre acest colaborator harnic, isteţ, devotat şi cinstit, ca despre o maşină ascultătoare, bine pusă la punct, descoperea dintr-odată în el un resort necunoscut.

— Tovarăşe Conţu, zise, şovăind, nu ştiu despre ce-i vorba;

sunt surprins. Am crezut că ai un cămin fericit.

— Aşa e! Fericit!

— Soţia dumitale…

— E pâinea lui Dumnezeu…

Ilie Conţu se fâstâci; vorba, deprindere veche, îi ieşise din gură fără voia lui.

— Ai şi doi copii! Aud că-s destul de cuminţi.

— Îngeri!…

Rămase cu gura căscată; nu găsea alt cuvânt, şi pe acesta îl socotea interzis.

— Eşti însurat de mult?
— De doisprezece ani.
— Aţi trăit bine?
— Ca în sânul lui… al ăluia, cum îi spune. Bine, tovarăşe director! Raiul pe pământ. Nu că ar fi rai, dar…
— Şi-acum v-aţi certat?
— Ferească Dumnezeu!…
— Atunci de ce vrei să te desparţi?
— Am păcătuit! mărturisi Ilie Conţu, repede, ca şi cum vorbele n
A A* A
nenau pe gât.
Îşi lăsă privirea în jos şi tuşi, înăbuşit.
— Ce-nseamnă că ai păcătuit?
— M-am uitat la alta.
De aici înainte, la toate întrebările răspunse repede, scurt, speriat, cu ochii în pământ.
— Aşa!… făcu Matei, zâmbind.
De ce zâmbea? Fiindcă îl vedea pe Ilie Conţu chinuindu-se în faţa lui? îşi trecu mâna pe faţă, confuz.
— Câţi ani ai?
— Patruzeci şi cinci.
— Şi soţia dumitale?
— Patruzeci şi trei.
— Iar ea?… Cealaltă.
— Treizeci şi unu.
— Tânără!
— Tinerică!
Da, nu mai era greu de înţeles: treizeci şi unu de ani, lângă patruzeci şi trei!…
— Tovarăşe Conţu, nu ştiu nici eu… Nevasta dumitale ce zice?
— Nu i-am spus.
— Asta-i cel mai urât!

— N-am îndrăznit; am vrut să vorbesc cu dumneavoastră, mai demult…

— De ce-ai venit tocmai la mine?

Ilie Conţu clipi, fâstâcit.

— Am vrut să vorbesc cu tovarăşul Donos; am încercat o dată, pe urmă n-am mai avut curajul… Dânsul e prea tânăr…

— Nici eu nu sunt chiar bătrân!

— Ei, bătrân!… Dar vedeţi, dânsul e mai… Nu se uită la fete, e altă fire, ştiţi…

Matei îşi strânse colţul gurii în dinţi, ca să-şi stăpânească un surâs. „Aşa! Am înţeles! se gândi. Pe mine m-ai găsit!…”

Administratorul tăcu puţin, apoi îi dădu drumul repede, cu ochii în jos, hotărât să se spovedească până la sfârşit, fie ce-o fi:

— Tovarăşe director, de serviciu îmi văd, cred că ştiţi, dar odihnă nu mai am, nu dorm, mă zbucium; nevasta, nu ştiu cum să-i spun. Vin la dumneavoastră ca la Dumne… Aşa e, ca la Dumnezeu…

— Prin urmare, soţia dumitale nu ştie nimic!

— Nimic; nici n-a simţit.

— Cealaltă ce zice când vede că te chinuieşti aşa?

— Nu observă; mă ascund.

— Dar ştie că eşti însurat?

— Ştie.

— Şi că ai copii?

— Ce mai, ştie tot! Ştie, de la început.

— Şi atunci ce suflet are să strice o casă cinstită, să nenorocească o femeie, o soră de-a ei, şi doi copii, cum poate vrea să aibă şi ea într-o zi?

— Are! Trei micuţi.

— Cum?

— De la bărbatul dintâi, un beţiv.

— A, e văduvă?

— A divorţat, că era om rău, n-avea trai cu el, nici noapte, nici zi.

— Şi-acum vrea să te divorţeze pe dumneata! Crezi că-i frumos? Şi cinstit?

Ilie Conţu ridică ochii, se uită la Matei, languros, şi şopti, topindu-se, pe cât de zbuciumat, pe atât de fericit:

— Mă iubeşte!… Asta e, tovarăşe director, mă iubeşte! Ce să facă? E un biet suflet stingher. Fără mine nu mai are de ce trăi; o cred, chiar ea mi-a spus.

— Şi cine-i îngerul ăsta? întrebă Matei, cu presentimentul că nu se află în faţa unei drame, ci a unei comedii. Dacă ai venit să te spovedeşti, cred că nu mai ai nimic de ascuns!

— O ştiţi…

Ilie Conţu făcu un gest, arătând cu degetul peste umăr, spre uşa capitonată din spatele lui şi mărturisi, sfârşit:

— Tovarăşa Arghir.

— Care Arghir?

— Lenuţa.

— Secretara?!

După un moment de stupoare, Matei izbucni în râs. Râdea zgomotos, hohotind, din adânc, cum nu mai râsese de mult, şi nu se putea stăpâni, deşi îşi dădea seama că era crud, şi stupid, şi că Ilie

Conţu putea să se simtă jignit. Dar acesta nu se simţea jignit, ci pierdut; nu auzea râsul, ci aştepta sentinţa, cu capul în jos, cocoşat, cu sufletul strâns.

— Deci ea era! zise Matei, după ce sfârşi de râs.

Şi, deodată, fără voia lui, deveni serios, aproape sever, cu el însuşi în primul rând. Ce fusese de râs?… Da, ar fi trebuit să bănuiască de mult: parfumul, florile, alintul,

sulimanurile, izmeneala…

Îşi găsise victima căutată, cea cu sufletul virgin.

— Tovarăşe Conţu, eu nu te iscodesc ca să te judec, ci fiindcă mi-ai cerut părerea. Tovarăşa Lenuţa! Câţi ani spui că are?

— Treizeci şi unu!

— Mai las-o încolo! De unde ştii?

— De la ea.

— Dacă-l întrebai pe Matache te-ar fi informat mai corect.

Cred că se apropie de patruzeci, ca să nu spun mai mult.

Ilie Conţu ridică ochii şi îl privi obidit.

— Dacă vrei, mâine am să-ţi spun precis… Va să zică tovarăşa

Lenuţa! Şi te iubeşte!… Mult!… Dar dumneata o iubeşti?

— Nu mai ştiu. Sunt zăpăcit.

— Sigur, sulimanuri şi parfum! Dar ai văzut-o vreodată când se scoală din somn? Hai, spune, nepieptănată şi cu ochii cârpiţi?… De când eşti încurcat cu ea?

— Cum?

— De când trăieşti cu ea?

— Ce să fac?

— Ei, pe dracu’, că doar nu eşti copil? N-o să-mi spui că n-ai avut nimic cu ea, până acum!

— Eu?

Ilie Conţu se făcu roşu – consternat şi acoperit de ruşine de jos până sus.

— Cum, tovarăşe director, aşa, căsătorit?

Era sinter, abia acum jignit şi revoltat profund. Matei se uită la el şi-i veni să-l întrebe: „Hei, măi omule, de unde-ai picat pe pământ?…”

Dar nu, cunoştea pământul – îi venise de hac lui Uică şi altor şnapani, a căror dibăcie era de neînchipuit, ştia că pe pământ cresc buruieni veninoase şi se pricepea să le stârpească, păzea şantierul de ticăloşi şi de furi, să nu piară un cui, avea ochi ca Argus din mitologie şi era năbădăios ca vestitul Cerber – acest viteaz Ilie Conţu pe care o muieruşcă şireată îl prefăcea în popândău… Bătu cu pumnul în masă şi zise, răstit:

— De ce-ai venit la mine?

— Să vă spun ce am pe suflet.

— Voiai să-mi ceri un sfat?

— Da.

— Eu nu dau sfaturi, că nu sunt rabin! într-un caz ca ăsta, eu dau porunci; dac-ai venit la mine, atunci ascultă aici: pe unde stă cucoana asta?

— Pe strada Frăsinet, lângă fabrica de biscuiţi.

— Departe de-aici?

— În partea cealaltă a oraşului; departe rău.

— Cu atât mai bine! în afară de fabrica de biscuiţi, ce alte întreprinderi mai sunt pe acolo, ce instituţii?

— Sunt multe.

— Bine, am să mă interesez, să vedem unde o transferăm. Dar mâine să ştii că nu mai intră pe poartă; n-ai s-o mai vezi pe-aici!

— Tovarăşe director…

— Niciun cuvânt! Mi-ai spus destul. Iată, citeşte colea!

Îi întinse adresa ministerului – Ilie Conţu o citi, clipi, se făcu roşu, pământiu, apoi ridică ochii, uimiţi, recunoscători şi blânzi.

— Eu?… bâigui. Director adjunct?… Nu merit; am păcătuit.

— Păcatul e altul decât cel pe care îl crezi. Că ai stat să te îmbrobodească o… Haide, nu-ţi spun mai mult! Când

te-i dezmetici.

O să te ruşinezi… Sulimanuri şi parfum! Nevestei dumitale i-ai dus vreodată o sticluţă de parfum?

— Nu!

— Să faci bine să-i duci. Şi sâmbătă trimite-o la coafor. Duminică te rog să mă pofteşti la masă la dumneata…

Ilie Conţu îl privi nedumerit, incredul. Se bâlbâi:

— La masă? Vreţi să veniţi? Tovarăşe Matei, dar noi nu avem cine ştie ce… Trăim cam…

— Lasă, ştiu că ţi-ai cumpărat farfurii. Numai să-mi spui ce să le aduc ălor mici; nu prea mă pricep la copii. Şi-acum, hai cu mine la tramvai, să bem un pahar de vin!

— Iertaţi-mă! se apără Ilie Conţu, îngrozit. Nu merg la cârciumă… Nu pot, nu sunt băutor.

— Cum asta? Nu bei niciodată?

— Nu. Nu-s obişnuit.

— A, păi aşa nu se poate! Acum înţeleg de ce-ai… păcătuit.

Într-un fel sau altul, omul trebuie să-şi mai dea drumul, din când în când. Ia ţine de colea un păhărel de coniac, aşa, pentru început.

— N-nu pot!… Iertaţi-mă, în viaţa mea n-am pus spirt în gură, nu-s deprins!

— Ia, te rog, dovedeşte-mi că eşti bărbat şi ţine de ici!

Coniacul e o băutură tare chiar pentru cel care-i deprins. Ilie

Conţu îl bău, neştiutor, ca pe apă, se îngălbeni, îşi duse mâna la gât, icni, îi veniră lacrimi în ochi şi se simţi îngrozitor de bolnav, de nefericit. Matei îşi dădu seama de starea lui, i se făcu milă de el; se aşeză pe fotoliul din faţă, îi puse mâna pe genunchi, îl aşteptă să se liniştească, apoi

îl îndemnă, blând, dar hotărât:

— Încă unul!

— N-nu pot!

— Trebuie, negreşit! Haide, ce-a fost mai greu a trecut! Dar bea-l încet, trebuie să te deprinzi, nu-l da pe gât, ca pe rachiu!

Zăboviră aşa un timp, cu al doilea şi al treilea păhărel – era de ajuns.

— Acum hai să ne plimbăm puţin!

Ilie Conţu se ridică, făcu primii paşi, cam nedumerit, se uită la picioare, la pereţi, zâmbi.

— Cum te simţi?

— Mi-e cald, şi parcă aş chiui.

— Hai, chiuie, dar chiuie cât poţi dumneata, să se audă până în drum!

— Nu se cade, tovarăşe Matei! în biroul dumneavoastră?!

se împotrivi Ilie Conţu, vesel, dar plin de bun simţ.

— Atunci haide afară! Hai prin şantier puţin!

Matei îl luă de braţ, nu ca să-l susţină – avea nevoie să-l simtă aproape, ca pe un prieten, ca pe un tovarăş bun. Ninsoarea încetase, cerul era senin, cu stele mari şi rare, parcă plivit; zăpada îngheţase puţin, trosnea sub picioare şi făcea mersul sigur, odihnitor, plăcut, îndemnându-te la drum.

— Ia uită-te, nea Ilie, mai ţii minte ce era înainte aici?

— Fiare vechi şi bălării!

Mergeau pe aleea asfaltată, cu becuri mari, albe, pe stâlpi; asupra curţii ninse lumina lor cădea scânteind. În dreapta, către cală, pe acoperişul de sticlă al halei noi, plin de zăpadă, treceau pale roşii

— Pâlpâiri de foc, învingând becurile şi stelele – cuptorul ardea, echipele de noapte îndoiau coastele motonavei. O parte din cazangerie se mutase aici. În

stânga, la câteva zeci de paşi, se vedeau săpături, se turnau temeliile halei a doua, şi alte săpături, în mijlocul curţii, arătau locul uzinei, care avea să încălzească întreg şantierul, trimiţând aburi fierbinţi la toate clădirile şi atelierele, printr-o reţea subterană de ţevi.

— Iarna asta o să mai tremurăm de frig, zise Matei, dar la iarna viitoare o să ne lăfăim!

Ilie Conţu se descheie la gât, încălzit, de parcă ar fi avut în trup cazanele viitoarei uzine; le avea, într-un fel; devizele erau pe biroul lui, îşi amestecase sudoarea de pe frunte cu cifrele băgate în aceste temelii…

— Nea Ilie, reîncepu Matei, oprindu-se în loc, cam la jumătatea aleii, şi privind de jur-împrejur, dumneata ai imaginaţie?

— Ce să am?… Imaginaţie, ştiu, cum nu! Nu prea am, tovarăşe director, asta îţi mănâncă timpul, dă-o pacostei!

— Ia încearcă şi închipuieşte-ţi cum o să fie şantierul la anul pe vremea asta!

— De închipuit mi-l închipui, şi fără imaginaţie, că doar am văzut macheta. Mă uit la ea printre pleoape, şi gata.

— Şi ce simţi atunci?

— Îmi vine să chiui!

— Hai, chiuie acum! Vreau să văd cât te ţine glasul.

— Nu se poate; mă aud paznicii!

Merseră până la faleză; în hala veche se auzeau ciocanele şi bubuitul tablei; cala, slab luminată, dormea sub zăpadă – somn chinuit poate, pe dedesubt o rodeau apele. Matei simţi în inimă o pulsaţie mai rece care îi trimise în trup un val trecător de gheaţă. Chipul lui deveni îngândurat şi aspru.

— Ce zici, o să scăpăm cu faţa curată?

— Asta ştiţi dumneavoastră! Eu sunt cu administraţia! răspunse Ilie Conţu, circumspect, dar nu din

laşitate.

Se simţea stăpân pe el în clipa aceasta; plimbarea prin şantier, noaptea, parcă avusese darul să-l spele de toate păcatele şi să-l aducă la o realitate care-i era dragă, fiindcă se număra şi el printre cei ce o creaseră…

Aşa se sfârşi idila lui Ilie Conţu, fulgerător, cu o zgâlţâitură de umeri – nici nu-i venea să creadă, îşi simţea inima uşoară… Să fi fost şi din cauza coniacului? îşi duse mâna la gât; băutura continua să-l ardă… Toate i le-ar fi iertat vrăjitoarei, n-ar fi putut să şi-o scoată din suflet aşa, dintr-odată: era revoltat că-l înşelase la cifre!

Treizeci şi unu de ani! îi luase pe necontrolate, cu ochii închişi, el care, când trebuia să semneze o chitanţă, o răsucea şi pe o parte, şi pe alta!

— Vă mulţumesc, tovarăşe Matei! zise deodată. Pe altul nu l-aş fi crezut, dar pe dumneavoastră… Eu, înainte de toate, nu pot să sufăr ce-i fals, fie că-i în inima omului, fie că-i în acte. Daţi-o afară, ispită mincinoasă!

— O dau; mâine dimineaţa nu mai intră pe poartă.

Ilie Conţu se înflăcără:

— Noi aici muncim, n-avem nevoie de muieri sulemenite, să ne îmbrobodească! Daţi-le afară pe toate, să le piară sămânţa, să nu ne mai ispitească, să rămânem numai noi, bărbaţii!

Matei începu să râdă.

— Ei, nici aşa, nea Ilie!…

Tăcu, deodată. O stea mare, la sud, spre cotul Silvana, clipea pe bolta îngheţată, cu sclipiri mai albe şi mai limpezi decât ale bri liantului. O privi fermecat, până ce ochii începură să-i lăcrimeze de atâta claritate.

A doua zi dimineaţă, îndată ce se trezi, Donos dădu perdeaua la o parte; cerul era curat, spre răsărit abia începea să se lumineze, deasupra colinelor albite de

zăpadă.

Cocoş venise cu un tren de marfă la două noaptea şi dormea dus, de câteva ceasuri. Dar simţi prin somn că Donos se pregăteşta să plece, şi mormăi, fără să-şi trezească glasul:

— Unde pleci aşa de dimineaţă?

— Să fac o plimbare pe Dunăre.

— Aiurea!... îţi arde ţie să te plimbi, cum îi arde crapului prăjit să înoate!

Apoi Cocoş, dezmeticindu-se, avu o tresărire: plimbare pe Dunăre? Adică îşi bătea joc de el, îi ştia drumurile?

— Nu mergi cu mine? întrebă Donos, la uşă, îmbrăcându-ş3

vesta de piele.

— Nu merg; azi e ziua mea liberă.

— Tocmai d-aia! Hai să-mi dai o mână de ajutor!

— Una, cu plăcere, să nu-mi ceri două... Şi unde mă târăşti aşa, până-n ziuă?

— Nu ţi-am spus? Să ne plimbăm pe Dunăre!

— Tu glumeşti sau vrei să-ţi baţi joc de mine?

Donos nu mai stărui, nu avea vreme.

— Dacă nu vrei, la revedere!

Îndată ce auzi uşa închizându-se, Cocoş, zgândărit, nu mai putu să rabde; degeaba făcuse fasoane – Donos nu părea să aibă chef de glumă. Sări de-a dreptul în haine – hai, Atanase! – şi îl ajunse la poarta şantierului. Nu mai zicea Margareta, avea altă vorbă, de la o vreme.

— Petrache, stai că merg cu tine!

— Du-te jos şi pregăteşte o barcă; ia două rânduri de rame.

Barca era armată, gata de plecare, când veni Dorfos, cu un flăcău după el, Firicel, tâmplarul.

— Unde mergem, Petrache, de-ai mobilizat

detectivul? Şi ce înseamnă tot utilajul ăsta?

— Ai brâncat ceva de dimineaţă?

— Când fera să mănânc, dacă m-ai luat cu zorul?

— Atunci ţine-ţi gura, să n-o oboseşti de pomană!

— Am înţeles! E mister! Bine… Dar ce, vrei să pescuieşti cu undiţa asta? Balene?

Firicel ducea la spinare un ancorot cu trei gheare, Donos o sondă de lemn, de vreo şase metri lungime, un maldăr de flotoare mici, de plută, cum folosesc pescarii ca să ţină năvoadele, şi un colac de saulă subţire, trecut peste gât, atârnându-i pe umeri. Un al treilea om venea după el, împingând o roabă cucărămizi, vreo cincisprezece bucăţi, pe care le descărca în barcă, pe panouri.

— Îţi mulţumesc, tovarăşe Predoiu! Du-te la ale dumitale!

Îi spuse Donos la urmă.

Fără alt cuvânt, cei trei rămaşi se urcară în barcă şi porniră la vale, cu patru rame, alunecând repede pe firul Dunării. Oricât era de curios şi oricât de ciudată i se părea expediţia matinală, Cocoş nu mai întrebă nimic; ştia că din moment ce pornise spre mister „o să se dezvăluie el, mai curând sau mai târziu, dar în orice caz, astăzi, nu mâine. Nu vorbea nimeni; Firicel trăgea la vâsle icnind, cu lacăt la gură.

Lăsară repede în urmă Agenţia, apoi Căpitănia portului, docurile, pescăria şi ajunseră la gardul depozitului de carburanţi, cu rezervoarele înşirate pe mal, în linie.

— Trage la stânga! comandă Donos.

Barca se apropie de ţărm şi se opri cu botul în mâl, lângă o punte de scânduri putrede, un mic debarcader improvizat şi lăsat, în părăsire. În jur se mai vedeau câteva bărci, fără furcheţi şi fără rame, legate de ţăruşi, sau trase pe uscat până la jumătate, cu pupa legănându-se pe apă,

ca nişte raţe leneşe.

— Aici e? întrebă Firicel.

— Aici! răspunse Donos.

— Cine să fie, măi fraţilor? Spuneţi-mi şi mie I

Cocoş nu mai avea răbdare; aşteptase liniştit o jumătate de oră, cât durase drumul, dar acum îi plesnea inima să ştie. Donos răspunse, preocupat, fără ca în acest fel să-i dea vreo lămurire:

— Ai să vezi singur; ia, lăsaţi ramele!

Ramele fură trase înăuntru, Firicel împinse în mal, cu piciorul, şi barca porni la vale, singură, purtată de curentul Dunării. Nu era vânt – vreme cam rece, dar senină şi liniştită; pe apă nu se vedeau anafore. Plutiră domol în voia fluviului, nu prea departe de ţărm – să fi întins mâna ar fi putut să se agaţe de ramurile sălciilor, ursuze în pragul iernii. Din când în când, Firicel, la prova, încerca fundul cu sonda: mâl, trei-patru metri adâncime. După un timp barca fu purtată mai în afară, îşi iuţi mersul, gata să alunece către firul Dunării, dar pe urmă curentul îşi schimbă direcţia şi începu s-o apropie de ţărm; o sută de metri mai jos, era un pâlc de sălcii aplecate pe apă, şi ramurile lor încâlcite le tăiau drumul.

— Asta este! zise Donos.

— Altfel nici nu se putea! adăugă tâmplarul. Curentul nu se schimbă de la o zi la alta şi nu-i nici vânt, să te fure.

— Acum hai înapoi! Pune mâna pe rame, Cocean! Nu te mai uita aşa la mine.

Cocoş se uita la unul şi la altul, fierbând, până ce deodată se lumină şi zise, mulţumit de sine:

— Nu vreţi să spuneţi, dar am înţeles: adică faceţi reconstituirea crimei…

— Ce crimă?

— Aşa scria pe vremuri în ziare, la „întâmplări din Capitală”.

— Mai bine taci din gură!

În timp ce însoţitorii săi vâsleau ducând barca la deal, spre locul de unde îşi dăduseră drumul adineaori, Donos se apucă să taie saula subţire, în bucăţi de vreo cinci metri – adâncimea Dunării plus o rezervă de făcut legăturile. Odată acostaţi, flotoarele fură legate cu un cap al saulei, la capul celălalt legară câte o cărămidă.

— Balize! observă Cocoş. Ei, drăcia dracului! Ce pui tu la cale, tovarăşe Donos?

— Ţine-ţi gura!

Barca porni încă o dată la vale, urmându-şi cu credinţă vechea urmă; din loc în loc, Donos arunca o baliză, cărămizile se duceau la fund, flotorul rămânea deasupra, legănându-se pe valuri. Când se opriră, drumul parcurs se vedea punctat limpede în urmă.

— Ce faceţi aici, tovarăşi? se interesă un pescar, care trecea pe mal, cu o desagă la spinare.

— Facem un metrou pe sub apă şi am venit să-i luăm măsura!

răspunse Cocoş, cu un fel de ciudă, fiindcă nici el nu ştia mai mult

«Jecât străinul.

De întrebat renunţase să mai întrebe, simţea că nu i-ar fi răspuns nimeni – sau voiau să-l fiarbă, sau le era mintea aiurea. Dar acum misterul nu mai putea fi departe, trebuia să-şi frământe puţin mintea şi să-şi aţâţe închipuirea ca să-l descopere singur, nu să i-l dea ceilalţi, mură în gură, cum se dă răspunsul la ghicitori, scris de-a-ndoaselea, în cărţile de citire.

— Ce-ai în desagă, unchiule? întrebă Donos.

— Mălai, tovarăşe!

— Atunci du-te fuga acasă că te-or fi aşteptând copiii cu mămăliga!

Pescarul se duse, şi după el nu mai veni nimeni.

— Ei, acum, Cocean, pune mâna pe rame şi ascultă comanda la mine! încet înainte! Stop! Ţine aşa, în pană!

— Ce-mi dai tu comenzi ca la marină? Faci pe amiralul cu mine?

— Ţine barca pe loc, vezi să nu te ducă la vale!

Donos şi tâmplarul aruncară ancorotul la pupa, filară parâma, apoi, în timp ce Cocoş ţinea barca pe loc, mişcând uşor din rame, începură să-l tragă înapoi, răscolind mâlul de pe fundul Dunării.

Aşa făcură, la tot locul, în lungul balizelor, aruncând de nenumărate ori ancorotul şi neizbutind să agaţe decât răgălii negre împotmolite pe fund de decenii.

Misterul tot nu se dezlega – Cocoş urmărea explorarea, atent la fiecare manevră a ancorotului, dezamăgit când îi vedea ghearele goale, sau agăţate în barba încâlcită a răgăliilor. Zadarnic îşi frământa mintea şi îşi aţâţa închipuirea! Până acum nu ajunsese la nicio lămurire. Să fi căutat vreo comoară de veniseră pe furiş şi făceau atâta taină?…

Trecu aproape un ceas până să ajungă la locul de plecare; Donos se uită plictisit în urmă.

— Aţi îngheţat?… Mai haideţi o dată!

Urmărea ceva, cu încăpăţânare, nu-i păsa că mâinile ude de la parâmă îl usturau şi i se făcuseră vinete ca pipota de găină.

Porniră iar, de data asta la vale; Cocoş nu avea decât de ţinut frâna, cu ramele – şi grăpară fundul ceva mai într-o parte decât prima oară.

— Hai încă o dată! stărui Donos.

Sfârşindu-se şi-al treilea drum, zadarnic, ca primele, Donos se lăsă păgubaş. Dar în loc să pară dezamăgit, zise, cu un fel de satisfacţie, inexplicabilă după ce se chinuise atâtea ore:

— Nu e!

— Nu se ştie! îşi dădu părerea Cocoş, deşi nu înţelegea mai mult, decât că tovarăşii săi căutau ceva, orbeşte, pe fundul nămolos, în întunericul Dunării. Aici e ca la Wassermann: eşti sigur numai dacă iese pozitiv!... Poate am trecut cu ancorotul pe alături!

Pe lângă ce?... Se uită iscoditor în ochii celorlalţi doi, pe rând.

Donos clătină din cap.

— Nu!

— Nu cred nici eu! adăugă Firicel. După cum bate apa aici, nu putea să-i scoată de la fund aşa curând; ar fi rămas prinşi în răgălii şi i-am fi găsit... Trebuie să fie cum ai bănuit dumneata de la început!

— Uite ce, mă fraţilor, interveni Cocoş, eu mă dau învins!

Nu ghicesc, dar spuneţi-mi măcar acum: ce vreţi să agăţaţi aici?

Sarcofagul lui Tutankamon?

— Nu! Pe Marchidan! răspunse Donos, posomorât.

— Care Marchidan? Inginerul nostru?

— Da!

— Şi ce să caute aici?

— Dumneata nu ştii? se miră Firicel.

— Ce să ştiu?

— Aşa e, că ai lipsit! (Tâmplarul se uită în lungul balizelor şi îl lămuri, neconvins:) S-a aruncat în Dunăre!

— Când?

— Acu două nopţi!

— Poate vreţi să glumiţi cu mine! zise Cocoş, oţărât.

Şi iar se uită la ceilalţi doi, pe rând; nu păreau să aibă chef de glumit.

— Nu, zău, Petrache, spune-mi, ce căutaţi aici?

— Ţi-am mai spus. Îi căutăm pe Marchidan şi pe nevastă-sa;

s-au sinucis!

— Aia şchioapă?

— Da.

— Acu două nopţi? Adică miercuri spre joi?

— Da.

Cocoş îi mai privi o dată, apoi izbucni în râs. Râdea, bătându-se cu palmele pe genunchi, uitându-se la ei ca la nişte măscărici.

— D-aia v-aţi ostenit atâta?

— D-aia! Şi tu de ce râzi?

— Fiindcă l-am văzut pe Marchidan astă-noapte!…

Se opri, se uită năuc în jur – o clipă i se păru că nu ştie ce-i cu el, că are năluciri – pe urmă se puse iarăşi pe râs:

— Halal detectivi!… Dar poate, mai ştii, o fi fost doar fantoma lui!

*

Cocoş îl zărise pe Marchidan noaptea, pe la două şi jumătate, când venea de la gară, străbătând pe jos străzile pustii, pline de zloată, sub lapoviţa care continua să cadă. Nu era nimeni pe-afară, nici om, nici câine, nici altă vietate. Casele dormeau, cu ferestrele posomorâte; becurile rare din stradă, legănate de vânt, aruncau câte o pală de lumină pe faţade, făcându-le să apară mai mici, mai ude, ca şi când din vârful stâlpului ar fi căzut pe ziduri găleţi cu apă lăptoasă.

Nu l-ar fi recunoscut pe inginer, fiindcă nu mai avea pe el scurta ştiută de tot oraşul, ci un palton, un fel de manta, cu gulerul mare, ridicat, acoperindu-i până şi şapca, de părea un om fără cap; dar o recunoscuse pe şchioapă, care se târa speriată în urma lui, la un pas, şi datorită ei îşi dăduse seama cine-i bărbatul – Marchidan, fără îndoială, cu vioara sub braţ. Chiar se gândea să-l iscodească astăzi unde fusese să cânte până la o oră aşa de

târzie din noapte. Să nu-l fi însoţit nevasta, ar fi zis că vine, pe furiş, de la o amantă.

— Pe unde era? întrebă Donos.

— Nu ştiu cum se cheamă strada, dar pot s-o recunosc; a treia de la piaţă; a trecut pe la colţ, prin faţa mea; traversa bulevardul.

— Mergea către gară?

— Da’ de unde! Ne-am fi întâlnit nas în nas!

— Atunci, spre port?

— Poate; nu ştiu bine cum cotesc străzile astea.

— A treia stradă care taie bulevardul de la piaţă, zise Firicel, e strada Apeductului; duce la Dunăre, la Malul Galben, unde-s antrepozitele.

Donos se uită la ceas.

— Ar mai fi timp. Lăsăm barca aici şi haideţi să facem o plimbare!

Cocoş se învoi, bucuros; nu mai simţea oboseala.

— Mergem! Hai, Atanase!

Urcară tustrei în oraş, ajunseră la bulevard, dincoace de piaţă.

— Pe-aici a trecut?

— Da; venea dinspre dreapta.

— Ia să vedem unde putea să meargă!

Porniră pe strada Apeductului, îngustă, bolovănoasă. Ce să vezi? Case! Se uitau pe la ferestre, îşi aruncau ochii în curţi, peste garduri. Ce să descoperi? Câte o grămadă de lemne, un cărucior fără o roată, un curcan înfoindu-şi pieptul şi scuturându-şi mărgelele, un porc în coteţul din fund, grohăind după mâncare sau după apă.

— Căutăm acul în carul cu fân! zise Cocoş, începând să caşte.

Peste un sfert de ceas, Dunărea apăru în faţă, jos, sub faleza înaltă. Un barcaz stătea la ancoră; i se vedea, printre două magazii, numai partea din faţă, iar peste

acoperişuri, catargul.

Firicel făcu ochii mari.

— Ăsta-i Sfântu Andrei! Barcazul lui Panait Lalachi!

— Mi se pare că aşa faptele încep să se lămurească, zise Donos. Haideţi!

— Hai, Atanase!

Poliţia fu vestită numaidecât, dar abia după-amiază se făcu descinderea la barcaz.

Nimeni nu voia să creadă, toată povestea părea închipuirea unui om beat, deşi Cocoş nu bea niciodată. Cum să umble morţii pe stradă?

Dar, în sfârşit, chestorul poliţiei dădu dispoziţii, zâmbind neîncrezător pe sub mustaţă…

Vasul nu era mare – într-o oră fu cercetat, panourile din magazie se dădură la o parte, se ciocăniră pereţii, se demontară paturile cu lăzi, prinse de fodra care căptuşea bordajul, se cotrobăi prin toate ungherele; degeaba!

— Pot să jur că el era! zise Cocoş, roşu în obraz.

Comisarul care făcea cercetările zâmbi, îngăduitor şi ironic, bătându-l pe umăr, amical.

— Lasă, tovarăşe, nu-i nicio supărare! Se mai întâmplă uneori ca omul să greşească!

Întorcându-se spre şantier cu barca şi trăgând greu la rame, împotriva apei, Cocoş spumega.

— Şi tu crezi că eram beat? îl întrebă pe Donos, cu destul arţag.

— Nu.

— Şi dumneata?

Firicel negă din cap.

— Tot ce nu înţeleg eu, zise tâmplarul după aceea, e unde se ducea. Că doar nu ieşise să ia aer în oraş!

— Şi-a schimbat bârlogul, dintr-un motiv sau din altul! fu părerea lui Donos. Dar până la urmă, o să ajungă în port, la barcaz.

— Dacă fuge prin altă parte?

— Nu! Oriunde s-ar duce, tot l-ar încolţi odată. Sunt sigur că gândul lui e să plece cu Panait Lalachi!

— Şi de ce să plece, fraţilor? întrebă Cocoş, arătându-şi cu întârziere mirarea firească. Mă frecaţi de azi-dimineaţă! Ce-l supăra?

N-avea post bun, nu era mare leafa? Să fi dispărut singur, aş fi zis că a vrut să scape de nevastă!

— O fi având el ceva de care vrea să scape! răspunse Donos cam acru.

— Adică ştii, şi nu vrei să-mi spui! Faci pe grozavul!

— Nu ştiu nimic!

— Aiurea!… Uiţi că fără mine l-aţi mai fi căutat în Dunăre şi la ora asta!… Şi de ce să se ascundă? Era om cumsecade!

— Asta o să se vadă mai târziu. În Dunăre l-am căutat numai ca să am conştiinţa împăcată…

Aproape de şantier, Donos lăsă ramele. Noiembrie: cădea curând noaptea.

— Ascultă aici, Firicel! Grija ta trebuie să fie barcazul!

Tâmplarul încuviinţă din cap; se şi gândea cum să înceapă pânda, îndată – poliţia nu lua în serios cazul; se ocupa îndeosebi cu borfaşii.

Donos adăugă mai mult pentru Cocoş, pe care îl ştia gurăspartă:

— Şi nu bateţi toba! Rămâne că s-a înecat, şi gata!

Astfel se aşternu tăcere asupra dispariţiei lui Marchidan – nimeni nu-i mai contestă moartea. Se aştepta ca într-o bună zi, Dunărea să dea confirmarea supremă, scoţându-i leşul la suprafaţă…

Rar se întâmplă ca un înecat să piară fără urmă, sub ape; mai curând sau mai târziu, cineva îl găseşte, aruncat pe mal, sau prins într-o răgălie, departe.

A doua zi nu veni nicio veste, nici a treia, nici mai târziu – nici chiar când începură să curgă sloiuri pe Dunăre, zdrobind peisajul şi făcând aşteptarea zadarnică.

Sloiurile începură să curgă devreme iarna aceea; fusese ger în decembrie, primele zile, barbar, năprasnic, neîndurător, făcând văzduhul să ţiuie, să trosnească stânca la munte şi pământul crăpat în câmpie, amorţind fiarele în bârloguri şi subţiind sângele omului, storcându-i vlaga din vine, arzându-i pielea, întunecându-i privirile.

Ca de zilele Bobotezei, cum zic bătrânii. Dar Bobotează cădea peste trei săptămâni!… Pe urmă, vremea se îndulci şi rămase blândă până spre sfârşitul anului.

În schimb, sloiurile, odată pornite, nu se mai opriră.

Veneau de sus, rupte parcă dintr-o banchiză, lespezi de toate formele şi mărimile, figuri neprevăzute de nicio geometrie, de un alb-albăstrui care, sub pânza norilor, umplea luncile de lumină; pe timp senin, răsfrângeau razele soarelui în mii de unghiuri, reflectându-l în toate ascunzişurile, desfiinţând umbrele obişnuite ale naturii, modificând relieful, denaturându-i dimensiunile.

Uneori corbi negri, zgribuliţi şi melancolici, călătoreau la vale cu ele, într-o migraţiune lentă şi fără ţel – păsări care nu caută locuri mai calde în lume, ca rândunelele, sau cocorii, ci hoinăresc alene, vagabondându-şi doliul şi prostul renume. Un pâlc de sălcii desfrunzite, proiectate întristător pe cerul iernii, le atrăgea privirile la un cot al Dunării; atunci făceau sfat, se consultau cu croncănituri sparte, răguşite, ca trosnetele vreascurilor călcate în picioare şi îşi luau zborul în stoluri greoaie, sinistre, continuând să se cheme, să se întrebe, să se certe întunecând cerul şi umplându-l de injurii; o uriaşă flotă de nave aeriene n-ar fi zgâlţâit mai mult atmosfera, dacă toate sutele ei de motoare ar fi funcţionat cu rateuri.

După ce tulburau astfel pacea ţărmului, dând târcoale unor hoituri imaginare, căutau alt grup de sloiuri, se aşezau pe ele cu larmă şi îşi continuau călătoria.

Câteodată, privite în zare, sloiurile păreau o turmă de oi albe, ducându-se la câmpie; un plop stingher, mergând parcă odată cu ele şi cu depărtările, întruchipa ciobanul singuratic, cu sarica pe umeri, cântându-le din fluier…

În unele clipe, lumina de sus se răsfrângea în gheaţă la un cot al

Dunării, ca în prismele unui aparat optic de dimensiuni gigantice, şi împrăştia în aer toate culorile spectrului; atunci fluviul, arcuit sub bolta de iarnă, părea un curcubeu prăbuşit la pământ…

Alteori, în mişcarea lor, sloiurile se îmbinau, alcătuind desene uimitoare, o mirifică floră şi faună albă – elefanţi, reptile, coborând parcă din epoca glacială a scoarţei, urşi polari, placizi şi singuratici, sau arbori, flori şi plante, ferigi pudrate, crini, trandafiri, narcise, nuferi, toate mărite monstruos şi cristalizate.

Dar, în afara clipelor când închipuirea le dădea aceste înţelesuri fantastice, ele se înfăţişau, cel mai adesea, în dimensiunile lor adevărate – gheaţă dusă la vale de ape, într-o defilare continuă care părea că n-o să se termine niciodată, ilustrând cu o pregnanţă definitivă şi adâncă străvechea constatare a filosofilor despre mişcarea lucrurilor în natura aparent statică…

Nimeni din şantier nu avea, în acele zile, timp pentru contemplaţie. Sloiurile treceau prin faţă fără ca oamenii să le vadă, fără să le audă freamătul; ochii le erau aţintiţi pe unelte, urechile ascultau bătaia ceasului. Mai erau numai două luni până la termenul când şlepurile trebuiau să fie gata…

În ziua când Dutchievici apăru pe cală, muncitorii

printre care trecea îl salutară cu simpatie; ştiau că fusese bolnav şi că venea voluntar în linia întâi, în loc să stea, ferit, la postul de comandă. Trei zile, inginerul nu intră în ghereta unde i se aranjase biroul, decât pentru a-şi orândui hârtiile; astfel, îşi petrecu timpul între sala de trasaj, cazangerie şi cală, punându-se la curent cu mersul lucrului practic.

În prima zi şi în prima oră, inginerul Staicu îl întâmpină şi-i prezentă, afabil, respectul şi omagiile.

— Nu pot să vă spun ce bine-mi pare să lucrez cu un om ca dumneavoastră!... Adică ştiţi ce vreau să spun; sunt sătul de ignoranţă şi de temperamentele astea aventuroase!

Dutchievici trecu mai departe.

— Cu dumneavoastră o să mă înţeleg altfel!

— Poate!

Până în prânz, inginerul Staicu primi o notă semnată de directorul tehnic şi grăind astfel:

„Vi se pune în vedere că de azi înainte orice defect de fabricaţie veţi constata, mi-l veţi aduce la cunoştinţă mie direct şi nemijlocit.

Conducerea lucrului şi calitatea lui privind şantierul, vă interzic să aplicaţi soluţii proprii, atunci când constataţi o eventuală abatere de la norme”.

Îndată ce primi această notă, inginerul Staicu se făcu nevăzut şi nu mai apăru în şantier până a doua zi dimineaţa.

După-masă, Dutchievici se pomeni cu maistrul Golgota tăindu-i drumul; mirosea a băutură. La început, şeful calei îl luă cu binişorul: salută milităreşte, ducându-şi mâna la cozorocul şepcii şi pocnind din călcâie:

— Să trăiţi, domnule inginer!

— Bună ziua!

— Aş vrea să vă spun o vorbă.

— Spune!

— Dar nu aici; haideţi mai bine la birou; ne aud oamenii!

Dutchievici, fiind în drum spre ghereta făcută de dimineaţă, căreia tocmai i se puseseră geamurile, nu se împotrivi, ci merse mai departe, impasibil, ca totdeauna. Înăuntru era tot aşa de frig ca afară – nu se adusese încă soba – atât că nu bătea vântul; nefiind niciun scaun, rămaseră în picioare.

— Domnule inginer, începu Golgota, după ce închise precaut uşa în urmă, nu faceţi bine!

Întâlnind privirea rece şi întrebătoare a inginerului, continuă, arătându-şi respectul şi supunerea:

— Eu, faţă de dumneavoastră, ştiţi, încă din timpul domnului Năsturaş, ştiţi… Am spus la toată lumea: om ca domnul inginer Dutchievici nu găseşti, să tai pământul bucăţele şi să-l dai la ciur, palmă cu palmă. Eu, domnule inginer, pentru dumneavoastră…

Eu, dacă ar fi după mine, pe dumneavoastră v-aş ţine numai în puf, dumneavoastră nu se cuvine să…

— Spune-mi, te rog, ce te aduce la mine? îl întrerupse Dutchievici, ca şi când n-ar fi auzit introducerea.

— Uite ce voiam să vă spun, domnule inginer, cu tot respectul şi cu toată cuviinţa; sunteţi mai învăţat decât noi, ştiţi mai multe, dar ascultaţi o vorbă şi de la mine: nu vă legaţi de domnul inginer Staicu!

— Altceva?

— Dânsul nu-şi face decât datoria; are ordin. Cine l-a trimis aici a ştiut de ce l-a ales, i-a dat şi instrucţiuni; are multă putere. Nu vă puneţi cu ministerul; tovarăşul director poate să plece, azi, mâine, ori peste o lună, dar ministerul rămâne, şi dumneavoastră ar fi mai bine…

Dutchievici asculta în tăcere, uitându-se pe geamurile care îngăduiau să vadă aproape toată cala.

Peste noapte încetase să ningă, termometrul arăta câteva grade deasupra lui zero, nu se bănuia încă gerul, şi dacă zăpada căzută zilele din urmă nu s-ar fi prefăcut în zloată, înmuind iar malul Dunării, n-ar fi fost mai greu de lucrat decât peste vară. Prelatele fuseseră date la o parte, muncitorii stăteau în soare, îi primeau căldura în ceafă, în umeri, şi-o înmagazinau ca pe o hrană, să fie. Unii îşi lepădaseră veşmintele grele, lucrau în cămăşi, cu braţele goale. Revenise iar voia bună, se auzeau iar strigăte, chiote, îndemnuri, care lipsiseră atâta timp, sărăcind ampla polifonie a calei: glasurile omeneşti amestecate cu sunetele zecilor şi sutelor de unelte în funcţiune.

Şi acest furnicar de oameni care se întreceau pe minute, pe ore, pe zile, nu era mânat de nimeni, nu se vedea niciun vătaf în spatele lor, să-i îmboldească, să le cântărească mişcările – să-i atingă cu pintenii, sau cu cravaşa pe cei rămaşi în urmă. Erau mulţi rămaşi în urmă, graficele arătau că în medie se pierduseră până acum şase zile, întârziere alarmantă, când mai rămâneau numai şaizeci până la termen; iar piedicile de care se loviseră, ploile, ninsoarea, aveau să fie şi mai mari de aici încolo.

Totuşi, nu părea descurajat nimeni; uitându-se că se aflau în întrecere unii cu alţii, şi fiecare echipă, fiecare brigadă ar fi dorit să fie prima, trecea o vorbă, o lozincă peste tot şantierul: „Să câştigăm timpul pierdut acum, cât e vremea bună!”

Dutchievici înţelegea rezervele ministerului şi excesul de zel al inginerului Staicu: fenomenul care se petrecea aici era imposibil de înţeles, dacă nu simţeai celălalt fenomen, petrecut cu oamenii. Inginerul-şef îl înţelesese mai târziu, cu acea încetineală de a percepe realitatea specifică omului singuratic* în timpul ploilor, când la sfârşitul săptămânii constata, după grafice, întârzieri importante, ştiind că nicio întârziere nu putea fi

admisă şi socotind absurdă speranţa de a fi recuperată, începuse să se teamă că până la primăvară vasele n-au să fie gata. Dar chiar în acel timp, prin ceea ce firea lui avea romantic, nu se desolidarizase de strădania obştească. Oricare ar fi fost rezultatul, socotea că încercarea nu era zadarnică şi, raportată la un alt câştig, pierderea, privită într-o perspectivă largă, rămânea fără importanţă. Se pierdeau două, patru, şase, poate chiar mai multe din cele zece şlepuri – rămânea în schimb un şantier şi-o echipă încercată în focul cel mai aspru.

Cu acest sentiment venise în mijlocul oamenilor, abia ridicat de pe boală, hotărât să rămână cu ei până la urmă, chiar dacă între timp îşi forma un înlocuitor pe care să se bizuie; pe lângă contribuţia tehnică, simţea datoria unei contribuţii sentimentale…

Iar acum, după primele ore petrecute în vijelia calei, pe care o simţea mai rar înainte, se trezise în el o altă convingere; strigătele oamenilor, glumele, voia bună, după ce trecuseră printr-o încercare grea, îi redaseră speranţa izbânzii depline, şi fiinţa lui se schimbase cu totul din clipa aceea; nu mai avea, faţă de muncitori, solidaritatea elegantă şi melancolică a celui care rămâne cu învinşii până la urmă, ci solidaritatea robustă, eroică, triumfală a învingătorilor. Pentru el, care nu fusese niciodată învingător, această stare, necunoscută, surprinzătoare, însemna naşterea târzie la o viaţă nouă. Şi dacă nu-i mai rămâneau decât puţini ani să trăiască, era tulburat de gândul că viaţa îi oferea o prelungire nesperată, în clipa când socotea că îşi încheiase socotelile cu lumea. Sentimentul amar al ratării, purtat cu el aproape de la începutul carierei, dispăruse într-o oră şi, cu toată oboseala, cu toată slăbiciunea care-i făcea mersul şovăitor, în suflet se simţea tânăr. Şi-abia acum vedea, cu o tristeţe molcomă, că tinereţea lui adevărată fusese bătrână…

Maistrul Golgota nu-i înţelegea tăcerea.

— Domnule inginer, zise, luând un ton confidenţial, tot ce v-am spus rămâne între noi; dacă nu v-aş fi cunoscut, nu deschideam gura.

— *Dumneata* mă cunoşti *pe mine*?

— Apăi sigur, nu sunteţi în şantier de o zi-două!

Dutchievici vru să-l mai întrebe ceva, pe urmă renunţă: şi-aşa îşi călcase firea. Convorbirea aceasta, chiar neprelungită, i se părea o degradare. Totuşi se stăpâni şi zise, cu tot calmul:

— Ascultă, Golgota, părerea mea, tot aşa, între noi, dar o dată pentru totdeauna: de azi înainte să nu-mi mai dai bună ziua!

Şi-acum, ieşi afară!

Maistrul încercă să-l înfrunte; schimbă tonul:

— Tovarăşe inginer, nu vă puneţi cu mine!

— Ieşi afară!

Pe urmă începură să vină oameni, şi până seara Dutchievici nu mai avu odihnă; o serie de table, la consolele şlepurilor, nu se potriveau – aici formele sunt capricioase, şi la trasaj ies erori care de obicei nu se rezolvă altfel decât prin tatonare. Marchidan, cu tot zelul lui, nu se străduise, sau nu avusese timp, sau nu-i dăduse prin minte să caute o metodă de proiectare mai bună. Pentru lucrul în serie era indispensabilă, dar nici Dutchievici nu căutase o soluţie, fiindcă nu se izbise de ea până acuma. La un vas, chiar dacă nu din cele mai mari, cum erau aceste şlepuri de o mie de tone, detaliile de construcţie sunt cu miile, cu toată forma simplă sub care ele se înfăţişează la urmă. Acum constata că lucrul nu fusese pregătit în aşa fel ca să nu frâneze ritmul echipelor de montaj, dar greu ar fi găsit cuiva vreo vină; nu se lucra nicăierea cu această repeziciune.

Din păcate, problema nu se mai putea rezolva radical

acum;

O dată începută o acţiune nu trebuie să schimbi planul pe drum.

Totuşi, serviciul tehnic, condus de el, rămânea în urma muncitorilor… Simţământul acesta îl apăsă multă vreme.

Matei, care jumătate din zi şi-o petrecu pe cală şi prin ateliere, nu veni să-i vorbească decât o dată, înaintea prânzului:

— La ora unu aveţi maşina la dispoziţie, să vă ducă şi să vă aducă înapoi de acasă.

— Mulţumesc, dar am să rămân aici, cel puţin astăzi.

— Şi cum faceţi cu masa?

— De ani de zile mănânc numai dimineaţa şi seara; la prânz nu beau decât un ceai, pe care mi l-am adus în termos.

— Nu ştiu dacă-i un obicei bun.

— Pentru alţii poate că nu; eu am rămas cu el de pe vremea când eram student şi… Da, cred că trebuia să fac economie.

— Dacă vreţi, vi s-ar putea aranja masa la cantină; şi eu mănânc aici, mâncarea este uneori foarte bună.

— Nu; dacă vreţi să mă simt bine, nu încercaţi să-mi schimbaţi obiceiurile… Diseară la şase aş vrea să stăm de vorbă; am de făcut propuneri.

Seara la şase, pe măsuţa dintre fotolii, în locul coniacului pe care în ultima vreme Dutchievici îl refuza fără explicaţie, aburea o ceaşcă mare de ceai, risipindu-şi aroma în tot biroul.

— Azi n-a fost prea frig, dar o băutură fierbinte o să vă facă bine.

— Mulţumesc; de altfel aceasta era şi prima mea propunere.

Pentru zilele de viscol şi ger, care pot să vină oricând

de acum încolo, trebuie să li se asigure ceai fierbinte muncitorilor de pe cală.

— De acord; am să dau dispoziţii.

— De obicei, urmă Dutchievici, în toate şantierele se încetează lucrul pe viscol sau pe ger mare; în orice caz, nituitul de la minus cinci grade în jos nu este îngăduit de norme. Noi suntem în situaţia de a merge obligatoriu înainte, oricare ar fi vremea.

— Asta s-a stabilit de la început; ştiu toţi oamenii!

— Da; însă lucrul trebuie organizat în aşa fel, încât pe ger să se facă numai operaţiunile preliminarii, montatul tablelor şi alezatul găurilor, iar la nituit să se procedeze prin eforturi concentrate, în orele de la prânz, când creşte temperatura. În plus, propun să se confecţioneze panouri de lemn, transportabile, care să se poată monta cu repeziciune unde ar fi nevoie; la adăpostul lor, temperatura mai creşte cu câteva grade, iar pe viscol…

— Ştiu! Se vor pune în lucru chiar mâine.

— Să se confecţioneze coşuri de fier în care să ardă cărbuni şi care să se aşeze în locuri cât mai dese pe cală… Pe lângă ceai fierbinte, să se dea muncitorilor, între mese, o gustare substanţială, îndeobşte grăsimi, de pildă slănină prăjită, ca să fie şi caldă; celor mai mulţi le place slănina.

— Şi mie!

Dutchievici şovăi puţin şi continuă cu oarecare stânjenire:

— Ar fi bine ca acestea să nu fie puse în socoteala muncitorilor. Cred că direcţia va găsi un fond, de unde să poată…

Matei îl întrerupse:

— Îl şi are! Mulţumesc pentru propuneri; cred că tovarăşul

Conţu s-a şi gândit la câte ceva. A adus, de pildă, pâslari şi mănuşi de pânză impermeabilă, îmblănite.

— Tocmai voiam să vă pomenesc de ele; dar totul trebuie pregătit şi organizat în aşa fel, încât să intre în funcţiune imediat ce va fi nevoie.

Matei îl privi lung, apoi începu să râdă.

— Tovarăşe Dutchievici, mă bucur să constat că vocabularele noastre sunt foarte asemănătoare!

— Vocabularele?

— Dacă aţi uitat, cu atât mai bine!… Şi-acum, în orice caz, folosiţi-vă de maşină!

Îndată după convorbirea cu Dutchievici, maistrul Golgota ieşise pe poartă, fără să vestească pe nimeni, şi băuse în cârciuma de la tramvai, până seara, luptându-se în gând cu duşmanii. Beţie stăpânită şi rece, fiindcă nu-şi pierdu capul – şi la ora şase seara se ridică, respectându-şi o anumită hotărâre: trebuia să-l întâmpine pe directorul tehnic, să-l momească, să şi-l apropie, să-l poftească la masă, să-l aşeze lângă Antoaneta, bazându-se că ea va putea să-i schimbe firea… Său; să-i pună mâna în piept şi să-i spună: „Ascultă, tovarăşe, cu mine să nu faci pe nebunul!”… Sau să nu-i spună nimic, ci să-i dea un pumn în măsele, knock-out, trântindu-l în şanţul drumului.

Întâlnea muncitori, mergând repede spre tramvai – îi dădeau bună seara, fără să observe, în întuneric, chipul lui înrăit de băutură.

Câte unul se oprea, avea să-i spună o vorbă:

— Nene Atanasie…

Golgota îl dădea în lături şi îşi continua drumul, cu paşi rari şi siguri, ca de santinelă. Aproape de şantier se opri, aşteptă, se întoarse până la tramvai, trăgând cu ochiul în urmă… Aşa patrulă până la o oră târzie, încă nehotărât asupra felului cum trebuia să se desfăşoare scena. La un timp, întâlni maşina şantierului, care îl orbi cu farurile; n-avea de unde să ştie cine era înăuntru: directorul.

Ilie Conţu, sau Mititelu? „Ce-o să mai mergeţi voi pe jos, fraţilor, când v-o veni ziua! V-aţi boierit, las c-o să vă vindec eu de boierie!”

Află abia când maşina se întoarse; în timp ce portarul deschidea poarta, îl interogă pe şofer:

— Unde-ai fost, Alexe?

— În oraş.

— Pe cine-ai dus?

— Pe tovarăşul inginer Dutchievici.

Îl pierduse; pocni din măsele.

— Ia fă stânga-mprejur, să mă duci şi pe mine!

N-avea niciun zor, nu ştia unde să se ducă, nu-l aştepta nimeni, dar turba dacă nu se urca în maşină. Pe drum, cât era întuneric, scuipă fără zgomot, întâi pe covoraşul de la picioare, apoi pe canapea, unde se lăfăiau boierii; ar fi făcut şi altceva, mai cu seamă că şi simţea nevoia, ca după băutură, dar îi fu teamă că-l simte şoferul.

Coborî în centru, trecu prin faţa cafenelei; Dutchievici nu era înăuntru, deşi ar fi fost ora. Trecu prin faţa casei lui, văzu lumină în spatele jaluzelelor; vru să arunce cu un bolovan – se răzgândi, putea să-l vadă lumea, şi un geam spart nu-i o răzbunare.

Ajunse acasă pe la unsprezece, treaz pe deplin, însă duhnind a băutură. Antoaneta nu-i cunoscuse această meteahnă; bărbatul se schimbase de câteva zile…

— Nu te-ai întâlnit cu domnul Staicu? Te-a aşteptat până acuma.

— Ei, ai dracului! Parc-aţi avea radar, să mă simţiţi de departe! Pleacă tocmai la vreme!

— Atanasie!

— Ia slăbeşte-mă cu giugiuleala! Treci la masă şi scrie!

Femeia se supuse, mulţumită că scapă de scărmăneală. Ştia despre ce-i vorba. Luă hârtie şi ascuţi

creionul, ca o şcolăriţă silitoare. Nu folosea toc şi cerneală – peniţa trădează mai uşor scrisul omului. Maistrul Golgota începu să dicteze, plimbându-se prin odaie:

„Tovarăşe redactor, sunt o funcţionară modestă la şantierul naval Victoria. Muncesc de dimineaţă până seara, ca să câştig o pâine şi să contribui cu puterile mele la înflorirea Patriei noastre, Republica Populară Română. Dar mi se umple inima de revoltă când văd că, în ochii noştri, femei cinstite şi muncitoare, mame de familie, tovarăşul director îşi face mendrele cu o rămăşiţă ruşinoasă a lumii burgheze…”

În continuare maistrul Golgota făcu biografia Anei Odeta în cuvinte grosolane şi insultătoare.

„Această situaţie care contravine moralei proletare şi se petrece fără ruşine în ochii muncitorilor, am adus-o la cunoştinţă ziarului local Viaţa Nouă, în două rânduri, fiindcă am socotit că îmi fac datoria, dar fără niciun rezultat. Ziarul nu a găsit cu cale să facă nimic; a publicat un articol despre corespondenţii voluntari din întreprinderi, spunând că orice corespondenţă va fi bine primită, dar că sesizările anonime nu se vor lua în consideraţie… Tovarăşe redactor, mă adresez dumneavoastră, ziarul central al partidului, care vegheaţi şi daţi semnal la toate ziarele din ţară, şi vă spun că aşa n-o să scrie nimeni adevărul, fiindcă fiecare se teme. Daţi-vă osteneala şi faceţi un drum, sau trimiteţi pe cineva şi veţi constata că reclamaţia mea nu cuprinde nici pe jumătate din ceea ce ştie toată lumea.

Dacă nu, nemulţumirea noastră, a muncitorilor, are să crească într-una şi n-are să fie bine. Noi cerem să constataţi şi să luaţi măsuri ca să se termine odată cu dezmăţul, fiindcă nu mai suntem pe vremea patronilor…”

Maistrul Golgota făcu o pauză – părea nemulţumit, nu-şi vărsase toată fierea, dar socotea că nu e bine să se

citească printre rânduri o ranchiună personală. După ce pocni de câteva ori din măsele, se opri în faţa mesei şi privi hârtia.

— Scrie: „Trăiască Republica Populară Română!” Iscăleşte:

„O funcţionară cinstită de la şantierul naval Victoria”… Pune-o în plic… Ia altă hârtie!

— Încă una?! Să nu bată la ochi, Atanasie! Chiar şi la poştă pot să bage de seamă.

— Tu ascultă ce-ţi spun eu şi scrie: „Tovarăşi…”

În seara aceea, maistrul Golgota era în mare vervă epistolară.

Pe Antoaneta începură s-o usture degetele care ţineau creionul; mai scrisese şi altă dată, de două, de trei ori pe lună. De data asta, plângerile anonime se făcură teanc: şapte. La comitetul judeţean de partid („şantierul se duce de râpă, şi tovarăşul director Matei Mironescu, pe lângă nepricepere, neglijenţă, aroganţă, pe lângă aerele pe care şi le dă, mai are şi un păcat grav, tovarăşi…”). La Controlul de Stat

(„cu ce bani şi în ce scop s-au cumpărat cincizeci (!?) de sticle de coniac? Acesta este rostul fondului directorial? Noi, muncitorii, ce să spunem atunci, tovarăşi?…”). La minister („de ce, când, şi în ce împrejurări şi-a făcut inginerul Dutchievici Adrian studiile în Germania? Suntem datori să fim vigilenţi, tovarăşi, fiindcă altfel duşmanii poporului…”).

Ultima scrisoare însă nu era anonimă; semna Iancu Alexe, şofer la şantierul naval Victoria, şi glăsuia astfel: „Vă rog să cercetaţi cine foloseşte maşina şantierului, la ce ore şi pentru ce drumuri.

Vreau să fiu chemat la cercetări şi să spun adevărul, ca să se termine cu domnia bunului plac. Sunt şi eu muncitor şi dacă tovarăşul director mă opreşte peste orele

de program, ca să-l duc la domiciliu pe tov. ing. Dutchievici, nu înţeleg de ce nu l-aş duce pe tov. Arici, sau pe alţii, care muncesc mai mult şi mai cu folos. Rog să fiu cercetat de urgenţă şi cu asprime…”

Plicuri felurite: albe, albastre, galbene; adresele cu scris prefăcut, când drept, când culcat, când cu litere stângace de tipar.

— Mâine să le pui la cutie, dar nu pe toate în acelaşi loc.

— Ştiu.

Terminând cu instrucţiunile, maistrul Golgota mai privi o dată plicurile de pe masă, apoi se culcă îmbrăcat; îşi scoase doar cizmele, ca la război. Nu era liniştit, toată fiinţa lui rămânea în alarmă, gata să se apere sau să atace. Mai târziu veni şi Antoaneta lângă el, în cămaşă decoltată; tresări speriat când îi simţi sânii mari apăsându-l în spate.

C3 a la o demonstraţie meteorologică, vremea îşi arătă pe rând toate feţele. După ploi şi lapoviţă, termometrul scăzu dintr-odată, într-o singură noapte, de la plus trei, la minus douăzeci şi cinci de grade. Venită pe neaşteptate, schimbarea de temperatură găsi trupurile omeneşti nepregătite şi fără apărare; în primele ore ale dimineţii, gerul fu insuportabil – activitatea pe cală aproape paralizată.

Interzis să se bată un nit astăzi! Se pregăteşte materialul pentru zilele celelalte, se montează table, prinse provizoriu în şuruburi, se alezează găurile – în cazangerie se asamblează piesele care pot fi apoi transportate. Nu adia vântul, nu clintea nicio ramură. Dunărea curgea la vale vânătă, valurile parcă se uitau în urmă, cuprinse de groază.

La şapte şi un sfert se aprinseră cărbuni în coşuri de fier, înşirate printre tachelaje…

La zece, fetele de la cantină, înfofolite ca

eschimoasele, numai cu ochii afară din broboade, veniră cu tăvi fumegânde, aducând muncitorilor slănină fiartă – nu în batjocură, ci după regulile bucătarilor, cu piper, cu foi de dafin. Până s-o iei, s-o duci la gură, era îngheţată. Pâinea, s-o fărâmi cu ciocanul; în alcătuirea ei pufoasă se vedeau limpede cristale albe; de ce n-o fi aşa pe arşiţă, să-ţi răcorească stomacul?

Patru cazane de ceai scoteau aburi în cele patru colţuri ale calei, ca nişte locomotive deraiate. Veneai, puneai cana sub robinet –, ţâşnea apă fiartă! După trei înghiţituri o simţeai rece.

— Ia uite colea, frate-miu!

Te uitai şi nu-ţi venea a crede. Ultima înghiţitură îngheţa în ceaşcă.

— Câte grade or fi, măi fraţilor?

— Uite termometrul colea; ieftin, numai douăzeci şi şase de grade!

Alcoolul albastru din termometru mai avea doar două degete până la măciulia de la bază.

— Măi tovarăşi, dacă-i aşa acum, ce-o fi când coboară la patruzeci, ori mai departe?

— Aşa ceva nu se pomeneşte în ţara noastră.

— Dar în alte părţi? Acolo nu trăiesc tot oameni?

— Sunt deprinşi; au altfel de sânge.

— Am citit într-o carte că unii au întâlnit, la pol, geruri de minus optzeci de grade.

— Aşa e! Când răsufli, dacă nu eşti cu băgare de seamă îţi crapă pieptul.

— Cum să crape?

— Uite-aşa, cum crapă sticla cu apă.

— Mă, oameni buni, dar mai vorbiţi şi de altele! Spuneţi mai bine cum e la ecuator, prin ţările calde.

— Aolică, de ce nu m-a născut mama în Africa?

— Vezi-ţi de treabă! Tot mai bine prin părţile noastre; că-i şi iarnă, şi vară, şi flori, şi zăpadă – de toate!

— O fi, da cum e azi, un ceas numai să stai afară, te faci ţurţur de gheaţă!

— Ei ho, că n-o s-o ţie aşa tot anul!

— Topor zicea că o să avem o iarnă blândă.

— Care Topor? Al nostru?

— Nu, ăla care face vremea la radio.

— Dacă a zis el aşa…

— Aşa e! Să ştii că le nimereşte!

— Cum le nimereşte, mă, că mie mi-au îngheţat şi ficaţii?

— Ei, se mai întâmplă. Poate la Bucureşti o fi cald, s-o plimba lumea în haină.

— Pe dracu'!…

— Când eram la Paris, prin *'27*…

— Care eşti ăla, mă, cu Parisu?

— Socrate! Ia uitaţi-vă la el cum îi tremură coatele!

— Tremur dinadins; faceţi şi voi la fel, să vedeţi cum vi se încălzesc oasele! Asta am învăţat de la unul care fusese mulţi ani în

Alaska – negustor de blănuri; şase luni pe an dormea în zăpadă.

Socrate era marinar, fără vapor, din cei plasaţi de sindicat pe la şantierele navale, în 1944. Întâi lucrase cu raşcheta şi cu pensula.

Om isteţ şi cu ceva ştiinţă de carte, decât că nu-l mai ţineau balamalele: patruzeci şi opt de ani, vârstă înaintată pentru unul care şi-a dus din greu viaţa. Acum era normator, făcuse trei luni şcoală, umbla cu servietă, iar buzunarul de la piept îi era ornat de şase creioane colorate. I se mai zicea şi Gogoaşă.

— Când eram la Paris…

— Cu ce-ai ajuns acolo?

— Cu trenul.

— În excursie?

— Nu, la studii superioare. Şase luni am prevestit vremea la o gazetă, adică făceam buletinul meteorologic, la cel mai mare ziar din

Franţa, „Le matim”, cum ar fi la noi „Universul”. Dacă azi ploua, scriam pentru mâine „vreme instabilă”. Dacă era soare, scriam: „Zi senină”. Din zece buletine, opt se nimereau întocmai. „Straşnic!”

zicea toată lumea. Când o scrânteam, aveam apărare: „Mda, s-a produs un decalaj de douăzeci şi patru de ore. Nu mai plouă, dar a plouat toată săptămâna”. – „Aşa e!...” Peste două luni mă chemau la toate ziarele, oferte peste oferte, la redacţie veneau scrisori cu miile.

Nu vă mai spun, m-am pomenit cu directorul meteorologiei, un profesor cu barbă. S-a uitat la mine, nu-i venea să creadă: „Cum faci, tovarăşe? Adică, domnule!”...

Am ridicat din umeri. „Ciudat! zice franţuzul. Noi avem o reţea imensă, un aparat de două mii de oameni, şi pronosticurile noastre nu se realizează decât într-o proporţie de treizeci la sută!” – „A, păi stai atunci, zic eu, daţi-le de-a-ndoaselea, şi o să se realizeze şaptezeci la sută! E o diferenţă, colega! Nu, mulţumesc, nu-mi datoraţi nimic pentru consultaţie!”

Nu râdea nimeni, oamenii aveau fălcile îngheţate, iar povestitorul dârdâia de se auzea cum îi pocnesc ligamentele.

— Dacă te pricepi, spune cum o să fie vremea mâine?

— Ger, tovarăşe!

Vreme anapoda! La Turnu-Severin erau numai cinci grade sub zero, în Ungaria ploi torenţiale, în Germania zăpadă de un metru şi jumătate, cu ger de minus treizeci de grade – şi Dunărea le răbda pe toate.

În prima zi, muncitorii de afară se chinuiau o jumătate de oră la lucru, apoi se strângeau în jurul focurilor, cu pielea obrazului albă, cu lacrimile îngheţate în ochi, cu degetele în mănuşi, vreascuri. În timp ce cărbunii încinşi îi încălzeau pe o parte, le degera alta. Câte unii, mai slabi, cuprinşi de descurajare, fugeau la cazangerie, dar nu puteau să stea acolo cu orele – nu le făcea nimeni treaba afară, lăsată în părăsire. Era ger şi-n ateliere; sobele de fier, cu burlane lungi atârnate de tavan, duduiau, dar căldura nu se ducea departe. La sala de trasaj, respiraţia oamenilor se prefăcea în gheaţă, ca nişte pete albe, cristalizate, pe planşeta care, cu reţeaua ei de linii curbe şi elansate, mai lucioasă ca niciodată, semăna cu un patinoar învăluit în ceţuri reci şi vâscoase.

Chiar şi-n birouri se simţea gerul; cerneala din călimări devenise cleioasă, clapele maşinilor de scris se mişcau greu, frânate de uleiul îngroşat; funcţionarii lucrau cu mănuşi în mâini, cu paltoanele în spinare; fumul de tutun nu se mai ridica la tavan, se aşeza pe duşumele, în straturi; gheaţa de pe geamuri, groasă de un deget, lăsa să intre înăuntru o lumină nelimpede, cenuşie-albastră.

Până pe la zece, maistrul Golgota, care venise mult după ora şapte, inspectă şantierul începând cu birourile: deschise uşile cu brutalitate, aruncă înăuntru priviri fioroase, fără să zică bună ziua, nici să arate ce caută.

În ultimul timp, cam după întâmplarea nenorocită cu Marchidan, umbla rătăcit de colo până colo. Să fi fost mustrare de cuget?... Să i se fi sfârşit răbdarea?... în sine păstra credinţa că prăbuşirea tot are să se întâmple; nu-i rămânea decât să-şi pregătească terenul şi să se aţină. Dar ceva în sufletul lui nu mai stătea pe temelii bune, şi de-aici, nervii începeau să-i tremure, alungându-i liniştea peste ziuă, peste noapte, somnul.

La început, luase ca doctorie rachiul; fusese bun, o zi,

două, pe urmă îi mărise zdruncinătura.

Umbla prin şantier şi-i sărea ţandăra din te miri ce, se răstea la oameni, le smucea ciocanul din mână, să le arate el meseria, îi bruftuluia chiar şi pe prieteni, uitând că şi-i crescuse ca să-i aibă lângă el, la orice nevoie; inginerului Staicu nu-i mai zicea „fătul meu”, nici

„Bădie”; era un amorţit, se temea de Dutchievici, mototolul! Şi trecerea lui la minister, şi făgăduielile? Le văzuse astă-toamnă!

În fiecare zi aştepta să vină o nenorocire, să se rupă cablurile macaralei, şi tablele să cadă în capul oamenilor. „N-aţi luat măsuri de protecţie, criminalilor! Ia uitaţi-vă, de câte ori nu v-am pus în vedere, căutaţi, scrie negru pe alb, pe hârtie!!!”

Să ia foc hala veche a cazangeriei; umblau scânteile în trombe, pe sub căpriorii afumaţi să te miri că nu s-au aprins până acuma… Să se prăbuşească zidurile, să vie un cutremur, o răzmeriţă, să răbufnească o furie, ori o molimă, ciumă, holeră, s-o aducă vapoarele.

Oamenii munceau, de parcă ar fi fost şantierul lor, mai făceau şi glume, tablele se montau cu zecile, niturile se băteau cu miile, în cazangeria nouă se sudau cuplurile motonavei – când le-o lua macaraua şi le-o înşira pe cală, zici că nu-i treacă omenească, ci minune.

Ei, ajunge, ajunge, nebunilor!

În ziua aceea, plecând de acasă, de la căldură, simţi că e ger, scârţâiau castanii, dar nu-şi dădu seama de puterea lui decât în timpul drumului. Lume puţină, înfofolită, sârmele pe sus învelite în chiciură, ici, colo, câte o cioară încremenită, celelalte ascunse – unde se adăpostesc ciorile când le răzbeşte gerul? – nu le mai vede nimeni!

Fluierul vaporului, în port, fâşâie lung, icneşte, se

îneacă, tremură, geme, plânge, până să scoată un sunet. O vrabie gălbejită încearcă să disloce cu ciocul firul de pleavă, ovăz nedigerat, dintr-o balegă de cal, îngheţată în mijlocul caldarâmului, inertă şi dură ca fonta cenuşie…

Până la tramvai, urechile, fără nicio apărare, începuseră să-i ţiuie. Pe drum şi le luă în mâini şi-atunci simţi usturime, durere ascuţită, adâncă, ducându-se pe şira spinării în jos, la picioare.

— Ce-aţi păţit, tovarăşe preşedinte? îl întrebă portarul, ducându-şi mâna la gură, şi 9 periat, şi gata să râdă.

— Ce să păţesc, mă? Ce te uiţi aşa la mine?

— Urechile!

Maistrul Golgota îşi duse mâna la urechi, nu le simţi ca pe urechile lui, ci ca pe două zgârciuri străine, mai-mai să nu-i încapă în palme. Dădu fuga la infirmerie, se uită în oglindă şi nu se mai recunoscu: urechile îi creşteau văzând cu ochii, aproape lubric, schimbându-i fizionomia. îl cuprinse spaima că va rămâne desfigurat pentru totdeauna, cu urechi de măgar, ca în povestea cu mincinosul pedepsit de zâne. Înţelese: avea degerătură – nu simţea nimic, unde punea degetul rămânea pată albă, sângele fugea, lăsând carnea să moară, fărâmă cu fărâmă. Se sperie, o frică superstiţioasă îi cuprinse inima:

dacă era o pedeapsă venită din ceruri?

— Ce fac, tovarăşă? întrebă în panică. Au să cadă, rămân fără urechi, ca neoamenii.

Infirmiera îl linişti; era o degerătură de gradul întâi, nu lăsa urme. Îi puse vaselină camforată.

— Până mâine nu mai aveţi nimic, poate au să se cojească peste câteva zile; dar să staţi la căldură.

O dată ce-i trecuse spaima, maistrul socoti să tragă numaidecât folos din această întâmplare – să-şi arate eroismul şi abnegaţia în faţa muncitorilor, şi chiar a

direcţiunii.

— Eu sunt om să stau la căldură?! mugi, înfuriindu-se fără pricină. Du-te la magazie şi cere o căciulă!

Erau căciuli cu clape, pentru muncitorii de pe cală. Astfel protejat, mocnind o furie pe care n-ar fi înţeles-o nimeni – împotriva cui, din ce pricină? – porni să inspecteze şantierul. Oamenii lucrau cam cu frână; îşi înăbuşeau suferinţa, stăteau la datorie, dar oricâtă voinţă ar fi avut, nu puteau îndura gerul, le îngheţau uneltele în mână.

Maistrul Golgota merse la telefon, vorbi în câteva locuri, apoi adună comitetul de întreprindere – şi, fără discuţie, în două cuvinte, îşi spuse hotărârea: în asemenea condiţii lucrul nu putea să continue.

— Cum adică, tovarăşe Golgota?

— Cum am spus! Niciun om pe cală! Acasă toată lumea, la căldură!

Erau adunaţi unsprezece inşi, din treisprezece, câţi număra comitetul de întreprindere. Şapte din ei tăcură – ceilalţi arătară împotrivire; erau şi ei prăpădiţi de frig, dar nu înţelegeau cum poate veni cineva cu o asemenea hotărâre.

— Să mergem să discutăm la direcţiune! zise Firicel, tâmplarul, cel mai tânăr.

— Direcţiunea n-are niciun amestec; numai sindicatul îşi spune cuvântul, când e vorba de viaţa muncitorilor!

— Nu-i aşa, tovarăşe Golgota! Oamenii şi-au luat un angajament, sindicatul trebuie să-i îndemne şi să-i sprijine, ca să-l ţină.

— Am telefonat adineaori; nu se lucrează la niciun şantier, nu-i nicăieri picior de om afară.

— Chiar dacă ar fi aşa, ce ne priveşte pe noi? Măcar să-i întrebăm pe oameni, să vedem ce crede fiecare!

— Aici nu-i pe ce crede fiecare; ei or crede şi or vrea

multe;

datoria noastră este să-i ferim, să-i apărăm, că dacă i-o prăpădi gerul, cine o să mai lucreze mâine, când s-o îmblânzi vremea? Măi tovarăşi, voi nu înţelegeţi că sunt raţiuni superioare? Dacă direcţiunea vrea să nenorocească lumea, ca să-şi acopere greşelile, noi n-avem voie să stăm cu mâinile în sân, noi reprezentăm muncitorii. Mâine, poimâine, direcţiunea poate să nu mai fie, dar muncitorii rămân, pe ei se bizuie şantierul.

Câţiva aprobară, cam cu îndoială.

— Aşa e! Dar tot trebuie să vorbim cu direcţiunea!

— Duceţi-vă la direcţiune, vă priveşte! Eu îmi fac datoria!

Lipsindu-se de consimţământul celorlalţi, maistrul Golgota dădu să plece, hotărât să ordone încetarea lucrului pe cală, cu putere de la sine. Firicel îi tăie drumul – aveau aceeaşi statură.

— Stai aici! Ai vorbit numai dumneata, mai au şi alţii un cuvânt de spus. Ori nu-ţi dai seama că faci anarhie?

— Anarhie, eu, fiindcă apăr muncitorii?! Şterge-te la nas, mucosule, când stai de vorbă cu mine!

Tânărul tâmplar ridică mâna, dar ceilalţi îl opriră. Golgota văzu roşu în faţă.

— Ridici mâna? Uiţi că eu te-am luat în comitet? Eu te-am făcut om!

— Om m-au făcut alţii!

— Apoi lasă, că om vedea ce om au făcut ăia din tine! Dă-te la o parte, nu-mi ţine drumul!

Intervenire mai multe glasuri:

— Stai, mă, tovarăşe Atanasie, să sfârşim vorba în linişte. Ce vrei dumneata nu se poate, şi pace bună.

— Aşa?! V-aţi unit toţi împotriva muncitorilor?!

— Muncitori suntem şi noi!

— Dacă sunteţi muncitori, fiţi alături de muncitori, nu de direcţiune!

— Dar direcţiunea a cui e? izbucni Firicel, cu mânie. Dac-ai fi dumneata director ce-ai zice acuma?

Maistrul Golgota se îmblânzi ca prin minune. Pe chipul lui, învineţit de ger şi de furie, se ivi un rânjet; urechile, amorţite până atunci, începură să simtă căldura căciulii.

— Aşa e! Toţi suntem muncitori, şi d-aia v-am chemat, ca să ne sfătuim cum să dăm o mână de ajutor muncitorilor, să-i încurajăm, să învingă gerul. Hai, spuneţi, cum să facem ca să meargă treaba bine?!

— Păi să ne rugăm lui Dumnezeu să vină căldura!

— Haide, măi Firicel, lasă gluma! Ţi-am spus o vorbă cam aspră, n-o pune la inimă! Tu ştii că ţin la tine. Haide, tovarăşi, fiecare la datorie, în linia întâi, în mijlocul muncitorilor!

Membrii comitetului de întreprindere se împrăştiară, cu destulă nedumerire. Dacă s-ar fi uitat la ceas, ar fi văzut că lipsiseră de la lucru, de pomană, aproape o oră.

Gerul crescu peste ziuă. După primul şoc, care îi prinsese urechile de dimineaţă, Golgota îl înfruntă cu tărie – avea în el puteri care îl chinuiau ca şi când nu ar fi fost ale lui, ci ale duşmanilor.

Rămase pe cală până seara, mergând de la o echipă la alta, încurajând oamenii, îndemnându-i, cu un zel şi o voioşie care nu-i stăteau bine şi nu se potriveau împrejurării: de pe la ceasul unsprezece înainte, toate glumele îngheţaseră odată cu inimile din piepturi şi cu sângele din vine. S-ar fi spus că oamenii trăiau pe datorie, în contul unor zile viitoare. Dar sfatul, şi îndemnul, şi vorbele de îmbărbătare ale şefului de cală se auzeau pretutindeni:

— Un ceai fierbinte, băieţi, haide, că duduie cazanul!

Şi fuga înapoi, până nu vă îngheaţă bormaşinile!

Aşa cum venea îndemnul şi cum era tonul, se înţelegea că el adusese ceai pe cală, prin grija lui clocotea cazanul.

— Tovarăşe Golgota, să-ţi dea Dumnezeu sănătate! ziceau unii.

Ai avut o idee bună!

Veni şi Matei, în două rânduri, îmbrăcat subţire, să vadă ce fac muncitorii. Părea bine dispus, dar maistrul Golgota îi citea neliniştea sub veselia forţată de pe figură.

„Întinde coarda, tovarăşe! îşi zicea în gând. Întinde-o tare, până-o plesni şi te-o lovi la moacă, să te lase mut pentru totdeauna!”

Oricât nu-l suferea, Matei se bucură să-l vadă la datorie. Trebuia să-şi învingă antipatia, poate omul nu era rău, avea numai o fire zburlită, încolo putea să fie cinstit, altfel n-ar fi fost de partea lui atâţia muncitori. Acum câtva timp, Donos îl criticase cu asprime la şedinţa de partid, pentru faptele care se ştiu, şi, împotriva oricărei aşteptări, maistrul recunoscuse, pocăit: pierduse doar drumul, încolo era trup şi suflet alături de partid. „Tovarăşe Donos, îmi pare rău că nu mi-ai spus mai demult! Am atâtea în minte şi atâtea aş vrea să facem pentru binele şantierului, pentru muncitori şi pentru popor, încât tremură inima în mine să nu greşim...” Era greu să nu-l crezi şi să nu-l ierţi – se ridicaseră glasuri pentru el. „Bine, tovarăşe Golgota

— Ai grijă ce faci în viitor”.

Matei îi strânse mâna, cu un zâmbet înţepenit de ger.

— Cum merge, tovarăşe Golgota?

— Greu, dar bine!

— Nu te-a înmuiat?

— Pe mine? Eu, tovarăşe director...

Până să mai spună o vorbă îi îngheţară măselele. Dar se ţinu bărbat* până seara. La prânz nici nu se duse acasă,

mâncă la cantină.

Pe la ceasurile patru, termometrul arăta minus douăzeci şi şapte de grade; buletinul meteorologic anunţa temperatura în scădere. La şase, adunare de partid, la cantină; ceilalţi muncitori se îndreptau spre poartă, aduşi de umeri, de parcă ar fi avut saci în spinare; aerul ţiuia, li se lipeau nările, şi, pe asemenea ger, nici acasă nu putea să-i aştepte mare căldură. Porniră pe şosea, spre tramvai, strânşi unii în alţii, fără vorbă şi fără glume. În spate era mai bine; cei din faţă, înfruntând aerul rece, îl simţeau pătrunzându-le în ţeastă, ca în piftie. Din când în când, câte unul rămânea în urmă şi altul îi lua locul, făcând, fără o regulă stabilită dinainte, rotaţia cocorilor.

La tramvai era parcă mai cald – doar o amăgire: lumina oraşului, casele care, când vii de pe câmp, te primesc cu prietenie. Unii merseră mai departe, ducându-se parcă în neştire, alţii se risipiră pe uliţele mărginaşe, câţiva se opriră să aştepte tramvaiul; un grup de vreo douăzeci de oameni intrară, ca şi când ar fi fost vorbiţi, în cârciuma lui Temistocle, unde de obicei nu făceau haltă decât sâmbăta şi în zilele de chenzină.

Ardea o sobă de tuci înăuntru, fără putere, gheaţa tot astupa geamurile, dar oricum, era mai bine decât afară. După zece minute, cu ţuica fiartă în faţă, se dezmorţiră, deşi băutura n-avea tărie.

— Ce făcuşi, bre, domnule Temistocle?! Măcar cu gerul ăsta s-o fi lăsat nebotezată!

— Bobotează e abia peste trei săptămâni!

— Mă întreb unde mai găseşti apă; cişmeaua o văd îngheţată.

Cişmeaua de fontă, din faţa cârciumii, era moartă, împresurată de gheaţă, care se ducea, ca o albie, până în rigolă.

— Dacă ţine tot aşa, ce ne facem, măi oameni, mâine?

— Eu unul nu viu!

— Cum să lipseşti fără învoire?

— Golgota s-a luptat să lăsăm lucrul.

— De unde ştii?

— E, ştie toată lumea; dar pe tine ce te doare? Stai la căldură!

— Căldură ca aia! Vino şi tu mâine, să vezi cum e!

— Las că n-o fi ca afară!

În sala cea nouă a cantinei era multă lumină, becuri strălucitoare, în schimb mai puţină căldură. Nu se făcuseră sobe de teracotă, nici nu se putea, fără coşuri – avea să fie calorifer, dar la vară; se băgaseră ţevi în ziduri, lipseau radiatoarele – şi uzina. Trei sobe de tablă, cu burlanele scoase pe ferestre, dogoreau, făcând să transpire zidurile abia tencuite şi să iasă abur subţire; nu-l vedeai – îl simţeai pătrunzând uşor în mădulare.

Comuniştii stăteau strânşi pe lângă sobe, fără o ordine anume;

cine avea ceva de spus spunea de la locul lui, nu era tribună. Şi nimeni nu părea mulţumit de sine. Venise pe neaşteptate gerul, mai aspru decât la începutul oricărei ierni, după câte îşi aminteau bătrânii. Ce-avea să se întâmple mai târziu, dacă unii şovăiau de pe acum?

— 1 Tovarăşe Golgota, e adevărat că ai propus comitetului de întreprindere să hotărască încetarea lucrului pe cală? întrebă Donos.

Părea mai mic, îl uscase gerul. Umbla tot în capul gol, cu vesta de piele, de parcă nu i-ar fi dat mâna să-şi cumpere îmbrăcăminte mai călduroasă.

În loc de răspuns, maistrul Golgota îşi scoase căciula.

— Uite urechile mele, tovarăşe!

Urechile erau albe şi umflate. Efectul nu fu întru totul cel aşteptat; fizionomia lui, mai degrabă grotescă, îi făcu pe unii să râdă în ciuda atmosferei sumbre din sală.

Maistrul Golgota nu avea aici decât un sprijinitor, Oreste, lansatorul; ceilalţi se aflau acum acasă.

— Eu am fost toată ziua între oameni, le-am ridicat moralul, poate să spună şi tovarăşul director! Nu-i aşa, tovarăşe?

— Răspunde la întrebarea mea! Ai adunat comitetul de întreprindere, azi la ora zece şi jumătate?

Să nege? Mai toţi din comitet erau aici, se uitau la el, nu putea să-i prostească.

— L-am adunat!

— În ce scop?

— Ca să vedem ce-i de făcut. Muncitorii şovăiau, unii voiau să plece acasă.

— Şi-ai vrut să-i trimiţi pe toţi, simplu! Dumneata uiţi ce angajamente avem şi care-i datoria sindicatului?

Maistrul Golgota şovăi; pesemne anume pentru el făcuse Donos şedinţă chiar în seara aceasta. Era singur, ceilalţi depăşeau suta şi, luându-se unul după altul, aveau să tabere pe el, să-l strângă de beregată. Îi rămânea să se supună, să zică: „Daţi, tovarăşi!”, sau să se roage: „Iertaţi-mă!”, cum mai făcuse o dată… Apăi nu! Dacă stai mereu să te lovească, îţi sparg capul!

— Care-i datoria sindicatului?! Sindicatul este cureaua de transmisiune…

Donos era nervos, îl simţea că vrea să scape cu vorbe umflate;

Îl opri, aspru:

— Lasă teoria, tovarăşe Golgota!

— Aşa va să zică! se năpusti maistrul. Învăţătura-partidului dumneata o numeşti teorie, în batjocură. Aţi auzit, tovarăşi?!… Şi dacă nu vrei teorie, atunci să vedem, care din noi doi a făcut mai mult astăzi: dumneata, c-ai stat în cazangeria nouă şi-ai sudat nu ştiu ce, la nişte coaste, sau eu, c-am degerat afară, ajutându-i pe oameni,

ridicându-le moralul, îndemnându-i: hai, mă fraţilor! Uitaţi-vă la urechile mele! Parcă adineaori aţi râs, tovarăşi! Care-i datoria sindicatului? Eu ştiu mai bine, tovarăşe Donos, fiindcă eu am organizat sindicatul, eu m-am luptat cu patronul pentru drepturile oamenilor. Aţi uitat, tovarăşi? Care-i datoria sindicatului? Să termine şlepurile până la 15 februarie. Sindicatul le face, masa muncitorilor – şi eu trebuie să-i apăr! Da, am adunat comitetul, şi-am întrebat: ce facem, tovarăşi? Fiindcă eu am datoria să mă îngrijesc de sănătatea tovarăşilor. Asta face sindicatul! Eu duminica nu mă duc la meci, merg pe la oameni, din casă în casă, şi-i întreb: „Cum

O duceţi ou viaţa, ce nevoi aveţi, tovarăşi?” Ăsta-i sindicatul!

Oreste începu să aplaude, dar după două bătăi din palme îl opriră ceilalţi. Maistrul Golgota se uită vexat la oameni, apoi privirea

I se opri asupra lui Matei şi ameninţătoare, şi acră.

— Eu pot să spun multe, ce face sindicatul şi ce fac alţii…

Firicel, pe care Donos îl chemase să fie de faţă, îl întrerupse, nemaiavând răbdare să tacă:

— Ce-are de-a face meciul şi altele cu activitatea şantierului?

Odată cu el Matei ridică braţul.

— Tovarăşe Donos, dă-mi te rog cuvântul!

Oamenii cunoşteau disciplina de partid, dar tot erau impresionaţi văzând că directorul o respectă ca oricare altul.

— Tovarăşi, zise acesta, haide să nu mergem cu discuţia mai departe! Din ce a spus maistrul Golgota am reţinut o afirmaţie r datoria sindicatului este să termine şlepurile până la 15 februarie.

Asta trebuie să ne intereseze: este ţelul nostru

imediat şi grabnic, al şantierului, zic eu, el zice al sindicatului – e totuna, are dreptate!

Lăsaţi la o parte neînţelegerile; dacă maistrul Golgota a făcut o greşeală, s-o judecăm, dar poate mai bine ar fi să ţinem seama de misiunea noastră. Atâta timp cât se străduieşte alături de noi să terminăm vasele, eu îi spun: Bine, tovarăşe!

Se făcu tăcere: ochii tuturor a trecură pe rând, de la Matei la

Donos, apoi la Golgota, încărcaţi de mirare. Maistrul nu mai zise nimic; se aşeză, ferindu-se să-şi arate mulţumirea. În afară de acea încordare provocată de o situaţie gravă, pe chipul lui Matei se citeau inocenţă şi seninătate. Şi Donos, după ce rămase câteva clipe tăcut, probabil mocnind în sine, cu fălcile încleştate, îl abandonă pe Golgota, nevoit să socotească discuţia încheiată.

— Tovarăşi, zise, am văzut cât e de grea situaţia. Astăzi, normele nu s-au îndeplinit nicăieri pe cală; cei mai mulţi au izbutit să facă abia jumătate. N-a dezertat nimeni, muncitorii au înfruntat gerul, dar nu câştigăm nimic dacă stăm afară să degerăm şi nu facem treabă. Zilele sunt numărate; dacă mai pierdem mâine un ceas şi poimâine altul, nu le mai putem recupera niciodată. Asta este situaţia;

starea vremii nu depinde de noi, şi calorifer pe cală nu putem face.

Dar de lucrat trebuie să lucrăm, chiar dacă gerul are să crească.

Iată ce vă propun: acei dintre voi care lucrează la cazangerie, la îmbinarea coastelor şi la suprastructuri să iasă afară, să-i înlocuiască pe cei mai slabi, sau mai vârstnici. Nu sunteţi prea mulţi, numai cincisprezece, dar destul ca să fiţi exemplu şi îndemn pentru alţii. Cine are ceva de spus la propunerea mea?

Primul care vru să ia cuvântul fu maistrul Golgota; dădu să ridice mâna, apoi se răzgândi: nu era bine să se arate iar în lumină.

Şi-apoi, treaba lor, facă aşa cum i-o duce capul! Fu mulţumit să audă obiecţia lui în gura altuia:

— Se dezorganizează lucrul, tovarăşe Donos. Fiecare echipă îşi are rostul ei, nu e bine s-o muţi de la un loc la altul…

— Ştiu, tovarăşe Hristu, dar e mai rău să-i lăsăm pe cei slabi afară. Comuniştii, mulţi, puţini, trebuie să fie în linia întâi.

— Mergem, ce să mai lungim vorba!

Se ridicară, încuviinţând, şi ceilalţi; unul singur, Antone, om de vreo patruzeci şi cinci de ani, tuns scurt şi cu faţa nerasă, încât pielea capului semăna cu a obrazului, încărunţită şi aspră, ceru voie să fie lăsat deoparte.

— Tovarăşe Donos şi tovarăşi, frumos ar fi să nu mă dau în lături, fiindcă nu m-am dat niciodată şi, vorba aia, ar fi cum scrie în cărţi: unanimitate! Dar am ieşit din spital abia alaltăieri…

— Am uitat! îl întrerupse Donos. Barem acum eşti sănătos?

— Sănătos; numai că trebuie să mă păzesc, mai cu seamă pe gerurile astea. Aş ieşi şi m-aş pricepe să zic: „Luaţi-vă după mine, tovarăşi!” Dar mi-e c-aş ajunge iar la spital şi atunci, cum să-i iau după mine pe alţii?

Rfce, pe urmă socoti c-a făcut o glumă neizbutită, dacă nu râdeau şi ceilalţi, şi se aşeză, roşu sub barba ţepoasă.

— Mai mare primejdie decât gerul sunt pentru noi cei care aruncă undiţa în apă tulbure, reluă Donos. Nu ştiu ce-or vrea să pescuiască, aici nu-i nimic de pescuit – să se înţeleagă! Altceva nu mai avem de discutat. Bună seara, tovarăşi!

Afară gerul părea că se mai înmuiase – senzaţie falsă: termometrul coborâse la minus douăzeci şi opt de grade.

Donos merse cu Matei înspre poartă, tot în capul gol şi cu vesta de piele; ai fi spus că bravează.

— De ce nu-ţi pui ceva pe tine? O să te ia dracu’!

— Stau aproape.

— Cred că nu-i bine să faci pe fachirul! Să nu creadă oamenii că…

— Ştii ceva? izbucni Donos stând locului şi privind la Matei cu severitate. Nu-mi da sfaturi! Mi-ajunge cum te-ai dat bătut astă-seară.

— M-am dat bătut?

Doi oameni trecură pe alături; rămăseseră să stingă făcurile în sala de mese. Le scârţâiau bocancii, înţepeniţi scoarţă.

— Nu ţi-e frig, tovarăşe Donos? întrebă unul, fără să micşoreze pasul.

— Ai văzut? zise Matei, pornind mai departe. Să nu crezi că te admiră! Ce înseamnă fanfaronada asta?

— Mâine am să-mi pun căciulă şi şubă, dacă îţi închipui că de aceea nu merge treaba!

— Nu ştiu din ce ţi-a sărit ţandăra!

— Mi-a sărit ţandăra? Fiindcă am avut slăbiciunea să tac, să ascult cum iei apărarea lui Golgota?

— Nu i-am luat apărarea; trecem printr-un moment greu şi am socotit că nu-i bine să mărim discordia. Acum nu mă interesează altceva decât să-şi facă datoria; ce-i în capul lui o să vedem altă dată.

— Sau mai degrabă ai vrut să-l linişteşti, să-i dai satisfacţie!

Peste arsura gerului, Matei îşi simţi obrazul dogorind, parcă biciuit de o flacără.

— Ce vrei să spui?

— Ştii foarte bine! Ai luat cuvântul, ca să nu trăncănească?

— Nu înţeleg, ce să trăncănească?

Donos se opri iarăşi şi îl privi aspru; erau la doi paşi de poartă.

— Ţi-am mai spus o dată că dacă vrei să conduci, nu trebuie să ai nimic vulnerabil!

Matei înţelese abia acum, îşi aminti izbucnirea lui Golgota, vorbele lui agresive; în clipele acelea nici nu-i trecuse prin minte că ar putea să fie atacat, şi nu intervenise ca să se apere, ci ca să curme o situaţie încordată. În loc să vibreze de revoltă, zise, stăpânindu-şi glasul, nu şi amărăciunea care-l invadase:

— Donos, oare atât ne-am îndepărtat unul de altul, încât mă poţi crede capabil de laşitate?

Neprimind niciun răspuns, îşi apucă prietenul de braţ şi îl trase spre poartă.

— Haide, n-are rost să îngheţăm aici! Te duci acasă?

— Da.

Îl conduse şi intră cu el, fără invitaţie. Cocoş îşi pregătea cina, frigând o bucată de slănină pe jăraticul din sobă; alături, la un încălzitor electric fierbea ceainicul. Văzându-l pe Matei, se întunecă deodată; nu spuse un cuvânt, uită de masă, îşi îmbrăcă laibărul şi ieşi pe uşă, cu ostentaţie.

— Unde te duci? îl întrebă Donos.

— La moaşă!

Având altă preocupare, Matei nu dădu prea multă importanţă plecării lui precipitate.

— Ce-i cu el? întrebă, într-o doară.

Donos luă ţepuşa de fier cu bucăţile de slănină care sfârâiau pe jăratic şi o puse într-o tăviţă, pe masă. Parcă şi în tăcerea lui se citea ostentaţie.

— Sunteţi certaţi? stărui Matei.

— Nu.

— Atunci ce are?

— Nu ştiu, deocamdată.

Se auziră paşi afară – nu erau paşii lui Cocoş; unde putuse să plece, noaptea, pe ger năprasnic? Un om intră, strecurându-se repede pe uşă, de parcă ar fi păzit să nu intre odată cu el altcineva

— Mişcare instinctivă: să nu lase frigul în casă. Avea obrazul roşu de ger; când îşi scoase căciula, fruntea se văzu albă, încât sau obrazul, sau fruntea păreau împrumutate.

— Ce-i, Firicel? îl întrebă Donos. N-ai plecat acasă?

— Ba da, dar m-am întors… Bună seara, tovarăşe Matei!

— Ai ceva urgent? continuă gazda, observând o oarecare agitaţie în vorba noului venit.

Acesta înclină din cap.

— M-am întâlnit la tramvai cu Dimos, nu-l ştii, mecanicul de pe Sfântu Andrei. Panait Lalachi s-a întors de la Bucureşti azi după-masă.

— Şi?

— Pleacă. Are actele.

Donos înghiţi repede bucata de slănină pe care o tot mesteca;

O clipă, dumicatul i se opri în gât, făcându-l să se înroşească.

— Când pleacă?

— Zilele astea.

— Bine! vorbim mâine dimineaţă.

După plecarea tâmplarului, Donos luă altă bucată de slănină şi îşi reîncepu mestecatul.

— Tot mai crezi în povestea aia? întrebă Matei.

— Da…

— La urma urmelor, s-ar putea să ai dreptate. Dar eu,

în locul tău, l-aş lăsa dracului. Prea multă bătaie de cap pentru o secătură, sau pentru un nevropat. Să admitem că pui mâna pe el; câştigi ceva?

— Poate!

— Ce?

— Am să-ţi spun altă dată… Ia o înghiţitură de slănină; e grozavă!

— Bine, spune-mi când vrei, dar vreau să-ţi spun eu câteva cuvinte în seara asta; de aceea am venit încoace. Ascultă, Donos, mie nu mi-e frică de Golgota şi de nimeni altul. Nici prin minte nu mi-a trecut să mă apăr; n-am de ce, conştiinţa mea e curată, şi tu ştii mai bine decât alţii. Pe mine mă interesează în primul rând munca şantierului, şi dacă pentru asta ar trebui să înfrunt o mie de oameni ca Golgota, i-aş înfrunta pe toţi deodată; dacă ar trebui să-mi tai un braţ, l-aş tăia, dacă ar trebui să-mi 9 oot inima din piept, mi-aş scoate-o. Şi aş face orice altceva ca să terminăm vasele. Dar nu înţeleg să fac nimic zadarnic!

Ieşi, trântind uşa aşa de tare, încât se zgâlţâiră pereţii casei. Donos îşi continuă gânditor mestecatul…

Curând Cocoş se întoarse; pesemne nu fusese departe, pândise pe-afară să plece oaspetele pe care nu-l aşteptase. Nu spuse un cuvânt, şi Donos nu-l iscodi, dar înţelese deodată: *ştia* şi el, în sfârşit – prea vorbea multă lume, ca să nu afle!

O după trei zile de ger, aşadar, începură să curgă sloiuri, nu de aici – veneau de departe, unde iarna se arătase mai timpurie şi mai riguroasă. Bombele atomice, aruncate în Pacific, ziceau unii, schimbaseră vremea, o întorseseră de-a-ndoaselea. Se mai spunea că, în urma exploziilor, axa pământului se mutase, ca în povestirile fantastice – la poli o să fie cald, în schimb la ecuator au să îngheţe apele.

Sloiuri în decembrie se mai văzuseră, chiar mai devreme câteodată – nemaipomenit era însă că, în acelaşi timp, Dunărea începuse să crească.

Veneau blocuri atât de mari, de dese, de grele şi de năvalnice, încât navigaţia încetase. Se ridicau pontoanele, vapoarele, şlepurile „remorcherele îşi căutau un adăpost în grabă, şi fluviul, pustiu, îşi îmbrăca haina de iarnă, ferfeniţi tă şi dezolantă.

Un singur vas rămăsese în port, dar departe, la Malul Galben.

Stătea la chei, în dreptul antrepozitelor – Sfântu Andrei, barcazul lui Panait Lalachi, al cărui pavilion grecesc, la pupa, atârna ţeapăn pe baston, cu faldurile îngheţate. Echipajul, cinci oameni, înarmaţi cu cângi, se lupta cu gheţurile, ziua şi noaptea.

Panait Lalachi era gata de plecare, avea toate actele, îşi strămutase bagajul pe bord, numai să ridice ancora – când venise această calamitate. Era singur, îşi trimisese grosul familiei de cu vară, îl aşteptau, nerăbdători, în patrie, iar el zăbovea aici privind corbii care veneau cu sloiurile, aducând presimţiri tot aşa de negre pe cât le erau penele. Umbla într-o şubă cenuşie ca fierul, n-o lepăda nici noaptea, dârdâia de frig în cabină, afumat de o sobiţă cu petrol, al cărui miros i se îmbiba în haine, în păr, în piele, şi mai adânc parcă, până în mădulare. Nu se bărbierise de o săptămână, şi odată cu părul de pe obraz îi crescuseră parcă şi sprâncenele, umbrindu-i mai mult ochii, înfundaţi în orbitele ca tăciunii.

Îndată ce se făcea ziuă, începea să colinde cheiul, tot uitându-se în zarea Dunării, aşteptând să se termine coşmarul, dar sloiurile şi corbii curgeau întruna. Pe urmă se ducea la Telefoane, unde aştepta multe ore, plimbându-se prin hol, frământându-şi bărbia, până i se dădeau legăturile: Orşova, Budapesta, Bratislava – Ce se aude?

Cum e vremea?

O parte din timp şi-o petrecea la Papazian – altundeva nu se putea duce, nu mai avea prieteni, îşi desfăcuse legăturile. Bea ceai cu rom, pahar după pahar, cu urechea la aparatul de radio, să nu piardă buletinele meteorologice şi cotele apelor Dunării.

După o săptămână, în Apus gerul se înmuie, începură ploi şi lapoviţă, ca în noiembrie; Dunărea creştea, de parcă ar fi fost primăvară. Dacă vremea ţinea aşa zece zile, se curăţau sloiurile. La Orşova, apele erau libere, pe urmă se eliberară şi mai jos, la Turnu-Severin, la Calafat, spre câmpie.

Dar aici dăinuia gerul – şi Panait Lalachi, în şuba lui de culoarea fierului, colindând portul şi străzile, semăna cu corbii degeraţi care continuau să alunece la vale, pe bancurile de gheaţă, în călătoria lor sumbră şi bizară, placizi la înfăţişare, dar mânaţi pesemne şi ei de un neastâmpăr, greu să-l vadă şi să-l înţeleagă omul.

Puţin timp înaintea Crăciunului, sloiurile se răriră; o sută de kilometri mai sus, Dunărea era liberă, învolburată şi cenuşie. Inima lui Panait Lalachi, strânsă parcă şi ea de gheţuri până acuma, începu să palpite, între bucurie şi chinuri. Dar nu, degeaba îşi mai făcea griji, oricum s-ar fi schimbat iar vremea, îi rămânea destul timp să iasă în mare înainte de a se forma alte sloiuri.

Îndată începură ultimele pregătiri de plecare, întrerupte la venirea gerului; se îmbarcă motorină şi petrol, în butoaie, apă, merinde, doi porci vii, ca pentru un echipaj de o sută de oameni; armatorul îşi cheltuia ultimii lei, nu mai avea ce face cu ei de acum încolo.

Apoi actele fură vizate, la Căpitănie, se făcu revizia vamală, şi un grănicer fu postat în capul schelei. Panait Lalachi stăruise să aibă gata toate formele, ca să poată pleca nestingherit, la orice oră, îndată ce s-ar fi dus

primejdia sloiurilor.

Dar în afara grănicerului mai pândeau şi alţii barcazul, încă dinaintea zilei când începuseră pregătirile de plecare; nu era un singur om, nimeni n-ar fi putut sta la pândă atâta vreme – se schimbau tainic, şi locul de pândă, neştiut de nimeni, se afla în biroul magaziilor. Magazionerul, care îngăduia această supraveghere şi ajuta păstrarea tainei, un om de vârstă mijlocie, în toată puterea ai fi zis, după înfăţişare, îi era cunoscut lui Firicel tâmplarul; fusese şi el meseriaş, dogar la fabrica de bere, dar din război venise invalid, cu un picior tăiat de deasupra gleznei, neapt să-şi mai facă meseria. În schimb, ochii îi rămăseseră întregi şi mintea ageră, aşa că primise această slujbă, grija magaziilor.

Biroul lui, o despărţitură de scânduri în magazia centrală, se afla la ultima dană, şi pe fereastra care dădea spre Dunăre se vedea tot cheiul. De peste două săptămâni, la acel geam stătea cineva de veghe întruna, doi tineri din şantier, tovarăşi cu Firicel la atelierul de tâmplărie, venind la ore hotărâte să-şi ia postul în primire, fără să-i simtă nimeni.

Nimănui nu i se păru ciudat că becurile de pe stâlpii de fontă din faţa magaziilor, dintre care, de la război, ardeau doar ici-colo câte unul, se aprinseră toate într-o seară, luminând Dunărea ca de

Ziua marinei. Acele lumini, revizuite ca din întâmplare, îi îngăduiau omului de veghe să vadă tot ce se întâmplă pe Sfântu Andrei şi în preajmă; nimeni din câţi se urcau pe punte nu putea rămâne nebăgat în seamă, chiar dacă ar fi fost ca vreunul să vină din baltă, sărind din sloi în sloi, ca păsările iernii.

Atât că treceau zilele şi nu se arăta nimeni să justifice această pândă atât de stăruitoare; doar Panait Lalachi, echipajul şi slujbaşii

Căpităniei sau vămii, poliţia şi grănicerii. Firicel îi ţinea în fiecare zi drumul lui Donos, raportându-i lipsa de roade a pândei. Niciunul din ei nu era sigur că avea să se întâmple acel fapt pentru care vegheau de atâta vreme; în mintea lor nu era decât o bănuială, dar destul de puternică pentru a justifica osteneala.

De când sloiurile se răriseră, şi pe Sfântu Andrei începuseră pregătirile de plecare, Firicel rămânea el însuşi de pândă, de la şase seara până a doua zi dimineaţă, luptându-se cu somnul şi cu frigul din magazie. Acolo îl găsi şi noaptea când porni dezgheţul, fără să-l fi aşteptat nimeni. Peste ziuă fusese oarecare tevatură pe chei, veniseră căruţe, aducând butoaiele cu motorină, hamalii le rostogoliseră în sus pe schelă, sub privegherea grănicerului, şi de atunci înainte încetase forfota; câte un om din echipaj pleca în oraş, se întorcea cu o boccea în mână, cu o sticlă în buzunar – grănicerul îi inspecta bagajul, îl controla pe sub haine – nimic de contrabandă, îi dădea drumul.

Odată cu căderea serii, se stinse orice mişcare, în afară de a

Dunării…

Mişcarea Dunării în noaptea aceea îi depăşea firea; fluviul îşi rostogolea la vale apele înspumate, parcă fugărite din urmă. În apus era dezgheţ de o săptămână, în Germania continua să plouă, în

Austria începuse să ningă, pe o temperatură blajină, trâmbe de zăpadă care se topeau îndată ce atingeau solul şi curgeau în torente către lunca Dunării. La prânz, buletinul meteorologic anunţase dezgheţ în toată ţara. La Turnu-Severin apele crescuseră cu optzeci de centimetri numai în trei zile; un val uriaş venea la vale, gonind ultimele sloiuri.

Panait Lalachi se întoarse din oraş pe la unsprezece noaptea;

Firicel îl văzu plimbându-se un timp pe puntea luminaită ca ziua;

privea Dunărea. Pe urmă deschise tambuchiul şi coborî în cabină.

La miezul nopţii, veni schimbul grănicerului, şi de atunci înainte nu se mai văzu nimeni. Peste un ceas porni să ningă, fulgi mari, pufoşi, umezi; îndată, gheaţa de pe geam, pe care Firicel o curăţa întruna, ca să aibă vedere afară, începu să se înmoaie şi să curgă încet în dâre…

Era dezgheţ – un val de căldură, venit brusc şi cu multă putere, aşa cum venise şi gerul. Acum barcazul nu mai putea să întârzie, trebuia să plece, dacă nu mâine, atunci peste o zi, două. Şi cum îl privea, întrebându-se când avea să se întâmple faptul pe care-l pândeau de atâtea zile, Firicel băgă de seamă, deodată, că parapetul barcazului se ridicase, pe nesimţite, cu două palme peste chei, arătându-se clar privirii. Apele Dunării creşteau de câteva zile, cum rar se întâmplă iarna, dar niciodată nu se întâmplase să crească aşa de mult şi cu atâta repeziciune. Când plecase de la şantier era oarecare fierbere, valurile clipoceau în marginea calei; cu toată alarma provocată, nimeni nu se temea că ar putea creşte mai mult, ca să fie dăunătoare.

Oamenii care au trăit de mici la Dunăre cunosc glasul apei, murmurul molcom, şoapta, vaierul, mugetul – înţeleg ce vorbeşte ea cu cerul, cu vântul, cu sălciile, cu ţărmul…

În noaptea aceea, înainte de a începe ninsoarea, Ana Odeta se trezi într-o nelinişte ciudată şi nu mai putu să adoarmă, deşi era obosită şi închisese ochii abia de câteva ceasuri. Era frig în cabină

— Făcea focul seara, în sobiţa de tuci, până ce se spăla şi se băga în pat; dimineaţa, apa din găleată avea

crustă de gheaţă…

Câtva timp ascultă clipocitul valurilor de-a lungul bordajului;

locul era bine ales, sloiurile treceau pe departe. Dunărea avea un glas neliniştitor, o mâna ceva din urmă, şi ea se frământa, nemulţumită şi supărată. Şcondrii, legaţi de punte şi înfipţi în mal, ca să ţină şlepul la distanţă, scârţâiau altfel în această noapte, scoteau un scheunat mai des şi mai aspru, ca şi cum cablurile de sârmă i-ar fi sugrumat, şi ei s-ar fi chinuit să scape.

Trecură aşa câteva minute, până ce Ana Odeta să-şi dea seama ce o trezise în plină noapte; pe urmă. auzi o trosnitură înăbuşită şi i se păru că şlepul se clatină. Sări din pat, dădu perdeaua la o parte; gheaţa se topea pe geam, începuse să ningă şi, datorită fulgilor de zăpadă, felinarul de ancoră îşi trimitea lumina mai vie şi mai departe. Ochii i se opriră pe şcondrul de la pupa, care scârţâia sub fereastră; îşi dădu seama dintr-odată că avea altă înclinare, cablurile îl sugrumau, puntea se ridicase – Dunărea creştea năvalnic.

Nu mai simţi frigul; dintr-o singură bătaie a inimii trupul i se încinse şi i se făcu tot o apă. În câteva clipe era îmbrăcată, fără să aprindă lampa. Când ieşi pe punte, văzu că se făcuse cald, dintr-odată; zăpada se topea, curgea în şiroaie, şi tabla era alunecoasă.

Dincolo de lumina felinarului se simţea freamătul pădurii – foşnetul luncii, dar, cu toată pânza udă a fulgilor de zăpadă, noaptea rămânea întunecoasă. Pe la şlepurile celelalte se auzeau glasuri.

Ana Odeta sări în barcă şi nu trase decât o dată din vâsle – malul era aproape; ţăruşul de care lega de obicei lanţul abia se mai vedea, rămas numai câteva degete deasupra apei. Porni prin lăstărişul de cătină, căutând drumul cu braţele; simţea sub picioare pământul încă

îngheţat, cu glodurile tari ca piatra, dar printre ele venea apă, strecurându-se în şuviţe subţiri peste lunca joasă. Pe alocuri o auzea susurând, căutându-şi făgaşe, adunându-se în gropi, în şanţuri, înainte de a-şi strânge puteri şi a năvăli mai departe.

Noaptea, dimensiunile apar denaturate, închipuirea dă peisajului învăluit în întuneric contururi fantastice şi întâmplările par mai grave. După ce merse câteva sute de paşi, pe Ana Odeta o cuprinse teama că la oria aceasta cala era inundată. Aseară, când plecase de la şantier, văzuse chipuri îngrijorate. Matei era jos, înconjurat de mai mulţi oameni; cercetau malul apei. îl aşteptase în ger, pe faleză, nădăjduind că o să vină spre birou şi o s-o vadă, dar el urcă prin partea cealaltă, pe la cazangeria veche, şi îl pierdu din ochi; nu ştia unde se dusese – în vreun atelier, sau înspre poartă.

De două săptămâni nu-i mai. fusese aproape; îl zărise doar, în treacăt, şi-i auzise glasul, adresat altora. Ştia câte griji îl apasă, nu mai avea o. noapte a lui, un ceas măcar, să i se destindă obrazul ars de ger şi să zâmbească. Nu putea să vină şi nu era nevoie s-o vestească – trăiau amândoi aceeaşi viaţă; dar îl aşteptase în fiecare seară, fără a nădăjdui să-l vadă; două săptămâni, două luni, doi ani, l-ar fi aşteptat toată viaţa, şi dacă dragostea era o fericire, aşteptarea era şi ea o voluptate, pn amestec ameţitor de chin şi speranţă.

În acest timp de iarnă timpurie şi nemaipomenit de aspră, trăia viaţa din şantier, iar restul, seara, noaptea, parcă nu existau, rămâneau suspendate, cu dreptul pentru ea, poate, de a le trăi altă dată. Din clipa când ieşea pe poartă, de cele mai multe ori nu schimba un cuvânt cu nimeni până a doua zi dimineaţa. Căpitanul Mihalis plecase la Băile Herculane, cu toate încheieturile trupului umflate şi dureroase. Ana Odeta se gândea, mâhnită şi

îngrijorată, că probabil era ultimul an când izbutea să-şi mai păstreze şlepul şi viaţa nomadă. La vară trebuia să se gândească la un rost altundeva, să nu-l apuce altă iarnă pe apă. Iar ea, lipsită de acest adăpost precar, în care însă avea prinsă toată viaţa, trebuia să se mute într-o casă necunoscută astăzi şi i se părea, cu o teamă superstiţioasă, că plecând de la Dunăre, îşi va uita amintirile, îşi va pierde dragostea.

Viaţa ei pe şlep nu era uşoară de când venise iarna; nimeni n-ar fi putut s-o pizmuiască, nimeni n-ar fi înţeles ce-o îndemnase să şi-o aleagă. Pleca pe întuneric dimineaţa, se întorcea după ce cădea noaptea – îşi vedea vecinii numai duminicile, când schimba cu ei câte un cuvânt, în grabă; n-avea nici atunci răgaz – rămâneau multe de făcut, de peste săptămână, într-o gospodărie, oricât ar fi fost ea de restrânsă şi de simplificată. Două ceasuri le pierdea în piaţă, două le petrecea la baia de aburi, acumuiind căldura în carne şi în oase, cu un nesaţ aproape vicios, lăsându-şi trupul să lenevească anonim în ceaţa fierbinte şi deasă, visând tot ce nu avea timp să viseze în celelalte şase zile pe care iarna le făcea asemănătoare, legându-le între ele cu un lanţ aspru de gheaţă.

În sala de trasaj era frig, îi îngheţau genunchii şi podul palmei pe planşeta sticloasă, pe urmă, treptat, gerul o pătrundea până la oase; învăţase să îndure suferinţa fizică, aşa cum trupul omenesc învaţă să le îndure pe toate. Dimineaţa i se părea că ia un sac cu omăt pe umeri, şi oricât ar fi fost de greu, ştia că nu-i cu putinţă să-l lepede până seara. Dar uneori o cuprindea teama că aşa o să-şi ardă toată căldura femeiască, şi ziua dragostei o s-o găsească îngheţată... Ochii ei se îndreptau atunci spre uşă, cu dorinţa dureroasă de-a vedea intrând omul pentru care îi bătea inima, ca prin prezenţa lui să-şi măsoare căldura,

să aibă în el o mărturie şi-n sângele ei o dovadă contrarie. Şi când se întâmplă să vină, avea dintr-odată toate dovezile şi mărturiile.

El venea rar, atenţia îi era îndreptată acum spre cală, aici nu se mai trasa nimic, se scoteau şabloane pentru tablele şlepurilor şi pentru coastele motonavei. Puterea şantierului se încerca afară, lângă muncitorii care ridicau tot mai sus bordajele, montând tablă după tablă, încordaţi ca fierul etravelor, cu obrajii aspriţi, cu pielea arsă, muţi, păstrând intactă o singură trăsătură omenească, voinţa să se învingă pe ei înşişi şi să meargă până la capăt.

În primele zile, mulţi se clătinaseră, fiindcă abia trecuseră prin alte încercări grele, fiindcă de la începutul toamnei munca lor era o continuă încercare. Fusese un moment când mulţi nu mai crezuseră în victorie, gândiseră, descurajaţi, că strădania de până acum nu folosise nimănui – nimic nu dezarmează mai deplin inima omenească decât sentimentul zădărniciei. Veneau la lucru supunându-se disciplinei, încercau să-şi facă datoria, dar nu aşteptau decât acea hotărâre care să le confirme îndoiala: direcţia şantierului să se dea învinsă, să-i scoată de pe cală ca să nu-i macine de pomană; să rămână întregi şi teferi pentru munca de primăvară…

Inimi şi unelte – iată viaţa şantierului în acea iarnă de pomină.

Trupurile se mişcau fără identitate, putând parcă să fie schimbate între ele, ca salopetele la magazie, dar în fiecare trup bătea o inimă, şi identitatea ei rămânea neştirbită, biruitoare şi vie: Arici Vasile, patruzeci şi doi de ani, un metru şi optzeci înălţime, gâtul scurt, faţa rotundă, bucălată în zilele bune, ca a copiilor, păr negru sub căciulă, ochi mici, ca boaba de cafea, un deget strivit, o rană din război în coapsa stângă – iată prezenţa lui fizică. Nu contează! Obrazul ars de ger se scorojeşte, nu mai rabdă

briciul decât o dată pe săptămână, duminica, după ce se destinde la căldură, barba de şase zile îi schimbă fizionomia, i-o face sălbatică şi hâdă; îi scade statura, i se subţie grumazul, sub piele rămân numai cabluri şi sârme – degetul se umflă, obrinteşte, cicatricea de la coapsă s-a făcut vânătă. Ceva se păstrează neschimbat în această făptură: inima…

Ştirbu Tudor, treizeci şi opt de ani, un metru şaptezeci înălţime, cine are timp să-l privească? Se mişcă, scrâşneşte din dinţi, strângând bormaşina în mână. Bine, îi bate inima! Mirea, Bandă Victor, Rogoz

Petre, Hristu, Topor, Gică Spirea – inimi! Patru sute de oameni pe cală, în ger, patru sute de trupuri, anonime, cu patru sute de inimi, care îşi păstrează numele: inima lui Popic Saşiul, şi a lui

Ghiţă Bârgu, şi a lui Sima Gavrilă, şi-a tuturor a…

Şi şlepurile creşteau, tablă cu tablă, montate trudnic pe coastele îngheţate, trei sute cincizeci de nituri fiecare, dar nu se pot bate azi; e gerul prea aspru, rămân pe datorie – să vedem cum o fi vremea mâine… Oamenii erau cu ochii pe termometre – spre ora zece, mercurul începea să urce, nu putea să fie minciună, deşi trupurile îngheţate nu simţeau nicio uşurare. Atunci se aprindeau focurile la forje, cala se umplea de fum şi de vâjâitul ventilatoarelor. Opt grade, şapte, şase… Se aruncau nituri deasupra cărbunilor, se pregăteau ciocanele, echipele se grupau pe lângă schele, la adăpostul panourilor, pe sub copertine. Cinci grade, patru… Acum, gata, dă-i drumul!…

Un ceas, două, trei nu se oprea nimeni să-şi tragă răsuflarea, se auzea numai gâfâitul compresorului şi pârâitul ciocanelor pneumatice, unelte reci care pulsau şi ele ca nişte inimi. Iar când termometrul cobora iarăşi, în liniştea care se lăsa asupra calei rămâneau să bată, neliniştite, prea vii şi prea calde, inimile oamenilor.

Şi Matei trăia în aceste zile prin puterea inimii, cu trupul abandonat, ducându-se la birou numai când îl chemau telefoanele, petrecându-şi timpul pe cală şi-n ateliere. Trebuia să înceapă montajul cârmelor şi transmisiunilor, ansambluri grele şi complicate, ca nişte mici uzine. La cazangerie se montau pereţii suprastructurilor, să poată fi împreunaţi în câteva zile; în atelierul de instalaţii se pregăteau caldarinele, radiatoarele, lavoarele, tubulatura; electricienii aveau gata reţeaua, firele în cămaşă de plumb tăiate la măsură, din doză în doză, numai să le prindă în cleme; grupurile electrogene, tablourile cu aparate şi toate accesoriile erau puse la punct, zece serii – într-o săptămână cinci echipe le puteau da în funcţiune. Bărcile de salvare şi de serviciu se vopseau, la marangozerie, tâmplarii lustruiau mobila, tapiţerii terminau saltelele… Sute de lucruri mărunte, din care, la timpul hotărât, nu trebuia să lipsească niciunul. Şi toate, făcute după deviz şi după planuri, cereau lămuriri continuu. În atelierul lui, tapiţerul care făcea o saltea, de-o anumită formă, măsura stofa:

un metru nouăzeci lungime, şaptezeci de santime la cap, cincizeci de santime la picioare – cuşetă care să economisească spaţiul – spaţiul se împarte cu zgârcenie pe vapoare… Dar dungile stofei se taie pieziş, sau se pun de-a lungul unei laturi? Aşa nu mai cad perpendiculare la capăt! Iată nevoia de o lămurire – şi tapiţerul se ducea s-o ceară, la fel de exigent ca sudorul care asambla pana cârmei.

Cine răspundea acestor întrebări – la fiecare minut câte una?

Şeful fabricaţiei, care supraveghea şi coordona lucrul atelierelor. Dutchievici avea acum un ajutor, un tânăr care terminase de un an Şcoala

Politehnică, inginerul Ştefan Mărăcine, angajat abia

de o lună; pe alt tehnician, mai încercat, nu-l putea lua de la locul lui fără să dezorganizeze serviciul, în împrejurări care nu îngăduiau nici cea mai mică rămânere în urmă.

Tânărul său ajutor, deşi fără practică, începuse să descifreze alfabetul şantierului din prima săptămână; nu-i lipsea nici priceperea, nici spiritul tehnic, nici tragerea de inimă. În curând, cea mai mare parte din sarcini putea să rămână pe umerii lui, şi cu siguranţă că într-un an i se putea da răspunderea fabricaţiei în întregime. Dar, după ce simţise din nou pulsaţia vie a şantierului, cu un gust de tinereţe pe care firea lui rece îl scosese de mult în afara amintirilor.

Dutchievici se simţea legat de cală şi continua să rămână printre muncitori, zicându-şi că îşi face o datorie, ponderat şi impasibil, ca un om de onoare, fără să-şi recunoască nicio pornire sentimentală…

Dutchievici Adrian, cincizeci şi şapte de ani, palid, uscat, adus puţin de umeri, cu vorba măsurată, dezamăgit de multe ori în viaţă, necomunicativ, politicos şi rezervat, avea şi el o inimă, ignorată, care bătea lângă inimile celorlalţi şi-i dădea puterea să meargă de la un şlep la altul, să răspundă chemărilor care îl asaltau de la şapte dimineaţa, să-şi orânduiască în cap sutele de detalii de fabricaţie şi, la vârsta lui, să îndure gerul, trei, patru, cinci ceasuri pe zi, aproape cu voluptate.

Matei îl întâlnea adesea, ar fi vrut să-i spună un cuvânt, îndemnându-l să-şi apere sănătatea, dar prefera să tacă; îi cunoştea acum firea bizară; ar fi îndurat rece, cu fălcile strânse, o observaţie, dar asemenea sfat putea să-l jignească.

Aşa trecuseră acele săptămâni de ger, cu inimile bătând laolaltă, în faţa piedicilor pe care natura le arunca în faţă, firea omenească, generoasă prin naştere, îşi dezvăluia din plin forţa şi tenacitatea. Şi neastâmpărul şi

inventivitatea: când urcă termometrul, la prânz nituim părţile dinspre sud ale vaselor, expuse la soare câteodată – celelalte rămân pentru zile mai calde. Nu-i mare lucru! Nu-i, dar mergem un pas mai departe!

Dacă fură în acel timp şoapte veninoase, blesteme surde, priviri de şarpe, slăbiciuni, ură, dezamăgire, nu li se văzu urmarea, rar lipsiră oameni, nu fugi nimeni la spital, sau acasă…

Şi Ana Odeta avea o inimă în acest ansamblu, bătând lângă a oamenilor de care se legase. Drumul i se lărgise; de când se terminase trasajul motonavei învăţase să scoată şabloane, croind scândura subţire cum îşi croia bluzele acasă; era o îndeletnicire în aparenţă amuzantă, dar ea ştia că după aceste tipare se tăia fierul, se îndoia, ca să se împreuneze într-o construcţie gigantică. Acum orizontul ei îngloba nu doar sala de trasaj, ci şi cazangeria, unde muncitorii luau în primire şabloanele, întâmpinând-o cu o simpatie reţinută şi serioasă, cerându-i lămuriri câteodată: „Ce cotă are aici stelajul, tovărăşico dragă?”…

Inima ei, atât de răvăşită altă dată, avea acum un echilibru statornic: odată cu dragostea de mult aşteptată, îşi găsise un ţel în viaţă. Aceeaşi inimă, legată de toate câte se întâmplau în şantier, ca în propria ei casă, o trezise din somn, neliniştită, în noaptea aceasta, făcând-o să străbată singură, în întuneric, pădurea îngheţată, peste care năvăleau apele. Nu, cala era mai înaltă, nu putuse fi inundată, dar primejdia se afla aproape, o simţise de cu seara, şi, în asemenea clipe, deşi nu stătea în puterea ei să oprească năvala apei, nu avea linişte să rămână departe.

Merse pe malul Dunării, nu ocoli pe la poartă. Când copacii se răriră, văzu luminile de pe cală aprinse, toate, auzi strigăte, glasuri agitate. Se strecură prin gardul de sârmă – apa clipocea lovind malul, înaintase doar câţiva metri, mai avea mult până la primele tachelaje, dar după

toate semnele era pornită să crească.

Vreo câteva zeci de oameni cărau pământ, cu roabele, de la faleză, printre şlepuri, şi-l răsturnau lângă apă; păreau nişte furnici, şi truda lor părea măruntă şi zadarnică pe lângă Dunărea fără margini.

Ana Odeta nu înţelegea ce fac, probabil erau cazangiii din schimbul de noapte, nu ştia cine-i scosese afară, însă îşi dădea seama că sunt puţini în comparaţie cu întinderea spaţiului. N-o văzu nimeni şi ea merse mai departe, cu ochii în gol, ca lunaticii. Se făcuse cald, ninsoarea părea fierbinte – îşi descheie haina, îşi împinse căciula de lână pe spate, dezgolindu-şi fruntea, boltită cu gingăşie feminină, dar întunecată ca a bărbaţilor.

Pe faleză, la trepte, erau câţiva oameni – îl recunoscu pe Matei, de departe; şi el avea fruntea goală, udă de zăpadă, haina la piept descheiată. Donos era alături, în capul gol, cu vesta de piele lucind sub becul de deasupra capului; un electrician, prins cu gheare de fier pe stâlp, monta un reflector, cu focarul îndreptat asupra calei.

Mai erau şi alţii în acelaşi grup, încruntaţi, părând că aşteaptă urmarea unei hotărâri – altfel nu ar fi stat degeaba. Un camion se auzi huruind la poartă. Toţi întoarseră capetele.

— Încep să vină! zise cineva, cu o voce aşezată, moldovenească.

Ana Odeta îl recunoscu, mai fusese aici în câteva rânduri, astă-toamnă, când ministerul ordonase să înceteze lucrul şi să se demonteze şlepurile, un om robust, scund, cu faţa mare, îmbrăcat într-o manta de piele – şi el avea căciula dată pe spate, se făcuse cald dintr-odată – primul secretar, Stoian, de la judeţeană.

Se opri la câţiva paşi de dânşii, prea târziu – o văzuseră toţi, nu ştia ce să le spună: bună seara, sau bună dimineaţa – seara trecuse, dimineaţa nu se vestea încă. Şi

dacă o întrebau ce caută, n-ar fi ştiut să răspundă: o adusese inima – cum să le mărturisească?

Matei o recunoscuse cum venea, de departe.

— Ce cauţi aici?

Ei glasul i se păru nedumerit, autoritar şi aspru – dar era glasul lui şi, auzindu-l, inima i se umplu de o bucurie năvalnică. îl privi cu ochii mari – de mult nu-l mai văzuse aşa de aproape; îl privi cu sete, din toată alcătuirea ei fiind stăpână numai pe privire – îi tremurau pe gene fulgi albi de zăpadă.

— Am venit…

Nu găsi alte cuvinte; venise să-şi facă doar datoria.

În seara aceea, maistrul Golgota ajunse acasă pe la ceasul nouă; până atunci întârziase la şantier, se agitase şi el pe malul Dunării, împărtăşind neliniştea altora, privise ţăruşul înfipt în pământ, pe care se marca nivelul apei: crescuse cincisprezece centimetri de la prânz până seara. Îi părea bine să vadă chipuri posomorâte, priviri pline de îngrijorare – îi lăsa să fiarbă aşa, în zeamă sălcie, nu spusese un cuvânt să-i liniştească – dar nu credea că se poate întâmpla vreo nenorocire. O toană trecătoare a firii; nu se pomenise niciodată ca Dunărea să se reverse în toiul iernii – se umfla o zi, două, pe urmă îi punea frâu gerul.

Veni acasă mulţumit, ca după o treabă făcută bine; neliniştea lăsată la şantier nu-i aducea deocamdată niciun câştig, dar îi săra puţin inima.

— Eşti singură? întrebă, intrând pe uşă.

Antoaneta îl privi cu teamă; nu-i mai cunoştea toanele, când sunt rele sau bune. În casă era cald, de la bucătărie venea miros de vanilie.

— Da cu cine să fiu?

— N-a fost pe-aici mototolul?

— Parcă i-ai spus să nu mai vină!

— Eu?! Şi ce, el nu ştie de glumă?

Îşi luase nădejdea că inginerul Staicu ar fi omul pe care să se bizuie, n-avea nicio putere; nădejdea era la Dumnezeu din ceruri, dar nu acum – la primăvară. Deocamdată, Dumnezeu îi dădea doar a arvună, bună şi ea – lasă-i să îngheţe pe malul Dunării, să tremure de teamă, dacă nu ştiu cum se trăieşte în lume!

Cum se vede, maistrul era astă-seară în toane bune. Îşi scoase cizmele la uşă, singur, ca la începutul căsătoriei; altfel o punea pe

Antoaneta să i le tragă, neţinând seama că avea mâna plăpândă, cu pielea subţire.

— Hai, nu te mai uita aşa la mine, şi vino să te sărut, cârno!

Nu era cârnă, dar cu acest cuvânt alinta el toate femeile, când îşi punea ochii pe ele.

Nevasta se apropie, cam în silă; nu-l mai suporta cu plăcere.

— Eşti ţepos!

— Atunci ia briciul şi vino să mă faci ginere!

— Acu seara? Mi-e să nu te tai; lasă pe mâine!

— Hei, multe se mai pot întâmpla până mâine! zise Golgota, cu un timbru de bucurie.

Pe urmă reflectă, îşi judecă bucuria – prostii! – făcu un gest de silă. N-avea să fie nicio scofală – tămbălău mare, dar de pomană; cunoştea Dunărea!

Merse la bucătărie, se aşeză pe scaun, în faţa ligheanului pregătit din vreme, conform obiceiului, îşi sumese pantalonii şi îşi băgă picioarele în apă caldă, să gonească frigul din oase şi să-şi înmoaie bătăturile.

Antoaneta se apucă să-i săpunească obrazul – ea îi rădea barba, nu cu maşina, ci cu briciul „Doi gemeni”, ca bărbierii. Curând, briciul începu să hârşie ascuţit pe piele.

— Ce-ai în cuptor de miroase a vanilie?

— Am făcut o plăcintă cu brânză de vaci…

După o pauză, Antoaneta adăugă, ca o scuză:

— Cum îţi place ţie.

— Parcă numai mie îmi place!

Soţul ştia prea bine că plăcinta cu brânză de vaci, pufoasă, cu foaie subţire, îi plăcea lui Staicu, o lăuda cu gura plină… Dar nu de aceea îi pierise voia bună.

— Ţine-te mai dreaptă! Ce te laşi aşa pe mine?!

Aplecându-se să-l răzuieşte sub bărbie, Antoaneta îi încălecase umărul cu sânii. Îi simţea grei, duri, un dar generos al naturii – sâni că ai ei nu mai avea nicio femeie, ştia şi putea să jure, albi, cu pielea străvezie, cu vârfurile roz, ca în pictură – şi erau calzi, şi miroseau suav a vanilie, dar îi era lehamite – punea mâna pe ei şi nu simţea nimic, decât plictiseală, de parcă şi-ar fi pipăit propria lui piele.

După ce fu bărbierit se uită în oglindă; i se făcu silă, nu-i mai plăcea nimic – mâncă o bucată de plăcintă, era bună, dar ce folos?

— Tot într-un maţ se duce, la ce-i mai trebuie vanilie?

Căzu în somn îndată ce puse capul pe pernă, aşa cum adorm, mai repede decât osteniţii, oamenii doborâţi de plictiseală. Aproape de miezul nopţii, Antoaneta îl zgâlţâi de umeri.

— Atanasie, scoală!

— Cee?

— Bate la poartă. Cine să fie?

Tremura în capul oaselor; cămaşa de noapte îi alunecase pe o parte, dezgolindu-i un umăr.

Golgota simţi şi el un cleşte în inimă; o bătaie la poartă, în puterea nopţii, poate speria pe oricine. Dar repede îşi găsi stăpânirea de sine: avea un nume şi-o situaţie, nu trebuia să se teamă de nimeni.

Se duse în antreu şi deschise gemuleţul din uşa de la intrare; îl izbi alt aer decât aseară; se înmuiase gerul,

mirosea umed.

— Cine-i acolo?

— Eu, nea Atanasie! Gavrilă!

— Ce-i, mă, cu tine?

— Să vii la şantier, în fuga mare!

— Dar de ce?

— Creşte Dunărea.

Omul gâfâia, venise în goană, pe jos, nu mai mergea tramvaiul, maşina avea de făcut alte drumuri la ora aceea.

— Şi ce, s-o opresc eu? mormăi Golgota, cu supărarea celui trezit în zor, la începutul somnului.

Nu era încă dezmeticit; bucuria, satisfacţia începură să se arate abia după aceea – şi-aveau să crească mereu, până la ziuă.

— Şi cu ce să viu? întrebă, păstrând în glas prima mahmureală

— Şiretenie instinctivă şi puerilă. De ce n-ai venit cu maşina?

— Nu ştiu. Haide fuga! Eu mai am de mers, mă duc la domnul inginer Apostol şi la tovarăşul Balotă.

— Cine te-a trimis la mine?

— Dar parcă mai ştiu?

— Directorul e acolo?

— Este toată lumea.

— Şi ce-i cu apa? A venit mare?

— Vine… Nu întârzia, nea Atanasie!… Uite că începe să ningă.

Maistrul Golgota se întoarse în odaie. Antoaneta aprinsese lampa de pe noptieră, cu lumina dulce, gălbuie. Şedea în mijlocul patului, rezemată de tăblie, îşi ţinea pumnii la gură, cu gestul de consternare al copilelor – şi-n ochii ei era o lumină copilărească, dar pe sub coate, sânii explozivi ţâşneau prin cămaşa subţire…

Maistrul Golgota se uita la ea şi părea că n-o vede; îl

împresurau gânduri care îi aduceau un rânjet de mulţumire: „Aha, v-a ajuns cuţitul la os, v-a venit ceasul, acum trimiteţi după mine!”

Abia pe urmă îşi descoperi femeia şi-o privi ca şi cum o vedea prima oară; se aplecă, întinse mâna, îi trase cămaşa în jos de pe umăr – nici pielea umărului parcă n-o mai văzuse până acuma.

Antoaneta se feri, fără voie; de mult nu-i mai cunoscuse mângâierea – pielea i se strânse, o străbătu un tremur de teamă şi de silă.

— Nu te duci?

Lui i se păru sfioasă, îmbujorată de surpriza care îi stârnea paloarea, cu gingăşie. Încercă să-i tragă cămaşa mai departe, aproape că uitase gestul – şi cămaşa se împotrivea – n-o lăsau sânii.

— Să nu întârzii, Atanasie!

Nu putea să-l alunge, şi văzu, îngrozită, că nu era doar o toană, el venea peste ea, într-o bărbăţie deplină, de unde îl crezuse adormit pentru totdeauna. Se supuse, fiindcă îi era soţie…

Şi maistrul Golgota o luă în stăpânire, cu o poftă sălbatică de a-ţi arăta puterea – nu ei, duşmanilor – şi la fiecare mişcare i se părea că le vâră pumnul în gură, cu o plăcere pe care nu i-o dăduse niciodată trupul femeii.

Un ceas şi jumătate mai devreme, Alexe şoferul claxona în faţa casei lui Dutchievici; înăuntru nu se vedea nicio lumină.

Abia după câteva minute se deschise o fereastră, în întuneric.

— Dumneavoastră sunteţi, domnule inginer?

— Da; ce s-a întâmplat, Alexe?”

— Tovarăşul director vă roagă să veniţi la şantier chiar acuma.

— Cresc apele?

— Aşa se pare.

Creşteau, de aseară, dar, ca şi maistrul Golgota, Dutchievici nu se temea că ar putea să ajungă pe cală.

— Viu numaidecât; nu opri motorul.

Închise geamurile, trase storul şi aprinse lumina. Era îmbrăcat, cum venise de la şantier, cu cravata la gât, îşi scoase numai şuba şi fularul; orice om de afară, văzând întuneric şi. ştiindu-l în casă, ar fi crezut că doarme. Pe spătarul fotoliului dintre ferestre era o pernă, în care rămăsese urma capului – stătuse prăbuşit până acuma…

Nu se simţea bine când venise acasă, acum două ore; nu avusese altă putere şi mai multă voinţă, decât să se aşeze în fotoliu, şi de atunci veghea, pe întuneric. În liniştea străzii pe care, iarna, de la nouă seara nu mai trecea nimeni, casa dormea, sumbră, nelocuită parcă de nimeni. Înăuntru se auzea numai tic-tacul slab al ceasornicului deşteptător de pe noptieră. Nu se vedea decât cadranul, fosforescent, semănând cu un hublou de vapor, deschis spre bolta unui univers necunoscut astronomilor, cu douăsprezece constelaţii îndepărtate, pâlpâind palide în noaptea albastră şi pustie.

Din când în când, Dutchievici îşi lua capul de pe pernă şi, cu bărbia în piept, nemişcat, atent, părea că ascultă în sine. Era o nelinişte în această maşinărie, nu-l surprindea, o ştia de multă vreme – o urmărea calm, fără îngrijorare, mai degrabă curios, intrigat de mecanica misterioasă a inimii. Primăvara trecută fusese prima alarmă, nu aflase nimeni – infarct, simulase altă boală; acum recunoştea simptomele…

Se duse la oglindă, îşi privi obrazul palid, îl ştia de prea multă vreme, şi nu putea să şi-l schimbe ca pe haine. Îşi zâmbi – nu zâmbea niciodată între oameni – şi zâmbetul acesta firav, compătimitor, trist şi ironic îi aduse pe chip o

căldură amară şi blândă, pe care nu i-o cunoştea nimeni.

Apoi se scutură, îşi făcu în oglindă un semn de rămas bun, cu o cordialitate juvenilă, ca să aibă sentimentul că se desparte de cineva care îl va aştepta acasă la venire – îşi îmbrăcă şuba şi stinse lumina.

Era încă ger; când cobora treptele de la intrare, la prima inspiraţie a acestui aer înţepător, pe care îl uitase în câteva ore, simţi o împunsătură în mijlocul pieptului – o cunoştea bine; durerea se duse în sus, până la maxilare, cu o ramificaţie pe braţul stâng, până la vârful degetelor. Şovăi, căutând un reazim cu mâna; dădu peste spinii trandafirului, şi înţepătura îl făcu să-şi recapete echilibrul – scoase din buzunar o mică pastilă albă, trinitrină, şi o băgă în gură, ca pe o bomboană, hrana obişnuită a inimii.

În maşină se simţi mai bine – doar câte o împunsătură uşoară în stern, răsfrântă până în umăr. Ceasornicul de pe tabloul de bord arăta ora zece şi jumătate, străzile erau pustii, în tramvaiele cu geamurile îngheţate nu se vedeau umbre omeneşti, păreau că circulă inutil şi în neştire.

Dutchievici se lăsă pe spate, îşi rezemă capul în spătarul canapelei şi închise ochii; nu se simţea nici slab, nici obosit, totuşi ceva în fiinţa lui cerea odihnă – poate sufletul, poate inima, o odihnă calmă şi prelungă, fără gânduri, definitivă. Trăise prea mult; încercă să facă o socoteală în gând – i-ar fi fost mai uşor dacă scotea rigla de calcul din buzunar: de câte ori îi pulsase inima, din clipa naşterii până acum? Optzeci de bătăi pe minut, patru mii opt sute într-o oră, peste o sută cincisprezece mii într-o zi, peste patruzeci de milioane într-un an, în cincizeci şi şapte de ani… Se opri, îl obosea cifra enormă. Toate se odihnesc în acest răstimp, în trup şi în natură, numai inimile fiinţelor vii bat întruna, fără oprire. Avu în ochi, pentru o clipă, imaginea anatomică a inimii, ca o maşină de

laborator, atât de complexă şi de perfectă cum n-a putut construi nimeni, şi îl cuprinse o emoţie profundă, o teamă şi-o nedumerire, la gândul că de cincizeci şi şapte de ani bătuse tainic, întruna, ascunsă privirilor. Simţi iar, mai puţin vie, durerea în stern – luă încă o pastilă de trinitrină.

O singură dragoste, nesigură, neclară, cunoscuse această inimă, şi-apoi peste ea căzuse o perdea cenuşie care se întunecase într-una cu anii, până la culoarea neagră a doliului şi-a desfiinţării – şi orice altă femeie, după prima, nu mai găsise pe unde să intre în viaţa lui, să îndepărteze linţoliul. N-o învinuia, era o făptură înceţoşată, de la mările Nordului, înaltă, subţire, cu pielea ca alabastrul, cu ochii cenuşii-albaştri, voalaţi şi stranii, în care el niciodată nu căutase să-şi vadă imaginea – o iubea şi nu-i mărturisise niciodată, i se părea impudic să-i spună. Nu era vina ei în tot ce urmase, recunoscuse atunci, recunoştea şi mai bine astăzi, idealizase dragostea până la a o face abstractă, crezând că trebuie să supravieţuiască prin ea însăşi, ca presupusele forme definitive din natură, care nu cunosc mutaţie; nu voise, sau nu ştiuse să coboare o treaptă, ca inimile lor să bată la temperatura trebuitoare vieţii, în loc să se ofilească la acele înălţimi unde aerul se rarefiază şi îngheaţă.

Iar cealaltă pasiune, pe care o avea în suflet de la vârsta cea mai fragedă, rămăsese într-un fel tot abstractă, şi azi o ameninţa primejdia să nu se mai realizeze niciodată. Sub firea lui aşa de reţinută, ardea încet, neştiută de nimeni, dar statornică, dorinţa de a vedea plutind vasul proiectat de el, prima realizare întreagă din viaţă. Şi acum, dacă Dunărea ar fi rupt cala, dacă ar fi dislocat cele zece paturi de construcţie, şlepurile se fărâmau, şantierul se prăbuşea, şi pe aceste ruine nu mai venea nimeni să construiască alt şantier, şi nici motonava.

Avea patru ani când văzuse prima oară o navă –

misterul plutirii ei îl fascinase. Nu se mai îndepărtase până atunci de casă; câinele Papistaş, care îi era singurul tovarăş de joacă, dintr-o rasă hoinară şi neastâmpărată, îi arătase drumul pe unde să evadeze, o spărtură în gardul grădinii – şi drumul, pe pajişti, pe sub duzi cu coroane gigantice, până la malul unui canal de abatere a apelor. Aşa descoperise acest element nou prin mişcarea lui perpetuă; apa nu era mai lată de doi metri – Papistaş sărea peste ea în joacă, când pe un mal, când pe altul, desigur, îndemnându-l să meargă mai departe. Dar copilului, canalul i se părea uriaş, iar descoperirea lui uimitoare. Şi deodată, văzu venind pe sub sălcii acea navă măiastră, o scândură, nimic altceva, probabil scăpată de la un gater, fiindcă în susul apei erau multe gatere. Mergea la vale, ca o altă lume decât cea a tuturor zilelor, plutea şi se mişca prin însuşiri care copilului i se păreau fantastice, şi-avea chiar călători, doi fluturi cu aripile ude, uscându-se la soare după cine ştie ce naufragiu.

În ziua aceea se întoarse acasă abia pe la patru după prânz – merse doi kilometri pe malul canalului, urmărind navigaţia corăbiei minunate, fără să mai vadă altceva, pizmuind pe cei doi fluturaşi jalnici, până ce drumul fu închis de stăvilarul altui gater. Bineînţeles.

Papistaş, vagabond din naştere, îl urmă, protestând numai că nu grăbea pasul, şi datorită lui găsi drumul de întoarcere acasă. Fură pedepsiţi amândoi – câinele pus în zgardă, iar copilul oprit, două zile, să iasă din casă. Suportară pedeapsa – şi la sfârşitul ei porniră iarăşi.

La şase ani, construi prima navă, adevărată de data aceasta, o plută, din două trunchiuri de salcie care zăceau pe malul apei. Cuie, ciocan luă de acasă; patru bucăţi de scândură căpătă de la gater, în schimbul sandalelor albe, şi când treaba fu gata, navigară, împreună cu Papistaş, ca doi exploratori vajnici, până ce iar îi opri stăvilarul.

Zadarnic încercă să tragă pluta înapoi, la deal, să mai călătorească o dată – nu avea putere, o abandonă, încercând, precoce, sentimentele naufragiatului…

La opt ani construi un vapor, de tablă, lung de ura metru, untranşat lantic, intuind principiul lui Archimede înainte de a-l învăţa la şcoală, fiindcă abia era la sfârşitul abecedarului.

— O să se ducă la fund! ziceau copiii cărora le împărtăşea planul. Cum o să stea? Ce, fierul e scândură, să plutească?

Croi tabla – bineînţeles tablă subţire – cu foarfeca din casă;

pe urmă nu mai fu bună pentru nicio treabă.

— Pe ce pui mâna strici! zicea maică-sa.

Sparse puşculiţa, avea strânşi trei fiorini, cu chipul lui Franz

Jozef – îşi cumpără letcon, cositor, apă tare – văzuse cum lipea tinichigiul, la reparatul burlanelor.

Şi vaporul pluti, numai că merse de-a latul, pe mijlocul canalului, cum îl ducea apa. În vara următoare îi puse „motor” – nu era o născocire, citise în almanahul revistei „Astra”. Desigur, redactorul modest, care luase şi el născocirea din altă parte şi o propunea copiilor, ca să se joace, nu ştia că în această jucărie se ascundea principiul motorului lu’ reacţie, de astăzi. Un ou mare, de gâscă, găurit cu acul la un capăt, conţinutul scos cu migală, în loc pusă apă, până la jumătate; foc dedesubt, cu spirtiera de cafea – se fac aburi, ţâşnesc pe orificiu şi recipientul improvizat reculează. Un ou era prea mic pentru acel transatlantic – copilul avea, fără învăţătură, simţul măsurilor – îl înlocui cu o cutie de conserve, şi vaporul merse, încotro îl îndrepta cârma dinainte fixată.

Era singurul vapor construit în viaţă; de când îşi luase diploma, lucrase în multe şantiere, dar nimeni nu

avusese nevoie de vreun proiect din zecile pe care le făcea, seara, după studii meticuloase şi gândire îndelungată. La început fusese prea tânăr, neluat în seamă, bătrânii rutinaţi îi barau drumul, mai târziu îl împresurase sentimentul ratării – şi ceea ce îi rămăsese din vechea pasiune se consuma în nopţi de visare, în faţa planşetei, făcând proiecte care rămâneau pe hârtie, pentru nimeni decât pentru sine.

Şi-această mică motonavă; de nouă sute de tone, concepută după principiile cele mai moderne, era tot un vis, cel mai recent dintre ele; împrejurări nebănuite şi nesperate făceau din el o realitate – exista un şantier care înfrânsese rutina cu puteri revoluţionare, rupsese tiparele vechi, tipicurile, şi-i adunase pe muncitori, şi pe el, inginerul din altă vârstă şi din altă lume, sub un steag nou, al tinereţii şi al îndrăznelii.

Dar Dutchievici nu se simţea de loc tânăr în astă-seară, şi îndrăzneala proclamată armă de luptă îi stârnea temeri; în el se trezea iar sentimentul nimicniciei; nu mai avea putere să spere, se avântaseră prea repede la drum ca să ajungă cu bine…

Se făcuse ora unsprezece fără un sfert când intră în curtea şantierului. Cerul, senin până atunci, începea să se înnoreze, şi gerul nu mai avea tărie. Totuşi, coborând şi respirând aerul rece, simţi încă o dată durerea, în stern – inima îşi înteţea semnalele de alarmă, avea nevoie de căldură, de linişte şi de odihnă; o împăcă din nou cu o.

pastilă de trinitrină.

Deşi atât de târziu, era forfotă, se vedeau oameni alergând între malul Dunării şi birouri. Merse de-a dreptul pe cală; situaţia era într-adevăr îngrijorătoare: apele creşteau cam cinci centimetri pe oră.

— Nu vă simţiţi bine? îl întrebă Matei, ieşindu-i în întâmpinare.

Ceilalţi rămaseră lângă ţăruşul pe care se urmărea creşterea Dunării. Veniseră în fugă, sau poate nici nu plecaseră de aseară: inginerul Mărăcine, maiştrii Ignat şi Balotă şi alţi câţiva – nu-i recunoştea în puţina lumină. Glasul lui Donos se auzea, strigând pe cineva printre tachelaje, la celălalt capăt al calei.

Inginerul Dutchievici nu răspunse – probabil avea mersul nesigur, îi fu silă de el, dar nu-şi putea învinge durerea, care nu voia să contenească din clipa când coborâse din maşină. Merse până la apă

— Cei de acolo îl salutară, uitându-se la el cu priviri ciudate – pesemne criza prelungită îi schimba fizionomia.

— A crescut douăzeci de centimetri de aseară! zise inginerul

Mărăcine.

Dutchievici privi ţăruşul – nu putea înţelege şi nu-i venea să creadă.

— E imposibil să continue!

Tocmai atunci, Ilie Conţu veni gâfâind, dinspre birouri: de la opt seara, el şi Cocoş, abia sosit de la drum în ziua aceea, stăteau de gardă în cabina telefonistei, care nu contenea apelurile; vorbiseră la

Institutul Meteorologic de două ori până acum, nu găsiseră pe nimeni să le spună mai mult decât buletinul difuzat peste ziuă. Continua să plouă torenţial în Europa Centrală, în Ungaria se revărsau râurile, un val de căldură venit dinspre apus aducea dezgheţ general în toată ţara; în munţii Olteniei, zăpada se topea de pe acum, născând torente care se năpusteau la vale, săpând albii noi peste dealuri.

— Am vorbit la Turnu-Severin! zise Ilie Conţu, cu obrazul roşu şi năduşit, de parcă ar fi fost vară. Creşte!… Şaptezeci de centimetri de ieri dimineaţă.

Se ştia, mai vorbiseră de câteva ori peste zi cu toate

porturile din susul Dunării – apa creştea pretutindeni, şi situaţia devenea din ceas în ceas mai îngrijorătoare. Dar Dutchievici tot nu putea crede într-o inundaţie de mari proporţii, în această perioadă a anului.

— E imposibil să crească prea mult! La Turnu-Severin e firesc, dar apele au să scadă, în câmpie.

— Să mergen la birou, zise Matei, să discutăm în linişte ce s-ar putea face în caz de nevoie.

Începuse să se simtă umezeală în aer, şi trupurile tuturor a, după ce înduraseră atâta timp gerul, slăbeau tocmai acum, când se înmuia vremea. Pe Dutchievici îl străbătu un fior; şuba atârna greu şi nu mai avea căldură.

Pe drum se întâlniră cu Donos, care venea dinspre cazangerie.

Matei îl apucă de braţ; rămaseră un pas în urmă.

— Donos, mi se pare că nu e bine!

— Ştiu… I-am telefonat tovarăşului Stoian, acasă.

— Când?

— Acum zece minute; tocmai venise.

— Nu trebuia să te grăbeşti!

— Nu l-am chemat pentru tine. Nu suntem de capul nostru, trebuia să-i dăm de ştire.

La birou, Cocoş îi întâmpină ieşind din cabina telefonului; cei cel cunoşteau de mult timp îl vedeau prima oară abătut şi neliniştit, cu altă culoare în ochi decât a glumei. Nu-i fusese niciodată frică de nimic, ştia cum să-i îmblânzească pe oameni, iar natura îi era prietenă din copilărie, se avea bine cu ea, şi cu fiarele. Dar acum natura îşi schimba obiceiurile. Vorbise la Turnu-Măgurele, adineaori; Oltul se revărsase, aducea copaci smulşi din rădăcină, vite înecate, cu sutele, case făcute fărâme – prăpădul lumii; Dunărea creştea, mai avea puţin să ajungă la nivelul cel mai înalt cunoscut până acuma.

Ştirea aceasta era cea mai gravă; dacă apele ajungeau să se umfle chiar şi-n câmpie, atunci nu mai rămânea nicio nădejde – cala putea să fie inundată în câteva zile.

Uşa cabinei se deschise.

— Vorbiţi cu Giurgiu!… Alo, Giurgiu? Da, Căpitănia!…

Matei se repezi şi luă receptorul; îl văzură făcându-se palid – într-o clipă fizionomia i se schimbă, păru mai bătrân cu zece ani de zile, ochii i se adânciră în orbite, obrazul i se trase, lăsând să se deseneze, apăsat, pomeţii şi maxilarele.

— Creşte un metru şi douăzeci; e primejdie să inunde cheiul!

Veneau mari toate râurile din Câmpia Dunării. Valul de căldură era tot aşa de neaşteptat pe cât fusese gerul; zăpezile se topeau pretutindeni, gheţurile începeau să se înmoaie. Odată cu căldura, dinspre apus se abăteau ploile; ploua cu lapoviţă în Ardeal şi-n Oltenia, se umflau Mureşul, Crişul şi Tisa – dădeau peste maluri.

În lumina becului de la intrare, se văzură fulgi de zăpadă…

Rămăseseră cu toţii în faţa cabinei telefonice. Matei privea în gol, undeva afară; vedea ninsoarea, şi dincolo de ea întunericul, şi i se părea că acel întuneric îl împresoară, pătrunzându-i până în creier.

Izbândise totdeauna până astăzi, nu bizuindu-se pe noroc, ci înfrângând piedici de toate felurile; căpătase credinţa că atunci când omul are voinţa nestrămutată să meargă înainte, nimic nu-l poate întoarce din cale. Greşise, nu se întrebase unde-i era limita puterilor;

de data asta numai norocul putea să-l salveze, acel noroc pe care crezuse că şi-l fac oamenii. Poate pământul n-o să alunece, o să mai reziste o dată la inundaţii, cum rezistase anii din urmă şi lucrul o să continue, cu apa până

la glezue, până la genunchi – ştia ce să le spună şi ce să le ceară muncitorilor. Dar nu acum; în noaptea asta nu mai avea nimic de făcut decât să urmărească, nivelul Dunării.

Mâine, da, mâine în zorii zilei trebuia să înceapă bătălia: „Tovarăşi, prieteni, v-aţi angajat să mergeţi înainte, faceţi-vă datoria!...” Vorbe, vorbe, le ştia pe dinafară, le spusese de atâtea ori, îi era lehamite de ele! Ar fi vrut să nu se mai gândească la nimic, să fie undeva la căldură, să închidă ochii şi să doarmă până mâine.

Uşa cabinei se deschise iarăşi.

— Vorbiţi cu Zimnicea!

Rămase nemişcat – Ilie Conţu luă receptorul; ce să mai afli de la Zimnicea, când ştii situaţia la Turnu-Măgurele?

— Creşte!

— Şi ce, te-ai fi aşteptat să scadă?

— Nu...

Ilie Conţu se posomorî: nu înţelegea cu ce greşise ca directorul să-i vorbească atât de batjocoritor, când inima lui se zvârcolea, mai rău ca puhoaiele Dunării!

Urmă o tăcere; se auzea numai glasul telefonistei, vorbind la centrală; cerea iar Institutul Meteorologic. Matei ar fi vrut să-i strige, prin peretele de sticlă: „Lasă-i în pace! La ora asta doarme toată lumea!”

— Ei, şi ce facem?! izbucni deodată glasul lui Donos. Ce facem? De ce-am venit aici, să stăm cu degetul în gură?

Un Gaz cenuşiu, murdar de zloată până deasupra coviltirului, frână brusc la intrare. Secretarul judeţenei, cu mantaua de piele desfăcută la piept, ca şi cum l-ar fi sufocat gulerul, urcă scările de piatră, cu doi însoţitori care veneau la un pas în urmă.

— Ce-i la voi, tovarăşi?

— Rău, tovarăşe Stoian! răspunse Donos.

Secreţarul strânse mâna tuturor a, fără să se uite la

vreunul:

ochii îi rămăseseră asupra lui Matei, pe care aproape nu-l recunoscuse la prima privire.

— Ce-i aia rău? Rea e numai boala şi moartea! De murit, văd că n-a murit niciunul din voi. Dar tu pari bolnav, Matei!… Numai până aici ţi-a fost vitejia?… Daţi-mi un scaun, că mă dor picioarele!

— Poftiţi în birou, la căldură!

Intrară; Stoian se aşeză, cu mantaua pe el, ceilalţi rămaseră în picioare – nu-i pofti să şadă. Matei îl luă pe Dutchievici de braţ şi-l duse la al doilea fotoliu.

— Şi-acum spuneţi-mi care-i situaţia! vorbi secretarul. Dar repede! mai am şi alte treburi, nu mă dusesem la culcare.

Situaţia era limpede: apele Dunării creşteau, mâine puteau să ajungă la primele tachelaje, să împiedice lucrul – în câteva zile aveau să acopere toată cala. Desigur, era o inundaţie trecătoare, cu toate proporţiile ei nemaicunoscute, dar chiar dacă nu ar fi luat malul, era primejdie să dea naştere la surpări, să deplaseze paturile de construcţie, producând avarii vaselor sau compromiţându-le pentru totdeauna. Chiar admiţând că solul rezista infiltraţiilor trecătoare, lucrul tot nu putea să continue, şi-atunci şlepurile n-ar mai fi fost gata în niciun caz până la 15 februarie, ca să le lanseze înaintea marilor inundaţii de primăvară.

— Inundaţiile de primăvară, observă Dutchievici, nu mai pot în niciun caz să fie de proporţii ameninţătoare. Cu toate capriciile naturii, debitul de apă nu poate întrece o anumită limită; luând chiar cifra cea mai mare, trebuie să admitem că o bună parte din precipitaţiile anuale se scurg acum. După mine, primejdioasă e situaţia prezentă, nu cea viitoare…

— E primejdioasă fiindcă-i aproape, tovarăşe! îl

întrerupse secretarul judeţenei. Despre rest mai avem timp să discutăm mâine, poimâine. Să lăsăm naibii inundaţiile de primăvară. Ce facem cu inundaţiile de acuma?

Dutchievici se simţi vexat, fiindcă nu vorbea niciodată de prisos, dar, într-adevăr, nu era momentul de discutat situaţia viitoare;

spiritul lui practic admitea observaţia secretarului, o respingea temperamentul academic. Tăcu, îşi duse mâna la piept, cu un gest mecanic, fruntea i se aburi de sudoare; suferea – luă a patra pastilă de trinitrină. Dintre cei aflaţi aici, nu bănuia nimeni ce i se întâmplă:

Inima fiecăruia era bolnavă acuma.

— Matei, ce măsuri ai socotit că trebuie luate? întrebă secretarul. – Deocamdată am scos echipa de noapte de la cazangerie şi am pus să se adâncească şanţurile de drenare de pe cală.

— Altceva?

— Donos a fost de părere să aducem muncitorii. Am trimis curieri, să cheme cât mai mulţi din ei.

— Mi se pare că nu erai de aceeaşi părere!

— Tovarăşe Stoian, oamenii au muncit toată ziua în ger…

— Acum s-a înmuiat gerul.

— Dar mâine trebuie să fie odihniţi.

— Ce să facă, dacă or găsi apă pe cală?

— Poate că Dunărea n-o să crească atât! Şi-au să lucreze în apă, la nevoie.

— Ţi-ai pierdut capul, fiule! Vino-ţi în fire!

Secretarul îşi lăsă bărbia în piept, fălcile i se lăţiră peste guler;

avu un moment de oboseală, se uită posomorât la fiecare, apoi vorbi liniştit, dar cu hotărâre, una din sentinţele lui definitive, cunoscute de unii:

— Apa nu trebuie să ajungă pe cală!

Cei care îl cunoşteau îşi comunicară neliniştea şi teama cu privirile; nu glumea, nici nu era timpul de glumă, şi hotărârea lui, dacă o pronunţase, trebuia adusă la îndeplinire. Dar cum să opreşti creşterea Dunării?

— Sunteţi tehnicieni şi conducători, d-aia aţi fost numiţi aici, ca să găsiţi soluţii în momente grele!

Dutchievici se uită. la Matei – acesta părea furios, îşi muşca buzele cu cruzime. Avea o idee, i se părea însă fantastică şi irealizabilă; să fi fost între patru ochi cu el, i-ar fi spus-o, ca pe o soluţie teoretică. Secretarul judeţenei, acest om greoi şi aspru, prăbuşit în fotoliu, poate nu îngăduia teoriile, poate nu visa niciodată, avea, era limpede, o minte robustă, de aceea dispreţuia speculaţiile, divagaţiile, arabescurile imaginaţiei – un om pe care nu-l interesau filigranele, ci fierul forjat, metal tare, bătut cu ciocanul.

— Dumneata eşti directorul tehnic?

De câteva clipe, secretarul se uita la el stăruitor, ca şi când gândurile lui i-ar fi atras privirea; îl mai cercetase o dată şi astă-toamnă, dar numai în treacăt. Dutchievici răspunse cu răceală:

— Da.

— Ce-ai făcut înainte?

— Şeful serviciului tehnic, de la înfiinţarea şantierului. Sunt inginer navalist, salariat din 1920; n-am fost patron niciodată!

Vorbea reţinut, rece, în privirea lui însă se citea mai mult, o uşoară ironie: „Cam asta vreţi să ştiţi despre mine; vă întrebaţi ce caut aici, între ceilalţi, pe care îi cunoaşteţi în altă lumină. Iată cine sunt! Dacă nu vă plac, scoateţi-mă la pensie, nu-mi trebuie altceva, am dreptul, muncesc de douăzeci şi opt de ani şi sufăr grav de inimă!”

Privirea secretarului îi îndrituia oarecum această gândire. În ochii lui nu se citea simpatie, ci mai degrabă

suspiciune. „Ştii să-ţi înnozi cravata, o porţi de multă vreme! părea să-i spună în gând secretarul, în timp ce îl examina din cap până-n picioare. Ştii să stai în fotoliu, ştii cum să-ţi ţii mâinile; ai mâini albe, fine, n-ai lucrat niciodată cu ciocanul, şi porunceşti unor oameni care muncesc din copilărie. Când erai mic, maică-ta te împodobea cu funduliţe, cu guleraşe, te hrănea cu tapioca, pesemne, şi-ţi punea termometrul îndată ce i se părea că-ţi frige mânuţa. În sat la mine, femeile nu aveau termometru, credeau că dacă îl pui la subsuoară, acest instrument miraculos face să-ţi scadă căldurile… Ei, ia să vedem, pentru ce te-am pus noi în acest post mare?”

Matei interveni, ca şi când i-ar fi simţit gândurile ostile:

— Tovarăşul Dutchievici a făcut proiectul motonavei.

— A, da, îmi aduc aminte!… Ai multă trecere la minister, tovarăşe!

— Nu am relaţii personale cu nimeni!

Răspunsul nu mai era reţinut; în glas se simţea aproape mânie.

— De trei săptămâni, continuă Matei, tovarăşul Dutchievici lucrează pe cală, în mijlocul muncitorilor, din proprie iniţiativă; a adus un mare ajutor şantierului.

— Da… Bine… Spune, care este ideea dumitale?

— Ideea mea?

— Ai vrut să spui ceva adineaori.

Pe chipul lui Dutchievici, aşa de imobil totdeauna, surpriza care se citi de data aceasta semăna cu stupoarea.

— Într-adevăr, mă gândeam… Aveam o idee, dar nu-i în niciun caz soluţia care se cere.

— Dă-i drumul; nu putem pierde vremea.

— Dacă admitem că apele continuă să crească…

— Da, tovarăşe, continuă să crească! Spune!

— Teoretic ar putea fi împiedicate… (Dutchievici

ezită.) Iertaţi-mă, v-am spus că nu-i o soluţie realizabilă…

Secretarul se lovi cu palma pe genunchi, şi izbucni scos din fire:

— Dar vorbeşte odată, pentru numele lui Dumnezeu! Nu sunt cucoană, să-mi spui vorbe dulci ca să te culci cu mine!

Dutchievici nu cunoştea asemenea limbaj, se simţi jignit, în schimb îi dispăruse timiditatea şi vorbi, agresiv, ca şi cum s-ar fi răzbunat cu această soluţie aberantă, care depăşea puterile oamenilor:

— Dacă s-ar face un dig pe toată lungimea ţărmului, până dincolo de gârla Silvana.

Urmă o tăcere grea, arătând, mai bine decât orice cuvânt, decât orice exclamaţie, surpriza tuturora. Singurul care nu părea mirat era secretarul.

— Un dig?! zise, pe gânduri, dându-şi capul pe spate şi privind tavanul.

Era oare clipa lui de visare? I se întâmplă să umble uneori în spaţiu cu închipuirea? repetă, fără intonaţie, parcă având gândul aiurea:

— Un dig!

— Da!… O soluţie irealizabilă, dar, după părerea mea, singura!

— Şi de ce n-ar fi realizabilă? întrebă Matei, însufleţindu-se deodată.

Da, de ce nu? 11 ridicau oamenii, şi gândul la sutele, la miile de braţe care s-ar fi aşezat cu forţa lor unită în faţa Dunării îl făceau să se simtă puternic, de parcă ar fi avut adunată în propriile lui braţe tăria tuturora.

Dutchievici nu răspunse îndată; urmă o tăcere.

— Răspunde, tovarăşe! De ce n-ar fi realizabilă? întrebă secretarul, luându-şi deodată ochii din tavan şi fixându-l cu privirea.

— Fiindcă digul ar trebui făcut înainte ca apa să mai

crească douăzeci de centimetri, adică până mâine dimineaţă; în câteva ore.

Altfel, s-ar nărui pe măsură ce l-am ridica. Muncă inutilă!

— Înţeleg!… Un dig… Da… Ce părere aveţi, tovarăşi?

Nu răspunse nimeni.

— Spune, Matei! De ce taci din gură?

— Mă gândeam… Nu, n-ar fi imposibil. Tovarăşe Dutchievici, aş vrea să precizăm… Un dig de pământ!

— Bineînţeles!

— Totuşi îi trebuie o armătură!

— Piloţi de lemn, dar numai în unele locuri, unde loveşte apa mai puternic; în rest, e de ajuns o împletitură de nuiele, ramuri de salcie, fascine.

Iar piloţi! – şi-atâta muncă – piramidele faraonilor!

— Pe-un kilometru şi jumătate lungime!

Dutchievici ridică din umeri!

— Admit că e o nebunie!

Stoian se uită la el aspru, apoi îşi ridică privirea spre Matei, întrebătoare.

— Da… zise acesta, repede, sub privirea pe care o simţea îmboldindu-l. Pământ din faleză. La primăvară, când începem să tăiem malul, tot l-am fi aruncat în Dunăre. N-ar însemna să facem o muncă de pomană.

După primele lui cuvinte, secretarul îşi lăsase capul în jos, părea absent; mormăi, cu bărbia în piept:

— În niciun caz n-ar fi de pomană! Chiar dacă l-ai duce înapoi şi l-ai lipi la loc, cu mâna!

Se uită la ceas: miezul nopţii, începea o zi nouă: Era, fără îndoială, cea mai grea în scurta istorie a şantierului. Matei însă îşi recâştigase calmul. Luă un scaun şi se aşeză lângă Dutchievici, aproape uitând de prezenţa secretarului.

— Câţi metri cubi de pământ ar trebui? Să facem un

calcul.

Inginerul-şef răspunse, fără nicio aşteptare – socotise în minte, mai adineaori, aşa cum pe drum încercase să socotească, inutil, de câte ori îi bătuse inima.

— Nouă mii de metri cubi.

— Nu mă sperie!

— Atât că trebuie deplasaţi în câteva ore!

— Da, avem nevoie de oameni!

Secretarul închisese ochii: părea că doarme.

— Câţi oameni? întrebă, ca din altă parte, abia deschizând gura.

— Numaidecât, tovarăşe Stoian!

Atmosfera în birou se schimbase: peste neliniştea care continua să stăruie trecea o înviorare, găsiseră o direcţie de pornire, chiar dacă nu ştiau limpede cum va fi drumul; nu-şi dădeau seama dacă era cu putinţă să se transporte această cantitate de pământ în cinci ore, dar fiecare era gata să se repeadă afară, să pună mâna pe cazma, pe lopată, pe roabă, dinamizaţi de ideea salvării.

În câteva minute, planul de acţiune, în linii mari, era gata; şapte sute de oameni la săpat pământul, nouă sute la transportat, şase sute la nivelare, trei sute la bătut piloţii, opt sute la făcut leasa – trebuiau să se răspândească de-a lungul Dunării, să taie ramuri de salcie şi să le care.

Pe măsură ce se stabileau aceste cifre, maximum de mâini de lucru pe care le îngăduia spaţiul şi felul lucrărilor, chipurile se lungeau, speranţa începea să se destrame; abia acum înţelegeau îndoiala lui Dutchievici.

— Tovarăşe Stoian… începu Matei, uitându-se uluit pe hârtie.

De data asta, secretarul chiar adormise, cu bărbia în piept; se cunoştea după răsuflare. Dutchievici, căruia noaptea îi trebuiau ore întregi de aşteptare până să-i vină somnul, îl privea mirat, neştiind ce să înţeleagă: cum poate

să adoarmă un om în câteva minute, într-o poziţie aşa de incomodă şi mai cu seamă în clipe de extremă încordare?

Matei nu trebui să repete chemarea.

— Te ascult! răspunse Stoian, fără să deschidă ochii şi fără să se mişte în fotoliu.

— Ne trebuie cel puţin două mii de oameni, în afară de-ai noştri…

De unde să iei atâtea braţe, noaptea, într-o oră?

— Sper să pot aduce repede două-trei sute din muncitorii şantierului. Au fost trimişi curieri la cei care stau mai aproape. Pe ceilalţi e greu…

— Aşteaptă o clipă!

Secretarul nu mişcă decât gura, restul obrazului rămase adormit;

părea că nu vrea să-şi întrerupă somnul.

— Tovarăşe Bumbaru, telefonează!

Era unul din oamenii cu care venise, activist la judeţeană. Puse mâna pe receptor şi aşteptă tonul.

— Cheamă garajul RATA şi vezi că directorul trebuie să fie acolo.

Înainte ca secretarul să sfârşească, Bumbaru formase numărul, îl ştia pe dinafară, ştia toate telefoanele de care ar fi putut să fie nevoie.

Nu făcu niciun comentariu; la această oră era mai bine ca pe directorul autobazei să-l caute acasă, dar îşi păstră părerea.

— Este, tovarăşe Stoian! răspunse îndată, cu uimire.

— Ştiam.

Ştia că la ora unsprezece luase foc o maşină în faţa garajului şi, fiindcă îl cunoştea pe directorul autobazei, era sigur că acum ancheta accidentul. Puse mâna pe receptor.

— Şurican? Da, eu sunt. Nu, nu-mi spune acuma. Câte camioane ai în garaj?… Şi şoferi?… Bine! Trimite imediat zece din ele la şantierul Victoria. Vreau să fie aici

într-un sfert de oră. Caută-ţi şoferii şi pregăteşte toate celelalte camioane; câte poţi, treizeci, patruzeci… Nu, aşteaptă dispoziţiile mele! Să fie gata de plecare când primeşti telefonul!

Închise, se aşeză mai bine în fotoliu şi i se adresă lui Matei, în aceeaşi atitudine de delăsare:

— Au să vină zece camioane; pregăteşte-ţi zece oameni şi împarte-i pe sectoare, să meargă la muncitori, din casă în casă.

Matei întoarse capul spre Ilie Conţu, nu-i făcu decât un semn, acesta se ridică şi ieşi la iuţeală; nu-i trebuia nicio altă lămurire;

avea în birou adresele întregului personal, mai trebuia să aleagă zece oameni, care cunoşteau bine oraşul, să găsească străzile şi pe întuneric; până atunci soseau camioanele.

— Câţi ai spus că-ţi mai trebuie? întrebă secretarul, ca din pragul somnului.

— Încă două mii de oameni, ou lopeţi şi cazmale, cinci sute de roabe…

— Aşteaptă: Bumbaru; telefonează…

La acea oră din noapte, telefonul sună la Calea Ferată, la Direcţia Porturilor, la şantiere şi fabrici, la directori acasă, se puse în mişcare o reţea întreagă de comunicaţii: o dispoziţie telefonică se difuza prin gura a zeci de oameni, în stânga, în dreapta, până era găsit cel în cauză. Sub ninsoarea care se înteţea, prefăcându-se jos într-o zloată cenuşie, murdărind trotuarele şi caldarâmul, zeci de camioane străbăteau oraşul, împroşcând udeala până în pereţii caselor.

Primul camion sosi la poartă înainte de ora unu şi jumătate; de atunci până la două veniră întruna, aducând oameni cu lopeţi, cazmale şi roabe. Primii fură terasierii de la Calea Ferată, care dormeau în trenul de lucru, în gară,

şi veniră grămadă; nu le trebui mult să înceapă săpatul, asta le era meseria, cu pământul se luptau tot anul.

Schele de lemn fură întinse, de sub faleză până la Dunăre, printre paturile de construcţie, iar dincolo de gard, printre sălcii, până la gârla Silvana, unde structura solului se schimba, pământ înalt şi ferm, peste care nu puteau trece apele. Prin arbori se trăgeau cabluri electrice, în manta groasă de cauciuc, şi se puneau reflectoare; pădurea fu inundată de lumini fantastice.

Pe schele, roabele se scurgeau în şiruri, fără pauze şi fără goluri.

Dincoace, macaraua intrase în funcţiune, rotindu-şi braţul scheletic pe deasupra calei, luând piloţi de sus, şcondri, pe care-i scurtau şi-i ascuţeau la un capăt marangozii, tâmplarii, de-a valma – şi înşiruindu-i de-a lungul malului.

Un remorcher trase la ţărm, în lumina albă a reflectoarelor;

cinci sonete de mână, de la Direcţia Porturilor, fură descărcate şi puse în funcţiune. Oamenii trăgeau de odgon, ridicând greutatea de lemn, buşteanul încercuit în fiare, până în vârful trepiedului: hăi-rup, o dată, hăi-rup, două, hăi-rup, trei; şi-apoi îi dădeau drumul: vira!

Dintr-o buşitură, pilotul intra o jumătate de metru în pământul înmuiat de valuri.

Mai la sud, alţi oameni, urcaţi pe capre, băteau piloţi cu mâinile – nu erau sonete destule. Alţii, strânşi pe echipe, pe brigăzi, cu topoare, intrară în luncă şi curând pădurea de sălcii începu să pârâie.

Nu trebuiau multe lămuriri: erau oameni de la Dunăre. Nu trebuiau îndemnuri: fiecare vedea ce se întâmplă, auzeau apele umflându-se, ştiau primejdia care ameninţa şantierul. Doar câte unul, muncind în rând cu ceilalţi, împiedicat să rămână în urmă, încerca să

bombăne:

— Ce-avem noi cu şlepurile lor?! Dacă n-au avut cap, să plătească paguba! Nu să mă ia pe mine de la odihnă. Că mâine, aş vrea să ştiu, îmi dă cineva scutire?

Parcă nu-l auzea nimeni – le lipsea cheful să răspundă – vecinii îşi vedeau de lucru, gâfâind, cu sudoarea curgându-le gârlă pe sub guler, laolaltă cu zăpada moale care se topea, păcătoasă, îndată ce dădea de piele.

Pământul era îngheţat, săpătorii trebuiau să-l fărâme cu târnăcopul, bulgări, dar deasupra începea să se înmoaie; lapoviţa îi prefăcea în clisă care se lipea de picioare. Schelele, înnoroiate, începură să alunece, câte o roabă cădea – la o parte, răstoarn-o! – ceilalţi treceau înainte, nu era timp să dea ajutor, s-o ridice, ajunge cine poate, hai mai iute, nu te uita în urmă, nu destrăma şirul!

La poartă, camioanele continuau să sosească, unul după altul, cu radiatoarele fumegând, stropind zloata cenuşie.

— De unde sunteţi?

— De la Industria Sârmei…

— Aveţi cazmale?

— Nu!

— Luaţi de colea!

Maldăre de lopeţi, topoare, cazmale, roabe, târnăcoape erau descărcate în stânga biroului, lângă panoul de onoare; nu privea nimeni panoul.

— Voi de unde sunteţi?

— De la Fabrica de bere!

— Veniţi încoa, să răscoliţi hameiul! Poate aici o să faceţi treabă mai bună!

— Cum adică?

Fabrica de bere n-avea nume bun, făcea o băutură

leşinată şi amăruie, pe care n-o beai decât vara, la mare nevoie. Acum berarii sapau pământul şi îl cărau pe malul Dunării.

Camioanele plecau, se întorceau peste o jumătate de oră, cu zece oameni, ca cinci, chiar şi cu unu, câţi puteau să adune, nu se drămuia benzina…

E greu să aduni două mii de oameni în toiul nopţii, pe o vreme să n-o îndure nici câinii, să trimiţi curieri pe străzi îndepărtate, pline de hârtoape şi fără felinare. Dar într-o oră, chemarea se întinse prin toate cartierele muncitorilor. Huruitul camioanelor îi trezea din somn, şi ei ieşeau în porţi, neliniştiţi, de parcă ar fi fost alarmă. Nu se vedea cerul roşu, nu ardea nicăierea.

— Ce s-a întâmplat?

— Nu mai întreba şi urcă aici. Ai bocanci în picioare?

Noapte lungă, de decembrie – mai erau ceasuri până să vină zorile, şi Dunărea creştea întruna. Pe la ora două, Stoian, care stătuse de după miezul nopţii pe faleză, privind cala împânzită de reflectoare, se duse la birou şi se culcă în fotoliu.

— Să mă vestiţi din jumătate în jumătate de oră cum merge lucrul.

— Tovarăşe Stoian, zise Matei, însoţindu-l pe alee, au venit până acum o mie opt sute de oameni; poate c-ar fi mai bine să vă duceţi acasă; cred că n-o să mai fie nevoie de dumneavoastră.

— Aşa! Mă chemaţi când vă sfârâie inima, şi pe urmă mă trimiteţi la culcare?

— M-am gândit că mâine o să fiţi obosit.

— Toţi au să fie obosiţi mâine.

Se auzeau glasuri la poartă – sosea alt grup de oameni, se înghesuiau să-şi ia uneltele în primire, cazmaua, roaba, târnăcopul, toporul, fiecare ce credea că i se potriveşte mai bine. Un camion hur. uia, în depărtare;

farurile lui, prost reglate, băteau în sus, luminând plopii desfrunziţi din lungul şoselei.

— Vin mereu!… zise Matei, străbătut de un fior – frig umed, oboseală. Vă mulţumesc, tovarăşe Stoian! Acum chiar că mi s-a luat piatra de pe inimă!

— Mulţumeşte-le lor, nu mie! De unds sunteţi, tovarăşi?

Oamenii treceau pe alături, cu uneltele pe umeri – unii trăgeau, thinuindu-se, din câte un capăt de ţigară, ud, ascuns în pumn, să-l apere de fulguială. Priveau înainte, spre hăul luminat care se căsca la capătul aleii.

Veneau, câte cinci, câte şapte, câte zece, îmbarcaţi în camioane în grabă şi la nimereală, oameni de toate felurile, tineri, vârstnici, cu bocanci, cu cizme în picioare, cu şepci, cu căciuli, cu pufoaice cenuşii pătrunse de udeală, cu mantăi de ploaie, îmbrăcăminte amestecată, care însă nu izbutea să-i despartă, să strice o unitate mai adâncă şi mai trainică decât a uniformei. Nu erau bucuroşi, nu râdea niciunul, pe fiecare îl costa scump ora odihnei şi a somnului, dar mergeau laolaltă, şi chiar dacă nu aveau un steag, care să fâlfâie ca în fruntea oştilor, păşeau uniţi înainte, spre câmpul de bătălie, cu o uriaşă şi nesecată rezervă de îndârjire.

— De unde sunteţi?

— De la Şantierul 23 August.

Erau şi ei constructori de vapoare şi se aflau în întrecere cu cei de la Victoria, dar – li se explicase – dacă nu veneau acum, să-i scape din nevoie, ce rost mai avea întrecerea?

Veneau de pretutindeni, de la Fabrica de cuie, de la fabricile de biscuiţi şi de pâine, de la mori, din port, din docuri, echipajele vaselor trase la iernat, marinari, cârmaci de şlepuri, mecanici de remorchere, din gară, acari, frânari, şefi de manevră – funcţionari de la prefectură, de

la primărie, de la administraţia financiară, de la tribunal, de la Societatea de transport, oameni nedeprinşi cu munca afară – mai mulţi decât era necesar; nu mai încăpeau pe malul Dunării.

— Gata! S-a făcut numărul!

Însă maşinăria care suna apelul, o dată ce intrase în funcţiune, continua să adune oamenii, din toate colţurile oraşului; mergeau tramvaiele, trei vagoane, pe linia principală, din centru până la barieră – se urca oricine, fără bilet, tramvaiştii, sculaţi din somn, porniseră în afara programului. Să vedem ce-o să zică direcţia mâine!

— N-o să zică nimic, că altfel e nasulie! Dă-i drumul, până la capul liniei!

— N-am taxatoare!

— Asta-i bună! Nu plăteşte bilet nimeni… Aşa o să fie odată, când o învinge comunismul în lume; nu mai umbli cu bani, să tot stai să-i socoteşti şi să-i numeri; ştii una şi bună: îţi faci munca, ai în schimb tot ce-ţi doreşte inima… Haide, ia cazmaua, de colea, mai e până atunci, deocamdată ne îneacă

Dunărea!

Dunărea continua să crească, din întunericul nopţii, depăşindu-şi malurile, oarbă şi nesătulă, ca o făptură apocaliptică, făcută după alte măsuri şi legi decât cele cunoscute azi oamenilor. Telefonul aducea la fiecare sfert de ceas veşti rele; digurile aflate în lucru, de la Feteşti la Giurgiu, erau în primejdie să se surpe, şi apele să năvălească în câmpie, prăpădind ogoarele, mii de hectare de arătură;

Între Brăila şi Galaţi, nu mai aveau mult să ajungă la calea ferată şi să-i mănânce taluzul – trenurile aşteptau în gări ca la bombardament, în timpul războiului. De sus continuau să cadă fulgi mari şi moi, prefăcându-se în apă, udând toată ţara, de-a lungul şi de-a latul – şi râurile, în

mersul lor spre Dunăre, dădeau peste matcă, inundând luncile şi izlazurile.

Ora trei din noapte – pe poarta şantierului tot mai intrau oameni… Se băteau piloţi, sonetele buşeau de tremura malul, sol nestabil, adus de ape, şi era dreptul apelor să-l ia, să-l ducă în altă parte.

Nu mai găseai loc de roabe printre tachelaje, schelele se rupeau, dulgherii le reparau îndată. Cine nu răzbea altfel, căra pământul cu targa, cu găleata – şiruri de oameni stropiţi de noroi până în albul ochilor, neoprindu-se să-şi şteargă sudoarea – miloasă, nici să schimbe o vorbă, să fumeze o ţigară în pace; nu-i silea nimeni de la spate, numai Dunărea, pe care o simţeau învolburându-se în faţă.

La ceasurile patru, malul de pământ se înălţa de un metru, şi apa clipocea în taluz, făcând spume murdare, mirată că nu putea trece mai departe. Pe alocuri, digul nebătut bine se surpa, alene, parcă în joacă, lucrare perfidă a apelor care mâncau pământul pe dedesubt şi se strecurau înainte cu o linişte nevinovată. Îndată se auzeau chemări, strigăte: „Leasă! Veniţi aici, fraţilor!” Cete de oameni se năpusteau cu crosnii de salcie, pe care le aruncau în spărtură; alţii răsturnau deasupra roabe de pământ, alţii se apucau să-l bată cu maiurile – şi dacă nu mai aveau încredere că vor învinge în lupta cu apa, şi dacă se gândeau că fac o muncă zadarnică, niciunul nu întorcea spatele…

După ce înşirase piloţii în grămezi, de-a lungul malului, macaraua se oprise, acum stătea amuţită în mijlocul calei, cu braţul pierdut în ninsoarea deasă. Nu mergea nicio maşină, n-ar fi avut loc printre tachelaje, toată munca se făcea cu braţele, de parcă n-ar fi fost era mecanică. Fiecare om ştia că are o sarcină: să transporte pământul spre apă, cu ce mijloace putea, cum îl tăia capul, şi pământul se muta, pumn cu pumn, dram cu dram, ca

într-o colonie de furnici uriaşe.

Cei ce conduceau această lucrare hazardată nu aveau de dat multe instrucţiuni, doar să îndrumeze echipele acolo unde-s situaţia părea mai primejdioasă: apa nu trebuia să se infiltreze pe cală, altfel toată munca ar fi fost de pomană. Arareori se auzeau glasuri, încolo doar buşiturile sonetelor, loviturile târnăcoapelor în malul tare ca gheaţa, gâfâitul unit al oamenilor, semănând cu răsuflarea unei singure vietăţi, gigantice. Numai maistrul Golgota îşi vestea prezenţa, când într-o parte, când în alta, alergând pe cală cu limba scoasă, dând cu glas tare îndrumări şi sfaturi, arătându-se sub reflectoare ca artiştii la rampă, neferindu-se de noroi, bucuros să şi-l întindă pe cizme, pe pantaloni, pe haină, până la piept, ca pe nişte decoraţii…

Dimineaţa, când sunau sirenele fabricilor, cala şi pădurea, la adăpostul digului, erau împresurate de apă. Abia acum se vedea cât se lăţise Dunărea – trecea, întinsă şi cenuşie, peste toată balta.

Ninsoarea încetase, norii se duceau spre sud, eliberând cerul şi lăsând să se vadă zorile roşii, maiestuoase; restul era cenuşiu, peisajul şi oamenii. Aceştia, clipind în lumina neaşteptată, păreau nişte fantome scăpate de la înec, nişte umbre ude care nu-şi găseau locul sub o boltă aşa de curată. Abia acum se vedeau unii pe alţii, înmuiaţi în zloată, cu obrazuri ţepoase, înnoroiate, se recunoşteau şi îşi încercau glasurile, chemându-se pe nume, dându-şi bună dimineaţa.

— Tu erai, Năstase? Când ai venit?

— Pe la unu, frate-miu!

— Erai în schimbul de noapte?

— Nu, am aflat de-acasă.

Abia acum vedeau că se aflau şi femei printre dânşii, îmbrăcate ca bărbaţii, pline de noroi, istovite, dar erau

femei, şi purtau cu ele tot ce le-a dat natura ca să fie dorite şi să placă. Unele aveau ochi frumoşi, pe care nu-i sluţeau cearcănele, altele pielea obrazului ca mătasea, dinţi albi, gene grele, guri pârguite şi sănătoase. Câte una, rezemată în coada cazmalei, îşi ştergea noroiul de pe faţă, îşi potrivea părul sub broboadă, aruncând pe furiş câte o privire flăcăilor de pe aproape – în dimineaţa asta ca în urmă cu veacuri…

O ambulanţă intră pe poartă… O targă… Un om era rănit, umblau şoapte, nu se ştia cine-i, dar se spunea că-i grav şi n-are să scape…

Stoian se ivi deasupra malului, cu mantaua desfăcută, posomorât, neras, cu cei doi însoţitori urmându-l de-aproape.

Maistrul Golgota îl zări primul, urcă scările în fugă şi, oprindu-se la trei paşi, îl salută, milităreşte, cu mâna la şapcă:

— Tovarăşe prim-secretar, muncitorii vă raportează că şi-au îndeplinit misiunea cu cinste şi cu abnegaţie: cala este salvată!

Nu credea – latura dinspre sud a digului, cea pe care o apăsau în plin apele, avea să cedeze până seara, până la noapte – să se înece ca şobolanii cei ce ar fi vrut să se mai împotrivească o dată!

Secretarul stătea pe mal, posomorât; lumina răsăritului îl izbea drept în faţă. Aşa rămase un timp, apoi porni spre poartă. În drum, fără să ridice ochii din pământ, îl întrebă pe Matei, ai cărui paşi îi auzea aproape:

— Ce-ai aflat de la spital?

— Are coloana vertebrală fracturată.

— Trebuie să chemăm doctori, să aducem toată medicina românească, numai să-l scape. Altfel…

Nu-şi spuse gândul mai departe, păşi în tăcere, până la maşina plină de glod.

— Acum aveţi grijă! zise, posomorât, punând piciorul pe scara înaltă. Păziţi-vă de apă. Ne-a costat cam scump noaptea asta!

— S-au pus echipe de supraveghere. Se fac gropi de-a lungul digului, ca să se adune apa infiltrată. O s-o dăm afară cu pompele, pe măsură ce-o veni alta.

— Unde-i inginerul Dutchievici? întrebă secretarul, deodată.

— Jos, pe cală.

— Ia cheamă-l puţin încoace!

Dutchievici nu veni numaidecât; intrase în gheretă şi se lăsase pe scaun – nu era atât obosit, cât tulburat de toate cele întâmplate.

— E cam şubred! observă primul secretar, privindu-l cum venea şovăind, fantomatic în lumina soarelui, care îl învăluia din spate.

Când fu aproape, îi întinse mâna, o mână mare, grea, cu degetele groase, şi-l întrebă, cu altă voce acum, blândă şi aproape afectuoasă:

— Ce nu merge bine?

Dutchievici nu înţelese.

— Câte bomboane ai ronţăit peste noapte?

Urmă o tăcere – se priviră faţă în faţă.

— Haide, urcă în maşină, să te las acasă!

— E imposibil! Jos se lucrează!

— Pune pe cineva să-ţi ţină locul.

— Nu, e greu deocamdată…

— Matei!

— Da, tovarăşe Stoian!

— Ai grijă şi trimite-l cât mai curând să se odihnească!

Secretarul băgă mâna în buzunar, scoase o sticluţă plată şi i-o întinse lui Dutchievici.

— Uite, poate ţi-ai terminat raţia!

Dutchievici cunoştea ambalajul trinitrinei, din care luase peste zece pastile în câteva ceasuri. Păru uimit.

— Le aveţi… pentru dumneavoastră?

— Ei, pe dracu’!… Despre asta o să vorbim noi, altă dată… Am vrut să-ţi spun altceva, de aceea te-am chemat încoace. Ai cincizeci şi cinci de ani?

— Cincizeci şi şapte.

— Ca mine!… Hai, mărturiseşte: n-ai crezut c-o să se poată face!

— Digul? Da, socoteam că-i o imposibilitate… (Dutchievici se însufleţi, i se coloră puţin obrazul.) N-am crezut, într-adevăr, dar sunt fericit că am asistat la acest act de solidaritate omenească.

— Muncitorească, tovarăşe!

— E altceva, aveţi dreptate! încuviinţă inginerul.

Cocoş ieşi în capul scărilor, rostogolindu-se, posesor al unei veşti importante:

— Am vorbit la Giurgiu! De la ora patru apele sunt staţionare!

— Asta-i întocmai ca la teatru!

— Acum degeaba! N-aveau decât să crească!

— Lasă că au crescut destul! zise, ca o concluzie, secretarul.

O cam băgaserăţi pe mânecă astă-noapte!

Se luminase puţin la faţă. Matei îndrăzni să-l întrebe, privindu-l dintr-o parte:

— Şi dumneavoastră nu?

— Mă, Matei, tu mai bine ai tace! Dacă ieşea rău, tot eu trebuia să-mi bat capul!

— Vă mulţumesc din toată inima, tovarăşe Stoian! La un moment dat, mi-am cam pierdut judecata… Dar cred… cred că de azi înainte o s-o stăpânesc mai bine. Am învăţat foarte multe în ultima vreme, şi mai cu seamă în noaptea asta!

— Dacă-i adevărat ce spui, îmi plăteşti o bună parte din osteneală!

— Şi restul cine vă plăteşte?

— Ce întrebare! Uite, ei! răspunse secretarul, arătând spre oamenii uzi, plini de noroi, istoviţi, care se îndreptau în grupuri mari spre poartă.

Ziua creştea, neaşteptat şi inexplicabil de frumoasă. În sus, apele se linişteau, aici însă continuau să vină mari şi învolburate…

Aceste fapte se petreceau într-una din ultimele zile ale anului, în acea iarnă pizmaşă şi capricioasă care se rostogolea anapoda, încurcând rosturile pământului şi ale oamenilor.

Era nouă şi jumătate dimineaţa, timp primăvăratic; Firicel venise din port, să-l caute pe Donos, şi acum se afla lângă el, în cazangerie, orbit de flacăra electrodului, aşteptându-l să termine de sudat un guseu, la îmbinarea unei traverse de punte, cu coasta…

Sfântu Andrei urma să ridice ancora a doua zi dimineaţa;

Panait Lalachi nu voia să asculte de sfaturi, avea de gând să plece pe apele furioase, printre răgăliile şi trunchiurile de salcie care veneau vraişte. În sus, râurile făcuseră pagube mari, pluteau la vale turme de oi înecate, vite cu burţile în sus, gata să plesnească, apoi case întregi, care se fărâmau pe drum, risipindu-se în jur, acoperişul de o parte, pereţii de alta, cu câte o găină agăţată de lucarne, cu câte o mâţă zbârlită, mieunând jalnic.

În port se ridicaseră toate bărcile care puteau să plutească, se duceau la tren şi erau trimise grabnic spre Olteniţa, spre Corabia, în regiunile inundate, să se salveze oamenii rămaşi pe dâmburi, ca pe ostroave.

Deşi nu mai curgeau sloiuri de mult şi nici nu se anunţau altele, navigaţia nu fusese reluată; vasele stăteau

la adăpost, în docuri sau pe canale, neputând să înfrunte ruinile purtate de apă. Dar Sfântu

Andrei pleca, şi nici măcar nu avea un echipaj îndemânatic: un mecanic chior, un ungător, trei marinari cu livretele proaspăt scoase, toţi rude cu armatorul, îmbarcaţi fără leafă. Căpitan era chiar Panait

Lalachi, care avea un brevet de cabotaj, de pe vremea când navigase în Arhipelag cu vase de pescuit şi cu barcazuri; secund, nevastă-sa

— Făcuse şi ea marinărie odată; un bătrân de optzeci de ani, fost lumânărar la biserica grecească, era bucătarul vasului.

Această colonie prăpădită se pregătea acum să călătorească spre patrie, începându-şi navigaţia pe o Dunăre cum nu se mai văzuse vreodată…

— Ce se aude, Ionică? întrebă sudorul, fără să-şi ridice ochii din mască.

Firicel era agitat, dar nu fiindcă îl îngrijora soarta lui Panait

Lalachi; se întâmplase altceva peste noapte.

— Vino să-ţi spun o vorbă! răspunse, frecându-şi bărbia nerasă.

— Aşteaptă; termin îndată.

Tânărul tâmplar stătea ca pe ghimpi, dar trebuia să aştepte, nu avea încotro; câte o clipă îrţeepea să se îndoiască: oare nu era o părere, nu cumva căzuse în somn şi visase?

— Aţi avut de furcă astă-noapte!…

Când văzuse digul, nu-i venise să creadă; se uita de pe mal şi parcă simţea nevoia să se crucească, aşa cum fac babele.

— Şi cum, mă fraţilor, ăsta l-aţi ridicat într-o noapte?

Muncitorii, obosiţi, mai aveau putere să zâmbească pe sub mustaţă.

— Într-o noapte?… Abia de la ora două încoace.

Nu era unul să nu fi luat parte la această lucrare fantastică

— Şi acum erau cu toţii la treabă, un furnicar de oameni agitându-se pe cala clisoasă, ca într-un bazin secat, la mai bine de un metru sub nivelul apelor…

Donos purta electrodul cu o mişcare egală, netremurată; Firicel îl privea şi îşi dădea seama că e îndemânatic – nu îl mira, era unul din acei oameni care, când încep să facă un lucru, nu se opresc niciodată la jumătate.

— Şi asta o să ţină la fel ca niturile? întrebă, luptându-se din greu cu sine însuşi, ca să nu se uite la flacără.

O păţeau unii, gură-cască, şi pe urmă îi usturau ochii toată noaptea, puţin mai lipsea, poate, să şi orbească.

— Sigur c-o să ţină… Şi merge mai repede… Economisim şi fier… De aici încolo numai aşa o să construim vasele.

Electrodul se sfârşi; Donos lăsă cleştele şi masca.

— Ia spune, Ionică!

Se traseră mai într-o parte, fără să scape de vuietul cazangeriei, atâtea zgomote învălmăşite: duduitul cuptorului unde se înroşeau cornierele, urletul tablelor, scrâşnetul poansonezei. ciocanele, strigătele oamenilor, peste care flăcările electrozilor aruncau necontenit fulgere albe.

Firicel îşi frământa bărbia între degetele degerate. Donos îl asculta, cu o mare nedumerire pe faţă.

— De venit, nu l-a văzut nimeni venind, că doar am pândit ziua şi noaptea; dar vioara am auzit-o!

— Să nu fi fost o părere!

— Nu! Tocmai deschisesem geamul, să văd ce-i afară, se înmuiase gerul deodată – şi atunci am auzit; nu era

limpede, prindeam doar câte un crâmpei, venea înăbuşit din cală, dar cunosc ce-i aia vioară, ce dracu’!

Îi suna şi-acum în ureche melodia necunoscută, pornind de la coarda cea joasă, împletindu-se cu mugetul apelor, şi urcând, din coardă în coardă, până la notele cele mai înalte, sfâşietoare la ora aceea din noapte, ca un plâns jalnic, ca ţipetele pescăruşilor din baltă.

— Poate cânta altcineva!

— Cine să cânte? Lalachi?! Sau mecanicul? îi ştiu pe toţi…

Nu le-ar arde lor să cânte din vioară la ora două noaptea! El e!

Trebuie să fie ascuns pe undeva, prin vreun ungher al vasului!

— Am cotrobăit o dată!

Firicel rămase pe gânduri – nu mai ştia ce să creadă; la cercetări nu se găsise nici urmă de-a fugarului – şi dacă el nu se ascunsese acolo încă din prima noapte, pe urmă nici nu mai putuse să vină decât dacă avea putere să se prefacă în aburi.

— Să anunţăm poliţia! zise Donos, alegând soluţia logică şi legală.

Dar nu credea că de data aceasta cercetările ar putea dezvălui mai mult decât prima dată. Şi pe ce să-ţi fundezi reclamaţia? Pe un cântec de vioară, care poate fusese o închipuire, sau venea din altă parte? Firele de telegraf, întinse pe stâlpi, sună aşa de muzical câteodată! După atâtea săptămâni de încordare, după noaptea trecută, care storsese din sufletul lui şi din trup ultimul dram de energie omenească, se simţea prea obosit să meargă cu gândurile mai departe.

O clipă i se păru că nu-l mai interesează soarta fugarului; treburile şantierului rămâneau singurele importante. Pe urmă îi reveniră alte gânduri: nu avea

dreptul să cedeze, să obosească, trebuia să cerceteze totul, până la capăt, altfel conştiinţa lui rămânea neîmpăcată.

Şi nici conştiinţa lui Firicel nu voia să se împace, dar în alt fel: dacă nu izbutea, şi pe urmă se afla în ce horă jucase, râdea de el tot şantierul şi tot oraşul. Pocni din degete, într-o mişcare de ciudă:

— N-am vistat! Nu ştiu… vasele astea au ascunzişuri pe care nu le cunosc decât şoarecii… (Tresări deodată şi se lumină la faţă.)

Şoarecii! (începu să râdă.) Ştiu cum să pun mâna pe el. îl prind ca pe şoareci, fir-ar mama lui a dracului!…

*

Ziua se desfăşura strălucitoare de lumină, sub un soare care încălzea ca în martie. Nimeni nu plecase acasă; deşi obosiţi, oamenii se grăbeau să tragă folos, din plin, de pe urma unei zile cum poate nu aveau să mai fie celelalte. Nu lipseau decât trei: un tâmplar căruia i se făcuse rău către dimineaţă, vărsase sânge, avea ulcer la stomac

— Perforase; îl duseseră pe braţe până la ambulanţă. Un ucenic, peste care se surpase malul; era la spital, fără nicio vătămătură, săriseră repede ceilalţi să-l dezgroape, dar nu-şi venea în fire, trebuia îngrijit, şocul îl dezechilibrase…

Al treilea, în schimb, avusese o soartă mai rea – puţine speranţe să scape: Gică Spirea, nituitor la şlepul numărul *6*. Evidenţiat de cinci ori până astăzi, se evidenţiase şi noaptea aceasta, în chip tragic: un pilot căzut din lanţul macaralei îl lovise peste şale, trântindu-l la pământ şi rupându-i coloana vertebrală; rămăsese paralizat de la mijloc în jos, fără să-şi mai simtă picioarele.

La spital nu ştiau ce să-i facă – un avion sanitar fusese chemat, venise la ora nouă dimineaţa şi-l transportase la Bucureşti; două ceasuri mai târziu, după cum află la telefon Ilie Conţu, era în sala de operaţie.

— O să scape?

— Nu ştim deocamdată.

Oamenii munceau, ziua era senină, dăduseră o luptă amarnică, dar cei care îl cunoşteau pe Gică Spirea mai de aproape aveau feţele întunecate. Mama lui şi o soră mai mică plângeau în biroul directorului adjunct; când suna telefonul, rămâneau ţepene, cu pumnii la gură, cu ochii plini de lacrimi; telefonul nu suna pentru ele, viaţa şantierului mergea mai departe, zeci de oameni aveau treabă cu administratorul.

Pe la prânz, Donos intră la director. Şi el, şi Matei, ca toată lumea, de altfel, erau cu hainele de peste noapte, pline de noroi uscat – nu apucaseră nici să se spele pe faţă.

— Ce veste de la Bucureşti? întrebă Donos, ducându-se drept la fereastră.

— Operaţia a reuşit, spun doctorii, dar o să se ştie abia mai târziu dacă nu rămâne cu picioarele paralizate… Câţi ani are?

— Douăzeci şi patru.

— Ar fi o mare nenorocire.

— Este şi aşa!

— Vorbeşti de parcă eu aş fi vinovatul!

— Dar la urma urmelor, poţi să-mi spui cine răspunde de nenorocirea asta?

— Toţi răspundem, Donos!

— Teoretic!… Vreau să ştiu dacă s-a stabilit cine poartă vina.

— Dunărea. Fiindcă toţi ne-am repezit să ne luptăm cu ea.

Cred că era prima datorie a noastră!

— Prima datorie era să protejăm muncitorii!

— În împrejurări anormale, sunt legi care se calcă. Au fost aici aproape trei mii de oameni – cine putea să aibă grija fiecăruia în parte? Puteam să cad eu, sau tu, sau

amândoi deodată.

— Ar fi fost mai bine!

— Alţii ar judeca altfel.

— În schimb, Golgota face agitaţie!

Matei bătu cu pumnul în masă.

— Iar Golgota? Deunăzi m-ai acuzat că-l apăr. Nu-l apăr şi nu l-am apărat niciodată. Tu m-ai sfătuit să-l rabd, de aceea l-am răbdat până astăzi. Dar acum nu mai vreau; asta-i slăbiciune şi imoralitate.

Adă-l la judecată!

Între timp, Golgota anunţase adunarea sindicatului, chiar pentru ziua aceea, la ora şase; nu ştia că o să fie judecat, voia să judece el pe alţii…

Nu crezuse că Dunărea o să crească – şi crescuse peste închipuirea cea mai vrăjmaşă. Pe urmă, când o văzuse crescând, se născuse în el speranţa răzbunătoare că nimeni n-o s-o oprească, de aceea se agitase, strigând, îndemnând, arătându-şi abnegaţia mai mult decât nimeni altul, încredinţat că tot ce se făcea era zadarnic; de data asta conducerea şantierului trebuia să sufere consecinţele de atâta timp aşteptate!

Dar, pe măsură ce digul creştea, îi scădea entuziasmul, se posomora, se făcea mai acru. În primele ore ale dimineţii îi mai rămăsese o fărâmă de speranţă: să se surpe digul măcar într-o parte, nu era nevoie ca ruptura să fie mare; de-un metru, de-o şchioapă, restul făceau apele! Pe la zece, se destramă şi această speranţă – Dunărea nu mai creştea aşa de năvalnic ca peste noapte, apele se linişteau, şi dacă digul era ameninţat să se năruie, zeci de oameni se repezeau să-l apere, se puneau lease…

Abia acum îşi dădu seama Golgota cât de mari fuseseră nădejdile lui peste noapte. În loc să fie înfrântă, conducerea şantierului obţinuse o victorie zgomotoasă: ziarul local se şi grăbise s-o vestească, pe ultima pagină, în

cuvinte puţine, dar cu litere cât palma, să sară în ochi – se gândea maistrul – să prostească lumea – agitaţie! Mâine aveau să urle ziarele din Capitală şi posturile de radio.

Şi peste două luni, dacă îşi apăra pielea cu aceeaşi îndârjire de fiară, directorul avea să fie eroul zilei – de-atunci înainte nu mai putea să-l doboare nici dracu'!

Într-un ceas; pe care şi-l petrecu umblând de colo până colo de-a lungul digului, privind Dunărea ticăloasă şi amăgitoare, maistrul

Golgota îşi pierdu ultimele resturi de raţiune. Nu-i păsa ce-o să mai fie cu el, nu mai visa la mărire, în schimb îi creştea ura, îl străbătu chiar gândul crimei: să-i iasă în cale duşmanului noaptea, îi bănuia drumul, prin pădure, şi să-i dea una în cap, să-l culce la pământ.

să-l mănânce câinii.

Pe urmă îşi alungă aceste gânduri de nebunie; tot l-ar fi prins până la urmă, ucigaşii sunt descoperiţi totdeauna – oricât ar fi de dibaci, lasă o urmă. Dar ura continua să-i ardă mădularele; dacă nu putea să-l doboare pe acel duşman care-i închisese drumul, măcar să-i sape sub temelie, să nu-i lase bucuria victoriei, să-l sâcâie, să-l scoată din fire, să nu creadă că el e cel mai mare şi mai puternic în lume. Dacă nu cu toporul, să-l lovească măcar cu custura!

Şi după atâta întârziere, în maistrul Golgota se trezi deodată simţul datoriei: un om fusese accidentat grav – chiar dacă scăpa cu viaţă, rămânea olog pentru totdeauna.

Curând se răspândi zvonul că Gică Spirea e în comă – aşa spun doctorii, adică trage să moară. Nu se ştia cine vorbise la telefon cu spitalul, dar chiar dacă n-ar fi vorbit nimeni, la ce te poţi aştepta când e ruptă şira spinării? Cei mai mulţi din muncitori nu dormiseră peste noapte, erau obosiţi şi cu maţele goale, uşor să le trezeşti nemulţumirea…

Câte unii, nu fiindcă ar fi avut inima de piatră, puneau împotrivire feluritelor vorbe rele. Protecţia muncii, da, se înţelege, fiecare cunoaşte instrucţiunile, sunt placarde pretutindeni, arătându-ţi cum să te fereşti de nenorocire; maiştrii, şefii de brigadă, de echipă, spun toată ziua: „Fiţi atenţi la schele, vedeţi cum ţineţi uneltele în mână, când trece macaraua, la o parte toată lumea!...” Astă-noapte a fost altceva... – „Ce altceva?! Viaţa omului tot scumpă rămâne!”

— „Bine, mă frate, cum se poate război şi să nu cadă nimeni?”

— „Da’ ce, aici e război? Uşor să vorbeşti, când ai oasele întregi!

Ţi-ar conveni acum să fii în locul ăluia care trage să moară?”

Nu ştia nimeni ce se cerea anume: să fie pedepsiţi directorul şi inginerii? apoi atunci de ce nu şi şeful calei? Pe cală s-a întâmplat nenorocirea... La aceste întrebări, fireşti şi clare, îndată săreau apărătorii – câte unul ici-colo: „Adică vrei să spui de tovarăşul Golgota, care ne-a luat apărarea totdeauna? Ce putere are el? Nu vedeţi că-l dau în lături fiindcă ţine cu noi, muncitorii? Să răspundă cei care nu-l iau în seamă!”

Văzând fierberea, destul de mare, maistrul socoti că nu trebuie pierdut timpul; nu ştia cu ce o să se aleagă, dar oricum, conducerea n-avea să iasă bine. Convocă adunarea sindicatului pentru aceeaşi seară. Până la ora şase mai avea timp să-şi lămurească oamenii şi să-şi asigure sprijinitorii...

Pe la unsprezece, Firicel, cu moş Niculae Dorobanţu şi cu încă doi oameni se urcară într-o barcă şi porniră în josul Dunării, către

Agenţie.

La unu şi jumătate sună telefonul, din port: să vină

imediat tovarăşul Donos!

— Cine-l cheamă?

— Firicel! îl aştept la magazia centrală. E urgent! Să se urce numaidecât în maşină!

Maistrul Golgota îşi continua agitaţia în rândurile muncitorilor, vorbind cu unul ici, cu altul la fierărie, cu al treilea pe cală… Când se întoarse, după două ore, Donos îi ştia pas cu pas toate mişcările, dar nu numai pe cele de azi, aflase şi multe altele, din urmă, ascunse şi nebănuite de nimeni…

— Nemaipomenită îndrăzneală şi neruşinare!

Stătea la fereastră, în biroul direcţiunii, şi privea afară, în curtea încă luminată de soare.

— Asta nu mai e neruşinare, ci duşmănie făţişă şi uneltire! izbucni Matei, după ce-l ascultase până la capăt pe Donos. Trebuie dat imediat pe mâna procurorului!

— Nu! E mai bine să-l judece întâi oamenii! Să se lămurească toţi, până la unul! Sunt încă destui gata să-l susţină!… Avusesem de gând să-l scuturăm bine, nu să-l doborâm pentru totdeauna. Dar cine-ar fi bănuit până unde l-au împins ticăloşiile?

Donos se uită la ceas.

— Mă duc: trebuie să mai lucrez şi eu ceva; mi-am irosit toată ziua!

Înainte de a ieşi, adăugă, cu hotărâre:

— Să nu-l opreşti! Ne va acuza! Lasă-l să vorbească până la urmă!

— Nu ştiu de ce! Eu unul i-aş pune mâna în gât de pe acuma!

— Nu! E mai bine să se dezvăluie; dacă a vrut să facă teatru cu noi, barem să-i cadă în cap tot decorul!

Golgota continua să întărâte oamenii, mergând de colo până colo.

Donos ştia tot ce face, dar îl lăsa să-şi termine

punerea în scenă mai avea să-l rabde numai câteva ore. îl răbdă şi în clipa când îl văzu urcându-se la tribună, în cazangeria nouă, cu membrii comitetului de întreprindere; ştia că din aceştia doar doi se mai uitau în gura lui, mai din prostie, mai din răutatea pe care o aveau în inimă

— Nutreau şi ei nădejdi de mărire…

— Tovarăşi! începu maistrul Golgota, după ce descoperi, lângă tribună, pe scaune, oamenii cu care trebuia să înceapă răfuiala. Sunt de trei ani şi jumătate preşedintele sindicatului, ales de două ori la rând, cu toate că n-am rugat pe nimeni să mă voteze. Ce-am făcut în acest timp se ştie; dacă am greşit uneori în munca mea pentru binele şantierului, mi-am recunoscut greşeala şi m-am străduit s-o îndrept, să fie mulţumită toată lumea. Eu n-am avut odihnă, tovarăşi, şi n-am avut alt gând în minte decât mulţumirea muncitorilor; asta mi-a fost datoria!

Prin mulţime trecu un freamăt de aprobare; Donos îşi muşcă buzele, cu ochii în pământ, ca şi când s-ar fi temut să nu cadă şi el în mreaja vorbitorului. Să nu-l fi cunoscut atât de bine, să nu-i fi ştiut ambiţiile şi duşmănia, ar fi spus că maistrul Golgota e omul cel mai cinstit şi mai sincer din lume. Avea un dar, desigur, acela de a se face crezut, zăpăcind pe mulţi din mulţime – nu îl mira prea tare freamătul de simpatie care străbătea hala.

Matei strânse dinţii, abia stăpânindu-se să nu intervină. În clipa asta, pe viu, nu mai înţelegea tactica lui Donos: ce aştepta? Ca

Golgota să înfierbânte adunarea? Lângă el, Dutchievici, pe care îl vedea cu coada ochiului, era impasibil, pe chipul lui Ilie Conţu se citea neîncredere, pe-al lui Mititelu, mirare şi ironie – dar, mai departe, mulţi alţii păreau câştigaţi de partea vorbitorului.

— Tovarăşi, continuă acesta, cine mă cunoaşte ştie că familia mea sunt muncitorii, şi casa mea şantierul.

Matei căută privirea lui Donos, dar n-o întâlni; Donos stătea nemişcat, cu ochii în jos, cu o mască rece pe figură.

Maistrul Golgota se simţea acum sigur pe sine, ţinea iar frâul

— Zăbala, pintenii, cravaşa erau bune, putea să-i dea drumul în galop, îndreptându-se unde i-ar fi fost voia. Un rictus arăta pe chipul lui satisfacţia primei victorii, amplificată bolnăvicios cu închipuirea:

muncitorii erau cu el, îi avea în mână.

Şi spuse, umflându-şi pieptul şi pocnind din măsele, câte nopţi nu dormise pentru binele lor, în anii grei dinaintea naţionalizării, cum se luptase pentru economat, pentru cantină, cum se războise zilnic cu Năsturaş, se ştia doară!

— Apoi a venit clipa fericită, tovarăşi, când şantierul a intrat în stăpânirea poporului, şi-atunci a început în viaţa noastră o eră nouă; am chiuit cu toţii de bucurie, şi ca dovadă că şantierul era al nostru, director a fost pus un tovarăş dintre noi, un muncitor care până atunci a lucrat cu ciocanul.

— Să ne trăiască! strigă cineva din fundul halei.

Era un strigăt spontan şi firesc, care stârni alte glasuri, până ce hala se umplu de freamăt, aplauze şi urale. Maistrul Golgota se opri, mirat, rozându-şi măselele; greşise fără să-şi dea seama, îl dusese gura la întâmplare, dând naştere acestei explozii de simpatie de care n-avea nevoie mai ales acum. După ce se linişti, vru să ridice mâna, ca să facă tăcere, ceea ce ar fi fost o nouă şi mai mare greşeală, dar înaintea lui, Matei sări de pe scaun şi, cu toate că întâlni privirea lui Donos, reprobatoare, interveni, cu o mină severă:

— Nu ne-am adunat aici pentru manifestaţie! Nu sărbătorim pe nimeni!

Şi se aşeză, cu o cută neagră între sprâncene.

— Chiar aşa, tovarăşi! reluă maistrul Golgota, redresându-se şi folosind din prima clipă tăcerea nedumerită a muncitorilor. Nu e sărbătoare, ci, dimpotrivă, este zi de doliu. Unul din cei mai buni tovarăşi ai noştri, Gică Spirea, trage să moară, la spital, cu spinarea ruptă în două. Ne-am adunat ca să întrebăm a cui e vina, şi vinovaţii să răspundă mai întâi în faţa noastră, pe urmă să răspundă după lege, în faţa judecătorilor. Şantierul este al nostru, şi-l iubim, dar viaţa unui om valorează mai mult decât şantierul. Oare e bine să sacrificăm oamenii pentru ambiţia cutăruia sau cutăruia?

— A cui ambiţie, tovarăşe Golgota?

Întrebarea era a lui Donos, şi nu avea ton ameninţător, dimpotrivă, părea mai degrabă o îmbiere; mulţi din cei aflaţi acolo aşa o şi luară, ca un îndemn şi o încurajare. Dar maistrul Golgota nu se lăsă amăgit, simţi ce se ascunde sub liniştea lui Donos şi îşi dădu seama că, deşi pornise bine, avea să înfrunte mai multă împotrivire decât socotise. Dar oare îşi făcuse vreo socoteală, sau se repezise cu capul înainte, mânat de furie? Şi deodată îl cuprinse spaima că intrase într-o capcană pe care şi-o pusese singur. Câteva clipe şovăi, aruncând priviri repezi într-o parte şi-n alta, ca şi cum şi-ar fi căutat sprijinitorii; erau destui, îi ştia bine, şi totuşi parcă nu mai vedea pe niciunul. Bucuros ar fi dat înapoi, şi n-ar fi fost greu să întoarcă vorba, mai avea vreme şi avea şi îndemânare, însă de astă-noapte încoace se petrecuse în fiinţa lui o prăbuşire, cu fiecare ceas îşi pierdea stăpânirea; asemeni şarpelui care iese în drum când i se urăşte cu binele, se aruncă înainte fără judecată, ca la beţie. A cui ambiţie?

Ştie toată lumea!... Odată înfierbântat, spuse tot ce avea pe inimă, chiar gândurile neîmpărtăşite până acum nimănuia, ascunzând numai unul, propria lui ambiţie şi

dorinţă de mărire, selectat inconştient, fiindcă altfel de mult nu mai ştia ce-i spune gura.

Oamenii începură să-şi arunce priviri întrebătoare; se auzeau şoapte şi murmure – mulţi nu înţelegeau ce se întâmplă, dar simţeau mirosul războiului. De unde-i venea acest curaj vorbitorului? Va să zică, tot ce li se spusese până acum era prefăcătorie şi minciună? O

mie de oameni ascultaseră de cuvântul unuia, care nu urmărea altceva decât să-şi poleiască numele, să-şi ridice statuie cu sudoarea muncitorilor; maistrul Golgota lovea bine! Directorul a înşelat pe muncitori şi a înşelat partidul, care este al muncitorilor. Şlepurile, bunul poporului, n-au să fie gata la vreme, chiar dacă şi-ar rupe spinarea pentru ele încă o sută de oameni. Sfaturile cuminţi n-au fost ascultate, de aceea şantierul se află astăzi în faţa prăpastiei…

— Ne-aşteaptă o mare nenorocire, tovarăşi!…

Între oameni se născu tumult şi mişcare, murmurele crescuseră, confuzia era aproape deplină – orice s-ar fi întâmplat mai departe, maistrul Golgota îşi răcorise inima.

— Ai terminat? întrebă Donos, ridicându-se cu o mişcare domoală.

Nu era destul de înalt, şi cum stătea tocmai în faţă, lângă tribună, îl vedea prea puţină lume. Mulţi nici nu-l auziră – în urechi le suna prevestirea neagră a şefului de cală. Dar maistrul Golgota îl auzi, cuvintele lui îl dezmeticiră. Ridică fâstâcit din umeri.

— Vorbeşte, dacă mai ai ce spune! continuă Donos. Ai acuzat, ai aruncat sămânţa neîncrederii între oameni, i-ai descurajat pe unii;

bine! Dar dă-i drumul înainte, să se ştie tot ce mai ai pe inimă!

Din partea cealaltă a tribunei, Matei se uita la el, i se părea firav şi, cu toate că ridicase glasul, nu-l socotea

destul de puternic să domine mulţimea. Nu mai aşteptă, sări la tribună şi izbucni, fără să ceară cuvântul nimănuia:

— Ştiam toate acuzaţiile care au să mi se aducă şi, dacă voiam, aş fi putut să le curm de la început cu o singură vorbă. Dar l-am lăsat pe maistrul Golgota să vorbească, anume ca să nu rămână nimic ascuns, să afle gândurile lui toată lumea, să le judecăm nu prin colţuri, ci pe faţă şi la lumină. Nu-i răspund lui acuma, fiindcă nu mai are niciun drept să stea aici, la tribună; vă răspund vouă, şi nu ca să mă apăr pe mine, ci ca să apăr şantierul. V-am spus de la început că munca noastră n-are să fie uşoară. Şi a fost grea, şi-o să fie mai grea de acum încolo. Nu mă interesează ce-o să se întâmple cu mine; mă interesează şlepurile şi vă spun că au să fie gata la vreme!

Dacă le-aş face eu, cu mâinile mele, m-aş îndoi, dar le faceţi voi şi am ştiut de la început ce veţi fi în stare. Să spun că n-am fost descurajat niciodată, aş minţi – descurajarea e o boală molipsitoare.

Acum sunt vindecat, poate pentru totdeauna; noaptea trecută a însemnat pentru mine cea mai puternică doctorie. Să nu fi fost martor la bătălia pe care aţi dat-o cu Dunărea, aş fi zis că s-a întâmplat o minune. N-am fost singuri, tot ce e suflare muncitorească în oraş a venit să ne ajute, şi, dacă ar fi fost nevoie, ar fi venit muncitori din toată ţara.

Păşi în faţă până la marginea tribunei.

— Aşa nu poate să ne doboare nimeni, nici natura, nici duşmanii, oricât de mare le-ar fi înverşunarea! Unul dintre noi a căzut

— E o nenorocire; puteau să cadă zece, eram datori să mergem înainte, iar socoteala s-o dăm la urmă! maistrul Golgota a decretat ziua de astăzi zi de doliu. Eu o socotesc zi de sărbătoare. Dacă are ceva împotriva mea, să lovească în mine, dar să nu pângărească sărbătorile muncitorilor!

M-a acuzat că sunt mânat de ambiţie; da, recunosc, am ambiţia să construim şantierul. Dar nu pot să-l construiesc cu mâinile mele, îl construim împreună, dintr-o ambiţie care trebuie să fie a tuturor. În schimb, eu îl acuz pe maistrul Golgota, căruia până astăzi i-am spus tovarăş, că ne este duşman! Nu duşmanul meu, ci al şantierului şi al muncitorilor!

După tăcerea care cuprinsese hala, se auzi un suflu adânc, de nedumerire. Un glas iritat puse capăt rumorii:

— Nu vă jucaţi cu vorbele! Tovarăşul Golgota a fost alături de noi în zile mai grele!

Se iscă tumult – ici-colo se auziră strigăte de aprobare. Un om îşi făcu loc în faţă, Corbu, negricios parcă anume ca să corespundă numelui – muncitor la instalaţii, certăreţ din fire, dar tăcut la adunările şantierului; acum îl auzeau prima oară ridicând glasul din mulţime:

— Pe tovarăşul Golgota noi l-am ales în comitetul de întreprindere, numai noi avem dreptul să-l judecăm. Pe tovarăşul director îl ascultăm cu dragă inimă când e vorba de lucru în şantier. Dar pe tovarăşul Golgota să-l lase în pace, altfel…

Se opri, şi tăcerea care urmă păru ameninţătoare.

— Altfel ce se întâmplă, tovarăşe Corbu? întrebă Donos, calnn, urcându-se şi el la tribună.

Această vorbă şi mişcarea lui, stăpânită, domoală, atrase în chip deosebit atenţia muncitorilor. Cei ce-l aşteptaseră să vorbească, miraţi că-l lasă pe Golgota să turuie, îşi dădură seama că din liniştea lui avea să izbucnească un trăsnet. Şi ceilalţi simţiră că trebuie să urmeze o ciocnire; tăcerea lui Donos, atât de prelungită, li se păru abia acum împotriva firii.

Corbu nu mai răspunse nimic, se trase înapoi, după ce încercă să întâlnească privirea lui Golgota, încurajatoare. Dar maistrul Golgota, rămas în mijlocul

tribunei, arunca altfel de priviri în juru-i. Se gândi la început să continue, nu terminase tot ce-avea de spus, şi nimeni nu putea să-i ia cuvântul, după regula democratică a adunării, dar nu mai avea putere şi nici nu mai ştia cum să înnoade firele. Îşi simţi capul fierbinte şi trupul moleşit, ca de boală; nu înţelegea ce se întâmplase cu el, de ce adunase oamenii, îl stăpânea doar presentimentul că îl aştepta o nenorocire. Ar fi luat-o la fugă, să nu-i fi lipsit chiar şi această putere. N-ar fi fost în stare să facă un pas, chiar dacă i s-ar fi pornit o răscoală în burtă; acolo ar fi rămas, ţeapăn „s-ar fi scăpat în izmene. O singură forţă avea în el, şi i-ar fi dar drumul: să ridice pumnii şi să-l pocnească pe Donos în creştet, doborându-l pe podeaua tribunei. Dar nu-şi pierduse chiar atât judecata „ca să săvârşească gesturi de nebunie.

— Tovarăşi! începu Donos, lăsându-l în pace pe Corbu, cu intervenţia lui ameninţătoare. N-am convocat eu această adunare a şantierului, n-am socotit că era bine să vă răpesc timpul după o noapte grea şi o zi în care n-aţi cunoscut odihna. Maistrul Golgota:

s-a grăbit, avea ceva pe inimă, l-am ascultat până la urmă… Sau poate mai are ceva de spus, nu şi-a răcorit inima!

Se întoarse, şi întrebă, cu acelaşi calm care prevestea furtuna:

— Mai ai ceva de adăugat?

Maistrul Golgota pocni din măsele.

— Răspunde, să audă toţi muncitorii!

— Nu.

— Aţi auzit? Maistrul Golgota n-a fost împiedicat să vorbească, şi-a spus cuvântul până la urmă. Daţi-mi voie să vorbesc eu acuma.

A fost învinuită conducerea şantierului că ne duce de râpă, că şlepurile n-au să fie terminate la vreme. Eu vă

răspund cu dovezi şi cu fapte: cu toate piedicile, pe care le cunoaşteţi, ca să nu le amintesc deocamdată pe cele puse chiar de maistrul Golgota, fără să le ştie nimeni, am izbutit până în clipa de faţă să reducem zilele de întârziere numai la două. Puteau să fie zece, şi tot nu era motiv să ne pierdem curajul. Aşa cum s-a îndeplinit planul nostru de lucru până astăzi, o să se îndeplinească şi de aici încolo, afară doar dacă nu ne-ar lovi pe toţi paralizia. Unde este motivul de spaimă? Tocmai acum să ne descurajăm, după ce astă-noapte am învins o piedică uriaşă, covârşitoare, neprevăzută de nimeni? După o asemenea faptă, care a uimit oraşul şi va uimi ţara, mai trebuie să fie în noi urmă de teamă? Dunărea, care n-are minte să judece, a înţeles înaintea maistrului Golgota că pe noi nu ne poate întoarce nimeni din cale! De azi-dimineaţă, maistrul Golgota nu face altceva decât să agite spiritele, ţine predici prin colţuri, crezând că nu-i ştie nimeni rostul şi urma. Nu de viaţa unui tovarăş al nostru îi pasă lui, ci de altele; am să vă spun acuma!…

Donos tăcu, aşteptând să audă glasul apărătorilor; voia să-i vadă dându-se în vileag singuri, să-i cunoască toţi muncitorii. Şi, într-adevăr, primul apărător nu întârzie să iasă la lumină, Oreste, lansatorul de vase, renumit pe Dunăre, om de vreo patruzeci şi cinci de ani, cam prostănac la vorbă şi în faptele lui de toată ziua, dar sigur pe el în meserie, ceea ce-i dădea o îngâmfare continuă; se ştia căutat de toate şantierele, lui îi cereau sfatul în împrejurări grele.

Lansarea unui vas trebuie făcută cu mare iscusinţă: cei care l-au construit se uită la tine şi le ticăie inima – într-un minut se poate alege praful de munca a sute de oameni.

— Va să zică, izbucni lansatorul, nu e bine *să* critici! Aşa e, tovarăşe Donos? Tovarăşul Golgota a spus ce avea

pe suflet! Ca urmare şi drept răspuns, sări pe el şi-l faci aşa şi pe dincolo! Apăi nu merge aşa, tovarăşe! Despre tovarăşul Golgota, mie să-mi spui atât:

munceşte, ori nu munceşte?… Aud? E priceput, sau nu-i priceput?…

Aud?

Oreste se urcase pe o forjă, să fie văzut, şi, cu fiecare din aceste întrebări, îşi ducea o mână la ureche, sigur că nu putea să-i dea nimeni un răspuns care să-i închidă gura.

— Îşi face, sau nu-şi face datoria?… Este, sau nu este alături de muncitori?… Aud? Asta să ne spui, nu vorbe, dă-le la dracu-ncolo!

Donos tăcea, de parcă avea limba moartă în gură. Întrebările lansatorului stârniseră oarecare fierbere între oameni; maistrul Golgota rânjea, cam rătăcit, la tribună. Până să se liniştească adunarea, se arătă alt apărător, cu – vorba blajină – om în vârstă, maistrul

Ionaş, şeful unuia din atelierele de sudură.

— Tovarăşi! interveni el, ridicând braţul, un braţ lung, ca al macaralei, cu mâneca salopetei ciupită de scântei, lăsând să se vadă dedesubt cămaşa, sau pielea, cenuşie.

Glasul nu i se auzi, i se văzu gestul, şi glasurile încetară din respect pentru vârstă şi pentru omul care nu vorbea toată ziua.

— Tovarăşi, zise maistrul Ionaş, cu o voce sfătoasă de unchiaş, ca în povestirile moldovene, tovarăşul Golgota nu mi-e naş, nici n-am băut, nici n-am petrecut împreună, şi, ca să vă spun drept, nici nu prea îl am la inimă. Dar daţi-o încolo, să-l faci duşman al şantierului fiindcă şi-a spus gândurile şi a supărat pe unii? Adică nu s-ar putea să aibă vreo dreptate şi tovarăşul Golgota? Cine poate să ne dea răspunsul până la primăvară? Eu aş zice mai bine să judecăm vorbele lui, fără părtinire, decât să-l judecăm pe

el, care nu ştiu ce vină are. Eu ştiu atât, că tovarăşul Golgota e un om harnic, munceşte de dimineaţă până noaptea şi a luat totdeauna apărarea noastră, a muncitorilor, şi pe vremea lui Năsturaş… şi mai pe urmă.

Omul a criticat. Nu are voie? A greşit, n-a fost informat bine; pentru asta să-l faci duşman al poporului?! Răspunde-i, să afle omul adevărul, să-l aflăm şi noi, muncitorii. Dar decât să ne legăm aşa de tovarăşul Golgota, poate ar fi mai bine să ne căutăm de alte nevoi, dragă tovarăşe Donos!

De data asta Donos nu se mai putu înfrâna şi îşi călcă hotărârea.

— Nu ştiu cât ţi-oi fi de drag! răspunse mânios, abia stăpânindu-se să nu dea drumul la cuvinte mai grele. Dar ştiu că nu te-ai ridicat să vorbeşti de dragul dreptăţii şi al adevărului. Oricât ai fi de bătrân şi oricât te-ar cinsti alţii, eu îţi 9 pun: să-ţi fie ruşine! Zi, tovarăşul Golgota nu ţi-e naş?!

— Nu mi-e! Şi măsoară-ţi cuvintele, tinerelule!

Maistrul Ionaş se uită în jur, aşteptând o încurajare; nu se rosti nimeni.

— N-aţi băut şi n-aţi petrecut împreună?! continuă Donos.

— Nu! răspunse maistrul Ionaş, înfruntându-l cu tărie.

— Şi nici nu prea îl ai la inimă!

— Nu-l am! Am vorbit fără părtinire!

— Cum mă uit la dumneata, aproape că te-aş crede!

— Apoi să mă crezi, că eu un obraz am, nu două!

— Păcat de el şi păcat de bătrâneţea dumitale!… Tovarăşe

Zaicu, ia ridică-te şi spune!

Un muncitor tânăr, flăcău cu obrajii supţi, din cei pe care viaţa i-a ros de timpuriu şi le trebuie ani ca să se

înzdrăvenească, îşi făcu loc spre tribună. Ceilalţi nu prea îl cunoşteau, venise în şantier abia de câteva zile.

— Vorbeşte de acolo! Te aude toată lumea! maistrul Ionaş a spus adevărul?

— Nu, tovarăşe Donos! Atelierul din oraş…

— Nu mai am atelier! protestă maistrul Ionaş. L-am dat de un an, de la 1 ianuarie.

— Cui l-ai dat? Statului?

— Ce să facă statul cu magherniţa aia?

— L-a pus pe numele nevestei, e al ei, ea îl conduce, cum s-ar spune! vorbi tânărul.

Cunoştea situaţia, lucrase acolo până mai deunăzi, când se angajase la Şantierul Naval Victoria. Şi-apoi, cine nu credea n-avea decât să se intereseze la administraţia financiară. Era un atelier de turnat bronz şi fontă, afacere bunişoară – mai primea şi azi comenzi de la micile industrii care nu aveau turnătorie.

— Spune, tovarăşe Zaicu! maistrul Golgota venea uneori pe acolo?

— În fiecare săptămână, dar numai seara, târziu, după ce plecau lucrătorii; vine şi acuma.

— Şi ce fac când vine?

— Fac socoteli împreună.

— Să vă spun eu mai departe, vorbi Donos. Atelierul nu-i nici al lui Ionaş, nici al nevestei, decât pe hârtie; de fapt proprietar e Golgota, el a dat banii, câştigul se împarte pe din două…

Maistrul Ionaş se făcu roşu în obraz, Golgota pocni din măsele şi rămase cu fălcile aşa de ţeapăn strânse, încât se vedeauj zvâcnind, muşchii maxilarului; nu negă niciunul.

— Tovarăşe Mititelu, continuă Donos, spune ce ştii în această privinţă!

Contabilul-şef se ridică, mărunţel, aruncă o privire

temătoare spre Golgota, alta spre Donos, ca şi cum l-ar fi întrebat: „Dar barem îi vii de hac, nu mă laşi în ghearele lui pe urmă?” – şi în sfârşit îşi luă inima în dinţii de aur:

— Săptămâna trecută, maistrul Golgota a venit la mine şi a stăruit să dăm comanda hublourilor de bronz la atelierul Dunărea…

— Adică atelierul lui! preciză Donos. Mai departe, tovarăşe

Mititelu!

— Mi-a oferit un comision de şapte la sută, plus jumătate din diferenţă, dacă izbutesc să măresc preţul cu doi lei la kilogram…

Se auziră murmure, exclamaţii, se stârni freamăt, rumoare t

Donos le curmă, ridicând mâna.

— Preşedintele comitetului de întreprindere, patron şi afacerist! Bună alegere am făcut!

— Îmi dau demisia! răcni deodată maistrul Golgota, de parcă ar fi rostit o ameninţare.

Izbucnirea lui fusese aşa de neaşteptată, încât se făcu linişte deplină, ca şi când, într-adevăr, oamenii ar fi fost speriaţi de gândul că n-au să mai aibă sprijinul de până acuma.

— Nu merge aşa! replică Donos. Să vedem ce zic muncitorii!

Ei te-au ales, ei trebuie să decidă!

Răspunsul veni pe loc, într-un amestec de strigăte, huiduieli şi şuierături, cărora zadarnic încercau unii răzleţi să le pună împotrivire:

— Jos!… Afară!… Să-i fie ruşine!

Şi nu era un ceas de când maistrul credea că se bucură de respectul tuturor a! Se uita amuţit asupra mulţimii şi nu-şi mai dădea seama cum începuse prăbuşirea. Stătea înţepenit la tribună, cu fălcile strânse,

fără să facă un gest, fără să spună o vorbă de apărare, primind huiduielile într-o tăcere inexplicabilă faţă de firea lui pătimaşă. Se socotea învins pe deplin şi aştepta pedeapsa, neputincios, ca o râmă, sau pregătea o izbucnire? Şi deodată, pe chipul lui mare se aşternu o mască îndurerată, din ochi începură să-i curgă lacrimi, gârlă. Plângea, în tăcere, în faţa a o mie de oameni – aceasta-i era apărarea, neaşteptată şi subtilă, fiindcă un anumit efect avea asupra multora, fie măcar că le stârnea sila. Chiar Donos avu un moment de şovăială – se aşteptase la altceva – oricât ai fi de dârz, nu-ţi vine să mai dai în omul care plânge. Şi-n clipa lui de slăbiciune şi nedumerire, se auzi glasul maistrului Golgota, firav, întretăiat de suspine, dar ajungând până în fundul halei:

— Tovarăşi, am greşit, nu ştiu nici eu cum. Gândul meu n-a fost decât la binele muncitorilor, uite, asta mi-e crucea, mă jur cu mâna pe inimă!

Se închină, cu un gest repede, apoi îşi apăsă pumnul pe piept şi rămase ţeapăn – numai lacrimile continuau să-i curgă şi-i oaie.

Unii râseră, alţii strigară, în batjocoră:

— N-ai alte dovezi, mai bune? Noi nu prea mergem la biserică!

Însă strigătele lor şi râsetele răsunară penibil – omul dezarmat, care continua să plângă, nu mai stârnea decât milă, sau scârbă; îţi venea să-i spui: „Dă-te jos de acolo şi du-te cu Dumnezeu, lasă-ne să-ţi uităm de nume!”

— Tovarăşi, reîncepu Donos, făcând o sforţare să-şi regăsească glasul potrivit împrejurării, nu trebuie să ne lăsăm înmuiaţi de nicio văicăreală! Firea lui Golgota e alta, nu cea pe care încearcă să şi-o arate acuma. Nu-i un om care a greşit o dată, de două ori, de nouă, şi căruia, dacă se căieşte, i se mai cuvine iertarea!

Şi Donos, în faţa muncitorilor amuţiţi, începu să înşire faptele duşmănoase ale maistrului Golgota, pe care la timpul lor nu le văzuse în adevărata lumină: dificultăţile făcute de el la recepţia pescadoarelor, confuzia şi neîncrederea semănate neîntrerupt între oameni… Arătă în ce chip se folosise de tinereţea şi naivitatea inginerului Staicu, instigându-l să şicaneze, să enerveze şi să descurajeze pe muncitorii care lucrau în condiţii nespus de grele.

— Astea nu mai sunt greşeli, ci acţiuni criminale! Golgota este duşmanul şantierului, duşmanul poporului, şi-al vostru, al muncitorilor!

— Te credem, tovarăşe Donos! izbucni Oreste. Fă-l oricum vrei, numai nu-l face duşmanul nostru! Dacă a greşit faţă de şantier, sau de oricine, faţă de muncitori n-a greşit, fiindcă a fost cu noi la tot greul!

Din nou se treziră glasuri de apărare, oameni cu mintea scurtă şi cu inima plăpândă, care nu-i puteau tăgădui maistrului Golgota acest merit.

— Trei ani de zile a fost cu mâna în gâtul lui Năsturaş! Fără el, ne prăpădeam pielea! strigă unul.

O parte din oameni râseră, în batjocoră – nu mai credeau nimic – dar se auziră şi murmure de aprobare:

— El ne-a făcut economatul!…

— Şi ce-am avut de la economat? Boia de ardei şi arpacaş?

— Ba a fost şi ulei, şi făină, 4 ar numai pentru unii!…

Disputa se fărâmiţa, pe grupuri, oamenii se certau între dânşii fără rost, îndepărtându-se de adevărata vină. Şi Donos, şi Matei, şi alţii îşi dădeau seama că o bună parte din ei încă nu înţelegeau gravitatea întâmplărilor, îi stăpânea indiferenţa sau nepăsarea, iar unii păreau şi acum înclinaţi să judece faptele lui Golgota într-o lumină iertătoare.

— A stat cu mâna în gâtul lui Năsturaş! izbucni Donos, la capătul indignării. Nu! A stat cu mâna în buzunarul lui! N-a fost apărătorul muncitorilor decât de ochii lumii, în realitate a fost unealta patronului!

Murmurele încetară, tăcerea deveni deplină, îngheţată, ameninţăfoare. O asemenea acuzaţie depăşea închipuirile, îi trezi chiar pe cei care până atunci se arătaseră indiferenţi sau neîncrezători, îi tulbură pe cei înclinaţi să ierte; dintre ultimii partizani ai lui Golgota, doar Oreste se învrăjbi, convins în mintea lui îngustă că nu putea fi decât o cailomnie.

— Şi ce dovezi ai? întrebă, agresiv şi ironic. Ce înseamnă că a fost unealta lui Năsturaş? Noi ştim că s-a luptat cu Năsturaş şi a scos de la el ce n-ar fi putut să scoată alţii, care fac gălăgie de pomană! Ce dovezi ai, tovarăşe Donos?

Fu linişte; dovezi aşteptau toţi, chiar cei care nu aveau îndoială.

— Tovarăşe Dorobanţu! strigă Donos.

Glasul lui moş Niculae răspunse prompt, de lângă uşa metalică:

— Prezent!

— Să vină!

Întâi se ivi Firicel, atât de înalt, încât îl vedea toată lumea;

la câţiva paşi de el venea Petre Iepuroi, destul de înalt la rându-i ca să atragă atenţia mulţimii. Între ei mergea, şovăind, un om mai mic de statură, pe care doar îl ghiceau, fără să-l poată distinge cu ochii decât cei din apropiere. Dar chiar şi aceştia nu îl recunoscură decât mai pe urmă, şi atunci rămaseră zgâiţi, crezând că văd o fantomă.

Omul avea un palton, sau o şubă mare, făcută pe altă măsură, ale cărei poate măturau lespezile de beton din

hală. Gulerul, ridicat, depăşea căciula de astrahan, fumurie, trasă pe ochi şi acoperind sprâncenele. El merse astfel între cei doi însoţitori care îi făceau loc printre oameni şi ajunse în faţa tribunei.

— Urcă aici! îl îndemnă Donos.

Firicel îi ajută să se urce pe scară, şi abia câteva clipe mai târziu, când ciudata apariţie se arătă sus, în lumină, o recunoscură. După un murmur colectiv şi o scurtă învolburare, arătând surpriza şi nedumerirea mulţimii, toţi amuţiră.

— Du-te, Ionică! se adresă Donos tâmplarului.

Apoi tare:

— Îl recunoaşteţi?

Nu răspunse nimeni – dar îl recunoşteau: Marchidan întors de pe cea lume – şi, întocmai ca morţii sculaţi din morminte, era atât de slab, de palid, încât sub pielea obrazului i se desena craniul.

— Inginerul Marchidan a fost dat mort din greşeală, vorbi Donos în tăcerea încremenită a adunării. El trăieşte, după cum vede toată lumea, şi a venit aici, liber, nesilit de nimeni să depună mărturie!

Cine ar fi avut ochi în clipa aceea să se uite la maistrul Golgota, care rămăsese ţeapăn, retras spre marginea din spate a tribunei, l-ar fi văzut că tremură, mărunt, dar fără stăpânire, devenit parcă mai mic de statură. Iar obrazul lui rumen, mare, cu trăsăturile îndesate, ale omului puternic şi sigur pe sine, se subţiase şi era mai străveziu decât al fantomei.

— Spune! vorbi Donos, adresându-se lui Marchidan. Ce ştii despre raporturile maistrului Golgota cu patronul?

Inginerul răspunse cu un glas pierdut, care părea că vine, într-adevăr, de pe altă lume:

— Maistrul Golgota primea leafă de la Năsturaş; în lei vechi cincizeci de milioane pe lună…

Spre surpriza tuturor, maistrul avu glas să protesteze, destul de tare:

— Nu era leafă; era un cadou. Îmi trimitea banii acasă, nu l-a rugat nimeni!

Unii huiduiră, puţini – cei mai mulţi erau încremeniţi de uimire şi indignare.

— E totuna! vorbi Donos. Şi-n ce scop i se dădeau aceşti bani?

Spune!

Înainte ca Marchidan să răspundă, glasul maistrului Golgota se auzi încă o dată, hârâit, într-un amestec de răutate şi neruşinare:

— Să spună mai întâi de unde ştie, tovarăşi! Hai, iudă, vorbeşte, dacă-ţi dă mâna!

Inginerul îşi aplecă umerii, ca şi când s-ar fi aşteptat la o lovitură din spate, nu din faţă, unde erau judecătorii.

— Am luat şi eu… Au luat şi alţii…

— Aşa vezi, fătul meu! rânji maistrul, cu o inexplicabilă mulţumire.

Acum însă izbucniră glasuri, pline de furie:

— Cine sunt ăia? Vrem să ştim cine-s vânduţii. Să le spună numele!

Donos ridică mâna.

— Liniştiţi-vă! Unu-i Alexiu, altul Potop, altul Patraulea, dar nu-i căutaţi degeaba, fiindcă în clipa asta se află închişi la chestură.

Patraulea era paznic pe cală, un oarecare, la urma urmei; Potop de asemeni, lăcătuş fără cine ştie ce renume; dar Alexiu făcea parte din comitetul de întreprindere, printre cei aleşi a doua oară.

— Să spună inginerul Marchidan, continuă Donos, ce ştie despre gândurile maistrului Golgota în legătură cu şantierul!

În tăcerea care urmă întrebării, se auzi limpede glasul inginerului:

— Maistrul Golgota urmărea să împiedice lucrul pe cală, ca şlepurile să se piardă şi…

Cu un muget, maistrul Golgota se năpusti asupra lui şi ridică pumnii, uriaşi printr-un efect al luminii care venea de sus şi al perspectivei – grei ca nişte maiuri. Dar înainte de a-şi sfârşi mişcarea.

Firicel se repezi de jos şi îi căzu în spinare.

Hala încremeni într-o linişte nefirească, de parcă tuturor a deodată le-ar fi pierit glasul. Clipele următoare, înainte de a izbucni vacarmul, nu se auziră decât icniturile maistrului Golgota şi gâfâitul lui Firicel, care se lupta să-l ţină.

*

De dimineaţă, pe când mergeau cu barca spre Antrepozite, tânărul tâmplar nu bănuia ce întorsătură aveau să ia faptele. îl urmăreau, neclar, sunetele viorii de peste noapte şi, într-un fel, expediţia lui i se părea romantică. I se părea chiar ciudată prezenţa celorlalţi, a lui moş Dorobanţu mai cu seamă, care, inspectându-şi fumegătoarele, îşi atesta misiunea precisă şi destul de brutală. Fusese agent sanitar înainte de a ieşi la pensie, în port la Constanţa, la serviciul deratizării vapoarelor, şi, fiindcă îl ţineau încă puterile, intrase în slujba şantierului, ca portar de noapte.

— Mă taică, zicea acum, răsucindu-şi mustaţa, cu o mândrie oarecum sinistră, ştii tu câţi şobolani am omorât în viaţă?

— Câţi, moş Niculae?

— Milioane! N-am avut timp să-i număr! Miliarde, ce mai!

— Vezi că astăzi nu trebuie să omori niciunul!

Barca înainta anevoie pe Dunărea învolburată şi plină

de mâluri, măcar că mergea la vale; dar trebuia schimbat mersul întruna, ca să-şi facă loc printre trunchiuri de copaci, răgălii şi ruine plutitoare.

Pe drum, toţi patru, fiindcă în afară de Firicel, de moş Dorobanţu şi de Petre Iepuroi mai era încă unul, îşi puseră câte o bandă galbenă la mânecă, luându-şi cu acest semn al echipelor sanitare o înfăţişare mai oficială.

Aşa ajunseră la Malul Galben şi acostară barcazul, la adăpost, pe partea dinspre chei, dedesubtul schelei. Într-o clipă fură pe punte, cu fumegătoarele. Alţi cinci muncitori de la şantier aşteptau pe uscat, să dea ajutor dacă s-ar fi împotrivit echipajul…

Panait Lalachi ieşi nedumerit în faţa oaspeţilor.

— Cine sunteţi? Ce vreţi?

— Serviciul sanitar! Am venit să deratizăm vasul!

Se împotrivi, începu să urle, să dea cu pumnii, spumegând ca turbaţii – era gata de plecare, avea toate actele… îl luară de piept şi-i făcură vânt pe schelă, unde aşteptau ceilalţi; echipajul fu debarcat îndată.

— Staţi acolo, că altfel vă afumăm ca pe şoareci!

Şi fumegătoarele, aprinse în cală de moş Dorobanţii, începură să-şi împrăştie otrava prin toate ungherele barcazului; dar nu era otravă, cum putea să se creadă, ci rumeguş ud, cu puţin gaz şi puţină smoală. Panait Lalachi, în şuba cenuşie, stătea ţeapăn pe chei – nu-i mişcau decât sprâncenele şi falca, dezarticulată, clămpănind, în timp ce ochii aruncau priviri ucigătoare oamenilor din echipaj, strânşi toţi laolaltă. Nevasta, cu părul cărunt semănând cu cenuşa răvăşită de vânt, cu ochii mici, sticloşi, cu nasul arcuit, cu buzele strânse, hidoasă în tot ceea ce poate odată avusese frumos şi femeiesc, părea şi mai fioroasă decât bărbatul. Oamenii din echipaj nu scoteau o vorbă, stăteau nemişcaţi, dar se topeau, li se arcuia spinarea de groază…

Până ce bătrânul bucătar, fostul lumânărar la biserica grecească, se prăbuşi în genunchi, tremurând, cu mâinile împreunate pe piept şi strigă – un strigăt pe care Firicel îl mai avea în ureche şi-n clipa aceasta, amestecat cu icniturile maistrului Golgota şi cu sunetele viorii de peste noapte:

— Nu vă faceţi păcat! Sunt în tancul de motorină! Scoateţi-i de acolo, că se asfixiază!

Cocoş nu avusese halucinaţii, şi vioara auzită de Firicel nu fusese o închipuire: după ce stătuseră ascunşi douăzeci şi patru de ore la

Panait Lalachi, noaptea următoare soţii Marchidan se furişaseră prin oraş şi se îmbarcaseră, la o oră când credeau că n-o să-i vadă nimeni

— Şi nici nu-i văzuse altcineva decât Cocoş, cu totul din întâmplare.

Ziua stăteau ascunşi în rezervorul de fier, cu ştiinţa întregului echipaj. Rezervorul avea pereţi dubli, făcuţi în alte scopuri, nu pentru adăpostirea fugarilor; spaţiul dintre ei era plin cu motorină, ca să nu sune a gol, iar compartimentul interior se închidea cu capac prins în şuruburi – nimănui nu i-ar fi dat prin gând să-l deschidă… Noaptea îi scoteau, să respire, în magazie.

Aşa stăteau de aproape două luni, murdari, ţepeni de frig, orbiţi, sufocaţi; femeia avea crize de nebunie, îşi smulgea părul, îşi dădea cu pumnii în cap; se liniştea numai noaptea, la sunetele viorii – şi Marchidan cânta în surdină, ore în şir, cu degetele îngheţate, aşezat pe un sac cu cartofi, în mijlocul magaziei, lângă o sobiţă cu gaz, înconjurat de oamenii din echipaj; bătrânul lumânărar se închina şi făcea mătănii…

Pe femeie o găsiră legată şi cu cârpe în gură, fiindcă altfel scotea strigăte care se puteau auzi până la chei, pe unde treceau oameni şi patrulau grănicerii. Când văzu

lumina zilei, se trânti la pământ şi începu să plângă, tăvălindu-se prin zloată. Bărbatul venea după dânsa, ţinând cutia viorii în braţe. Femeia striga:

— Trăiesc!… Uite cerul, uite Dunărea! Şi mama mă crede moartă!

Un zâmbet rătăcit se vedea pe chipul lui Marchidan.

— Suntem morţi!… înţelege şi împacă-te!

Nimeni din cei care îl cunoşteau n-ar fi bănuit că în ochii lui inexpresivi şi fără culoare, ca apa, s-ar fi putut citi vreodată atâta deznădejde omenească.

Îi duseră în biroul magaziei – nu era lume prin preajmă, nu se manipulau mărfuri, fiindcă nu se reluase încă navigaţia. Femeia adormi îndată ce o întinseră pe patul magazionerului; dormea, prăbuşită pe salteaua de paie, tare şi gloduroasă, şi întreg trupul ei, atât de firav, era chinuit de spasmuri.

Marchidan şedea pe un scaun, lângă fereastră, cu vioara în braţe.

Aşa îl găsi Donos, care veni mai târziu; ieşiră toţi, nu mai rămase înăuntru decât Firicel, obosit, cu ochii duşi în fundul capului.

Inginerul era acum lini ştie, împăcat cu el însuşi, după luni întregi de frământări, pe chipul lui se citea poate chiar o anumită satisfacţie, ciudată şi inexplicabilă. Văzându-l pe Donos, avu o mişcare de teamă, dar pe urmă se linişti iarăşi, şi în ochi îi licări o lumină nouă, deşi puţin bolnavă, gălbuie şi tremurată.

— Tovarăşe Donos, zise, cu mâinile pe vioară, a trecut Crăciunul şi nu m-am spovedit după datina creştinească… Vreau să spun tot ce mă apasă… Dar nu aştept iertarea păcatelor…

Şi Marchidan, cu vioara în braţe, ca un simbol intraductibil în clipa aceasta, îşi povesti viaţa, fără emoţie, cu vocea albă şi străină, ca şi când ar fi fost mort într-

adevăr şi o povestea cuiva de pe lumea cealaltă: clovn la circ în 1935, la şaisprezece ani, fugit de acasă…

— Tatăl meu adevărat e mort din 1927. Mama s-a remăritat, tatăl meu vitreg era crupier la Cazinoul din Sinaia…

— Îţi făcea necazuri?

— Nu are importanţă; am fugit de acasă…

Măturător la Ford, în Floreasca, ajutor de şofer pe camion, fochist la uzina electrică din Călăraşi, achizitor al Societăţii de Asigurări Dacia, cantaragiu la fabrica de uleiuri a lui Panait Lalachi…

— Când am intrat la el, nu ştiam că îl cunoscuse pe tata; m-a ajutat să merg la şcoală, din bunătate…

— Nu cred că din bunătate!

— Nu ştiu, nu m-am gândit niciodată!

— Ai prilejul să te gândeşti de astăzi înainte; la el, şi la alţii.

Orice-ar fi făcut, oriunde te-ar fi dus, ar fi rămas stăpânul, şi dumneata ai fi muncit pentru el.

Marchidan îşi lăsă capul pe umăr şi zise, uşor încălzit, prima intonaţie mai vibrantă:

— Vioara… El mi-a cumpărat-o!… El m-a cununat…

— Nevasta dumitale este din Timişoara

— Da…

O cunoscuse în anii când urma Şcoala Politehnică, student sărac, cu haine cam ponosite, nu prea înzestrat să placă femeilor. Fată frumoasă, dar ocolită – şi fără zestre, şi şchioapă: ostiomielită la femurul stâng, cu coapsa măcelărită de operaţii – şi nici măcar vindecată. El stătea în gazdă la familia ei, cânta din vioară, învăţa, nu bătea străzile şi localurile ca mulţi din ceilalţi. Ea venea în cameră, să-l asculte, şedea pe scaun, lângă uşă, cuminte şi sfioasă; îi zâmbea…

Şi o luase de nevastă în anul când termina şcoala, şi

apoi muncise, şi se luptase din răsputeri s-o poată îngriji, s-o facă sănătoasă… Dar astăzi femeia îi era străină, şi-o scosese din suflet, o ura, fiindcă din cauza ei îşi nenorocise viaţa.

— De ce? întrebă Donos. Fiindcă te-a urmat, ţi-a dat prilejul să ai un cămin, ţi-a fost credincioasă şi n-a pregetat să te urmeze chiar în aventura asta nenorocită, care i-a zdruncinat şi mai rău sănătatea?

Inginerul clătină din cap.

— Sănătatea mea e mai zdruncinată. Dacă n-ar fi fost ea, n-aş fi luat…

În 1945, când era iarna aceea grea şi lipseau toate, şi leul îşi pierdea valoarea de la o zi la alta, nevasta se afla în spital – încă o operaţie. El nu mai putea să se descurce cu leafa… Şi atunci a venit maistrul Golgota, ca un arhanghel, cu un teanc de bani, şi i-a spus: „Ia-i!” – „De unde?” – „De la domnul inginer Baciu!”

— „Dar de ce?” – „Ca să-ţi îngrijeşti nevasta. Iscăleşte colea o chitanţă!”…

O sută de mii de lei; leafa era douăzeci şi cinci, un sfert cât gratificaţia. I-a mai dat în două rânduri sume mai mari, scădea banul:

cinci sute de mii la Paşti, două milioane în augusteontra chitanţă.

Dar chitanţele nu erau în buzunarul inginerului Baciu, nici la contabilitate – le ţinea maistrul, avea banii pe mână şi îi împărţea cum socotea el nimerit, la unii, la alţii.

— Până în 1948 nu mi-a spus nimic. După naţionalizare a început să fiarbă; mă căuta seara acasă, era furios, se aşteptase să fie numit directorul şantierului… Nu ştiam ce vrea, dar îmi era teamă, într-o zi mi-a spus: „Ai la mine nişte chitanţe!”

Din ziua aceea, Marchidan a început să-şi piardă capul; tremuţa noaptea, ziua muncea din răsputeri, să uite,

să-şi plătească greşeala.

— Nu mi-a spus de la început gândul, deschis. Abia în august, când a văzut că se pun şlepurile pe cală, am aflat ce plănuieşte:

„Ascultă aici, astea n-au să fie niciodată gata!” Mai târziu mi-a cerut să încurc numerotarea şabloanelor…

Era ziua când inginerul fugise din şantier şi se ascunsese în curtea fabricii de ciment, jos, la Dunăre, între grămezile de piatră.

— Am vrut să mă înec…

Ridică ochii, plini de panica renăscută a acelor ore groaznice.

— N-am avut curaj, tovarăşe Donos! Ar fi fost mai bine!

— De ce n-ai spus nimănui? De ce n-ai venit la mine?

— Am încercat, în câteva rânduri; n-am avut curaj…

Îşi lăsă ochii în jos şi mărturisi, obosit, stors, străin de noţiunea ruşinii:

— Sunt un om fricos!…

— Ai schimbat numerotarea şabloanelor?

— Nu!

— Ce te-a oprit?

— Frica. M-am gândit că dacă într-o zi se află, mă omoară muncitorii!

— Muncitorii nu sunt ucigaşi! Dar de ura lor n-ai fi scăpat nici dacă fugeai la capătul lumii. Cine a încurcat numărătoarea şabloanelor?

— Maistrul Golgota!

— Şi ai tăcut!… Spune mai departe!

Furia maistrului Golgota creştea pe măsură ce se adăugau table la şlepurile de pe cală. Spunea: „Ori o să fiu eu mai mare, ori arunc şantierul pe Dunăre!” Când au început ploile, l-a pus pe Patraulea, paznic de noapte pe cală, să astupe drenurile cu pământ, ca apa să se infiltreze

prin crăpături; dimineaţa le îndrepta, să nu se bage de seamă. Cu ce preţ făcea paznicul această ticăloşie? Golgota îl înfierbânta cu minciuni, cu făgăduieli – omul n-avea nici cap prea bun, nici tărie de inimă. I-a dat şi bani în câteva rânduri, câte zece mii de lei, uşor să prostească pe unul căruia nu-i ajungea leafa pentru băutură…

— De unde avea maistrul Golgota atâţia bani?

Prima oară pe chipul inginerului se citi ezitarea, care nu scăpă privirii lui Donos.

— Nu ascunde nimic!

— Nu ascund; acum e totuna: îi aducea doamna Năsturaş;

venea de la Bucureşti!

— Doamna Năsturaş?! De unde ştii? îţi dai seama ce gravă e afirmaţia dumitale?

— Da!… Mi-am dat seama de-atunci… Am înţeles că mă fac complice… Mă ţinea în mână…

Doamna Năsturaş îşi vindea bijuteriile şi-i aducea bani lui Golgota, ca să-i păzească averea. Zicea că bărbatul o să fie scos de la închisoare şi-o să i se dea înapoi şantierul…

„Oare pot să fie oameni atât de proşti ca să nu înţeleagă ce se întâmplă cu lumea? se întreba Donos. Nu, nu sunt proşti, ci orbiţi, şi orbiţi au să rămână până şi-or da ultima răsuflare!”

Maistrul Golgota lua banii, săruta mâna, dădea asigurări de devotament şi supunere, apoi rânjea, făcând cu ochiul, şiret şi sigur pe sine: „De păzit îl păzesc, dar nu pentru el, ci pentru mine, că nu el, ci eu am stat aici, să mă lupt cu tâlharii! Ţine-te pe lângă mine, dragă Iani, fă ce-ţi spun şi-o să ai de pe urma mea pâine bună!…”

— Mi-am pus în gând să fug, încă din toamnă, tovarăşe Donos.

Naşul mi-a făgăduit că o să-mi facă un rost, afară; cu

meseria de inginer, spunea, găseşti de lucru oriunde. Aşteptam primăvara… Dar când maistrul Golgota a venit cu doamna Năsturaş la mine…

N-a putut să-i dea afară şi a fost martor la toată convorbirea.

— Ştii că tăcerea dumitale se cheamă tăinuire?

— Ştiu! N-am avut curaj să spun. Mi s-a părut mai uşor să mă arunc în Dunăre. Noaptea următoare am fugit de acasă; eram hotărâţi, şi eu, şi Cornelia, să ne punem capăt zilelor…

— Vrei să spui că n-a fost de la început o înscenare?

— N-a fost!… Adică… nu mai ştiu nimic! Aşa aveam de gând când am lăsat scrisorile… Dar de ce-am luat vioara cu mine?… Am mers, şi nu ştiam ce-o să fie… Când am dezlegat barca, nevastă-mea a început să plângă; era frig, apa rece… N-am avut curaj, tovarăşe

Donos!…

— Da… Şi-aţi stat ascunşi… îmi închipui cât de grea a fost aşteptarea! Ce te gândeai să faci?

— Nu ştiu; să dispar, să se uite de mine…

— Păcat! zise Donos, stăpânindu-şi o anumită pornire. Dacă veneai să mărturiseşti, noi ţi-am fi dat o pedeapsă mult mai blândă decât expatrierea!

— Sunt vinovat!… Oricare o fi pedeapsa, acum tot e mai bine!

Pe geam se vedea Dunărea, miloasă, curgând înspumată la vale.

Femeia gemu prin somn; inginerul se uita în jos, fără să vadă nimic, cu ochii în cutia viorii.

— Ionică!

— Da, tovarăşe Donos.

— Ea trebuie dusă la spital; telefonează să vină o ambulanţă.

Când Firicel se întoarse, după câteva minute, Donos

şedea în acelaşi loc şi-n aceeaşi tăcere pe care tânărul tâmplar o lăsase în clipa plecării.

— Nu ştiu cum pedepsesc legile această greşeală, vorbi Donos după altă tăcere. Se va avea în vedere mărturisirea dumitale; păcat că n-a venit mai devreme…

Inginerul întrebă, cu sfială:

— După… după aceea, am… să mă întorc la şantier?

— Nu!…

Aceasta fusese relatarea lui Marchidan; la îndemnul lui Donos, el o repetă în faţa muncitorilor:

— Maistrul Golgota urmărea să compromită conducerea şantierului. Spunea că dacă peste tot s-ar face la fel, ar fi chemaţi înapoi patronii.

Acuzaţia lui, pe care furia maistrului o confirma, făcând inutilă altă dovadă sau mărturie, dădu naştere, după câteva momente de împietrire, unei explozii de revoltă, de indignare, de furie, un amestec de huiduieli, şuierături şi strigăte. Sute de braţe se roteau ameninţătoare în aer. De teamă ca muncitorii să nu se repeadă asupra tribunei.

Donos ieşi în faţă şi ridică amândouă mâinile, încercând să acopere cu glasul lui vociferarea mulţimii:

— Tovarăşi!…

Tumultul se linişti anevoie – se mai auzeau strigăte nestăpânite, ici-colo:

— Afară!… La puşcărie!…

— Plec singur! răcni maistrul Golgota deodată, cu o îndrăzneală care nu dovedea curaj, ci aroganţă şi nesimţire, poate pe treapta din faţa nebuniei.

Se smulse din strânsoare şi veni până în marginea tribunei. Mişcările lui erau acum liniştite, nu mai ameninţa cu pumnii pe nimeni, doar în ochii roşii, rătăciţi, îi scânteia ura. După un moment de descumpănire, Firicel vru să se

repeadă la el; nu-şi dădea seama cum îi scăpase din mână. Donos îi făcu un semn:

— Lasă-l!

Maistrul Golgota îşi plimbă privirile peste oameni – părea fără judecată, nu vedea o mie de capete, ci numai unul, cât toată hala, şi se adresă aceluia, ameninţând cu pumnul:

— Plec, nu mai urlaţi ca nebunii! N-am nevoie de şantierul vostru, n-am nevoie de voi; spălaţi-vă pe cap fără mine!

Ultimele strigăte încetară, înăbuşite în stupoare şi nedumerire;

Îndrăzneala lui depăşea închipuirea.

— Şi ce credeţi că o să câştigaţi dacă aţi sărit pe mine? răcni el, plimbându-şi privirile furioase pe deasupra oamenilor. Degeaba vă spetiţi! Şlepurile tot n-au să fie gata până la primăvară!...

Era de neînţeles cum de nu se repezea nimeni să-i astupe gura 5

poate credeau c-a înnebunit, că nu mai ştie ce spune. De altfel, ieşirea aceasta dementă fusese fulgerătoare, nu lăsase nimănui timp de dezmeticire. Numai Donos, care era alături, îl asculta liniştit; ai fi zis că prevăzuse şi aşteptase izbucnirea, ca făcând parte din ordinea de zi a adunării. Şi dacă maistrul Golgota ar fi continuat încă mult timp să urle, părea decis să-i lase slobodă gura, să-l asculte până la urmă, socotind că învinuitul îşi desăvârşea singur actul de acuzare.

Matei însă, alt temperament, izbucni primul, o clipă înainte de a izbucni toată hala:

— L-aţi auzit? Acum ajunge, şi-a dat arama pe faţă! Cred că nu mai e nevoie de nicio lămurire!

Muncitorii se unduiră, începutul unei mişcări care putea să-i prăvălească peste tribună; în momentul următor,

maistrul Golgota putea să fie prefăcut în fărâme. Dar el mai avu timp pentru o ultimă izbucnire. Ochii roşii şi rătăciţi se opriră asupra lui Matei, cel mai mare duşman, după Donos, cel care îi mâncase zilele şi-l adusese în starea disperată de astă-seară. Nu putuse să-l dărâme – nu-i rămânea decât să-l insulte, să-l acopere cu venin, într-o ultimă şi furibundă explozie de ură:

— Vezi-ţi de păcatele tale, puşlama de vapor, vântură-lume!

Asmuţi oamenii pe mine, fiindcă nu i-am asmuţit eu la vreme! Ai adus în şantier curva oraşului şi trăieşti cu ea în văzul muncitorilor!…

Aceste cuvinte, împroşcate dintr-o singură răsuflare, izbiră atât de neaşteptat timpanele, încât se făcu tăcere. Nimeni nu mişca, nu spunea o vorbă, încremenise toată lumea, paralizată de brutalitatea insultei, de ferocitatea urii. Câţiva rânjiră… Firicel păli, vru să ridice pumnii, dar nu avu putere; se uită spre colţul unde o văzuse pe

Ana Odeta mai devreme. Era în acelaşi loc, cu obrazul alb şi mort, ca petalele florilor de hârtie; nu vedea pe nimeni, nu simţea nimic decât bătăile inimii, rare, aspre, precise şi dure, trezind în ea o umilinţă şi o ruşine amplificate de o mie de ori, prin prezenţa celor o mie de martori care-i erau şi judecătorii. Indiferent prin a cui gură, acuzaţia fusese rostită – şi-n umilinţa ei, în suflet i se trezeau atâta revoltă şi atâta trufie, încât nu mai voia nici să se apere, nici să aştepte cruţare…

Matei, mai izbit decât ea şi decât oricine, îşi strângea pumnii, incapabil de alt gest, neînţelegând nici el cum de stătea astfel, în loc să se arunce în gâtul lui Golgota şi să-l sugrume. Doar Donos, din acea mie de oameni, făcu o mişcare, împotriva regulilor şi împotriva firii lui stăpânite: ridică mâna… Tocmai atunci, un muncitor, venit în goană de jos, de pe cală, se năpusti pe uşa de fier din colţul halei

şi strigă, speriat, în spatele oamenilor:

— Tovarăşi!…

Capetele se întoarseră: era un strigăt de alarmă. Omul se stăpâni, înţelese, prea târziu, că nu trebuie să sperie lumea, îşi făcu loc spre tribună şi zise, gâfâind, uitându-se când la Matei, când la Dutchievici, când la Ilie Conţu, care întâmplător erau împreună:

Tovarăşe inginer… Tovarăşe director… Veniţi fuga!… Şlepul nr. 3 se înclină!

P rimul care se repezi afară fu Firicel, cu firea iute a tânărului. Deşi nu auziseră decât cei din faţă, alarma trecu fulgerător din gură în gură. Oamenii se năpustiră spre ieşire, uriaşele uşi rulante se traseră în lături, hala se goli din această năvală inutilă; nu era nevoie de două mii de braţe, de două mii de umeri, dar fiecare voia să ajungă acolo, de parcă ar fi putut opri înclinarea şlepului cu braţele lor, şi cu umerii.

— Staţi pe loc! striga Donos.

Nu-l auzi nimeni. Doar Ana Odeta stătea nemişcată, izbită de muncitorii care treceau pe lângă ea, în talazuri, îmbulzindu-se să iasă, vrând s-o ia unii înaintea altora, în aceeaşi năvală instinctivă, şi pentru fiecare din ei legitimă. Maistrul Golgota, rămas la tribună, n-o văzu, nu-l văzu nici pe Marchidan, singurii în hala golită de lume.

Se uită rătăcit de jur-împrejur şi parcă abia acum începea să-şi dea seama ce se întâmplase cu sine; în privirea lui se răspândi groaza, cu sclipiri negre, ca de cărbune; numai după câteva clipe descoperi liniştea din jur – nu-l păzea nimeni. Se răsuci, adus de umeri, disimulându-şi fără voie statura, se aruncă jos, cu alte mişcări decât cele fireşti omului, scoţând din gât chiţcăituri de şobolan încolţit, şi dispăru pe mica uşă din fundul halei…

Toate acestea se împliniră cu o mare repeziciune şi fără o intenţie prestabilită, deci fără gând şi fără raţiune; dacă îşi pierduse judecata treptat în lunile din urmă, fără să se bage de seamă, astăzi în mintea lui se produsese o prăbuşire, desăvârşită când văzuse că se ridică împotriva lui toţi muncitorii. Ajuns afară, sub bolta înstelată a cerului, în creier i se făcu puţină lumină, destulă spre a înţelege că îl aşteaptă judecata şi închisoarea. Nu-i rămânea de făcut altceva:

decât să fugă, în deltă, în munţi, să caute undeva un drum ca să scape în lume. Picioarele îl duceau spre acel loc al salvării, fără ca mintea să le spună unde l-ar putea găsi – era o neînţelegere între trupul lui şi creier.

Instinctul îl duse din prima clipă către întuneric, ferindu-l să se arate la lumină şi în calea oamenilor; nu putea să iasă pe poartă:

trebuia să sară gardul şi să piară în pădure. În drum, mâinile luară de jos o cazma – abia mai târziu mintea fumurie lămuri această mişcare, şi chipul fugarului se descompuse de spaimă: era dator să se apere, să lovească din răsputeri la nevoie, dar cum să înfrunte o mie de oameni, pe care parcă îi auzea venindu-i pe urmă?

Aşa ajunse maistrul Golgota la gard – îl sări, bezmetic, sfâşiindu-şi hainele şi pielea în ghimpii de sârmă – apoi umbra i se pierdu în pădure…

În urma lui, cele două fiinţe rămase în hală stăteau nemişcate, continuând să se simtă stinghere şi inutile.

Marchidan, într-un colţ al tribunei, pierdut în şuba prea mare, tras la faţă, alb, abia răsuflând, se uita halucinat pe uşile largi, dincolo de care se vedeau muncitorii forfotind pe cala luminată ca ziua.

Nu îndrăznea să se mişte, deşi nu-l păzea nimeni; ar fi vrut să alerge afară, nu ca să fugă de oameni, ci spre a-şi oferi ajutorul, dar aştepta o încuviinţare – să-şi aducă

aminte cineva de el şi să-l cheme. Treceau minutele, nu venea nimeni. Şi aşa rămase, îndurând cu resemnare această pedeapsă a părăsirii…

În faţa lui, singură pe lespezile reci şi goale, Ana Odeta şovăi mult până să facă prima mişcare. Simţea forfota de afară, auzea strigătele muncitorilor, s-ar fi dus între ei, oricât de mic îi putea fi ajutorul… Apucă alt drum, după ce-şi învinse nehotărârea: ieşi şi se îndreptă spre gardul de sârmă. Nu ştia unde va merge de mâine, dar îşi dădea seama că este silită să-şi caute un alt loc în lume, undeva în părţile de sus ale Dunării, să-şi înceapă viaţa de la cap, neajutată şi neştiută de nimeni…

Se strecură printre sârme, nu privi salcia sub care îşi lăsa barca pe vară, îşi căută poteca de toate zilele; trosnetele vreascurilor călcate în picioare acopereau murmurul Dunării şi foşnetul nocturn al pădurii. Printre ramurile desfrunzite se vedea cerul, plin de stele „trimiţând jos o lumină vagă, albăstruie, destulă spre a se desluşi drumul. Aproape de gârla Silvana, în locul unde ghereta motopompei punea o pată geometrică, precisă, stridentă pe fundalul estompat al decorului, Ana Odeta se opri deodată, cu pumnii la gură. Un trup omenesc, prăbuşit în potecă, îi tăia calea.

*

Câteva zile mai târziu, în infirmeria închisorii, când putu să răspundă la cercetări, maistrul Golgota declară că nu ştie limpede cum se petrecuseră faptele, dar că în mintea lui nu fusese gândul crimei…

De altfel, victima „paznic de noapte la zăgazul gârlei Silvana, îşi veni în simţiri după două ore; lovitura de cazma, amortizată de căciulă, nu provocase nici fractură, nici rană, ci numai comoţia cerebrală, care-l făcuse să cadă, fără un gest de apărare şi înainte de a putea scoate un strigăt ca să dea alarma.

În seara aceea, moş Hâncu Gheorghe, om de cincizeci şi nouă de ani, îşi luă postul în primire la ceasul şapte, pe întuneric, la timpul când întreg personalul şantierului era adunat în cazangerie, unde intrase şi el şi zăbovise cam o jumătate de oră. Avea însărcinarea să supravegheze zăgazul care închidea gârla – Silvana, iar din astă-seară i se mai dăduse în grijă şi digul nou construit, pe partea lui din pădure.

Îşi făcea a doua oară rondul, cercetând taluzul cu felinarul în mână, când din josul Dunării se ivi o umbră, orbecăind prin pădure şi mergând drept înspre gârlă. Nu ştia cine poate fi acea matahală şi nici nu-i atribuia gânduri rele, dar socoti că, dacă nu-l opreşte, o să cadă în albia secată, împotmolindu-se în mâlul moale care ajungea până la şalele omului.

— Stai! strigă, ridicând felinarul.

Lumina se răsfrânse în ochiurile de apă rămase din loc în loc

(

e fundul gârlei. După cum mărturisi mai târziu agresorul, în spaima ui, acele lumini i se părură zeci de felinare, oameni puşi să-l întâmpine şi să-i taie drumul. Între timp, paznicul, nedumerit, îi venea în întâmpinare şi, odată cu mişcarea lui, se agitau toate felinarele.

Fără să judece şi fără să ştie care ar mai putea să-i fie scăparea, maistrul Golgota lovi din răsputeri cu cazmaua. Felinarul căzu jos, se stinse, şi odată cu el se stinseră toate luminile din pădure…

Mai departe, mărturisirea apărea foarte neclară; după părerea judecătorului de instrucţie, maistrul simula nebunia, dar poate într-adevăr raţiunea îl părăsise la un moment dat, în seara aceea.

— Ce-ai făcut după ce-ai lovit în paznic?

— Am fugit.

— Aveai cazmaua în mână?
— Da… Nu… Cazmaua? Nu ştiu.
— Până unde ai mers?
— Până pe lumea cealaltă…
— Cum era pe lumea cealaltă? Ia gândeşte-te bine! Nu te-ai oprit pe zăgaz?
— Nu ştiu!
— N-ai încercat să sapi malul?
— Malul? De ce să-l sap?
— Ca să năvălească apa în gârlă.
— Nu ştiu; nu ţin minte. Am fugit, am alunecat şi-am căzut în Dunăre…

Aici se oprea mărturisirea. Dar Ana Odeta îl văzuse, aplecat pe cazma, scurmând pământul cu furie. Îngenunchease îngrozită lângă bătrânul paznic, îl cunoştea, el îşi avea postul aici încă din toamnă, când fusese secată gârla Silvana; seara, în drum spre casă, se oprea să-l întrebe de sănătate, apoi moş Hâncu o însoţea o sută de paşi, de-a lungul Dunării, înainte de a-i ura noapte bună. Îi purta prietenie bătrânul, o socotea vitează, dacă mergea singură noaptea prin pădure, oricum ar fi fost vremea. Acum ea îl credea mort, fără să înţeleagă pricina; nu-şi dădea seama că încă respiră. Un trismus violent al gurii făcea înspăimântător chipul bătrânului. Ochii întredeschişi sticleau în lumina stelelor…

Stăpânindu-şi spaima, Ana Odeta se ridică şi căută cu ochii în întuneric stâlpul cu clopotul de alarmă…

După câteva minute de panică, pe cală se făcuse ordine, când din pădure se auzi clopotul, vestind o altă primejdie, care putea fi mult mai grea decât prima. Un pâlc de oameni se repeziră într-acolo, cu lopeţi şi cazmale, ştiind ce înţeles avea acest fel de alarmă…

Câţiva se întoarseră după un sfert de oră, aducându-l pe bătrânul paznic, în nesimţire. Alţii o sprijineau pe Ana

Odeta, care, stăpânită încă de spaimă, abia putea să se mişte, tremurând nervos, privind în neştire, parcă fără să vadă pe nimeni…

Maistrul Golgota izbutise să iasă singur din Dunăre, mai la vale, şi căzuse drept în mâinile celor porniţi pe mal, să-l caute; veniră şi cu el după o jumătate de oră. Altă primejdie nu mai era într-acolo…

Acum, pe cală se lucra calm şi metodic la salvarea şlepului care se înclinase. Rămăseseră vreo optzeci de oameni, restul fuseseră trimişi acasă; cea mai mare parte din ei munciseră, aproape fără întrerupere, două zile şi-o noapte…

Soseau vinciuri mari, de la calea ferată – de sus se aduceau tacheţi, să se restabilească poziţia patului de construcţie…

Dar fuseseră minute lungi de zăpăceală, mai toţi îşi pierduseră capul, nu ştiau dacă mai pot salva vasul, se uitau speriaţi la celelalte, cu teama că au să alunece toate; iar pe deasupra picase şi alarma cealaltă…

Prea multe încercări, una după alta! Forţa trupului se istoveşte, elanul se macină…

Aceşti oameni erau tineri în marea lor parte, şi şantierul încă mai tânăr decât fiecare. Sufletele fragede se leagă uşor între ele, cu o sudură trainică – sudura tehnică a unei asemenea întreprinderi, fără experienţă, fără tradiţie este mai anevoioasă…

Din câţi ingineri avea şantierul, niciunul în afară de Dutchievici nu construise până azi vase; experienţa lor însemna doar câteva luni de practică. Nimeni nu văzuse o cală dislocată, un vas înclinat peste zece grade, în primejdie să alunece de pe tachelaje – îndoit la mijloc, făcând o săgeată de zece centimetri, gata să se rupă de la jumătate.

Cei care ajunseră primii în faţa acestui dezastru rămaseră stane de piatră. Veniseră să ajute, dar îşi dădeau seama că nu aveau ce face: greşeala era mai veche – se ştia, disputa nu se terminase nici astăzi. Cei mai cu minte spuseseră de la început: vasele trebuie demontate, oricare ar fi paguba!

Matei îşi făcu loc cu greu printre oamenii care înconjurau şlepul, sute de muncitori, consternaţi, ţepeni, cu umerii aduşi, pământii la faţă.

— Ce staţi aşa?!

Nu răspunse nimeni. Matei simţea privirile muncitorilor în ceafă; era răspunzător de soarta lor şi de soarta vasului, şi trebuia să-l salveze, cu orice mijloace.

Maistrul Balotă venea, de-a lungul şlepului, inspectându-i, cu aceeaşi privire sfârşită cu care mecanicul îşi inspectează locomotiva deraiată.

— Ce facem, moş Balotă?

Era cel mai bătrân tehnician, lucrase treizeci de ani în şantierul naval de la Galaţi, după ce alţi douăzeci fusese cazangiu la calea ferată. Îşi muşcă posac mustaţa stufoasă, albă.

— O să se rupă.

Se stăpâni să nu-l apuce de piept şi să-l zgâlţâie, ca pe un rătăcit care dezertează; un şlep pierdut însemna zaua fărâmată care făcea să se destrame lanţul – viitorul şantierului zdruncinat şi sacrificiile zadarnice!

Întoarse capul spre Dunăre; digul îl împiedica s-o vadă. Spusese în glumă că dacă nu izbuteşte, se îneacă. Îi fu silă de el că putuse măcar să glumească…

În jur se strânseseră tehnicienii, inginerii, maiştrii, şefii echipelor care îşi pierdeau vasul; nu se luase nicio hotărâre, iar maistrul Balotă le explica, onest, că nici nu mai au ce să facă.

— Nu se poate! izbucni Matei, deodată.

Capetele se întoarseră spre el; maistrul Balotă ridică din umeri „cu o îngândurare macabră.

— Tovarăşe director, scaleurile de la mijloc se lasă; fundul o să se rupă până mâine dimineaţă!

— Nu se poate! repetă Matei, mai încet, dar mai stăruitor de data aceasta.

Şi se uită în jur, căutând pe rând ochii fiecăruia, ca şi cum, neavând puterea să-i convingă pe toţi în masă, încerca să le transmită încrederea unuia câte unuia, în parte.

Donos răsări lângă el, venind de la o extremitate a vasului. Văzuse şi el situaţia, aflase şi părerea maistrului Balotă, împărtăşită de toată lumea, în afară de câţiva care propuneau să se încerce îndreptarea patului. Ideea era a tânărului inginer Mărăcine; o exprimase mai mult. ca o întrebare adresată celor cu practică îndelungată.

— Ai făcut dumneata vreodată o asemenea operaţie?

Inginerul Mărăcine terminase Şcoala Politehnică vara trecută

— A-i lua în consideraţie propunerea însemna să se piardă timpul degeaba, după părerea bătrânului maistru.

— Nu te pripi, tovarăşe Balotă! interveni Matei, cu vocea aspră. Vom face orice, chiar dacă nu s-a mai făcut altă dată; numai că întâi trebuie să judecăm bine cu capul!

— Unde-i tovarăşul Dutchievici? întrebă Donos.

Bineînţeles, înainte de toate era nevoie de directorul tehnic.

fiindcă el trebuia să hotărască. Dar acesta sosi cu o întârziere inexplicabilă, şovăind – nu băgă nimeni de seamă cât se făcuse de palid.

Matei îl întâmpină cu o enervare nedreaptă:

— Dar haide odată, tovarăşe Dutchievici!

Inginerul trecu pe lângă el fără să răspundă şi parcă fără să-l vadă, făcându-şi loc printre oameni; privirile lui

erau fixate asupra vasului. Aşa merse, tăcut şi palid, aplecându-se din când în când şi privind printre tachelaje. În unele locuri, fundul şlepului nu mai stătea pe scaleuri – trebuiau puse pene, îndată. Era prima măsură de luat – se întoarse şi o spuse calm, parcă fără să vadă neliniştea din ochii celorlalţi.

— La ce să mai punem pene, domnule inginer? întrebă maistrul Balotă, cu o voce arţăgoasă. E cum ai pune ventuze mortului, daţi-le dracului!

— Ne trebuie vinciuri şi tacheţi! continuă Dutchievici, fără să-l audă, fără să-l vadă. Să rămână numai o sută de oameni, restul să plece acasă.

Făcea impresia că hotărâse toate măsurile care trebuiau luate.

— Ce credeţi că se poate face? îl întrebă Matei, venind mai aproape.

Abia acum văzu cât era Dutchievici de palid; o grimasă dureroasă îi crispa din când în când obrazul.

— Mărăcine crede că s-ar putea îndrepta patul, continuă Matei, privindu-l în faţă.

Dutchievici înclină din cap.

— Altceva nici nu ne e permis să facem!

— Credeţi că o să izbutim?

— Fără doar şi poate!

— Aţi mai întâlnit vreodată asemenea cazuri?

— Destule! Dar n-are absolut nicio importanţă!

Aceste cuvinte, rostite simplu, cu o linişte spectrală, avură darul să-i liniştească pe toţi ceilalţi…

Acum dispoziţiunile inginerului se executau repede, într-o ordine deplină, şi el le supraveghea în tăcere, stând palid deoparte. Lucrul era simplu, lipsise numai curajul şi încrederea într-o manevră uşor de imaginat, dar pe care n-o mai executase nimeni până astăzi. Vasul avea să se îndrepte, ridicându-se cu vinciuri, cu pene, punându-se

tacheţi dedesubt, adăugându-se scaleuri suplimentare.

— Şi dacă pământul are să cedeze din nou? întrebă Matei.

— E posibil! răspunse Dutchievici. Va trebui să fim atenţi în continuare. Trebuie supravegheată toată cala; s-ar putea să se mai lase şi-n alte locuri; desigur că s-a produs o infiltraţie. Trebuia mai cu seamă supravegheată zona de sud, până la cotul Silvana, pe unde se pot strecura apele. În clipa de faţă e singurul punct de unde poate să vină pericolul asupra calei. Restul s-a simplificat: Dunărea scade...

Se opri, parcă atent la ceva dinlăuntrul lui, trase aer în piept, încet, cu teamă.

— Ce aveţi? întrebă Matei, observându-i crisparea dureroasă.

— Bătrâneţea...

— Nu sunteţi bătrân de loc! Şi-apoi, chiar dacă ar fi aşa, uneori şi bătrâneţea e bună... Mă refer la experienţa pe care-o aduc anii. Îmi pare rău că noi, ceştilalţi, suntem aşa de tineri!

— Dacă-i vorba de experienţă, zise Dutchievici, cu glasul alb, împrejurările în care s-a lucrat aici au prilejuit o încercare aşa de completă, încât peste un an o să fiţi toţi destul de versaţi, ca să nu mai aveţi nevoie de mine.

Se linişti – efectul pastilei de trinitrină; luase cincizeci în ultimele două zile. Vru să zâmbească, nu izbuti, zâmbetul se deschise înăuntrul lui, cu o nuanţă de melancolie.

(Jpl acă de bronz dreptunghiulară, nu mai mare decât palma: „Construit în Şantierul Naval Victoria – 1949”. Dutchievici o ţinea în mână; n-avea mai mult de cinci sute de grame, dar greutatea ei i se părea enormă. Nu-i plăceau manifestările sentimentale, totuşi trebui să se supună: urcă scara de lemn, trecu peste parapet, păşi pe punte,

şovăi; vreo sută de oameni erau strânşi roată, alţii veneau fuga, căţărându-se pe schele, pe cabluri, pe şpraiţuri, nechemaţi de nimeni – nu se vestise nimic, dar simţiseră pregătirile şi voiau să fie de faţă la această ceremonie.

Dutchievici se opri sub puntea de comandă, care radia căldura unui blând sfârşit de aprilie. Ridică mâna stângă şi potrivi placa pe peretele suprastructurii; simţi o durere ascuţită în claviculă. Cineva îi întinse şurubelniţa, o luă şi strânse pe rând cele patru şuruburi cu capul rotund, de alamă. Se auziră aplauze; muncitorii nu puteau rămâne indiferenţi la acest act, împlinit în tăcere de zece ori până acuma. Era în ei o sete de solemnitate şi sărbătorire pe care n-o mai puteau stăpâni, când se fixa a unsprezecea carte de vizită a şantierului.

Cele zece şlepuri se lansaseră fără ceremonia tradiţională, la câteva zile unul după altul, începând din februarie, cu o grabă şi într-o încordare continuă, ca totul să fie gata înainte de creşterea Dunării.

După manifestările brutale de la început, urmate de neaşteptatul şi bizarul dezgheţ din decembrie, după lapoviţa şi ploile care umflaseră apele făcându-le să dea peste mal împotriva previziunilor, iarna se aşternuse din nou, de data aceasta temeinic, generoasă şi constantă în asprimea ei, aşa cum şi-o aminteau bătrânii.

Ninsese toată luna ianuarie, săptămâni în şir viscolul nu contenise – de unde puteau să vină şi unde să se ducă atâtea valuri de aer nu mai înţelegea nimeni, după cum era de neînţeles câtă zăpadă putea să toarne cerul. Ningea în tot lungul Dunării, după cum anunţa meteorul, şi, în ciuda revărsării premature, se aşteptau revărsări şi mai mari primăvara.

Deocamdată apele scăzuseră şi se duceau posomorâte, numai ele cenuşii în restul decorului alb de

ninsoare. Pe urmă, iar începură să curgă sloiuri, goale acuma, se terminaseră călătorii, nu mai erau corbi migratori nicăierea, cine ştie pe unde îşi lepădau penele, zăpăciţi de revenirea iernii şi de haosul calendarului, socotind poate din vreme la cât să-şi mărească, primăvara viitoare, numărul ouălor.

În schimb, pe lespezile de gheaţă plutitoare se aşternea zăpada, schimbându-le relieful şi înfăţişarea, făcându-le să semene cu nişte căpiţe de colilie, atâtea câte nu s-ar fi găsit în toate stepele secetoase din lume. Uneori, după câteva zile liniştite în care înălţimea lor ajungea enormă, viscolul le prindea la un cot al Dunării şi le scărmăna cu furie, de parcă ar fi jumulit miliarde de orătănii. Nemaiavând unde să-i ducă pe un pământ săturat de ninsoare, vântul ridica fulgii înapoi, în văzduh, vrând parcă să-i restituie cerului; zăpada nouă se lupta cu zăpada veche, cum se luptă lumile tinere cu lumile îmbătrânite, care nu vor să piară.

De la un timp, între urletele viscolului începură să se audă tunete surde şi grele; sloiurile se înmulţeau, nu mai aveau loc între maluri, începeau să se încaiere, să se ciocnească, încercând să se fărâme, se îmbulzeau în faţa ostroavelor, încălecau unele peste altele cu scrâşnetul cremenii, într-un tumult care făcea să se zgâlţâie, nevăzută în înălţime, bolta cerului.

Mişcarea sloiurilor era tot mai anevoioasă, şi cu cât ele îşi găseau mai greu drumul, cu atât le creştea furia, cu atât devenea mai îndârjită încăierarea, mai anarhic profilul, mai aspră scrâşnirea, mai îndelungi şi mai profunde tunetele, ca şi când gheaţa n-ar fi fost alcătuită dintr-o materie efemeră, ci ar fi făcut parte din rocile definitive ale solului, supuse unei strămutări geologice, unui cutremur prelung care urma să schimbe forma continentului şi a lumii.

Apoi veni ziua exacerbării, când pământul trebuia să se rupă în două; câteva ceasuri, ţărmurile gemură şi tremurară, până ce deodată tumultul se stinse şi sloiurile se opriră, cu mişcarea greoaie şi legănată a vapoarelor împovărate care se lipesc de-a lungul cheiului.

Câteva spasmuri întârziate şi inutile mai zgâlţâiră spinarea acestui animal crescut parcă în veacuri, apoi gheţurile încremeniră.

Ninse peste ele o săptămână, zăpadă grea, aşchiată; un vânt statornic, fără rafale, o netezi, umplând golurile – natura lucra de data aceasta calm şi cu chibzuială; două zile ieşi soarele, la prânz ninsorile se înmuiară, se tasară, iar gerul care urmă se rostogoli peste ele, netezindu-le sub apăsarea lui constantă şi egală. Faţa Dunării apăru albă, uniformă, scânteind în lumină, ca o autostradă polară.

Sub această carapace, fluviul amuţi, ai fi zis potolit pe vecie, şi odată cu nemişcarea lui, încremeni întreagă natura.

Într-un asemenea decor, cum şi-l pot închipui astronomii pe faţa nevăzută a lunii, mişcarea oamenilor părea nefirească şi inutilă. La şantier se lucrase toate zilele, chiar atunci când viscolul arunca tone de zăpadă în spatele muncitorilor; nu mai foloseau la nimic uneori nici paravanele, nici copertinele. Se montau tablele, pe orice vreme, iar în orele de răgaz ale gerului, când temperatura urca peste minus cinci grade, se băteau niturile, rămase în urmă. Fuseseră zile de nelinişte, de teamă, când se înzăpeziseră trenurile; nu mai venea fier, nu mai ştia nimeni de Cocoş, aflat la Reşiţa, fără să dea o veste – nu mai mergea nici telefonul.

Cinci tractoare cu şenile străbăteau oraşul în care parcă murise toată lumea, aduceau table pe remorci grele, împrumuturi obţinute în grabă de la celelalte şantiere. Dar nici tractoarele nu puteau să învingă nămeţii totdeauna –

echipe de ajutor le însoţeau, lopeţile aruncau zăpada pe trotuarele invizibile, neumblate de nimeni, şi, metru cu metru, deschideau drumul.

De multe ori trecuse descurajarea peste oameni, cum trecuse într-o vreme stolul de corbi negri la vale. Ce voia de la ei iarna, de-i încerca de atâta timp şi în atâtea feluri, fără să le arate cruţare?

Nu era greu să pătrundă îndoiala chiar în inimile cinstite, dar fără armură.

— Mânia cerului, măi fraţilor!

— Ia mai du-te dracului cu cerul tău, cobe! Lasă-l în grija astronomilor!

Cu asemenea răspunsuri, scăpate la mânie, nu puteai să lecuieşti îndoiala. Comuniştii se adunau seara, câte un minut, câte două, uneori zăboveanu şi o oră, în sala cantinei – ca şi când nu le ajungea istoveala de peste ziuă. Strânşi pe lângă sobele a căror căldură metalică, vie, le înmuia oasele îngheţate şi trezea în ei nevoia odihnei, a păcii, a somnului, a vieţii cumpănite şi line, mai greu de învins decât gerul, ei îşi făceau planul de lucru pentru zilele următoare; nu planul tehnic, aceasta era grija inginerilor, ci cum să susţină încrederea oamenilor…

Maistrul Golgota nu mai era, să bage zâzanie. Dar o comisie sindicală veni să cerceteze condiţiunile de lucru la Şantierul Victoria.

Fără nicio duşmănie.

— Nu vrem să vă punem piedici; ştim care vă este angajamentul, v-am susţinut din toate puterile, rămânem alături de voi la orice nevoie, numai că, aşa nu se mai poate! Istoviţi oamenii!

Comisia propunea să nu se mai lucreze pe cală în zilele de viscol, când temperatura cobora dincolo de douăzeci de grade sub zero.

Pe asemenea vreme, orice ajutor, orice mijloace de protecţie erau inutile.

— Oamenii noştri nu sunt domnişoare! în decembrie au lucrat la minus treizeci de grade, şi n-a pierit niciunul!

— Dumneata, tovarăşe director, câte ore pe zi stai afară?

— Cât stau afară? izbucni Matei. Douăzeci şi patru de ore pe zi, tovarăşi! mai mult; o sută de ore, nu le număr, două sute, cinci sute, mă împart în mii de fărâme!

Donos se apropie şi-l apăsă calm pe umăr, silindu-l să se aşeze şi să-şi înfrâneze furia. Dutchievici se uită la el cu o privire ciudată, în care se amestecau neliniştea, mila şi simpatia: beţia cifrelor, simptom de schizofrenie! Nu, îl cunoştea cum poate nu cunoscuse pe nimeni: era excedat, în unele clipe nu-şi mai putea stăpâni firea, dar izbucnirile lui nu erau semne de nebunie.

— O să hotărască tovarăşul Stoian! zise Matei la urmă.

Secretarul judeţenei putea să-şi asume multe răspunderi, dar nu pe aceasta; apelând la el într-o asemenea situaţie însemna să calci principii fundamentale.

— Nu! se împotrivi Donos. Au să hotărască muncitorii!

Şi el muncea afară, la montajul motonavei, sus, unde, fără adăpostul malului, vântul şi gerul bântuiau mai cu furie. îl ştiau toţi – şi cei proşti se mirau de stăruinţa lui, fiindcă prea uşor şi cu destule motive ar fi putut să aibă scutire.

Muncitorii se adunară de faţă cu delegaţii, Donos le aminti angajamentul luat astă-toamnă: nu vom întrerupe lucrul nicio zi, oricare ar fi vremea! Şi muncitorii răspunseră:

— Nu-l vom întrerupe! N-o să ne dăm învinşi tocmai la urmă!

Înfruntară mai departe gerul, care se întări după aceea, şi la sfârşitul lui februarie şlepurile începură să fie lansate, unul câte unul…

Numai că lucrurile pe pământ nu se fac ca în basme; nu le fac zânele bune, ci oamenii, care n-au putere să săvârşească miracole. Nu sufli asupra fierului, ca el să se îndoaie, să se îmbine – nu construieşti palate de cleştar, pe fundul mării, fermecătoare jocuri ale închipuirii, ci îl tai, îi dai forma cu ciocanul, îl găureşti cu bormaşina, îl ridici cu umerii, bucată cu bucată, trudnic, lăsându-ţi pe el aburii plămânului prefăcuţi în gheaţă, şi pielea de pe buricul degetelor – îţi sunt numai răni mâinile…

Într-o noapte, târziu, pe la unsprezece, când în oraşul îngheţat adormise de mult toată lumea, Donos venea împreună cu Matei de la judeţeană i fusese ultima încercare de a mai găsi ceva tablă pe la alte şantiere: inutil, nu mai avea nimeni! Era o săptămână de când

Cocoş anunţase că vagoanele sunt gata de plecare, pe urmă se înzăpezise linia…

Matei mergea posomorât în urma lui Donos; nu aveau loc pe pârtie, să fie umăr lângă umăr; nu circulau tramvaiele, încetase viscolul de câteva zile, în schimb se înteţise gerul. Dar nu-l mai simţea, se deprinsese cu el, poate i-ar fi fost mai greu dacă venea un val de căldură.

— Donos, mi se pare că de data asta nu mai avem scăpare!

zise deodată, descurajat brusc, pe la jumătatea drumului.

De săptămâni de zile nu mai cunoştea o seară de odihnă; dormea un ceas-două în birou, sau în odaia lui Donos.

Acesta nu răspunse – şi aştepta de la el un cuvânt de încurajare. Tăcerea lui îl făcu să continue:

— Şi chiar dacă am izbuti, de ce a trebuit să ne

chinuim atâta, şi să chinuim oamenii? Ca să construim zece şlepuri?

— Da! răspunse Donos. Dar acele şlepuri nu sunt tablă goală!

Ele au să însemne, mai târziu, o viaţă mai bună pentru zeci de mii, pentru sute de mii şi milioane de oameni – ştii şi tu foarte bine!...

Şi nu-i numai atât... Nu construim numai vasele – construim şantierul care va rămâne aici pe vecie...

Se opri, se întoarse.

— Şi ne construim pe noi! Fiindcă, uite, n-avem destulă putere!

Tonul lui îl făcu pe Matei să-l învăluie într-o privire mirată şi iscoditoare.

— Ţi-ai pierdut şi tu curajul!

— Da, mi l-am pierdut!

Era o noapte înspăimântător de geroasă – mijlocul lui ianuarie.

Iar Donos adăugă:

— Important e să nu ştie nimeni!

„Da, să nu ştie nimeni! se gândea Matei. Poate asta-i tăria care le rămâne învingătorilor, în momentele lor de slăbiciune!...”

La fereastră se vedea lumină; Cocoş sosise de o oră, fierbea ţuică şi frigea slănină. Matei răcni la el, fără stăpânire:

— Unde-ai întârziat atâtea zile?

— La Bucureşti! răspunse Cocoş, adulmecând mirosul slăninei.

Am stat să-mi fac manichiura.

Era rebegit, murdar, nebărbierit de o săptămână.

— Unde-s vagoanele?

— În gară.

— Tâlharule! exclamă Matei, cuprinzându-l în braţe şi

sărutându-i amândoi obrajii, ţepoşi şi îmbâcsiţi de fumul cărbunelui. Mă prăjeşti ca pe slănină!

Apoi se trânti în pat şi adormi în clipa următoare, fără voluptate, doborât ca de boală.

Cocoş se uită la el; o undă de duioşie îi trecu prin ochii mari şi negri, pe urmă se bosumflă şi bombăni, luând farfuria cu slănină caldă:

— Mai bine! Ne rămâne numai nouă slănina, pe săturate!

Hai de mănâncă, Petrache!

La ziuă, când vagoanele intrau pe poarta şantierului, Matei dormea încă, în aceeaşi poziţie în care căzuse, continuându-şi parcă nu somnul, ci boala. Dar Cocoş şi Donos, care îl cruţaseră, nu închiseseră ochii o clipă; trebuia deszăpezită linia de garaj, trebuiau mişcaţi impiegaţii în gară, locomotiva de manevră ţinută sub presiune…

Nu, spună oricine, şi nebunii, şi visătorii, lucrurile pe pământ nu se fac sub puterea miracolului, ca în basme, ci sub puterea omului care uneori arată mai multă forţă în trup şi tărie în inimă decât i-a dat natura.

Fusese o muncă istovitoare, încordată şi continuă, o bătălie care multora le părea zadarnică şi absurdă. Ger, zăpadă şi viscol pe o cală care ameninţa să se surpe, nimicind în câteva ore lucrul a sute de oameni. Şlepul înclinat fusese adus în poziţie după o trudă de patru zile. Bizară imagine; optzeci de oameni lucrau cu vinciurile, puneau dedesubt tacheţi şi pene, iar zece echipe de cazangii, căţăraţi deasupra, montau tablele punţii, ca nişte chirurgi care continuă să coase ţesuturile unui muribund, în timp ce alţii îi fac autopsia… Şi în faţa scepticilor, se petrecuse, în coordonate reale, miracolul învierii: construcţia încă neterminată rezistă la toate mişcările, la toate flexiunile, şi şlepul Nr. 3 fu lansat primul, în ziua de

26 februarie 1949, la numai o săptămână după dezgheţ, înainte de a se fi terminat scurgerea sloiurilor. Zile în şir după aceea fu apărat cu cângile; o sută de muncitori, care lucraseră la montajul lui, se împărţiră în trei schimburi şi îl păziră, noaptea şi ziua.

Dezgheţul veni timpuriu primăvara aceea, ultimul capriciu al unei ierni care nu respectase nici tradiţia, nici previziunile – aspru, şiret, stupid şi înşelător dar al naturii. Capricioasă sau laşă, iarna fugi pe neaşteptate din faţa învingătorilor, derutându-i o ultimă dată, silindu-i să termine repede pregătirile de lansare.

Oreste, şeful lansator, sprijinitorul şi unealta inconştientă a lui

Golgota, fusese exclus din partid; în aceeaşi zi, conducerea îl concedie din şantier, şi toţi socotiră că măsura luată era bună.

Dar acum se cerea un om care să organizeze şi să conducă lansarea şlepurilor în condiţiuni anormale şi nespus de grele. Dutchievici, consultat, propuse să fie adus înapoi Oreste.

— Îl vom aduce! zise Donos, după plecarea inginerului.

Lui Matei nu-i venea a crede.

— Să chemăm înapoi un om care ne-a arătat duşmănie? Şi-atunci cum rămâne cu teoria?

— Teoria cere să nu periclităm şlepurile la lansare, fiindcă sunt un bun al poporului şi-au muncit la ele sute de oameni. Restul socotelilor o să le facem pe urmă. Dar dacă e nevoie, pentru binele şantierului, îl aducem şi pe patriarh, şi pe papa de la Roma!

Iar după o pauză, Donos adăugă, întorcând capul de la fereastră, locul lui obişnuit, de unde vedea curtea şantierului:

— Şi-apoi e un muncitor; nu ne poate fi duşman decât

din prostie! E vina noastră că l-am lăsat în mrejele lui Golgota.

Cheamă-l!

Oreste veni, arogant, cu un zâmbet batjocoritor pe figură şi nu vru să se angajeze altfel decât „cu bucata”. Cerea douăzeci de mii de lei pentru fiecare şlep, uitându-se în ochii lui Matei cu neruşinare.

Cu greu se stăpâni acesta să nu-l ia de piept şi să-l arunce afară.

— Dumneata ştii cât câştigă pe lună un muncitor de la noi?

— Câştigă fiecare cât poate şi cât merită.

— Crezi că eu sunt patron, ca să te tocmeşti cu mine?

— Nu mă tocmesc; am cerut; dacă vă convine plătiţi, dacă nu – sănătate bună!

— Ce-au să zică tovarăşii dumitale?

— Eu n-am tovarăşi aici! M-aţi dat afară!

— De aceea vrei să te răzbuni? Sau aştepţi să-ţi cerem iertare?

Lui Oreste directorul i se păru spăsit, în clipa când acesta strângea mai tare pumnii, să nu se repeadă la el, să-l sugrume Nu fuseseră destule greutăţi, mai trebuia să îndure una, să rabde pe acest om care îi punea nervii la o atât de grea încercare.

— N-am de ce să mă răzbun, tovarăşe director; nu-i paguba mea că m-aţi dat afară. E răspundere, ştiţi doară!

Se întâmplă uneori să se producă avarii grave vaselor, în clipa lansării, dar în niciun caz Oreste n-ar fi avut cu ce plăti paguba – riscul rămânea tot al şantierului.

— Cu ce răspunzi dumneata dacă se întâmplă un accident?

— Cu numele meu! Până azi n-am păţit o asemenea ruşine;

ştie toată Dunărea!

În glasul lui Oreste nu mai era aroganţă, ci mândrie, şi, oricât ar fi fost de furios, Matei se uită la el cu un început de admiraţie pe care nu şi-o putea reţine. Avea în faţă un om stăpân pe meserie, şi mai cu seamă conştient de aceea ce era în stare. îl costa cam mult să cedeze, dar în clipa când înţelegerea fu încheiată, simţi că i se ia o piatră de pe inimă…

A doua zi digul începu să fie dărâmat, cala rămase liberă, până la Dunăre, se pregătiră săniile de lansare, şi şlepurile fură date la apă, pe rând, fără stricăciune, chiar dacă multe inimi băteau speriate în clipa când Oreste făcea semn să se taie parâmele. Nouă oameni aşteptau, cu ochii la el, cu toporul în mână – o secundă să fi întârziat unul, şlepul pornea strâmb, se punea oblic pe sanie, intra în apă cu pupa, sau cu prova, curentul îl răsucea la vale, strâmbându-l sau rupându-i cusăturile…

Nu se făcuse sărbătoare, nu era vreme, şi nimeni n-avea linişte în faţa apelor care nu se liberaseră bine de sloiuri că şi începeau să se umfle, cu repeziciune. Sărbătoarea avea să se facă pentru toate zece odată, la urmă.

Iar astăzi, în ultima zi a lunii aprilie, era aproape gata şi corpul motonavei – al unsprezecelea vas care avea să părăsească şantierul…

Dutchievici rămase cu ochii pironiţi pe placa de bronz prinsă sub puntea de comandă, pe peretele metalic al suprastructurii. Tabla cenuşie, încă nevopsită, începu deodată să se încline, puntea se legănă

— O nouă izbitură în inimă se răsfrânse, cu o durere sfâşietoare, peste claviculă, în umăr şi în braţ, până la încheietura mâinii. „Nu se poate! îşi zise, muşcându-şi buzele. Trebuie să mai rezist o jumătate de oră!”

Ridică braţul drept, încercând să facă un gest de mulţumire;

muncitorii îl aplaudau pe el, şi nu ştiau că în starea lui, freamătul, mişcarea din jur, zgomotul îi prăpădeau inima.

Era într-o sâmbătă, spre seară. Peste o jumătate de ceas suna sirena… Trebuia să mai reziste acea jumătate de oră, cu preţul de a nu se mai ridica niciodată, numai să-şi ascundă decăderea fizică, mai pudic decât şi-ar fi ascuns goliciunea.

— Gata, tovarăşi! strigă Matei, adresându-se muncitorilor.

Nu se aşteptase la această manifestaţie, nu chemase alţi oameni decât pe constructorii motonavei, fără solemnitate; dar aplauzele continuau, nu le putea opri nimeni. Se întoarse spre Ilie Conţu, care era lângă el, cu o cutie de carton în mână: insigne comandate la

Bucureşti şi aduse de Cocoş, sosit abia de o oră. Prima din ele o prinse cu agrafa pe reverul hainei lui Dutchievici, sub butonieră: nu o decoraţie, nicio răsplată, ci o amintire, pentru cei care lucraseră direct şi în chip deosebit la construcţia vaselor. Era o mică placă de metal galben, cu emblema şantierului…

Trecu pe rând la ceilalţi strânşi în jur, trasatori, cazangii, sudori, instalatori, lăcătuşi, mecanici, ştemuitori. Cu mâinile lor fusese ridicată motonava, de la prima tablă a chilei…

— Gata! Acum toată lumea la lucru! Azi nu e sărbătoare!

Muncitorii se risipiră; la fabrica de ciment suna sirena…

Matei merse cu Dutchievici până la scară când să coboare, acesta se opri, cu mâna pe balustradă. Nu mai vedea nici cala, nici

Dunărea; niciodată nu îl chinuise inima cu o durere

atât de vie.

„E ultima oară!” îşi zise. Dar pe urmă se împotrivi slăbiciunii şi luă, pe furiş, încă o pastilă. Vorbi şi îşi auzi glasul ca venind din santină:

— Eu mai rămân puţin, dacă îmi daţi voie…

Ar fi vrut să se descheie la gât, dar până acuma nu se arătase nimănui fără cravată. Matei îl vedea tulburat – credea că trece printr-o criză sentimentală; ar mai fi rămas cu el, dacă nu avea treabă. Seara trecută, după ce plecase toată lumea, venise pe cală, se aşezase pe un şcondru şi privise motonava până la apusul lunii.

Avea să fie albă şi să se numească Albatros, aşa cum se gândise din ziua când avusese anteproiectul în mână; confrunta imaginea ei de-atunci, de pe hârtie, cu cea reală, şi-ar fi stat aşa, până la ziuă, scăldat într-o fericire calmă, simţământul pe care nu ţi-l poate da decât prezenţa unei femei dăruită ţie pentru totdeauna, cu toate garanţiile unei inimi constante şi bune… Exista undeva o asemenea femeie?…

Plecase de lângă el, se închisese în sine. Nu o apărase de insulte, fusese de faţă şi nu scosese o vorbă când ar fi avut datoria să spună o mie; avea toată vina. De-atunci încercase zadarnic orice apropiere

— Bătuse de multe ori drumul până la locul de iernare, dar ea nu-i mai deschisese niciodată uşa cabinei. O cunoştea destul ca să înţeleagă că ea nu urmărea să se răzbune, sau să-şi facă altă viaţă şi alt nume, ci era rănită şi voia să-şi lingă rănile în tăcere.

Trecuse prin faţa ei astăzi, săvârşise încă o nedreptate – nu-i dăduse insigna; ar fi trebuit să i-o prindă el, deasupra sânului, şi-i fusese teamă să nu-i simtă, sub salopetă, căldura. Nu-i întâlnise privirile…

— Vă las singuri! zise, zâmbindu-i inginerului cu o complicitate subtilă.

Motonava era a lui şi-a tuturor a, şi sentimentele pe care ea le provoca în sufletul fiecăruia nu puteau să stârnească gelozia nimănui;

erau uniţi printr-o dragoste colectivă, egală şi neinvidioasă pentru acest produs al minţii lor, şi-al mâinilor.

— Dacă vreţi, treceţi pe la birou, să bem un păhărel de coniac împreună! mai adăugă Matei de pe ultima treaptă a scării.

Dutchievici auzi, dar nu răspunse: nu mai băuse coniac dinaintea Crăciunului – îi era interzisă această desfătare străveche, care îi popula serile lungi de singurătate şi de tăcere.

„Acum haide, nu ne mai vede nimeni!” îi spuse în gând inimii, ca unei fiinţe cu identitate proprie, de parcă n-ar fi purtat-o cu sine, n-ar fi făcut parte, indestructibil, din mizerabila lui anatomie.

Totuşi inima nu voia încă odihna, continua să bată şi să-l chinuie, trimiţându-i dureri surde spre claviculă şi-n umăr. Păşi pe tablele punţii legate cu sudură.

„Nu, n-au să se rupă!” îşi zise, ca şi cum ar fi răspuns unui nou junghi al inimii.

Asemenea fel de construcţie abia îşi căuta metodele şi drumul;

erau primii ani când se experimenta în ţară sudura la vapoare. Îndrăznise s-o folosească în acest mic şantier de la Dunăre, şi se găsise cineva să creadă în el şi să-şi însuşească îndrăzneala. Dar avea să ţină – degeaba îl chinuia inima!

Ajunse la prova, se rezemă cu spatele de parapet şi privi puntea, în toată lungimea, cu suprastructurile robuste, dar atât de armonios desenate încât păreau fragile. Soarele apunea în spate, făcând să lucească alămurile. Muncitorii se îndreptau spre poartă în şiruri

— A doua zi era duminică – pentru mulţi din ei prima zi de odihnă după o încordare care ţinuse din toamnă până acuma.

Nu-l vedea nimeni – Dutchievici se uită după ei, cu privirile înceţoşate, cum se îndepărtau, risipindu-se; ar fi vrut să-i ajungă din urmă, să le strângă mâinile, acele mâini care dăduseră viaţă viselor lui puse pe hârtie, să le mulţumească şi să-şi ia rămas bun pentru totdeauna.

Venise şi ziua lui de odihnă, era prea obosit, nu mai putea să reziste, şi în scepticismul pe care-l purta cu el de atâta vreme simţea mulţumirea neaşteptată că izbutise să se ţină pe picioare până la urmă. Rezistase, cu o tărie inexplicabilă, într-o tensiune continuă, împrăştiindu-şi răsuflarea greoaie şi bătăile inimii în toate punctele calei, înfruntând umezeala, frigul, gerul şi mai cu seamă oboseala, cea mai mare primejdie în anghina pectorală, apărându-se cu trinitrină, ca să amâne infarctul care trebuia să vină. Venea acuma, îl simţea apropiindu-se ca o umbră, din spaţii, tot mai aproape, aterizând şi păşind fără zgomot pe puntea cusută cu sudură…

O clipă se gândi că o asemenea moarte, prevăzută şi aşteptată cu luciditatea cea mai deplină, era o sinucidere… Se scutură; sinucigaşii găsesc metode mai bune. Soldaţii care pornesc la atac ştiind c-au să moară nu se sinucid – îşi fac datoria…

Pe chipul lui, crispat până atunci, se aşternu o lumină clară;

parcă se liniştea durerea din inimă. Simţi, trecător, gustul fericirii în care nu crezuse decât până la vârstă când nu-i cunoştea numele. O

simţea seara, după ce-şi termina lecţiile şi punea capul pe pernă, cu gândul că îşi făcuse datoria zilei. Datoria zilei, datoria vieţii – singurul izvor al fericirii.

Viaţa lui singuratică, nenorocoasă şi sterilă devenea legitimă abia acuma – şi era fericit că rezistase, ca să-şi facă datoria.

*

Pe la ora unsprezece noaptea, ridicându-se de la birou, Matei văzu sticla de coniac pusă pe măsuţă, din vreme. Uitase de Dutchievici, dar se miră că el nu venise măcar să-i spună bună seara. La poartă află că nu plecase până la ora aceea. îl căută pretutindeni, întâi intrigat, apoi cu teamă, cu o anumită presimţire care îl stăpânise obscur tot timpul, fără să-i dea importanţă; înfăţişarea lui Dutchievici, când se despărţiseră, era bizară…

Îl găsi pe puntea motonavei, la prova, inert, cu răsuflarea greoaie, cu ochii mari, nespus de vii şi de limpezi, privind luna.

— Ce s-a întâmplat?

Dutchievici răspunse în şoaptă, liniştit şi senin, mişcând uşor buzele, ferindu-se de orice mişcare:

— Trebuia să mor astă-seară… Rămâne pe altă dată.

— Dar ce aveţi? Ce vă doare?

— Nimic… Mi se pare că am făcut o călătorie în jurul lumii.

Căzuse pe spate, într-o mişcare prevăzută şi deliberată, fiindcă avusese timp să-şi smulgă cravata şi să se sprijine de vinciul ancorei, ca să nu se lovească. Apoi aşteptase, îndurând durerea din inimă, chinul tiranic care venise din nou şi nu voia să se sfârşească. Era lucid şi aştepta moartea – şi pe urmă, cu aceeaşi luciditate, auzi motoarele pornind, glasuri pe puntea de comandă, sirena, vinciul, lângă el, trăgând ancora, îi simţea trepidaţia – ştia că-i încă viu şi nu visează… Privi cu ochii mari bolta înstelată, care începea să se legene în tangajul motonavei… Şi-aşa călători, cu mintea trează, printre constelaţii; le recunoştea, ca pe o hartă celestă: Riegel,

Beteljeuza.

Aldebaran, Alcion, Algol, Perseu, Casiopeea, Lebăda, Lira, Vulturul, Antares – stelele nopţilor noastre boreale, de vis şi de contemplaţie, până ce căzură la orizont şi apărură Centaurul, Canopus, Eridam – luminile din emisfera cealaltă.

Vedea numai cerul, dar recunoştea sub el mările şi oceanele pe care nu navigase niciodată, cu meridianele şi paralelele numerotate scolastic, ca pe globul terestru lângă care medita adesea acasă. În

Antile întâlni ciclonul lui Hughes, iar în mările Chinei taifunul lui

Conrad – şi motonava trecu prin ele fără să se clatine. Sirenele cântau sub bordaje, dar nu melodiile care să o piardă, ci cântece tonic ritmate, în onoarea vasului. Tritonii ciocăneau tabla şi vorbeau între ei cu glasurile uimite:

— Sudură? N-am mai întâlnit până astăzi. O să ţină oare?...

Nu erau tritoni – se auzeau paşi pe puntea metalică. Chipul lui Matei se arătă, neliniştit, între ochii lui şi constelaţii – şi totuşi motonova continua să se legene, străbătând spaţiul.

— O să ţină! şopti Dutchievici. Aş vrea…

Îşi aminti că nu mai avea cravată şi se sperie cum nu-l speria moartea. Inima i se zvârcoli iarăşi, răspândindu-i în piept o durere paralizantă. Se resemnă; n-ar fi putut mişca braţul.

— Sunt fără cravată! bâigui, astral de palid sub bolta cu aştri.

Durerea trecu, o urmări cu ochii, depărtându-se de el, bătând din aripi, din ce în ce mai slab, până ce se pierdu în spaţii. Ochii i se limpeziră iarăşi.

— V-aş ruga… Aş vrea să nu afle nimeni. Duceţi-mă

acasă, nu la spital… Ştiu să mă îngrijesc singur, am nevoie de odihnă; în câteva zile o să-mi treacă.

Matei dădu să se ridice. Dutchievici înţelese că voia să cheme pe cineva în ajutor; îl opri, cu vocea slabă:

— Telefonaţi să vină o ambulanţă… N-aş vrea să mă vadă cineva din şantier în starea asta!

Apoi închise ochii, liniştit, cu o mulţumire inexplicabilă; se îndestulase de lumina lunii şi a stelelor sub care navigase. Dar chiar după ce avu întuneric în faţă, legănarea nu se opri, şi el continuă să călătorească, lucid, peste distanţe, în prelungirea unei fericiri care îl umplea de mirare, fiindcă nu crezuse în ea şi nu o sperase.

Discuţia cu Ilie Conţu fu spinoasă – nu în ceea ce privea mâncarea, nici cum să se aranjeze masa, treabă complicată, fiindcă aveau să fie o mie o sută de oameni, dacă adunai muncitorii şi oaspeţii. Neînţelegerea se ivi la băutură – o şi comandase la fabrică, din proprie iniţiativă, bere, ca la orice reuniune tovărăşească – trei mii de sticle, să ajungă la toată lumea, pe săturate. Matei se opuse:

— Nu, nea Ilie! Nu vreau să ne batem joc de oameni tocmai într-o asemenea ocazie.

Ilie Conţu clipi din ochi şi se uită la el nedumerit, cu o privire nevinovată.

— Păi aşa se obişnuieşte. Berea…

— E proastă!

— Şi atunci ce facem? Fără băutură nu se poate.

— Vin! Trimite camionul la deal, chiar astă-seară, să fie înapoi mâine dimineaţă.

Directorul administrativ intră în panică.

— Cât vin?

— Câte un kilogram de fiecare; chiar un kilogram şi jumătate

— Au să se ameţească.

— Trece în câteva ceasuri. Şi la început, ţuică!

— Ţuică?… E tare!

— Ai gustat-o vreodată?

— Numai atunci, la dumneavoastră.

— Era coniac. Ţuica e mai slabă.

— Şi… Câtă să fie?

— Câte o sticlă la zece oameni.

— Adică o sută de grame! Şi p-ormă vinul… Au să se îmbete!

— Las că nu-i duci dumneata acasă! Se trezesc până luni dimineaţă.

Ilie Conţu se ridică, roşu în obraz, contrariat – niciodată nu i se păruse mai anevoioasă sarcina administraţiei – şi, slavă Domnului, fusese destul de grea şi până astăzi!

— L-aş fi rugat pe tovarăşul Cocoş să se ducă el după băutura asta, dar îl văd cam…

— Nu-l trimite! Pleacă de la noi.

— Va să zică e adevărat!

Matei se întunecă puţin la faţă.

— Da! Se îmbarcă pe motonavă. I-a venit angajamentul astăzi.

Administratorul ridică din umeri, încurcat – nu îndrăznea să ofteze.

— Nu poţi să-l opreşti! zise, cu o părere de rău greu înfrânată.

E marinar, i-o fi dor să umble pe mare, îl trage aţa… Tare mult o să ne lipsească!… Şi-atunci pe cine să trimit la vin?

Era atât de încurcat, încât lui Matei îi veni să zâmbească, peste îngândurarea care îi apăruse pe faţă.

— Ei, drăcia dracului! exclamă, lovind uşor cu palma în masă.

Conduci de un an administraţia şantierului şi-mi ceri sfatul pentru o treabă ca asta? Atunci cum ai izbutit să le

descurci pe celelalte?

— Vedeţi, pentru mine e o problemă nouă, tovarăşe director…

Şi tare gingaşă. Să nu fie scump, să nu fie acru…

— Ai să găseşti un beţiv în tot şantierul! Trimite-l pe el, şi nu-ţi mai bate capul!

Ilie Conţu făcu o mină ofensată, dar nu plecă, mai avea o problemă, poate şi mai gingaşă.

— Tovarăşe director, v-aş cere o îngăduinţă… Nu ştiu dacă se cade… Mâine… pot să vin şi cu nevasta?

— Cea adevărată?

— Ferească Dumnezeu de alta! Una singură am, pe toată viaţa!

— I-ai făcut o rochie nouă?

— Două! Chiar ieri le-a luat de la croitoreasă.

— Atunci ad-o! Adă-ţi şi odraslele!… Şi spune-mi, nea Ilie, dumneata, om harnic, priceput, energic, plin de autoritate, ce naiba eşti aşa timid câteodată?

— Timid?… Ştiu, cum nu! Să vedeţi, eu sunt… timid numai cu dumneavoastră.

— Dar eşti mai bătrân decât mine! Şi ai văzut că nu mănânc oameni! De unde până unde sfiala asta?

— Fiindcă… fiindcă îmi cunoaşteţi păcatele!…

Administratorul ieşi, de-a-ndărătelea.

După el veni Oreste, cu obrazul ţepos, cam acru la faţă. În mână avea un bilet de intrare, ca străinii, altfel portarul nu-l lăsase să treacă. Lui Matei nu-i făcu nicio plăcere să-l vadă.

— Ce-i cu dumneata? Tot nu ţi-ai luat banii?

— Banii i-am luat de mult; am venit pentru alte necazuri.

(Şovăi, întinse biletul de intrare.) Vă rog, semnaţi-l. Portarul s-a făcut al dracului! Ce adică, nu mă mai cunoaşte?

— Aşa are ordin! Cine nu face parte din şantier trebuie să-şi lase buletinul la poartă.

— Şi adică eu nu fac parte din şantier?

— Nu j

— Până ieri, alaltăieri, intram ca la mine acasă.

— Ţi-a expirat contractul.

— Iată, tocmai pentru asta am venit la dumneavoastră. Aţi văzut că ştiu să fac treabă… Am greşit o dată, m-aţi dat afară;

m-aţi chemat, am fost gata. Vă jucaţi cu mine cum se joacă băieţii cu mingea aia mică, albă, poc-poc, du-te, vino… Daţi-o naibii, asta nu-i treabă! în afar' de asta, toţi au căpătat câte o decoraţie…

— Ce decoraţie?

— Aia de-o poartă în piept şi ucenicii.

— Nu-i decoraţie, ci emblema şantierului; şi n-au primit-o toţi, ci numai cei care au lucrat pe cală, la montajul vaselor.

— Iar eu, care le-am lansat pe toate…

— Ţi-ai luat plata!

Oreste clătină din cap, şi cu ciudă, şi cu admiraţie.

— Sunteţi omu' dracului! Aide, bre, tovarăşe director, primiţi-mă înapoi, vreau să servesc sub ordinele dumneavoastră!

— Aici nu serveşte nimeni, ci muncim toţi! Şi de primit înapoi, n-am să te primesc, odată cu capul!

— Adică nu mai construiţi niciun vas de azi încolo? întrebă

Oreste, redevenind arogant şi privind ameninţător printre pleoape.

Matei îşi păstră calmul; discuţia începea chiar să i se pară amuzantă. îl privi şi el printre pleoape.

— Ba da! în anul care vine o să avem gata douăzeci şi şase!

Oreste râse încetişor, aplecându-se în faţă:
— Şi p-alea cine o să le lanseze?

Râse şi Matei, imitând jocul lansatorului în timp ce lua un dosar, de alături, şi i-l desfăcea în faţă.
— Iată cine! „Dispozitiv de lansare, cu declanşare automată, cu alunecarea pe ghiduri, supravegheată…”
— Pe dracu’! exclamă Oreste, privind neîncrezător planul. Cum adică… lansare automată?
— Electric! Apeşi pe buton, şi vasul pleacă.
— Pleacă, pleacă, dar dacă o ia strâmb?
— Nu se poate; alunecarea e supravegheată!
— Oare?… Cine a făcut născocirea asta?
— Cineva din cei o mie de oameni…
Fizionomia lui Oreste era din ce în ce mai neliniştită şi mai intrigată.
— Uite-al dracului!… Şi credeţi c-o să meargă?
— O să meargă! Ne mecanizăm, tovarăşe Oreste!
— Văd, asta-i pacostea!…
Lansatorul se scărpină în cap, fără să-şi ia ochii de la planurile vrăjmaşe, deşi nu înţelegea din ele mai mult decât mâţa care priveşte ceasul.
— Adică apeşi pe buton şi pleacă!… Uite ce e, tovarăşe Matei, eu n-am fost numai cu lansarea, doar ştiţi, că nu lansezi vase toată vremea… Ia puneţi mâna ici; se mai simte? Am bătut şi cu ciocanul!
Matei rămase neînduplecat.
— Noi nu te mai angajăm! Du-te în altă parte!
Era ora cinci după-amiază; în şantier se simţea parcă mai multă forfotă decât altă dată, deşi lucrul încetase de la prânz – se făceau pregătiri pentru serbarea de a doua zi, şi pentru masă, agapă, cum zicea Topologu, casierul, însărcinat cu organizarea ei, în lipsa omului celui mai potrivit, Cocoş, care îşi dusese bagajul pe motonavă. De

astăzi înainte făcea parte din echipajul vasului, ca şef mecanic, având însărcinarea să supravegheze montarea motorului şi să ia în primire instalaţiile.

Motonava stătea la ancoră, albă – în faţa calei vechi inundate

— Minusculă, dar robustă şi de o eleganţă cuceritoare, pe o Dunăre de mult trecută peste baltă şi părând fără margini. Oamenii care alergau de colo până colo, ducând mese, bănci, scaune, steaguri, împodobind stâlpii negri şi frontoanele halelor cu ramuri de salcie şi cu pavoazuri, se opreau din când în când s-o privească… Nu era gata;

un asemenea vas, după lansare, comportă un finisaj migălos, desăvârşirea interioarelor, instalaţiilor, montarea bigilor, vinciurilor, aparatajului. Dar planul de lucru, stabilit în toate detaliile, prevedea începerea probelor înainte de 1 august, dată la care urma să fie predată definitiv echipajului…

După ce dădu o raită prin şantier, stăpânit de aceeaşi febrilitate care-i stăpânea pe toţi oamenii, Matei se urcă în maşină şi se duse la Dutchievici acasă, într-o vizită neaşteptată.

Inginerul fusese internat în spital în luna mai, cu toată opunerea pe care o încercase – avea nevoie de o îngrijire severă; deşi brava, starea lui era de mult gravă. De o săptămână revenise acasă, într-o convalescenţă care, după sfatul medicilor, trebuia să fie de lungă durată: linişte, repaus şi nicio emoţie mai cu seamă…

De când părăsise spitalul, Matei nu izbutise să-l vadă; se interesa de starea lui prin Alexe, şoferul, singurul om care ajungea până la Dutchievici, făcând schimb de mesagii. Se ştia că inginerul duce o viaţă retrasă, nu merge nicăieri în vizită şi nu primeşte oaspeţi, deprindere care, în perioada mondenă a oraşului, îl făcuse multora

antipatic.

Dar acum era o împrejurare neobişnuită. Matei trebuia să-l vadă şi să-i vorbească, să nu aibă sentimentul că îl lasă în părăsire în ziua când-sărbătoreau lansarea celor unsprezece vase, amânată intenţionat ca să coincidă cu aniversarea datei când şantierul intrase în stăpânirea statului – împrejurare solemnă, care încheia un an de activitate.

Locuinţa lui Dutchievici, o singură odaie, însă uriaşă, înaltă, cu tapete sumbre, de mătase vânăt-albastră, cu plafonul în stucatură, cu o magnifică sobă de faianţă, vestigiile epocii de opulenţă a bogătaşilor, făcea parte dintr-o veche casă boierească, aproape pustie astăzi, cu multe încăperi goale şi ruinate, în stăpânirea unei bătrâne care se retrăsese în atenanse şi nu se arăta niciodată, decât atunci când venea să-şi ia chiria, în zilele de leafă. Grădina din faţă, treptele de la intrare, cei doi leoparzi de piatră aşezaţi pe labe, de o parte şi de alta, uşa cu câteva vitrouri sparte, holul gol şi plin de păianjeni dădeau casei un aer mortuar şi sălbatic.

În schimb, camera lui Dutchievici, de şapte metri pe zece, cu patru ferestre mari înspre stradă, era somptuoasă; cu toate cele patru ferestre, teii din faţă o întunecau, şi liniştea străzii o învăluia într-o tăcere care ar fi intimidat pe cel mai îndrăzneţ oaspete.

Intrând, Matei se simţi într-adevăr intimidat, mai cu seamă că venea pe neaşteptate şi cunoştea ciudăţeniile gazdei. De câte ori se anunţase până acum, Dutchievici se scuzase în grabă *ţ* Alexe nu interpreta în niciun fel refuzul, nu putea să-i dea nicio explicaţie – ar fi fost şi greu să înţeleagă că pe inginer ideea unei vizite îl umplea de panică – el nu bănuia existenţa unor oameni cu sufletul plin de asemenea complicaţii.

Se făcuse ora şase; printre ramurile teilor intra o

rază de soare, pe singura fereastră cu storurile ridicate. Dutchievici, îmbrăcat ca şi cum s-ar fi pregătit să iasă, într-un costum de oraş pe care însă nu îl purta decât în casă, foarte îngrijit, dar dintr-o stofă cum nu se mai întâlnea astăzi, cu croiala demodată, cam din primul sfert al veacului, stătea la fereastră, tangent razei luminoase, într-un fotoliu englezesc, cu spătarul jumătate de metru mai înalt decât capul. Restul încăperii, în penumbră, părea de proporţii nemăsurate; într-un colţ, departe, în dreapta, patul se pierdea ca într-o altă cameră, parcă printr-un artificiu arhitectonic de a desfiinţa zidurile şi glasvandurile, exagerând spaţiile, metoda veche, fără intenţii rafinate, a locuinţelor preistorice din peşterile de piatră.

Îndată ce izbuti să se orienteze în încăperea întunecoasă, Matei se îndreptă spre fotoliul de la fereastră; surpriza acestei vizite, pe care o ştia indezirabilă, trebuia consumată dintr-odată, înainte de a crea în inima convalescentă o emoţie mai gravă.

Totuşi, Dutchievici avu timp să se ridice, foarte alb la faţă.

Oaspetele îl sili să şadă; ştia că medicii îi cereau să evite orice mişcare zadarnică. Se şi mira că bolnavul nu era în pat, cum se aşteptase. Pe măsuţa de lângă fotoliu văzu o foaie de hârtie. O recunoscu, era procesul-verbal încheiat de comisia ministerului, din care azi nu mai făcea parte inginerul Staicu, la recepţia provizorie, privind deocamdată corpul motonavei. Găsi în ea un prilej imediat să înceapă conversaţia, fără să se mai scuze că venise pe neaşteptate.

— Cred că sunteţi mulţumit! zise, arătând spre hârtie cu capul.

— Da, rezultatele sunt cele prevăzute.

— Ba eu cred că depăşesc aşteptările noastre! Niciun

viciu, din santină până în vârful catargului! Experţii au rămas cu gura căscată…

Matei îşi dădu seama că nu se exprima potrivit cu decorul aristocratic şi se simţi înciudat – îl enerva atmosfera camerei, după ce la început îl intimidase. „Ei, pe dracu’! îşi zise. Am venit aici cu treabă, nu ca să fac conversaţie!”

Zâmbi, înseninându-se dintr-odată.

— Acum un ceas am primit o telegramă de felicitare de la minister. Şi… (Ezită, privind nehotărât faţa palidă.) Cum vă simţiţi?

— Destul de bine.

— Medicii spun să vă feriţi de emoţii. Să-i ia naiba!…

N-avea îndemânare să vorbească bolnavilor, nu fusese soră de caritate. Îşi înfipse unghiile în podul palmei, privindu-l pe Dutchievici drept în faţă: „Cum să-ţi spun, fir-ar a dracului de treabă?!…”

— Îmi pare rău că nu puteţi face acum o călătorie la Bucureşti…

— De ce?

— Ca să semnăm un contract, o comandă nouă… Dar am să iau pe altcineva… Ei uite, nu ştiu cum să spun pe departe… Am îndurat multe de la minister, ne-au suspectat ca pe nişte puşlamale;

tovarăşul Maximilian Ionescu şi alţii… Acum nu mai sunt ei, nu mai are cine să ne pună beţe în roate.

— Despre ce comandă e vorba?

— Patru motonave!

Dutchievici nu înţelese; dacă ştirea aceasta putea să-l tulbure şi să-i pericliteze inima, confuzia izbuti să-l apere mai bine decât precauţiunea lui Matei, lipsită de abilitate.

— Ce motonave?

Surpriza se consuma, diluată.

— Motonava noastră.

Matei scoase telegrama şi o potrivi sub lumină „Felicitări călduroase muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor şi conducerii Şantierului Victoria, pentru rezultatele obţinute la construcţia motonavei

Dutchievici şi pentru lansarea ei la termen, potrivit planului…”

Inginerul îşi lăsă capul în speteaza fotoliului, închise ochii şi rămase impasibil, în timp ce Matei citea, mai departe: „Prezentaţi-vă luni la minister, împreună cu proiectantul…”

— Am telefonat şi-am aflat că e vorba de patru motonave;

motoarele sau şi comandat. Trebuie să fie gata până la anul, în octombrie, dar eu cred că o să le lansăm în august. Şi nu-i numai atât; ne aşteaptă alte comenzi…

Observă abia acum că inginerul nu făcea nicio mişcare; pe chipul lui nu se citea nici surpriză, nici bucurie, ci indiferenţă, sau o mare oboseală.

— Acum înţelegeţi de ce am venit; nu puteam să vă ascund bucuria.

— Vă mulţumesc! şopti Dutchievici.

Întinse mâna, luă telegrama, o privi; după acest moment de animare, închise din nou ochii şi rămase nemişcat, cu capul înfundat în spătarul fotoliului.

— Îmi pare bine! zise, la capătul câtorva clipe de tăcere, care trecură greu în liniştea apăsătoare a încăperii.

Apoi deschise ochii, şi de aici înainte vorbi limpede, cu o fermitate deplină:

— Eu însă am să ies la pensie. Trebuie să încep demersurile chiar mâine.

— Imposibil! exclamă Matei, ridicându-se de pe scaun cu o mişcare energică, de loc potrivită cu calmul maladiv al decorului, în toamna asta punem în lucru o motonavă nouă, de două mii de tone. Cine o să facă

proiectul?

Dutchievici întinse mâna şi luă un dosar de pe colţul biroului.

— Iată-l!

Matei rămase câteva clipe tăcut, nu surprins, mai degrabă nervos şi contrariat. Spuse mai departe, fără să deschidă dosarul – în glasul lui vibra un amestec de febrilitate şi enervare:

— Peste câţiva ani o să construim primul vas de patru mii cinei sute de tone. Nu-i o vorbă; am fost prevenit oficial, e pus în planul de perspectivă. Şi în 1960, s-ar putea să avem pe cală vase de opt mii de tone…

În ochii lui Dutchievici se aprinse o mică lumină, care apoi scăzu, rămânând visătoare şi melancolică.

— Pe acelea au să le proiecteze alţii, mai tineri. De pildă, Kreis!

— Kreis abia a început şcoala.

— Până atunci o s-o termine!

— Dar e prea tânăr!

— O! suspină Dutchievici. Ce imens privilegiu e tinereţea!

Dacă ar putea să mi-o dea mie!

Matei se uită în jur; simţi gheaţă pe umeri.

— Ar fi bine să vă mutaţi de aici… O casă luminoasă, modernă…

Privi încă o dată în jur pereţii acoperiţi cu rafturi de cărţi, în parte goale.

— Sunt numai cărţi tehnice, îl informă Dutchievici, văzându-i privirea.

Şi rafturile goale, care jigneau probabil în el simţul aristocratic al decorului, îl făcură să adauge:

— O parte din ele i le-am dat lui Kreis; au să fie în mâini bune. Restul am să le dăruiesc bibliotecii şantierului… E destul de goală.

Avea glasul trist; desigur, îşi iubea cărţile, îl emoţiona acest testament verbal. Pe urmă făcu un gest cu mâna.

— Îmi pare rău că pe cele mai interesante i le-am dat lui Marchidan, într-o vreme.

— Am impresia că aţi ştiut… spuse Matei, cu un ton de mustrare.

Dutchievici respinse, destul de surprins şi de mirat, bănuiala:

— Ce puteam să ştiu decât că e un caracter slab?! Asta putea să vadă oricine!

„Da, are dreptate!” se gândea Matei, amintindu-şi nenumărate scene din urmă, chipul lui Marchidan, ochii lui fără culoare, gesturile slugarnice, privirea încărcată de teamă. Nu bănuise nimic alarmant

şi îşi recunoştea lipsa, cu o ciudă care îi dădea mâncărimi de piele.

Mai avea să înveţe multe de acum încolo! îşi muşcă nervos colţul gurii.

— Domnule inginer…

Se opri, surprins că îi scăpase această formulă, pe care n-o adresa niciodată oamenilor apropiaţi şi colaboratorilor. Era semnul enervării? recunoscu în sine, cu destulă contrariere, că îl dobora decorul aristocratic şi calmul lui Dutchievici, adaptat decorului.

Urmă o tăcere lungă, stânjenitoare, după care pe chipul inginerului apăru un zâmbet uşor întristat. Apoi el întinse mâna, puţin febrilă, apucă mâna lui Matei, puţin îngheţată, i-o strânse uşor, transmiţându-i în acest gest reţinut, pe căi tainice, o căldură de o mare intensitate omenească, şi zise, aplecându-se în faţă, cu un glas necunoscut, patetic, deşi în şoaptă, ca într-o declaraţie de dragoste:

— Spune-mi, te rog, „tovarăşe”!

*

De la Dutchievici, Matei se întoarse la şantier cu un fel de grabă; motorul dinlăuntrul lui, ţinut timp îndelungat în plină sarcină, mergea acum în gol, umplându-i trupul de trepidaţii; uitase gustul odihnei, perspectiva ei i se părea nefirească şi întristătoare;

poate tocmai aceasta era o dovadă de oboseală. În faţa treptelor se întâlni cu Donos, care, văzându-l că merge spre birouri, îi bară calea:

— Unde te duci?

— Mai am puţină treabă.

Nu-şi amintea să mai aibă ceva de făcut în astă-seară, răspunsul era însă un tic, nu o minciună. Totdeauna e ceva de făcut, nu există putinţa odihnei…

— Nu te mai băga înăuntru. Mai bine hai cu mine!

— Unde?

— La Dunăre…

— Nu merg! Mi-e lehamite!

— Şi mie mi-e lehamite de biroul tău. Vreau să-ţi spun ceva;

vino!

Merseră până se văzu apa; faleza nu mai exista, malul fusese tăiat, în pantă; sus, pe pământul ferm, erau înşirate paturi de construcţie – săptămâna viitoare începea montajul celor zece şlepuri, care aveau pregătit întreg materialul, coastele şi tablele, bucată cu bucată, puse în stive şi numerotate.

Drept în faţă se profilau, ridicate până la cornişă, zidurile halei noi, a doua cazangerie, a cărei construcţie începuse în mai – se construiesc mai repede şi mai uşor casele decât navele! în stânga aleii, temeliile uzinei aveau cofrajele încă nescoase – aici lucrul întârzia, fiindcă se iviseră nevoi mai urgente în altă parte. Spre gardul fabricii de ciment se vedeau săpături – locul unde începuse să se

toarne fundaţia la a treia cazangerie. Cazangeria veche, de scânduri, era acum dărâmată, utilajul se demontase şi se dusese sus, înainte de inundaţii. Se demontase şi calea ferată, macaraua fusese instalată pe cala nouă, şi silueta ei, dominând şantierul de la altă înălţime, apărea mai impresionantă. Nu mai rămăsese nimic jos, unde până acum câteva luni pulsase atâta viaţă; apa spălase pământul, îl rupsese în felii, acum îl măcina şi-l ducea departe; fosta cală se surpa, ca un simbol al lumii vechi, dărâmate, lăsând să facă ţărm Dunării cala nouă, betonată, ca un simbol al lumii care lua naştere. Devale se mai vedeau câţiva stâlpi de electricitate, aplecaţi pe o parte, de la vechea instalaţie, ca nişte repere, arătând locul de unde se plecase. Nu trecuse decât un an, şi drumul străbătut părea fantastic.

Matei se simţi obosit deodată, oboseală fizică, de parcă ar fi făcut acum, în câteva clipe, tot acest drum, cu pasul. Se abătu de pe alee şi se aşeză pe temelia uzinei, în căutarea unui reazim solid, care să nu se clatine. Donos se aşeză în spatele lui şi, fiindcă nu aveau rezemătoare, îşi proptiră spinarea unul de altul. Cu picioarele ridicate pe beton, cu genunchii cuprinşi în braţe, într-o poziţie simetrică şi confortabilă, păreau doi copii odihnindu-se după joacă.

Amurgise, se aprindeau luminile, luna trebuia să răsară curând de peste baltă.

— Ce-a fost cu Oreste?

— D-aia m-ai târât încoace?

— Da; voiam să ştiu de ce te-ai purtat cu el aşa de aspru.

— Naiba să te-nţeleagă! Cum era să mă port cu pramatia asta?

— Nu-i o pramatie, ci un zevzec; Golgota l-a jucat cum a vrut, ca pe o paiaţă. Oricât ar părea de şiret, să ştii

că n-are o minte prea luminată… (Donos începu să râdă.) Acum doi ani, când am iniţiat în şantier şcoala de alfabetizare…

— Să nu-mi spui că era neştiutor de carte!

— Ba da; nu ştia decât să se iscălească. Am uitat cum îl chema pe învăţător, era de aici, de la şcoala numărul 27. Ce şi-a mai bătut capul… Un om de ispravă! Odată l-a întrebat, să ştii că nu-i o glumă, am fost de faţă: „Tovarăşe Oreste, ce sărbătoare avem noi toamna?” Voia să scoată ceva din gura lui, cât de cât, măcar de nivelul abecedarului. Oreste s-a gândit ce s-a gândit, pe urmă a înclinat din cap, cu gravitate: „Ştiu, tovarăşe! Sfântu Dumitru!”…

Matei râse, reţinut – nu avea chef de glumă, şi întâmplarea i se părea aşa de îndepărtată!

— Ia dă-l dracului de prostănac! mai bine întoarce capul: o să iasă luna îndată.

— Stai, că nu-i tot… „Nu! s-a împotrivit învăţătorul. Ia gândeşte-te!” – „Ştiu, sfântul Mihail şi Gavril!” – „Nu. O sărbătoare mare, a întregului popor, a muncitorilor din toată lumea!”

De data asta, Oreste s-a luminat la faţă: – „Culesul viilor, tovav I.

raşe!

— Şi ce-a căutat ăsta în partid? întrebă Matei, după ce râse de începu să-l doară ceafa.

— Lucrăturile lui Golgota; l-a tras la grămadă, după 23 August… Dar altfel e un muncitor priceput. Trebuie să-l primim înapoi f

Dacă o să avem grijă de el, o să devină un om de ispravă.

— Nu! Mi-a fript ficaţii când cu lansarea vaselor.

— E tot din vina altora! Să ştii că banii i-a băut, nu i-a pus deoparte. Şi nu i-a băut singur; şi-a cinstit tovarăşii, a

fost un chef de pomină, a răsunat oraşul. Acum e pocăit, crede-mă!

— Nu se poate să-l primim înapoi! Chiar astă-seară i-am spus că nu-l mai angajăm odată cu capul! Să-mi calc cuvântul?

— Calcă-l, fiindcă l-ai spus fără judecată! Ia-ţi pedeapsa!

Donos întoarse capul; răsărise luna şi se ridica pe cer, forfota în şantier încetase, pregătirile de serbare erau terminate; în afară de paznici, se mai vedea câte un om din când în când, alergând între cală şi birouri, cu o misiune întârziată.

— Ce mai ştii de Golgota? întrebă Matei după un timp, în continuarea unui gând care încă nu se îndepărtase.

— Cred că o să ia zece ani; tentativă de omor, pe lângă sabotaj şi instigaţie. Sentinţa se dă săptămâna viitoare.

— Are familie?

— Numai nevastă.

— A, o ştiu, aia pieptoasă! Am văzut-o la cinematograf, o dată; era în spatele meu, mi-a ţinut ţâţele pe umăr până la pauză.

— E o metodă pe care a folosit-o şi cu alţii.

— Acum ce-o să facă? întrebă Matei.

— Nu-i purta de grijă!

— Crezi c-o să-şi găsească vreo slujbă?

— Poate doică!... Dar n-are nevoie; se mărită cu inginerul

Staicu!

— Cu cine?

— Doar nu l-ai uitat! Fostul delegat al ministerului. Şi pe el l-a dus de nas Golgota.

— Păi era şi ăsta un viţel!

— Acum cel puţin şi-a găsit staulul!…

Rămaseră mult timp acolo, miezul nopţii îi găsi pe temelia de beton, unde aveau să se ridice ziduri înalte… Altă strădanie, alte griji, mai mari poate; cine ar fi fost în stare să le prevadă de astăzi?

Munca şi lupta se sfârşesc oare vreodată?… Era un scurt răgaz seara aceasta – de luni începea altă etapă. Dar, cu toată oboseala, gândindu-se la câte încercări va duce ea iarăşi, Matei o aştepta aproape cu voluptate…

Se făcuse târziu, peste două-trei ceasuri avea să răsară Orion, constelaţia celor care veghează; s-ar fi părut că nu mai aveau ce să vorbească, dar nici unuia nu-i venea să plece acasă; era în ei o febrilitate identică, de prisos să şi-o mărturisească, o simţea unul pe-a celuilalt, printr-o vibraţie a inimii pe aceeaşi lungime de undă, perfect acordată. Se aflau în ajunul unei aniversări solemne şi importante, şi fiecare făcea în gând bilanţul unui an, în care străbătuseră o cale uriaşă.

Matei simţea în spinare căldura lui Donos; gândul i se duse mai departe, în urmă, la vremea când se ascundeau prin munţi şi dormeau alături, câte cinci-şase, pe pământul rece, într-o râpă stearpă, după un perete de stâncă, înghesuindu-se unul în altul, să se încălzească, îi trecură prin minte chipurile celorlalţi – din unsprezece, câţi se adunaseră până în august 1944, erau aici trei, dar unul pleca zilele acestea, şi atitudinea lui din ultima vreme i se părea ciudată.

— Tu ştii ce se întâmplă cu Cocean? întrebă, ridicându-se şi trecând în faţă.

— Ce să se întâmple?

— De ce pleacă?

— Trebuia să rămână aici toată viaţa? E marinar, voia să se îmbarce.

— Nu, simt că există şi-o altă cauză.

— Atunci caut-o!

— Tu o ştii?

— Poate!

— Nu vrei să mi-o spui?

— Am să ţi-o spun altă dată.

— Donos, ar trebui să fii mai hotărât: când ai un gând, ori îl spui pe loc, ori nu-l spui niciodată. Şovăiala ta nu se potriveşte cu secretarul organizaţiei de bază!

— Mult cunoşti tu oamenii dacă îţi închipui că am şovăit vreodată! Vrei să ştii de ce pleacă?... O fi îndrăgostit, băiatul!

— De cine să fie el îndrăgostit?!

Donos îşi îndreptă ochii, cu o privire uşor melancolică, uşor amuzată.

— Asta chiar că n-aş putea să-ţi spun!

— Foarte frumos! Discreţia bărbaţilor e lăudabilă! Dar tot n-am înţeles care-i cauza. Şi dacă-i îndrăgostit trebuie să plece?

— Da... Fiindcă ea... iubeşte pe altul!

— Să stăruie şi să aştepte! Oricare ar fi femeia asta, într-o zi tot o să-i treacă.

— Nu! zise Donos, clătinând din cap, uitându-se la el cu aceeaşi privire amuzată, mai melancolică de data aceasta. Cred că n-are să-i treacă niciodată!

— Tu n-ai insigna? întrebă Matei, pe neaşteptate.

— Am dat-o altcuiva.

— Cui?

— N-are importanţă!... Şi de fapt nici n-o meritam; n-am lucrat tot timpul pe cală.

— Ai lucrat pretutindeni!

Matei se aşeză din nou, acum în faţa lui Donos; nu-l vedea bine, luna îl bătea din spate, dar îi simţea ochii, privindu-l cu o putere blândă şi totuşi neînfrânată, şi ei alcătuiau, deplin şi pregnant, imaginea lui, fizică şi

sufletească, întărind gândul exprimat o clipă mai înainte, ducându-l până la ultima lui consecinţă. „Ai lucrat pretutindeni!” nu era o afirmaţie, ci rezumatul unei lungi istorii – chiar istoria şantierului.

— În esenţă, continuă Matei după aceste clipe de gândire, viaţa ta, şi-a mea la urma urmelor, şi-a altora n-au însemnat altceva într-un an decât şantierul.

— Atunci, viaţa noastră proprie când o să înceapă? întrebă

Donos.

Matei se ridică şi se uită la Dunărea fără margini, argintată de lună. În mijlocul apelor se vedeau cele trei umbre ale şlepurilor

Societăţii Franceze; nu îndrăznise să le privească până acuma.

— Viaţa noastră? zise, pe gânduri, uitându-şi ochii în luminiţa care pâlpâia la fereastra unei cabine.

Întoarse capul – cu o tresărire; se trezise în el, deodată, o bănuială – mai mult decât atât: o revelaţie, întreagă, deşi târzie.

— Donos, cui ai dat insigna?

— Cuiva care avea tot dreptul şi nu i-ai dat-o tu la vreme!

A fost o nedreptate… Şi nu singura!

Se priviră; peste chipul lui Donos, Matei vedea luminiţa de la fereastra cabinei – şi acum pâlpâitul ei i se părea vorbitor, dar nu era o chemare, ci o învinuire.

— N-am ştiut s-o apăr! zise, cu o mare părere de rău, cu glasul aproape şoptit, ca pentru el însuşi. (Apoi, mai tare:) N-am ştiut s-o ridic până la mine!

Donos îl privi, puţin compătimitor, cu puţină revoltă, cu o urmă de ironie.

— Eşti cam încrezut!… E de mult la Înălţimea Ta, sau, dacă socoteşti ce drum a trebuit să facă, e de mult mai sus

decât tine!

Anulând sentimentele de mai înainte, întinse mâna, şi îl bătu, prietenos şi înţelept, pe umăr.

— Dar n-ai ridicat-o tu! S-a ridicat singură! îi mai lipseşte ceva: conştiinţa deplină a ridicării ei. Ceilalţi oameni i-au acordat toată încrederea: i-am văzut, i-am urmărit, i-am auzit. Doar tu ai rămas în urmă; acordă-i-o!

Matei îl privi lung – nu înţelegea dintr-odată – apoi, când înţelese, obrazul începu să-i ardă, mistuit şi de patimă, şi de regret, şi de ruşine. O clipă mai târziu, cu firea lui iute, îi veni să se repeadă jos, să ia o barcă şi să treacă Dunărea… „Nu! îşi zise, stăpânindu-se, împotriva firii. Are să mă alunge ca şi până acuma; e dreptul ei şi-i vina mea. Dar mâine, pe lumină, în văzul tuturor a, am să merg la ea, să-i apuc mâinile, să ştie toată lumea!”

Văzu cu închipuirea acea clipă amânată atâta vreme – nedrept cu ea, nedrept cu sine – luând-o de mână şi pornind împreună, trecând printre oameni, fără sfială, strecurându-se prin gardul de sârma şi ducându-se pe malul Dunării, umăr la umăr, pe sub sălciile bătrâne, întocmai ca în desenul ştiut, pe care îl mai păstra şi astăzi sub cristalul biroului.

Îşi simţi, bătând viu şi clar, inima.

— Viaţa noastră? zise, întorcându-se la un gând mai din urmă.

N-o să înceapă în aceeaşi zi pentru toţi; a fiecăruia când îi va veni vremea… A mea, cred că mâine! Am mare nevoie de ea, Donos!…

Mica lumină pâlpâia la fereastra cabinei, într-o singurătate pe care Dunărea, revărsată până în zările bătute de lună, o făcea şi mai vorbitoare, şi mai deplină.